

Zp 20 kon.

T-202

9147.925)

9453

2-63 Чирку Гунбаев
Дүйнээр чиркуулсан...

**Արարեալ Երիցս Երանեալ ոք Հայրապետին
մերոյ տուն՝ Կերսէսի Ընորհալւոյ:**

891.99

G

ԲԱԺԱՆԵՑՈՒՅԹԻ ՅԵՐԻՍՈՒԳԻՐՈՒՅԹ

Յառաջնութեան թուղթքը ընդհանրական գրեալ առ համօրեն ազգս առ
եկեղեցականս և առ քաղաքականս՝ վառ ուղիղ հաւատոց
և բարի վարուց :

Երկրորդումն թուղթք միաբանութե՛ գրեալ առ յոյնս՝ վա միութեան էկեղեցոյ :

Յերբողդումն՝ թուղթը առանձնականը գրեալ առ մասնաւոր անձին՝
՚ի զանազան պետա :

Տարբերակ յայ և նաև հայոց և ընտիր օքնութիւն, որ գրեալ եւ
'Ե Ասաւին հայոց' ընտիր :

**Ա եհափառ հրամանաւ Տ՛ռ կարապետի
ածխմաստ Ա բք եպսի և որբազսն Պատրիարքի
արքայանիստ մայրաքաղաքին
Կոստանդնուպօլսոյ :**

Արդեամբք և ծախիւք ԱՀ ասէր և բարեհամբաւ մհնոսի Աբրահամ
ամիրային Ծաերգեանց ակնեցույ։

’Ե՞ւ ասան վաշայ իսանն :

1825. ԴԿԱՆՏԵՐԵՎՈՒԹՅՈՒՆ. ՀԱՅ

~~~~~

Աշխատասիրութեք . § . անդրէաս վարդապէտի նարինեան ակնեցւոյ :

Յ Ա Ա Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Պար օրինակ բժիշկ իմաստուն սովոր և ճարտարել յօդտակար ծաղւ կանց զգեղս առողջարար ազգի ազդի հիւանդուեց, ողբ է զծանեն զիւանս մարմանոյն Բատ ոմին օրինակի և բժիշկն հոգեհանձար՝ Շորհարի հայրապետու մեր՝ ՚ի կենասառունկ ծաղկանց Խաչունց կոտակարանաց և հարցն ուրց աւանդութեց՝ յօրինեաց զգեղս ապաքինիս զանազան ախտից, ողբ աղականեն զիւանս հոգւոյն :

Այս աս անսաղստ ճրագ եկեղեցւոյն ՚ինի իբրև ջահ բոցանցը յար փիսահրատ շառաւելից ուր ։ ուսաւորին մերոյ արտօսիալէալ յերկուոսաւ ներորդ դարու, զանաշնորհ վարդապետուել իւրոյ զցումուն սփիւո. տարածաներ ընդ ազգս ողոյն՝ ողբ ցուեալ էին ՚ի զանազան աշխարհն ե՞թագաւորուիս, լուսաւոր առանելզաւ նց անսառուեր ըւանուաւետեաց աւետարանին։ Եւ իբրև աղբիւր յօրդառատ՝ արբեալ ՚ի վտակաց հոգւոյն քին զգեւսու լուսակայցակ երկնահսան չնորհաց յօրմանէ իւրմէ խաղացու յաներ ը մերճաւոր և ը հեռաւոր՝ ՚ի սնունդ և յաճումն բանեղեն տնկոց։

Քանզի լընթացս երինակրօն կենաց իւրոց ՚ո՞միայն անձախս բանին խրառու չնորհ բլիւեր ՚ի շըմանց իւրոց, այս գրամապատիկ գրուածս հոգենուոցս և իմաստալցօն՝ իբրև գանձ ցանկալի յաւերժական յիշատակաց արժանի թողոյք հայկացեանս գրոհի, Յօրոց մի և այս ձանաչի մատեան պանծալի կոչեցեալ Ռ' Ն' Դ' Ա' Վ' Ե' Մ' Ա' Ա' Ե', բոլանդակեալ յերիս գիրս կամ ՚ի հատորն ողբ ուրին ուրոյն ունին ամբողջութիւն։

Ա ռաջին հատորն կոչի Ուռուզթ ընդհանրական, յօրմէ և ողջոյն մատեանս յօրըորթեցաւ։ ՞ Ա սա գրեաց ՚ի սկզբան կաթողիկոսութեն իւրոց, համանմանեալ տիեզերաքարող Ա ռափելըն քմի որոց լուսաշարի ընթացիցն եր հետեօղ։ Աւր նախ առաջին անստերիւր վարդապետութեամբ զուղղափառ հաւատոց սահման աւանդէ։ և ապա ըստ պաշտաման և վիճակի իւրաքանչիւրոց առաջի դնէ զարժանն և զպիտանին, խրառելով զամենեսին զիւտ կրթիւր գործոց բարեաց և խորշի ՚ի ըարաց որոց և բնորդն սքալ քաղաքավարութիւր օրինակ զանձն ընծայեցու յաներ։

Երկրորդն կոչի Ուռուզթ միաբանութեն, յօրումէն հոգիաց ունչնամակը ուր Հայրապետին, զորս գրեաց առ յօրն անժիմաստ հանձարով և լուսաւոր վարդապետութիւր։ Յօրս ՚ի մէջ բերէ զուղղափառ դաւանութիւն եկեղեցւոյ հայաստանեայց և զըստեկարգ սահմանադրութիւն ծիսից և բարողութեց մերոց, առ ՚ի բառնալ զարարապար հակառակութիւն և զիրք Ճիմն, որ ՚ի պատճառ բառից ինչ և ծիսից մուծեալ եր ՚ի վաղուց հետեւ յառաջաստ խաղաղութեն երինաւոր փեսային։ ՚Ի կարգս նախակաց գտանին և պատասխանիք կիո Ա անուելի կայսեր, և Ա կիայէլ պատրիարքին և

Խւս և շնորհադիր նամակ երանելը ոյն Գարբէ որի կաթողիկոսի տղայ անոնց անելոյ առ կայսրն . և նամակ ուղարկած խոստովանութե՛ հարց ժողովային հռոմելոյոց առ դաս եկեղեցականացն յունաց :

Երրորդն կոչի թառողի առանձնական զայտոսիկ գրեաց նոր հայրապետական պետն ընդ ժամանակու ժամանակու առ մասնաւոր անձինս . յորս գտանին և վարդապետութիւն հաւատոյ և եկեղեցական ծխից և արտարուղութեց , և այլ ևս բանք հոգեշահք :

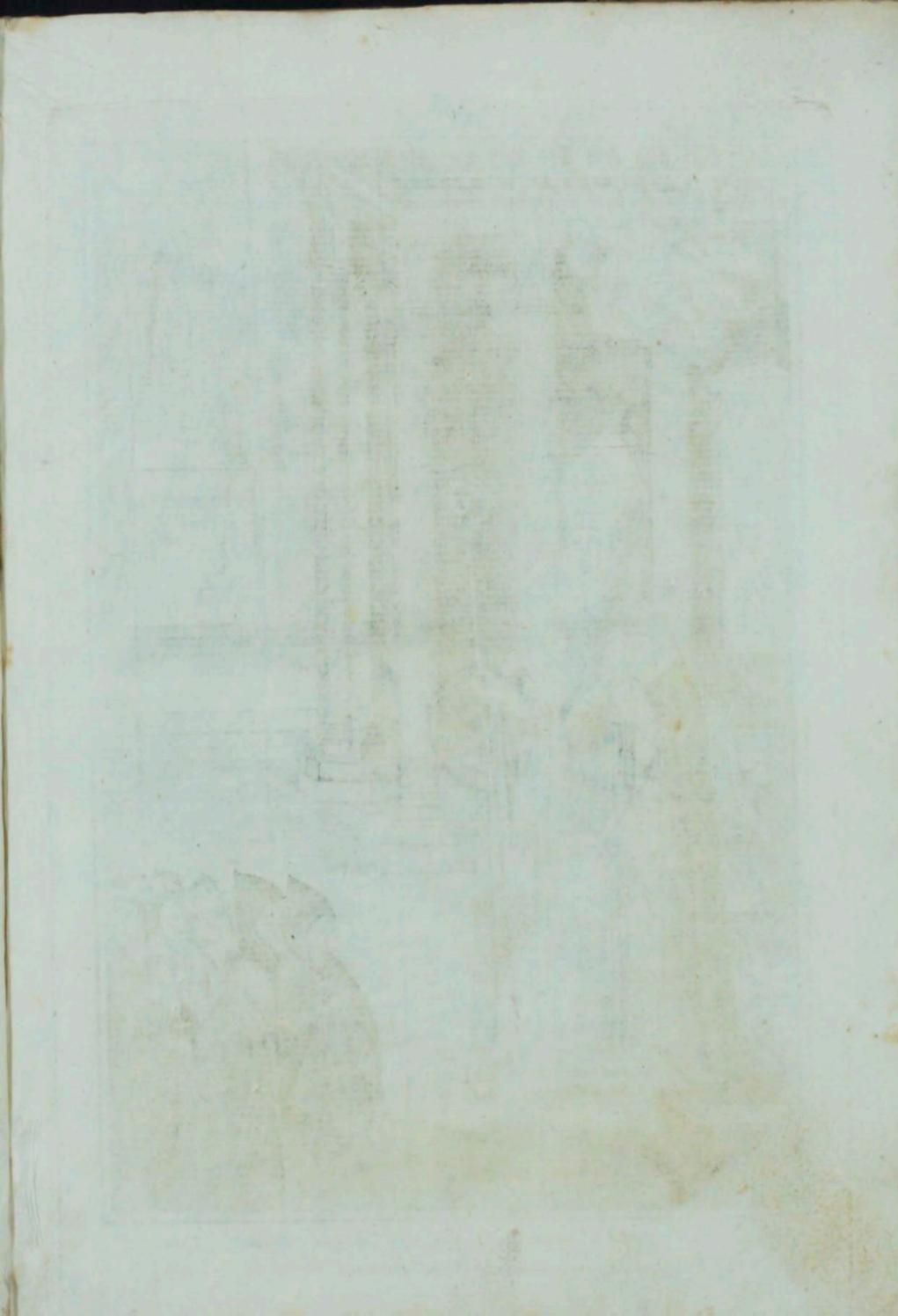
Քաղցր և քննաղ ոճ բանահիւսութե՛ նոր հայրապետին՝ որ գերոցի նակ փայլէ յամ գրուած անդին , իբրու զգալի նշանաւ ածէ ՚ի ցուցակութիւն զանհոմեմատ Տէղութին , և զառապութիւն ածապարգեւ նորհացն՝ զոր ուներ ՚ի հոգի իւր, վայ և ձահողապէս կոչեցաւ ։ Հնորհալի և ող բնին նոյնիւն և բանք իւր :

Այս ընդհանրական մատեան կարեւոր ամ հասակի հաւատացելոց տպագրեալ ՚ի պէտքը բարգ յամի տն՝ 1788. մի էր ՚ի ծանրագին գրոց . Վայ մեծահաւատ և բարեհամբաւ մշասի Աբբահամ ամիրայն թակրզեանց շար ժեալ ՚ի սիրոյ զոր ուներ առ համահրեշտակ հայրապետն մեր ո՞ւն ՚Ներսէս Հնորհալի, փոյզ կալաւ նորոգ սրբագրութիւն լի և անթերի ՚ի տիր արձա նացուցանել յօդուտ ազգին իւրոյ : Ամին վայ և զհնագոյն ընտիր գաղա փարն զոր իւրեւ դանձ անդին պահեալ ուներ ՚ի հայրենի աւանդից՝ Այս քունի վարդապէտ վասեմափառա . Աիմոն ամիրայն Պատոյեան , բարեմիտ կամօք ինտիր արարեալ առ ՚ի նմանէ ընկալաւ . գործ ձարտար գրչի թառվ մաս աբեղապէտ , բոլորագիր ՚ի թուղթ բամբակեաց . որ զինի ճիթ ամաց երանելի հանգստեան սոր հայրապետին ընդօրինակեալ էր յանապատն որ կոչէր խորին . զորոյ զիշատակարանն եղաք ՚ի վասնան մատենիս . յորմէ պակասեալ էին թուղթին ինչ , ող նշանակեցաք անդանօր :

Այս սամ պատուական օրինակի բազում ինամով և զգուշութիւն գնաւացաք ՚ի պրագրութե՛ մատենիս . մայն զեկտու լըորդ առանու ինչ ըստ այժմեան սովորութե՛ հարկեցաք դնել :

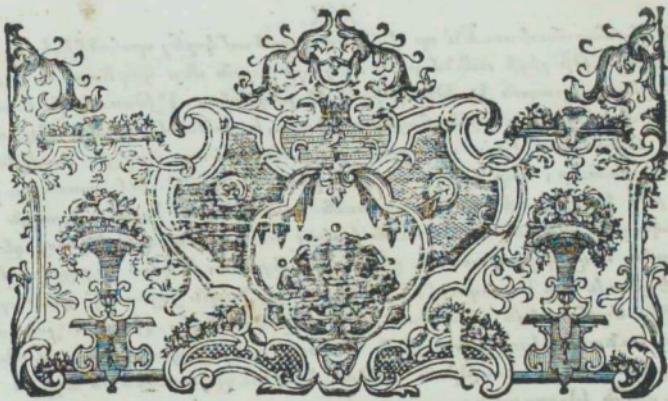
՚Նյուակս փոխանակ երկնայն վանկիցու ոտ , և եւ , եղաք օ , և իւ . ող ուն օր , և եւն՝ իւ . և այն . յշու ուրեք ուրեք բառք ինչ որք յօրինա կի մերում օրականէին , բայց ՚ի տպագիրն գտանեին , յարմար համարեալքն ՚ի նոցանէ՝ յաւելան և ՚ի մերումն , փակեալ ՚ի մէջ ըզնդամեւ . զոյտ սիկ սակաւուք ծանուցաք աստեն բարեմիտ վերծանողացդ , զի մի գոյց անհաւատարմութին բամբանաք գտանիցիմբ յումեքեւ :

Խակ արգ՝ ո՞վ բարեսէր հոգի՝ ուշի ուշով ընթերցիր զգիրս , և գանձեամ անձին քում զարդիւնս բարեաց : Ան է բուրաստն հոգեոր լուսա ծաղիկ և բաղցրապուղ , որոյ նմանակ դժուարին է յոյժ ուրեք երեք զտանել , թակապարեալ ՚ի ման ՚ի գէպ ժամանակի իւրեւ ջանանէր մեղու , և ամբարեացն ՚ի բջիջս մտացդ զբաղցր խորիս ՚ի մոտենդ հոգեոյ : Արուլ զուարձացեալ բերկեսցիս յաստի կեանս բաղում բարութիւն , և փառա ուրեսցիս ՚ի հանդերձեալն անլախան երանութեամբ :

Ներսէ եղև վրկչին պատկեր Եթէսից ուղին միշտ հրուել առնեալ հոգւոց հայ հաստատէր Եմ փառաց արժանԱ

Ուսում և Շհանչում՝ Արքական Առաջ ու Հայոց
Հայութեա ու ին օրոց ու Եղանակին հուսուցու
համ է Տէնէ:

ԵՐՈՒՅ ԾԱՓԱՅ ՔԲԻՍԱԾ. ԵՒ ՈՒ ԶԵՄԱՅԹ ՆՈՐԵԿ ԿԵԹՈՒՏ ԴԻԱԽՈՍ ՏԵՅԱՅ.

Ուդ հանուր հաւատացելոց հայկականացդ մեռից, (որբ յարեւելմ ՚ի սեփական աշխարհի հայսասանեաց բնակեալք, և որբ յարեւմուեան կոլմանստ սահեալք նշդեհութե. և որբ ՚ի միջերկրեայս ՚ի մեջ այլալիցու ազնաց տարաբերեալք. և որբ յիւրաքանչիւր յեզերս աշխարհաց ըստ մեզաց մեռոց ցրուեալք ՚ի քաղաքս, և ՚ի գլեակս, ՚ի գիւղս, և յագարակս, որոց այդոցիկ ամենեցունց ՚ի հայականայակետաց և ՚ի հայականայից, վանականաց և քաղաքանոց, իշխանաց և իշխեցելոց, զինուորաց գասուց ձիավարժից և հետեւակաց, գաւառապետաց և գործակալաց, տանուտերաց և երկրագործաց, վաճառականաց և արուեստագիտաց, և որոց միանդամ ՚ի զնապան ձանապարհանաց և ընթառանաց կենցաղոյն՝ ըստ ընսրուեն կամաց և յօժարութե. արանց պարհու ընթառան կենցաղոյն՝ ըստ ընսրուեն կամաց և յօժարութե. արանց և կանանց, մանկանց և երիտասարդաց, կատարելաց և ծերոց, որբ ըստ օրինաց աշխարհի քաղաքավայրեալք, և որբ գերաշխարհիկ են վարութ.) Աղա ջոյն սիրոց և խառապութեն հասցե յԱշխակալ և փրկական Աթյ նշանէս, և ՚ի հրեղեն լեզուաց հոգւոյն ընդունուաց Շուպելական նշխարաց, և ՚ի ուրուսաւորչին մերոյ Աշէս և Վթուոյ:

Որոց առաջին պազարիկ յաղաւանս որ առ առ ան, յաղագս ոգւոց ձեւոց փրկուե, բանաւ զականջս մասց ձերոց յունկնդրուի անպահն բանիցու այսոցիկ զոր հնմակերձեն եմբ ՚ի պատուի իրունաց այ դնել առաջի ձեր. (Աղա զի առաջնորդեալ մեռք ՚ի շատելս արդարութեն արժանի եղիցի իրագան շնուրոք ՚ի ձենջ միոց օմեւանաց տան հօրն երկնաւորի լինել ժառանգաւոր հայում և ես յամենեցունց աղօթս առնել և վասն մեր.) Ապաւոք

տալ այ զհամար տնտեւսուեն՝ որ վեց ձեր, յորժամկոցել պահանջիցէ ՚ի մէնջ։ Կիսութեք լիցի ամենեցուն ձեզ՝ զի հայրն մեր հոգեւոր և եղբայրն ըստ մարմնոյ՝ սրբազն Կաթողիկոսն Վրիգորիոս, Ռծոռական և արեւանառուն մեծի լուսաւորչին հայաստանեաց, և Համանման նմին՝ մաքրութեան անձին և իմաստութեան ։ այն՝ որ բարուդ հովուեաց Երկայն ժամանակաւ զհոտդ բանաւոր, զօր եւս ցնաւ Վան ըստ Պետրոսի թե արածեաւ զուշ խորս իմ։ Որոյ հասեալ ՚ի կասուրում հասակի՝ ըստ ՚ահապետացն կառ զի, նախ քան զմահմանն աղօւում Եղեալ նման ՚ի հոգւոյն, կոչւց զեպիւ կոպոսունս և զմարդապետու, և զշարս սոյց լրինն, և զորս ՚ի յաղ կողմանց, Եւ թէպէտ և մեզ ՚ի բարզում ամողամ կոչմանէ նորին յայսոսիկ հրամաքէաք յառաջին ժամանակին, անարժան զանձն վարկանելով։ Սակայն յոյժմուս՝ ափամոյ բանագոսեն լով զմեց՝ ինքն և ժողովք Երախկոպոսացն, մեռնադրեաց զերծ տնտեսանութեւն յամռու Կաթուղիկոսութեան ազգիս հայկաց, և տանն Ուորդումոյ։

Եւ իբրև կասուրեաց զգործ հրամանին՝ որ ազգեցաւ նման ՚ի վերուստ, յետ Երից ամսոց փոխեցաւ իւր կոչմամբ առ Վան, դասաւորեւում ընդ հարուն՝ հայրապետն։ ընդ առաքեալսն Երկոսուսանիցն լրումն։ ընդ հալածեալսն վեց արդարութեան համբերուն ՚ի հալածանս, և ՚ի զանազան փունձութիւն ՚ի հակառակացն ճշմարտութեան։ ընդ փառաւորեալսն պատուեալն յայ և ՚ի մարդկանէ ՚ի կեանս։ Որոյ և մահ պատուեական եղեւ առաջի Ծն, ըստ գերագունից սոյցն, զօրոց ասէ մարդարէն։ Խնդն նաւու հաւատոց ընդ ծովաշխարհին՝ հովով հոգւոյն ուղղովի նաւայէտեալ Ճշմարտութեան և առաքինութե, և հաս անլաս յանքոյթ և առանց այէաց նաւահանգիստն։ և զմեց Եթող ՚ի տաժանելի և յաղցաւոր կեանս ՚ի մէջ օձից և կարծաց, և զանազան խածանօղ գազանաց, Երեւելեաց և աներեւութից։ և ոչ այս միայն, այլև ծանրութեան բեռանց ՚ի ներքոյ՝ հոգեւորաց և մարմնաւորաց։ Որոց կը ից թեթեացեալ ինքն թռեաւ յիմանալեայն կայան։ մերումս տկար և անզօր անձին յանձն արաքեալ բառնալ թիկանց զճանրութեւն հոգոց ամենայն Երկեղեցեաց։

Եւ իմ յայսոսիկ Եղեալ զարհուրիմսարսեալ, զահ և զերկիւղ դատաստանին այ զմոտաւ ածելով, որ վեց հովուեաց և Ռուաջնորդաց՝ ՚ի հին և ՚ի նոր կատարանս ասացեալ։ Մինչ զի ոչ առաջքուն աշաց՝ կամ նինջ արտեանաց յերկիւղէ այսոցիկ չարչարեալ ոգւոյ իմոյ։

՚Բանզի՞ ՚ի բազումն և ՚ի զանազան բաժանին անուանս և իրու մի գործ տէւսութենս ոգւոց՝ որ կոչի Կաթուղիկոսութիւն և Հայրապետութիւն, Երգիսիկոպոսութիւն և Բահանացութիւն։ և մի քան զմի առաւելեալ և նուազեալ ՚Բանզի՞ որ մեծն է ՚ի սոսա, ծանրագունի բեռանց է ՚ի ներքոյ. ոոչ պարունակօղ զամենայն։ Սակայն ըստ գործոյն՝ անուանագրութեւնն մի և նոյն են իւրաքանչիւրոցն ՚Բահանացութենն և ՚Բահանացապետութենն։

՚Բանզի՞ վերակրծին ծնուղ դայեակ, վարդապետ, բժիշկ, դետ, հովին, առաջնորդ, միջնորդ, դատաւոր, և այլ ևս յոլովագոյն անուանս, որովք խորը հուրդ Եծպաշութեն կատարի, և օրէնք Երկեղեցեաց ՚Բնի ամբողջ մայս։

Եւ արդ՝ զիարդ օտար Եղեցոց ՚ի մօրէ կարիցե լինեւ որ ծնուղ կամ դայեակ ըստ Պօղոսի, զի ասէ՝ որդեակը իմ, զոր Երկնեմ վերստին մինչև նկա

Ներարեցին Քո՞ ՚ի ձեզ, և դարձեալ ոնց գյուղակի որ սնուցանիցէ մաս
կունս, այնպէս գթայաք ՚ի ձեզ, Օ ՚ի ծնեւալքն՝ բնութէ սիրեն զննովն։
և մնեւալքն՝ դլայցակիսն, Խակ առ որս փոխանակ սիրոյ տաելութիւն և օսա
ըսութիւն, զի՞նչ յցս գոյ ծնանելց զայնպիսին վէրստին՝ ՚Ե՞ն զին բանի՞ն
յապաշարութիւն, կամ մնուցանելց հայրօրէն ուսմակի և երկիւղիւն տն զն։
Ո՞նչ հնար է՝ լինելվարդապն և ուսուցիչ և քարոզ, ելանել ըստ հրա
մանին ոյ ՚ի վոր բարձու լըրին Արօնի որ է Ճկեղեցի ոոր, և բարձրացու-
ցանել զբարբառու Աշետարանին և ոչ երկնաւու կամ ըստ Պօղոսի որ առ
Տիմոթէոս, քարոզել զբանն ՚ի ժամու և ՚ի տարածամու. յանդիմանել լսա-
տել և միոթարել ուր աշակերտուալքն ցրուեալք են, և ոչ ժողովալք ՚լ-
վարժարանի, և ոչ սիրոզք վարժար ճշմարիս իմաստուեն, այլ սոսուե և նան-
ըսութեն. և առ չարութիւն կատարեալք, և ՚ի բարեաց տպայացեալք։

Օ հարդ բժշկական որոճոցն կարեմը լինել նմանութեա հիւանդացել ողիսն ի խայթմանէ կամքոր վիշտին, ՚ի բնաւորականաց՝ կամ յանբնականացն ախտից բժշկւթ ջանառով ուր ախտացեալքն ոչ միայն ոչ են ՚ի խրն գիր առողջարար արուեստի հոգեւոր բժշկաց, այլև դժկամալի լինին յար բժումն զեղոցն օգտակարութեն, եթէ որ մասուցանեն ոչ յանդիմանութեն կամ իրատ՝ ըստ ստամպացացաւացն նմանութե, որոց դառն մազդիւք ապակեան եւ ալք իցեն: Առ ոչ միայն, այլև ըսդդիմաբանեն ևս նոցին, թէ բժիշկ նախ զանձն քո բժշկւթ յայդպիսից ցաւոց, և ապա առիս մատիցես յան ու իմանուոց քո բանին:

կիմանող քո բանիւ :
Ավագ զեսարդ այնքան հեռացէլց ՚ի մէջ տեղեւ և սիրով հնար է
լինել գետ, ըստ հրամանին այ որ առ Լզեկիել, թէ որդի՞ մարդոյ գետ
կացուցէ զքեզ տանդ խրայէլի, զի թէ ոչ աղաղակաւ աղդ արացնես նց
զդարանսակալուր և զառպատակ թշնամոյն, և նոքս ապանցին կամ գերեսցին,
զարիւն նց ՚ի ձեռաց քոյ խնդրեցից : Մի միայն ունիմի միջնօրութիւն
յայսոսիկ զիմւս բանն զոր ասէ ած առ սոյն մարդարէ, զի թէ զայն բար
բառոց քոյ լուիցեն, և անզդոյշ եղեալ կորիցն, գու զանձն քո ապրէ
ցուցէր՝ ասէ, և արեան իւրեանց ինքեւամբ լինին պարտականք :

Օ խարդ հնար է մեզ և զովութութեն օրեն ըստւ, ի վայրի դաս-
րուց ածախին օրինացն հանգուցանել, և կենդանարար Ծըռու գուշտին իմաս-
տութք մասցանել, զգացըն հալածել, և զիլիրաւտուն բժշկել, ի բացեաց
ինելլով հովութին և հօսից յոյժ հեռաւորութք ի միմեանց.

Օ խարդ՝ կարելի՞ է մեզ լինել առաջնորդ՝ այնպիսեաց՝ որք ոչ զնի՞ Տեսոց առաջնորդին յօժարին ընդ արգունականն ընթանալ ձևապարհ՝ որ տանիք յերկինս, այլ ընդ լայն և ընդ արձակ պողոտայն՝ որ հասուցանել լատակս դժոխոց:

յատակն ի ժողովոց։
Ո՞պ կարասցուք լինել միջնորդ՝ ի մէջ այ և մարդկան, այնողեկ ոքը
ոչ կամցին պահէ զբաշնս ու խտին, զոր երթին ընտ-այ մկրտութեան հրա-
ժարեալ ՚ի սաստանայէ, և յամ գործոց նր, և ՚ի պատրանաց նր. այլ ու խոս-
զանց եղեալ ու խտին զոր երթին հոգւոն որյ յաւուրն փրկութե, զենք
չարին ընթանան յօժարական կամօք՝ բանիւք և գործովք։

ու ՚իներբոյ անկեալ հնազանդին, այլև դատաւորաց Եշկեցւոյ՝ նասին դատաւորք անիրաւութեա, և բնգեանք գերանալից աջօք եղեալ՝ դատին միշտ չարացար բամբասանք, և անդուռն բերանուլ զշիզ յանցանաց վարուց նց:

Եւ արդ՝ վազ զի այսոքիկ այսպէս, զարհուրիմ և դողամ յերկիւղէ դատաստանացն այ, մի գուցե այս գործ տնտեսութեա յանձն եղեալ ինձ յայ, փոխանակ փառաց՝ անարդութեանիցի պատճառ, և փոխանակ անթու ամբպակոցն՝ ըստ խոստմանն ամօթ երեսաց: Եւ փոխանակ լսելց թէ, ծառայ բարի և հաւասարիմ, ոոկ և ծառայքն՝ որ յարգեցին զոուեալ տաղանդան և շահաբերք եղեն Տնան, զահանդինն լուլ և զարսափելին հրաման ընդ ոչ շահեցելց ծառային, թէ ծառայ չար և վատ, պարու եր քեզ զար ծամի բանի իմոյ արկանել ՚ի սեղանաւորս որ են ոոկիք մարդկան, և ես եկեալ տոկոսե ոք պահանձի զիմն: այսինքն՝ ընդ բանին զոր ՚ըքէն լսեին, և զգործոցն կատարում ՚ի լսուացն: Եւ զի դու ոչ ետուր քոց ծառայակ ցայն զիկ բակուրն հոգւոց՝ յորդամ ժամանակ եր լսելց: վազ ոյդորիկ ասեմ, առէք ՚ի դմանէ զարծաթ չորհաց իմոյ, և տոնք այնմ՝ որ կատարել լսպէս ամեցցոց զբան իմ, ըստ կատարեալ թուոյ տան քանքարացն: և զծառայդ՝ անպիտան եղեալ՝ գործ պաշտաման իմոյ յորում եղի, հանեք ՚ի խուարին արտաքին:

Եւ թէ զի՞ն արարից՝ զի ապրեսցի անձն իմ յահագնալուր սպառնակաց աստի, տարակուսելիք ե ինձ: ՚Ի անզին շընէլ առ տմենեւուեան՝ ընդ ամկազմանս աշխարհի, և քարոզել զքանն այ ըստ նմանութեա ՚Առաքելցն որբ՝ անկարելի՛ է, յաղագս ժամանակին չարութեա, և բազմիշանութեա: Եւ բաղաք թագաւորական և բազմաժողով՝ ոչ գոյ ազգի մերում, ոոկ զի անդանօր նաուկ ըսվ յլ թոռ ՚Այրապետութեա և վարդապետութեա ու սուցանէ աք ժողովրդեան մերոյ զանձային պատճենիան, ըստ ՚Առաջին ՚Այրապետացն և վարդապետաց: ՚Ա յլ եմք իբրև զայծեամի յորորդաց և ՚ի շանց փախուցեալք ՚ի քարանցաւս յօյս բնակելով, յորում ոչ և մարմնական հօրդաւոր պիտոյիւք շատացեալք ՚ի գիւղից, կամ յագարակաց, յորոց ունիմք և ոչ մի: ՚Ա, աեւ ոչ անդաստան հոգյ, զի վաստակօք և աշխատութեա զզէտս մեր ընուաք, և ոչ օգնութիւն ուստիք՝ ոոկ արժեան եր, ՚ի թագաւորաց և յիշխանաց ՚ի Բան հաւատացելոց: ՚Ա յլ միայն ՚ի տնէ այ ըստ մորդարեին խրատու, զի ասէ՛ ընկեան ՚ի առ զոուս քո, և նա կերակրէ զքեզ. Եւ գարձեալ ո՛յ յուսացաւ ՚ի առ, և յամօթ եղեւ:

Եւ զի այսոքիկ այսպէս, և սպառնալիք դատաստանին այ աններելիք ՚ի վը պղերգացն հոլուաց և հեղզացելոց՝ որք ոչ արածեն զբանաւոր հօսս ՚Ինի յանձեղէն, նոր վարդապետութիս, և ոչ արբուցանեն զջուրն կենագնի իմաստութեանն այ:

Եւ զի իմա տարտամանութեա անկաւ այս վիճակ հոգեոր տնտեսութեա, յորում ոչ է արթնութիւն ոգւոյ, և ոչ զօրութիւն մարմնոց, և ոչ պատահումն բարուց ժամանակի, ըստ վերագրելոց: ՚Ա առոյ՝ անգիտանամ եթէ զի՞նչ գործեցից, թաղուուլ ըբանն լ զօսս հովուապետին ՚ի իմամց հովութեա, և զգացանին ՚ի գալոցն տեսանելով յափշտակեալս՝ և անտես առնել, անհաւատութեա է նշանակ: մանաւանդ՝ գիտողի վկան այ, և ոչ տգիտի: ՚Ի անզին թէ առ տղիտուե ոք գործ զանպատշաճն՝ ըմպէ գան, բայց՝

բայց սակաւ, ըստ տէրունական հրամանին: Խոկ գիտութե՞ն՝ բաշում և սասակագոյնս: Ճնէպէտ և յայժմուս ոչ ոք է տղէտ լընորողական բարոյն և չըրի, թէե կամաւ ոք տղիտանոյ: Խոկ փութաւ ՚ի խրատել և ուսուցանել ըստ աստիճանին գործոց հարգաւորուել, և միշտ ձմելէ լըզուաւ զիաթն բանին այ՝ ՚ի բերանս հոգւոց տղայցելց ՚ի թառ, ահա յանհնարիցն է, ըստ վլրուգրէլոցդ՝ այսմ ժամանակի և տեղւոց, անձամբ մերով զայս առնելը Սակայն՝ զի մի՛ ամենեւին անպտուղը եղիցուք առ ձեզ հաւատացել ժողովուրդ մեզ՝ և որ ընդ մեզ կապսկուանունք և վարդապէտք միշտ զանցուք մեք՝ և որ ընդ մեզ կապսկուանունք և վարդապէտք միշտ զանցուանել ձեզ գորով զայս ունիւրէլուն յայ՝ ՚ի հին և ՚ի նոր կտակարանս: ՚ի մանելով յայսմիկ՝ մեծի Առաքելոյն Պօջասի, որ ոչ միայն շըմէլուլի տար աշխարհ քարոզէր զաւե տարանն, ոոկ և թիգն իսկ ասէք՝ յէէմէ մինւն ՚ի լիւրիկեա, այլ ՚ի կա պանս գոյուլ թղթովը հաստատէր զաշոկէրտէալսն: ոոկ և յարտ առնել գրելովն, աղաւէ մզնէց եօ՛ որ կապէալս եմ ՚ի տր, արժանի գնաւէ կոչմանն յոր կոչեցարուք:

՚ինդ նմին և մեք իբրև ՚ի կամաւոր բանտէ և ՚ի կտականոյ՝ յարմ տօթազին քարանձաւի արգելեալք, գորով ձեռնին մերոց խօսիմք՝ ոոկ բերա նով ընդ ամենեւսին, որ ունիցին ականջն լսէլոյ: ՚ի զմեր ինչ բան, այլ զաւարութոյն և զմարդարէիցն և վլրուապէտացն եկեղեցւոյ, երկրորդ ելով զբանից նոյ զօրութի՝ ՚ի լսէլիս ձեր: ՚Օ որս եթէ լուեալ յօժարուք՝ ՚ի միտ առնուցուք, ոոկ բարի երկիր և պարարտ զաւերմանեւալսն յինքեան և գործով պտղաբերեւոնիք՝ այ, անձանց ձերոց փրկութէն և մեզ վարձուց լինիցիք պատճառ: ՚Ագո՛ թէ որ ոչ լութից մոտիթեւուք, այլ արհամարտ հիցէ ոոկ պատամի յայ, և կամթէ լուեալ և ոչ պտղաբերեսցէ գործով զարդարութի, այլ անզեղզ հոգւով և պայտում սրուիչ կայ անցուսուք՝ ՚ի մեզով անդարձ մինչ ՚ի վախճան, մեք անպարտ եմք յարենէ նոյ առաջի վայսուք՝ այ և հրեշտակաց նոյ և ձեր լսողացդ ամենեցուն: ՚Քանի ոչ խորշէցաք, կամ արգելաք ՚ի պատմելոյ նմա զբանն ՚Ա. Հ:

՚Աւ արդ՝ ոոկ ՚ի մասունս մարմնոյ քան զնմ պատուականագոյն և առաջին գլուխն է, յաղագս տեղւոցն բարձրութէն և զգայուրանցն ՚ի նմա եղեցց, և ապա այլքն յանդամոց մի ըստ միովէն: այսպէս և յանդամն հու գւոյն մեծ և առաջին իբրև զըլուսն ՚ի հաւատոյն ձշմարտուի, և ընդ նմին յարմարեալք ոոկ անձն ընդ գլուխ գործք արդարութէն մեծամեծք և փոքրութ, ըստ պատուի իրանացն (քնի) այ: ՚Ա այսորիկ և մեք նախ և առաքունք, զին գլուխն ամ բարուեց զհաւատոյն բուռն հարկանէ լովդիցուք առաջի լսողացդ: ՚Ա նորոգ ինչ գիրելով, այլ ՚ի վը հիման ՚Առաքելց և մարդարէից և հարց սեց մինւլով համառօտ բանիւ: ՚Օ ՚ի մի յանտառում ազիւ տայ լիւրով բան: որ ոչ ըստ ուղղամիտ: ՚Եկեղեցւոյ դաւանուէն, այլ արտաքրութէն գրոց բարբառան: ՚Ի հաւատուն հարկանէ լովդիցուք առաջի ձշմարտութէն: ՚Ա զի գիրելով մինւլ ՚ի կործանումն լսողաց, մողրիցի ոք ՚ի ձշմարտութէն: ՚Ա զի գիրելով մինւլ յով լորդէք հաւատացեք ՚ի մկրու տութէն առուր, ըստ Պօջասի՝ որ ասէ, գիտեմ յով հաւատացեալն եմ: ՚Ա կամ թէ ոոկ արժան է ունել ուղղամիտ: քրիստոնէին զդաւանուի հաւատոյն, որում և սկսանիմք պարզ և յայտնի բանիւ ցուցանել զհաւատոյ ձշմարտութէն:

Պարտ և արժան է Վանի Երկրպագունաց, և յանուն նը Աշրուրդութեանն
միրտելց, խոսում մնել համագոյ՝ զերիս անձնաւորութն՝ Հօր և Որդւոյ
և Հոգւոյն նըյ, մի բնութի, և մի Ածուի, և մի բշխանուի, համապատիւ և
զուգափառ. Ոչ յումեքէ եղեալ, և ոչ յետոյ սկսեալ, և ոչ ի խոնարհուէ
Կրաքարնութի ամբարձեալ, կամ ի տիգրութէ ի զօրութի փոփոխեալ. այլ
յառաջ քան զամյաւ բաւան եր, և յացմուս է, և յանվախճան յաւի
տեանան եղից: Անեղ և անմահ էուի, աներեցի ի բնութէ, և երեւելի
վնա արարածոց, տես սոյլ նմի, և անուես յամենայնէ:

Հայր՝ անսկիզզեն և անծին: Որդի՝ ճնեալ ի բնութէ Հօր, այլ ան
ժամանակ: Ոչ ըստ մարդկան ճննդեան ախտաւոր և հոսանքու, զոր և
զմուա ածեն է հայհոյուի. թողթէ բարբառել բանիւ: Այլ ոոյ լոյս կ
ըստոյ և հուր ի հրց: զի ունեն օտարք ի բաժանիլն, այլ մի ձառագայթ և
մի ջերմութի հրցոյն և ըստոյ. ճնելցյն և յորմէ ճնաւն, և մի է բնութիւն
Երկրանշեւրոցն, թեպէտ և բաժանին ի միմեանց անձամբ: Կոյնպէս և
լոյս Որդ ի լոյս Հօրէ, և հուր Ածուեն Որդոյ ի հրց Ածուեն Հօր
յառաջ եկեալ ճննդեամբ, ոչ են այլեացը, այլ մի և նոյն բնութիւ:

Խոկ օրինակ՝ անսրինակ ճննդեանն Որդոյ, ոչ այլ բնուե, բայց որ կ
մեզ մոտաց ճնունդ զեան, թեպէտ և ոչ ամենայնիւ համեմատի ճշմարտու-
թեանն օրինակս Ա ոորոյ և Բ ան ասի: յազագս անսպական գոլց ճնուն
դեանն: Խոկ օրդի, զի ի Հօր բնութէ և ե ոչ օտար ի նմանէ, կամ արա-
րած, ըստ հայհոյութեն արիստի: Խոչ հնար իմանալց զանիմանալին՝ ոչ
այլ բնուե, բայց հաւատաւ ասացելցն ի գերս նմ, և ոչ ընդ քննութիւ-
որինան լ զանգնելին, որք անհամ մոտաց ասացին զի այլին ճնունդն, և
անձառ բանից:

Երցանկէս և Հոգին նը բղիսումն ասի առ ի Հօրէ, և փառակից Որ-
դոյ. Ած կատրեալ ոոյ զի այլ ի Որդի:

Ան կամքէ երից անձնաւորութեն, և մի զօրութի, և մի արարչութի.
Հայր կամեցաւ ստեղծանել վերեւելի և զաներեւոյթ արարածս, և Որ-
դի գոյցոցց յանդոյից. և Հոգին նը զարդարեաց իմաստութիւ:

Խոչ նոյն բնին բանն այլ որ արար զմարդն ի պատկեր իւր, և երեւե-
ցաւ նմա յետ յանցաւորութեն, և ամ արդարոցն առաջնոց՝ Երցի և
Շրբահամու և Սահակոյ և Քափրուս և Զօրպայ, Անսիսի և Ահարօնի և
Շեսուոյ, և այլոց մարդարեիցն, և խօսեցաւ ընդ նմ. ի ժամանակս վեր-
ջնին աւեւտօք հրեշտակապէտին Գարպիելի էջ յորովզյն կուսին Վա-
րիամու, և առեալ ի բնութէ նոր մարմին և հոգի և միտու. և խառնեաց նոր
և անձառելի միտորութիւ ընդ Ածութէ իւրում, և զարդացեալ յորովզ-
յնին բննամեաց ժամանակաւ ոոյ մանուկ, ճնաւ Ած և Արդ կատարեալ.
անշփոթ էութիւ և անբաժանելի միտորութ, մի բառ և մի անձնաւորութիւ
նոր, յերկուց բնութեց մատցելց:

Ամենասուն և զեւ ոոյ զմարդ, և ի հրեշտակաց փառաւորեցաւ ոոյ զած:

Ծըւեցաւ յաշխարհի կատարեին ամի զամա լ, մինչեւ ի կատարումն
հասակի մարդկութեն, մկրտեցաւ ի ծառայէն ոոյ զմարդ, և վլայեցաւ ի
Հօրէ և ի Հոգւոյն ոոյ զի Որդի բարձրելցն:

Փորձեցաւ ի սատանայէ ոոյ զմարդ, և յաղթեաց փորձողին ոոյ զած:

Քաղցեաւ և ծարտաւցաւ և ննջեաց և պատառէեաց , և վաստակեցաւ ող մարդ՝ մտեալ ընդ օրինօք մարմնոյ , և կատարեաց պատճելիս և նշանս , և եցցց զըրութիւն Անայինա՝ ոոկ զած կատարեալ :

Եսկ կամաւ որոբար ՚ի չարչարանս , և չարչարեցաւ անշարժարելին չարչարելի բնութիւն ՚ի վը խաչին . մեռու անզարտականն մահու՝ մահկանացու մարմնովս , վ՛ կենդանացուցաննելոյ զմեռեալ մեղք բնութիւն . եղ ՚ի գերեզմանն , և արար աւարումն կրկին դժոխոց մարդկային հոգւովն միացելովն ընդ անութիւն , հոգւոցն որ ՚ի գժոխս , չորհելով ազատութիւն : Խսկ Անային մարմնոյն յարութիւն տալով յոյս յարութե մահկանացու բնութե յափականութիւն մահու . յարեաւ ՚ի մեռելոց իշխանաբար յաւուր երրորդի , և երեւեցաւ աշակերտաց իւրոց երկուտասանիցն և եօթանասնիցն և հինգ հարիւրցն , և այլոց բազմաց . Որբ եղն նոր վկայք և քարոզք ընդ տիեզերու . և յաւուրի քառասուն երեւելնց , և խօսէր ընդ նոր :

Եւ ՚ի ըրումն քառասունեկի աւուրցն վերացաւ ՚ի յերկինս , և նատաւ նոդ աղմէ հօր ՚ի բարձունա՝ մերոյլ բնութիւն , յորմէ անբաժանելի եր Անութիւն , և գալոց է նոլին մարմնովն փառօք Անութե իւրց և հօր , յարուցանել զմեռեալս , և դատել զախարհա արդարութիւն . բարեգործացն զբարեացն տալով ժառանգութիւն և զանվախանն թիադասարութիւն . Խսկ գործ ծողացն չարեաց՝ զամօթն յաւուենից և զատանջանն ըստ իւրաքանչեր գործոց :

Եւ արդ այս դաւասութիւն ճշմարիտ հաւատոյ՝ հիմն է Անայինոց տարին որ ՚ի մեզ : Խսկ զարծք բարեաց՝ շնուռածն է ՚ի վը այս հիմնան , ոոկ և ոորն զդաւասութիւն Պետրոսի եղ ոոկ զըլէմ հիմն իմանալի Երկեղեցոց իւրում , և զինքն ոոկ զշնուղ , և զընսորելոց իւրոց բարեգործութիւնն որ յամ աղդաց իբրև զնիւթ շնուռածոց , փոխանակ քարի և փայտի , և այլոց պիտոյից :

Դարձեալ՝ է նա ոոկ զնարտարապետ , և մեք ոոկ զմշակս հրամանական տարս : Բատ որում ասաց աշակերտացն , թէ առանց իմոնը բնչէ կարեք առնելի . Վարէ և Պօղոս թէ՝ ևս զիմաստութիւն այ հիմն եղի՞ որ է Կիս , և որ ՚ի նա հաւատն ճշմարտութիւն , բայց ՚ոյլ է որ շննէ , այսինքն՝ որ էն , և որ դարոց էն յաշխարհ : Եւ շննեն գործովլք , զոր կամի իւրաքանչեր ոք , եթէ բարի և եթէ չար :

Եթէ ոք շննէ (ասէ) ՚ի վը հիմնա այսորիկ՝ ոոկի , որ է արդարութիւն և Ճշմարտութիւն . արծաթը՝ որ է մաքրութիւն մասաց , և պրութիւն պրտի . ականա պատուականս , որ էն մասունք բազմապատիկ առաքինութիւնց , եւր , խոնարհութիւն , ողորմածութիւն , անխսակալութիւն , պահք , աղօթք , ժուժիկալութիւնն : Այսորիկ և որ նման սոցա՝ են պատուական ակունքն , շննեալք յարդարոց անձանոց ՚ի վը հիմնա հաւատոյն :

Խսկ մեզսասիրացն անձինք՝ ոչ ՚ի պատուական և ՚ի հաստատուն նիւթե թոց յայսցոննե (ասէ) շննեն զշնուռածն իւրեանց ՚ի վը հաւատոյն հիմնան . այլ յանարդաց և ՚ի գիւրաշալամենեաց , այսինքն՝ փայտ , խոտ , եղէգնու Փայտոն՝ զթանձրագունից մեղաց ունելով զտեսակ , զըսպատութիւն , զդուն կութիւն , զգողութիւն , զյափշոսկութիւն , և որ նման սոցա . խոսն զիսորհրդոցն չարութիւն ժողովների շնանակէ՝ զորք բզնեն ՚ի բէրանց մարդիկ զըլէ զուան գործարան տունեալ ստնչիք , թշնամուն նել ըովլ

նելով և անարդելով զընկերա՝ զանազան և պէսպէս հայհոյութիւն, Որ ըստ գեղջացն բարբառոց՝ յիշոցք անոնանին, և ըստ գրոց սովորութիւն՝ անձն և թշնամանք, և որ այսպիսի են անոնանք : Օ որոց և դաւթիթ ասէ թէ՝ անիծիւք և դաւնութիւն լի են բերանք նց: Եւան սովորթիւնն և չարախութիւնն և մատնութիւնն, և այլք՝ որ յայս յարին, բանք անիրաւութեւ, յեղեւդան են օրինակի:

Եւ զայսոցիկ զերկուց հակառակ շնուռածոց նիւթուն՝ որ ՚ի պատուականաց և յանարդաց, հուրն՝ ասէ, ընարեսցէ: ՚ի անզի հրով յայտնելոց է՝ դատաւորն: Աթէ գործն զըր շնուռածոց ՚ի վլր հաւատոցն հիման, ուիկի է՛ և արծաթ և ափանս պատուականան՝ որ ո՛չ ապականին, այլև սրբին ՚ի հրոյն, գործօղն կեցցէ՛ և վարձաւ արցէ: Խսկ եթէ խոտ է և եղեւդն և փայտ՝ որ դիւրաւ ապականին ՚ի հրոյ անտի, որ գործեացն զայն՝ տուժեսցէ: Ա զի՝ զորոցինակ ապարանք հիմամբն միայն չեն բաւական լինել ՚ի բնակութիւն մարդկան, այլ պէտս ունին որմոց և ձեղուանց, և այլոց շնուռածոցն, ՚ի ոյնպէս և հաւատոցն միայն առանց գործոց ո՛չ ոք կարէ զանձն իւր շինել տաճար լ. յ.

Եւ որդէս գրուխ՝ առանց անձին յարմարութիւն ո՛չ կարէ կրել կենածութիւն, և ո՛չ անձն առանց զլիսց: նոյնպէս և հաւատաւ առանց գործոց, և գործք առանց հաւատոց, մեռեալ են երկորին ըստ լուսպէլոց:

Ա որ աղաւեմ զանձն, զի ընդ հաւատոցդ ձշմարտութիւն, զոր ընկայ ՚ի ծննդենէ աւազանին և ունիք հաստատութիւն, յարմարեցէք և ըլլ գործարդարութիւն զի մի՛ միով ազօք միայն ըստսաւորիցէք զանձին, այլև երկորութիւն պայծառանացցէք: Եւ մի՛ վստահանացք ՚ի մնոտի յոյսն անմասց որք ասեն, թէ՝ բաւական և հաւատոցն միայն ձշմարտութիւն քրիստոն նէին: ՚ի տանձնանաց և արժանաւորեւ արբայութիւն: Օ ՚ի զորոցինակ՝ մեռեալ անդամ չեն ինչ պիտանացու ՚ի գործ մարմոցն: նոյնպէս և մեռեալ հաւատ ո՛չ տայ զօրութիւն հոգւցն, այլ մանաւանի՛ առաւելագոյն տանձնանաց պարտական կացուցանէ զունուզն իւր: Ով այն՝ որ զի՞ տաղանդն պահեաց և ո՛չ շահեցաւ նման ընկերացն: զի տաղանդն՝ հաւատոն է, և շահ տաղանդ գործն:

Աթէ վլր է՛ր ասի հաւատ՝ մեռեալ առանց գործոց, յայտնի՛ արաւ յորոց ո՛չ գիտեն:

Հաւատոցն անտան՝ մի է՛, բայց կրկին ունի զօրութիւն: լուսպէն՝ դաւանութիւն հաւատոն, որ է՛ խոստովանութիւն ՚ի նր Երրորդութիւն՝ զոր ընկայ բւրաքանչիւրոք յաւազանէն: Երկրորդ՝ հաւատաւ այն է, որ զբան զոր հոգին նր խօսեցեալ է՛ բերանով մարդարեիցն և լուսպէլոցն, և եկեղեւցոց Ա արդապէտաք, զորս ՚ի զիրս նրս գրեցին՝ չհամարի առասպեկտ և սուսու, այլ հաւատաւ թէ՝ ձշմարիտ են և ուղիղ, այնպէս՝ ուղ թէ ազօք իւրովք տեսանէ զամցէ զէղեալսն, և զլինելոցն, և զոր էնն: Եղեւան այն է՛ զոր պատմեն թէ՝ ամմէրնելի և աներեւոյթ բնութիւն ո՛չ էնն, և յայ հրամանէն ստեղծեալ էղեն, և որ բնչ յեւ լինելութիւն արարածոց պահնչելիք և զօրութիւն եղեւալք յայ՝ պատմին ՚ի գիրս, ՚ի հնումն և ՚ի նորումն: Եւ լինելոցն այն է՛ զոր ասեն, բարեգործացն բարի հաստուցումն լինել յայ, և չարագործացն առաջանք և հուր յաւիտենական: Եւ որ էնն այն է՛, զոր:

քարողեն յամբանս իւրեանց, թէ՛ ած մերձաւո՞ր է առ ամեն և ոչ հեռաւ շոր, և զոր խորհին մարդիկ ՚ի մտս իւրեանց բարի կամ չար՝ իմանոց զամբ և զոր խօսին բանս լեզնաւ, սէ անախալ, և զոր գործեն մարմնով (՚ի ծածուկ) տեսանէ յատնապես, զի չլ՛ք արարած աներեւոյթ առ ՚ի նմանէ:

Առդ՝ որ պատցիկ ՚ի բոլոր սրուէ հաւատոց, նա՛ որ ունի հաւատ կենցանի: Այս և ոչ երբեք յանդգնի, կամ խորհիւլ չարութի ՚ի սրուի, կամ խօսւլ անիրաւութի բերանով կամ գործել զմեղս անձամբ իւրով: Ո ի թէ ՚ի մոր ուրուք մերձ լինելց, արդեւուն մարդիկ յանարժանս գործելց: յորժամհաւատոց ոք զած լինել տեսով, զիարդ գպրհի, կամ խօսւլ ինչ, կամ գործել կամակոր մոօր զարութի: Խսկ՝ որ բանիւ միայն ունի զառ, ՚ի յած խստովանութին, այլ ոչ գործով այնպիսւոյն հաւատոն ասի մեռելը:

Եւ արդ վարդ զի ընդ բազմատեսակ տնտեսական գործոցն անուանմ որ հաւատոցաւ մեզ ՚ի Տունէ ՚ի ձեռն նբյ Աթոռոյս սպասաւորութիւն, և և բժշկական անուն և գործ: Ա ս որոյ ոոկ բժիշկ ձանաւէլով գհիւնանդաց ցելցոյն ախտարար ցաւոցն զպատճառս՝ հրամայէ ՚ի վասակարացն ՚ի բաց կալ և զառողջարարն ընդունել գեղ և կերակուր: այսպէս և մեք զընդհանրա կան և կեղեցոյ ՚ինի հոգեւոր բժիշկութիւն ունելով զիոյթ, տեսանիւմք մոտաց աջօք, թէ և ոչ զամնն, այլ զորովագոյն մասն աշխարհի, զի յաղագս մեռելոտի գործոց՝ մեռեւալ ունին և զիաւատոն: Եւ կամիմք ոոկ բժիշկս ուսուցանել ամանձին զիաշաբէք ախտից իւրեանց զպատճառուն, և զիեն դանարար հոգեւոց զուեղն: Ո որ թէ առեւալ ըմպիցեք առանց գ-համակ լինելոյ, և ՚ի բաց մաքրիցեք յոգեւոց ձերոց զուառնութի մազդիցն ազակա նութիւն խստովանութիւն և ասպաշխարութիւն, արժանի լինիք ողորմութիւն Ա-յ, և առ ՚ի նմանէ խստոցելց բարութիւն: Խսկ որոց ոչ թուին ախտր մելի ասացեալքս ՚ի մէնջ, կամ յաղագս ծուլութիւն և մեզսասիրութիւն, կամ վարհամարհիւլց զմեզք: առ այնպիսին զմարդարեականն ասասցուք, թէ որ անօրինելոցն է անօրինեւոցի, և որ արդարանալցն է արդարասցի: Ա սք զոր հրամայեալն է մեզ արասցուք, աղասակելով ոոկ գետ ՚ի բարձր գիտա նոցէ զպատճարանս այ ՚ի լուշիւնէր: Այսուհետեւ առնելն և ոչ առնել ՚ի կամ աղասութիւն իւրաքանչիւր անմին է:

Բայց մի ոք կարծից զմենջ թէ՛ իւրեւ առողջս զմեղ համարելով յախտից մեզաց, ձեզ միայն զբժշկական զայս մասուցաննեմք գեղ՝ ոոկ ՚ի բացելցոց այլ մզք, զի մեք առաւել քան զամն ունիմք պէտո հոգեւոց բժիշկութիւն: Բայց ոոկ յիմար ՚ի մանդի է զիւրն առողջութիւն գեղ՝ զոր մասուցանն նմա ախտոցեալ ոոմ բժիշկ՝ ՚ի բաց մերժել տեսանել լով զցաւ մարմնոց նր: Նոյնպէս իմաստնոյ է ոչ զբնութիւն բժշկին ունել փոյթ, թէ առողջ է կամ հիւանդ, այլ զուեղն քննել զգտակարութիւն, եթէ առողջարար իցէ, եթէ ՚ի վասակար:

Առդ՝ և գուք մի վարդ մեր անարժանութե և ՚ի հոգեւորսն պակասութե զգասակար գեղ ՚ի հոգեւոց՝ զոր մասուցաննեմք ձեզ արհամարհիցեք և ոչ ընդունիցիք յանձինս: Ո որ աղասէմք ընկալարուք սիրով և յօժարութե ոչ վարդ մեր ինչ վատաց և պատուոյ զոր ոչ պահանջմէ յումեքէ, թէ և է արդարանաւոր: այլ վարդ սիրոյն ՚ինի որ կոչեաց զմեղ յիւր արքայութիւնն և ՚ի միասու: Ո ի թէպէս և մեք անարժան եմք, այլ բանս՝ վարդ զի Վայրին է, արժա-

արժանառութեա ըստունելութեա ։ Այս ըստունելութեան ու այլ բաց և զիգիտ, այլ կատարումն է որդեա ։

¶ ս որոյ աղօթեւսցուք՝ ՚ի վը միմեանց, մեք յաղագս ձեր՝ ո՞չ դըւխ
վը անձին, մոտադիւրութէ ընդունել զեւրին ։ Ծային բանիս ՚ի սիրոս, և
պտղաբերել ։ ՚ի ՚ի յերից պտղաբերութէց բարի և պարարտ երկրին ։
Այս գուշը վը մեր, ըստ որում անձն վը գլխոց՝ առողջանալ ՚ի հոգեւոր հիւ
անադութէց, և զօրանալ ՚ի տիգրութէ զգայութէցաւ Ո՞չ զի՞ թէ գերան
իցէ ՚ի մէ՛ մերումս տեսարանի կուրացուցիչ, նախ ՚ի բաց մաքրել զայն,
զի՞ և զայլոց շիւղս տեսանել և սրբել կարօզ լինիցիներ, Քանալ և զիցեւալ
ունին ածայնոց ձայնին հնաման ձանապարհ առնելով. և զշտուուելո՞ւ ան-
մահուել թափեցելոց իւղց անուամբն անուշցուցանել. և զնաշակելի՞ս կէ-
նացն հացի քաղցնուել և ծարաւել, և յագիլ անցագութէ արդարութէ և
բնաստութէ. և զե՞զու՞ս որ ՚ի փառս Ո՞չ և ՚ի շինութիւն լողաց բանից,
լինել սպասառո՞ր աղ լինելով նեխիւլոց և ընյա խաւարելոց, ըստ հրամանին
Տն նախ անձին, և ազա այլցոց ։ Որով և զեւրիսին դնեմք առաջի լողացդ-
զանազան կերպարաննօք. պայծ առացելոց ոգւով զուսախայլ բանից ձառա-
գայթ. և մթացելոց, կամ նեխիւլոց զաղին օրինակի յանդիմանուզակն մօր-
մըրումն, որով և սկսանիներ այժմ՝ առ որս արդան է, նախակարգել զըանս.

לְפָנֵי אֱלֹהִים וּבְבֵין כָּל־עֲמָדָה (בְּמִזְבֵּחַ וְבְּתַלְמִידָּה) וְכֵן יְהוָה בְּלִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל

И - аրդ՝ առաջին ընդ գերազիստիկութ վարուք և քաղաքալարութ խօսեսցուք, առ կրօնաւորադ՝ որք ՚ի վանորայս և ՚ի մենաստանս բնաւ վեք. Արք միւնք էք աշխարհի և պարիսպ ընդդէմ թշնամունյ աղջմիւք ձեր և բարի վարուք. Հրեշտակք ՚ի մարմնի և աստեղք լուսատուք յերկրի, յորոց ՚ի բարի և ՚ի լուսաւոր վարուց փառաւորի մշտ չոյր ձեր՝ որ յեր կինս է. Արք թէպէտ և իրաւուալ էք յլջաշունչ մերոց միշտ ՚ի լսելիս ձեր հնալորդ, և ըսնիք բնչ պէտս կարեաց՝ մերոց դուղնաքեց բանից. Այլ ոոյ ծառայք՝ որք զհասարակականն կերակուր հրաման առնուն ՚ի տերանց բաշխել ո՞մ մայն քաղցելց, այլ յագեցելցն նորհեն, ՚ի յնպա և մեք՝ զի ընդհանուր ծառայակցաց մերոց՝ հրամայեցաք ՚ի Տննէ, տալ զբանին կերակուր. Հասարակաբար պարտիկ մասակարել փարթամաց դիտութիւն, և աղքատաց ՚ի գիտութէ. զօրաւորաց առաք բնութիւն, և տկա բագանակիցն յառաքինութէ:

ՍԵՐ ՎՐԱ ՍԻՐՈՅ ՆԻՒԹԱԼԿԱՆԻՒ ԴՐՈՅ ՍԻՐՈՅՆ ՎԻՆԻ ՉՈՐ աՐԴ յԵՐԿՈՒՐ
և կամի զբորբագելն վաղվաղակի, ցրտացուցանեք զորիս:

Ո՞ր տայք տեղի օտար հրոյ ցանկութե՛ ՚ի միբռոս ձեր, և այնու
բնակարիել Լ. Շ զազօթն և զնորհուրդ. Վշայնոց պատարագին, ոոց որդիքն
աշարժնի՝ նաբած և աբիուդ. այլ նախ մաքրեացի իւրաքանչիւրդ խոստո-
վանութե՛ յանմաքուր խորհրդոց և գործոց, և պատարագ կենդանի զին-
քըն մատուցէ կենդանացն Լ. Շ առաքինութե՛, և ապա ՚ի մոքուրն մեր-
ձևացի,

ձևոցի, և որբութե որդյն սպասառորեսցե. զի մի՛ ըստ նմանութե նոց՝ տան ջողական հրովար այլուոցի ներքին մարդն, աստ խղճիւ մոտացն և անդ բո՞ցով անշնչանելեաւ :

Ո՞ի լիցի ումեք ՚ի ձէնջ յարձան աղե մածնուլ ոող կինն զօտաց, յաղագս յետս դառնալց յաշնարհական իրս՝ ՚ի հեշտութիս ախտից, կամ՝ ՚ի ցանկութիս հիթանիւթից :

Քանզի զ՞րօրինակ նա յետ պատուհասին ու եղեւ հօմեմիչ կերակը բոց իբրև զաղ քանզի քար էր. և ոչ ՚իշնուած ինչ պիտանացու եղաւ ոող քբար, վազի տղեր, Պատ այսմ նմանութե և ամեք՝ որ ելանէ յաշնարհէ, ոող զօտ ՚ի սոգումայ, և բարձրանայ ՚ի կարգ կրօնաւորութե՛ որ է հրեշտակական, ոող նոքա ձանապարհորդեալք ընդ հրեշտակացն ՚ի լըրինն, և դառնայ անդրէն ՚ի սեր աշխարհիս, և յախսս թաւալի մեղաց, ոող և կինն այն զի դառնայ դիմք ՚ի սոլում. ոչ ոյ է պիտանացու այնպիսին իբրև զիրա նաւոր, և ոչ աշխարհի օրինաց՝ ոող զաշնարհական, այլ է անարգ և անպիտան, կրիսան եղեալ ՚ի մարդկանէ՝ ոող զաղ անհամեալ բայց ձեր՝ որ անփոխիս եք յածայինսդ, ամինչ ըստ առաքելցին իրատու՝ բարե ձեւութիւ և ըստ կարգի եղիցին. Արև դարձեալ ասէ՝ իմաստութիւ գնասվի՛ք առ արտաքինան, դնյ առեալ զժամանակս. և թէ՝ զլարս ձեր առաջի հեթանոսաց պարինչ շու ունիցիք :

Եւ արդ՝ մի՛ ոք ՚ի ձէնջ զլամաթարս խօսելով լեզուաւ, կամ իրս ինչ անպատշաճ գործելով անձամբ առաջի արտօվնոցն՝ պատճառ լինիցի բաւ նուրց զանգուռն բերան նոց ՚ի հայշոյութիւ ոոր հաւատոյս և կարգիս, ուրով կրկին դատաստանս տալցոց են այնպիսին առաջի ոյ, առաջին ընդ մեղանացն զօր խօսին կամ գործեն. երկրորդ. և մեծ՝ ընդ գայթագոռութիւ լինելոյն պատճառ. և

Ո՞ի ոք զընկերակից կրօնաւորաց թողլով զիենակցութիւ առանձինն բնակիցէ, ոչ յաղագս Տգնողական վարույց ոող մայնակեացք, այլ վազ ագաւ հութե ախտի, զի զանձին իւրոյ աշխատութին ոչ հասարակաց լակեզեւոյն, այլ իւր միայնոյ ամբարիցէ, յորմէ վնաքը բազում հոգւոց, և ՚ի միաբանութին օգտութիւ յոլովագոյնք, ոող լուծաբան վարդապետացն ցուցանեն բանք. Օ ի առ բազւում քան զերկիւլն լույս առաւել զօրէ՝ ընկերակ ցայն ամօնոյ երկիւլ, յետս դարձուցանելով զօժարութիւ մտացն ՚ի չար ցանկութիւ մեղացն կատարմանէ. Եւ ևս բազմապատիկք են շահիցն հոյլք՝ ՚ի միասին եղարացն բնակութէ, զօր առելորդ վարկանիմք գիտութացդ երկրորդել:

Են ումակ դարձեալ յաշնարհասէր և ՚ի մեղի կրօնաւորաց, զի ոչ միայն սրտիւք ըստ հնայն իւլի դառնան յեգիպտական գործս խաւարինս, այլև անձամբ իսկ ընդ աշխարհականս բնակին ՚ի դիւզու և ՚ի քաղաքս, և ՚ի բանից բերանոյ գարցութիս և ՚ի գործս վատթարութէ, և յորովայնամոլութիւնս անպատկառս, և յարբեցութիս անառակս, և յամ անկարգութիւ բերմունս՝ առաւելուն քան զնոսաւ :

Պարտ և արժան էր, զի թէ պատահէր կրօնաւորաց ըստ հարկաւոր ինչ պատճառի բնակել յաշնարհի, իբրև զլուսառու լինել ածային և ուղիղ վարութին ՚ի մեջնոց, ՚ի փառաց Պատճառու անունն լույս, և ոչ ՚ի հայշոյուեւ:

Օ այնպիսին մահաւանդ յորդորեմք՝ ՚ի նոյն, քան թէ արգելումք զի օրինակա բարեաց՝ բազումք լինին բարիք, ոոկ և ՚ի նախանձուն չորսցն վարուք՝ չարք յորվագոյնք:

Gamma՝ հրամանաւն Ա. Շ և մեր, այս Եղիշի կանոնական օրէնքը՝ ՚ի վերաց այնպիսէացն, փոխել այսուհետեւ զբնակութիւն նւրեանց ՚ի վանս, և զվարս իւրեանց ըստ ձեւոյն և ըստ կարգին՝ յասպաշտառութիւն և ՚ի պարկեշտութիւնն մինչև ՚ի վահաճան: Խակ էթէ ոք ՚ի նոցանէ ոչ լուրջեւ ՎՃային օրինացն զրո զրեցաք, և ոչ Եղիշ յաշխարհէ, այլ կայցէ յամառեալ մինչև ՚ի մահ իւր՝ ՚ի նոյն, անպարտ եւք մեք ՚ի խոզէ կրաստեան նր, ինքն Եղիշի արեն իւրոյ պարտական առաջին այ:

Ա. Ա. Քահանայից պատուեր տակը, զի թէ մինչ աշխարհի իցի այն պիսին, և վահաճան մարմնոյ ընդ հոգւոցն մեռելութեն հասանէ նման, ոչ հու զրութութեն և ոչ օրինաւոր թաղման արժանիք առնել զնա, մահաւանդ զաւնորիկ՝ որ միշտ յանզզութեն լինիցին մինչ ՚ի մահ, Խակ էթէ ոք յայնպիշտեացն մերձ եղեալ ՚ի մահ՝ զղջասցի և հայցէ արտասահք զհաղորդութիւն և զծաղումն, և խստալանութեն նր զիտողք վկայեսցն, ևթէ հաստատել էր ՚ի միտս՝ Ելանեւ յաշխարհէ, ևթէ օրհաս մահուն ոչ եր կանխեալ այն պիսին վն ուղրմութեն այ տացի թօշակն վերջին, և օրինաւոր թողումն ոչ ոոկ քահանայի, կամ կրօնաւորի, այլ իբրև զմոյ աշխարհականաց:

Եաց մի՛ ոք անընսրողաբար զամ՝ որ յաշխարհի մեռանիցին կրօնաւորք, հաւասար համարեսցի. զի Են բազումք՝ որ հիւրութեն Եկեալք յաշխարհ, պատահէ նոց վահաճան. և այլք՝ որ ծեր և տկար գողով մարմնով, և վն ոչ գտանելց խնամն ՚ի վանորայ՝ բնակին յանք, ուղեղ՝ և ոչ բամբառել վարուք, պատքիկ և սոյնպիսէս պատուով թաղեսցին, յորժամ հասանէ վնիման, ոոկ զծառայս այ:

Դարձեալ զգուշացուցանեմք զծանարտագունիցդ Երամն՝ յաղագոնոր և զելց սոլորութեն ՚ի վանորայս ՚ի մերում ժամանակի, այդեղործ իւրաքանչիւրոք լինելով ՚ի կրօնաւորաց, ոոկ ՚ի գեօլոյ, որ անվայշուուէ կրօնաւորական կարգի, և արտաքոյ առաջին ոոց հարցն պատուիրանաց: Ա ՚ի նորա և զրս յաշխարհի ունեին ժառանգութիւն և ստացուածն՝ թողին, և թողուլ օրինադրեցին, և զիւյաւուաբինութեն բարձին, և զնի գնացին ՚ի նոր, ոոկ և ինքն հրամայէր մեծաանն, թէ Երթ վաճառեալ զոր ինչ ունի և տնիւր աղքատաց, և դու առ զիւյաւքո և Եկ զնի իմ, և ոնիցիս գանձն բազումն յերկին: Խւ դարձեալ թէ՝ որ կասիցի զնի իմ գալ, և ոչ ուրացի զամ՝ զրուուիցի յաշխարհի, և առցէ զիւյաւ իւր հանապազ ոչ իսորէ իմ աշակերտ լինել: Խւ այլ ևս՝ որ պայփիսէ են ՎՀԵտարաննական պատուիրանիք աշակերտելց անձանց՝ որ եք դուք: Յորոց բազումք են ՚ի ժամանակիս կրօնաւորաց՝ որ յաշխարհի առանց ժառանգութեն էին, և հարկատուք իշխանաց, և աղքատք ՚ի գոյից, և կարուք հարկաւորացն: և յորժամ զնեւ կրօնաւորութեն ընկալան տեալք Եղեն ՚ի վանորայս բազում ժառանգութեն, և փարթամանցան ստացուածովք. և ոչ միայն հարկաւոր պիտի տացին Եղեն անկարու, այլեւ աւելըրդգուն լցան. և յաշխարհի հոգութե և Երկոք տաժանեալք, և աստ անհոգութե և հեշտութե ստուարացեալք: Խւ զիարդ կարիցէ պայփիսէն յաշխերտութեն լինել կարգի, և ասել ընդ-

պէտրոսի, Տէր՝ ահա մեջ թողլոք զամենայնն՝ և եկաք զի՞նի քո, արդ զի՞նէ լինիցի մեջ ՀՅուս է՝ զի ոչ եւթող (բնէ) վա՞խի, այլ մանաւանդ՝ զօր ոչ ուներ յաշնարհի, ստացաւ հակառակ Քնի:

Այս արդ՝ քանզի ԱՇույին պատուիրանք՝ ըստ զօրութե՛ ընդունողացն եղան յիւրաքանչեւր ժամանակի, տկարագունիցն թեթեւագոյնք, զի տա նել կարիցեն. և զօրաւորացն ծանունք, զի յօժարութե՛ բառնան: Ուստ այսմ օրինակի և մեք, վա՞ զի տեսանեմք զբաղումն ցամքեալս յանձնյին սիրոյն, և ոչ մի քան զմի նախանձու բարուոյ շարժեալք՝ ՚ի բարձրագոյն առաքինութիւն ձեռնարկելով ոող առաջնին հարգն. այլ մերոյս նախանձ՝ ՚ի հա կառակն վերաբերի նց, այսինքն թե՛ ովլ քան զբնիւրս յընդարձակագոյն տեղուջ և՛ ի պարարտ երկրի տնկիցէ այդի, և թե՛ զիարդ մնուցանիցէ ի մասութե՛ զնորագոյն տունին: Այս փոխանակ զարուեսոս առաքինութե՛ ուանելոյ ՚ի միմեանց՝ յայդեգործութե՛ հնարս վարժին անհմուտքն ՚ի հմտագունիցն, Արժան է ասեն՝ այսպան և այսպիսի օրինակաւ վաստակել եղամբք, և բրել ձեռամբ՝ փայտատօք և բահիւք, և զշակառակ տնկոցն զար մասոս և զըոյս՝ արմատաքի խլել: Օ որ պարտ եր նախ զբարեաց հակա ռակ բոյսն որ ՚ի լարս մեր ևՆի բարս, ՚ի բաց հանել ՚ի մէնջ. և ապա ար տափնոցն ունել փոյթ: Ա մեւ հատանելոյն օրինակ զանազանեալ է իւրա քանչեւր տնկիցն մեռից առ իմաստունն յայնսուիկ, զի զոման հուայ յար մասոն, և զյլյան ՚ի բացեաց հատանեն: յոմանս սակաւ զուռան, և ՚ի կէսս յուլվագոյն թողուն, և այս ամ ոող զի յաճախագոյն պտղաբերեսցեն, և յորպակ զգինացն շափոյ աճեցուացեն զիթիւ: Ուողեց ասել զպատուաս տելոյն հնարս, մի քան զմի առաւելեալ ՚ի հանձար. և զդործելոյն եռանդն ջերմութե՛, զի ոչ զորին ոմանք բաւակն համարին ժամանակ գործելոյ, այլև զգիւերն ևս խառնեն ընդ տունցիւանն: Օ որ արժան եր յայդի պատ ուիրանացն այ զայնքան ունել փոյթ և յօժարութի գործոյ, յորում հրա բիւցագ ՚ի բարողզացն, և մոտք ՚ի գործ հաւատովք և կրօնիւք ընդ դա հեկանին վարձու՝ որ է պատկերն Ուագաւորակն տունեալ մեզ յայ, յերե կոյանալ կենցաղոյս ժամանակին նման լինելով նման՝ ըստ խոստացելոյն:

Դարձեալ յորժամ պատահին միմեանց տեարք այգեաց, կրօնաւորք յայլ և յայլ տեղեաց: յետ ողջունին ոչ զողջութե՛ հոգւոց հարցանեն և զիիւան դութեց ախտից, և ոչ զպատերազմաց դիւաց և զիազազութեց, և ոչ թե՛ զիարդ ստացուք չնորհս արտասուաց ՚ի ժամ ազօթելոյն, այլ թե՛ յայմ ամի ովլ եղայր՝ զիարդ է պտղաբերութի քոյին տնկոցն: առաւել է՛ թե նուազէ Այս թաղծեալ սրտիւ պատախանէ, զինչ ասացից (ասե) զա զէտոն՝ որ պատահեցան, զի ոմանը ՚ի Ճմեաց վասեցան, և յոմանց ծաղկիքն զէտոն արևածերաց, և այլքն արևակեզ եղեալ ողկուզաց ըրտացան, և կէսք՝ նե թօթափեցան, և այլքն արևակեզ եղեալ ողկուզաց ըրտացան, և կէսք՝ նե խութե՛ պականեցան, և թե՛ զի ոչ արարից՝ անդիտանամ զելս վունդիս եղելոր: Այս ընկերն թելադիր եղեալնմին խրատ տայ, զոմանս պատուաց տե՛ տնկոցն՝ որք պտղակորչուք լինին, և զյլյան զանազան փորձեալ հնա ըիւք բժշկել ՚ի պատահելոց կրիցն:

Այս քանզի ՚ի նիւթականաց ցանկութի զբաղումն ՚ի կրօնաւորաց ժամանակին տեսանեմք ըմբռնեալս, որք զիթեթեւանալն յայտպիսի ժանրուն հոդոց դժուարինա վարկանին, և գնալ զիւտ խրստուն Քնի՝ որ հրամացէ, ոչ

Հոգովք պաշարել զանձն յաղագս հարկաւորացն կերակրոց և զգեստոց, թողթե վս աւելըրդացն ։ Ա այսորիկ և մէք ոչ դնեմք օրէնս՝ այսպիսի կրօնաւորաց ամենելին՝ ի բայց կազ ի տնկագործութեն, և յամ դոյից ստանալոյն՝ ոնդ վայելը աշակերտաց Վանի, զի մի՞ ՚ի լսելն դարձուսցեն զգեմն յարելուտու, և խոժուռեալ լնդ լուր խրառական մեր բանի՝ ՚ի բայց գնացեն, ոնդ և մեծառունն այն ։ Ա մշղերկրորդն գտեալ, դոր յայստիկ հաճոյ բնաւ նաւիք կամացն Լ. Շ, և զայն դիցուք մեզ օրէնս ։ Եւ դոքք թէեւ ընդ աւալինն դժուարնայք զամենայն տալ այլ, և մերժանալ աշխարհի կամաւ, նախ քան զմերկ դնին ՚ի գերեզմանի ակամայ ։ զերկրորդ օրինադրութիւն ընկալարուք ախորժելի կամքք ։ Օ որ թէ յօժարական սրտիւ առնիցեք, հաւատակը ողորմութեն այլ, զի ոնդ զառաջնին ընկացիք, և ՚ի մեռն երկ բորդիս կատարման՝ յառաջնին առաջնորդեսցէ ձեզ վերանալ յօժարուք, և ոչ բոնութիք ։ և այս է՝ զոր ասելցու եմք ։

Յանձն՝ զոր ստանայք, եթէ տունկա և եթէ այլ բնէ, զախտ ազաւ հութե ՚ի բայց մերժեցիք ՚ի նոցանէ, ոնդ զբոյս վասսակար ՚ի բարի սեր մանց, և զաշխատութիւն ձեր՝ որ ՚ի նա՛, մի՛ վս յալովելոյ յինչն առնիցեք ։ ոյլ վս կամացն Լ. Շ, և յերկինս գանձելոյ զերկրաւորս, և ՚ի մարմանոց աշխատութիւն հոգուոցդ ամբարել գանձ ։

Եւ զոր ստեմքս այսպէս եղիցիք, որով լինիցին ստացուածք մեր ՚ի հաճոյ այլ ։

՚Ի պտղոցն ժամանակի զպողաբերացն ձերոց մասն տուք այլ ՚ի ձեռու աղքատաց և կարօտելցոց, և մի՛ դատարկ և ունայն զինդրովն պտղոցն դարձուցանիցիք, զի մի՛ և զմեզ ան ՚ի յիւր տնկեալ դրախտէն ունայն դարձուսցիք ։

Եւ եթէ տայցէք, մի՛ խոժու դիմք և զայրացեալ սրտիւ և դըժ կամակ բանիւք իբրև զզոհն կայենի որ ոչ է հաճոյ Լ. Շ, այլ և պատճառ զայրացման, այլ զունարժառաւ կամօք, ոնդ սիրէ և ինդրէ ան ։

Եւ ՚ի գինոյն ժամանակի ՚ի գինուոյ անտի մասնաւորեցիք զրաժինն այլ ։ Եւ յորժամառաւելըցու քան զպէտո ձեր և հսրկ լինի վաճառել, ՚ի գնոց անտի արծաթոց առաւել պտղաբերեցիք ՚ի սինի տալով տառապելոց և գերելոց, և մի՛ ամբարիցիք յերկրի, և յուսայք յետ մահու այլոց ձեռուամբ զմերն տալ այլ վս ձեր ։ Օ ՚ի փոքր է յցան այն, չասեմ թէ ամենելին ընդունայն ։ և երկրորդ բարի, և ոչ առաջն ։ ՚ի յալոց ձեռն յուսաւ առաստագոյն լինել յինչն իւր, և զիւրն կարկամեցուցանել, մինչ իշխան է գցիցն և տեր ։ Եւ երկեայելի է, այլ այնպիսի գտանելու որ եր կիւղեն այլ մատակարարիցէ զինչն, ըստ հրամանի գնացելոցն ։ Օ ՚ի բազ մաց աներկիւղից՝ պատճառ կորստեան լինի հոգւոյ ստացուածք մեռն լոյն ։ յորժամ ժառանգէ անառակ և անկարդ գնացիւք վատնելով զամենայն որ վաստ պատճառ վոխանակ փրկութեն լինիցին բնչքն այն ստացուլոյն իւրում ։

՚Կարձեալ զի թէեւ երկիւղած որ ՚հանդիպիցիք, և զամ գոյս մեռն ըցն ըստ կամացն Լ. Շ տնօրինէ վս հոգւոյ նոր թողութեն մեղաց, նուազ է ՚ի բարեաց և ոչ կատարեալ բարի ։ Եւ զի այս ճնարիտ է՝ ՚ի բանից իւ մաստնոյն ուսանիմք ։ Լ. յն զի ասէ թէ՝ որ ողըմի աղքատին փոխ տայ այլ ։

Եւ գիտե զայս՝ ամ ոք, զի զլձար փոխոյն ոչ օտարի ուրուք, այլ փոխա-
տու բն տոյ փոխառուն :

Ա սոյց աղաւեմ, մի յայլ ոք վատահանայք, այլ դուք տուք դիրին
ձեռամբ ձերով ՚ի ձեռս ոց: Օ ի թէ զձեզ ձանաշիցէ փոխառուս՝ խնդ-
րող փոխոյն ած, յաւուր պայմանի հատուցման իւրոյ՝ զոր եդ: ՚ի ձեռս
ձեր տայցէ զլձար փոխոյն:

Խսկ եթէ ձերոց գոյիցն՝ այլ ոք լինիցի տուող փոխոյ, նոյն ընկալցի
և զփոխարէնսն յոյ. և ձեզ մասն ինչ թերևս հատուցմի ողորմութեան
միջնորդութիւն տուողին զձերն:

Ա մեւ տէրունսկան հրամանն՝ զոր ՚ի հրապարակախօս առենի անդ ասելոց
և առ ալակողմեանսն, զնոյն նշանակէ: ՚ի անզի ոչ ասէ թէ՝ քաղցեայ, և
այլք վահ ձեր ետուն ինձ ուտել, կամթէ մերկ եի, և այլք վահ ձեր զդե-
ցուցին զիս. այլ թէ՝ դուք ետուք ինձ ուտել և դուք զգեցուցէք զիս:

Եւ արդ՝ թէպէտ և առաջին կտիք ՚ինի և հրամանք ոյն է, զի ոչ
բնաւ ստանայցէ կրօնաւորն ստացուածն՝ ող վերագոյն ստացաք, զի մի յա-
զագունիթականիս հոգալոյ՝ յահային աւաքբնութեց աննիթական հո-
գոցն խափանեցոց: և բազում վաստոց (հոգոց) և ծանրութեց զանձն ՚ի
ներոյ արկանիցէ: այլ ունել ՚ի միաբանական կենացն կերակուր և հան-
դերձ ըստ հրամանին լուաքելոյ, և այնու շատանալ: Իսայց վահ զի այս ոչ
ամցւն է, այլ որք վահ սիրոյն այ ատեցին զաշնարհ և ելին յաշնարհէ, և ոչ
յաղագս այլ ինչ պատճառի:

Ա սոյց և մեք այնոցիկ կրօնաւորաց՝ որք երկակենցաղ կենդանեաց
նմանեալք են, զի են ցամաքայննք վահ ձեռյն, և են ծովայինք յաղագս ՚ի
ծովու աշխարհիս զբաղմանց, զաշնարհայնոցն դիցուք օրէնս, և ոչ զգե-
րաշխարհիցն: Օ ի մեծէ աղքատանալ վահ ՚ինի քան ստանալ ինչս և
տալ աղքատաց յաղագս հրամանին ՚ինի, որքան մեծէ ՚ինի քան զայն,
որ ողորմի աղքատին ՚ի դէմս ՚ինի:

՚ի անզի կամաւոր աղքատն՝ որ յաղագս այ, նմանօլ ՚ինի (է), որ վա-
մեր աղքատացաւ, ստացաւ ՚ի գիրս. իսկ ողորմածն աղքատին՝ բարեկամ
՚ինի կոչէ, այլ ոչ նոյն ինքն ՚ին:

Եւ արդ՝ զի բողոքովին լինել քահ մերկանալովն կամաւորութիւն զամ
ինչ ՚ինի դժուարին է ամցւն, ոչ ասեմ թէ անհնարին: զի որք կու-
մին՝ կարող են, զօր յայտ առնէ բազմացն կատարումն յամ ժամանակին:
՚ի ուք այսուհետեւ որ ստացեալ էք ինչս, զբարեկամացն ՚ինի ընկալպութէ
զաշորհման՝ ողորմելովն աղքատաց, ող և ինքն իսկ հրամայեաց տէրն՝ թէ
տուոք ողորմութիւն և ամ ինչ ձեր որք է, այսինքն թէ՝ յորդամ ՚ի ձերոց
ստացեալ գոյիցն տայցէք մասն ողորմութիւն աղքատաց՝ յօժարական և ա-
ռաստամիս կամօք, մասցեալն ամ սրբին և անձնաս լինին ձեզ: Եւ ոչ դո-
տիք իբրև զադահս յաղագս ստանապղոյն, այլ ողորմութիւն արժանաւորիք
յոյ ող զողորմածն՝ ըստ ասելոյն Տան մերոյ, երանի ողորմածաց, զի նու-
քա ողորմութիւն գոյցեն:

՚ի ան զայս ևս ասեմք, թէ օրէնք՝ որ Եդան կրօնաւորաց անինչն և
անստացուածն լինել, թէպէտ և յաղագս անդբաղ լինելոյ է յաշխարհա-
կան իրաց, և միայն հոգեւորացն պարապէլ, այլ կատարեալ պատճառն յա-
լուգա:

զագու կարօտ լինելց կրօնաւորին . ոչ միայն յաւելորդացն կերակրոց և ըլլ
պէլեաց և զգեւսոուց , այլև ՚ի հարկաւորացն ևս . Ո՞նզ զի կարօլ լինիցի
պատերազմի ցանկութեն՝ որ զինուորին ընդդէմ մաքուր կուսութեան ,
յաղմօղ լինել . Օ ի որք անխափիր տան զանձինս որկրատութե և արբեւ
ցութե , թէև դեք պոռնկութե գրգռիչս ոչ ունէին ախտից , բաւական
է բոցոց ցանկութեն՝ զառաւելութի նիւթոց որովլայնամոլութեն տալ ,
ձգել զնն ՚ի կատարումն մեղաց :

Վ այսոց աղաւեմ , զի թէպէտ և յոլովս ունիցիք զնիւթ կերակրոց
և ըմպէլոյ առ ձեռն և առ տնին , այլ յոդիս ձեր ինստիլով մի ագահութ
և որկորատութե յայնսոփիկ վարցիք . այլ պարկեշտութե և օրինաւոր՝ ըստ
կարգի կրօնաւորաց : Աւ զոր ՚ի ձէնջ պակասեցուցանէք վ՛ պատուի իրաւ
նին ԱՅ , ՚ի սէր կարօտեալ և քառար եղացոց և ծերագունից և տկարաց
զայնսոփիկ ՚ի կիր արկանիցէք յորոց՝ կրիմն ամբարեք ՚ի յոդիս ձեր զեարին ,
զպարկեշտութին անձանց ձերոց , և զիրով ողորմութին կարօտելց :

ՎԵ՞ ոք գտցի ՚ի միջի ձերում՝ որ զձեւ կրօնաւորութե զգեցեալ է ,
և յառաւելութի գինուց տուեալ զանձն իւր՝ զբարասանս աղբեցորաց
ընկալցի ՚ի կարգն առք : Օ ի միոյն անկարգութե ամ կարգակիցք նր՝ ան
գունեւցին յաշխարհականաց և յալլազգեաց : Աւ թէև այլով ամիւ հնար
էր անբամբասելի լինել այնփասւոյն , արբեցութեն արտափս էցք յաղբայու
թենէն ըստ բանին Առուպելոյ . քանոցի ասէ՝ մի խարեք , ոչ ազանոց , ոչ
շնացօղ , ոչ արուագէնոք , ոչ արբեցօղը , և զայն որ ըստ կարգի թուէ ,
ոչ ժառանդեսցեն զարբայութին ՚ի ոնք և այ :

Օ ի որք օրինակ լինել բարեաց պարտականն են՝ ամտեսողաց , և նու
քա զայն ինչ գործեն՝ զըր արգելուն գերք ուրք ՚ի յաշխարհականաց , զի՞նչ
յոյս աշխարհականին կայցէ , և կամ ովկ համարձակեւցէ առ նու յաղագս
վաստօար ինչ գործոց՝ յանդիմանութե ինչ իսուել բան . Ուր և ընդդէ
մաբանեն զկարգաւորաց ումանց զանազնն անկարգութին . Ոչ զամենեցուն
ասէմք , զի բաղուամք ՚ի ձէնջ և ոչ հայցի և շորվ յադին վ՛ սիրոյն այ ,
թող թէ՝ աւելորդ կերակրով և գինեաւ :

ՎԵ յաղագս անիգրատիցն և ծուլից , զորս և դուք՝ որ կատարելըդ
էք , խրատեցէք զն՝ որ տասահակն գնայցեն , զի ուղղեսցին . Իսկ որք
յամառեալք ՚ի նոյն բերին հանապազ ՚ի լցոց և ՚ի մեղկ կեան , յետ բա
զում անգամ խրատելոյն և ոչ անսացն ՚ի բաց հատէք զանբժշկելի ան
դամն ՚ի մարման Լակեղեցոց , զի մի փոքր մի խմորն զամ զանդուածն ա
պականիցէ , չարն չարեաց լինելով օրինակ :

Իսկ և թէ ոք եղացոցն ջառագով է այնպիսումն վ՛ մարմնաւոր ըն-
տանութեան կամ սիրելութե , ոոկ զի ախտացեալ անդամն ՚ի կարգ ա-
ռողջիցն պահէսցի լրբաբար գործելով զանպատշաճն , և մերձակայիցն
պատճառ լինելով հիւանդութե՝ զեւրն հոգեւոց ախս ՚ի նու փոփոխելով , ոոկ
զըր կորատեան հոգեւոց նորին և յլլոցն որ նովաւ . օգնականն նր՝ տայէ
պատասխանի առաջի քնի , եթէ առաջնորդն իցէ՝ և թէ այլ ոք լինի բարակ-
ցացն . Օ ի թէ արն զալ ակնն հրամայէ խիւլ , և զձեռն աջոյ և զոտն
հատանել , զի՞նչ լինիցին՝ որք զայցթագեցուցիչն առ գայթագեալան
պնդեալ պահէն՝ ՚ի վնաս երկաբանիւրոցն ոգւոց , հիւանդացն աներկիւլ

գործելով զվատթարս, և առողջիցն գայթակղելով և բամբասէլով

Խակ եթէ յետ ՚ի բաց գնալոյն և զղչցեալ դարձի յուղութիւն այնպիսին շնորհօքն այ, և ողջացի ապաշխարութիւն ճշմարտութիւն և ոչ կեղակարծութիւն, ընկացի վերստին յառողջ անդամոցն ՚ինի միաւորութիւն

Դարձեալ և զայս պատուիրեմբ, զի թէ հնար է փոխիսել ձեզ ՚ի փոխիսական բարուց վանաց ՚ի վօնա շրջելով. զի վէ գոյզն պատճառի թուղուլ զառաջնորդն իւր և զիենակից եղարսն անհաստատութեն բարուց և նշանակի. Ան զի բայց ՚ի հոգւոց վնասութէ որ հրամայեալ է ՚ի դիրս, թողուլ և գնալ յաղագս մարմանառ ինչ պատճառի, ոչ թողացուցանեն զիո փոխութն ՚ի տեղեղութէն. Եւ յայս պատճառի յազգի կրօնաւորաց զեազում տեսանեմբ անհրահանգս և անիշաղանդս աւագագունից. և գրեթէ զըուլանդակին բայց ՚ի սակաւուց. Օ ի յորժամ յան պատճառն, կամ ՚ի գործս կամ ՚ի խօսս որ մանվայելու է կրօնաւորաց, տեսանիցեն զոք եղեալ առաջնորդն կամ վարդապետն կամ որ ՚ի ծերագունիցն, և յանդիմանող բանիւ սաստից, վաղվարակի գելերացնաց եղեալ իւրեւ ծառայ փախուցեալ ՚ի Տունէ, փախի զայրացեալ սրտի յածային խրատութէ անտի.

Եւ զի առաջնորդն երինչի մի գուցէ ՚ի գնալ եղեարց յաղագս պատճառի գործոյ եկեղեցւոյն պակասումն լինիցի, ներօշ լինի ամ ստահակ եղջոր, կամ մանակ անբժիշկի ՚ի բարս և ՚ի գործս ստահակութեն. և այսու աղագս անիրատս և անհրահանգս մնան այնպիսիքն մինչ ՚ի վասձան:

Եւան. և ս ծանրագոյն յիմարութեն բանիք զոր պատասխանեն նորա խրատութաց իւրեւանց մի լինել շատացընըս, առեն. ՎՃ ազատ արար զմեզ և բնինիշխանս, զիստրդ զաղատութիւն մեր ՚ի ծառայութիւն դիցուք մարդկան: Եւ երանի թէ զաղատութիւն զոք եւ ան ան բնութեն, բարուոք ՚ի կեր ար կանէին, այսինքն ՚ի յախտից լինել ազատու

Ա ատթար ծառայութիւն և վնասարար մեղաց ծառայութիւն է, ոչ ասաց քութէ որ առնե զմեզս, ծառայ է մեղաց: Խակ այ ծառայութիւն և վէ ՎՃ Եկեղեցւոյն, և վէ Եկեղեցւոյն առաջնորդին, արդարութիւն և ոչ մեղք. զոր և Վուաքեալ օրինադրէ թէ ծառայցելք միմեանց երկիւ զին ՚ի սի. և բնին ՚ի հրամայէ թէ որ կամոցի մեծ լինել, եղիցի ամենցուն ծառայ. գրէ և սըն Բարսեղ ՚ի կրօնաւորաց սահմանն թէ ամ ժուժկալութիւն և առաքինութիւն այնմ որ զինաղանդութիւն առաջնորդին ոչ ունիցի, անօգուտք են և յու բնէ պէտս համարեալ:

Ո՞ի ոք յեղեարց տրտնջող լինիցի զառաջնորդէ իւրմէ յինչ և իցէ պատճառս տրտնջման, թէ և արդար գտանիցի ՚ի տրտնջէն. զի մի ըզ վարձման որ յայ, կրուտասանիցի և ընդ այդւոյն մշակոցն առաջնոց գտառեցի վէ տրտնջէլոյն զուտառնէն անիրաւարար: Օ ի թէ մարմանառ ծառայոց հրամայէ Վուաքեալ հնաղանդ լինել ըստ մարմայ տէրանց, ոչ առ ականէ ծառայելով, այլ միամտութիւն սրտի ոչ ՎՃ, զի ՚ի տնէ առէ, ընդունիցի գլուրձման. քանի ևս պահսնչէ ՎՃ ՚ի հոգեւորացդ, առաւել քան զնոցոյն ցուցանել հնաղանդութիւն և համերերութիւն և միամտութիւն Եկեղեցւոյ հոցայան գուաջնորդաց: Օ ի ոչ միայն բնդ պահոցն և աղօթից և որ նման սոցին մասանց առաքինութենց տայ ՎՃ զվարձս վաստակոց գործողաց ՚ի

յայդի պատուի իրանի նոր, ոյլ առաւել ընդ հաւատարիմ լինելն է յի զեցուցու

ի գործու և յաշխատութիւն և յամ իրա :

Խոկ զգուղն և զիծիծան և զհասումն քան զարտսպինսն ՚ի սոյն յան
յանս գտեալը՝ առաւելապէս դատի ՚ի ՚, ոոկ զգիտօղ կամաց տն ծառայ,
քան զայն՝ որ ոն գիտէ : Օ ի զըր օրինակ զըր կերտկուրս և զըմգելիս՝
պիզչ կայտառք անկեալք ՚ի նու և հեղեղալք ապականեն : սոյնափէս և յար-
դար վաստակս՝ յորժամ ձեռն գողոց մերձենան ՚ի կծծութիւն, հիգեանց
բարեգործութիւն հեղմանուն ՚ի հոգիս իւրեանց՝ ոոկ զմունն, և զինացել
տուացուածոն պղծեն անիրաւութիւն :

Յորմէ զգուշանալ աղաւեմ, և ոոկ պահել զձեռս ՚ի վասակար և յու
նիծաբէր անմին ախտից : ՚Ի անզի անէծք ցաւագինք վը այլ մեղաց ոչ
ևս շարժեն ՚ի մէջ էկեղեցւոյ, քան յաղագս գողութիւն :

Եւ մի՛ ոք փոքր համարեսցի զսա ՚ի կարգ մեղաց, զի ՚ի քարեղեն
տախտական ՚ի դրւալ օրէնսն մատամբն ՚Այ՝ երրորդն է սա կարգեալ,
յետ սպանութիւն և շնութիւն : Եւ մի՛ ոք կարծիցէ թէ մէծադոյն իրաց
յափշտակութիւն ՚ի գողութիւն համարի, և փոքրն ոչ ՚Արանցէ այնպիսին,
զի թէպէտ և ՚ի տուգանսն զանազանութիւն ՚, քանզի չըրեցպատիկ հատու-
ցանել յօրէնան հրամայեցաւ զգողութիւն վճարումն, և տասն դաշէկանի
չափոյն չըրեցպատիկն, կամ հարիւրին կամ հազարին առաւել ՚ քան զմիոյն
կամ զերկիցցն, սակայն տառունն մի և նոյն է մեծին և փոքրուն, բազմին և
սակաւուն : Օ ի ոչ թէ որ զմեծադոյն իրա կամ զըազումն գողանայ՝ նա
միայն կոչի գոլ, և որ գիրուտն և զսակաւս՝ յայլ ինչ անուն վերանայնի,
այլ համանանաբար ՚ի վը ամ գողոց է գողութիւն անուն և պատիմ, որ
զըազումն գոտնայ, և որ զսակաւս :

Եւ ստհման՝ որ ընդ գողութիւն անուամբ և բամբասանոք արկանէ
զմորդ այսչափ ՚, ամ ոք՝ որ զձեռս իւր ձգէ յառնուլ զինչ և իցէ իրա,
և ազքն այսր և անդր նայեացի, զի մի՛ տեսցէ կամ ոոր գոյին և ըմբըն-
նեսցէ զսա, կամ օտար ոք՝ և հայհոյեսցէ գող է այնպիսին, և գողութիւն ՚
զոր առնուն :

Եւ մի՛ ոք ինքն ինքեան իրաւունս առնցից, կամ աշխատութիւն իւրց
վարձ զգողացեան առաւով, և կամ այլ ինչ ցուրտ պատճառս յօդերով, ան-
պատիմ համարի ինեւ զինքն ՚ի գատառառանէն ՚Այ՝ ՚ի նախնի եղեալ օրի-
նակէն զգաստացի այնպիսին : անանիայ և տափիրայ՝ մի թէ անմի՞ն աշխա-
տութիւն էր գողացեալն յիրաց այլոց ոոկ և գոյի, ոչ այլ ՚ի սեփհական
իւրեանց գեցչն գնոց և ՚ի հայրենի ժառանգութիւն զոր վաճառեալ արծա-
թոյ, և սակաւ ինչ խորեալ յաղագս առանձնական իւրեանց պիտոցից, և
զըազումն առ ոռուն եգեալ Պիտրոսի, տե՛ս զիարդ մահու եղեն պարտա-
կանք՝ ՚ի վիմեն հաւատոց արդար իրաւանցն պառուհասէալք, ոչ վը արծա-
թոյն ինչ կարեաց զըրմէ ոչ ինչ փոյթ էր Պիտրոսի, այլ վը ստութիւն,
ոոկ և տակէ, ոչ ստեցեր դու մարդոց, այլ այց :

Խոկ առ մերով քս տեսանեմք ոչ միայն գողութիւն, այլ ստութիւն վը
գողութիւն : ոչ լոկ քանի՞ն, այլ մէծամեծ երդմամբ ուրացութիւն, որոց
մեղաց չի թողութիւն : Օ ի և ոչ զղջումն և խոստովանութիւն առ այն յորմէ
գողացաւն, զի թողութիւն իշխանութիւն գողոցն յաղագս գողացելց իրին,

որ ուշինք կողացեալ գոյին՝ ունի, և ոչ օտար ոք խոստովանահցոյր, Ա զ զի ոչ խոստովանի նմա և ոչ հատուցանէ զոր գողացաւն ինմանէ և զիկեաց, ոչ ասեմ չորեկին՝ ըստ մաքսաւորին զաքէթ, այլև ոչ զոր էաւն, ոչ ընդունի թողութիւ յաւիտեան :

Են դարձեալ ոմանք ՚ի պակասամիտ կրօնաւորաց՝ որք թէպէտ և ոչ զարտաքին իրս, այլ զանձին իւրեանց զօրութիւ և զյաջողութիւ գողանան յէկեղեցոյն, ՚ի յիւրէանց առանձնական գործարի և արթուն լինէլով, և ՚ի հասարակացն հեզզ եռպղերգ, ոչ անպատճմ ՚ի դատաստանէ այ մանա այնպիսիքն ընդ թէրահաւասութեն՝ առաւել քան ընդ պղերգութեանն : Օ ի ոչ հաւատան զաշխատութեն վարձ ՚ի տնէ ընդունել, այլ զմարդ կայինն միայն համարին հատուցումն, որոց յորժամ ըստ կամաց զգէտսն տայ առաջնորդն արիանան ՚ի վաստակսն : Խակ յորժամ փոքր մի նուազանալ հանդիպի, ընդ հեզզութիւ գործոյն և զարտունչն ևս յաւելուն :

Բնդ այսասիկ՝ որ գործոց գրեցան պատովիրանք յածաշունչ գրոց, և շրթանց և լեզո՞ւ գնել դրունս աղաքէմբ, և գռնապանս . ոպ զի զօդտա կարն ՚ի բանից և զեարին թողացուցեն ելանել, բսկ զչարս և զնամակարս և զանօգուտս ՚ի սրտին՝ ոպ ՚ի բանսի արգելցեն, ոչ թոյլ տալով մտացն ձնանել զջոր մանկունսն, այլ մանաւանդ հեզդուցանէ լ յինքեան զերմանեալ յուութիւնն ՚ի սատանայէ :

Եւ արդ՝ մի՛ որ դատեսցի զնիկեր իւր, զի մի՛ և ինքն դատեսցի յար դարդատն Ա Ե ովկ և ասաց որին, մի դատէր և ոչ դատիցիկ :

Ո՞ի որ ՚ի բամբասան յօժարեսցի, թէեւ ուղեղ իցէ, թող թէ զբանէտ վարեալ Օ ի զի՞ն օգտեցուցանես զեղաքրն բամբասէլով զնա առ այլս, զքէզ վասեցեր ՚ի բամբասէլն, և նա ոչ ինչ օպտեցաւ, Ելծէ կամիս օգտեցուցանել զնա և զքէզ, տէրունականան վարեսջի՞ր խրատով, Ըանդիմաննեալ զնա սիրով, ովկ զիհեանդացեալ անդամ՝ սպէզնե օք. նախ առանձնաբար, եթէ ոչ անսայցէ՝ առաջի երկուց և երեց վկայից. եթէ և ՚ի նոցանէ ոչ պատկառեսցի դառնալ յուղութիւ ասասի՞ր յէկեղեցովն, և թէ և յէկեղեցոյն ՚ի հրապարականախատ լինելոյն ոչ զջացացի, յայնժամ համարեսցի քեզ և բամբասէսցի իրուապն՝ իբրև զիեթանոսս և զմաքսաւոր :

Եւ արդ՝ մի՛ որ տվորեցուացէ ՚ի կրօնաւորաց զեզու իւր, կամ չա րախօսել ՚ի զուր զումեքէ, կամ անիծանել վարապար, կամ հակառակէ լ ընդդէմ բանից հակառակողաց յանօգուտ կորիս և ՚ի վասակար վիճակունութիւ, կամ ՚ի վիճելն՝ թշնամանաց և անարդանաց բանա բարբառել ովկ զաշխականն՝ որ ոչ լայելէ նրց: Օ ի թէ ընդ դատարկ բանից համար պահանջէ քս, ովկ և հրամայեաց. զի՞ն լինիցին՝ որք դարշելի և վատթար բանիւք վարին անխորաբար: Պանաւանդ՝ որք ՚ի ինչ զիասուկուի սովորեցուցեն զէզուս և ՚ի ծիծաղական բանս, նման լինելով խալալիացն և հաց կատակաց, և որք ՚ի ծիծաղէլն այլպիցէն զում և կարկաջեն անմուբար:

Ա ս որոյ աղաքէմ, զի բանք ձեր ոչ լիցին անհամ և անապ՝ ովկ զում կաց անմուց, այլ ովկ աղին համեմեալ ըստ խրատուն առաքելոց, ՚ի շահ և ՚ի շնորհս տալ լուղաց, և ոչ ՚ի գայթագութիւ և ՚ի զազրուի լինել լուց:

Ա յէ նոյն ինքն շահաւետ և օգտակար բանին մի՛ յամախութիւ և առանց դիպոյ ժամու եղիցին խօսեցեալ յայնմանէ՝ որ խօսելն գիտեցէ իմաս

Եւ գլխաւորելով զեանս՝ որ առ մաքրագունդցդ Երամբ, ասեմբ զայս Եմէ խորհուրդք և բանք և գործք ձեր և ամ շարժումն հոգւոյ և մարմնոյ, այնպէս Եղիշեն պարկեշոր և Վճարյելու չք, ոտք զի՞ անուննն ԱՇ և ձեւոյ կրօնաւորութեղ մի հայհցութեն և պարսաւանաց, այլ գովութեն և փառաւորելոյ լինիցին պատճառք ՚ի տեսողաց և ՚ի լողաց. Ո ի մի լիցի ումըք ՚ի ձեւնջ ըստ հնոյն բէլի լսել յայ մարդարեին թէ՝ անուն իմշվա ձեր հայհցի ՚ի մէջ հեթանաց, այլ մանաւանդ՝ տէքունական բանին՝ որ առ աշխերուան, արդանաւոր առնիցեք զանձինս պայծառ առաքինութ, թէ այնպէս ըստաւորեսցի ըստ ձեր առաջի մարդկան, ոտք զի՞ տեսցեն զգործա ձեր բարիս, և փառաւորեսցին զհարն ձեր՝ որ յերկինս է :

Եւս այս ինչ սակաւութք՝ առ աշակերտութեալ եղարսդ ասացեալ ՚ի
մէնջ ՚ի փառս ՚ յ, աւարտեացին:

Աշխարհագոյն պատմությունները կազմում են աշխարհագոյն պատմությունը:

ոքը ինչ և առաջնորդացր՝ ի յերկինս ճանապարհորդելցն տա
ցուք ծառայսկցաբար զհողեորական և զվային բանին կերա-
կոր՝ որք զաշաց ունիք գործ և տպասաւորութի մարմնոց կը լցույ:

Օ ի զոր օրինակ աչք առաջնորդեն անձին յամ շարժում՝ իլսաւ գոյնան կամ ՚ի վաստիմարագոյնս , ըստ այսմ նմանութե՛ և առաջնորդէլցցն : Աւ ող բիբր աշացն՝ եթէ մաքուրք լինկիցին՝ ՚ի յախսից ինչ ՚իներքս անկելցոց , սրատեսութքն անմոլար առաջնորդէ անձին յուղիղ ձանապարհն : Խակ եթէ շամանդաղզ մթինք զերակն լուսոյ՝ որ ՚ի գլխոյ անստի յաշան թնանեն , խնուռն անտեսութքն , սիսալէ՛ և ընդ բնդեան ՚ի խորիստրատ մահու զերորդ անձն իւր արկանէ :

Բառ այսմ՝ օրինակի և առաջնորդդիք Եկեղեցւոյ, որ ոք երկորումըք
աչքը լուսասորեալ իցէ, այսինքն՝ գիտութե՛ Ի՞շացունց գրոց, և առաքինա-
սէր գործովք՝ ամբութե՛ և պրոտոթե՛ և ամ արդարութե՛, զօր պատու-
րանիք այ ուսաւցանեն, այնպիսին՝ ոոկ անձին իւրոյ, սոյնպէս և համօրէն
Եղացյորութեն բարուոք առաջնորդէ յածայինն. Խակ՝ որ զմի յացան
բաց ունիցի և միւսուն կափուցեալ իցէ, այսինքն՝ որ կամ գիտուի առանց
գործոց առաքինաւթեն, և կամ առաքինութիւն առանց գիտութեն ունիցի,
թէրի՛ է ՚ի բարեաց, և ոչ կատարեալ. քանզի միւսկանեաց նմանի արարիսին,

Օ ի թէպէտ և որ զիմաստութին ունցից՝ գիտ զշաւ եղու արդարուեցանապարհին ուղղի ուսուցանել բանիւ : այլ ինքեան ոչ գնալով ընդունյն գործով, ոչ կարէ հաւանեցուցանել զայլ գնալ : Եղանակու և այն որ արքութիւ վարուք իցեւ միջն առանց գիտութե՛ գործ, թէպէտ և անձամբ իւրով գնայ ընդ ձանապարհ օրինացն այ, բայց զի այլոց ուղարքան է, ոչ գիտէ իմաստութիւ առաջնորդել վս այնորիկ բազում անկարգութիւն մտանե յեկեղեցի :

Խաչ այնոքի որ զերկուսեան տեսարանս աչաց խաւարեալս ունիցին ՚ի լուսոյ, այսինքն՝ զի են տղետք Աճային գիտութեց, և են պղերդ յամ

գործս արդարութե՛, մանտուանդ թէ՛ և հակառակոքն լցեալք, և յանդգինն
տալ զանձինս յառաջնորդուի կեղեցւոյ որ և զբազումն տեսանելիք յայս-
պիսեաց ՚ի մերումն թշուառացեալ ժամանակի, ձեռնամուխ եղեալ յայս-
սիկ լինին այնպիսին ըստ տէրուական առակին, կը կուրի՛ յորժամաւ-
ռաջնորդէ՛ ասէ, երկոքին ՚ի խորիսորատ անկանիցին, որք ոչ յայ այլ՝ ՚ի
սոնցէ շարժեալք՝ գիմեն յառաջնորդութին յայն, ՚ի կորուստ ինքեանց
և առաջնորդեցն:

Ա սահնորիկ և մեք զածայինն բանի իրասու սերն յայնց առաջնոր-
դաց յոգինս սերմանն ացուք, որք օրինքն այլ վարել յօժարին զառաջնորդու-
թին իւրեանց, որք Աստուծով ականին, և առ Շն կատարեացին:

Առ որս և ասեմք, մի՛ անիդյոթ առնիցէք զաշակերտելց եղարցն ՚ի
հոգւոյ բնչ վառանգս անինալ ուրուք, կամ ՚ի մարմոնյ քանզի համարս տա-
լց էք ընդ իւրաքանչիւրացն: Ա զնիւթականին գործոյ միայն պահան-
ջել զիատարուանն անթերի, և զիոգեոր գործոյ զառ ՚ի նոցանէ կատարելց
անիդյոթ առնել, այլ ՚ի վատթարաց զգուշանալ և ըստագունին պատկառ
կալ միշտ խրատ տալով, զոր մանաւանդ պահանջէ ձեւն և կորդն՝ զոր ըն-
կալան: Ա ս զի՞ այսմ կարգի է՛ մեռեալ լինել աշխարհի և աշխարհական
իրաց, և կենդանի՞ Քնին և նորին պատուի բրանաց, ըստ խրատուն Փօղոսի.
զի զայդի օրինացն կոչեցան գործէլ, և ոչ զարսաբնոցն մշակութե՛ գործ:
Առ որ զայն միայն գործէ աստ, և ՚ի հոգեւորացն ոչ բնաւ, կամ զնիւթա-
կանն ՚ի բոլոր սրտէ, և զաննիւթին ՚ի հարէւ և առ աչս մորդկան, ոչ եղեւ
լսելի ներքին ականջօք տրունական հրամանին, թէ գործեցէք՝ մի՛ զիորըս
տական կերակուրն, այլ զայն՝ որ տանի ՚ի կեանն յաւիտենից:

Պարծէլ արժան է և զայս, քանզի դատարկութին չար է, ոչ և Փօղոս
խրատ տայ, մանաւանգ զի և օրէնս գնէ, եթէ որ գործիցէ ոչ և կերիցէ
մի՛, զոր և բնին կատարէլ յասէլն՝ զցայդ և զցերեկ գործէաք առ ՚ի չժան-
րանալց ումեք, և ձեռքս այս պաշուեցին զիս, և որ ընդիսն էին: Բայց
յաղագս մարմանական գործոյն զհոգեւորսն անտես առնել իբրև զաւելորդ
իրս՝ յոյժ վատթարագոյն է աշակերտելց բանին: Կանզի պարտ է՝ ոչ
երկրորդ է մարմինն հոգւոյն, առաջն զհոգւոյն հոգալ կերակրոց՝ որ են
աղօթք և ամ բարեգործութիք, և ապա զմարմնոյն և զմարմնականաց: Ո է
և առ մարդիկն նախ տղին կերակրի սպասաւորեալ ՚ի ծառայիցին, և ապա ծա-
ռայիցն ՚ի նշխարէտ տէրանացն: Առ ՚ի մեզ՝ քանզի մարմինն ծառայական է, և
հոգին տիրական, և կամք մոտայն դատողական, արժան է դատողականին ՚ի
կարգի պահել զերկաքանչիւրան: Քառաջագոյն զհոգին կերակրէ հոգեւո-
րական կերակրօք ՚ի ձեռն մարմնոյն սպասաւորութէ, և ապա զմարմնակա-
նացն հոգալ հոգւոյն բմաստութիք և տնօրէնութիք:

Արդ՝ յայսոսիկ և որ նման տոցա բարեկարգութիւն պահեսմիք զմիա-
բանութիք եղարցութէ ձերոյ:

Կարձեալ մի՛ կողմասոր բարուք զոմանս սիրել՝ ջոկս առնելով, և
զոմանս անտես առնել, ոմանց աւելորդոք բերիլ ՚ի պէտսն, և այլոց և ոչ
հարկաւորօքն բառականանալ. այլ սէրն հասարակայ եղեցի՝ ըստ նէյն բարս
զի կանոնադրութին, և պատիւ՛ որոց վայելէ:

Լակ կերակրոցն բաշխութեն՝ ըստ չափոյ աշխատուեն առ իւրաքանչիւրս
լիցի,

լիցի, առաւելութեւ և նույնազութեւ. Օ ծերացեալմն և զլուանգեալմն՝ որք զմանկութեւ ժամանակին և զօջորութիւն անձանց ՚ի յաշխատութիւն լակեղեցւյն ծախսեցին, մի՛ բարձրի թողի առնիցէք, ոոկ ոչ ժամանակին պիտանացուք. զի մի՛ բարձրացից առ: Վանդի թեւ օտարաց վոանգելոց, նաև թշնամեց խնամ տանեւլ հրամայէ ՚ի ն և ողորմել, և պատուհաս սպառնայ՝ որք ուն առնեն, քանի՛ ևս՝ եղբարցն, և անդամոց լակեղեցւյն Ա ն որոյ զծեր պատութեցէք և ծերատաճեցէք՝ ըստ հրամանին Ռուքելոց, և տոկարացելոն խնամարկեցէք տեւութեւ և պիտոյից նոց պատրաստութեր՝ ըստ չափոյ գորութեւ ձերոց: Գիտեմք՝ զի այսպիսէաց բարեկարգութեց խափանելոյ՝ աղքատութիւն ժամանակին է պատճառ, բայց ոչ զառաւելն, այլ զամարութիւն ամայն և զկարն պահանջէ ած:

Մի՛ զնուիրեալն յեկեղեցիս՝ կամ կենդանեաց միաբանութեւ կամ մեռելոց յիշատակի, անձին միայնոց սեպհականեցէ առաջնորդն, այլ ՚ի պէտս լակեղեցւյն ծախսիցէ: Օ նոյն և հատուցէ եկեղեցեաւն զհոգեոր պարտմն, զի մի՛ յարդար դատաստանին առուր պահանջեցէ իւրաքանչիւրոք զտուեան, և զի ոչ ունիցի յայնժամ հատուցանել, զիւրն առեալ բարեւ գործութիւն փոխարէն տայցըն:

Եւ թեւ առաջնորդն առաջին՝ զոր առ, յաւուրս իւր ՚ի ծսիս լակեղեցւյն վասնեաց հաստատուն վլայինք, և ոչ ժամանեաց յաղագս օրհաս սին մահու կանիսելոց՝ հասուցանել զպարտմն, երկրորդն՝ որ զինի նոր ժառանգէ զառաջնորդութիւն եղեւորութեն, պարտական է վճարելոց. և եթէ անտես առնեւ ունի տոկոսեք վճարել առաջի քսի: Խակ եթէ ոչ վկայեն նմա ՚ի պէտս լակեղեցւյն առնել զառեալն, բնին որ էառն հատուցէ ՚ի հանդերձելումն:

Մի՛ ոք բնինակամ ախտիւ շարժեալ՝ կաշառանօք աւագաց յափշտակես զառաջնորդութիւն վանաց առանց ժամանակին առաջնորդի քննուեւ և հրամանի: Վանդի երկու են պատճառ իրաւացին փոխելոց զվանաց առաջ նորդս: կամ վու զանարժեան գործելոց արտաքը օրինաց Ա յ, և այն ճշմարիտ վկայինք: կամ լակեղեցւյն ոչ շինութեն, այլ աւերման լինելոց պատճառ: Եւ առանց այսոցիկ եթէ յանդգնի ոք հակառակ յառնել մեղան չեւ յօրէն այ:

Եւ զր ինչ միանգամ կանոնեալը են, և եղեալ ՚ի բանս սրբոց հարցն յաղագս առաջնորդաց առ ՚ի իրատ և յուղութիւն ՚ի բանս, ՚ի գործս, և յամբարե ձեռութիւն կարգաւորութեց, զամ բարեացն զտիպսն և զօրինակն փութասըլք յանձին ձեր նկարտգրել: Եւ թե՞ և զամենայնն ոչ էք բաւական կտորել յաղագս ձմեռն գորով ՚ի բարեաց ժամանակին, գոնի՞ զլորվսն գործով կատարեցէք, և առ պակասեալմն զյօժարութիւն կամաց ունիցիք, և զզօտմն և տրոտմութիւն վու պակառաւթեն: Օ ի յորժամ յայսուիկ հաստատիցէք զմիսո, հակառակ բարեւոյ չարն ոչ կարէ տեղի գտանել յոդիս ձեր:

Ա ասն որոյ և մեք աղաւեսցուք զոր, զի առաջնորդացդ և առաջնորդելոց յաջողեցս և յերկնայինն հետեւլ ճանապարհ մեզք հանդերձ, զի ամենեքեան արժանասցուք խոստացելոց բարեացն որ ՚ի Վահագութիւն (ի Տէր մեր):

Առաջնական է ի էլեցուն՝ որ էն յաշխարհի, որ էսքն
լշտիս ողոսուսուն:

Ոսեսցուք և առ դաստ եպիսկոպոսաց սրբոց՝ որ էք տեսուցք
կարգեաց յայ հոգւոց հաւատացելոց՝ որ էն յաշխարհի:

Որ թէպէտ և ըստ կարգի երկրորդ եղաք յաղագս բարեկարգուեն,
նախ առ վանականն. սակայն ըստ աշխանի՝ առաջին էք:

Օ զրս աղաքեմ նախաքան զամ՝ ի միտու ձեր գալ և ճանաչել իմաս-
տութիւն զաշտինանի՝ զոր ունիք, զեարձութիւն և զգործ, և թէտ ուստի՞
սկսաւ և վայ էր եղաւ և զի՞նչ հրամայեցաւ առնել յայնցանէ՝ յորոց հառ-
տատեցին զամ: Օ ի յորժամզայսոսիկ գիտիցէ ոք՝ ոոկ պարտն իցէ գի-
տէլ, մի՞ն յերեց աստի շահցից, կամ ճանաչելով զժանրութիւն որպա և
զժժուարակրութիւն, և ոչ յօժարութիւն դիմել իբր ի դիւրին իրս և ի
հեշտավիս՝ գիտելով զիւր տկարութիւնն, այլ ի բաց հրաժարել, թէտ բըռ-
նադատիցի յիւրոց մտացն աստից կամ ի մերձակայից, ոոկ և առաջին նոքն
արարին և ուսուցին: կամ թէ յանձն առցէ զլինեն, փութայ ըստ հա-
ճյիցն Այս կատարել զմնտեսութիւն գործոյն: կամ թէ ոչ արասցէ զար-
ժանն ճանաչել զպակասութիւն բարւոյն եղեալ յինքեան և զփամն, և խըլ-
ճիւ մոտաց իւրոց դատէ զմնձն՝ յանցաւոր զինքն համարելով:

Որդ թէ ուստի՞ սկսաւ՝ ասացուք:

Վիիզեն Եպիսկոպոսութիւն եղեւ յայնմանէ՝ որ երդմանը առ զքահա-
նայութին՝ ի հօրէ, ըստ կարգին մելքիսեդեկի ոչ ըստ Ածութեն, այլ ը-
մարդկութեն: ոչ յանբանից մատուցանելով պատարագու՝ ըստ ահարօնեան
քահանայութեն, այլ զանձն իւր մատոյց կամաւոր պատարագ՝ ի վը Աւազն՝
հօր, վը ընդմեզ հաշոռութիւն: Եւ զնոյն քահանայապետութիւն՝ զըր ինքն՝
հօրէ ընկալաւ, յաղագս խաչին մահու՝ ի վը այնոցիկ՝ զորս գնեաց արեմին
իւրով, չնրիւաց աշակերտաց իւրոց՝ ի ժամանակի համբառնապոյն յիւր-
կինս, ըստ աւետարանին զուկայ՝ թէ եդ ձեռու՝ ի վը նց և օրհնեաց զնն,
և ապա ինքն՝ ասէ, վերանայր յերկին: Օ նոյն օրինակ պահանջելով և ի
նոցանէ, թէ ոոկ ես ոչ հեշտութիւն, այլ չարքարանօր և մահուամբ ընկալայ
զքահանայութիւն՝ ի վը ազդէի մարդկան, և դուք նմանապէս մահու շափնա-
հատակեցարուք՝ ի վը ովհարաց հօտի իմայ՝ զորս ստացաց արեամբ իմով:
Որք և արարին, ըստ հրամանին մեռնելով՝ ի վերայ ժողովրդեանն՝ որ
հաւատացաւ նոցա՝ ի տնէ:

Եւ յորժամ հանդերձեալ էին առաքեալին Կինի ելանել յաշխար-
հէ, ընորէին՝ ի հաւատացելոց անտի արա երկիւղածս և իմաստունս, և
կացուցանեին փոխանակ իւրեանց գլուխ ժողովրդեանն՝ ի քաղաքս և ի
դաւառու՝ զորս և եպիսկոպոսս անոնքանեցին, որ թարգմանի անսուը:

Որդ այս թէ ուստի՞ սկսաւ՝ ասացաք:

Պարս և գիտել և զայն, թէ յաղագս որոյ պատճառի եղաւ՝ ի թիւն-
և յի պաքելոց նըր այս գործ Եպիսկոպոսութիւն, յայտ է թէ՝ վը լինելց
գլուխ և հրամանատար քահանայից և ժողովրդոց, և ոոկ զդէտ աննիրէ
ազօք մտացն նայել՝ ի վը ամենեցուն, զթիւրեալսն ուղղել և զուղլուն
հաստատուն պահել յուղութեանն:

Եւ թէ զի՞նչ հրամայեցաւ լինել և պիսկոպոսին և կամ զի՞նչ առնել զայս պօղոս յայտ առնէ առ տիմոթէոս գրելովն, թէ պարս է և պիսկոպոսին անարատ լինել ող Ա. Մ տնտեսի, հեղ, ցած, պարկեշտ, հիւրասէր, բարեսէր, արդար, ուժ, ժուժկալ, մի՛ արծաթասէր, մի՛ կոռուոզ, մի՛ հարկանօդ, այլ համուտքու, և այլն ևս.

(Նարատ ասելովն, յամ արատոյ՝ որ ըստ հոգւոյ և մարմնոյ իցեն, մաքուր լինել հրամայէ :

Խակ ող Ա. Մ տնտեսի զայս յայտ առնէ, զի թէ մարդիկ նիւթական գոյից իւրեանց տնտես՝ զանարատոն ասէ, ընտրեն լինել այսինքն որ ո՞չ գողացի աւագանակորէն, և ո՞չ հեղզայցի ՚ի ինամ տանելց գոյիցն և ՚ի պահ պանութէ, ՚ի անի՞ ևս արժան է անարատութիւն և արթանութիւն և զգուշուի ունել տանն Ա. Մ տնտեսաց, որ է Խակ զեցի ո՞ք ո՞չ զնիւթական ասեմ զեկեղեցոյ, այլ զիսդիս մարդկան որ շինին տաճար այ կենդանւոյ, զրոս պարտ է որչափ զօրութիւն իցէ այ տնտեսին անխախտելի պահել զշնուածու Ա. Մ արձնակ տաճարացն, և ո՞չ տալ գողանալ ստույի իւրով պղերգութիւն ՚ի հոգեոր գանձուց անտի, ո՞չ զիւր և ո՞չ յորոց զտնտեսութեն ունի գործ, տացէ նոցին որ ըստ օրէ և զւանին կերակուր ՚ի ժամու՛ ըստ տէրունական հրամանին :

Հեղ, ցած, պարկեշտ. հեղզութէն յուշ տոննէ նմանող լինել մովսիսի և դաւթէն որք ՚ի հուտմ էին հովինք ժողովրեանն իէլի, թէ նոյնպէս պարտ է և նորոց հովուաց հեղութիւն և հանդարտութիւն հովուել զժողովուրդս, ող հովինք զհօսու, և ո՞չ ձոխութիւն և սաստկութիւն ըստ աշխարհի իշխանաց, Խակ ասելովն թէ ցած, զնոնարհութիւն ուսուցանէ, զի անդէպ է եպիսկոպոսին հպարտութիւն և զուոզութիւն լինել առ հնազանդէալ ժողովուրդսն, ող զգործակալս բանաւորաց, այլ հեղութիւն և խոնարհութիւն բերիլ առ ամսեան, ող և ՚ի յայտսիկ զինքն տայ օրինակ, ուսարութիւն յինեն ասէ, զի հեղ է մեւ խոնարհ պրոիւ: Եւ դարձեալ ցուցանելով զոր ՚ի խոնարհութէն օգուտն և զատ ՚ի հպարտութէն վնասն ասէ, ամոր բարձրացուցանէ զանձն խոնարհեսցի, և որ խոնարհեցուցանէ (զանձն) բարձրացի: Եւ զօղս զգուշացուցանելով զորիմօթէոս, զի մի՛ զանկատարսն հոգեւոր և մարմնաւոր հասակաւ վերակոչեցից յաշորինան եպիսկոպոսութիւն, ասէ, մի՛ մատողատոնի, զի մի՛ հպարտացեալ ՚ի դատաստանս անկցին սատանայի: ՚ի անզի ստոյ ընդդէմ արարչին այ հպարտացեալ, և վա սյնորիկ անկաւ յերկնից, և պարտական է յաւ խուենական դատաստանացն և մշտնշենաւոր տանշանացն: Ա այ հրամայէ թէ՝ ցած, զի մի՛ նորին ախտին ըմբռնեալք նորայն դատաստանի և պատժոց կցորդք եղիցին:

Պարկեշտ, պարկեշտն անուն՝ միէ, բայց առ ամ շարժումն հոգւոյ և մարմնոյ պատշաճեալ բերի պարկեշտութիւն, ՚ի բանս մի՛ շատախօս լինել, ՚ի կերակուրս և լընդելիս ե՞ի զգեստս մի՛ աշխարհօրէն բերիլ, այլ ըստ նմանութիւն որց խաչեալ է աշխարհ, ՚ի ան լընթացս ճանապարհի ո՞չ եւ ընելի և կազմեալ բերիվարօք և կամ կիսիչօք ամբարձեալ եղիցին ՚ի բարձրն կցս, այլ վա զտկարացեալ մարմինն միայն բառնալոյ՝ ըստ պատահելց կրողին: Եւ ո՞չ սորնթաց ձեռվք շահատակել, և շամբք և բազեիւք որսականք բերիլ առ երեւարիս և թոշունա, ող լսեմբք զոմանց թէ իցեն: Այս այնքան

պատշաճի սյում ձեռու ունեղաց այս գործ, որը թէ գտակ կարմիր դիցե
՚ի դրսիս (իւր) կրօնաւորն վոխանակ քուսիթայի, և զգեստ բէհեղեայ ընդ-
ասունց և այցեաց: Աւ կերակուրքն և ըմպելիքն ոչ յաճախութիւն և ան-
կարգութիւն, այլ պարկեշուութիւն և չափաւորութիւն եւ լիցին ըստ Վճառնու
գրոց խրատու, իւ բանիք բերանոյն մի՛ անսնաբար խեղատակութիւն կամ
աշխարհ հօրեն, զառականն կամ զանկածուին ՚ի լեզուն յեղեղավ անարգել
գոր, այլ բշխացէ սրտիւն զբան բարի ըստ մարգարեին, ՚ի յօդուտ և ՚ի
շնորհս լինել լաղաց՝ ըստ Վոաքելց, և մի՛ ՚ի վաս և ՚ի տաղակութիւն և ՚ի
պատճառս աղարտելց զառաքելականն աշուիճն:

Հիւրասեր. ըստ Վոաքահամու և զօտայ և այլոց նախապետացն՝ որը
այնչափ գտան հիւրասիրութիւն համցյա Վայ, մինչ զի և զանդ հանդերձ
հիւրասիրով ընկայան և պատուասիրեցին իւ ոչ ասէ հիւրընկալ, այլ հիւ-
րասէր. քանզի հիւրընկայութիւն երբէք, զի ՚ի հարկաւոր ինչ պատճառէ
լինիցի, կամ ՚ի բռնութիւն, կամ ՚ի պատունց երեսաց, կամ գոլուի և փառա
որսացյ ՚ի պատուասիրելցն: Իսկ սիրով ընդունելութիւն յայսանէ յա-
մենեցունց ազանէ, որով և խոդութիւն ընդունի զեկուալ հիւրան և ոչ
տրտութիւն, և զուարթ ցուցանէ կերպարանն և ոչ խոժու, և թախճեալ
գէմս և ոչ գեղմելով ինչ բարբառի բանս, այլ ուրախարարս և խրախ
ձանական՝ որ յոյժ լաւագոյն է հիւրոցն, քան զիերակուրմն:

Ա սայր պատճառի հրամայէ եպիսկոպոսաց և քահանայից, նաև ամ
քըիստոնէից՝ ոչ միոյն հիւրընկալ, այլև հիւրասեր լինել:

Բարեսեր. և ո՞ր են բարիեն՝ զրոս հրամայէ սիրել, ոչ զիւրծեցեալ
(բարին) որ են ախտաւոր բարիբ մարմականք, կամ հոգեկիանք և նիւթք
աշխարհի, այլ նախ և առաջին զգմարիտ բարին սիրել զան՝ որ է սկիզբն
և աղբիւր բարութիւն. երկրորդ՝ զառատուիրանն նո՞ր որ է բղխումն յաշ-
բերէն բարեաց յայ՝ ըստ դաւթայ, թէ սիրեցի զառատուիրանն բոյ քան
զանուին և զուպազինն. երրորդ՝ զրոս ՚ի մարդկանէ լինին բարիբ: Իսկ
զանակառակ բարուոյն զըսրն, այսինքն զանց, և զրոս ՚ի նմանէ սերմանեալ
զանակառակ բարուոյն զըսրն, այսինքն զանց, և զրոս ՚ի նմանէ սերմանեալ
զանց ասել և ՚ի բաց դառնալ ըստ նորուն դաւթայ, թէ զմեզմ ասեցի
տել և ՚ի բաց դառնալ յորոց յետ բազում մանգամիրատելոյն և ոչ դառնա-
լոյն՝ հրամաքը հրամայէ տոն, և համարելով զիթամնոս և զմաքսաւոր:

Վոդար. արդարութեն անուն մի է, բայց զանց պարունակէ յինկեան
զմատունս բարեաց՝ որ ունին զնա. Ան և արդարքն առաջնիք՝ որը վկայե-
ցան յայ՝ յօր և զաքարիս և յովսէի, և այլք բազութիւն. ըստ նոցին օրինա-
կի պարտ է լինել ասէ և եպիսկոպոսին արդար. և ծշմարիտ առաջին Վայ
և մարգեկան, և արտաքը ստութիւն և անիրաւութիւն՝ ՚ի բանս և ՚ի գործաւ:

Աթ. առաջին սբ այն է՝ որ մաքուրն է յամ ախտից, որ պատերազմին
ընդունին, որ ոչ խոցուածս ընդունիցի ՚ի սկզբանն, և ոչ դեզոց կարօտա-
նացց. երկրորդ՝ սբ է, որ թէպէտ և հարկանցի բնու նետիւթ բժից ոչ
ասեմ մինչ ՚ի կառարաւմն ոչ լինի ՚իներբը անկաւը թշնամոյն, միշտ խոցու
տելց զոդին՝ հեշտութեցն ախտից տեղը տուեալ և երկրորդ բնութիւն
զնոյն ստվրութիւն առնելով, այլ մանաւանդ զանցեալ խոցուածն բժից և պահց
ցէ դեզով ապաշխարութեն, և յառաջակայիցն զինուք աղօթից և պահց
և պահ-

և պահպանութե՛ զգայարակացն պվուշանայ. ոչ վերստին խոցոտիլ սովորական նետութեքն, այլ այնքան ատել զնա, մինչ զի իրշառակ նոցին ոչ հեշտուե՞ն այլ տրամաւթիւն բերել մտացն.

Արդ որ յասմ մասին է յառաջնոյն կամ յերկրորդիս, ուս է սբ և այսմ առաքելական աշումանի արժանաւոր. իսկ որ ախորին յօժարութե տուեալ տեղի և ոչ պատերազմի ընդ նու, այլ ինամով թաքրուցանէ յին քեան զիսմովն ըարութե. և միշտ խոցեալ ոդւով ոչ ատեայ զիսոցմանն պատճառս, այլ սիրե ևս. և ոչ բժիկել փութայ զիսոցուածնս, այլ որ ըստ որէ նորոգել զիշեսն. ոչ է և ոչ ասի սբ այնպիսին, և ոչ ընտրութեն այ կոչի սպասաւորել ածայնոցն, այլ իւրով ախորին շարժեալ ըստ ներելցն այ ձգի յանուանիկ, ի կորուստ անձին և բազմա.

Ժուժկալ. ժուժկալութին իբրև նիւթ և տեղի բնն է ամ առաքի նութեց, զի որ կրէ յինքեան զառ ՚ի ըարեաց ժուժկալութի, կրէ և զըու վանդակ մասունա բարեաց, և որ ոչ ունի զսա, անհաստատ է յամբարուիս. զի թեպէտ և յօժարի ՚ի բարիս և սկսանի, այլ ոչ կատարէ, ոոկ այն որ կամեցու առանց խորհեցյ շինել աշտարակ:

Եւ ժուժկալութին սահման այս բնչէ. յամէ յորոց օրէնք այ հրա ժարեցաննէ զիշե, պարս է ժուժկալութին լինել առաջն խորհրդոցն վատ թարոց ոչ տաւ զի առ միտոն, այլ ընդգեմկալ ժուժկալութին և հա լածել ՚ի սրուն, ըն ՚ու կատարութիւն հետևեսիք. զնոյն ժուժկալութի պարս է և պացն դնել պահապան, ոչ բռնադտիլ հեշտութին ՚ի յայրատ հայեցուածս հատօն ՚ի չափանիւթին, այլ անարտասպես հայել յարարաւ այ. և ախունացն ոչ յօժարութե ունենդիր լինել վասակար բանից, այլ օգտազ կարոց և լեզուոյ ոչ խօսել զայն ենչ բանա՝ որով արտաքինն վարին, որ է անվայելու և նոյ աշունանին, այլ զպիսանին և զդովելին. և սրոփ ոչ բար կանալ տորապարտուց, այլ չեղ լինել. և ձեռաց՝ ոչ յանիրաւէ զդ հար կանել, այլ վատակել զեարիս և յարօթու ամբառնալ. և բերանոյ ոչ մեր ձեռնալ տարածամ ՚ի կերակուրս, այլ պահօք գաստիարակիլ. և ուից ոչ գնալ ՚ի շաւիզ գայթագութե ոգւոց, այլ ՚ի ճանապահն արդարութե. և ոչ եւ մից անդամոյ թալ տաց ժուժկալութին որ ունի զնա, շարժի ՚ի վատօա րատոյնսն ։ Երդ այսոքիկ և որ սոցին նման է ժուժկալութին գործ :

Մի արծաթասէր. արծաթմսիրութին զոր մայր ասէ Պօտոս ամ չա րեաց, թէպէտ և ամ ումեր և յամգործս՝ յորում են մարդիկ, վատա կոր է, առ թագաւորս և գատաւորս և իշխանս և գործակալս, և առ ամ որ յաշնարին են, բայց առաւել առ հոգեւոր առաջնորդութիւնս և իշխանզի առ աշխարին իշխանութին՝ ըստ մարմոյ առնէ վաս ումեք, կամ անիրաւ գատելով կամ զրկելով, կամ յափշակելով կամ զրպարտելով, կամ գողանակով կամ տպանանելով, կամ որ յայսպիսեաց իցեն. իսկ առ հոգեւորս այս զհոգիս վնասէ. վատակի յայսմախտէ է զանարժանս յառաջ կոշել յածայնոցն սպասաւորութին ՚ի կորուստ կրզեցելոցն, և զարժանաւորս յետու կացուցանել, զպինդս՝ իբրև զըս, և զըս իբրև զպինդս վարկանելով, և բերդը են առ ՚ի նմանէ խառնախնդորնեալ կարդք յեկեղեցոյ որք խոտելիք են այ, զըրոց դաւիթ ասէ հոգւով, թէ խօ տեսցին (այնպիսի) ոյք ընտելիք են արծաթով. Ա այնորիկ հրամայէ առաւ

առարկեալ վե՛ւ Ապիսկոպոսաց, թէ մի արժաթասէր, մի կոռուզ, մի հարականող, քանզի թէ բնի ես աշակերտ, մանաւանդ թէ փոխանակ, ըստ Տեղութե՛ն նորին ընկալ գօրինակ, ողջ հրամայէ աշակերտելոցն, թէ ուսուրութե՛ք մինչեն, զի Տե՛ղ եմ և խոնաց, զրմէ և եսայի ասէ, թէ ոչ աղջուակէնցէ և ոչ վիճեցնցի. և բնին իսկ Տըն երանի տայ Տեղոց և խաղաղաբարաց:

Եւ զի ոչ ամիտ ներող պարու է լինել և հեղ առաջնորդին, այլ առ յանցուարու զասամն ՚ի կիր արկանել տայ և այնմ օրինակ, զի առեւալ խաղաղն և է հան պատսկ զվաճաւականն ՚ի տամարէն, և այն զի՞ ընտանեայ

և ոչ ՚ի կարծը նիւթոց :

Խրատէ զառաջնորդ՝ ոչ զգաւունութի միայն ՚ի կիր արկանել առ յանցուարս, այլ քաղցրութիւն և ներողութի ունել ՚ի սասանէն, վայ յու և ելու ասել թէ այլ հանդարտ. և զհանդարտութին չափ տէրունականն ուսուցանէ խրատ որ ոչ միոյն զինքն, այլ զեհմակն հանդարտ առնէ. զի յետ մից դիմաց արտակին զերկիրդոց մասուցանել հրամայէ առաջի անիրաւեն, որով թէ և քան զգացան խստագյն իցէ, քան զովիսարս հանդարտոց լինիցի. և բնին քն ոչ աղջակէր և ոչ վիճաբանէր, այլ ոչ զովիսար ՚ի սպանդ վարիւր՝ ըստ եսայեայ, զինյն նմանութի պարտ է և առ առ այնորդոց եկեղեցւոց բերել յինքեանս, բայց ոչ առ ամոք, և ոչ յամ ժամանակի, ՚ի անզի յիւրոց անձին արհամարհութին որ յանիրաւաց, բարւուր է հանդարտութի և վարձուց արժանաւոր. իսկ յորժամ զանցան պատուիրանս տեսանե արհամարհէալ յանզգամաց, առ այնպիսին ոչ շնանդող տութի, այլ զըարիկութի ՚ի կիր արկանել արժան է, ըստ բարւուց նախանձուն եղիայի վասելով. ոտք և Տեն, յորժամ առ բնին ձեւին զախասախանցն բանա՝ դիւահար կոչելով, ներելով տայր զպատասխանին ասելով, յիս գե ոչ գոյ. իսկ յորժամ առ հայր և հոգին, ցանցոր և վեհանդին զինէր, այսի՞քն յորժամ նորա որք զգործ սանց որք է ին հայր կոչեն զած, ասէր գուեք ՚ի յօրէ ստոյն էք. և յորժամ զգործ հոգւոյն բեկ զըլեբու զայ իշխանին դիւաց տային, ասէր թէ ՚ամ ՚որ ասէ բան զորդոց մարդոց թողոց նմա, բայց որ զոգին ոտք հայցիցէ, մի թողոց նմա: ՚ յորիկ և սոյնպիս են բարւուր, և ըստ կամացն այց երբեմ հանդարտուն, և երբեմ ոչ հանդարտուն օրինակք. զրու առապեալ հրամայէ ունել և պիսկասուն:

Յաւելու և զայս, վերակացու ասէ լինել բանին վարդապետութի, այսինքն ուսանել և գիտել և սպասաւորէ և ՚ այսին օրինացն քարոզուն, այսինքն ուսանալ գործ, և ապա զնիւթականացն հոգաբարձութի. ոտք առարեալքն արարին և ուսուցին. քանզի սաւին ոչ է պարս թողուլ մեզ զբանն ՚ յ և պաշտել զաւզանս. թէպէտ և սեղանն այն աղքատաց էր սպասաւորութի. և ոչ անձանց, բայց զի զմարմինս կերակրել զաղասաց, փոքր համարէին ՚ի բարիս, քան զոգի աղքատացեալս ՚ի բարեաց հոգենու բական կերակրով, որ է բան վարդապետուն. նորին աղադաւ նիւթականին կերակրոց զտեւամաննուսեանքն եղին սպասաւորէ ժողովրդոցն: իսկ ինքեանի զբանն ՚ յ քարոզէին:

Եւ այս ՚ զր հրամայէ եպիսկոպոսաց վերակացու լինել բանին վարդապետութի, և զըարիսան մինիթարել, այսինքն որք ոչ ունիցին հիւանդարի հաւատուց, որք զաթուան ընդունին զաւարեական, (պարտին) և զգործն

սուանալ զառտքելոցն, ուղ (Եղեն) հետեւօլքն նոցին որ հարբն առաջինք:
Եւ թէ որք զեպիսկոպոսութեն անիցին աշորման, և ոչ իցեն վար-
ժեալք վարդապետական բանիւ, պարսէ յայնանէ՝ որք կը թեցան յայս
չորս վային, մերձ առ ինքնան ունել. զի տացեն ծառացակցացն մեւ-
բանչիւ-ք ժամն զբանին Ի. Ե զերակուբուս:

Եւ զամանակորդն (ասէ) կատարել. Երկու գործո դնե բանին
վարդապետութե վերակացու լինելով առաջնորդոց, առաջին զհառու-
կիցն իերակիւլով ըստ աւետարանական հրամանին. Երկորդ զիշամին
հմարուութե՝ որք հակառակին հաւատոյն բանի և օրինաց ոչ և աւանդու-
թե անց Եկեղեցոյ ընթերանել վային գտնութեն, զի մի՛ զարդարակիոս
Դողովորոցն պատիք բանիւքն ձգեցն ՚ի կարստեան իւրե անց նորիոն
՚ի ժողովուոցն պատիք բանիւքն իրին գործոյ որք զւայրենի գաղանան հա-
րաս, ըստ ըստանի գաղանացն իրին գործոյ որք զւայրենի գաղանան հա-
լածեն և զհոս հալուենին պանին արթնութե, ոչ կարգեցան:

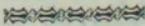
Արդ՝ որ առաջինն ընկալան ՚ի Վահ զի գործ եպիսկոպոսութե գաւո-
առաքելոցն պայտես արարին ինքեանք, և ուստցին հետեւողաց իւրեանց՝
նովին օրինակաւ վարիւլ Խակ յայշմու թշուառութե ժամանակի այդքան
հեռացաք ՚ի բարեւոց նոցին նմանութե, մինչ զի ոչ այլ ինչ գործոց պատճառ
գիտել զեպիսկոպոսութին որք յօժարին առանալ զնա, բայց մայսն զնա-
զնան հանրիւք ինչս ժողովլել ՚ի հնազանելուցոցն, և փառս որսալ ՚ի փառու-
ւորչոց զոյ անապեանս պարսէ ասել, և ոչ փառս: ՚ի անզլ ճշմորթս փառք
ոցն Են որ ՚ի մեռն բարեւաց գործոց անուանն այ լինիցի որ փառաւորուե
պատճառ՝ ըստ ոն հրամանին, թէ տեսցին զգործուն ենք բարին, և փառու-
ւոր արարացն զշոյց մեր՝ որ յերինն է: Խակ անձին առ ՚ի մարդկանէ
փառքն ոչ մայսն հակառակ են փառացն այ ըստ ասելցն ՚ի տնէ զնանց,
թէ միրեցին զիստու մարդկան առաւել քան զիփառս այ, այլէ ՚ի գոլացն
առ երես գործիւալք լինին իբրև զիփառաւորս, յօրժամտէ սանեն ցան-
կութե զիստ լինթայիւլ գոլութե և փառացն որ ՚ի նորանէ:

Ուողեց ասել զեր գմնդակադոյնան այսր ժամանակի եպիսկոպոսց
գործ, զի և բարում անարգանաց և տութից տանին յայլազգեւաց, ոչ յա-
զագս վային օրինացն ուղ առաջն նորին երանութե եր արժա-
նաւոր, այլ վն մնութի փառացն յուսոյ և գերիւթեալն ՚ի հնազանելուցոցն
զի պէտ Հնարիւք և բոնութե՝ զոյ յէկեղեցոյ պայծառութիւն և յալցու-
սոց պէտս հրամանցաւ լինել, զայնոսիկ ժողովն ուղ զիստաւորս, և բը-
նակիսաց աշխարհի նունիքն: Խւ ոչ թէ ՚ի նորանէ բոնագատելով զայն
առնեն: քանզի ՚ի այսր խակ յազգէ մերմէ սկսաւ այս գործ չարութե, և
ժամանացաւ այլազգեւաց յաներիւլց մնանց և ՚ի փառամուց՝ որք մի՛ մից
վը յառնելով տուկանին ամեցուցանեն զիստաւլ ՚ի վը եկեղեցոյ ՚ի անի,
ոչ զուսն բաժից կամ զներկոցաց. որոց մեղաց չիք թողութիւն ըստ առ
՚ի յած մեղուցելոցն Ուր ոչ միայն քահանացակտութե չին արժանի՝ որ
զայս գաժան գործ սկիցըն արարին մուծանել յէկեղեցի, և կամ այնոքիէ
որք ՚ի հոգրակտաց ընկեցաւլք յանթուց վն հոգեւոր պատճառի՝ այլաց-
գեւոց բոնաւորուք և յաւելլուածով կապալացն դարձեալ փուն յափու-
տակել զեպիսկոպոսութին, այլէ ոչ քը բը ստոնիւթե հաւատոյ և կարգի,
և ոչ օրինաւոր քահանացական թաղման և նոյ պատարագին միշատակի:

Օ ի՞նչ ասել և զմօրէն պատցիկ չարեց, ոյայտնապէս հակառակացն ձշմարտութեն և ուրի աթոռու լուսառոցին որբ բնինաշորժ ախտիք և բուհակապաց աշխարհի հրամանօք զանձնու իւրեանց յայս աշխիճան հորեար բարձրութեն ձգեն, և աչ ընտրութե՛ լոյ և անդայնոց արանց համօրէն աղա գիւ ոսպ օրէնս պահանջէ, որով բիւր նեխութեն (և առաջանութեն) անդայնոց Քանի լինին պատճառ։ Օ ի թէ ի գլուխն ահարօնի իջանեն չորդհք հոգւոյն ուրի որ է հոյրապէտութին, և նի գլխոյն ի մօրումն՝ յեպիսկոպուտութին, և նի մօրուացն ի գրասանակն՝ որ է քահանացութին, և նի գրապահացն ի զգեւսոն՝ որը են ժողովրդեանն դապր։

Եւ արդ՝ զոր արդեօք իւղ չնորհաց ունեցին, որը յահարօնեանն զլեց օստարացէալք են, և ընդ դադանաց և աբիբօնի որբ հակառակ կային մեծին մալուսի և ահարովնի, յոյեալք իցեն գործովք, կամեթե զոր կամակորութին մերկացան՝ բաժանեալք և որոշեալք ի չնորհաց, զեպրդ կարիցեն զմինքեանց կորուսեան այլոց ընձեռել։
Ուրի յաղագս ոյն և այս իրի յանդգնութեն՝ ի ժամանակս ոն մերոց և եղօք Գրիգորիսի կաթուղիկոսի ուրի, ի ոք լւառնն մեծու սիւնչորդու սիւն ուրի և առաքինեաց արանց ազգիս հայոց՝ ժողովով աւելի քան զերկու հազար և հինգ հարիւր անձանց և պահապոսաց վարդապէտաց հարց վանա կանաց և միանձանց ուրի լւրին, նզովեալ հերքեցան յեկեղեցոյ Քանի, և որով բանին լոյ հատեալ ի բաց ընկեցան ոոպ զնեխեալ և զիտեալ ան դամ յառաջ մարմաց յակեղեցոյ անէծս ցաւադինա կուտեալ ի գլուխ ուրի, Ուրոց ոչ եկեալ ի միս և ոչ զգացեալ զմահացու ցաւս հոգւոց՝ առ նըլովդուել կենաց ի գեղասունէ բմասանոց, և բժշկել զզմամիւ և ապաշ խարութի ի մահահամբոյր պատուհանն։ Ամէլ հանգոյն իժի և քարբի խցեալ զմելիս Անցային բանին, դեռևս յամուեալ բորբոքին ի նոյն չա բութեն, արբեալ և յիմարեալ փաւամել ախտին իբրև զգացանս կատաղին՝ ոչ դադարէն մուծանել զիսուլութի յատագաստ խազազութեն երինաւոր հարսնարանի փեսայցեալ բանին, զոր արեամեն գնեւալ ազատեաց ի չար մշկութեց բանսարին ին. որոց արին ի գլուխ իւրեանց եղցի, և վեհ քարութեն գործոց նոցին յանձնու իւրեանց լիցի։

Ամէլ դուք որք ձշմարտութեն եք ջասատութեն և նոյն բարեաց հետեւողք, աղաւեմք պատրաստ լրուաք ամին ի գործ հոգեւոր հովուսութեն գոր ընկալայք ի ձշմարին հովուապետէն, ամ զգայարանօք ըստ վերոգրեալ սահմանիդ և ըստ կանոնական խրատու ուրի յապելոցն և նոյնին հետեւողաց Անց զի համարձակութի և պարզերես կացիքի առաջի աւանդողին ձեզ զտաղանդ պատուիրանին տառվ զհամար շահիցն նմա կրինապատիկ յաւելուածով։ Յորմէ լիցէք զըստքան երանաւէտ, եթէ ծառայ բարե և հաւատարիմ, որովհետև ի տակառուգ հաւատարիմ ես, ի վրա բազմաց կացուցից զքեզ մուտ յուրախութի տն քոյ։ Որում և մեզ լիցի աղօթիք ձեր հանդիսիլ ի Քանի ի Տէր մեր։

լորդութեա զի պահանջում է արժանիք և զեկը յերկնայինն գործ մասուցաննել զանձնութեա մի և մի ինչք պատճառու տայրէ արտասոց անկանել ի պաշտօնդ ձեւը՝ ըստ տուաբեցին խրատու : Առաջ արիաբար և յօժարամիւ սրտիւ առանց ըստ տուաբեցին զիանունեա ասհման աղօթից նոր հարցն անմերիք կատարեցէք ծուլութէ զիանունեա ասհման աղօթից նոր հարցն անմերիք կատարեցէք ըստ իւրաքանչիւր ժամու : Եւ մատուր հոգւով և նոր սրտիւ և անարատ հաւատով և մեծաւ յուսով և պարզ մոռք և կատարեալ սիրով ահիւ և դողութէ սպասաւորեցէք Անցային խորհրդոյն, և մի իբրև զուր ընդ խորհրդական բանս աղօթիցն զոր մատուր ցանհեք, եթէ օսպանուրդութիւն և եթէ ընթերցումն նոր գորոց, եթէ պաշտօններդութիւն և եթէ քահանայական աղօթիք նոր պատարացին և այլոց կարգադրեալ կանոնացն, այլ յոյժ մուաղլաբար. և թէ գոյ հնար արտասունք և մեծաւ երիկիւղիւ, ոսկ թէ դուք նորոգապէս բջնիւք զնս ի սրտեա և ի մոտաց ձերօց. զի անքն ինպրոպանձք են առ Անց զննազնն և պէս պէս պարզեց և բարութիւն մեզ առ ի նմաննե ։ Եւ ինքն պարզեատու բարեց Անց, յօժամտեսանէ զններիւ ուսնդոն հայցուածն խորդողին, առաւ ել առատապս չնորհէ զինողը լին, ըստ այսմ եթէ որ խորդը առնու, և որ զինի առատապս չնորհէ զինողը լին, ըստ այսմ եթէ որ խորդը առնու, և որ զինի

Օպաներութ և զայս, զի կոչումն անուշան քահանայութեղ ձերոյ ոչե՞լ ի մարդկանէ և ոչ ի ձեռն մարդոց, այլ յայնմանէ՝ որ կոչեցան քահանայ ըստ կարգին մելքիսեդէկի, որև ինքնի ճշմարիտ քահանայ և քահանայա պէս և պատուրագ. Այսօր, և նա էտ ձեղ վկոչումն անուշան իւրց, և յանձն

յանձն արար ընդ անուն անն և զգործն իւր՝ հովուել զժողովաւրդ իւր և ուստցանել միշտ զդործ բարիս և տալ զանձն օրինակ բարեաց ամցւն, ըստ որում և Պօղս գրէր առ տիմոթէու թէ՛ մի անփոյթ առնէր զնորհացդ որ տուաւ քեզ ՚ի ձեռնադրութէ երիցութէն : Աւ դարձեալ թէ՛ քահանայք կրկին պատուց արժանի եղիցին որդ աշխատիցին բանին և վարդապէտութէամբ :

Ա զայցելք, զի ըստ անուն կոչման և զդործն կառարիցէ՛ք և ոնք հարգ և ձնօլք ժողովրեան ձերց՝ յամժամտուք նց զնոգեոր իպատս, միշտ ուստցանելով եկեղեցու ՚ի հրապարակս և առ ոնին, զամ որ ըստ իւրաքանչիւր հասակի զգուշացուցանելով և յարդորելով յածայիննա :

Աւ թէպէտ և ամ բարեաց տեսակօք և առաքենութէ կառարեալք իցէր, ասկայն զեկեղեցոյ պայծառութէ և զնոց պատարագ են պատուակնե և մաքուր զգեստուք մի անփոյթ առնէր, ոնց լեսկ զնունց եթէ հասարակաց զգեստուք և աղտեղեալ տրեխօք ելանեն ՚ի բեմն նը և զարսասիելին նորհուրդն անխորհրդական զգեստուք կատարեն, և զայն ՚ի պարկեշշունի անձնաց համարին, հանելով զժողովուրդն արտաքը եկեղեցւոյն և զդուանընդդժմ ձեզելով և ոչ միայն, այլև անմտաքր ՚ի բարեասանա բերին ոմանց եկեղեցեաց և ՚ի մերս բարեզարդ կարդառութիւն :

Աւ արդ՝ մի որ վայրապօր և անխորհուրդ համարեսցի զքահանայաւ կան զգեստուք զի հնուան առ մովսէսին նկարեցաւ խորհուրդն նոյց պատարագին, նախ օրինակօք, եկնորում կատարեցաւ ՚ի ՚ին նոյնպէս և քահանայք հնոյն նորոյ քահանայցին զգեստուցն ապացոյց զոր և ոք առաքեալքն գործակցութէ Հոգւոյն նը կատարելսպէս յարդարեցին զլուտն եկեղեցու, և յամ տեղիս ձեռնադրել կարգէին քահանայս և սարկաւագունս, և պատուիրեին ներըն և արտօնքին մնջրութէ սպասաւորել վրիսակին խորհրդայն որեւ ընդ բնաւ աշխարհս մեծազարդ պայծառութէ զարդարեալ լինէին եկեղեցիք ընդհանուր ազգաց քրիստոնէից պայծառազգէստ վայելութէ սպասաւորել որբութէնց : ՚ի, և առաւել և զարաստանեայց ազգի եկեղեցիք ՚ի ոք Առաւորդն մերմէ մինչեւ մինչեւ յաւերունն աշխարհին ՚ի հիմանց :

Բայց պայտիկ բարեաց աւանդութէնց հակառակեց առաջնոց հարցն նըց ոչ այլ ինչ է պատճառ, քան թէ տգիտութիւն և բնքնօրէն անձնահաճ կամապաշտութիւն որք ոչ տեսին զառաջն պայծառութիւն մինչ ողըրմութէ Տըն լի՛ եր երփիր, այլ ՚ի հալածանացս ձնեւալ ժամանակի ընդ իրթնատասակն անայցացան տգելուի, որովք կապատէն յամ ուրեք ազգ մեր յաղքատութիւն, ոնց ընդ երկաթոյ ՚ի ներըց ընդ ծառայութիւն իւրաքանչիւր ազգաց ուր և իցեն . ոյք և հարկաւոր պիտոյիցն կարօն են ըստ մարմար, թող թէ՛ պայծառութէ եկեղեցու ՚ի ինդիր, և ըստ հոգւոյ ամենեին անշարժք ՚ի բարիս, զի ցամաքեցաւ սէրն՝ ըստ տէրունական բանին Ո՛չ ոնց յառաջն հալածանայն ժամանակին նոր հաւատացեալքն ՚ի ՚ին, յորս ոյն քան զօրանայք սէրն Ո՛յ ոյնչ զի ՚ի հալածանան առաւել մեծամեծս և վայելուը տեսանեմբ շնուր ՚ի նոցանե եկեղեցին, քան մինչ խաղաղուի եղև եկեղեցու :

Աւ արդ՝ ո՞ի զիտնոց զիսաւարին զայս տեսանելով անկարգութիւն՝ որ յաղքառութէ և յաւերմանէ, և զբարկութիւն՝ որ յայ, աւանդութիւնս և օրէնս կարծելով, և նորին աղադաւ յանդգնին հակառակել ածաւանդ հրամանացն:

Առև մեր ՚ի բաց թողեալ զանիմաստ հակառակադրացն զիլիձմունս, հնազանդ և զեւցդ օրինաց Ա. Յ. ՚ի վը ասացելոց և զայս աւանդէ օցուք պատուիրան՝ որ վը այս իրի խնդրոյ:

Ոչ ունել քահանայից յայ և ՚ի մէնջ հրաման առանց որ ծածկութի պատարագամասութին զգենոց մատուցանել զնբ պատարագն, կամ աւետարան կարդալ, կամ խաչ առնուլ ՚ի ձեռու, կամ յայլ բնչ ՚ի սրբութինս մեր ձենալ, և այսորիկ զորս գրեցաք սակաւուք և որ նման սոցին, արտաքին մարդոյս զգուշութիւն, որոց հանդերձեալ են սպասառուել Ա. Յ. այնոցն:

Խսացուք և յաղագոս ներքին մարդոյն, որե օրինակ է արտաքին զարդ սորին հոգեւոր պայծառութեն զարդու. մի՛ որ ՚ի ձէնջ անարժանուք Ա. Յ. ային խորհրդոյն սպասառուեցէ, և կամ զգը ՚ի ժողովրդենէն անքըն նաբար հաղորդեցուցէ, զի մի՛ ընդ յուդայի և ընդ խաչհանուացն դպ տապարտւեցի:

Այ՞ որ ծածկելով յոդի իւր զգործս մեղաց առանց ճշմարիտ խոս տովանութեն, և այնպէս մատոիցէ ՚ի տէրունական խորհրդոյն սպասառութի, զի մի՛ զբարկութին Ա. Յ. շարժեւոցէ ՚ի վը նկեան և աշխարհին, և ՚ի բաց ընկեցի Ա. Յ. ային հարսանեացն. քանզի զիսաւարառեսակ մեղացն զգեցէլ պատուածան և մուս յեկեղեցի Ա. Յ. որ և օրինակ վերին հարսնարանին, որե լսելոց է զահագին բարբառն, ընկեր զիարդ մուեր այս զի ո՛ւռնէ իր հանդերձ հարսանեաց. և թէ հանեք զգու արտաքս, այս է՛ յարցացութէն, և կորեցէք զգա ընդ մէջ, ոյսինքն զհաւասն և զնորհս (որ) աւազանին և զբահանցութէն ՚ի բաց մերկացուցէք, և մասն դորս ո՛չ ը՛ հաւասացնլս, այլ ընդ անհաւասն լիցի: ՚ի անզի ո՛չ հաւասաց և թէ մարմնոյ և արեան Ա. Յ. սպասառուէ, այլ հաց լոկ և գինի համարեցաւ, և վը այնորիկ անարժանութէ ժպրհեցաւ մերձենալ և առանց խստավանութէ:

Դւ արդ աղացէմք, մի՛ ո՛ւ մարմական ինչ գործ վարկանելով զերկ նային խորհրդոյն կատարուան, այլ աշիւ և գողուք սպասառուեցէք Ա. Յ. այնոցն, զի թէ սերովեն որ յօրինակն՝ ունեւեաց կարօտանայր, մերձենալով ՚ի կայծակուան՝ որ ՚ի վը սեղանոյն, մեզ հողեղինացս և մեղաւորացս քանի՛ մաքրութի և զգուշութի պիտոյ է յաղագս առ ճշմարտութի այնր օրինակի մերձենալը:

Ա. Յ. զմուս և զգայարանա պարտապան էք պարսպէլ յամ վիսակար իրաց սպասառութիւն, որի խորհրդոյ յամ մուժամանակի, առաւել յայնմ աւուր յորում Ա. Յ. մերձենալ հանդերձեալ իցէք:

Ո ՚ի թէ մովսիսի ասացաւ յայ՝ ո՛չ կոսել մեռեալ մորթովք զտել զին՝ ուր երեւցաւ հօր Ա. Յ. ութեն, ո՞քան մեղարժան է լուծանել նախ զմեւ ուելութի մեղաց ՚ի մէնջ և սափա յԱ. Յ. ային մերձենալ խորհութ. զի ո՛չ միայն խօսել ընդ Ա. Յ. ըստ մովսիսի կայ մեր առաջի, և կամ տէսանել զիեւ տոյսն Ա. Յ. այս ձեռք շաշիկել զանցափելին, և շրթամբք համբուրել զիէն, և բերանալ հաշակել զիերակին ամի, և ՚ի սիրոս ընդունել և հո-

գւով միանալընդ նոյն, և լինել ած շնորհօք՝ ընդ լայ միաւորելըն Ա ոչ
զոտ սանելիս և զլտելիս և զլեցու և զամ անդամն խրառու ցէք ՚ի բարիս շար-
ժել և ՚ի չարիս անշարժ մաւ, և ողջախոհութեք և օրբութեք յաշնարհական
ցանկութեց և զբոսանաց զմիսն ամիսիւլով, և ապա յերկնային խորհրդոյն
սպասաւորութիւն մերձենայցէք. զի՞ մի՞ ՚ի դատաստան անձանց ուտիցէք
և ըմբիցէք զմարմին և զարին Տնուն ըստ առողելոյ, այլ ՚ի քաւութիւն մե-
ղաց և ՚ի մաքրութիւն հոգւոց՝ ձեզ և ժողովրդեան ձերում:

Եւ մի՞ լիցի՞ ոոց լուար զոմանց ամերկիւլ քահանայից՝ որ ՚ի քաղաքա-
բնակեն, և եթէ յառաւուէ մինչեւ ցտամ պատարագին ՚ի վաճառափողոցս
քաղաքին շընին ՚ի տուրեառութիւն վաճառաց, յորս բազում նետք հարկա-
նին յոդին ընդ մուտոս զգայարանացն ՚ի տեսանել ե՞լի լսել, ՚ի խօսել և ՚ի
գործել զանազանան. և անսով գարձեալք մոտանեն յանդգնին յեկեղեւ-
ցիս, և յայլոյ քահանայից կազմեալ նշխարաւ առանց տաղմանաց և աղօթից
մատուցանեն զպատարագն, Որոց պատութիւնք՝ յայսմհետէ ՚ի բաց կալ
յայդպիսի ամերկիւղեւ չար սովորութեց, և նախ սրբել զմիսն գիշերոյն
և տունչեան աղօթից, ոոց վերագոյնն գրեցաք, և ապա մոտանել յեկեղեւ-
զեցի ոոք և յանդիման լինել այ որբով պատարագաւան :

Մի՞ ոք ՚ի քահանայից առանց գիտելոյ զիսոսովանութիւն մարդոց զհա-
ւասոյն և զգարծոցն կամ իւր ինքեան կամ այլում քահանայի, տացէ նման
զհաղորդութիւն մարմաց և արեանն ՚ինին ՚ի յառողջութեց կամ ՚ի ինքանն
դութե, և կամ գիտելով զանարժանութիւն ուրուք տայ յաղագս մարդահա-
ճուե զանային խորհուրդն, ծածկելով այնու զիսրբիս չարուե՝ որ զնմանէ,
զի այնպիսին ե՛ որ տայ զպրութ շանց և առաջի արկանէ զմարդարի տ խոզաց :

Մի՞ ոք ՚ի քահանայից պատարագողաց ոխտկալութիւն ունելով ՚ի սրտին
ընդ ումեք՝ մասիցէ յլուային խորհրդոյն կատարուան և անընդունելի առ-
նիցէ զպատարագն առաջն այ, այլ նախ հաշուեցի ընդ եղօրն՝ ըստ հրամա-
նին ՚ինին, և ապա եկեալ մատուսցէ զպատարագն :

Ե, ոյն ահման և ՚ի վր հազրողականացն եղցի՛, բայց այս օրէնք առ-
համապատիւ եղարսն է, քահանայից առ քահանայս, և աշխարհականաց առ-
աշխարհականս : Խոկ եթէ քահանայն ընդ բանիւ արարեալ զոք ՚ի ժողո-
վը դրականացն վր պատութիւնազանց լինելոյ յօրէնս ոյ, և նա հպարտու-
ցեալ զդայ յուղըութիւն և ոչ ինդրէ թողութիւն ՚ի քահանայէ անսով, քա-
հանայն առանց խզչի (մտաց) մատուսցէ զըք պատարագն, և ընդ գատա-
պարտութիւն է այն որ ոչ ուղղեցաւ և ոչ ինդրեալ զթողութիւն քանզի և
քն ոչ վայրապար հրամայէ առնել թողութիւն տրումեցուցանողին, այլ եթէ
անկեալ առաջի խոսուանայ պապաշարել, յայնժամ սուէ, շնորհեացի առ ՚ի
քէն թողութիւն յանցանայն զոք առ քեզն յանցեաւ : Խոկ եթէ մշղու-
ցեալն առաջի անկեալ քահանային և խոսուանայ գալ յուղըութիւն, և քահա-
նայն յաղագս մարմական ինչ պատճառի ոխտկալ լինելով ոչ առնիցէ թո-
ղութիւն, չէ պարտ նախ քան զհաշուելն մատուցանել պատարագ :

Ե, առ քահանայս բազում պատճառս յօդէ ստնյ՝ խոլովէլոյ ընդ
միմեան և վիճաբանելոյ, և յոխակալութե և ՚ի նախանձու ախտս տանջելով
զոդին զամ գամ գամանակս, որև առ տգէտս և վայրենաբարոյս առաւել զօրա-
նայ . Ե որ վր յակշտակելոյ ՚ի ժողովրդենէ միմեանց ագահութե ախտիւ,

և է որ յաղագս հարստահարելց զննկերն վառասկրութեն աղագաւ , և յայլ ևս յողովագոյն ատելութեն պատճառաց լուծանի ՚ի նորանես սիրյան պառութիւն և քոն աշակերտութեն հայն , առ որս ասաց թէ յայսմանի ցէ աշխարհ զձեզ , և թէ իմ աշակերտք էք , և թէ սիրիցէք զմիւնաւ Որոց և մեք զառաքելսիսն աւանդել մբ պատուիրան , և թէ արեգակն ՚ի վրա բարեկութեն ձերոց մի մոցէ , և մի տայք տեղի սանցի , այսինքն զի թէ զանգաւ զութին՝ զոր ետ քու աշակերտացն և նորօք մեզ , փութոյ հանել ՚ի ձեռնը խոռալարն , և զիսուովութին իւր փոխանակ խաղաղութեն սերմաննել ՚ի միջն ձերում , մի տայք նմա տեղի երկար ժամանակաւ բնոնկել ՚ի յոդիս ձեր , զի մի զտամարդ Այ որ ՚ի ձեզ , չարին առնիցէք բնակութին ատել լութին և սիսակալութին Այ լընդշարժել բարկութին եռանդան բոցոյն՝ որ ՚ի փնտանէ անսի նր բորբոքի , շիջուցէք զնա խաղաղարար զով Հոգւոյն՝ նախ քան զմտանել արեգականն , ոոկ զի խաղաղասէր լինելովն որդիկ այ լինիչիք , ըստ երանութեն խոստման զջմարիտ որդուոյն այ զգործ արդեամբք ՚ի ձեզ կատարելավ , այն որ արար խաղաղութին յերկինս և յերկիրի արեւամբ խաչին իւրոց :

Խակ եթէ ոք ՚ի քահանայից խոռովելոց ընդ ընկերի սիրէ զատութի քան զեւր , և զիսուովութին քան զլազարուի , և ոչ լուծանէ զտորմութին պատճառն և հայուսացի ընդ եղօր իւրում ՚ի խոնարհէլ միոյն և ՚ի խնդըլ զհաշտութին , մի իշխեսոց քահանայագործութին առնելու որդանի լուսոյ ընդ խաղաղուցանէ , զի զի՞նչ հազորդուի է լուսոյ ընդ խաւարի առէ առաքեալ կամ քնի ընդ բելարայ : ՚Ի անզի գրեալ է թէ ոոկ որ զսէրն ունի զած յինքն բնակեցուցանէ , զի ած սէրէ է . նոյնզէս և որ զտութին ունիցիք զած յանձն իւր դարմանէ , զի կերակութէ նր առելութին , ոոկ և ամ գործք չարեաց : Ա այ ամ ոք ՚ի ձեռնջ որդքան առելութին ախտին տայ տեղի սանցի ընդարձակագոյն յինքեան , քնի մարմնոյն և արեանն ոչ է արժանի բնակութին . և թէ սիսակալութին և նենդութին հոգւով յանդգնի առնուլ զնա՛ , նման լինի յուղայի մասնին որ յեւ պատառոյն ապա եմուտ ՚ի նա ստանայ :

Այս արդ աղաւեմ զաման զձեզ գժուն արաշարժու լինել ՚ի վիճաբանութիս և ՚ի կոիւս , և գիւրաշարժու ՚ի հաշուութին և ՚ի խաղաղութին . Եւ մի ոք որ զօրաւորն է ՚ի մարմանական յառաջադիմութին , չանց զրկիլ զննկերն և անիրաւել , զի մի զայն որ առնէ իրաւունա զրկելոց զած , դատաւոր և դատախազ իւր կացուցանէ , և զօր ՚ի յանցաւոր կեանա զրկեաց , ՚ի յանանցն վաշին հասուցանէ :

Այ աւագագոյնքդդ ՚ի ձեռնջ և հաստատանքդդ յիմաստութիւն շահ հեցարժաք զիրսերագոյնն և զպակասամիտան , ներօղ լինելով առ նոսին և երկայնամիտ , որով և վարձն ընկալ նից յայ ՚ի շահելն զեզըարս :

Խակ կրսերագունիցդ պատուէր տամբ զիսուարհուի և զհնազանդութին ցուցանել աւագագունիցն և իմաստունոց քահանայիցն : Եւ յայսպիսի բարեկարգութին լինելով ձեր անունան այ փառաւորութին լինիք պատճառ առ արտաքինան , և ժողովրդեան ձերոյ բարեաց նախանձու : Խակ եթէ ՚ի վիճաբունա և ՚ի հակառակաբանութիս և ՚ի հայշցութիս միմեանց տեսանեն զձեզ յորս են բաղումք , մանաւանդ . թէ ամենէքին բայց ՚ի սակաւոց , անունն

անունն այ վե ձեր հայհցի ՚ի տեսողացն պրոտքուց և և ժողովութիւնը ձեր առաւելել խոտորին ՚ի պատուի բրանտցն այ ՚, և զգաստի դատաստանին դուք կրեք զթիրելոցն ձերով պատճառաւ յուղել ճանապիշէ անային օրինացն»

Վի՞ ոք ՚ի ձէնջ միրեցէ զկուրութիւն տգիսութե քահանայական ուս մանց յաղագս ծուլութե կամ ափեարհական զբաղմանց ՚, այլ թէ և ոչ ամցն ամ չորհօք կատարելու լինել հնար է, զոր և անային օրենքն պահանջն ՚ի քահանայից, սահայն ՚ի հարկաւորան պարտին անթերի լինել, այմինքն զեւ կեղցական գիրս ուղիղ ընթեռնուլ և զմանր ուսմունա ձայնաւորացն պաշտէ յեկեղեցին, և ապա գալ ՚ի ձեռնադրութիւն քահանայութիւն:

Ի՞այց լսեմք զոմանց սուտ քահանայից ՚, զի՞ ոչ միայն յայլուսմանէ են տգետք յաղագս հեղդութե ՚, մանաւանդ թէ վշ անհաւասութիւն, այլ զաղմուն գաւադան գաւաթի ոչ գիտեն բովանդակ, առանց որյ զնոսին զհարիւր և յիսուն (փոխն) խօսել բերանով ընդ այ ՚ոչ մասի պատարագ ըստ աւան դութիւն կանսնի հարցն որք: Ումանք և ոչ զբանա աղօմից որք պատարագին գիտեն ՚ի բերան, և սուտ պատարագաւան խաբել կարծեն զանխարելին Ա՞ և զմարդիկ և զնոգիս ննջեցելոցն առ աչս մարդկան կեղծաւորելով որոց գատաստանն առաւելէ քան զամ մեղաց առաջի ՚ Շ որք և ոչ իսկ են արժանի այլ ևս մատուցանելոյ պատարագ, թէ և յետ յանդիմանելոյն առնուցուն ՚ի բերան: Շ Ա թէ կամցին զոգիս իւրեանց փրկել ՚ի դատապարտութիւն մեծաւ ապաշխարութիւն, թէ արդեօք քաւեցին յառած մեղանացն:

Վի՞ ոք ՚ի քահանայից վայրապար և առանց մեծի զգուշութե կառարեցէ զբե մկրտութին իբրև զաշխարհական ինչ գործ համարելով, և մի ընդ անային բանիցն բանս ծիծաղականս և կատակերգութիւն խառնեցէ, ոոկ լսեմք զոմանց տգիտաց և աներկիւղից՝ զի առնեն, զի մի բնդեանց գատապարտութե լինիցի այն պատճառ, և երախայիցն անմեզոց թերակատար զնորհս Հոգւույն որք ընդունելոյ ՚ այլով զի՞ պատարագն այնպէս երկիւղիւ կատարեցէք զպաշտամունան և զննթերցմուն ՚ Շ այուն բանիցն և զամշարգաւորութին որք մկրտութեն խորհրդոյ ՚ և եթէ այսպէս առնից ցեկ՝ հաւատացէք, զի ոոկ էջ Հոգին որք ՚ի վը փառակցին իւրոյ ՚ի յորդանան, նոյնպէս և ՚ի վը ամ ուղղափառ հաւատով մկրտելոց իջցէ՝ զորս և յորդէ գրութիւն ՚ Շ հայր վերակոչ չնորհօք, ոոկ զբնութիւն որդին, և լինիք դուք արբանեակը և սպասաւորք Հոգւույն որք յանարարութեն չնորհ, մանաւանդ թէ՝ իբրև զմանկաբարձս որդւոյն այ ձեռօք ձեր կատարելով և բառնալով ՚ի մօրէ նոցին յաւաղնին ծոյց:

Եւ մի ոք ՚ի քահանայից յետ հայ ուտելոյ իշնեւոցէ առնել մկրտութե առողջից մանկանց, բայց թէ յերկիւղէ մահու ՚ այլ նախ կատարեցին զմկրտութեն գործ, և ապա մատուցէ զպատարագն որք՝ յորմէ և զմկրտեալն հաղորդեցուցէ:

Եւ մի յանհաւատից արանց կամ կանանց որք ոչ են երկրպատուք ՚ի սիր, առցէ ոք կնքահայր մանկանց մկրտելոց, զի զոր ինքեանք ոչ ունին այլում զիսարդի կարեն տալ զլոսուղանութիւն՝ որ ՚ի որք ՚ Երբորդութենս, յորդամ պահանջէ քահանային ՚ի դէմ մկրտելոյն զդաւանուի հաւատոյն:

Ա զի՞ տայք տգիտաց աշխարհականաց յաղագս մարմական ընչափ 7

րութե՛ զայս առնել՝ և թէ յանդգնին՝ դուք մի՛ յանձն առնուք զմկրա-
տելն, զի մի՛ թէրի առնեցեք զայն որ մղբուինն՝ ի կատարմանէ, և ծիծաղելիս
զմեծ խորհուրդն՝ Ածային կացուցանեք առաջին անհաւատիցն, որ թէ հնար
էր՝ և ոչ միում ինոցանէ արժան էր լընելմերձ յաւաղանն ուր՝ ի մղբու-
թեանն ժամու, զի մի՛ վս հակառակիցն ձշմարտութեան չողին որ հե-
ռացի ի մղբուեցն։

Եւ մի՛ ոք ի ձենջ ըստ հարկի պահանջեցէ գինս արծաթոյ անդին
չնորհին վս մղբութեն, կամ մահու հաղջողի տալց, այլ որ ունին և տան
սիրովունից զնուեր եկեղեցւոյ առեք, և որ աղքատ լինին մի՛ բռնադտեք:

Ամենի և յաղագս զծնունդս սցանդքե ացն մղբուելց՝ որ սովորութք-
բէրի ի հին ժամանակից, և է՛ ընդդէմհրա մանին Քնի, ոչ ասաց՝ ոչ տալ
զրբութի շանց, զոր արժան էր խափանել և ոչ թողացուցանել, զի զի՞նչ
ոգուու է՛ այլով բերանով խոստվանել զ՞ն, և զկենուլ զնս մղբութքն
մինչ անդանն է՛ և անզգաց, և յորժամ զարգան ց հասակաւ մերկանալդար-
ձեալ ուրացութքն և լինել հայհոյէ ածային խորհրդոյ տնօրինութէ նոր
լսու գենին իւրե անց՝ փոխանակ փառաբանի և նեւը: Որովաւաւել դա-
ռաստունաւ դատելցու են յաղագս եղանելց մինքեանս զոհրական պատ-
կերն՝ զոր վերստին նկարագրեաց ՚ի նու աւազան ուր՝ քան զամենեին ոչ
դրօշմեալն. պյլ զի՛ գոյ ՚ի նմա և մասն բարուց, այսինքն զի ՚ի մղբուեց
անոնի բազմաց ՚ի տղայական հասակին հասանէ վւ սնձան մահու, և այնորիկ
ոչ ընդ կորուսեալն, այլ ընդ գրկեալն արժան աւորին գրկութի, և զի
զամկաւսն զայնոսիկ յափշտակելով ՚ի ստոյէ բաւանեսկը ՚ի գունդն Քնի,
վս այնորիկ ոչ բրաւուն համարեցաք զամենեին բապիանեն:

Իսոց՝ զայս միայն վս սորին իրի պատուեր տակ քահանայիցդ, մի՛ վս
ագահութե՛ ախտի յորդորել զնոսին, և կամ յօժ սրութք ընդունել, ոյլ
դժուարաւ և ՚ի հարկէ բէրիլ յայնպիսի իրս: Օ ի թէ հաստատուն
մնալց էրն ՚ի հաւատու՝ բարի էր յորդորումն և յօժարութին ձեր բացց
զի առջեւալքն ըստ մարմնոյ անդրէն ընդ ջուրան են անցանելոց, և ՚ի լու-
սակիցն յօդեաց՝ ՚ի սեռութի այծից փոփոխելոց ըստ որչ լուսաւորչին մե-
րյա տեսլեան, նորին աղացաւ անօդուտ և ջնան՝ որ վս նոցին, զի շահն
սակաւ է՛, և վասն յորու:

Ո՞ի՛ ոք ՚ի ձենջ գաղտ պսակ դիցէ ումեք, այլ եթէ ծնողս ունիցի
և մաքան իցէ և ոչ բաժանեալ, գիտութք և կամաւ նոցին եղիցի: Իսկ
եթէ ոչ ընդ ծնողզք՝ հասարակաց տեսութեամբ յայտնի դիցի պսակն, զի
վլայեցի յամցեց, թէ ուղեղէ՛ և ոչ ընդդէմօրինուցն այ, որով և եր-
գոցն ձայնք և նու ադաբանացն զնոյն նշանակեն. իւրե թէ վլայս պսակե-
լոցն զամցեց լսելիս և զուսանելիս կացուցանելով: Իսկ գաղտնին ան-
վլայ է և անհաստատ և ոչ ընդօրինօք, յորմէ պատուեր տամբ ՚ի բաց հրա-
ժարել և ոչ յանդգնել յայսպիսի իրս վս ագահութեան:

Ո՞ի՛ և կնամթողաց արանց կամ օյրաթողաց կանանց առանց կանոնական
հրամանին դիցէ զք պսակ, զի մի՛ լուծջիք դուք ՚ի քահանայական կարգէ
ըստ կանոնաց, և եղեալ պսակն քակտեացի, և եթէ բռնանան և ոչ բաժա-
նին ընդ պոռնիկո համարեալ լիցին:

Ո՞ի՛ և այնոցիկ որք առեանգս ասին, դնիցէ պսակս, զի հակառակ
օրին:

օրինաց այ է և բիւրք չարեաց պատճառք ՚ի ստնայէ շարժեալք ՚ի մոլէկան ախտսն . և բազում պահ իսկ Են՝ որ յետ սուտ պահին յորժամ յադին դիւական տուփմամբն, մեծաւ ատելութե՛ք բաժանին ՚ի միմեանց, և պատկա դիրքն այսպիսն այս կցորդ չարեաց նոցին լինիցին :

Ո՞ր և ողաց անմեղաց յաղագս ադահութե՛ հայրենի ժամանդու՛, կամը լի այլ ինչ պատճառի պահէ դիցէ որ ՚ի քահանայից, զի բազում վասր լինին յայցանէ և պատճառս բաժանման յետոյ ՚ի միմեանց : Այլ ժամանակի պասպի է ՚ի զարդանալ արուե՛ հասակին ՚ի հնդեւտասանին ամաց լուսնն , և յերկոտասանին կամ ևս առաւել՝ կնոջն , ոով զի կարող լինիցին ըստ բանաւորաց՝ համութե՛ զուդիւլ ընդ միմեանս առ ՚ի հաստատուն լինելց զուդութե՛ն , և մի՛ ըստ անբանից՝ առանց կամաց և յօժարութե՛ անհաստատ գոլովէ և առ ժաման պատահումն : Խա այս աւագեադոյն պարտի լինելը ամանակին քան գիրնն , ոով զարաւագումն առելդեալալայ և ապօ զեւայ :

Ո՞ր ՚ի քահանայից ՚ի բոնութե՛ բոնուորաց առանց կամաց առնն և կնոջն պասկ դիցէ , ոով լսեմբ ՚ի կողման հայաստանեաց լինել՝ որ ընդիշանութե՛ ոյլազգեաց են : Օ ՚ի պասին այն անհաստատ է և լուծանելի , և պահագիթքն ոչ առանց պատժոց , թէև և ակամայ է գործն , և կաշառաւուուքն բոնուորաց վասագով լինելց նոցին յանիրաւ գործն յայն՝ և առաւել դատապարտութե՛ եանիծից են արժանի , զի զորէնս այ և զդաստատան եկեղեցոց լուծանել փութան բոնութե՛ աւագաց : Այս առանց խզցյ է լուծումն այնպիսն պասկին . քանզի չէ ըստ հրամանին այ , այլ ՚ի մորդկային բոնութենէ :

Ո՞ր ՚որ համազեաց՝ որոց արեան մերձաւորութի իցէ , պասկ օրհանութե՛ դիցէ , այլ մինչև ՚ի յերկուց կողմանց զորդորդ ազգին գլխաւորութիւնն կատարեալ ունիցին :

Խա թէ զի՞նչ պատճառաւ զչորեակ թիւն կանոնադրեցին հարդն ողք սահման ամուսնութե՛ ծանուացուք զի գիտիցէք :

Քանզի բնութի մարմնոյ ՚ի չորից տարեարաց գոլով՝ յիրաւէ և մարմնաւ կան ազգակցութիւն մինչեւ ՚ի չորրորդ թիւն ժամանէ , որ է այսպիս . ՚ի միոյ հօրէ երկուց եղարաց բաժանեալ՝ հաւասար ունին յինքեանս զհօրն գոյացութիւն . իսկ առ ՚ի նոցանէ ծնունդքն՝ զիկս արեան եղբայրութեն . և երրորդ ծնունդն՝ որ յեղեարցն որդւոց , զիկսոյն կէս արեանն մայն . իսկ չորրորդ ծնունդն՝ որ ՚ի սոցանէ , զարեակ մասն արեանն մասցելց : Խա այս է սահման և կէտ արեան մերձաւորութե՛ :

Խա քանզի ամ փոյթ այ և Շամացեղիցն յաղագս սիրելց է զմիմեանս մարդկան . վասագութիւն իրաւունա համարեցան որք հոգւովի օրինադրեցին զօսարացեալմն ՚ի միմեանց միամալ սիրով ամուսնութիւն կապակցութեամբ . իսկ զմերձաւորսն արեամբ՝ բաւական վարկան համազգութե՛ն միայն ունել զահըրդութիւն սիրոյ առ իրէար :

Խա այս է առաջն պատճառ ոչ տալոյ թոյլ համացեղիցն ամուսնուե՛ , ևն և այլը յորովէ զորս իմաստուացն թոյլաք քննել :

Խա արդ՝ որ այսպիսի ընտրութե՛ ըստ օրինացն այ լինիցի պասկն , ոով և դրեցաք , մի՛ յայլում ժաման դիցէ զայն քահանայն , բայց յառաւօտէ առուրն մինչ ցժամ ճաշոյն . և կերեալ և արբեալ զոք մի՛ թոյլուցուք յեւ կէ զի :

կեղեցին և մի յանառակ կամ յարանց՝ որ յայլում ժամու չեն ար ժանի եկեղեցոյ, զի մի պղծեսի նորօք տաճարն այ, և աղուն զայրի պահին օրհնութեան:

Եւ ՚ի ժամ կատարելոյ գուբ պատէն՝ երգ դուսանացն լուեալ դադար ժանուար մինչև եցեն յեկեղեցոյն, զի մի դիւական երգն խառնեն այն ընդ լուսացին երգոյն:

Եւ ՚ի բուն բարեկենդանի օրէ սկսեալ մինչեւ ցկատարումն պահոց շաբաթուն՝ որ յետ պենտէկոստէին է, մի ոք ՚ի քահանացից տղիտութե պատէ դիցե ումեք, և ոչ յամ կիւրակէս տարուցն ոոկ հաստատեցին կառն նաւ ոոկ հարքն առաջինք: Քանզի պահոց քառասնորդացն աւուրը՝ սովոր տրտութե է և խորհուրդ քարչարանաց տն և ոչ գինարբութե և ու բախութե հարսանեաց բակ յինունքն և կիւրակէին անին զօրինակ երկե նաւոր փեսացին ՚ի հարսանեաց և հարսին եկեղեցոյ՝ որ լինելոց է ՚ի հանգերձեալ աշխարհին, յորժամխառնեալ միանան ազգ արդարոց մարդկան ընդ բնն դաս հրեշտակաց, զօր և անուն ինկ աւուրցդ յայս առնե յինունք վերակութով, որով և զհաւատացեալս ամ մանկուն առագաստի հարսանեց անունանեաց տրն, որոց հրամայէ ոչ պահէլ որշափ զիւսայն ընդ ինքեանս ունիցին, որ են աւուրը յարուեն նոր, մինչև ՚ի վերանալնորին յերկինս. վայր պատմառի ոչ պատոամ համարեցան հարքն ոոք՝ ՚ի հոգեւոր հարսանեացն օրինակի աւուրն, յորում մասացաւ ՚ի Տունէ ոչ արանց կանայս առնե և ոչ կանայք արանց լինել, զմարմանականս զայս կառարել հարսանին՝ որ է սիստաւոր և ձննդական. և որոց ՚ի հարսանին երթիցեն քահանացք՝ զայս իրատ պատուի իրանի աւանդեմք:

Ո՞՛ յացաղել անդր ընդ գինարբու աշխարհականացն մանկուն՝ յուրում յուղով մեզանչեն անպատճառատքն, որք գեղերին ՚ի նմա ՚ի տեսանելն՝ ՚ի սել և ՚ի խօսել զանուղայս, այլ յորժամզաս լինիցի կերակրոցն, և մինչ յերիս միայն արբումն բաժակի յառնել վաղվաղակի ՚ի սեղանոյ անտի, զի մի ընդ գինեմոյն յարեցութե ըլբունեալ այդն լինիցի արտաքնոց տեսողաց, ոչ միայն ինքն, այլև ամ քահանայք՝ միովն: Աւ ծանրագոյն աղաշնարութե թէ արդեօք քաւեայէ զարբեցութեն մեզս, վերտին արժանի լինել քահանայագործութեան:

Ո՞՛ ոք ՚ի քահանացից զատկական յանցանս յերկեան ցուցցէ, այն որ հակառակ եկաց այ և կործանեցաւ, և ըսդդիմակաց լինիցի եպիսկոպոսին իւրոյ ՚ի բան կամ ՚ի գործս, ոոկ կողին և դադան՝ մոլիսիս և ահարոնի, զի մի զնոցին կործանումն ընկացց յայ, մանաւանդ այնոքի՛ որք յանդրդ նին կապալ յարուցանել ՚ի վոր եկեղեցուոյ, կամ ամենցուցանել զյառապաշ զունից եղեալսն. և այսու պատճառաւ արտաքսեն զեպիսիկոպոսուն յաթուոց բռնութե պահապահաց, և ինքեանք լինին համանառարք ժողովրդոց և կապալատուք փոխանակ նոց. որք անձամբ զանձինս ՚ի ներքոյ առնեն աններելի դատաստանացն ՚ոյ և անիծից դատապարտութե ։ այսպիսին ոչ են արժանի ՚ի կեանս իւրեանց քահանայացործութե առնելոյ, և ոչ ՚ի մահուն հաղորդի կամ քահանայական թաղման:

՚ի արձեալ մի ոք ՚ի քահանայից կամ ՚ի ժողովրդոց զեկեղեցոյ դատաստան առ մարմանական իշխանս դատէացի, կամ առ պահապահիս կամ առ քրիստութեան:

տոնեայս, զի մի՞ դատապարտէ սցի, յառաքելական և՝ ՚ի կանոնական հրամանացն, ոոկ և գրէ Պօղոս՝ առ կողմնթացին, թէ իշխէ ոո ՚ի ձէնջ եթէ իրը ինչ իշխէ ընդ ընկերի բւրում դատուլ առաջի միջրաւաց և ոչ առաջի ուրց, և հարբն սոք ՚ի կանոնս բւրեանց լուծանել հրամայեն ՚ի քահանայուէ, որ զայս առնէ:

՚Կարձեալ մի ոո ՚ի քահանայից հոգաբարձու քաղաքի կամ գեղջ լինիցի, կամ գաւառապետ՝ աշխարհական իշխանաց, կամ գրող հարկաց կամ սակից, կամ յայլ ինչ գործակալութիւն աշխարհի լինելով: Վանդի անկարեւ ին է ըստ տէրունական հրամաննին՝ երկուց հակառակ տէրանց ծառայել և համայնալ, տան այց ոո է եկեղեցին այց կենդանաւոյ, և տան աշխարհակալաց: Ա այց ընտրեացէ այնպիսին ՚ի միջյն ՚ի բաց կալ, կամ ՚ի յաշխարհի հոգաբարձութէն կամ ՚ի քահանայական գործոյն: Իսկ Եթէ ընդ աշխարհական հրամայնացն յանդգնի և զարահանացական պատուին ունել և զանուութիւն ժողովը դուց, բանութիւն է այն և ոչ հրամանաւոն այց և մեր, որ և դատելոց իւ այն պիսին ընդ կրկին յանդգնաւութեն:

Լ սեմք զոմանց քահանայից ձիավարժու լինել և զէնս առնուլ ըստ զինուորաց, և՝ ՚ի իրամանութիւն խաղաց ձինը աշխանութիւն արշաւել երիշորք և՝ ՚ի յորս երեւոց և՝ ՚ի նետաձգութիւն և յամինչ յայսպիսիս, որ նոցայն գործոյ է անկ և ոչ եկեղեցոյ սպասաւորաց, զի զէն զինուորութիւն մերոյ ոչ է մարմնաւոր, ոոկ հրամայէ առաքեալ, այլ հոգեոր և աճային, որովք պատերազմինք ոչ ընդ մարմնոց և ընդ արեան, այլ ընդ իշխանութիւն և ընդ պետութիւն ընդ այս չարութիւն ոո ՚ի ներքոյ երկնից:

Ա այց տղացն միք ՚ի բաց լինել յայսմհետէ ՚ի յանկարգ սովորութիւն առ տի, և բայց թէ ՚ի ձանապարհի, եթէ ՚ի հետիսու և թէ երիշորքաւ՝ առնուլ զէնս յայտագ երկեղի ինչ եղելց կարծեաց, և այն պարկեշուութիւն և ոչ ըստ զինուորութիւն կարգի կապարձիւք և կազմեալ սուսերաւ: Ա յլ ոչ ևս է արժան առնուլ զէնս կարգաւորաց կամ արշաւանս առնուլ երիշուրք ըստ մանկական բարյից՝ ՚ի բամբասանաց պատճառս տեալաց: Զ է զըս խրատէ Պօղոս զզէն լուսոյ զբենուլ այսինքն՝ զուղեղ հաւառու և զդործս բարեաց, և նոգօք կրուել ընդ բնութիւն մերոյ թշնամւոյն: Ճ է արժան զիսաւարայինս զայս զէնս ստանալ յանձին և պատերազմիւլ սովորք և համազգեաց մերոց մարդկան, կամ խոցուու զանբանից կենդանեաց հոյլս, և կամ սիդաբայլ երիշորք յօրանալ, բայց թէ ՚ի տէկարութիւն: բանզի յայտցանէ և՝ ՚ի սոյնպիսէ այն արգելուն զմելք Ա Ճային պատուիրանին:

՚Քահանայ ևթէ զոք ՚ի ժողովրդենէ իւրմէ վշ պատուիրանազմանց լինելց ընդ բանին առնիցէ, և նոր յամառեալ մայ ՚ի յանցանան և ոչ դառնայ, այլ ոո ՚ի քահանայից անտի մի՛ իշխեսցէ ընդունել զնայ յեկեղեցի իւր, ոոկ սովոր էն ոմանք ՚ի տոգեւտ քահանայից յինքեանս ձգել զայնպիսին, և որ զայս առնէ, նա տայ նմա ՚ի մեղաց անտի անդարձ լինել, և զանձն իւր կցորդ պատուհասի յանցանաց նոր առնիցէ:

Ա յլ վշ այսպիսէ իւրաց եղելցոց պատուիրանայի ՚ի միջի ձերաւում, զի զըրուշան ՚ի միջ քահանայէ, և ամ քահանայակիցք նորին նմանապէս ՚ի բաց որոշեացէն յինքեանց, մինւ զլացեալ յանցաւորն դարձի ՚ի յանուղաց գնացից իւրոց, և առաջի անկեալ ինդրեսցէ զթուուի և ուիսա

դեցէ այ՝ ապաշնարել և այլ ոչ եւս ՚ի նոյն սովորութի քարեաց անկանելը

Առ յորժամ միւրոյ քահանայէն այսպիսի օրինակաւ ընկալցի զլութի, յայնժամ և այլ քահանայէն ընկալցին զնա՞ սիրովն Ա. յ.

Այս օրէնք ուղղութի և ՚ի մէջ Հայիսկոպոսաց հաստառէսյի՛, ուզ զի զառ ՚ի մոյ Եպիսկոպոսէն բանադրեալն՝ ՚ի քահանայից կամ յաշխարհականաց, այլ գոյ յեպիսկոպոսաց ոչ ունի իշխանութի լուծանելց, բայց ՚ի բանագրովէ անսիր :

Աւանդէ մը և զայս ևս պատուի իրան ամուրեաց քահանայիցդ՝ որ ըստ աշխարհի, զի որում ՚ի մանկական հասակին հասանէ վախճան ամուսնոյն, թէ կամեցի զորի իւր ապրեցուցանել ՚ի մեղաց և ՚ի բամբասանաց և ոք խորհրդոյն արդանաւորապէս սպասաւորել հրամարեալ յաշխարհէ՛, ըստ կանոնական հրամանին ՚ի կարգ կրօնաւորութի մոցէ՛. զի ՚ի մէջ աշխարհի սովորական ընդելութէ լինելով ՚ի տեսութիս և ՚ի խօսակցութի ընդ կրոնայո, մանաւանդ՝ խօստովանութի նոյնին լինել ընդունող ըստ օրինի քահանայութի, անհնար է սրբութէ ծառայել Ա. յ. ապա մէ ընդ անձուկ ձանապարհն գնաւ դժուարանայ՝ զայն և զարձակն սիրելով լուել արժան է նմա ՚ի ոյց պատարագին սպասաւորութի, թէեւ ՚ի յայտնի վատութիս ոչ բամբասի: Քանի ոչ կարե յերիսասարդական հասակին մարքարես սպասաւորել սրբութէնց, մանաւանդ՝ որ ոչ երկիրազածութէ և պարիկ շտութէ և պահօք և աղօթիք զգուշանայ անձին իւրում, այլ աներիկիրով թէ վարի ՚ի կերակուրս և յըմպելիս և յամ տեսակս ընդարձակ վարուց :

Խոկ որոյ մերձ ՚ի ծերութի հասանէ վախճան ամուսնոյն, և վատահ լինի յանձն իւր սրբութէ և անարաս փարուք և առանց բամբասանաց սպասաւորել այ, ուզ զի գովութիս ընկալցի ՚ի տեսուղաց և մի բամբասանս. այն պիսին կացցէ յէ կեղեցւով իւրում որբան սիրոդէ:

Իւ արդ Քահանայիցդ առ ՚ի խրատ՝ զօր դրեցաք սակաւուք ոչ իշխանաբար հրաման տալով այլ ծառայակցապէս աղօթէլով, բաւական լիցի առ ՚ի մէնջ. իսկ զպակասեալն ՚ի մերոց՝ ունիք հմտանաւ կատարելապէս ՚ի հարցն առաջնոց կանոնական գրոց՝ որովք օրինադրեցին զմանկունս Ա. կեշցուց ՚ի փառս Ա. յ.

Առ Էւթոնս ու ըստ աշխարհի:

 սիրիսէ սցուք զամային պատուի իրանացն խրատ և առ ձեզ՝ որ ըստ աշխարհի ունիք զքաղաքավարութիւն:

Առ նախ և առաջն առ իշխանագ՝ որք ՚ի նուռաղեալ ժամանակիս տիրեք ՚ի տեղիս տեղիս բազմաց և կամ սակաւուց, զօրաց և գաւառաց:

Օ որս աղաւէմ, մի անհնազմնդ լինիք օրինացն այ. այլ ողի կամք, զի ծառայք մէր զիսամ հրամանի ձերոյ հնազանդութէ և անմէրի կատարես ցեն, որք թէեւ զմի ինչ ՚ի հրամայելոցն անկատար թողաւն, պատուհան կրեն ՚ի մէնջ, նոյնպէս և դուք՝ վս զի բնութէ ծառայք էք այ, ծառայեցէք Հնոն երկիւղին և հնազմնդութէ, զի մի պատուհանեցիք իբրև զապըստամբեալս ՚ի Հնոն, այլ ոսկ զմուերիմ ծառայս՝ պատիւ ընդունիցիք յերիսաւոր թագաւորէն:

Աւ արդ՝ առաջին զայս պատուիրան աւանդեւիք ձեզ, մի՛ անիրաւաւ բար վարիք առ հնազանդեալուդ ծանր և դժուարակիր հարկադրութե՛ զոր ոչ կարեն բաւնալ, այլ օրինուք դաստեցէք և ըստ չափայ զօրութե՛ զիւրաքան չիւր որ զմուա ածէք, զի և ձեր որ դյ յերկինս, և ակնառութի ոչ է առաջի նր, ոոկ և առաքեալ ասէ :

Վի՞ զոք զրկեք ՚ի մարդկանէ, և մի՛ նեղեք զաղքասոս և զտնանկս, զի՛ մի՛ բողոքեցին առաջի ոյ վո՞ ձեր, և ած լսէ նշ՝ ըստ իմաստնոյն սաղումն նի, զի ասէ թէ՛ մի՛ տար պատմաս աղքատին անիծաննէ լզքեզ, զի մի՛ արա րիւ նր՝ յունցին նմա և հաստուցէ՛ քեզ չարիս :

Վի՞ չար և անիրաւ գործակալս և գաւառապետոս կացուցանէք ՚ի վո՞ աշխարհի ձերոյ, զի մի՛ յանիրաւութե՛ նշ՝ զոր գործէն, դուք դատիք յայ հանկերձ նոգօք, այլ զարդարամիսոս և զարդարադասոս ընտրեցէք ունել ՚ի վո՞ մարդկան գործակալութի, զի մի՛ զարդունական սահմաննալ իրաւունան վաստակաւորացն թողլցին վո՞ սակաւ կտշուացն զեազումն, և կամ ինքեանք գողացային և մի՛ առաւելքան զիրամայեալսն նեղեցին զնս և առցեն, զի անիրաւութի են երկու կողմանկն առաջի ոյ, այլ այնպէս իրաւադատ լի՞ նիցին, զի տացէն զեկոյսերն կայսեր, և զայն ոյ :

Վի՞ զոք անիրաւութե՛ դատիք, այլ ուղեղ դատաստան արարէք, զի և ձերն դատաստան քաղցրութե՛ լինիցի յայ և մի՛ խստութե՛ . մի՛ վո՞ կաշառաց կամ վո՞ սիրելութե՛ միոյ կողմանն, կամ վո՞ սատելութե՛ և ոխակա լութե՛ կամ վո՞ պատուց երեսաց ՚ի միոյն աշառելով զանիրաւան արդարա ցուցանէք ՚ի դատաստանի, և զարդարոյն թիւրէք զերաւունս, զի մի՛ անի ծից օրինացն ոյ՝ որ յաղագս այսոյիկ, պարտականս զանձինս առնիցէք :

Վի՞ անտես առնեք զայրուցն և զաղքատին զերաւունս, յորժամա զաղակեն առաջի ձեր վո՞ զրկողաց իւրեանց, այլ դատ արարէք որբոյն և տուք իրաւունս այրուցն, ոոկ ասէ ած մարդարեինս . և ունինդիր լիւրուք աղաղակի նշ, և փրկեցէք զնս ՚ի նեղուաց իւրեանց, և զյափշտակեալ բնու նշ գարձառոցէք յանիրաւացն, յանիմամ և ած լուզ լինի աղաղմաց ձեւ ըոց, և կատարէ զինդրուածս սրտից ձերոց :

Վի՞ ոոկ զանբան կենդանին՝ որ բնութե՛ ծառույք են մարդկան, ծա ռայեցուցանէք զմարդիկ՝ որ ընդ իշխանութե՛ ձերով լինին՝ ՚ի գործ խիստ և աներելի, ոոկ և փարաւոն զրդիկն ինչլի, և զյո՞ առանց կերակուր տա լց նոցին, այլ ներելով և քաղցրութե՛ և սակաւորեայ ժամանակաւ, և ա ռատագոյն կերակորք լցուցանէլ զնս յաշխատութի անդր, (և չափով և մի՛ յանձափս,) ոոկ զի կարօլ լինիցին վաստակօք իւրեանց զաղքատանաց կեանս զանց և զորդւոց իւրենց լցուցանէլ և զարբունական հարկն հատուցանէլ :

Վի՞ զլարձս վաստակաւորաց ձերոյ հատանէք իշխանաբար, ոոկ զայ նոցիկ՝ զորոց ամբաստանն առաքեալքն և մարդարէքն թէ՛ զրկեալն ՚ի ձենց աղաղակե, և բողոք հնձողացն եհաս յականչս չուն զօրութեց :

Իւաւական լիցի ձեզ, զի վաստակօք նշ մեծանայք, և առաւել քան զատին փափիկանայք, և այն զի ոչ թէ՛ այլ բնութի է նշ, և այլ ձեր այլ ՚ի միոյ կաւոյ և ՚ի խստանեածոյ . քանզի նմանապէս է տէրանց և ծառայից փարթամաց և աղքատաց՝ սկիզբն գալոյ յաշխարհ և կատարած ելիցն յաշ իւարհէ : Վի՞ զի զուգահաւասար ամբն ծննդեամբ մտանէն յերկիր, և մահ

մահուամբ. Ելանեն ՚ի սմանէ . իսկ մեծութի և վոքրկութի , բարձրութի և խնարհութիւն , բարեբախտութի և պանդխուութի , ՚ի մէջ ծննդեանն և մահուանն պատահէն մարդկան , որ են իբրև զերազք զարթուցելոց , ոող ՚ի փրոճոյ անտի յացոնի և անցւն բմաստնոց և տգիստաց , զի ոչ բնչ ՚ի սոցանէ ունի զհաստառութիւն :

Ա ՚ո՞ մ՞ վ՞ անցաւորիս կենաց կորուսանէք զյաւիտենական զիեանսն , զի թէպէտ և ՚ո՞ գ-ժուարաւ տաց մեծատանց յարբայութի երինից մտանէլ ըստ օրինակի ու զոտու ընդ ծակ ասղան , այլ եթէ զմեծութի ձեր ըստ կամացն ոյց ՚ի գործ արկանէք , գ-ժուարինն ձեզ զիւրին լինիցի :

Օ ՚ի և աբրահամմեծատուն էր , և ոչ միայն արբայտութեն մոտանէլոյ արժանացաւ , այլ գող ՚ո՞ արբայութի ոյց եղեւ և անոնմանցաւ , և հանգիստ ամ արդարոց նոյնակն և յոր և ամմեծատուն արդարքն՝ ըստ ասելցին ՚ի Տունէ , թէ տեսանիցէք զարբահամ և զիսահակ և զյակու և զամ արդարսն յարբայութի ոյց : ՚ո՞ յապէս և դուք՝ եթէ ըստ նոցին օրինակի գնայք ՚ի ձանապարհու արդարութի զի ո՞ զոր զրկէին , ոչ զոր նեղէին , ոչ զուրուք զինչու յափշտակէին և ոչ ումեք անիբաւութի բնչ առնեէին և կամ նենցութի այլ յիւրեւանց արդար ստացուածոցն զբաղցեալս կերպիկէին , զմերկու զգեցուցանէին , զիւրու ընդունէին , զեարօսութի կարօտելոց ըուցանէին , նեղէլոց բաւական լինէին , և տիկարաց զօրացուցիք զալքատն և զմանին ոչ միայն ինքեանք ոչնեղէին , այլ վրկէին ՚ի նեղաց իւրեանց :

Իւ ոող ոչ եղեւ ոնց մարմնաւոր փարթամութին արդել և խափան ժառանգելոյ զարբայութին երինից . նոյնպէս և ոչ ձեզ լինիցի պատճու չարի մեծութիդ , եթէ կամիցիք արդարութի վարել զեալ , ոող և նորս . այլ մանաւանդ բարեւոյ տորիթ լինի ըստ իմաստնոյն , զի ասէ . թէ փրկանք առն՝ մեծութիւն իւր :

Խակ այն որ փոխանակ զիւրն տալոյ կարօտելոց , զնոցայն յափշտակէ և կողոպտէ զնս , և փոխանակ իւրընկալ լինէլոյ և հանգուցիք աշխատելոց ՚ի ձանապարհի , գողազից լինի գողոց և դարանակալ ձանապարհի այնոցիկ որք անմեղութի գնան ընդ ուղեղ ձանապարհու իւրեանց , և զտուն իւր յանիրաւ ստացուածոց անտի ընու և մեծանալ կարծէ :

(Ձ)ողից ասէլ զանիթողլին յանցանք , որք ոչ միայն զինչուն յափշտակէն , այլ զարին անմեղաց հեղուն , զի մի՛ գ-տատախազ լինիցին յափշտակողաց լինից իւրեանց , և զայն ոչ ածեն զմտաւ , եթէ այլ գ-տատառոր կայ գիտող ամի , յրուն ոչ կարեն թաքուցանէլ զգաղղոնիս չարեաց իւրեանց :

Հաղադս այսպիսէաց մեծատանց յերաւի հրամայէ ՚ի՞ գ-ժուարաւ մտանէլ յարբայութի երինից , որոց ոչ արբայութին է օմելվան , այլ հուր գէ հենին , և ասպնջական որդն անդուն և տարտարուն յաւիտենական :

Իւ այս մերաւի , զի թէ որք յիւրեանց արդար ընցիցն ոչ կերպակին զբացեալս և ոչ զգեցուցանեն զմերկս և ոչ ժողովին զաւարս , ըսելոց են ՚ի ՚ի յաւուր դատաստանին , եթէ երթայք յինէն անիծծեալք ՚ի հուրն յաւիտենից . ապա որք արբայուն առաւել քաղցի լինին պատճու . և տառապէլցին մերկութի և օտարին կորստեան ընցիցն և անձին , և փոխանակ ըլքանդեալս տեսանելոյ և միմիթարելոց բանիւ և արդեամբք արձակելոց անմեղաց բանի տեղի և չափ

Համի տանջանաց այնպիսեացն, և թէ ոչ ընդ սունցի և հրեշտակաց նոր, զորոց և զեամսն կատարեցին.

Ա յա աղաւեմ ի բաց լինել անցւան ձեզ՝ ի կորստական գործոց յայս զանե. և մի ոք պատճառեաց զպատճառս մեղաց՝ սաւելով, զի և թէ ոչ զըս կեմք և ոչ յափշտակեմք, զիշխանութիւնը մեր ոչ կարեմք հաստատնեւն ուներ: Աւ առ այս՝ առաջն զայս ասեմք, զի թէ անկարելի էր որոց զիշխանութիւն ունին: համոց լինել լ. յ, ապա զիարդ բազումք ի թագաւորաց և միշխանաց գովելիք եղեն լ. յ և մարդկան, որք և միշխանակեն ի գիրս որու նաց գովելիք եղեն լ. յ և մարդկան, որք և միշխանակեն ի գիրս որու:

Դարձեալ թէ և անչնարելի էր՝ ըստ ասելոց ձեր առանց զրկանաց իշխանութիւնի վարել, ապա՞ որ իմաստունն է՝ փախչել արժան էր յանցուոր, իշխանութիւնն, և ոչ վւ այնորիկ անանց տանձնանօք ընդ ստնին տանձնէլ: Բայց ու է անչնարին առանց անիրաւութիւն վարել զիշխանութիւն, այլ գիրին և հշշութիւն է որք սիրեն և կամին, և մեք վկայեմք առաջի ոյ և երաշխառ ո՞ր լինիմք անցն: Օ ի և թէ ոք զտուն իւր մաքրեացէ ի զրկանաց, և զիրաւարիք ստացուածս միայն ժողովեացէ անդ, թէ և սակաւ թուրի թէ իցէ, առաւել շահէ կան լինիցի և պատճառ հարաստութիւն, քան զբազումն անիրաւաբար ար ստացեալս: Աւ զայս իմաստունն սազումն յայս արարեալ առ մէ, թէ անէ ծք տն՝ ի ստուն ամբարշուաց, յարկիք արդարոց օրհնին քանիկ սակաւ ինչ անիրաւան զբազում իրաւամբք ստայեալսն նման հրոյ կիզէ և ապականէ, զի անիրծիւք և դասունութիւն է ժողովումն անիրաւին ի զիկելոց անսի, և ընդ աղքատացն անիրծից և լ. յ անէ ծքն մտանեն ի ստուն զրկու զայս: իսկ ստուն տրդարոյն, զի ոնք է ի զրկանաց և կերակրիչէ քաղցելոց, ըստ օրհնութիւն աղքատացն և ոյ օրհնութիւն մտեալ ի ծածուկ և անցյոտ զսակաւն բազմացուաննէ, ոոյ զսարենիթացի այրեւոյն և զումնացւոյն և զորս աէրն կերակրեաց յանապատին:

Աւ մի ոք յանմասա և ի մարմասիրաց զբազում ինց տեսանելով զըւ կոլաց և ամբարշուաց և զսակաւս որոց իրաւամբք ստանան, ոյպանիցէ զըա նիւք մերովլ, այլ լուհիցէ այնպիսին լ. յ սիօր մարդարին դաւթի զի առ մէ, լաւ է սակաւիկ ինչ արդարոյն՝ քան զբազում մեծութիւն մեղարոց: նոյնպէս և որուեց նորին սալմոննի, արդարոյն ասէ ամ աշխարհ լի է ըն չիւք, իսկ ամբարշուն և ոչ դանդ մի: և դարձեալ լաւ է ասէ բանձարք կերակրիւ հանդարտութիւն, քան մեծամեծ զենլուք անիրաւութիւն: Աւ յիրաւի է այս, զի որք յիրաւացի և յարդար ընչից իւրեանց կերակրին, ոչ ինչ կրեն պատիւս յայ: իսկ այկը՝ որ ի զրկանաց կամ ի գողութէ և ի յա փրցակութիւն ըստն զեւզանս իւրեանց, զամն զոր առատապէս վայելն յայլոց իրաց, տոկուե ոք ունին հաստոցանել ի դաստուանին աւուր:

Ա մի և զպահս հաւասոյ լուծանէք ի ձուկն և ի գինի իշխանաբար, զի մի ընդ անժուժկալս դասիցիք:

Դարձեալ և զայս ասեմք, զի ստութիւն և խարեւութիւնն զոր պահամացիաց թէ ի չարեն է ի ստնյէ, թէպէտ և ամ մարդոց վասակար է, բայց առաւել մեծամեծաց և իշխանաց, զի փոքրն լս զի անզօր է, զանաց ստութիւն զբան իւր հաստատէլ և հաւատալի առնել: իսկ մեծն ի ձեռու իւր է անմելն զոր կամիցի իշխանաբար, յորդամ զիրաւունսն արհամարհիցէ:

Դարձեալ առամի մարդոց էթէ ստութիւնի ինչ խօսի և թէ ոյլ ինչ վատ

վատթար իրու գործե , ոչ լինի այնպան յայտնի , և ոչ հրասարականախառ
լինիցի . իսկ զմեծին և զիոքը մի սխալանքն ՚ի հայհցութիւն և ՚ի թշնամանս
բարձրացուցանեն մերձաւորը և հեռաւորք , այլև սիրողըն չորի՞ օրինակ
չարութեն առնուն զար ՚ի մեծամեծաց եղեալ պատուի իրանազանցուին ինչ :

Ո ոյ ազաւեմ , մի եղիցի առ ձեզ բան խաբեութեն և սոութեն , մի
առ ձեր հնազանդեալն և մի առ արտօսքինան . այլ որոց խստանայք բանիւ
զբարիս՝ զնոյն և գործով կառարեցէք , զի այն է հաճոյ առաջի այ և մարդ-
կան , և գոլութեն պատճառ ձեզ յամ բերանոյ :

Կ աե զգինուորաց ձերոց և զամցւն որք ծառայենն ձեզ , զսահմա-
նեալ հոռումն մի պակասեցուցանեք , զի դիկանք մեծ է այն և անիրաւութիւ .
քանզի ոոկ նոքա պարսական են վո սարդեացն՝ որ ՚ի ձենջ , զարիւնս իւ-
րեանց հեզուլ վո ձեր , նոյնպէս և դուք սարտիք զիստացեալ թոշակն
նոյին հասուցանեն անթերի :

Եւ մի ինչ բոնութեն առաւել քան զափին գնայք առ նա՛ , զի մի յեր-
կիւղէ կորպսելոյ և բանդ և պատուհաս կրելոյ ՚ի ձենջ անիրաւութար՝
գաղոնի փախցին և ուրացովք լինին երդմանցն՝ որ առ ձեզ , և երկու կող-
մանցդ լինիցին մեղք , ոց և ձեզ : Ա յլ եթէ հաւանիք խորհրդակցութեն-
մերոց և խրասու , զայս սահման գիք անցւն որք ծառայենն ձեզ , զի որչափ
կամք լինին մարդոց կող ՚ի ծառայութեն մերում՝ հաւատարմութեն ծա-
ռայեացեն ձեզ և առանց նենդութիւ , և որ որ յօժարի եւանել ՚ի ծառայ-
ութէ ձերմէ յայտնի հրաման խնդրեացէ ՚ի ձենջ առանց երկեղի , և դուք
մի սաստիւ և բոնութեն լինիք արդեօզ , բայց եթէ սիրով և իւրովլկամաւ-
զայն որ ոչ կամիք գուք գնալ ՚ի ձենջ , և այլոցն քաղցրութեն տուք հրաման ,
և եթէ ինչ պարտ եցէք հասաւցէք նց : Եւ յորժամ պասիսիք իրաւունք
տեսանեն ՚ի ձենջ եւալ , կամ ոչ գնան բնաւ , և կամ թէ գնան փոսթով
գարձեալ առ ձեզ գառնան , և ազատեք զնն և զձեզ ՚ի խզչէ երդմազան-
ցութեն , և լինի այն մեծ փարձուց պատճառ ձեզ յայ :

Դ արձեալ մի եղիցի ձեզ յօժարութեն դիմել յերդմունս (յանունն
այ և) յաւետարանն ոք և ՚ի իւաչ առանց մեծադոյն հարիք . քանզի Վան
հրամայէ յաւետարանն ուր երդումն լինի , թէ ամենեւին մի երդմուցու ,
ոչ միայն յարարիչն , այլև ոչ յարարածս , ոչ յերկինս և ոչ ՚ի յերկիր և ոչ ՚ի
գլուխ քո . այլ այնպէս ցուցեք անցւն զձեզ ձմշաբախօս լինել , մինչ զի լոկ
բանից ձերոց ոոկ երդման հաւատասացեն մարդիքի : Իսկ եթէ ծանրադոյն
ինչ հարկ լինիցի երդնոց , մի որ մեղիցէ զանթուլի յանցանսն՝ ուրանա-
լով գերդմունսն և երդմազանց լինելով , զի առաւել չար և ուրացութիւն
որ յերդմունսն է , քան զայն որ յերկիւղէ մահու առաջի անհաւատից
ուրանան . քանզի այն ՚ի բոնութէ է և յերկիւղէ տանջանաց և մահու , և
ոյս կամաւրութեն և վո սակաւ ինչ կորստական շահի , և ե՛ զանազանուի
սոցն՝ ոոկ կամաւ մեղքն և ակամայ :

Եւ ոչ միայն առ հաւատակից քրիստոնեայս պարտ է առանց ստուե
պահէլ զերդմունսն , այլև առ այլադպիս , և մանաւանդ առ նու առաւել , զի
մի անուանն այ և հաւատոյս քրիստոնեութեն պատճառ . լինիք հայհցելոյ
ինցանէ . զի թէ կռապաշտ թագաւորին նաբուքոդնոսորայ երդմազանց
լինելով հրէիցն , մատնեաց Ա Յ Պ Պ աղաքն և զարդն ՚ի ձեռս նոր . քանի և ս
ինս

Հինորում պատռհասէ աճ դայնոսիկ՝ որ ստեն և ուրանան զերդմունքն՝
որ առ նոտա:

Այս մի ոք դայն առաջի գիցե, եթէ վո՞ զի նոքա ստեն երդմանցն՝ որ
առ մեղպարու է՝ զի և մեք առ նո՞ զնոյնս արացուք, այլ է՛ մերս երդումն
և նոցայն հաւասար, զի մերս առ ձշմարտութին է, և նոցայն ոչ նոցնպիսի,
Այս և մեք ոո՞ զծառայս դիտող կամաց Տուն իւրոյ և ո՞ արարող՝ բա-
զում ընկալեք գանս, և նոքա ոո՞ զոդէսս՝ սակաւ:

Դարձեալ ազաւէլեք, մի առ բարկութի շարժելով և ոչ ուղարկառ
իրաւամբք, կամ խօսա ինչ առնեք մարդոյ կամ մահու վճիռ տայցէք.
քանզի նոր օրէնքս ո՞ հրամայէն զայսոսիկ, և հին օրէնքն թէպէտե հրա-
մայնէն, բայց ո՞ վայրապար, այլ ըստ յանցանացն արժանաւորութե՛ զիւրա-
քանչեւրան դասել իխօսատ և՛ մահ:

Այս և դուք՝ որ յիշխանութենդ էք, թէպէտե զնոր օրէնքս անկա-
րելի ասէք պահէլ զին օրինացն հրամանն՝ որ վո՞ այսպիսի իրաց է, կատա-
րեցէք. Խակ և թէ առանց օրինաց դատիք զմարդիկ անիրաւաբար ՚ի սպա-
նումն և՛ ի խօսա, դիտածիլք հաստառուն, զի խնդրելոց է ՚ի ձէնջլ՛ յա-
ւուրն դատաստանի զարիւն սպանելոցն և զհատեալ անդամն խրատելոցն:
Ես, առ զայն ևս պատուիրան աւանդեմք ձեզ մի լինել վըիժառուք և
քինախնդիրք, որով զիշխաննն ինչ նախատէ մարդարէն եսայիսա, այլ ըստ
հրամաննին ՚ինք ներող և երկայնամի՞տ լեռուք առ ամսն՝ որ մեղուցեալ
էցեն ձեզ, զի և դուք ընկալ չիք առ ՚ի նմանէ զքաղցրութի և զըարեւա-
բութի, ըստ առելոյն թէ՛ մի դատիք և ո՞ դատիցիք, մի պատժէք և ոչ
պատժիցիք, զի որով չափով չափէք, չափէցիք ձեզ,

Ա. Օ Հնամոբաց դասաւ

Qսիմիք ըստ կարգի և առ դասս զինուորացդ՝ որ ընդ ձեռամբ էք
իշխանութենց և պէտութեանց :

Այս նախ և առաջին զառաքելակամն առ ձեզ բարբառիք բան, որ
պատուիրէ ձեզ՝ ՚նազանդ լինել տերանց ձերոց՝ յամի, մի առ ականէ ծա-
ռայել ոո՞ մարդահանցք, այլ միանութիւն սրտին ոո՞ այ: ՚ի և այնմ
ասէ՛ տօք է հասուցանող, այսինքն թէ՛ որ հաւասարմութիւն ծառայէ այնմ
ընդ որոյ իշխանութիւն անփեանն է, թէ՛ ՚ի նմանէ պակասութիւն ինչ լինիցիք
ինքեան, մի ասէ արտմեացի, զի ՚ի է որ հասուցանէ նմա փիսարէնա
բարեաց՝ ըստ ուղեղվասակոյ իւրոց :

Խակ որ նենդաւոր դասնիցի բանիւ կամ գործով, կամ անձին ո՞ն
իւրոյ կամ տեղոյ ակրականի նո՞ կամ ընկց նորին, այ է այն նենդութիւ և
ո՞ մարդոյ, և յայ ընդունելոց է զլրէժ հասուցման չարեաց իւրոց, որ և
՚ի հաւատոյն որովհաւ է այնպիսին և չոր քան զանհաւասն է. քանզի
նորութէտե ՚ի ճշմարիս հաւատոյ և յօրինաց ՚ի մոլորեալք են, բայց
զհնազնութիւն տէրանց և զիներութիւն հաստատուն բերեն յանձինս:

Այս զի՞նչ ասէմք առ քրիստոնեայ իշխանն ունել միամսութիւ և սէր,
յայտնի և ծածուկ, այլ թէ՛ ՚ի քրիստոնեից, որ ընդ այլազգուոյ (է) իշխա-
նութիւ և ՚ի նորին պարզեաց կերակրի և զգենու, զնոյն հաւատարմութիւ
պարտ

պարու է ցուցանել նմա , և զառանց նենգութե ծառայութի . օ ի և յորժամզրէր զայսոսիկ տաւքեալն պօդոս , թէ ծառայը՝ հնազանդ լեռուք տէրանց ձերոց , ոչ եթէ քրիստոնեալն տեւքը ծառայիցն , այլ կռապաշորք ի այց այսու յայսնի կամեցաւ ցուցանել հեթանոսացն զջմարիս օրէնս քրիստոնէից , եթէ ատելի է օրինաց մերոց նենգութի տէրանց , և սիրելի է հաւատարմութին , զի մի բան հայցոյութե յօրէնս և ի հաւասու մեր խօսեցին , յորժամ ՚ի քրիստոնէից զքք տէսցեն նենգաւորս գտեալ առ նոսա :

Եւ եթէ կարգիցիք ՚ի տէրանց ձերոց ՚ի գործ վերակացութե , կամ առաքիցիք ՚ի մարդենութի բնաքանի , արդարութիք և կրաւամեք առ հնազանդեալն վարեցարուք . մի զոք նեղելով անողորմաբար արտաքոյ իրաւանց , և մի զոք զայսարտելով անկարեկից բնութիք՝ ցուցանելով զեղ առնու օրինաք դահճաց , և մի առաւել քան զշամայեալն ձեղ առնեցէք՝ ըստ ոքյ մկրտչի իրասու , այլ թոյսկօքն ձեր բաւականաօջիք , և ողորմութիք և սիրով գնացէք առ անման , զի և դուք ողորմութիք գտանիցէք յայ . և մի յաղադու զինուրութիւն գամամարհեալ զպատու իրանս այ , լինիցիք ան հնազանդք առաջնորդաց՝ ոքք խրանուն զեղ պահել զպատու իրանս այ , կամ զաք պահս անօրինաբար ըլծանէք , կամ զշամիշտակուի ընցից աղքատաց և զանպարտ սրեանց հեղմնենս ոչ մեղ համարիք , զի բայց ՚ի հասարակաց պատերազմական սպանմանցն ոքք հրամանաւ թագաւորացն լինին , այլոցն որ ՚ի ձէնձն լինին , ամցւն համարս պահանջելոց է ՚ի ձէնջ ած ծանր և անաշառ . դատաստանաւ .

՚ի յնպէս և զոյս բան զսահմանել հոռդոն ձեր անիրաւաբար և բըսնութիք յաղատաց յափիշակէք , կամ ՚ի տէրանց ձերոց ընցից գողանայք , ունիք տալ զլաման առանց պահասութիւն յաւելոն գտաստանի :

՚ի աւ բան զայլ հասարակաց ժողովրդականսդ՝ ձեղ առաւել պարտ է երկնէլ յայ և զպատու իրանս նորա պահել . զի յամ ժամ ժամ ընդդէմ պոց թշնամեաց ունիք պատերազմելու :

Ա յայ առաւել բան մարմնական զինուք՝ հաւասոյ զինովն վառեցարուք , այսինքն՝ ած զպատութիք և արդարութիք և սրբութիք , պահօք և աղօթիք և ողորմութիք , որքս զի ած լիցի ախոյեան ՚ի պատերազմունան , և զիմամիսն վանեսցէ առաջի ձեր :

Կ ա ր ե ն Տ ա ն ։ ՚ ի բ ա ն ։ ՚ ի բ ա ն ։

 ասունէր տամբ և քաղաքայնոցք և որք ՚ի վաճառախողոց նստիք զնել և վաճառել և առ արունեստաւորուտ , զի ուղղութիք տանիք զիք զիւնանս ձեր և անսարս քաղաքավարութիք :

Եւ մի որ խաթէութիք և նենգաւարութիք վաճառեսցէ զտացու ածսիւր անմեղ գնողաց . մանաւանդ՝ ստախօսութիք և սուսւ երդմամբ զուամիկն և զանդէտսն խօսելով , զի ՚ի դատաստանին աւուր ընդ գույն և ընդ յափշակող դատելոց է այնպիսին . և առնու ած զբարեգործութին իւր և տայ զըկելոցն ՚ինմանէ :

Եւ մի եղիցի առ ձեղիշխա մեծ և փոքր և չափ կրկն , զի պիտի են երկորեան առաջի տն՝ ոտք ասաց սաղոմն , այլ արդարութիք և զորդութիք

վաճառեցէք զգործս ձեռաց ձերոց և զնիւթի վաճառոյ ձերոյ, զի մի' ահե՛ծը զըլիւղոցն այրեսցէ զդյոյ ձեր, այլ օրհնութին Ա՛յ մոցէ ՚ի տունս ձեր Ա, մի' արհամարհէք զշնականսն իբրև զանգետս յաղադս պարզամուռեն իւրեանց, քանզի առաւել սիրե ած զարդարամիտ կեանս նյ՝ քան զարա տաւորս և զիսարեւայս ՚ի մարդկանէ :

Ո՞ի տայցք զարծաթի ձեր ՚ի վարդու՛ ըստ մարդարէին, այնոցիկ որք նեղին ՚ի բանութի իշխողաց, և ուտեք զաղքատու՛ վաստակս նյ՝ ՚ի շնչա վաշնիցն, այլ ոնց եղարք կարեկիցք և օգնականք լւրուք միմեանց :

Եւ զոր տայցք նյ՝ փոխ զայն միայն պահանջնցէք ՚ի նոցանէ, և շահէ ցիք զվարձս յայց բազմապատիկ յանանց կեանան, ոոկ և հրամայց քա՛ ոչ միայն առանց վաշնից տալ, այլ թէ տուք այնոցիկ յորոց ակն ոչ ունիւ ցիք առնուլ :

Ա յիւ յամ գոյից ձերոց տուք ողորմութի կարօտելոց և աղքատաց, զի այնու սրբեսցի ամինչ ձեր և առնուցուք զիսիսարէն ՚ի մասէ յառուրն գատաստանի :

Ա յիւ հոգեգործս և համօքէն ծովագրուանոց :

 ուարուք և երկրագործք և համօքէն ժողովրդականքու զիսատ պատուիրանին Ա՛յ զոր աւանգեւէք ձեզ Որոց մանաւանդ առաւ և լի պիտանացու է գեղեղ հոգեւորական առ ՚ի բժշկութի ոգւոց, զի և դուք առողջանայցէք ՚ի մեղացն հիւանդութի :

Որով աղաքեմք զնեզ, մի' անցաւոր կենացս հեշտութի մարմար զաւ մատենական հեշտութին հոգւոց զոր յարբայութեանն երինից վայելն ուրբն, կրուսասնէք :

Եւ զի տաճար էք Ա՛յ ոոկ ասաց առաքեալ, և հոգի ոյ բնակեալէ ՚ի ձեզ մլրտութի աւազանին, մի' ապականէք պղծալից պոռնկութի և շնուք զոամարդ Ա՛յ որ են հոգիք ձեր, զի մի' ապականէացէ զնեզ ած ՚ի դաւ տաստանին առաւր հրով գեհենին, ոոկ և գրէ պօլսու :

Եւ մի' արբենայց գինեաւ՝ յորում զեղսիւթի և յիմարտութի է, որ է մայր պոռնկութեան և ամ պղծութի և անիրաւութի և վիճանան և աղտեղի բանից անարգանաց, յօրմէ և սպանութի լինին, զի մի' արտաքս անկայինիք յարբայութեն ոյ ժառանգութի ընդ սպանոլս և ընդ չարա գործու ըստ առաքեալիքան բանիցն :

Եւ թէ որ ՚ի ձենչ մեղաս այսորիւք Ա՛յ և կամ այլ ինչ յանցան նօք, մի' կացցէ հանսապաղ ՚ի նոյն ապտեղի սոլորութին մինչեւ ՚ի վախճանին օր, այլ ՚ի ձեռն խոստովանութի և ապաշխարութի քաւեսցէ զյանցանս իւր, և գործեսցէ յայսմհետէ փոխանակ չարին զըարիս :

Դարձեալ մի' զլեզուս ձեր առնէք գործի ստցի ՚ի ձեռն չար և դառն իշոցաց, մանաւանդ օր զհաւաս և զհոդիս անարդէն և զմկրտութի աւազանին և զմկրտիչ քահանայն և զերես և զերան, օր քան զուրացութի և զմլվառութի մեծ են այս յանցանք, զի այլազիք օր ուրանալ տան քրիստոնէն զհաւասն, զած ոչ տան անարդէլ :

Խակ այս օր զհաւասն անարդէ, ոչ զմարդ անարդէ, այլ զած, զի
Հա

Հաւատ ամ ածապալո՞ն ածէ , և որ զմկրտութին և զմկրտիչք քահանայն անարդէ՝ առ հոգին որ է անարդութին այն , զի նովաւ ծնանին մկրտելըն աւազանաւն . և որ զհոգի մարդոյ և զերես անարդէ , նոյն առ ած վերանոյ հայհոյութին , զի հոգին յայ է փռուն , և երեսն պատիեր է այ , նոյն և բերանն ընդունեցէ մարմեց և արեանն քսի :

Եւ արդ՝ մի տրամեցուցանէք զհոգին որ այ այսպիսի զազիր և աղաւու զի բանիւք , զի մի հեռացիք ՚ի ձենջ Առ հոգին՝ որ բնակեաց ՚ի ձեւ զյաւազնին , և փօխանակ մոցէ և բնակեացէ ՚ի սիրտս ձեր հոգին ստոյի :

Դարձեալ և զայս պատմէցէր առ հասարակ ամ հաւատացելըցդ աւանդէմք , զի զմանկունս ձեր երկիր զիշն այ մնուցանիցէք , իրատելով զնու ՚ի մանկական տիոց լինելածասէր , ողօթամած , աղօթասէր , և ուսուցէք նոցա զբանա աղօթէց , և սաստեցէք չուղարկէլ ՚ի խօսա աղուղին և ՚ի իշոցատութիւնս , զլ ՚ի մանկութեն ժանանակ տուաւէլ տնիկի խրատ ծնողացն ՚ի միտս մանկանցն անջնչէլի յեշատակաւ , ընդ որում և վարձս բարեաց ընկալչիք փոխարէն (՚ի Քիրանատոսէ) ՚ի Տունէ :

Եւ զլու ին ամ բարեաց զսէր առ միմեանս կալջնիք , և առ աղքատս և մերկս և հիւրս և բանդեալս և հիւանդու զիսրեկցութիք և զողորմութիք , որովարբայութեն լինիջնիք ժառանգութուն զի բարձրացն զարդարել զանձինս ձեր :

Առ Կանոնց դոսս :

 ասունէր տամք և կոնանց ազգիք պարկեցութիք և բարեձեւութիք լինել յամի ոոկ և վայելչ քրիստոնէից , և առաւել քան ոոկով և արծաթով ամօթխածութիք և պատկառանօք զարդարել զանձինս ձեր :

Եւ մի ոք ՚ի գայթագութեն պատմառս մեղաց անմիտ երիտասարդաց՝ այլագունեացէ զդոյն երեսաց իւրոց օտար գեւզք , զի մի զիւր հոգին և զցանկացոյին բնիւեան արկցէ ՚ի գուբն անորենութիք :

Եւ մի ոք նմանուղ լիցի օձին գործի (անօրէնութեն) լինելով ստոյի , զոր և կաւատն մատուանեն . զի ոոկ նա եւայի ջամբեաց զարուղն մահու խորէութիւն , նոյնոպէս և սա զանմիտ կանանց և զարանց տայ ճաշակել զպուղն մահաբեր մեղաց՝ որ ՚ի սկիզբնն քաղցր երկեր անմոաց , և յետ կատարմանն գառն քան զլ զլ . որ և զանէծս օձին ժառանգեացէ այնպիսին յայ , զրոց և զդործն ստացւ :

Դարձեալ՝ մի ոք ՚ի ձենջ ստոյական կախարդութեան և աղանդոց դեղատութեն զիւտ երթիցէ , զի այլ մեղք ՚ի գործման է լիսան , և այդ ՚ի հաւատն . քանզի կախարդութիւն ՚ի ստոյէ է , և եթէ ոք ոչ նախն հեռանց յայ և առնէ զնիքն ստոյիք պաշտօնեաց և երկրոզագու , ոչ յաշողին կախարդութիւնքն :

Այս աղանդէմք ՚ի բաց լինել յայսպիսի մեծ և աններելի չարեաց , զի մի ընդ ստոյիք դատապարտեացէ այնպիսին ՚ի հուր գեհենին , զի այս դործ կուսապաշտիցն է և ոչ քրիստոնէից , զոր Վահ եքարձ գալստեամբն իւրով յաշնարչէ զկոռոց մոլորութիւն և զդործս նորին չարութեն :

Առդ մի ոք վերատին գործակից լիցի ստոյիք չար գործովք կախարդութուն :

դութե, և ընդհանին այրեսցի՞ ՚ի հուր գեհենին յաւիտէ ան։
 ՚ի ոյլ ենչ բաղում զբել առ ձեզ յանցածին պատուի իրանաց առ։
 ՚ի զգուշութի՝ ՚ի մեղաց և յամշար գործոց, բայց զոր պական եւ ՚ի գրյու՛
 ունիք ուսանել ՚ի քահանայիցդ և յեպիսկոպոսացդ, որք կարգեալ եւ՛
 յայ տեսուչք հոգւոց ձերոց՝ որ ըստ օրէ համարօտել ձեզ զբանն ձըւ և
 մարտութեան։

Եւ մեք աղաքեսցուք զար, զի հանցէ ՚ի ձենջ զսիրտ քարեզէն և տա-
 ցէ ձեզ սիրտ մարմնեղէն, լինել երկիր արդաւանգ, և արդինացուցա-
 նել զսերմա բանիս մեր յոդիս ձեր և տալ պտուղ բազմապատիկ ՚ի չափ
 երրորդին, որով զուարթագին և անորոտում երեսոք ասացուք յաւուրն
 գատաստանի առաջի արդար դատաւորին, ահա ես և մանկունք իմ՝ զոր
 ետուր ցիս, և դատեսցուք ընդ ալիւայն ՚ի յաւիտենական կեանսն ձեօք
 հանդերձ ՚ի հին Յն ՚ի Տէր մեր, որ է օրհնեալ յաւիտեան։ Ամէն։

Ա Ն Ե Բ Պ Պ .

Յ Ա Հ Ո Վ Ո Ւ Տ Ե Ր Ո Ւ Թ Ա Խ Ա Վ Ե Ր Ա Բ Կ Ե Մ Ի Շ Ո Ւ Թ Ա Խ Ա Վ Ե Ր Ա Բ

	Երես	3
Յառաջաբան առ Բնիթերցովս :		5
Ա. Համօրէն հայասել ազիսա :		5
Ա. Կրօնաւորս՝ որ ՚ի վանորայա:		14
Ա. Առաջնորդս սրբոց ուխտից վաճականաց:		24
Ա. Առաջնորդս եկեղեցւոյ՝ որ են յանի, որ կոչին եպիսկոպոսունք:		27
Ա. Դասս քահանայից:		34
Ա. Եշխանս՝ որ ըստ աշխարհի:		44
Ա. Օ նոուորաց դասս :		49
Ա. Քաղաքականդ :		50
Ա. Երիթագործս և համօրէն ժողովադականադ :		51
Ա. Կանանց դասս :		52

Գ Ի Ր Ա Տ Ե Ր Ա Ր Ա Ր Ա

Պատմութեան ինքը կոբունքն է մասկարին հուսուց լուսնակն է . Այս որութեան հուսուց կարի և գարիդունի բուշին :

Մ ա ր դ ա ր ի ն ո ւ ս պ ա ն ո ւ :

Ա Ա Ր Վ Ա Ր Ե Ւ Գ Ա Լ Ի Թ Թ Յ Ց Ա Ս Ո Ւ Ը
Ծ Ե Շ Ե Ւ Ե Ր Վ Ա Ն Մ Ե Գ Մ Ո Ս Ե Յ Ն Օ Ր Հ
նախանեւ , և թէ միշատակ յաւեսենից եղից արդարն , (և սաղունն ասէն
թէ միշատակ արդարոց հանդերձ գովութիւն) զայտ առնելով զի թէպէտ
և հասարակական վախճանաւան փոխի յաստեացս , սակայն արձան մշտնշենաւ
որ նիքեան թողու յերկրի զարժանի յշատակի գործս , որով և յաղցս
ազգաց անյապաղ գոլասանական երգով պատուեի :

Դ այս տեսեալ մեր՝ ՚ի նունալեալս ժամանակի հոյատանեայց եկեւ
զեցոյ առաջնորդս , ոչ յապաղեմք առ յազար թողուլ զիշատակ անոնքան
նց պարագրութիւննի ՚ի հանդերձնեալ գովզվուրդս՝ որք զինի մեր լինիւ
ցին , զի և զացացցա ախտրդելի կարծեմ պատմութիւն , քան զնանի եղեցց հա
մասատիւ նց որց . ոոչ է զինի ամբոյ արեգակն , և յետ ձմերայնցն գարւ
նանային օդոցն քաղցրութիւն :

Ա յազիւ և երանելի հայրս ՚ի նունալեալս ժամանակս՝ յորժամ ձմեռն
մեղաց սիրեր՝ ՚ի վրա աշխարհի , և մէզ թշնառութիւն պաշտեր զմեզ որոյ
և գերութիւն , երեւցաւ ջահաւորեալ վարդապետութիւն և լուսակրօն վա
րուք , և փարառուաց յաշխարհէ զերիկ մեղացն և վերատին կանացցոց
զմեզ՝ ՚ի ձմերային մեռելութիւն յանուն հոգեւոր չափոյ հասակի կատար
մանն ՚ինի . Ռազաւ պաշհաւիկ ՚ի ցեղէ որդին Գրիգորի , երրորդ յաջորդ
տապելական ամսուոյ կամողիկոսութեանս հայոց՝ յետ Գրիգորիսի
վլայասիրին :

Ի անզի զերանելի վկայասէր ճշնաւորն ՚ի նի առ Գրիգորիս՝ յաջոր
դւաց համազգի նորին ձեւանասուն որդի և համանուն տոր Գրիգորիս , և
եր թուականն հայոց ՚ինակ հարիւր յիսուն և բնն . ՚ի մանկական հասակէ
կարդեալ յաթան ՚ի վերին տեսութիւն ընտրութիւն , որև սնոցց զեղապին
իւր վարժեալ առ ՚ի աշաւնց տառեւք զնի ՚երսէս , զորոյ բուռն և հօր
բանս պատմաղական :

Ա րդ՝ երանեան Գրիգորիսոս յետ բազմածուփ տարբերութիւն ՚ի
խոռովութիւն ժամանակիս դադարեաց ՚ի սահմանս միջադետաց՝ առ աին եկա
բառա

բատ գեւոց, ամբացեալ ՚ի դղեակ բերդն՝ որ հոռովզը կոչէ, մերձ ունեւ
լով ինքեւն զեղպայրն հռչակաւոր վարուք և իմաստութիւն, երկոցունցն
ցեալ զժամնակս և ալեորեալ հերովք։

Հաւուրան յայնոսիկ յաներ խռովութիւն ՚ի մէջ Երկուց իշխանաց
հայասեռից այսպիսի օրինակաւ։

Քանզի էին պատուով ՚ի յունաց արքայէն աւաստօսութիւն, և էին
ընդ ծառապութիւն և հնազանդութիւն նորաւ։

Խշանն՝ որոյ անուն թէոդորոս, որ գոյով լւռային կողմանց փռիւ
գոցուց և բազուց գաւառաց, և թէ՛ին ածեր ընդդեմ թագաւորին հոռու
մոց պէսպէս պատճառաւ, մոռացեալ զերդմակուռ դաշնան՝ որ ՚ի միջին,
և զհնազանդութիւն նորաւ։

Խոկ բարեպաշտ իշխանն (Օլին), որ և առ որ գոյով գաւառաց՝ որ ՚ի
գահ կիշիկոյ, ունելով զանառիկ դղեակն ՚ի թիկունս տօրոս լերինն վէ-
րադիտակ մայրաքաղաքին տարասնի, հաւատարմակէս մնացէալ ՚ի հնազան-
դութիւն արքային հռումոց։

Խոկ ամբարտօւան իշխանն թէոդորոս ՚ի խռովզի շարժել ընդ բա-
րեպաշտ իշխանին օնին վէտ անդիմ հաւատոցն (հաւատարմութիւն) զօր ու-
ներ առ թագաւորն հռումոց, և վէտ այսր պատճառի ոչ սակաւ խռովզիկ
լիներ և հեղմունկը արեան ՚ի մէջ երկուց իշխանացն, մինչև հարկ լինել
սրբազն կախովիկոսին տն Վարիդորիսի շարժել զըանաւոր և զիմաստուն
եղայրն իւր զարք եպիսկոպոսն զոր՝ ՚ի երսէս՝ առաքել ՚ի մէջ սոցա, ոչ զի
խոհականութիւն իւրով հնարեացի համոզել զոսա ՚ի հազարութիւն։ որևէ
աշխատասիրաբար ճանապարհորդեալ գոյր առ նու, և զհաւատառացեալ գործն
արդեամբք կատարեր ՚ի ձեռն իւրոց միջնորդութիւն՝ անգակ սիրով (կապակ
ցելով) զսոսա ընդ միեւանս, և ինքն ՚ի սէր հարազատ ընդանեացն դիմէր։

Քանզի դուստր եղօք սորա էր օրինաւոր ամեւսին օնի սեաստօ-
մին, զօր և առեալ գերագոյն իշխանն զըրբասնեալ արք եպիսկոպոսն ՚ի ճա-
նապարհ անկեալ բերեր յիւրն սեպհական աւանն ըստ արժանի պատուե-
լով մեծարեալ ՚ի մէջ հնարազատ ընդանեացն և կարեւոր բարեկամացն, և օրչ
նեալ (զնու և) զդղեակն և զամբանկիս գաւառին. (և ինքն գեմ եղեալ
գնալ առ հարազատ եղայրն իւր սրբազն կաթուղիկոսն տն Վարիդորիսու)՝
Խա յանժամ պատահէր նոց ըստ դիպուածոյ ճանապարհին ՚ի մամեստացոց
քաղաքն մուսնել ուր էր թագաւորազարմ իշխան ոմն դուքս կարգեալ
կողմանց արեւելեաց։

Քանզի այս սովորութիւն է հռումոց՝ ըստ շըզագայութե ամի զիար-
գեալ վերատեսուչ աշխարհաց հանել և փոխանակ նոր զայլ ոք առաքել
Խա այս այր իբրև զիրորվամիտ և զիմաստուն յայնժամ եկեալ էր՝ վեասց
գոյով թագաւորին, և պատուով աւազին գոլ հեծելուզօրացն՝ որ կոչի յու-
նարին պրօտոպառատօռ, որոյ տեսնեալ զիսիհական առաջնորդն հայոց մե-
ծաւ ուրախութիւն ցնեաց, յայտ առնելով եթէ իդաք տենչանց ունեի
՚ի բազում ժամանակա հետէ խօսել ընդ ձեզ յամաշունչ գրոց և ուսա-
նել զրոտճառ պառակտելոյ միոյ եկեղեցւոյ Քանի։

Քայնժամ կատարեալն յիմաստու՝ ուրախութիւն ընդուներ զհայցուածն,
և ՚ի հորցումն բանի պատառիսանւոց հաւանեցույննէր զըարեպաշտ իշխանն.

սրեւ թախանձեւ ալ զերանելին, զի զգաւանութիւն հայաստանեաց բանիւ ասցեանը՝ զրով պարունակեալ տացէ նմա . որում հաւանեալ հանցական խնդրոյն կատարելով զհաւասով հայցուածն գրեաց զմերս գաւանութիւն հաւատոյ և զերարդս եկեղեցաց, և եռ ՚ի ձեռու յառաջ ասացեալ բարեւ պաշտ իշխանին՝ այսպիսի օրինակաւ :

Գիշ հաստուս իսսութեանըն հայուսունեաց եկեղեցաց՝ գրեու ՚ի երախէ որք եղիւոսսէ յեւթօք ուն վարեւուսի իսպանիսսէ հայոց, ՚ի ինքոր, գերազանիւ փեսոյի ինսենուլ լուսութիւն հաստուս Անհուել ՚լւսուս հծո դի պատուստուսուսէ, յութօք եւ յորեւը և էր ՚ի լութասի յայրտաշունին իշխեցաց :
(՚ի նուանինըն հայոց վեց հարեւ ոռուն եշորու)

Gանիւք դուզնագեաց իմն խօսելով՝ ի լսելիս խոհեմադունիդ և անծա սիրի անձին յազագս մերոյ հաւատոյ և կարդոց Եկեղեցաց հարցմանց՝ որ ՚ի մէնջ, տարով պատասխանի : Եւ քանզի խօսեցեալն իմաստը շրթամբք՝ ոչ է բնաւորեալ՝ ՚ի շուշմարանն յիշշաղականին մալա անձ ախապէս, զմուացութիւն ունելով հակառակ : Վայ ինսդրեք գրով արձանացուցանել զնոյն յազագս անազօտ մալոց առ ձեզ յիշատակ բանիցն որ ՚ի մէնջ, զոր և տացուք սիրաբանը սիրողիդ զիմաստութիւն ըստ ախմար գիտութեւ մերոյ և տկարութեն և ժամանս փութայ, համառօտ և յայտնի բանիւ . սակայն զըու վանդակն պարագրելով հաւատոյ մեր շշմարանութիւն և զեկեղեցաց կարդաւորութիւն ՚ի հարցն ո՞ք աւանդից ընկալեալ, որ է այսպէս :

Պոստովանիմք զամենասոր զիշրորդութիւն՝ զհայր և զՈրդի և զար Հո գին, յերիս անձնաւորութիւն բաժանեալ և ՚ի մի բնութիւն յիշովեալ

Հայր անձին և անսկիզբն յառաջ քան զյաւեխուեանս . Որդի ծնեալ ՚ի բնութեն Հօր՝ անսիստ և անմորդին նախքան զժամանակս . Հոգին ո՞ք բյուումն ՚ի Հօրէ՝ ոչ ըստ որդոց ծննդեամբ, այլ յառաջ եկեալ աղբիւրա բար՝ բնքեան վայսոց քննելի օրինակն և յարարածոց անգիտուլի :

Եւ ոչ էր երեւեմ Հայր՝ յորժամ ոչ էր ընդնմին Որդի և Հոգի, այլ ոչ Հայր՝ միշտ Հայր և ոչ յետոց ստացեալ զանուն Հայրութեն . նոյնակէս և Որդի՝ միշտ որդի ընդ Հօր իւրոյ մշոնցն նաւոք . այտգէս և Հոգին ո՞ք միշտ Հոգի ոյ, անմեկնելի ՚ի Հօրէ և յորդւոյ, մի էութիւն մի իշխանութիւն մի կամբ և մի արարագործ զրութիւն յերիս անձնաւորութիւն իմանի : Ոչ մեծութիւն և ոչ փոքրկութիւն, ոչ բարձրութիւն և ոչ խսնարհութիւն, ոչ առաւելութիւն և ոչ նուռազութիւն, այլ մի կարգ մի պաշտօն մի երկրպագութիւն ո՞ք Երրորդուն դաւանի, որով զոյսցան յոչ էից եղեալըս ամ, երկինք երկնաւորօքն և էր կիրս Երկրաւորօքս, երեւելի և աներեւոյթ արարածք յառաջին եղեալ արարչութեան :

Խակ յերկրորդումն մի Աշրորդութեն բանն Հօր Որդին միածին կամաւ Հօր և Հոգւոյն աւետեաք հրեշտակապետին դարբիւլի էջ յորու վայն կուսին մարիամու, ոչ նուռազելով ՚ի ծոցոց Հօր՝ ըստ անցին անպարագրելի բնութենն, և ձգեալ յինքն յարենէ ամենամաքուր Առուսին՝ որ

ի զանդուածոյն արամաց, միացոց ընդ ԱՌՈՒԹԵՆ իւրում աճքնին և ան-
ձառելի խառնմամբ, և եղեւ յերկուց կատարեալ բնութեց ԱՌԱՅՆոց և
ի մարդկայնոց միանձնաւորութիւն կատարեալ, անցլուլի և անշատամելի
բնութեց, ոչ փոփոխելով մարդկայնին թանձր և յօդական բնութիւն յայտ-
և պարզական բնութիւն այց զիւրն կորուսանելով, և ոչ պարզ անմարմանկան
բնութիւն այց խառնելով ընդ բնութեց մարմանոց վրխպեաց յիւրն յաւէտ
պարզութիւն, թէպէտ և ասի անմարմանոց մարմանալ և բանին թանձրանալ
յարշտս անգակ միաւորութեանն :

Այս խառնի ընդ մարմանոց անմարմանն բանն, և միացուցանէ ը ինքան
զմարդկայնն բնութիւնն, ածացուցանելով զնա խառնմամբն և միաւորու-
թեամբն, ոչ փոփոխումն կամ այլալութիւն ունելով ՚ի միաւորութեանն :
ըստ որում և ոչ հոգի և մարմին մարդկան, թէպէտ և գերադայն քան զ-
րինակի իմանի հշմարտութիւնն, ոող ընդ արարիչ և (ընդ) արարած գոյ հա-
մեմատութիւն այլ միաւորեալ զիւրս ընդ իւրումն անհասանելի յեղանիսու-
և մասցեալ անփոխուս առօդն և տուեան, ոչ ըմբռնողապէս՝ ոող ոտ և ջուր
յամանի, զի յարտօքս ելանելն դատարկանոց, այլ բնաւորապէս միցեալ ՚ի
վէր քան զեան անբաժանելի և անշփոթ միութեց : Այս առնվազ զբնութիւն
աղաւանց ոչ զոր յանելզութիւնն և ՚ի գրախորին, այլ զոր յետ մեղանացն և
ապահանութիւնն . զի և կորն Ամրիհամ յորմէ մարմին առ Վաս, ՚ի մեղան-
չականին արտամաց բնութեցն էր. սակայն միաւորելով ընդ բնութեցն Պայ,
մեղանչականն եղեւ անմեղ, և ապահանացուն՝ արտաքսյ անգոսնելի և ապա-
հանութեց կրից . ոող և հրահալելի նիւթեց յորժամընդ հրոյ միանան, ժանդ
ապահանութեց եթէ իցե ՚ի նաև ծախի, իսկ բնութիւնն մաքրելով յապահա-
նութիւնն անծախելի մաս, զի որոյ սկիզբն անապահան, զի առանց ուրման
յանապահան կուսէ էր ծնունդն, և կատարումն անապահան, զի մարմին նոր
՚ի գերեզմանին ոչ ետես զապահանութիւն, հարկ է զի և ՚ի մէջ ժամանակին
որ ընդ ծնունդն և ընդ մաշն լինել անապահան :

Այս ՚ի հօրիկաւոր և ՚ի կամաւոր կրիցն ասեմբ գոյ անապահան, այսինքն՝
՚ի բազցոյ և ՚ի ծարաւայ, ՚ի ննջելոյ և ՚ի վաստակելոյ, ՚ի տրումելոյ և յարուսա-
ուելոյ, որք հշմարիտ և ոչ աւազք տան իմանալ մեզ զանապահանութիւն, (այլ
յակամաց և յանդասնելի կրից յաստովանիմ ունիւղանապահանութիւն), զի էր
ինչ ՚ի նման մերում, և էր՝ որ ՚ի վէր քան զմերս, ըստ գերեզելումն
թէ մարդ և ՚ի վէր քան զմարդ . և թէ մարդ է և ո՞ ծանչեց զնա:

Այսդ ըստ մերում հասանելոյ այսպէս եղեալ միաւորութեց յեղանակ
յարդանդի կուսին բնակելով ՚ի նման իմանամեան ժամանակաւ հինգ յա-
ւելեալ աւուրեքք ըստ անդրանկութեցն, և այն որ կարօդն էր ՚ի միում վայր-
կենի լինել կատարեալ, օր ըստ օրէ ամմամբ զարդանայ, ոող զի խափանես-
ցի այսոքինք առաջօք կարծելն զմարդեղութիւնն :

Այս ծնանի ոող մարդ ած մարդացել, զիւսութիւն ծնողին անապահան պա-
հանը, զի և զնունդն օր հնեսցէ յանինիցն և զիւսութիւն անախապառն եւսցէ :
Թշվասեցաւ ութօրեայ, զի զուխսն որ ընդ հարմն կատարեսցէ և
մեզ աւսուսցէ զթշվասութիւն սրտի հոգւորապէս :

Այն ՚ի տաճարն քառանորեայ ըստ օրինացն յընծայումն, զի զմարդ-
կայն բնութիւնն ինքնամբ ընծայեսցէ հօր ՚ի բարձունաւ :

Փախեաւ յեկիպոս, զի զմոյրաքաղաք կռապաշտութեն դարձուցէ՝ յաճպաշտուի, և զմեզ խրատեսցէ յօժարութք փախելը ընդ նմա հալածանօք:

Ը ընեցաւ յաշնարհի ամս երեսուն աղքատութք և խնարհութք Ֆած կելով գնծութին, զի զմեզ ճոխացուցեալ բարձրացուացէ՛, յօժամ նորին ճանապարհին լինիւք հետևողը :

Եշն ՚իյորդանան ՚ի լրում երեմից ամաց՝ յայտնելով զփառս ԱՌ ութե իւրոց վլոյդութք Հօր, թէ դա ՚որդի իմ սիրելի, և Հոգւոյն աղաւնակերպ իջմամբ։ ԱՌկուցաւ ՚ի Հոյշաննէ, զի զջուրսն սրբեսցէ և զհնութի մեղայն ընկղմեսցէ ՚ինմա և զհոգեռոականն տացէ մեզ միջր տութի, ըստ վլայելոյն Յովլաննու, թէ նա մլրտեսցէ զմեզ ՚ի Հոգին սուրբ և ՚ի հուր:

Պահէտաց քառամնօրեայ աւուրբք Երկրորդ ադամ վասն առաջնոյն ադամանց, զի ոչ պահէտաց և յազմթեաց Երեք փորձութին յաղթովին մսրդկան։

Եւ յետ այնորիկ ապա զժածուկ ԱՌութե իւրոց զօրութի յայտնի արար աշխարհի զդեւս հալածելով զհիւանդս բժշկելով, զկաղս գնացուցանելով զմեռեալ յարուցանելով, ՚ի վը ծովու ոով ՚ի ցամաքի գնալով, ՚ի սակաւ հացից զեազումն կերակրելով, զենութի արարածոց ոով կամոք փոփոխելով, զջուրն ՚ի գիւտն ՚ի լցոյ դարձուցանելով, և զլցոյ ածութե իւրոց զժածիկ ալն իւրեւ վարագուրաս ընդ մարմնոյն՝ յայտնեաց աշակ Երատաց իւրոց ՚ի թաքօրական ըրբինն նախքան յայրութին՝ տէր զինքն ծանուցանելով կենդանեաց և մեռելոց իշխանաբար կողմանին մովսիսի և եղայիք։ Դայ այնուհետեւ կամաւորաքար յեէմ ՚ի չարքարանա, զի զիիրս օրինաց և մարդարելցն լցոյ։

Կատի ՚ի վը իշց և յովանակին յօրինակ Երկեղեցւոյ հրէից և հետանոսաց։ Կատարէ զզատիկն ըստ օրինայն, զի զհինն ՚ի նորս և զըստուերն ՚ի ճշմարտութին փոխեսցէ։

Առանայ զոսու աշակերտացն, զի զնախահօրն տոից՝ որ ՚ի ծառն գիւտութի ընթացից, մովքեսցէ զյանցանս։

Տայ զմարմին իւր կերախիւր կենաց և զպրիւն իւր ՚ի քաւութիւն մեղաց, զի որդ առաջն պտղոյն ճաշակմամբն մահացաք, զյսոսիկ ճաշակելով կենդանասցուք։

Ազօթէ իմով բնութիւն առ Հայր վւս իմ, զի յառաջն դարձուացէ ՚ի փառս, և զի տացէ օրինակ աղօթելեւ մեզ ՚ի փորձութի մերում։

Տը մեցաւ և արտասութեաց ուրախութե պատճառն Երկնաւորաց և Երկրուորաց, զի բարձրց զամ արտօսոր յամերեւսաց՝ ըստ եսայեայ։

Երկեւաւ, զի զերկիւն լուծցէ զմահու, ՚Իրտնեցաւ, զի զքիրտն Երեսացն ադամայ չնջեսցէ։

Ազտակեցաւ, զի հարցէ ուժդին զթնամին, ԱՌերկացաւ, զի զամօթոյ ծածկոյթ նախահօրն պատառեսցէ։ Եարբ զմեզին, զի զդառնութե մեղայն ճաշակն քաղցրացուացէ։

Բնեւուեցաւ ՚ի իսամին, զի զմեզ արձակեսցէ ՚ի կապանաց, և չնորհեւցէ փայտ կենաց փոխանակ փայտին մահու, ՚ի կենաց կենաց փայտին մահու։

ԱՌեւու իշխանաբար մարդկային մահկանացու բնութիւն, և մեաց կենդանի ածային և անմահական բնութիւն։ Ոչուն մեռեալ և ոճն կեն-

դանի՞ ըստ բաժանողացն, այլ մի և նոյն աճանաւորութիւն և մի քնն չըրջաւ րիւր և մեւանեւր մահկանացու մարմնովն որ ՚ի մէջ, և կենդանի՞ եր անմահ և կենդանարար ածութեն՝ որ ՚ի հօրեւ, ոող և ոուն աթանաւ ոուէ թէ մահկանացու մարմինն ու լիսաւոց զանմահ Վճռութիւն, քանդի անախաւ եր, այլ մասց մանաւանդ և ինքն անախո՞ անմահին զօրութեւ: Եւ յետ սակաւուց ասէ՛ թէ մահ մարմնոյն եղեւ համագոյակցին մահկանացուցու:

Ո ոց և մեք խստովանիւր ՎՃ և մարդ զի՞ւ՛, ու բաժանելց աշադաւ զայս ասեմք, մի լիցի, զի նա ինքն է չարչարեալ և ու չարչարեալ, ՎՃպին բնութեն անփոխիւնելի և անչարչարելի, իսկ մարմնովն չարչարեալ և զմահ հաշակեալ:

Ծաղադս որոյ մօղորին որք ասենն թէ, այլ ուն է՛ որ չարչարեցան, և այլ ուն որ ու չարչարեցան:

Բայց ու այլ ոք է քան զըանն որ չարչարեցան և զմահ ընկալաւ մարմնովն, զի նոյն ինքն անչարչարելի և անմարմին բանն լինել մարմին չարչարելի յանձն եւառ, զի չարչարանօք փրկեւոց զմարդիկ: Քանզի՞ զոր ինչ մարդիկ զէնն չարչարիւր մարմին բանին՝ զայն ընդնմին գորով բանն յինքն վերաբերեր, և լիներ յոյժ հրաշավիտագոյն իր: Ո ի ինքն էր՝ որ չարչարիւր, և ինքն էր՝ որ ու չարչարիւր, չարչարիւր չարչարելւան, զի ինը ինքն քեան չարչարիւր մարմին, և՝ ինմին ՚ի չարչարելումն եր ինքն առանց չարչարելի անբաժանելի ՚ի չարչարեցելոց մարմնոյն: զի ած գորով բանն անչարչարելի եր բնութեւ, սակայն ընդ չարչարելի մարմնոյն անբաժանելի միացեալ (էր) անմարմնն, և մարմինն ունելով յինքեան զանչարչարելի բանն ընջիւ տեկարութեւ իւրոյ զայսոսիկ (ասաց) աթանասիոն:

Ո ոդ նմի՛, և մեք՝ անբաժանելի դաւանելով զանդութիւն յետ մահուն ՚ի մարդիկ զէն հոգւոյն, և յորժամ ՚ի իյացին էր և՛ի գերեզմանին մարմնովն, ՎՃութեն էր ընդ ածմէ հօր, և փառօք նոր լի էին եր կինք և երկիր: Նոր և հայր ընդնմա յերկիր, ոող և ասաց, հայր իմը ընդիս է, և ու եթող զիս միայն, զի ուր հայր է՝ անդ է և Արդի և հոգի, և ուր Արդի անդ է և հոգին և հայր, և ուր հոգին ուր անդ և հայր և Արդի:

Արդ՝ իջեալ՝ ի գերեզման մեռեալ մարմնովն և կենդանի՞ ածութեն՝ արար աւարումն գերիսոց, և յարուցեալ յերբորդ յաւուր՝ յարցց ընդինքեան ՚ի մեռելութե մերզաց զհոգիս մարդկան հաւասացելոց, և ետ յոյս և մարմնց յարութեան ըստ նմանութեւ իւրում ՚ի յերկրորդ գալութեանն:

Եւ յետ քառասնօրեաց աւուրց վերացաւ յերկինս առ հայր՝ նոովին մարմնով յանդիման առաքելոցն, և նաստաւ ընդ ածմէ մեծութեանն հօր ՚ի բարձունա՛ ըստ առաքելոց, գալոց է մերով մարմնովն որով համբարձաւ, դատեւլ զիենդանիս և զմեռեալս՝ արդարութեւ, և հատուցանել իւրաքանչիւր զգործա:

Արդ՝ որդ յաղադս նրբ Երրորդութեանն և տնօրէնութեանն Կանք սկս մերս ճշմարիտ խստավանութիւն հաւատոյ՝ զոր համառօտ բանիւ եւ առաջ առաջի:

Ակ որ ինչ միանգամ վո՞ կարդաց Եկեղեցւոյ և տօնից և այլոց ևս հարցմանց՝ զոր ոմանց ՚ի մերոց այլ ընդ այլոց կարծեօք՝ գործովը ծառ

ծանուցին ձեզ զմէնք, գրեսցուք և զայս անսուտ բանին՝ զորս ունիմք և և յորոց հրաժարելի:

Պարեալէր առաջին թէ, ՚ի յունվարի ՚ի հինգն տօնեն վաղին աւետեաց, և երեկոն ծննդեանն, և ՚ի միւս վաղին որ է վէց յունվարի, միըս տութեն Քնի, և յացանե է ինչ ուղիղ, և է որ արտաքոյ է Ճշմարտութեանն, և է պապէս:

՚ի մումաւուր տօնել մեղսոն ծննդեանն Քնի և մկրտութեն ՚ի վէցն յունվարի ող ընկալաք յառաջին հարցն աւանդից, յայսմուղի լէ էն զրեալքս. իսկ էթէ ՚ի հինգն ամսյն վաղին աւետեաց տօնեմք, լի է այս ամառութ, ՚ի անզի աւետեացն տօն՝ ըստ մերըումն ՚ի և օթն ապրիլի է. իսկ ծննդեանն ՚ի վէցն յունվարի, երկուսան աւուրբք յետոյ քան զորդոքն տօնեք, զի՞նչ հարկ էր ապա զերին ՚ի միասին տօնել անխորհոդաբար, քանզի ծննդեանն և մկրտութեան ՚ի միասին տօնելոց՝ բազում ունիք վկայութիւն:

՚ի ամ զի՞ յառաջագոյն ամ ՚ակեղեցիք սկսեալք յառաքելոցն այնպս տօնեին, և յետոյ բաժանեցին ոմանք վ՛ր բեթէ լի և յորդանանու քանզի ոչ կարեին ՚ի մուռմաւուր յերկոսին ուխտան կատարել զտօննն հեռի գողով ՚ի միւտանց, և փաքք փոքք ամսամք ընկալան և այլ եկեղեցիք զնոյնն. իսկ Հայաստանեայք՝ ող ունին ՚ի որյն Վարիդորէ, անփոփոխ կային ՚ինոյն

՚ի արձեալ զի և աւետարանին զուկաս վկայէ այսոցիկ Ճշմարիտ լինել (գլուխ ա. Համար 8.) ՚ի անզի պատուե ՚ի տօնի քաւութեն որ էր ՚ի թշրին տան, և սեպտեմբերի քանակ և օթն, մոտանել քահանայսետին զաքարիայ ՚ի տաճարն և արկանել խունկ և տեսմանել զտեսիլ հրեշտակին և լսել զաւետիս յըլութեն ամբոյն և կրել պատանմատմն լեզուն յունի հաւատան. և տպա ասէ թէ, իբրև ըցան աւուրբք պաշտամանն նոր և գնաց ՚ի տուն իւր, և տուն նոր ոչ յեէմ էր, այլ ՚ի լեռանակոտմն հրեատամնի ուր զութացինն ետ մարիամ եղասաքեթի. և աւուրբք պաշտամանն նոր էին ՚ի հինգ օրքաւութեն տօնի և օթն օր տաղաւահրացին, որ լինի երկուսան օր:

Արդ՝ զերկուս տօնս զայսուիկ կոչէ աւետարանին աւուրբք պաշտաման քահանայսութեն զաքարիայ, զոկ ՚ի միասին տօնեին ըստ օթնացն, որ երբև կառուեցաւ՝ գնաց ասէ ՚ի տուն իւր, և ՚ի թշրին քսան և երկու և ՚ի հոկտեմբերի ինն եղել յըլութիւն եղասաքեթի:

Արդ՝ որք ՚ի բքան և հինգ մարտի կատարեն զտօն աւետեաց Առուսին ըյղութիւն եղասաքեթի ՚ի թշրին ՚ի տան ասեն յառաջնումն աւուր պապանձան զաքարիայ, որոց ոչ վկայէ աւետարանին զուկաս:

Իսկ որք ՚ի օթն ապրիլի տօնեն (զտօն աւետեացն), յետ երկուսան առաջ պաշտաման նոր ասեն զյղութիւն եղասաքեթի ՚ի թշրին քսան և երկու ըստ վերագրելոց, որում և վկայէ աւետարանին:

՚և երկորդ վկայութիւն այսոցիկ ըստ նորուն աւետարանին պատմութեն, այն զի ասէ թէ յու էր ամաց երեմնց սկսեալ ՚ի ծննդենէ անտի, և հարկ լինի ըստ իմաստուն և ուղիղ մասաց՝ ՚ինոյն թիւ ամսոյ (եկեալ) յորում և ծնունդն ՚ի վեցն յունվարի հանդիպել և մկրտութեն աւուրբք յետ երեսնից ամաց, թէպէտ և պատկեր աւուրն ոչ նմանապէս. ՚և ՚և ոյլ իրս բազում ասել վ՛ս որին, այլ սակաւս շատ է իմաստնոյդ. բայց եթէ

Եթէ ոյսպէս և Եթէ այն Դիտաւո այ կատարեցին ։
 Ո Երգս ուր Ահածնին գրեալ Եր ՚ի թղթի ասո ո՛չ ասել յեկեղեց
 ցիս մեր և այս ամբաստանութիւն ամենելին անման է ՚ի ճշխարսութեւ ։
 զի այնքան պատուի ՚ի մէնջ արժանաւորն պատուոյ յերկնաւորաց և յերկեց
 ըստորաց մայրն Ահա Մարգիամ, մինչ զի զանանդ ո՞չ ՚ի լոկ աւուրսն ընդ-
 րաւուրաց մայրն Ահա Մարգիամ, մինչ զի զանանդ ո՞չ ՚ի լոկ աւուրսն ընդ-
 րաւուրաց մայրն Ահա Մարգիամ, մինչ զի զանանդ ո՞չ ՚ի լոկ աւուրսն ընդ-
 րաւուրաց մայրն Ահա Մարգիամ, մինչ զի զանանդ ո՞չ ՚ի լոկ աւուրսն ընդ-
 րաւուրաց մայրն Ահա Մարգիամ, մինչ զի զանանդ ո՞չ ՚ի լոկ աւուրսն ընդ-

կէս միայն և ՚ի տօնաւ տէրունականն, ո՞չ և որը ՚ի ձերոց աեղեակի են եկեւ-
 ղեցական կարգաց մերոց՝ հասու առնեն զնեց ։
 ՚ Խարձն աւ ՚ի թղթի ասո զրեալ Եր վու մեր և այս ինչ, Եթէ մի բնութիւն
 դաւանեն բանին և մարմոցն, յորմէ ապուղինար ասեն ՚ի մէնջ ամբաստանի,
 և այս յորունց բանից կարօտանացը պատասխանուոյ, բայց վու ժամանս փու-
 թոյ սակաւուրե բաւականացուք ։

Վ սեմիք մի բնութիւն ՚ի Քան, ո՞չ շփոթմամբ ըստ եւտիքեայ, այլ ըստ
 կիւրզի աղեքսանդրացոյ՝ զոր ՚ի դիրս պարապմանցն ասէ ընդդեմ նես-
 տորի, Եթէ մի է բնութիւն բանին մարմնացելոյ, ո՞չ և հազբն ասացին. և
 Հարս կոչէ զաթանասիփոս և որ յառաջ քան զնս. Եւ մեք յաւանութիւն
 որցն ասեկի զայս, և ո՞չ ըստ չարափառացն կարծեաց շփոթումն կամ յեղումն
 կամ այլպատճիւ արկանելով ՚ի միասորութիւն ՚Ի՞սի՞ մի ասելով բնութիւն
 Ա յեփսիսանկ միանձնաւորութիւն՝ զոր դուք ասեկ ՚ի Քան, որ է ուղիղ
 և բաստոնանեալ ՚ի մէնջ, և և մերս մի բնութիւն ասեն զցոյ և նման, և ո՞չ
 չերձուած ողափան կարծեաց աղագաւ. Եւ յայտ յ այնմանէ է, զի յորժամ
 բանին խօսիք վու նորին իրեն ո՞չ ՚ի միայն դադարեմբ, այլև զերկուցն
 յառկութիւն ցուցանեմբ, ո՞չ և չարչարանացն և մահուն վերասացեալքն
 յայսնի են ՚ի նըյն աթանասէ, այն զի ասէ թէ՛ Ահա գոլով բանն անչօր-
 շարելին Եր բնութիւն, սակայն ընդ չարչարելի մարմնոյն անբաժանելի միա-
 ցեալ անմարմինն. և որ այսպիսիք են բազումբ: ՚Ի՞անզի մի բնութիւն ո՞չ
 վու այլ իրիք ասի ՚ի մէնջ, այլ յաղագս անբաժանելի և անձաւ միասո-
 րութեան բանին և մարմնոյն ։

Ե աև յերկու բնութիւն ասելոյն՝ յորժամո՞չ վու բաժանման լինին ա-
 սացեալքն՝ ըստ նեստորի, այլ վու զանշինթութիւն ցուցանելոյ ընդդեմ շա-
 րափառացն եւտիքեայ և ապողինարի ո՞չ փախչիմբ ։

Ա յեզր օրինակ հոգի և մարմն մարդոյ՝ են այլ և այլ բնութիւն, լո՛-
 զի ոնն երկնային է և ոնն երկրային, ոնն երեւելի և ոնն աներեսայթ, ո՞նն
 ժամանակեայ և ոնն անմահ. սակայն յետ միաւորութիւն մի բնութիւն ասի
 մարդոն և ո՞չ երկու, և ո՞չ մի բնութիւն ասելով շփոթումն իմանի ՚ի մարդոն,
 կոմհոգի միայն կարծել զնս կամ մարմն միայն: Այսպէս և Վան թէպէտ
 և մի ասի բնութիւն, ո՞չ շփոթման աղագաւ են ասացեալք, այլ վու անձաւ
 միաւորութիւն Երկուց բնութիւն ընդ միմեանս. զի թէ այսոն ո՞չ եր, հարդ
 եր ապս ո՞չ երկու բնութիւն միայն, այլև Երիս բնութիւն իմանալ ՚Ի՞սի՞ եր-
 կուս զմարդկայինն՝ հոգի և մարմն, և մի զանցայինն ՚Ի՞այց յետ միասորութիւն
 բարձան երկուութիւն բաժանմանցն՝ ըստ ո՞րց վարդապէտացն ասելոյ:

Ա րդ Եթէ միութիւն վու անբաժանելի և անբաժանելի միաւորութիւնն
 ասի և ո՞չ վու շփոթման, և երկու բնութիւն վու անշիփոթ և անյըլպէլին լինե-
 լոյ և ո՞չ վու բաժանման, երկապանչիւթիւն ՚ի ասհմանի են ուղափառութիւն ։

¶ Խարձեալ՝ դրեալ էր ՚ի գիրս, ՚ի բուսաբեր ձիթոց՝ զոր շուշմոյ անոնց
նեն, լինելմունի մերոյ և ոչ ՚ի ծառոց ձիթենեաց: Իւ այս լիրաւի,
և պատման ոչ այլ բնչ, այլ զի ՚ի հայաստանեաց աշխարհն ոչ էն ձիթենիք
վ՛ո ցրտութե օգոցն, հարկ եղել զայն բնչ ձեթ՝ որ գիւտ է յաշխարհն, ՚ի
նիւթ առնուլմունի, և ոչ բնչ լաս հոգեւոր տեւին յայսոմիկ: Ո ի թէ
նիւթոյն էր զօրութիք, զայն նիւթ միայն արժան էր խնդրել՝ յորում ած
այն բնչ ազգութն զըր ՚ինմա, ապա թէ քաշանայական օրհնութին և ա
զմեն մասուց ցանեն ընդ նիւթ ձիթոյն զածային շնորհն, ոչ բնչ լինի առա
ւելութի կամ պակասութեւն, և թէ ՚ի պողոյ ծառոց իցէ ձեթն և էթէ
՚ի բուսոց: Ո ոչ և արեան Վանի նիւթ գինին, յորոց և իցէ գունոց ըն
դունելի է, եթէ սեաւ էթէ կարմիր և էթէ ազնոսի:

¶ Ար ՚ի գիրս ասացեալ և լու սոց պատկերաց՝ եթէ ոչ ընդունին հայք ա
մմանին, և որ յայսոմիկ է Հմարտութին՝ յայսոնի ցուցանեմք:

¶ Ես հակառակութե մնամք՝ որ ՚ի մէջ երթուց ազգաց է, բաղում չարիս
սերմանեաց առց, ոոկ առ սման ՚ի առկետ ժողովրոց մերոց զատոկերաց
որց զանդունելութի, որեւ ՚ի մէջ զարովին այնպիսին, նաև նորվս ՚ի վը
դնեմք՝ որ յանդգնին հայցուել. քանդի մեք՝ որք զառաջնորդականն ու
նիւթ զաշտիման, ընդունիք և երկրապատեմք պատկերի մնարկութեան
վրիշն մերոյ, այլև զամ որց պատկերու՝ ըստ իւրաքանչիւր կարգի պատ
ուեմք, զորս յէ կեղեցին մեր նկարագրեմք և ՚ի պատարագամասուցի հան
գերձա, և պատուհանեալ ըլբերանեմք զոչ ընդունովն ՚ի մերոց զուր
գէտոն և զախմարն:

¶ Կրեալ էր և զայն բնչ թէ զամ իւազ բենեռն, և այս ոչ լիրաւի. քանչ
զի զօրս ՚ի մասապր նիւթոց են, ոոկ զոսկեղենն և զարծ ամեղենն և
զայլս՝ որք ոչ էրկու ՚ի վը միմեանց են եղեալք, ոչ բենեռն մք՝ իսկ զփաց
տեղենան՝ զի յէրկուց են, հարկ է երկաթեղեն բենեռք պնդել, զի մի ՚ի
հողմոց կամ յայլ բնչ պատճառէ՝ բաժանեալք՝ ՚ի միմեանց՝ անցրին, ոոկ և
նոյն իսկ առաջն իւան՝ յորում Վան բենեռեցաւ, իմանին երկուցն ՚ի վը
միմեանց գող, զի բաւական լիցի բառնալ զմարմինն և ոչ քակտիլ Արդ՝ ե
թէ այլ բնչ խորհուրդ էր բն եռն, պարս էր զամ իւազ՝ որ յամ նիւթոց,
բենեռն և ոչ զիսայտեայն միայն, ուր երկիւլ է քակուելոյ և անկանելոյ,
Դարձեալ եթէ ՚ի քարեղէն իւազ կամ յէրկաթեղենն տեսոցէ որ բե
նեռս, որ ոչ ՚ի յէրկուց լինի մասանց՝ այլ ՚ի միջ, ծանիցէ զի այս արար
ուածք տղիսուց են և հակառակասիրաց, և ոչ ՚ի մէջ հրամայեալ:

¶ Ա երից սրբասացութեցն գրեալ էր, զի խաչեցար ասեմք. և թէ մեք
զորբասացութիւն զայս ՚ի գէմս Լըրորդութեն երգէսք՝ ոոկ և գուք, չար
և խորին մոլորութի էր ասել թէ խաչեցար, այլ զի առ միանձնաւորուին
որդւոյ բարբառիմք զայսոմիկ, վ՛ո այնորիկ զմեծառոյն երախտին՝ որ ՚ի
նմանէ առ մեղ եղեալ, դնեմք առաջի նոր, թէ Ած և հզօր և անմահ որ
մարմնով իւաչեցար վ՛ո մեր, ողորմեալ մեզւ Առ ընթեր նմին և զմայր բա
նին Ած բարեխօս և միջնորդ ունիմք առ միածինն իւր, ասելով թէ՝ մա
տո զազաջնան մեր որդւոյ քայ և այ մերոյ: Ա ոչ եթէ ՚ի գէմս Լըրոր
դութեն որ ասիցէ ոոկ դուք, և եթէ ՚ի գէմս որդւոյ միջն ոոկ մեք,
երկորեան հաճայք են այ յորժամ առանց հակառակութե լինիցին առա

ցեալ

ցեալքն, այլ թէե յայսմ վոյրի ՚ի դէմ որդւոյ ասեմք զրբասացութիւն, բայց ՚ի սուրբ պատարագն առ երիս անձնաւորութիւնն զրբէիցն

Երգելք զերգս :

՚ Ամե այս ևս արքաստանութի գրեալէր զմնջ թէ ՚ի սբ քառամնորդսն զիմիթս անասնոց և զձու ճաշակեն ՚ի շաբաթ և ՚ի կիւրակէ :

Արդ՝ ցուցցուք ձեզ և զայսոսիկ ճմպոռութէ : Յառաջ ժամանակաւ յաշնարհն արեւելից սովորութի ունեին իշխանին հայոց յամաւուրս քառանորդացն ուտել ձուկն և ձեթ և ըմպէ գինի ըսա ձերոց ազգաց և ըստ փուանդաց . իսկ առօնորդք ժամանակին քարոզէին նց ՚ի բաց կալ յայն պիսի կերակրոց յաւուրս պահոց, ասելով՝ եթէ ձուկն առաւելէ է քան զիթեղն կերակուրս, զի ձուկն կատարեալ կենդանի է, և կիթն ոչ կենդանի մի, այլ ՚ի կերակրոց կենդանեաց մզումն . վլդ թէ կամոցիք սրբութէ պահել ըստ կամացն լ՝ ՚ի բաց կացէք՝ ոոկ ՚ի իմոց, նոյնպէս և ՚ի ձկանց . ապա թէ զայդ ոչ կամոցիք առնել պահեցէք զհինդ աւուրս շաբաթուն սրբութ յան պարարտ կերակրոց և յըլմպէլեաց, և ՚ի շաբաթու և ՚ի կիւրակէի զայլ ինչ կերայք յաղագս անժուժկալութէ ձերոց զձուկն և զիկիթս . զի մ՛ոք ձնելի միջն ուտելով և ոչ զիկիթս կարծիք պահէլ, իբրև պահոց կերակրոց համարելով զձուկն, և այս որովայնամլից (է) և ոչ պահողաց սահման, որև ոչ յերկարեաց ՚ի հայաստանեախոն, այլ յես փոքր ժամանակի բարձաւ վաղաղակի ՚ի միջոց . լւա այժմ՝ ՚ի մերուժ ժամանակին բայց յեշխանաց և ՚ի զինուժորոց՝ յորոց ունանք ՚ի նոնցանէ բնինակամ կամօք և ոչ կանոնական հրամանաւ կամ ՚ի մէնջ թշնկ սովորութէ մերձենան յաւուրս պահոց ՚ի ձուկն ՚ի ձեթ և ՚ի դինի :

Այլ եկեղեցական դասք ամբն և բազումք ՚ի ժողովրդոց ոչ միայն ՚ի զինուն կերակրոց և ՚ի ձկանց ՚ի բաց կան՝ որ ամեննեին անցիշելէ և յաւուրս քառամնորդացն, այլև յամ պարարտ կերակրոց և յըլմպէլեաց զինայ . և թէ որ անժուժկալութէ սիսալէ և զղջացեալ խստովանի, ժանրա

գոյն բեռն ասայնարութէ ՚ի վլդ դնեմք :

՚ Կրեալէր ՚ի գիրս վլս մեր և այս ինչ, եթէ գինեաւ միայն առանց ջրոյ խառնման մասուցանն զՊատարագն, և յաղագս այսորիկ բազուժէին մեղ բանք ասել՝ ՚ի վլոյութէ գրոց զոր վլս համառատելոյ զբան՝ աւելորդ համարեցար գնել լամին բայց ՚ի սակաւոց :

Առաջին զի ՚ի ուտաւորչն մերմէ ՚ի սբյն Պարիզորէ ունիմք զայս առանցութին, ոոկ ընկալաւ նա ՚ի նախնեաց սբյց հարցն որ յառաջ քան զնաւ :

Պարիզորէ զի և ՚ի որ մատոյց զինին խորհրդեամբ Պատարագ ՚ի վլրնատունն, գինի միայն գրեալէ, զի առ ՚ի ձեռու և ասաց, այս է իմասրին, և անտեն ջրոյ ոչ բնաւ յիշառակի, ոոկ և ասաց իսկ յետ խորհրդոյն կատարաման թէ՝ յայսմհետէ ոչ ևս արբից ՚ի բերոց որմոց . և որինի և ոչ ջուր ծնանի, ոոկ և ասէ Յօհան ոսկեթերան յաւետարանին մեկնութէանն . իսկ եթէ վլս ջրոյն և արեանն որ ել ՚ի կողիցն, ասեք արկանն ջուր ՚ի բաժանին, զայս դարձեալ նոյն բնին Յօհան ոսկեթերան ՚ի սոյն բան աւետարանին մեկնութին որ ըստ Յօհաննու, զջուքն ՚ի խորհուրդ մըրութէ մերոց ասէ, և զարիւնն ՚ի սբ Պատարագին :

Նաև այլ բազումք ՚ի վարդապետաց եկեղեցւց զոյն ասեն, և մեր

նոցին բանիցն և աւանդութեցն գոյով հետևողք վայսորիկ ոչ արկաննելք ջուր, այլ անսպակ դիմեւաւ զանապականն արեան ի կատարեւ մը զիստրհուրդ:

Ի՞սպաց էթէ այնպէս է և էթէ այս միայն մարուր հոդով պարտ է տպասաւորեւ լ' ճային խորհրդոյն, և ամենայնն ի համոյան ոյ կատարեւ սցին իսկ անմաքուրն և պիղծն թէ անապակ բաժակաւ առնեւ և էթէ ջուր իսկ անմաքուրն և պիղծն թէ անապակ բաժակաւ առնեւ և էթէ ջուր արկանելով, բարկացուցանէ զընդունող Պատարագին զած՝ փոխանակ արկան էլով:

Հայութեցուցանելոյ:

Դարձեալ էր ՚ի գիրս և ծիծաղական իրս, թէ զամբխօս իւրեանց յամ ամի նորոգ մկրտեն (և օրչնեն), և այս ոչ ՚ի գիտնոց է եղեալ յազգու մեր և ոչ ՚ի տղիտաց, զի միանգամէ օրշնութիւն խաչն և ոչ բազմապատիկ, ոոկ դրեալ էթէ:

Եւ օրշնութիւն խաչի ոչ ՚ի մենջ եղեալ է, այլ յառաջն հարցն ձերոց՝ զոր նախնիքն մեր թարգմանեալ ետուն մեզ, ոոկ և այժմ գտանեւ մը յարեւելս յունարէն գրով ՚ի հին գիրս, ոչ աւաւելւ և ոչ նոնազք քան զինք:

Չ ՚ի գրեալ է լընանալ զնորոգ խաչի նսիս զրով և ապա գինեաւ ՚ի խորհրդարդ երկուց վտակացն՝ որ ՚ի կողիցն քնի ելին, և ասել սաղմոս ըստ խորհրդական, և լընթեռնուլ բան մարդարկական և առաքելական և լ' է տարանս խորհրդական, և յեւ այնորի ազօթս քահանապականս, ինդրեւ տարանս խորհրդական, և զոր այսու խաչի զնորհս և զզօրութիւն այնց խաչի յորոյ վը հինքն լով յաւ այսմ խաչի զնորհս և զզօրութիւն այնու ՚ի մարդկանէ սրբեւոցէ և բեռեցաւ, ոոկ զի գրեաւ հալածեւոցէ և զանս ՚ի մարդկանէ սրբեւոցէ և զցասումն՝ որ վը մեղաց մերոց թշնան ՚ի վերուստ, գագարեցուոցէ: Եւ թէ բնակեա՞ ՚ի սմա միշտ ոոկ յառաջն խաչն քու և արա զսա լինել քեզ տաճար և ամեն և զէն զզօրութիւն, զի երկրագագութիւն մեր աւաշի սորա ոչ նիւթելին սրարածոյ, այլ քէզ միայնոց աներեւութիւն: Վ' յ մասուտոցի, և որ այլ յայտինի (բաղադրմ) պաղատանաց բանք: Եւ ապա առեալ զորհն նեալ խաչն զայն՝ հանգնեւ մը յարեւելս և երկրագագութիւն նմա, միանգամ միայն օրշնելով և ոչ բազում անգամ՝ ոոկ և գրեալս եր:

Եցաց մշտիւալըս և զայն ինչ, թէ լուապ յումանց ՚ի նոցանէ ասել թէ ՚ին մարմին համագոյակից մեզ թանձր մահկանացու չարչարելի երկրացին ապականացու և եղանելի ոչ առ ՚ի լուսուն, այլ անապական անօրու անչարչա թիւ և անեղանելի. և թէ երեւեցաւ մարդ ոոկ կամեցաւ, և կէր և արբ երեւեցաւ առ արբահամու:

Եւ այսոցի բանից պատասխանի ունին կատարելապէս առաջն գը ըեւողք առ ՚ի մենջ բանք բայց ասսացուք փոքր ինչ և առ այժմ դարձեալս լուէլք զինչ լ' ճային լ' ճ և մարդ ըստ մարդկութեն համագոյակից մեզ, (և լուէլք զինչ լ' ճ և մարդ ըստ մարդկութեն համագոյակից մեզ, (և ըստ լ' ճ ութեն ՚օր և ՚ոգուոյն,) և այն ինքն միածութիւն և անբաժանելի լին ըստ լ' ճ ային բնութեն երկնային պարզ անչարչարելի և անմահ: ինչ լին ըստ լ' ճ ային բնութեն երկնային պարզ անչարչարելի և մահկանացու: ըստ մարդկային բնութեն երկրաւոր թանձր չարչարելի և մահկանացու: ինչ այսոց ոչ ոնն և ոնն ըստ նեսորի կարծեացն՝ որ տաճար ասաց բանին ըզ մարմինն: քանզի յեւ միաւորութեն բարձան երկուութիւն, ոոկ բարձրա գոյնքն և լ' ճ այինքն է երբեմն զի մարմինըն ասին ՚ի գիրս համագոյակիցն մերոյ, ըստ որում և զոնօրինական անունն ոնն մերոյ յասուկ անդութեն դնէն առաքեալ ասել լովն, յս քն երեկ և այսօր, նոյն և յաւիտեանս: Երեկ՝ զինչենաւոր լ' ճ ութիւն որ ընդ ՚օր եր, ասէ, և այսօր՝ զմարդելուին:

և նոյն և յաւիտեանս՝ դասավանձան թագաւորութիւնն:

Օ կ թէ բաժանումն գիտէր առաքեալ բարդութեաւ
պարսէր ասել թէ բանն Ած երեկ, և յու քսն արօք, բայց ոչ երեկ
ցուցին բաժանման յշղանակ յետ միաւրուեն, ոչ առաքեալցն և ոչ վար-
դապէտք եկեղեցւոց, ոոչ չոյշաննէս աւետարանիցն զմարդինն շշափելով
զայն ասաց շշափեւ, ձեռք մեջ ասէ շշափեցին ի վը բանին կինաց,
ու առ անունուն ասուուկըն է զի անութեն տան, ոոչ ան-

բաժանելին դուռ նշանակում է Այս և մեք խոստովանիմք զմարդին համագոյակից մեղ, զի ի զանդաւածություն է աղանց, և թանձը և ոչ առ աց երեւեալ՝ ձեւ միայն մարմնոյ, ոչ արքայամու երեւեցաւ. և այս ոչ միայն յառաջ քան զարարութին, այլև յետ յարութեն, ոպ և ինքն ասաց, շօսիւցե՛ք զիս և աեսէք, զի ես նոյն եմ, զի ոգի մարմնին ոսկերս ոչ ունի, ոպ զիս տեսանեք զի տանիմ: Ու պէտք Ե՞ս այսին զօրութեն յորժամ կամլը՝ թեթեացուցաներ զմարմնն, ովք գնալովն ի վր ծովուն և եւնանելովն ի կնքեալ գերեզմանեն և դրանց փակելով մոտենելովն առ աշակերտուն. զի ոչ է թե ինքն բնութե օրինաց ծառաց եր՝ ոպ մեք, այլ օրէնք բնութեն նման ծառապէին, ոպ արարի, ըստ պրում և ի կուսական ծննդենէն և յալոց գերազունից պանչելեցն է իմանալու մասնաւություն: Ե հայ մասնին, ի լատին զի բեեւ ու ցին կամ ոպ ըստ

իշխանութե՛ր, ունին առանուլ՝ զարդարութե՛ր, ասել զմարմինն, եթէ յաղագու կամաւոր կրից ոք ասիցէ, քաղցըն և ձարաւոյն և արտասուշելցն և արեանն հեղոյն ՚ի վե լուցն որով կենդանացագ, հսոստով լանինք և մեք զայս, ապա թէ վու ակա մայ և անդուսնելի կրից ապակինացու ոք ասիցէ զայ, սյունինք՝ կերպերոց և ընդէլքաց ախտաբար հոսմանց, այսմու հաղորդինք. քանըն ապակինառութիւն մեղաց է ծնունդ, և որ մեղս ոչ արաք՝ ոչ տիրեաց նմա և ապակինառութիւն այսպիսի.

Պարձեւալ զի վլայի ՚ի գիրս՝ եթէ զիերս ոչ ականոց, այլ զանոնդը կրեաց. և այս կերպ ապականութեն ոչ կամաւոր, այլ ականոց և բանութեք ներդորձի ՚ի բնութեխ. և որ զայս ասէ, յայտ առնէ թէ՛ ոչ կիրքն նման այլ բնիք կրեցն ծառացէք. և թէ պատմիսում ապականելի կրեց հնազանդէք ակամայ, յայտ է թէ և մեղաց՝ որ հայրն է ապականութեն, ինչեւըս անին ակամայ, ու ի եւ եւ նաև նամաւու ուղի դ հաւատացելոց:

Հը, զոր մի լիցի իմանաւ կամ ասել ուղիղ շատ առաջ էր կամ թէ առ ՚ի հաստատութիւն մարդկան թէն ոք ասիցտ զայս լինել առ կամ թէ առ ասանի կիրքն և անանգուսնելիք՝ որ գըւալին են, հա-

թէ ամենեին ընկղմեցաւ մարդկութին յահութի անդր, ըստ օրինակի՝ զի կաթիլիք քաջախոյ և մեղեր ՚ի ծով անկեալ աներեւութանց, և պամ ևս բանի՝ առաջինդ որ ՚ի մէջ քանգ ունին զպատասխանի : Այս զոր գրեցար թէ ՚ի միաւորութին մարդկային թանձր և յօդական բնութիւն ոչ փոխցաւ յանօդ և պարզական բնութին ԱՌ և զիւրն կորոյս թանձրութի, և ոչ պարզ և անմարմնական բնութին այդ խառնելով ընդ բնութիւն մարմնոյ փոխիսեցաւ կամ այլոյն ցաւ յիւրն յաւետ պարզութէ . քանզի քաջախու մշղը այլոյն և ապականին անկեալը ՚ի ծով, ոչ ջուր և գինի . ոչ այսպէս և միաւորութին յեղանակ ԱՌութիւն և մարդկութիւն . զի այտքիկ մարմնոք գործվ միքրաւի ապականին խառնելովն ՚ի միմեանս . իսկ մարմին և անմարմին խառնին և միանան անձաւաբար և ոչ շփոթին ՚ի մմեանց կամ այլոյն, ոչ մարդկայինս հոգի և մարմին . և թէ արարած բնութիւն այսպան, քանի ևս է իմանաւ առաւել հրաշակառագոյն զպարզական բնութիւնն

(միաւորութիւն) ընդ արարածոյս :

Ասսցուք փոքր ինչ և վաստակառացն ՚ի մէջ անուանեալ պահոց՝ զոր հայհցէք տղիթաքար, սարդսի ուրումն ասելով կախարդէ՛ էշ և սկսունդ ունողի՝ ՚ի յապատամելոյն ՚ի հասատոյս մերս առասպէլաբանելով ՚ի զանազան իր վեւ սորին և պատմելով ստոյօդ բանին առաջի և առաւել քան զեղջերուաբազն մեղմիշտակ այսպիսում սարգսի անդոյ և առաւել քան զեղջերուաբազն անուանեալ, զի նաև թէ և գոյութիւն ոչ ունի անուան պատահեցաւ, իսկ սարդիսս այս՝ ոչ գոյութիւն ունի յազգս մեր և ոչ անուան, զոր թէ է ոք ուրեք, թէպէտ և մեզ անյայտ է, նզովէ՛ զա կաթողեկէ եկեղեցի և զեշնդ և զպկունդ և զգիտող նդ և զընդունող, և որ զանուն նդ ըռեւալ յազգս մեր, բայց ՚ի հուռուոց զի ասեն զպարտելով զեղլ:

Ամելմեք վիշտութիւն այդ յայտնապէս գրեւոցուք զջմարտութիւն վաս սորին իրաց, զի մի՛ ոք տղիթուութ հայհցեցէ և վաս գործեցէ անձին իւրոյ:

Արդ՝ առաջաւորք ասի սա, վասն զի առաջին պահը է հայաստանեացց, և պատմառն է միս ինչ:

Աբն Պարթոր Առաւորին մեր՝ յորժամ եւ ՚ի վիրապէն և ժողովեցան առաջի նդ թագաւորն հայոց Տրդատիսս պատուհանեալ յայ՝ ՚ի կերպարան վարազի եղեալ, և իշխանին ամ և զօրքն այսահարեալք, և ողացն առ հասարակ պահս հինգօրեայ անսուալութիւն, զի մի՛ ինց ճաշակեացն, ոչ նիստէ ացիքն, որով եղել բժշկութիւն նդ ՚ի ձեռն նդ. և զայ պահուու այս պատմառի, յառաջագոյն եղաւ ՚ի սրբն Պարթորէ, նոյն ինքն Առաւորին աւանդեաց յեկեղեցիս հայոց զնոցն պահէլ յամամի շըմացոյութեան, որպէս զի մի՛ մուասցին երախտիքն այդ եղեալ առ նոսա: Աւ պատշաճ համարեցան խառնել զպահս զայս՝ որով հայք ընկալան զիրկուի, ընդ պահոցն նիստէ ացուց, որով նոքա սպատեցան ՚ի պառնաւեաց մահուանէն, զոր և պահէն մինչեւ ցայժմազգ ստորոց և եղիպտացուոց:

Խոկ զի ասի (սա) և յանուն նրին Ասրդսի՝ մի՛ վաս համանունութեան գայթագեւոյի ոք քանզի այս Ասրդիս՝ որոյ տօնս է, իշխան եր բարեպաշտոն ՚ի կապագովիկա յաւուրս մեծին կոստանդիսանոսի և որդւոց նդ. իսկ յորժամթագաւորեաց ամբարիշն յուլիանոս, հալածեալ ՚ի նմանն գնաց ՚ի պարս առ շապտահ արքայ, և անդ բազումն ՚ի զօրացն գարձուցեալ ՚ի

Քրիստոնէ աւթի՝ ընկալաւ զլչեր մարտիւրոսութե հանդերձ որդւովն իւն
բավ ՚ի նոյն իսկ առքայէն պայման շապհց քաղաք քանզին և օր վարժանին պատուածէն
ցաւ լինել և թեսունն յանմարի ամսոյ, վաս այսորիի հաստատեցին տօնել
զայշառակ նոր յաւուր շաբաթուն որ է յետ պահոց առաջաւորացն, ող և
գորդն թէ ոդորոսի զիսի առաջին շաբաթուն պահոց քառամորդացն տօ-
նեն ամ եկեղեցիք: Եւ ավաստեալ այս է պատճառ պահելոց մեր զայս
պահմ՝ (անոնց անեւալ) առաջաւորք:

Այսու խնդրոյ ածամբութե խոհեմագունիդ անձնն ով պատուական
գլուխ և ՚ի մանկական հաստակի ունուղ զիմաստութի ծերոց ող զայզունն եւ
զայնիել, եղաք առաջին պատճականութե ձերոց համառօտ բանին զեկե-
շեցոց հայաստանէ այց զշմարիտ դաւանութիւնն :

Եւ թէ յալագս մարդկան համայց կամ երկիւղի և պատկառանաց
ազագաւ ծածկեցաք ՚ի մերոց դաւանութեց հաւատոց և ոչ գրեցաք, կամ
թէ աւելի ինչ գրեցաք՝ զոր ոչ ունիմ, ող զի ընդունելի լինել առ ՚ի
ձենջ, ընդ անհաւատիցն և հերձուածողացն ընկացուք զդատաստան ա-
ռաջին ասենին **Ա. Ե.** քանզի հաւատ ծածկեալ կամկեղծաւորեալ ոչ է հե-
ռի յանհաւատութէ: Եւ որ ոք յետ զայսոսիկ լսելոց ՚ի մէնջ գայթակ-
զեսցի գարձեալ ՚ի մեջ ոչ հաւատալով ասացելոց, ինքն տացէ պատասխա-
նի Քնի յաւուր դատաստանի նոր իբրև զզաւակտող անդամոց նորին,
իսկ այն զոր միանդամլեւ և հաւատոց և ոչ դատի, ող ասաց բնուօնն սըր-
տից, ընդ ձշմարիտ հաւատացելոցն ընկացի՛ վարձն բարեաց ՚ի Քնի այ-
մերոց որում փառք և զօրութի յաւիտեանա յաւիտենից, ամէն:

Ոյս ընկալեալ իմաստուն առնն, և օժտագեր ընծայիւք պատուեաց
զերանելին, և առաքեաց խաղաղութի ՚ի դշեակն լամբրոն հանդերձ
գերապատիւ իշխանիւն օնին, որ եկեալ մնայր ժամանակս ինչ և վերստին
դարձ առնել ՚ի հայրապետական աթոռն առ նախապատիւ եղայրն:

Ինչ դքսին ՚ի նուու ամի իշխանութե իւրոց գարձ արարեալ ՚ի թա-
գաւորական քաղաքն կոստանդնուպոլիս, տարեալ ցուցաներ զնամնակ հա-
ւատոց հայաստանէ այց՝ բարեապաշտ արքային, որոց անուն **Անունէլ**, և հայրա-
պետին թշրիւանց հանդերձ ամկելը իրիոսօք մեծի եկեղեցւոյն: Աբաննա-
ցաւ հիացաւ արքայն տէսեալ զօրութի իմաստիցն որ պարունակեալ եր ՚ի
բաննն, համաւ հաւատանցաւ և ընդ ուղղադաշտ խստառվանութին, և վաղվա-
զակի զայր ուն ՚ի ներըինեաց պալատանն թագաւորական հրամանաւ առա-
քէ ՚ի նորին ոք Երշիկովոսին, գրեալ թուղթ առ նախապատիւ եղայրն
ող Գրիգորիս կաթողիկոս յալագս այսր իրաց այսպիսի օրինակաւ:

Ամասն առաջնորդն հասունց **Անունէլ** առ օբացն Անունէլ
հոյաց ոք Գրիգորիս:

Ոանուէլ Ֆիրանածնունդ արքայ կարօղ և բարձր միշտ, օգոստոս
Կնքնակալ հոռոմոց կոմինոս և Քնի այց հաւատարիմ թագաւոր,
առ ընորհիւ նորին պատճական և որբազան կաթողիկոսն հայոց ոք Գրի-
գորիս, ողջին սիրոց առաքեմք:

Պարու է ամեն՝ ոքք ՚ի ձեռն ԱՌային միրտութեն զավառ զբեցեալ
Են, ըսուր անմթերի զբովանդակ արդարութիւն և նախ քան զամու ինամատա-
նելոր մերձ էն յամբիծ հաւասու, ոով զի միաւորեալք ՚ի քրիստոնէ ական
ըսումա՝ մի հօտ լինիցին ամ քրիստոնէ այք և ՚ի միոյ հովուապէ տէ ուսանի-
ցին որ վ՛՛ մեր մարդացաւ տրն, և միով գաւազնաւ հաւասոյ հովուին
՚ի միասին, և ՚ի միուր զայարուղ (վայրի) ուղղափառացն բանից, և ՚ի նոյն ջոյ
առողջ վարդապետութեն կերակրեացին և արքցեն, և ՚ի մի փարափ ու լ-
զախառ և կե լցեցոյ տաւալցուցին. զոր առւաւել ևս մանաւանդ ԱՌայան.
Եւ յիմում թագաւորութեն, և քան աշխարհական աթոռուոյ բազմապատիկ
հոգոյ այսմ մանաւանդ հոգ տանել աթոռոյ հստատութեն. և որքան կա-
րուութիւն է՝ փոյթ ունել և ջան յաղագս ուղղութեն ամ քրիստոնէ ից, ԱՌ
ինչ նուազ և ձեզ պատշաճ իցէ քահանայացիւիցդ, և մանաւանդ՝ ոքք
անդային օրինացն ընթերցման պարապէալը էք, և հոգեւորական բանից
հարցն վարդապետութեն հմաւոք, և մեց զրոց յանհաստանէլի մարդու թե-
թեացեալ մոտք սրամթուի մեղուորէն եղեալ աշխատասէրք ՚ի միասին, և
զբարիոքն առեալ ՚ի հաւասարէն զօղ գեղեցկութեն. զոր ծանեաւ թագաւ-
որութիւն իմ ՚ի սրբեցեալ փեսայէն իմմէ Պաօօօստուատուէն:

Առ զբանն զոր ՚ի նաևնէ յաղագս միաւորութեն մեր և ձեր
շարժեցաւ ՚ի միջի ձերում, ընկալաւ թագաւարութիւնս իմ գրով տունեալ
առ ՚ի ձենց զայտ առնեմք ձեզ յաղագսոյն խորհել և այց առնել թա-
գաւորութեն մերց յաղագս քրիստոնէ ից հայոց հաւասոյդ. զոր և ՚ի միտ
առեալ զեղեալ բանս ՚ի գիրս բարեպաշտութեն ձերց՝ որ թագաւաննեալ
ցուցաւ, ուրախութիւն եղեւ այ և մեզ:

Ա այ խորհի թագաւարութիւն մեր՝ ՚ի մինիւն միջնորդ միաւորութեան
բաժանման ձերոյ. քանզի զպատուականութիւն ձեր և զանակը մտադիւ-
րութիւն և զբանուոր առաջնորդութիւն ծանեայ ՚ի մեռն այր զրոց:

Առ սրդ՝ խորհուրդ առեալ ձեր արագ սրբէլառ թագաւարութիւն
մեր հանուերձ ամ զուութեն և պատրաստութեն զբանաւոր և զեայրդ քո՝
որ բանիւ զարդարեալ և յիմաստութիւն սեպհականէլ զի ածցի ՚ի թագա-
ւորական քաղաքան առ պրազան Պատրիարքս և ոոք և ԱՌային ժողովս,
մերձ գոլ և թագաւարութենս իմոյ. ոով զի գործ բարիոք իրաւամբք ըստ
այ տնօրինեսցի. Առ եթէ հնար լինի, բարձցի պատճառ ինչ դուզնա-
քեայ՝ որ ՚ի միջի մերում, և ոչ համարեսցի վշեմ գայուազութեն և քայ-
ուրումն իշու, այլ գուշի անկեան Տշմբրիո վշեմն մեր՝ որ ՚ի փասին յօդել
միաւորէ զմեզ, և խորիս հասաւատութեն և հիմն անսաւաննելի որ առնա
զհաւասու պահեցաք անդրունէլի, յոր հաւասացաքն և բժշկեցաք. Առ
դուք յայսպիսի բարութեանց մեծագոյն պատճառէ բազմապատիկ զլարձ
շուն մարանէք:

Ա այ և թագաւարութիւն իմ առապեաց առ ձերդ պատուականութիւն
զպասաւոր պալատանս զումբաս, յաղագս էկաւորելոյ և զբօրն քոյ, որում
և հրամայեցաւ պատմել ձեզ զամ բանս զայս, կարող էք հաւասաւ առ
՚ի գմանէ ասացելոցն. ոով լեռուք, Պարեցաւ յանեանն սեպիսմբերի
յլնդիքտիոնին ՚ի տասն և հինգն:

¶ սի առն առաքելոյ վութանակի անցեալ զբաղում գաւառօչ գայթ
հասանէր յաշխարհն միջագետաց ՚ի հայրապէտական աթոռն՝ զոր ՚ի
սկզբանն նշանակեցաք . և գտանէր վսիմանէալ յայնմ ամի զկաթողիկոսն
որ Պարիգորիս՝ ՚ի վեց հարիւր տան և ըրս թուականին հայոց . և բոյր
ազգին ընտրութեամբ յաթոռդ յաթոռն կարգեալ զարժանաւոր եղայրն
նորին զմբ ՚Արտէս :

Վաստոցանէր ապա զնամակն արքայական նորապատակ հայրապէտին՝ զոր
առ եղայրն նորին գրեալէր պատմէր բանին և զիաթագ բարեպաշտ թաւ
գաւորին յաղագ եկելցոյ խաղաղութեան :

Իսկ նա ո՞նկն մասուցեալ լսէր զմաց քաղցրութե և միտ դնէր բա-
նից զորութե, և զի անհնապ էր յայնժամ զնոնդիր թագաւորին կատարել
այսինքն զեւըն երթալ ՚ի թագաւորական քաղցքն յաղագ ծանրաբեռն
լինւցն եկելցական հոդովլք, պատասխանի զրէր թագաւորին օրինակ
զայս, վերստին երկրորդելով զդաւանութիւն հաւատոյ՝ ՚ի ինոնդրոյ ար-
քայրն (՚մանուէլի) :

Պատասխանի ստորին բնաւոյն ըստուրին հօսուոց **Վանակւէ**, գրեալ ՚Եւեսէն
ինոնդին հայոց :

Տասպակեալ ինքնակալ ծիրանածին և օգոստոսափառ ոք թագաւորի,
երկնաւորին յերիթի անուանակրի և աթոռակալ, գիր պատուական
հրամանի որ առ հայրն մեր ըստ հոգւոյ և եղայրն ըստ մարմնոյ Պարիգո-
րիս կաթողիկոս, եհաս առ մեր նուաստութիւնս ՚ի փոխանակ հարցն
եղեալ որդիս :

Վանդի զնա ՚ի զդայականացս յիմանալին կանխագոյն երկնաւորին
վերակրուեաց հրաման արքային, որըս զմել ՚ի հօրն բարույ խրառու և ինաւ-
սոց ՚ի մէջ ծովու աշխարհի և շուրջ եղելոց օճից և կարմից թողլու, յո-
րոց և տրտմութե թմբեալք յոգին ներբնովլք և արտաքնովլք, հուցն և ու-
րոցս պատճառաւաւ, զարթեափ ոող ՚ի քնոյ զուարթարարս բանիւք՝ որ ՚ի ու-
թագաւորութեդ: Որովպատառեցաւ քուրձնս սդոյ առ ՚ի մէնջ, և զգեցաք
զուրախութե ըստ գոչարականութե մարգարէին որ յաղագս այ, քանզի ծա-
նոյց մեզ զօրութի բանիս ոչ միայն անուանակցութեն և աթոռակալութեն,
սպիտ գործակցուե ձշմարիտն է մանուէլի արժանաւորիլ ձեզ այս՝ որ հարիւ-
րոցն ոչխարաց և դրամիցն տասանց ել ՚ի ինոնդիր նուազութեցն ըրման, և
զմիշնորմն ցանկոյն քակեաց և արոր զերկուեանն մի արեամբ իսչին իւ-
րոց, ըստ այսմե գոռք հանդերձեալ եք զանուանակցութիդ և զութուակ-
րութիդ ոչ միայն օրինակաւ կոչել, այլև արդեամբք և ձշմարտութե:

Վանդի զցանկ օրինացն զոր իսրամատեաց թշնամին, և զուռուն հա-
ւատոյ՝ զոր քանդեաց կինջն վայրէնի ՚ի ձմբարիս որթայն, փութալ խրա-
մակարդաստ լինէլ և առ նոյն պատուաստէլ վերստին:

Իւ պյան բարույ գործակից լինէլ զմերս տէրութի հրամայեալ եք
եղաօրն իմոյ առաքէլ ՚ի ոք թագաւորութիդ, ոող զերկեմն աւանդեալ
գրութան հաւատոյ դուզնաքայ ինչ, ՚ի ինոնդրոյ քասէր ոդւոյ և ար-

ժամաւոր նկ թագաւորութեղի փեսայի պատօսատատօբին , և հանոյ ե-
զեալ բարեպաշոռութե ձերց վերսոին լուհիցէք կենդանի ձայնին՝ ՚ի լու-
ծումն առելութեն պատճառի , որ ՚ի սանցէ և՛ի նորին գործակցաց , և ՚ի
հաստատուի սիրոցն՝ որ ավել ածայնոց . յորմէ և միաւորութին եկեղեցւոյ ,
և խաղաղութի մանկաց նոր սիօնի , յորոց վիաբանապէս ՚ի մի բերան իա-
ռաւոր լինել համագույն լըրորդութին և միածութին , վորանակ որ միջն-
ցայժմ հայհցութեցն յերկողունող կողմանցն ուր հաւասոյ միմեանց և ա-
ւանդութեց : Առ մեր յօժարութի ընթացք առ այսոսիկ այնքան , մինչ զի
ոչ իւնդանուուք միայն թէպէտ և տիկարութ զգածեալ եմք , այլև ՚ի գերեզ-
մանէ թէ եր հնար յառնել և գալ ըստ զազարու , ոոկ և նա յածային ձայ-
նին կոչումն :

Իսպաց քանզի ճարտարապէտն բնութեն զսիան ճշմարտութ որ յայրը
խարսին վլր հաստատեալ եր՝ սասանեցցց , և փոխանակ զմերս հաստատեաց
անարդանութի . արգելաւ յայժմուս պյուս պատճառաւ յարձակումն կա-
մաց յօժարութի , զի մի գուցէ՝ որ ՚ի մէջ աղտաղոսուկ ջուրց անհաւա-
տութեն հաստատեալ կողման ընկղմեսցի՝ ՚ի զանազան ալեացս խոռոշութեց
՚ի վերոյ յարուցելոց :

՚և, ՚թէ և այս ոչ պատճառ խափանման պատահէալ եր , զի՞ արդ կաթիլ
մի գիտութեն հնար եր առ համատարածն ծով բնմասութեն համարձակէլ
մէրձենալ ՚ի հարցումն և ՚ի պատասխանին , յորմէ վուակաց առողանին որք
ընդ արեգակամբս տունկը իւմանալի դրախտին այց . քանզին ուր մեր վար-
ժարանիք ՚ի թագաւորական պատրաստեալ հրամանոց , և կամ յոյս փառաց և
պարզեաց յառաջացելոցն միմասոս , որ մանաւանդ մանկաբարցից են առա-
ւելացունի պատճառ փութց կրթութեն : Զ ՚ի մեզ արդարե ՚ի գեպէ ե-
երից մանկանցն երդ առ ած՝ քան իսրայէլեան տոհմին յայնժամ , և թէ
մասնեցեր զմեզ ՚ի ձեռու թշնամեաց մերոց , և եթէ նուշաղեցուք մեք քան
զամազմ , և եթէ ոչ գոյ ՚ի ժամանակի յայսմիկ իշխան մարդարէ , և որ լո-
կարգին լըրորդութեն արդանաւոր վարկանին՝ ՚ի
շաւիզ միայն տեսանելով զմեզ իւմասութեն , և կաթիլ մի ՚ի հոսմանէ ե-
դեմականն ունելով աղքերէ , և ՚ի հաւասոյ միայն լինել սահման ՚ի ճշմար-
տութեն . այլ զիմաստութի բանի կամ զգիտութի հանճարոյ ոչ պահանջէ ՚ի
մէնջ կատարելապէս :

Իսպաց հաւասակը ողորմութեն այց , զի որ շարժեաց զկամս ձեր յալ-
սոսիկ , նոյն յորդորեսցէ և ՚ի ինդիր եւնանել պատուական մարդարտին հա-
ւասոյ՝ որ ըստ իւմաստուն վաճառականին . զի թէ ամենազօր բնութին այն
որ զոր բնչ կամեցաւ ըստ մարդարէին՝ արար յերկինս և յերկիր , յօրժամ
հանդերձեալ եր ժողովէլ զգրուեալըս . էջ ՚ի հօրէ ուստի ոչ երեկք մեկ-
նեցաւ , և եկն յաշխարհ ուր էրն ՚ի սկզբանէ , զկերպարան ծառայի ա-
ռեալ ըստ առաքելոց , խոնարհեցցոց զանձն լեալ հնազանդ մահն չափ
և մահն խաչի :

Ու ապա յանմանիցն և ձեզ՝ որ զնորին ունիք զօրինակ , խոնար-
հէլ յամուոց արքայութեն ձերց և գալ յարկելու ՚ի պատճառս նորին գոյ-
ծոյ և իրի . զի զոր նա ժողովէաց խաչէն իւրով , և թշնամին արդարութ-
ցրուեաց դարձեալ խորամանկութի իւրով , դուք ՚ի նոյն վերսոին ժողո-

վեց է բարախ Ապահովելի եկեղեցւոյ : Խև ոոկ խոնարհութե նոր լինիք նմանող գործով, նոյնպես և փառացննոր լինեց էք հաղորդ, ըստ պյու զոր առէ դարձեալ առաքեալ, եթէ վկա ամ բարձրացոյց, և չորհեաց նմա անուն որ ՚ի մեր ե քան զամանուն : Օ է ո՛չ այնքան բարբարոսական պոտերազմաց յաղթութեք և ամրագոյն քաղաքաց առմամբ՝ անուն թագաւորութեն ճերոյ բարձրանայ, որըափ եկեղեցւոյ քոն առնելով խաղաղութեն ընդ տիեզերո, և զպատերաշմասէր թշնամեոյն խորտակելով զզեանն մինչ խպառ, որ ե հեռ և նախանձ չըրեաց և քանակեպիւն լինել ՚ի խասակար իրո, յորոց միջի ե հայշցութեի անունն : Ա. յ.

Ոոկ նախնիքն ճեր և աթոռակալքն մեծն Կոստանդիանոս և մեծն թագուոս, ո՛չ պիտի ան երկրաւոր թագաւորութեն իւրեանց՝ որըափ եկեղեցւոյ փոյթ ունեին հաստատութեն . որովք և յանցաւոր կեանս առաստակու վայրէլցին ՚ի խնամն այ յաղթութեք թշնամեաց և ամ աջողութեք, և յանցանց ՚ի կեանսն երկնից թագաւորութեանն և վերայիցն քոն պսակացն Ա. յ. եղեն արժանաւորք :

Բայց զո՞րինակ ամենալօրն ամ՝ որ կարօղ էր ՚ի միում վայրկեան ժամու յուգոյց դպացուցանել զեղեալքս ամ, ո՛չ միայն զզօրութեն ՚ի գործ արկանէր յառաջին արարութեն, այլև զիմաստութեն, ըստ մարդարէին եթէ զամինց իմաստութեք արարեր, նոյնպէս և յերկրորդ արարութեն՝ չուներ ինչ հարկ մարդ լինեց և այնպէս վերստին ստեղծանել զմարդիկ, բաւա կան էր կամեն մի ցն, և ամ ինչ վճարեր, սակայն խոնարհեցաւ ՚ի մերս տկարութեն և էջ ուր անկեալ էաք, և այնու բարձրացոյց ընդ հնգեան և արար երկնայինն, և այնու պէտպէս հնարինք և ձարտարութեք՝ որ նորին իմաստութեանն էր վայելլական :

Այնպէս և դուք եթէ հանդերձեալ էք ՚ինի լինել գործակից, պարտիկ և ձանապարհի նորին լինել հետևուլ և ձանապարհաց տնօրինութեն, որև առաջին է խոնարհութեն և որ նորին են մասունք հեղութեն և քաղց րութեն, ոոկ և զինին առնուլ մեզ օրինակ այսոցիկ հրամացէ, ուսարութ յինէն առէ, զի հեղեմեև խոնարհ սրտիւք :

Օ է զո՞ր օրինակ բժշկական արհեստ զդեղ առողջութեն հակառակ պատճառի ամսոնն մաստուցանէ ամստացելումն, նոյնպէս և բժիշն հոգւոց, քանզի ժամնօթ էր նմա մերս հիւանդութեն առաջին պատճառ ՚ի հպարտութ լինել ՚ի սկզբանն, նորին աղադաւ ընդ խոնարհութեն իջանելով ձանապարհ դայ առ մեզ, զի զեռնացեալ ամբարտաւանութեն սասանայի խոնարհ հեցուոցէ, և զմեղ կամա ճգեալ առ ինքն և ո՛չ ՚ի բոնութեք յերկինն խոնարհութեն բարձրացուոցէ :

Օ նոյն օրինակ և ճեղ արժան է առնել, ո՛չ թագաւորական ահարկու զզութեք, այլ քաղցրագոյն խոնարհութեք ճգել առ ճեղ զիւուցեալս: ոոկ և մեծն Վրիգոր Ա. աբան յաղագս այ ՚ի պասեքի ձառին առէ, եթէ ՚ի վերստին ստեղծանելն զմեղ զսաստկութեն բժշկութեն ո՛չ առնու ՚ի կիր, զի ո՛չ հարկանւոլիս և հիացուցանելով էր կարողութեն յաղագս ժամանակաց ամբարտաւանութեն, այլ ընդպահ և մարդասիրագոյն բժշկութեն մասակարէ առ ՚ի յուղութեն: ոոկ և ո՛չ զսունկ ինչ ընկողմանեալ յուղութեն բերեալ բոնութեք ճեղ աբան ՚ի միամ կոյմն փոխելավ յորմէ բեկանել քան թէ

թէ ուղեւալ լինի, յշւ ոչ զհմի խստերախ հանդարտեցանել բռնութք սահնձաց՝ առանց ողործանաց և զգաստացուցանօղ ձայնից :

Վատնը՝ եօթն հարիւր ամ աւելի եղելոց ժամանակաց բաժանման՝ ի միմեանց անդամոցս վնի, և՝ ի մեջ յօդուածոցն յողովագունից մտանելով ախտից առելութե, և զրս ատելութին ծնանիցի թշնամանաց և հայհցութեց, և այնոքի կարծրացեալք և պնդեալք, մինչ զի երկրորդ բնութիւն հնացեալ սոլըրութիւնն լինել, կարօն է բազում հոգեւոր բժշկական իւղաց օծմանց, արինիքն՝ սիրոց գթութեց և ողբրմութեց, զի արտաքուստ մտել օստարտուն ախտ ելցէ արտաքս դարձեալ, և ազա խստութիւն որ յօդուածու անդամոցն, կարգացի, և անդամքն վերատին յօդեալք՝ շարակարգեացին ընդ մմեան :

Եւ այս լինի, յորժամ միջնորդ խաղաղութեն նախ զերեւելի խաղաղութեն և զնիւթական սիրոց ճառագայթ առ ժողովուրդ ազգի մերոց որ ընդ իշխանութիւն որ թագաւորութեն ձերոց են, ծագեք : Եւ ո՛լ մայն զձերն որ իբրև բնութիւն ծաւաղեք ըստ նմանութեան լուսոց արեգական զբարեացն առատութիւն աղդս, ոյլեւ ձերոցդ եկեղեցական դասուց և ռամիկ ժողովրդոց՝ որ իբրև զարդարութիւն ունին և զանցին պատուի իրանաց կատարումն և զարգայութիւն երկինց ժառանգելց բաւական պատճառ՝ զատելն զմեղ և զայհոյելն, հրամայեցիք՝ ի բաց յայնպիսի պատերազմանէր բարուց լինել և սիրով և խաղաղութիւն բերիլ առ նշգեհքս և պանդուխտքս, որք ի հակառակացն վնի հալածեալք վն արդարութեն առ ձեզ ոոկ յամեւր ապաստանի գիմեալք են խաղաղանաց :

Օ ի հայքաւ այսպիսի բարեացդ տարածերզը յարեւելեայս՝ անաշխատ իւրաբանչւր ոգի յօժարեացին ի սէր միաբանութեն գալ բնինակամ համութիւն, և մի՛ այլ լիցի՞ ոոկ մինչեւ ցայդմ, պատճառ փախչելց մերոց ի ձէնջ աւերտումն եկեղեցեաց և սեղանոց ոյց կործանումն և նշանաց վնի խորտակումն և բաշում նեղութիւն պաշոննեց և պէս պէս զարգարութիւն, ոոկ և ոչ ի մեջ թշնամեաց վնի յօրս մերձ եմք. զի այսպիսի գործ ոչ միայն և զեաժանին ոչ միաւորէ, ոյլեւ զիմանորեալն պառակտուէ ի միմեանց: Վանզի հակառականէր է բնութիւն մարդկան, որս ո՛չ այնքան բռնութիւնը բանարհութիւն և սէրն ձգէ ի հրամայողին կատարումն : Եւ զի՞նչ ասիցեմք զբանաւոր կենդանիացս, ուր և զթուչուն վայրենիս և զգազանս պիրով քան բռնութիւն սոլի՛ են մարդիկ վարժել:

Եւ արդ՝ առաջին այս ի հոգեւորական գեղացն՝ ատելութեց և բաժանման հիւանդութեց պատճառ ողջութեան :

Երկրորդ զնի այսորիկ և մեծ քան զառաջննն պատռէր տալ ընդ ամ եկեղեցիս՝ որ ընդ թագաւորութիւն ձերով, աղօթս առ ած մատուցանել, զի զբարի առաջարկութիւն որ առ ի ձէնջ, մի՛ վաց մերոց և անարժանութեն թույլ տացէ հակառակին բարեաց սանցի խափանել իւրով խռամնկութիւն, այլ ի կատարումն հասուցէ վու ողջոմութեն իւրոց. ոոկ և մեք առ ազգի մերոց եկեղեցիս՝ որ յարեւել և ի մեծն հայք, և՝ ի մայնաւ տանս՝ որ ի սէրինս, գրեցաք զնոյն պաղատէ առաջի այց, զի բաւական զարգան երկանանիք ժամանակի հիւանդութիւն եկեղեցեայ համարեացի, և զարումութիւն ինքեան՝ որ վա բաժանման մեր ի միմեանց, այսուհետեւ ի սէր

սէր միաբան ժողովեցէ զորդիս նորոյ սիօնի, և ուրախ Եղիշե ուրախութեան պատմառն ամի Աջ հանդերձ ուր հրեշտական իւրովք յաղագ հաշութեան մերոյ:

Եւ հաւատամբ մարդասիրութեն Այ, զի բնին շարժեաց զնեղ ՚ բարիս յայս զի սովոր է Աջ ուղ զարկութի ՚ ի ձեռն չարեաց սծելիլը աշխարհի, ըստ առաջելցն՝ Եթէ զարոն չարաւ կորուոցէ. նոյնպէս և ըլ քաղցրութին ՚ ի ձեռն բարի արանց, որև երկրաւոր թագաւորացդ սովորութին է զնոյն առնել Վայ, և յառաջն թագաւորացն ոչզգք, բայց զներդ միայն Եւսոս խոհեմութին այս մեծագունի բարուոյ լինել պատճառ եկեղեցի մասաւանդ ՚ ի բաղմաց, մանաւանդ ՚ ի ու թացուութեղ հաւատարիմ ծառայշ յարուինդ:

Օ ի ծանոյց զօրից մասանց առափինուեց զեր և ըստարուի բերել ՚ ի ձեզ, մանաւանդ երկիւղին ոյ դաստիարակեալոր է սկիզբն իմաստութեան դասթայ և սաղուննի. Վայ, յիրահի ՚ ի թագաւորութե ձերոյ ժամանակ ակնկալութի բարում բարեաց է քրիստոնեթից թանելց ՚ ի վերուստ:

Քանին զը օրինակ բարկութի Այ, որ մասանեաց զեկեզցէ ՚ ի ձեռս հեթանոսաց վատանան եղեւ, և յետ բաժանելցն նոյն և գթուի Այ առ քրիստոնեայս և զրացուցանել վերստին զթագաւորու և զօրսաւոր քրիստոնեթից, ոչ այլ իւիք լինիցի, բայց միաւորութեն դարձեալ ամ եկեղեցեաց քնի:

Օ ի թէպէտ և մարդարեւութի ոչ է ՚ ի ժամանակիս, այլ իմաստութին տոյ Ճանաւըլ եթէ արդարանայ Այ զայս ինչ խօսելովալ ամ ալզու (Այ) տոյ Ճանաւըլ եթէ արդարանա, եթէ Ես արարիչ ձեր մարդ եզէ վս ձեր, և չարաքանոք ոոկ դաստառանաւ, եթէ Ես արարիչ ձեր մարդ եզէ ալսդ ժողովեցի ՚ ի իմովք և մահուամբ զառ ՚ չըր դազնե անսի ցրուեալսդ ժողովեցի ՚ ի միասին, և այսցիկ մեծագունի երախտեաց փիխարեն ոչ այլ ինչ պահան չըցի ՚ ի ձենջ բայց զայս միայն պատուիրան աւանդեցի ձեզ, եթէ սիրեւ ցէք զիմեանս, խոկ դուռք զինս արհամարհէւալ զսիրոյն պատուիրան զի ըլ նամոյն ձեր ընկալյաբ դարձեալ զերաս, զատելութի և զրացանումն. վայսորիկ դարձուցի զօգնութի իմ ՚ ի սրց ձեր և մասնեցի զնեղ ՚ ի ձեռս հեթանոսաց, արդ եթէ փոխիք դարձեալ ՚ սիրոյ իմոյ պատուիրան և ժողովիք ՚ ի մի կաթողիկէ առաքելական եկեղեցի իմ, փոխեցայ և Ես ՚ ի բար բութէ անսի ՚ ի բալցրութի և զգեցուցի ձեզ զօրութի ՚ ի պատերազմի և զյարուցեան ՚ ի վւ ձեր ներքայ ձեր արարից:

Եւ արդ՝ զը օրինակ առաւոտուն նշան աւետիս տոյ արեգականն ժագման, այսպէս և շարժումն կամաց ձեր յայսոսիկ գուշակէ զշաշտուեն Այ սկիզբն ընդ եկեղեցի իւր ուր քու քանզի սիրո թագաւորի ՚ ի ձեռն Այ ՚ ըստ իմաստոյն:

Ես զի և լուսաք թէ * Հայրապետն հօօմայ և փոխանորդն Պետրոսի առաքելոց յեւրոց անսի իմաստուոց առաքեաց խօսելառաջն ուր թագաւորութեան հաւատոյ:

Այլ որ զազգին ասորոց ուներ զքահանայալուտութի, ՚ ի նմին շաբաթու յորում գլուխն մեր վերափոխեցաւ առ զլուխն քս, և նա ընկալաւ զլուխան, և յորժամ ժողովեցան եպիսկոպոս ազգի իւրեանց և ձեռնադր:

բեցին նոր Պատրիարք, ՚ի պատրիարքէ անտի և՝ ՚ի ժողովոց եպիսկոպոսացն առաքեցան առ. մեղերկու եպիսկոպով վահաբանելոյ ընդազգիս մերում, զոր և ընկալաք սիրով և սահմանեցաք ՚ի պատշաճ ժաման ժողով լինել առաջի մեր և խօսել առ. միմեանս յածայունց գրոց, զի թէ գտանիցի աւանդութիւնն ՚ի միջի մերում արտապոյ ՚ի ճապէր կանոնաց՝ բարձրութ յերկու ցունց կոլմանց, և զնուարութիւնն լցուք միաբանական սիրով. ուստի ծանեափ ածային լինել շարժումն զայսոսիկ և ոչ մարդկային:

Այս զայս ևս հայցէմք ՚ի ներող քաղցրութէ ձերմէ, զի թէ տնօրինեացէ ՚ի խօսել մեղառ. միմեանս, մի եղիցի ոոկ տն առ. ծառայս և ծառայից առ. մեւարս. զի դուք զմերն պակասութիւննեք մեր առաջի, և մեք ոչ համարձակիմք ՚ի մերոց բնչ յորոց գայթագղիմք, ժանուցանել ձեզ. և այս մարտանաւորաց է օրէն և ոչ հոգեգորաց. զի թէպէտ և՝ ՚ի նիւթականաց դարձրագոյնն ունիք ամիւ, և միմասութիւն առաւելալ քան զբնաւ, այլ անմիւթական չորհան մի են հաւատացեալք ՚ի Կանաչ մեծամեծք և փուլութիւնը. ըստ Պողոսի:

Ո՞յ Եթէ ուղրութիւնն այ գիմնարկեալս ՚ի ձեռջ շինուած խաղաղ զութիւն յաւարուուն հասուացէ լինել քննութիւն բան ՚ի մասին ժողովելոց, դիցուք երիցունց բաժանն ալ որմոց գլուխ անկեան և թագաւոր զիւն ՚ին ոոկ և է իսկ Ճշմարիտ, և դատաւոր՝ զգիրս առաքելոցն և մարդարեիցն և զուղղապս վարդապետաց եկեղեցւոյ, և մեք իւրաքանչիւրոք ոոկ դատու խաղզ կալով առաջի թագաւորին և դատաւորացն խօսեացուք դատաստունու ընդ միմեանս, և ինդրեւսուք իրաւուն ՚ի նոցանէ, և որում բանի և գիմաց վկայեն դատաւորին ուղիւղ և ըստ կամաց նոց լինել, զայն ընկալցուք անհակառակ. և զոր վկայեն արտապոյ եղեալ Ճշմարութիւն, եթէ ՚ի դատաւութիւն հաւատոյ, և եթէ յաւանդութիւն եկեղեցւոյ, և թէ առ մեղ և թէ առ ձեզ, յանցանէ ՚ի բաց հարժարեսցուք երկորեան:

Եւ քննութիւն ոչ հակառակութիւն և անօգուտ բանակութութիւն ոոկ մինչեւ յայժմ, յորոց ոչ բնչ օգտեցան եկեղեցի յայսքան ժամանակ, այլ մանաւանդ վասսեցաւ իսկ. այլ եղիցի հեղութիւն և հանդարսութիւն և ըզբեռն իրերաց բառնալով և զոկարութիւն տեսարաց բժշկելով ըստ հրամանի առաքելոցն. զի որ յաղագս հակառակին յաղթելոց խօսեացի զբանն, ոոկ զի փառ որսացէ ՚ի մարդկանէ իրու զաղթօզ, վաճառական է այնպիսին բանին այց և ոչ պասսաւոր, և հարկանող վիրաւորեալ անդամոցն Կանի և ոչ պատուլ:

Այս արժան է ըստ մեծին Կարիքորի ածաբանի յայսոսիկ բերել եկեղեցւուցուք վարդապետաց, ոոկ և նա առ. հոգեւոյն նուաստացուցիչոն որբ զարութիւն ՚ոյ ասէին, և ած ասել ոչ համարձակեին, ասէր՝ տուք զզրութիւն ՚ի ճութիւն, և տացուք ձեզ թողութիւն ձայնին, մինչեւ ընդ այլ հանազարհ ՚ի այն եկեցուք օթելան, և զայս ասելով ասէ. իբրև զէիւանդս զձեզ բժշկւէք, զի ընկալցուք եղաւոր զտարացեալսոց յեղայրութիւն:

Ռաս այսմեւ դուք զոր միանդամ գտանիցիք թէրութիւն բարեաց կամ հիւանդութիւն բնչ պատճառ ՚ի մեղ, ոչ ՚ի զրաքարտութիւն ասեմ զոր առելութիւն ծնանի, և ոչ ՚ի ստաբանութիւն ամանց աներկիւղից ՚ի մէնջ առ ձեզ հաստուածելոց, և զմերս աղարտելով կարդաւորութիւն ՚ի համոյս ձեզ կարծէլով, այլ թէ զոր ունիմք խոստովանաբար, զայն դուք բժշկեցէք, և մեք թ:

հաւանիմբ իրեւ հաւատորի լը ժշկաց, թէ և դառնահամբ լինիցին դէղքնա նընպէս և թէ առ ձեզ յաւազակէն ոգւոց գողաբար մուեալ իցէ իրա ինչ արտաքոյ ճշմարիտն աւանդից, զի գոյ քուն և իմաստնցն՝ ըստ ասացէլումն, և յայտնի ՚ի մէնջ առ ձեզ՝ անստես եղեալն ՚ի մէնջ հնացեալ սովորութէքն, զայն դուք բարձեք ՚ի մարմնոց եկեղեցւոց:

Եւ չէ ինչ անտեղի կոմարելոց յիմաստութի յանկառա ընդ ընդունել զօդտակարագոյն ինչ բան: Ուր զի մեծն մարդարէից մով սէս ՚ի յոթորաց, և մարդարէն և թագաւորն դաւիթ ՚ի նաթանայ, ընդու նէին խոնարհութէ, զի ուն զիմաստութէն իւր խրատ, և ուն զյանդիմա նութին սիալանաց: ՚ի առ հմուտ բժշկաց սովորութի է ոչ անարդանա համարէ յորժամ հիւանդանն՝ յաշակերտոց իւրեանց ընդունել դէղս բժկութէ, այլ մանաւանդ հրամայել սաւառանց զանդիտելոց, լուն վարկա նէլով զառութութին խոնարհութէ, քան ՚ի հիւանդութէն կալ հնարատութ: ՚ի առ բիբք աչաց թէպէտ և սրագոյն լինի զայլս տեսանելով, բայց զի՞ն և որ շուրջ զինքեամբ են դիրք մարմնոցն՝ անկարանայ նկատելոր և յախտա նալն այլում կարօտանայ աչաց և ձեռին վառողջութէ:

Եւ արդ այս պատճառ իմաստից բան՝ բաւական է զոր տուաք գրով ծայրագոյն ձեր իմաստութէ, կարո՞ղ եք սակաւուքս զըազումն իմանալ մուաւորական տեսութէ, և զո՞չ պարունակեալոն գրով՝ բանականդդ պատ մեսցէն բանիւ առաջին սովորութէն գործ որդ ընդ հոգեւոր բանիս ծա նուցեցէն և զմարմնաւոր կրից մեր տաժանումն՝ զոր ունիմք ՚ի շուրջ եղեւ լոցս զմեօք: Ո՞գջ լէր թագաւոր օգոստէ երկնաւոր թագաւորին պահ պանեալ գրութէամբ:

Սահման հաստու հոյսուունեաց էին կեցաց՝ գրեւու ՚ի երսիս իսթուկիսի հոյս, ՚ի ինքու, ածոսէր նուգուորին հոսուու լուսնուկէ:

Dեպէտ և աղքատութի մտաց և բանի ոչ տայ թոյլ՝ ՚ի բարձրագոյնն քան զմեզ համարձակել ձեռնարկութի արկանէլ ՚ի համաստարած ծով գիտութէն ձերոյ բաժակաւ միով ջուր բանի՝ ոով յաւելունած, կամ յեթերականդ հուր իմաստից՝ ՚ի գուզնաբեայ մերոյ նշողեց հանձարոյ սակայն ինքնակալ թագաւորութէն ՚ի հրաման՝ որ ՚ի ձեռն մեծի պալա տանդ ծառայի, առ մերս հասեալ նուաստութի, տալ գրով զհաւատոյ մեր դաւանութէ բան, համարձակութի ետ տկարութես մերոյ:

Բայց և լոյնին հրաման հրամայէ տալ ամի՞ որ խնդրիցեն, յորոց ունիցի որ ՚ի մեծամեծաց կամ ՚ի փոքունց. և եթէ ամեցն տալ՝ օրէն է, քանի՞ ևս բարձրագունին ամի՞: Ո՞ս և մեք սցսոքիւք համարձակեալ տա ցուք սակաւուք զլրումն խնդրոյն. ոչ նորագոյն ՚ի մէնջ հիմնարկութէ, այլ իրեւ զշինուած ինչ ՚ի պատուական և յանձափելի ՚ի հրոյ նիւթոց ՚ի վո հիմնա առաքելոց և մարդարէից և ուղղափառ վարդապետոց. ոչ ձարտա րութէ բանից՝ յորս և ոչ կրթեցաք ունել այլ ճշմարտութէ հոգւոյն՝ ոով ծանուցաւ մեզ յունողացն զնս. ոչ զհերձուածողական խաւար ինչ ծածկելով կերպարաննեմք զբան լուսով ուղղափառութէ, ոով և կարծիմ յումաց զնոյն ախտացելոց. այլ զոր ունիմքս յաներևոյթ ոգւով, զնոյն իս

խօսիմք և երևելիս գրով վկայութեք մտաց մերոց և սրտից տէսողի հուգոյն որ զամ քննէ և դառի :

Եւ քանզի բառական զերբեմն տուեալն ՚ի ինտրոյ ածասիրին՝ զրոս և ընթերցայք, աւելորդ վարդանէաք կրկնն դրել բան վայ և նորին խորհրդոց, գիտելով զասացեալն թէ՝ առաւելութիւն բանի պատերազմ մօղէ լսելուց :

Բայց զի ձերով հրամանաւ պիտագոյնս պահանջեաց թղթաբեր ուժ թագաւորութեն ՚ի մէնջ, ոչ ընդդիմացաք հրամանին, այլ յաւելաք և զայս ևս ՚ի նոյն, ոող զի յերկուց և յերից կրկնաբանութեց հաստատեսցի բանին ճշմարտութիւն իբրև վկայինք. զոր և սկսանինք աստի, ուստի սկսան արժան է :

 Պատովանիմք ոող ուսաք ՚ի հորցն որք զհօր յատկութիւն առանձնա որութեն անժին և անսկիզբն, և զորուց ծնունդ անակզբնականին հօր՝ անեղապէս և անժամանակ. և զհորուց բղխումն և ելումն և արտաք առաքումն ՚ի հօրէ՝ անձառաբար :

Հայր ասի հայրն՝ վաստառ գողոյն որդւոց ծննդեան և հոգւոյն ելողութեն, և որդին՝ որդի, ոչ յաղաքս սփառուոր ինչ ծննդեան ըստ նիւթականաց՝ ոող կարծեն կորքն մոտք, այլ զի ՚ի բնութեց հօր և ոչ արարածէ, սակայն յեղանակ ծննդեանն անհան է յարարածոց. կողի և միածին, զի ոչ այլ որ յաւաջքան լին կամ յետ նոր ծնունդ հօր, ասի և բան, քանզի անախտաբար է ծնունդն, ըստ օրինակի մերոյս բանի՝ որ ծնանի ՚ի մտաց :

Եւ ոչ նախ հայր և ապա որդի, ոող հոսանուա և սերական բնութեն է որէն. այլ ոող յաւելունակն է հայր, յաւելունակն է և որդի ընդյանախտանին հօր և մշտնենաւորակից նմին ՚ի սկզբանն և կատարածին ծագման արեգական նմանելով Ճառադպիթից : Ո ի ոող ոչ նախ արեգակն և ապա լրոյ, այլ ՚ի միում ժամանակի երևին երկրոքեան, այսպէս և լրոյ որդի ՚ի լուսոց հօրէ ծագեալ և նոր նմին մշտնենաւորեալ : Եւ ոող ոչ փառք առանց լուսոց և ոչ պատիկ առանց նախառոպի ։ նոյնպէս և ոչ հայր առանց որդւոց, և ոչ որդի առանց հօր, զի նոր լրոյ փառաց և նկարադիր էութեն նոր քանզի փառք է հայր, և փառացն լըս որդի, սկզբանամիպ է հայր, և պատիկը աներևութիւն այ հօր որդի. վկայական որդւոց և արարածակից գաւանեմք զորդի հօր :

Խոսանուիմք և զհորդին որ ճշմարտապէս հոգի այ, և ոչ յաղաքս համանութեն համեմատեմք զնս արարածական հոգւոց, ոող և ոչ զին և զընութեն որդի հաւասարեմք չնորհօք որդւոց այ : ՚ի անզի այ անուանելովն հոգի բաժանէ յեղականաց հոգւոց :

Հայրաջեկեալ յանուկզնականէն հօրէ անակզբնակար անձնաւորութիւն կատարեալ, անիմանալի և անձառ. յերից գողով. ըստ հութեն պատմառի առ ՚ի հօրէ միայնոց, իսկ ըստ ունակութեն և շնորհաբախութեն հաւասարականէն հօր և որդւոց, ըստ առելրոյն որդւոց յաղաքս նորին հոգւոցն ։ ոչ եթէ յանձնէ ինչ խօսի, այլ յեմմէ անսիտ առնու և պատմէ, զի ամր ինչ հօր է՝ ասէ, իմէ. ոչ սկզբզն ունելով ժամանակի և ոչ փոփոխումն այլայ լութեն ըստ արարածոց. քննող անիմնելի խորոցն այ, և յայտնիչ անցայսից

խորհրդոց նոր էակից հօր և որդեսց՝ ըստ մշնջենաւորութեն, և փառակից
և կյորդ արարութեն՝ ըստ համզօք և համապատիւ գողցն։
ի բոստովանիմք և գերիս զայս անձնաւորութիւն ի միաժամանակ ժողովեալ և
միւսորեալ, ոչ յայլ և յայլ բնութիւն բաժանեալս ՚ի միւսանց, ըստ արիստին՝
արարած և ժամանակ ՚ի ներքս մուծանելով, այլ մի բնութիւն մի տերութիւն
մի զօրութիւն մի փառք անձնանք կյորդութեն հաւատացեալ ձանաշեմ։
Եւ ոչ գարեւալ հրեականին հետևողի սարելել լիբեացոյ ձայնակցելով
զերիսն ՚ի մի հաւաքել անձնաւորութիւն, այլ բաժանեմք անբաժանաբար և
միւսորեմք որոշնամք՝ ըստու զղափառ հարցն դաւանութեն։

Կամզի երբաւ գաւանեմք զանձին՝ և ոչ առաւել կամ նուազ քան զե-
րիսն, և բնութիւն մի և ոչ յերիս բաժանեալս ըստ անձնաւորութիւնն. ոչ և
ձանեաւ և կեղեցի ՚ի սերոբերիցն սրբաբանութեց՝ զերիս որբասայութիւնն
՚ի մի հաւաքելով տէրութիւն և ՚ի ժութիւն։

Եւ ոչ զվ զի հայր անձին է և որդի ճնունդ և հոգին բղուումն,
զանձալանին ՚ի մի մեանց և բնութիւն, ոչ և ոչ ադամ և սէլի և եւայ. զի ոնն
անձին է և ոնն ճնունդ, և միւսն թէպէտու ոչ ճնունդ, այլ յադամց,
բաժանին այսու ըստ բնութեան։

Աչոնն յերից համագոտուացն մեծ ՚ի բնութեն, քան ընդ որս կար-
գեցաւն. զի թէպէտու մեծ ասացաւ հայր, յաղագս պատճառին է մեծ և
ոչ զվ բնութեն, քանզի բնութիւն հաւատարակից է որդեսց և հոգեց, և ոչ
յառաջադինն ոնուազ գոլով ՚ի ժութիւն հօր և առ սակաւ յետ ժա-
մանակի եկեալ ՚ի լուսումն, ոչ թէ երբեմ յորժամ ոչ եր հայր՝ ոչ ունելով
զորդին, և ոչ իմաստուն ոչ կրելովի ծոց իւր զիմաստութիւն. և ոչ զօրա-
ւոր, յաղագս ոչ մնանու ընդ նմա զօրութեն. քանզի ՚ի այ զօրութիւն
և այ իմաստութիւն, ըստ առաքեցոյ. և ոչ բնանառ եթէ ոչ եր բանն ՚ի
մկզըանե առ ՚ի ժութիւն և ոչ ընդունակ կենդանութեն եթէ եր
երբեմ յորժամ ոչ եր առ նմա հոգին կենդանաբարու։

Այլ ՚ի հայր՝ միշտ հայր, անփոխիմէլ ունելով յինքեան զւանն և
զօրութիւն և զիմաստութիւն ոչ լինութանութիւն. և (որդին) որդի յաւիտենական
առ ՚ի հօրէ և ընդ հօր միշտ. և հոգին որ մշնջենաւոր հոգի այ և առ ՚ի ժու-

հայր պատճառ, և որդի և հոգի ՚ի պատճառէն անժամանակաբար և
առանց պատճառի, հայր ոչ սկսեալ յումեքէ. և որդի և հոգի սկսեալք
՚ի հօրէ, այլ յառաջ քան զժամանակ և զնութիւն արարիչ գոլով ընդ հօր՝
ժամանակին և որոց ընդ ժամանակաւ իմանալի և զդալի արարածոց յան-
դոյից ածեալք ՚ի զոյութիւն։

Խոստովանիմք զմի յերից անձնաւորութեց որդի կամաւ հօր և հոգեցն՝
աւետեօք հրեշտակապետին գարբեկի իջեալ յերկիր՝ զօր արարն և ուր
էրն միշտ և նախարարնամեր, և մասցեալ անուազ՝ ուստի էջն. բովանդակե-
ցաւ յորովանին կուսին անբովանդակեն արարածոց, յորմէ առեալ զմերս
մէ շանչական և ապականակիր բնութիւն զհոգի և զմիսու և զմարմին, խառ-
նեալ միացոյց ընդ անմեղ և անապական բնութեան իւրոյ, և եղե նաբար
մի և անբաժանելի, փոխիսելով ոչ զընութիւն մարմնոց յանմարմնութիւն, այլ
զմեղանձական մարմինն յանմեղութիւն և զապականոցուն յանապականութիւն
և զմեռեալն յանմահութիւն, յորժամ կամեցաւ անիմինիս ՚ի միաւորութեն

պահելով զածային և զմարդկային է ութին, բննամսեայ ժամանակի յացաւ մարդ ծնեալ ի կուսէն, անխախտելի կուսութի ծնողին մալուլ լը նոյն ծնեալն ի հօրէ անմարմառաք՝ ծնաւ ՚ի մօրէ ըստ մարմար, և որդին այ եղաւ որդի մարդոյ, ոչ ան այ որդի, և ոնք մարդոյ, զմին որդի յերկուս բաժանելով որդին ըստ հայհոյութեն նեստորի:

Վանացի բանն ոչ ՚ի մարմին բնակեցաւ, այլ թանձրացաւ ՚ի մարմին. ոչ փոփոխմանը, այլ մարմութիւն. և ոչ ՚ի կուսին արգանդի արարացաւը ծութիւն թանձրացաց իւր մարմին ըստ շարափառաց սմանց ասելոց, այլ ՚ի կուսէն առ մարմին. ոչ օտար ՚ի նմանեւ, այլ ՚ի նորդին բնութեն. և ոչ առ ազգի բրուս ընդ խողովակ ինչ անցեալ ըստ եւտիքեայ և համախոնց նորդին, այլ ճշմարտապէս մարմին զգեցեալ ՚ի զանգուածոյն ադամոյ՝ նոր խառնմանը և պահելի խառնուածով. օրինակաց գերագոյն գոլով նմի:

Վանացի արարչի ընդ արարածոյ ոչ եղեւ ՚ի սկզբանէ խառնուածն և միա տորութիւն, փոքր ինչ մրայն և ոչ ամի՞ հոգւոյ և մարմանց համեմատի շարա խառնութեն. այ ընդ մարդոյ մարմութին, ոոց և գրիգոր նիւսուայ ՚ի բնութեն գիրս ՚ի բանն որ յաղաքս հոգւոյ և մարմանց մարմութին, ասէ. վկայէ այսոցիկ պորվիւրոս՝ հակոսակ բնի շարժող զիւրն լւզու, լու զի հօրաց պայտ են թշնամեաց վն մեր վկայութիւն, ոչ մի ինչ ունելով դիմուա նութիւն, լու յու պորվիւրոս՝ ասէ, յերկրորդ մարմին զըն այսպէս. ոչ է առելի թէ եւութե իրիք անհարմին և լինել ՚ի լուսմն այլ եւութե, ընդ այլում լինել և զիւրն ամբողջ պահելով զիւժագունութին իւր ոչ սկսի խելով, այլ փոփոխելով զան մերձաւորութիւն յիւր ներգործութին. լու ասէ զայս վն մաւորութեն հոգւոյ և մարմանց. իսկ եթէ ՚ի լու հոգւոյ յաղաքս անմարմանութեն ճշմարթաւէ բանն, որչափ ևս առաւել ՚ի վիր բանին այ յաւեւ անբաղդատապար և ըստ Ճշմարտութե անմարմանց:

Լու մեր այսոցիկ համաձայնեալ հաւատակի, եթէ բանն որ եղեւ մարդ, մին ըստ յովիշանու, ոչ ՚ի մարմին փոխեցաւ զիւրն կորուսանելով բնութիւն, այլ ընդ մարմանց մասցեալ եղեւ մարմին ճշմարտապէս, և մասց անմարմին ոոց էրն ՚ի սկզբանէ. ոչ այլ ան մարմին և այլ ոնն անմարմին, այլ մի և նոյն քն է մարմին, և է անմարմին, մարմին՝ ըստ մարդկութեն զոր առ, և անմարմին ըստ ածութեն զոր ուների. լու նոյն տեսանելի և անսեասնելի, չշափելի և անշօշափելի, ժամանակեայ և առանց ժամանակի. որդի մարդոյ և որդի այ, համագոյ հօր ըստ լիճութեն և համագոյ մեզ ըստ մարդկութեն. Ու ոնն և ոնն այսորիի, այլ մի եւութիւն և մանամատուրութիւն ՚ի յերկուց բնութեց ՚ի մի քն մասցելոց անշփոթելի և անբաժանելի մարմութիւն.

Լու թէպէտե մարդկային մատք տիկարանան յայսուիկ, զի ՚ի վեր է բան զբանաթիւ, այլ ածային զօրութեն ոչինչ է անկարելի. զի թէ հոգի և մարմին պարած գոլովալ ՚ի կարե լինել յերկուց հակառակացն մի բնութիւն, և ոչ մի ՚ի նոցանէ կորուսանէ զիւրն եւութիւն ՚ի միութեն, քանի արդեօք է կար և հնար ամենազօր բնութեն այ և լինել մարմին և մասլ անմարմին, խառնիլ ընդ եղականի մարդոյոյ բնութեն և պահել անփոփին զանե զական բնութիւնն որ ՚ի հօրէ.

Լու ոոց խոստովանիմբ յերկուց բնութեց մի լւալ, և ՚ի մաւորութեն ոչ կորուսեալ զի որ ՚ի յերկոցուանցն, այսպս և զկաման ոչ այլ և այլ ասեմք, ոոց թէ

Ը է ած-այլն կամբն հակառակի լինել մարդկ պայման կամաց, և կամ մարդկաբն ուն
ած-յանըն, այլ կմոց է ութեն կրթին և զեւց կամաց՝ ըստ այլ ժամա-
նակի, և ըստ մե ած-այլն՝ յորժամ զանութեն կամեր ցուցանել զօրութի,
և ըրբեմ մարդկային յորժամ զմարդկութեն կամեր յայտնել զիսնարհութեն-
իւ այս ոչ հակառակութեն, այլ անձնիշնանութեն ցցցք. զի ոչ եթէ
մարդկային կամբն զած-այլին բանագատսէր, ոոկ և՛ի մեզ, զի կամք մարմնցն
ցանկայ հակառակ հոգւոն, այլ մարդկայինն ած-յանըն հետեւը կամաց.
զի յորժամ կամեր և թայլտայր, յայտնամ զիւրն կրեր մարմինն, ոոկ և՛ի
փորձութեն՝ յետ քառամենորեայ պահոցն լրման, ապա կամեցաւ թայլ-
բանութեն մարմնցն քաղցնուուլ. Օ ի թեպէտսւ այլ ասաց զիսն հօրն և այլ-
զիւրն ըստ ասացելոյն, ոչ ոոկ ես կամից այլ ոոկ դու, համակամութեն է այս
ցցցք, ոոկ որդւոյ առ հօրը, և ոչ հակառակութեն. զոր յայս առնէ և յայ-
սում վայրի վայ յատուկ ածութեն և ոչ վայ մարմնաւորութեն. թիջ և ս
յերինից, ոչ զի վկամ իմ արարից, այլ զկամ հօր իմց, և թիջաւ յերկնից,
յայս և թիջ անմարմին ածութին էր, և ոչ մարմին զոր առ յետ իջա-
նելոյն յերկնից.

ՆԵՐԾՅԱ, ԵՐԵՎԱՆԻ
ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆ զիարդ համարձակի որ բաժանել զիասման որդեպոյ
Եւ ըստ ածութեան զիարդ համարձակի որ բաժանել զիասման որդեպոյ
ի հօրեւ, և որ եւն կամք հօրն ինքն ցուցանե որդին. այս եւն կամք հօր
բնոյ առեւ, զի ամե՞ր որ հաւատույ յիս, տաց զիեւանն յաւիտենից. Ամե՞ր
հօր կամք եւն տալ հաւատացելոցն յորդի զիեւանն, և որդւոյ չե՞ն կամք.
այսորդի մանաւանդ շամակամութին և ոչ զնոդդիմադրութին ցուցանե
ըստ ածաբանին դրի ջորդի քանզի յասելն՝ ասէ, որդւոյ առ հայր Եթէ ոչ
իմ կամք եղիցին, այլ քոյդ, որ է իմն, յայտ արար թէ՛ իւր և հօրն մի եւն
կամք. Ո ի թէ ամե՞ր որ ինչ հօր է, որդւոյ է, և որ ինչ որդւոյ հօր. յայտ
կամք. Ո ի կամք եւն որդւոյ, և կամք որդւոյ կամք հօր.

օնդ զիմնն, և յաղթեաց փորձութին ոոկ զստեղծիչ աղամայ, և եւ իշխանութի որդւոց աղամայ ոոկ զած՝ կիսել զդորութի թշնամւոյն ՚ի բաղցեաւ ոոկ զմարդ, և զբիւրս կերակրեաց ՚ի սակաւ հացից ոոկ զած։ Ծարաւեցաւ ոոկ զմարդ, և զծարաւիս կոչեաց առ բնիքն արբուցանել զջուրն կենաց ոոկ զած։ Ա աստակեցաւ ՚ի ճանապարհի ոոկ զմարդ, այլ հանգիստ ե զիւ աշխատելոց և ծանրաբեռնաց մեղքը՝ քաղցր լժովն և փոքրոգի բեռամբն ոոկ զած։ ՚ինչեաց ՚ինաւեն ոոկ զմարդ, և գնաց ՚ի վը խորոցն և սաստեաց հողմոյն և ծովուն ոոկ զած։ Իշտ հարկս ոոկ զմարդ, այլ ՚ի բերանց ձիան նորառուել զծ սատերս՝ ոոկ զած։

Մ զօմէր ընդ մեր և վշտ մեր ոոկ զմարդ, և ընդունէր ընդ հօր իւրում զաղօթս անցն ոոկ զած։ Ա բոստունէր վշտ սիրելոյն ոոկ զմարդ, և դադարիցուցանէր զարուառուս քերցն յարութիւն և զւօրն որպէս զած։ Հարցանէր ուր եղիք զլազարոս ոոկ զմարդ, և յարուցանէր ձայնիւն զշուրեաց մեռեալն ոոկ զած։

Ա ճառուեցաւ դիւրագին ոոկ զմարդ, և գնեաց զաշխարհ մեծագնի իւրուլ արեալին ոոկ զած։ Իշկ անխօս ոոկ զրուլ առաջնի կտրչին ըստ մարդկային բնութեն, այլ բան է այ ՚ի սկզբանէ, որով կերկինք հաստատեցան ըստ անձային բնութեն։ Իւեւուցաւ ՚ի փայտի ընդ աւազակն ոոկ զմարդ, այլ զլուստառուորոն խաւարեցուցանէր և զաւազակն ՚ի դրախտն մուծանէր ոոկ զած։ ՚ի արյախս արբ և լեզեաւ կերակրեցաւ ոոկ զմարդ, այլ զնուրն ՚ի գինի փոխեաց և դառնութիւն ճաշակացն եղկ քաղցրացուցիչ ոոկ զած։ Մ եռաւ մարդկային բնութիւն ոոկ զմարդ, և զմեռեալս յարուցանէր անձային զօրութիւն ոոկ զած։

Ճաշակեաց ՚ի մահունանէ մարմուլ որբան բնիքն կամեցաւ ոոկ զմարդ, և ելքի մահունաբն զմահ ոոկ զած։ Ո չոն մեռեալ և ոն լուծիչ մահու, այլ բնիքն մեռեալ և բնիքն կենդանին և կենդանաբարը մեռելոց քանզի մի և նոյն քու մարդ գողով բնութիւն մահկանացու, և ան գողով բնութիւն անմահ։ Ո չ յերկուս բաժաննեալ զառ ՚ի յերկուց միացեալ բնութիւն, ոոկ թե ոն չարչարելի և մեռեալ և ոն անչարչելի և անմահ, այլ միաւորեալն յեր կուց ընդ գիմակացն և մի լւան՝ կրէր գերկաքանչեւր հակառակացն զիիրս, մարդկային բնութիւն զւարչարանս և զմահ, և անձային բնութիւն զանչարչ չարչարելի և զանմահութիւն։ Օ ի նա որ մեռեալն եղեւ մարմուլն, նոյն կենդանի էր անդութիւն։ և որ չարչարեալ, նոյն էր և անչարչարելի, և որ քըրունաց յերկիւղեւ, նոյն ընկրիւեաց և զլարուցեալսն ՚ի վը։ և որ փոքր մի քան զիքէշուակս խոնարհէալ զօրացաւ ՚ի հրեշտակաց, զօրացուցանէ զարարածուան։ և որ արարիչ գողով էիցու ըստ անդութիւն ընդ հօր, նոյն արարած յաց զագս մարդկութիւն ընդ մեզ, զոր և քարոզիչը բանին քարոզէն՝ ան և մարդ կատարեալ, գերագին միաւթիւն միաւորեալ քան զհոգի և զմարմին։ Օ ի մարդկային ոզի ՚ի ձեռաւ հօր աւանդեսուլ բաժաննեցաւ ՚ի մարմուլն, բայց անդութիւն անբաժաննելի մասց յերկոցունցն, բանզի էր մասցեալ ընդ բանականի հոգւոյն յոթամ էջ առ հոգիմն որ ՚ի դժոխս, և էր անմեկն ՚ի մեռեալ մարմուլն որ ՚ի գերեզմանի անդ, ոչ մասնաւորաբար, այլ բայց առ առ առ էրկուեան։

Ա ու զի նոյն որ ՚ի ծոց հօր և յորովայնի կուսին, յաթոռ փառաց և ՚ի

՚ի մասուր, ըստ աղմէ հօր եւի խաչին, ՚ի քրօրէս եւի գերեզմանի, զի լի՛ են
երկինք և երկիր փառօք նո՞ր, յարուցեալ յերրորդ յաւուր յարութի մեր
և կունք, եւ յերկինս՝ ուստի ոչ երբեք պակասեաց:

Եւ գոյ դարձեալ միւսանգամ յարուցանէ ՚ի մեռելոց զբնութիւն
ադամոց, և դաստել արդարապէս զկենդանիս և զմեռեալ ըստ հաւատոց և
խորհրդոց և բանից և գործոց, բարեացն եղելոց զբարին փօխատը լով
հասուցունն, խոկ չարեացն զվճիռ դասաստանի տանջանացն:

Եւ ինքն թագաւորեացէ ընդ նիմն թագաւորեցելով յանիւտ և
յանախանան յախտենին, ծանուցեալ յայնժամկատարելապէս՝ զոր այժմ
չափաւորապէս ընկալաք զդիտութի հաւատոց՝ որ ՚ի հայր և յորդի և ի ոք
հոգին, որում փառք և զօրութի յախտեանս: ՚ի մէն:

Վայ ինչ որ յաղագ համագոյ շըրորդութեն և միանդութեն և վշտնու
րենութե որդուց, ըստ մերում հաւատոց դաւանութեն. ՚ի իմնդրոց վեհա-
գունիդ հրամանաց՝ ասացեալ դուզնաբեաց ինչ բան, բաւականացի՝ առ
պատճառս իբրև պատճառս տալով իմաստոցդ՝ ըստ խրասու իմաստոցն,
իմաստնագոյն ևս լինել:

Եւ ինչ յաղագ սաստիւթեանց ենիշն շառաց:

Ասասցուք սակաւուք և յաղագս աւանդութեց եկեղեցույ՝ զոր ու-
նիմի ՚ի հարցն առաջնոց, և ընդդեմ կարծին՝ ոչ ունողացն զնոյն,
և զպատճառս երկրաբանիւրոցն եթէ վս եր առնեմք, գեցուք առ ընթեր
ճշմարտութիւ ըստ վկայութեն այ և ոչ խարեւութիւ:

Եւ նախ վս ոք հացի պատարագին՝ զոր մեք և հոմայեցիք բաղարջ և
ոյլ եկեղեցիք խմորուն կատարեն, և իրարպանիւրոք յիւրումն փութաց
արդարանաւ, Շայց Ճշմարտութեն սիրողաց արժան և ոչ սովորութիւ ծա-
սոյցել ոոկ տգետ, և ոչ անիրաւութիւ արդարանալ ոոկ վիճաբան, այլ ՚ի հո-
գեարական դրախտս յանաշունչ զիրս շրջել մոտք և խնդրել ՚ի նոցանել ըլ-
գեարական դրախտս և ապա ճաշկել ՚մըդ յաղագ նախասացեալ պատճա-
պուուղն Ճշմարտիս, և ապա ճաշկել ՚մըդ յաղագ նախասացեալ պատճա-

պիս խորհրդոց՝ այսպէս գտանեն իմ ՚ի նոց գշշմարտութիւն:

Խորհրդութ տնօրէնութենն քնի՝ ոոկ ամենայնին, նոյնպէս և մարմաց և
արեւան նոր կատարումն գուշակեցան մարդութիւնն ՚ի ձեռն բազմաթիմի
օրինակաց և բանից:

Եւ նախ առ սէղանն արքահամու՝ որ օրինակ եր վերնատանն աեղա-
նոց, ոչ խմորուն այլ բաղարջ հացին կերակրեցաւ ՚մը, ըստ ասելոյն առ
առայ, փութա թրէա գրիւս երիս ալեր նախց և արա նկանակս. որև զնոյն
նմանութիւ հացին ոոկ անմարմաքար յայնժամ, այժմ ՚ի մարդութեղան իւ-
րաւմ մարդին իւր անուաննեալ բաշխեաց ըստ հաւատոց որդուցն արքահա-
մու փօխանակ որթուն և բաղարջն՝ զոր եկեր ՚ի մամբրէ ընդ հովանեա-
կաղնուցն: Եւ զի բաղարջ եր հայն զոր եկերաց սառայ, յայտ է ՚ի զօտայն՝
զոր եստ հրեշտակացն, զի գրեալ է թէ բաղարջ եկերաց և եստ նոց:

Եւ որդին, իւր յորժամ հանդերձեալ եին ելանել յեղիպտոսէ՝
օրինադրեաց այ մովսէս ոչ բառնալ խմորել ընդ ՚ի գետանս, այլ անհետ առ
նել զնա զաւուրս եօթն ՚ի տանց իւրեանց, և բաղարջն՝ միայն կերակրել
զա:

զաւուրս եօթանցն . որ էր օրինակ բաղարջն տերունական խորհրդոյն , և Եօթն աւուրբն Եօթն դարու կենցաղոյս : Որովզ օրինադրէ ամցւն՝ որք յեգիպտական անհաւատութեն Ելանիցեն և ի վէրին աշխարհն աւետեաց ձանապարհորդիցեն , խմոր մեղաց ոչ բառաւլ ընդ ինքեանս , այլ կերակիւ անապակին և ածային Տաղիւն դպակեան և իմանալեան , այսինքն՝ մարմնովն այ , և բանիւն՝ որ Ելանէ ՚ի բերանց նրա :

Այլ զմանանայն՝ որ օրինակ էր կենացս Հացի ըստ պօղոսի , անխմոք և ոչ խմորեալ ուստէին յանապատին :

Իշւ դարձեալ յորժամ հրամայեաց Ա՞մ մոլսէսի ունայնամեռն ոչ Երևել առաջի նոր , զհացն զառաջաւորութեն օրինադրէր դնել ՚ի սեղանն քառութեն յիւրաքանչիւրում աւուր՝ յօրինակ մարմնոյն քսի . և զի բաղարջ էր այն և ոչ խմորուն , յայտ առնել բանն աբիաթարու քահանայափետի առ դաւիթ ասացեալ , Հաց պիղծ՝ ասէ , այսինքն խմորեալ ոչ դոյ ՚ի մեռին իմում , այլ Հացն ոք զառաջաւորութեն՝ որ է բաղարջն : Իշւ զի առ հնովն օրինակ բաղումք են , եկեսցուք առ նորս և ձմարիստ :

Գանոն ճշմարիտ՝ յորժամ եկեր զգառն օրինակին և զբաղարջն ընդ եղեգին , յետ կատարելց զհինն սկի զըն արար նորոյ ուխտին , բատ աւետարանական պատութեն . և առեալ Հաց ՚ի սեղանոյ անտի , յայտ է թէ՝ բաղարջ , քանզի առաջին որ էր բաղարջակերացն , ասաց . այս է իմմարմին :

Նաև կուսածին և անախտական մարմնոյն ՚ի դեպէ բաղարջն և ոչ խմորեալն լինել օրինակ : Ա՞րդ բաղարջով կատարողաց զնորհուրդն ոք՝ այս և որ նման սոցին ՚ի գիրս ոքս աւանդեալս :

Իշւ պատմառ պատախանատութեալ կայ և որոց խմորովն կատարեն՝ առնուլ բանս ինչ ՚ի վկայութեն գրոց , զի զեւրեանցն հաստատեացն : նախ զգովութիւն խմորոյն որ ՚ի փրկէն , այն որ յօրինակ բերէ աբքայութեն երկ նից , որ ոչ է ՚ի խորհուրդ ոք Հացին , այլ յաղագս քարոզութեն աւետարանին . զի եմուս յաշխարհ ոոկ յալիւր , և որք ընկալան զնաւ խմորեաց զամն շարժելով ՚ի սերն այ :

Առնուն գիրք և ՚ի շարեաց օրինակ դիմոնն , ոոկ պօղոս ասէ . զատիկ մեր զենաւ քու , այսուհետեւ արասցուք տոն մի ՚ի խմորս հինն և մի ՚ի խմորս չարութեն և անզգամութեն , այլ յանխմոր ստուգութեն և ձմարտութեն : Ասէ և ածաբանն գրիգօրիոս ՚ի պատքին , եթէ խմորեալն ոչ լինի Հաց կենդանական :

Այլ թէպէտեւ յայնժամ որ ՚ի տեառնե աւանդեցաւ խորհուրդն բաղարջով էր , ըստ յառաջ ասացելոց . բայց յառաքելոցն աւանդեալքն չուն տալ մեզ յայնապէս զցցոյց ճմարտութեն՝ բաղարջին լինել եթէ խմորեալ Հացին , քանզի Հաց միայն հրամայեին բերել հաւատացելոցն որով կատարեին զնորհուրդն :

Իշւ արդ՝ եթէ փոյթ էր հոգւոյն միոյն Հացոյ լինել այ և միւսոյն ոչ ցուցեալ էր եկեղեցոյ՝ կամ առաքելովն և կամ ոքց վարդապետացն բանիւք . բայց հաստատեալ գիտեմք , եթէ ոչ այլ բնչ է Հածոյ այ , բայց ուղարիտա . հաւատքն և մաքուր վարքն : Այլ եթէ պարզ մոօք և ոչ հերձ ուածողական բնչ կարծեօք կատարին այսոքիկ , աւանդութիւն են ազգաց և ոչ առաւելութիւն կամ նուազութիւն ինչ ՚ի հաւատու :

որ է հաւասմն մթանայ և յօդի ՚ի գլուխն քս՝, յայնժամ և անդամեն՝ որ են աւանդութիւն, ուղղին և կամ հաճոյանան միմեանց ՚ի փառու (քնի) այ։ Ասացուք ըստ կարգի և յաղագս բաժակի արեանն տն՝ ոռ. մեզ միայն հաշատուել ՚ի ուշյն գրիգորի և ոչ առ այլ եկեղեցիս, անապակ լինելով գինի աւանց հառաման ջրոյ։

Որոյ նաի և առաջին պատճառ. քանզի անապական գոլով արեանն քնի յաղագս ընտ անապական բանին միասորութեն, ՚ի նոյն խորհուրդ և ըշատ-աց արեան ՚ոք անապական կասարեմբ, որ և՛ի հասարակական անուաննեն յայտնի է, զի թէ անխառն ՚ի ջրոյ գինին անապական կոչն, յայս է թէ խոռոշեալն ընդ ջուր՝ ոչ է և ոչ ասի անապական։ Եւ գարձեալ զի արն յօրժամ առ ՚ի ձեռս վըաժախն և ասաց՝ այս է արիւն իմ նորոյ ուխոտի, յառել թէ ոչ արբեց ՚ի բերոյ որթոյ, մինև արբեց զդան նոր ը ձեզ յարբոյութ հօր իմոյ։ Եւ երանելին յովշան ոսկեբերան ՚ի սոյն բանին մեկնութիւն որ ըստ աւետարանին մատթէի, ասէ թէ՝ այսու զիմս զար հերձուածն արմատաքի խէ, զի էն ունանք որ ՚ի պէ խորհուրդն ջուր ՚ի կիր արկանեն։ ՚ի բերոյ որթոյ՝ ասէ, և որթն գինի և ոչ ջուր ծնանի։

Ուեպէօ և որոց հանց թռենի ջուր արկանեն՝ թիւրել զըանն երան և լուսոյ իտութան։ Էն ասեն մանկ՝ որդ ընկ ջուրվ զնորհուրդն աւանդէին, զոյ յաղագս նոց ասու և ոչ վ՛ո ՚ի գինին խառնելոյ։ Եւ մէք զանուն նոց ոչ երբեք լուսապ, և ոչ ՚ի գիր զանիմաստիցն զայն հերձուած ընթերցաք զի որդ ջրուսառն գինեաւ առնենն թէրեւս ունին ինչ պառձառս, իսկ որդ ընկ ջուրվ առանց խառնման գինուոյ՝ յոյն արդեզք անուն կատարեն զայն, ՚ի քսի՞ն ոչ երբեք զի նո գինի առ ՚ի մեռու ըստ աւետարանզայն, և ասաց՝ այս է իմ արիւն և ոչ ջուր. և այլոք զայն խորհուրդ զ կատարեաց՝ բաց ՚ի քնէ, ոչ գինեաւ և ոչ ջուր. ասու յայս է թէ՝ բարձուր են այսորիկ և ոչ ճշնարուի։

Ուել զայն ՚ի կողիցն տն կրկին աղբերացն ջրոյ և արեան հոսումն առնուն որք զնորհն արկանեն, ՚ի վլայութ իւրենցն աւանդոց. և որ իմասուց էն զմեծ և զգ մուշը ՚ի հրաշիցն այնտիյէ զկատարութեն կարծել վ՛ս այսր պատ ձառի լինել։ Ո ի եթէ փայտ ինչ էր այս այ, բաւական էր ՚ի միտուուրուք հոգեկիր արանց, կամ յօսաքելոցն կամ յերեւելի վարդապետաց եկեղեցոյ արկանւ. թէ արքան է ջուր ՚ի բաժակն տէրունական խառնել, և ոչ մի զք հակոսակիւր կատարել զըանմցեալոն։

Խաց ոչ վ՛ս ՚ի բաժակն արկանելոյ եւ ջրոյն վտակն ընդ արեանն, այլ վ՛ս ՚ի մահն քնի մկրտութեն խորհուրդոյ, ըստ առաքելոյ՝ որ առ հռամայէ ցիսն դրէ, ոչ գիտէք՝ ասէ, զի որ միանդամ ՚ի քն մկրտեցան, ՚ի մահ անդր նորա մկրտեցան։

Ո որ և ընըն յովշան ոսկեբերան ՚ի մեկնուի նմին բանի աւետարանին որ ըստ յօհաննու, ասէ թէ՝ ՚ի յերկուաց աղբեւրացն՝ որ ելին ՚ի կողիցն տն, շինեցաւ եկեղեցի, քանզի ջուռն ծնանի մք վլրուտին աւազունան, և արեամբն սնանիմք ճաշակելով զնս։

Վին համաձայն և գրիգոր նիւսացի ՚ի բանն որ վ՛ս թազմանն տն, ՚ի դիմաց արիմաթացոցն յովենիսա ասէ, շօաթեցից զնարատ կոզս նորա յորմէ աղբեւրացաւ արիւն խորհուրական, և ջուր վերստին ծննդական։

Եւ ոչն ենիւմ որ յասորուոյ՝ ասէ. եւ ՚ի նմանէ բշտումն ջուրց, զի

չի թուացէ՝ զհուրն աղամայ առաջնոյ, և եղիցի՝ լուանալ զծառայուշը չարուեն նր. Եւ և արին ողորմութիւն՝ որով գնեաց զմեղ ՚ի ծառայութեն անտի. և քանզի յարենէ և ամկենդանուին, կենդանացոյց զմեղ արեամբն իւրովէ.

Եւ այլ բազումք ՚ի վարդապետաց՝ որք յիշատակեցին զայս բան, ՚ի սոն գեմս մեկնեցին, զծուրն ՚ի մլրուե նորհուրդ, և զարին ՚ի ճաշակման Այլ զոր վահցին ասացաք թէ՛ ուղղափառ հուատու և արք վարս պահան. չէ ՚ի մեջնած, և ոչ կամ իմորուն հացին և կամ անսմոր կատարել զածոյին խորհուրդն, զնին ասացուք և յազագս բաժակին, զի թէ ջրով ոք կատուրէ և եթէ առանց ջրոյ, ոչ և ընդդմից ՚ի սոցանէ՝ կամ փառս ընդունիցի յայ և կամ տաճանս, այլ որք ոք սրուին և ուղղել հոգւով մատուցանեն, փառաւորին՝ ՚ի նախանձ. և որք անմաքուր խորհրդով և վասթար գործով, տանջանաց ակնկացին՝ որով օրինակա և կատարենցեն, և թէ անապակ և եթէ խառնեալ ընդ ջրոյ.

Ո ի եթէ փայթ ինչ էր այ և անձանոցն և հաճոյ, և կամ այս բնէ և կամ այն, այդ զայլ պատուի իրան գրեալ էին և զայս ևս, յայց պօզոս առ կորնթացին՝ յորժամ զուերանական խորհրդոյն յիշառակեաց զկատարումն, ոչ պատուի իրեաց խմբեալ հացին կամ անսմոր, և խառնեալ ընդ ջրոյ գենեաւ կամ առանց ջրոյ կատարել, այլ մանաւանդ զոր ինդքելին էր այ. փորձեացէ ասէ մարդ զանձն իւր և ապա ՚ի հացէ անտի կերիցէ և ՚ի բաժակէն արբցէ, զի որ ուտէ և ըսմէ անարժանութիւն՝ ՚ի գատաստան անձին իւրոց ուտէ և ըսմէ, և թէ պատական և լիցի մարմնոց և արեանն տն Եւ այլ բարովք անցան բանին նյնցես ոչ զնիւթյուն զանազանութիւն, այլ զարդանաւորութիւնի բարովքցին:

Եւ դարձեալ և այս աւանդութիւն եկեղեւոց հայատանեաց ՚ի նախանձաց անտի սկսեալ, Ո ի զուն ծննդեան և մլրուեթե տն ՚ի մուոմ կասարեմք աւուր և այն ոչ վայրազար, այլ յայժ խորհրդապէս քանզի ամեկին զեցիք ՚ի սկզբանն սոյնպէս կատարեին, որ գիտելի է և ձերումդ իմաստութիւն. և թէպէտու յետ ժամանակի յայլ եկեղեցիս զմի տօնն յերկուս բաժանեցին, մեք զաւանդեալ մեզ ՚ի նոյն գրիգորէ անփոխիւլ պահեացոք ըստ վլայրութե նոյն աւետարանին դուկայ, ոոկ պատմէ յետ պատման ձևոյն զարդիայ, և սաէ թէ՛ յետ աւուրցն այնոցիկ գնաց ՚ի տուն իւր, և թէ յշացաւ եղիսաբեթ կին նորա:

Եւ աւուրք պաշտաման քահանայութեն զաքարիայ՝ կոչէ զինին օրեւոյ տօնն քաւութիւն և զեօթնօքեայ տօնն տաղաւարահարացն, որ լինին երկուտասան աւուրցք. և տէսիլ հրեշտակին և պապանաւումն զաքարիայ յառաջնուն աւուրցք տօնի քաւութեն եղեւ, որ էր ըստ երբայեցւոցն ՚ի թշրին ՚ի տանն, և ըստ համայնեցւոցն ՚ի սեպտէ մբերի ՚ի քսան և եօթն, յօրումասէք գուք լինել զգութիւն եղիսաբեթի: Ոոկ թէ ՚ի նոյն յաւուր յորժամ ետ աւետիսն նմա հրեշտակապէտն գարբիէլ գնաց ՚ի տուն իւր և յղացաւ եղիսաբեթ կին նոյն, և ոչ մնաց տօնին կատարաման ըստ աւետարան չին պատմեցյ, թէ իբրև լայն աւուրք պաշտաման նոյն, ապա գնաց ՚ի տուն իւր՝ որ էր ՚ի լեռնակողմն հրեաստանի բացագոյն յեէմէ: Ո այ և զաւետիս կուսին ՚ի քսան և հինգն մարտի ասէք լինել, և զծնունդն ՚ի քսան և հինգն գեկտեմբէրի երկուտասան աւուրցք յառաջադոյն:

Խակ մեք ըստ որդյ աւետարանին զուկայ պատմութեն յետ երկուց տօնից երկուտասան աւուրցն լրման զորս աւուրցք պաշտաման կոչէ զաքարիայ, ասեմք զյուղթթի եղասքեթի, որ եր ՚ի թշրին ՚ի քան երկու և հայութ տեմբերի ՚ի յինն, և լինի ըստ այսմ կարգի աւետիք կուպին մարդամու յաջ ըբէլ ՚ի եօթն և ծնունդն յունալրի ՚ի վեցն, և ՚ի նմին աւուր՝ յորում ծնաւ ըստ թռայ ամսոյն, թէե ոչ պատկեր աւուրն ՚ի վեցն յունալրի յետ երեսուն ամաց եղև մկրտութեն ՚ի յորդանան, և այս անախալէ:

Ո է եթէ երեմասմայ եր և ոչ աւուել և ոչ նուազ, ապա յաւուր ծննդեանն հարկ է լինել և որ մկրտութեն, եթէ պարտ է երեսուն ամին անգերի՛ մալ և անաւելորդ :

Խակ եթէ յառաջ ծնունդն է և յետ երկուտասան աւուրց մկրտութ, ոչ պարս եր ասել թէ՛ յու եր ամաց իբրև երեմասից, այլ թէ՛ յու եր ամաց իբրև երեսուն և միոյ սկսեալ ոոկ և յանուանս աւուրցն է տեսանել զի՞ ծագել արեւոն ոչ զանցեալ աւուրցն կոտը մեք զանուն, այլ զնորդյն և ՚ի թուուա կանութեն ամսոց և ամաց յառաջնուում աւուրցն յորժամ նորն սկսանի՞ նորոյն վերակողի անուն և ոչ հնոյն: Ա այսր ամի ուղի՞ղ և յայսնի պատճուաց առաջ առաջնին հարքն հաստատեցին ՚ի միում աւուր զննդեանն և զմկրտուեն տօնել խորհուրդ, և մեք նոցին հետևեալք զնորդյն կատարելք աւանդուի:

Հանդերձ ասացելովն է և այլ ինչն խորհրդական բան: զի ոոկ ծնաւ ըստ մարմանոյ ՚ի կուսէն որդյ, ծնաւ մկրտութեն և ՚ի յորդանանէ յօրինակ մեղ. և զի երկուբն ծնունդք են, թէպէտն զանազանեալք ՚ի միմանց խորհրդեամբ և ժամանակաւ, վը այսորիկ սահմանեցաւ ՚ի միասին տօնել ընդ առաջնոյ ծննդեանն և զերկորդ: ծնունդն:

Լին և այլ ևս յուղաբոյն պատճառք յաղագս արդարացուցանելոյ զմերս աւանդութեն և ցուցանել համաձայն առաջնոց հարցն աւանդից, և թէ՛ ոչ բնինահամութք բաժանեցաք մեք յայլց ազգաց այսպէս տօնել ըովս: այլ այլք զմերս ունելով յառաջնոյն և փոխեցին ոոկ կամեցան որ այժմս ունին:

Խակ մերս եկեղեցի անմիտիսն զառաջնոցն պահեաց սովորուի, եթէ հեռաւուրութեան աշխարհին պատճառաւ և եթէ բաժանելոյն աղացաւ յորում և ասելութեն եմուտ ախա ՚իներս, ոչ գիտելք:

Վանդի ասելութեն ոչ միայն նորաձեւ աւանդութենց ոչ տայ տեղի, այլ ՚ի հին սովորութեցն ՚ի բաժան լինել հնարի վը ստելուն հակառակին:

Խակ սկրին զօրութի ոչ միայն զպատշմն և զդիւրին, այլ զանդէպն և զդժուարինն տայ յանձն առնուլ վը հաճյցի սիրելոյն:

Լը ոոկ բնձ թուի յայսպիսի իրս յանցանք ոչ թիւ ամսոյն է կամ պատկեր աւուրցն, այլ հակառակութին միայն: զի յորում աւուր և տօնէ ոք անհակառակաբար՝ համեյ և այլ:

Ո էնչ այլ մեծագոյն քան զպատիին խորհուրդ: յորում բաղսւմ եկեղեցիք բաժանեալ եին յառաջնոցն: ոոկ պատմէ եւսեբի կեսարու, եթէ կողմանք ասիացոց յաւուր հինգաշքամթւուն ըստ հնոյ զատկին տօնեին: ուսեւալք ՚ի յօհաննէ աւետարանէ, իսկ եկեղեցիին հոօմայեցուոց յաւուր միաշաբաթւուն ՚ի յարութի տն մերոց: Լը փոքր մի հակառակելով խաղաղացան գարձեալ երիանսաբ հետեւողի առաքելցն միջնորդ եղեալ, զի

ասաց նաև ասե առ Երկուեան կողմանսն, եթէ որովհետեւ հաւատոյն ճշմարտութիւն է մի և նոյն է, չեւ պարու յաղագս տօնից բաժանման հակառակիւ ընդ միմեանս, զի ամ ինչ որ ՚ի փառս այց է՝ հաւասարապէս ՚ի նմանէ ընկալեալը են :

Ո՞ որ օրինակ դոյնք մարմնոյ սեւութիւն կամ սպիտակութիւն ոչ ինչ վաս մեն զմարմին յորժամ բնութիւն առողջ իցէ, նոյն և որք զհաւատն առողջ ունիցին չեւ ինչ վաս ոգւոց տօնից կամ այլ ինչ աւանդութեց եկեղեցւոյ զոնազանութիւն :

Ո՞ և Երեքորբեան փառաբանութիւն զոր եկեղեցիք ձեր Երից անձնա ւորութեցն մասուցաննեն և մեք ՚ի դեմու որդւոյ միայն, և Երկրիքին խոր հըրդականք և գեղեցիքէ յորժամ առանց հակառակութիւն ոք տեսցէ, բայ հակառակութիւն հայհցութեն եղեալ պատճառ փոխանակ փառաբանուե :

Ո՞ ի ձերոցդ զեւզ զըսպարուելով ասեն զարդրորդութիւն ասէք խաշեալ, և մերքս ընդդիմաբանելով թէ զիսաշեալն վշ մեր՝ ոչ ասէք ՚ի ծ և հզօր և անմահ ՚ի մահուն, այլ մարդ սոնկ. և Երկորին փութան յաղթել ոչ բարուոք յալթութիւն միմեանց :

Ո՞ յէ մեք թէ պէտու զայս առ որդի միայն ասեմք ըստ առաջին հարցն աւանդից, բայց ՚ի բազում պաշտամնան եկեղեցւոյ զերիս որբասացուիս սրբութիւն երրորդութիւն նոյ Երգեեք. և թէ լիներ միաբանութիւն Երկաքանդիւրոց կողմանց ըստ կամացն այ, այսոքի դիւրաւ յօրինեին փոքր ինչ բանի յաւելուածոյ : Ո՞ առաջին Երիս սրբասացութիւն, զահն և զիզօրն և զանմահն հօր տալ, և զերկորդու Երիսն որդւոյ, և զերրորդն հոգւոյն նոյ, զի նւրաբանընիւր անձնաւորութիւն անմերի և համապահիւ զերիսն տացուք, և ոչ կիսակատար և ըստ մասին. ոոյ թէ ած միայն ասէլ զիայր, և հզօր և անմահ ոչ. և հզօր միայն զորդի, և ած և անմահ ոչ. և անմահ միայն զհոգի, և ած և հզօր՝ ոչ. այլ Երիցն մի ըստ միուն զերիսն տալ կատարելապէս արժան է :

՚ի նոյն կերպարանն Երևի ճնունդ հակառակութեն և ոչ ճշմարտուե և որ յաղագս նոյ իսաբն քեւեռեալ լինել և կամ առանց բեւեախ զոր ոչ ունիիք :

՚ի թէ յօրոց պատուիրանաց ընթալք զմին պատուել յայսանե և զմիւմն անպատճնել յածայնոցն ոչ ուստիք, այլ ՚ի չարին խաբէութիւն. զի զհալածիւն իւր տացէ հայհցուել բերանով Երկրպարուաց նորին, զնոյն և խորտուկել նոցին ճեռակի ՚ի կատականս ինքեան և ՚ի կորուս գործողաց :

՚ի թէ ոչ այս զի նոյն արդեքք պատճառ վաստու ՚ի հաւատոս բեւեախ իցէ, մեղ յարնապէս գիտելի ոչ այլ ինչ, այլ յաղագս անբակի պահելոյ զեղեալսն ՚ի վը միմեանց զիայտան. և յայս անտի է, զի զովեղենան և զարծաթեղենան, լոյ զի միատարր են և ոչ յերկուց բաժանելոց ոչ բեւե ուեւեք, զի և նոյն իսկ խան առաջին ոչ առանց բեւեռելոյ բմանի, առ ՚ի կարոջ լինելոյ քանրութիւն մարմնոցն բառնաց :

՚իսկ առ խմանապէս տեսութիւն մոայ՝ բուն խաչին որ ՚ի վերուստ ՚ի խմարէ իշանէ ածութիւն ասի օրինակ, իսկ խսորնակն մարդկութեն, և բեւեռն միրոյն կապակցութեն, որ միաւորեաց զած ընդ մարդիկ :

՚իրդ որ վուանդ հոգւոյ ՚ի բեւեռելոյ խաչին լինիցի, և կամ օգուտ յոչ բեւեռելոյն տղացոց և ոչ կատարելոյ ինձ թուն ՚ի այսպիսեց Երաց հակառակուի :

Եւ կամ յաղագս օրհնութեն խալի՝ զոր ունիմք ՚ի հստիւնեայն հարց, ու ըստ և ձերբդ հակառակին, զոր և յայսր աշխարհի զնոյն իսկ տեսաք յունարէն գրով ՚ի հին կտակարան :

Եւ ո՞ր ՚ի գեղեց է, ընթեռնուռ նախ զածային զւանան՝ զմարդարէիցն և զաւաքեցն և զաւետարանցացն և զաղօթու քահանայականն ՚ի վը նորոյ յօրինեալ խալին, և ապա կանգնել յարեւելս և երկրպագանել և թէ լոկ նիւթոյն առանց օրհնութեն զերկրպագութի մասուցանել ոոկ զի ամ ձեւ քառակուսի երկրպագելի եղիցի որ ՚ի նկարակերութիւնն կամ յայլ նիւթմա աշխարհի :

Պ սու այսմիխ և յաղագս փրկչական պատկերի և մոց նորին ՚ի մերոց ունաց տղիսաց հակառակութի ցուցանի, և ձեր առ այստիկ գայթագելեալ եւրե օրինադրութի ՚ի մէնջ կարծելով համօրէն ազգիս : Ա մեք և որ ըստ մեզ այսգէս ունիմք և քարոցեմք, թէ ոոկ զածընկալն խաչ տեսանելով ոչ երեւելի նիւթոյն, այլ անեւընելութին այ որ ՚ինմա՝ զերկրպագութի մասուց ցանեմք. այսից և փրկչական պատկերին ոչ նիւթոյն և գեղոցն, այլ քնի որ է պատկեր անեւընելութին այ հօր երկրպագանեմք նովլաւ :

Խակ զբեցն զպատկերս պատուեմք և փառաւորեմք միջնորդ և քարե խօս առ ամ ունելով. ատկայն զերկրպագութին այ ՚ի ձեռն նց մասուցանեմք, զի երկրպագելի միայն արարջին է պատկեր և ոչ արարածոյ :

Խա քանզի պատկեր և անուն մի և նոյն են, լոկ կերպարան և սոսկ ձայն և անանակեցելց իրին, ուն աշաց և միւտան ականջաց տալով զգայութ և եռուի մարդոյ, ոչ արժանաւորաց միայն, այլև անար-

ժանից, որբան զպատկերն այ որ է հոգին ընդ բնիքեան կրէ կենդանութիւն, և յետ բաժանելցն ՚ի միւտանց որքն (միայն) են երկրպագելի մարդ միաք, վե զի հանգուցեալ է ամ յոսկերու նց ըստ գրեցելումն . իսկ ան որցն ոչ երբեք, քանզի թմոխուր են յածայնոցն : Իսաց անուն և պատկեր առանց կութեն, ոչ սրբ է երկրպագելի և ոչ անորդ. քանզի արարջին միայն է ընդ ամ տեղիս լինել կութի, որով և երկրպագէի կութին աներեւոյթ յերեւելի պատկեր նորին և յանուն . իսկ արարածական բնութեն կութի ՚ի տեղովոյ յորում է պարունակի, և ոչ յամենայն է : Խա վ՛ս զի ու ունի երեւելին պատկեր զկիզենստիպն իւր անեւընելութաքար ընդ բնիքեան ոոկ պարզին պատկեր, ոչ է երկրպագելի ոոկ այ ։ այսմ և առաքելսկանն վլայէ բան, և թէ հնազանդութեն որդով մերով բնութիս հօր մինչեւ ՚ի խալին մահ այս փոխադարձ եղեւ առ ՚ի հօրէ, զի նորհեաց նմա անուն ասէ՝ որ ՚ի վէր է քան զամանուն : Խա որով իւրիք անուն նոր վլերագոյն է քան զայլ անուն ինքն յայտ առնէ, զի յանուն յոի քնի ասէ ամ ծունդ կրկնեսցի, երկնաւորաց և երկրաւորաց և սանդարձամետականաց :

Խա արդ եթէ անունն քնի որև պատկերն այնու ՚ի վէր է քան զամ անուն, զի երկրպագէի յերկնաւորաց և յերկրաւորաց՝ ոոկ ասաց առաքեալ, և զի պատկերն և անունն համազատիւք են՝ ոոկ ասացաք, ապա չէ օրէն զծառաց ական բնութեն անուն և պատկեր՝ հաւասար բնութիս տիրականին պատկերի և անունն երկրպագելի վարկանել այլպարտ է արարածոյն՝ արարջին միայնոյ և փրկչին նկարագրեալ կերպարանի զերկրպագութին ընծայութեն զմանական գանձութեն, իսկ զմաներին մասուցան որ են բնութիս ժամ

Ֆառայակիցք մեջ պատուել և յարգել ըստ իւրաքանչիւր արժանաւորութեա, և զարուղին և թե նոցին զլարս իւտեսնէ պատկերի իւրոցն, իւրաքանչիւր պատկերացն օրինակ առնուածեղ բարեաց, զմուա ածելով զզանազան ձգնութիւնց՝ որ վաշ ճշմարտութեն. և որ անարդէ զնա՛, ոչ զիւլթ պատկերին համարեսցի անարդէլ, ոյլ զայն յորոյ անուն պատկերին է նկարագրեալ, և թէ զտն և և թէ զտառայից նորա.

(1) ողից ասել և որ վառաջաւորին պահոց առասպելքանութիւն իւմերոց այսի յօդեալ վառ մեր. Ասրդիս ասեն կրօնաւոր՝ եշ ունելով և սկունդ, և սինդի նոր յառաջնմթայ լինելով՝ իւ տէղին՝ ուր հանդերձեալ լինեց ընթանաւորդիմն, աւետիս տարլով գալստեան նոր, զի ընդ առաջ ընթանացցեն նմա, և իշան նորին յանուն վառ առաջաւոր լինելոցն է դեւալ ասեն մեր զանուն պահոցն իւ սարդամն այն օրինադրութէ. որ վերագոյն է այս զըպարտութեա աստոցուածքմնջ քան զիւլթանուականացն առասպելը ալ անարանութիւն. Պահիսի է ծնունդն ատելութէ, զի համբաւոց բարեաց յառ զայս ատելոցն ինուն զլարիս և սուու վարկանին, և սուութիւն և առասպելուաց բանից բանան յօդարութէ և ճշմարիս համարին. ոոկ և մոլու այս է տեսանել, զի թէ տակաւանի իւ խաւարի անգիտութէ նատեսք ոոկ իւ կուպաշտութեն, չէ՞ր հնար այսպիսում մծիծաղական աւանդից հաւանէլ թողթէ յայժմուս՝ մինչ լցեալ է երկիր ամ գիտութէ ոոն, և լոյն իմաստուեծագեալ է յաշխարհ.

Վ. Ալ մեք զի առաջաւոր անուանեմք զպահոց զայն, առաջին այս է պատմառ, զի յառաջ գողով քան զպահոն քառանուերորդաց, և ոոկ զկարապետ և զնախիլնմացն է նոմին. երկորդ՝ զի հայաստանեացս ազգի առաջին այն էն պահճ. իւ ոբյուն գրիգորէ հաստատեալ յորժամ էն իւ վիրապէն, անտուալութէ կայ օրինադրելով հարուածելոցն զաւորմ հնագ յաղագս պատուհանին է զելց բժշկութէ. վայ և բազումք ըստ նախնեացն սոլորուեծուազահութէ զաւուրն զայնոսիկ անցուցանեն. զոր և յետոյ պատշաճ համարեցան ընդ նիստնեացւոցն պահոց զայս կարգել պահք ըստ ասորուոցն և եգիպտացւոցն, ոոկ և պահէն սրբութէ. Խոկ այն զի յետ կատարման պահոցն զպբյուն սարգամի զօրալսի կատարեմք զիշատուակ, այս է պատմառ. քահզի զինի ժամանակի իւնոցն թիւ ամսոյ, յերեսունն յունվարի կատարեցաւ նաև վիպայական արեւամբ վայ քսի, վայ ամսորիկ սահմանեցին յաւուը շարաթուն այնորիկ զնորացն տօնի կատարել զիշատուակ, ոոկ յառաջին շաբաթու քառամնորդացն զպբյուն թէողորոսի տօնախմբեն զօր միշատակի ամ հաւատացւալը իւ քսի.

Եւ երս աս՝ ըստ պատմուետ սորին, իշխան երեւելի յաշխարհին գամը ըստ յաւուրս կոստանդինասոս մեծի քաջամն բորիկ գողով իւ պատկերազմունա բարբարուոց և բարեպաշտութէ հաւատով զարդարեալ իւ քս. և ի թագտուորել յանցաւորին յունիսուի փախուցեալ իւ պատ, և անդանոր պատկեցաւ իւ քսէ հանդերձ ովուովն իւ րով վիպեալ առնշի արքային պարսից

շապէց զբարիք գաւանուի հաւատոցն, հատեալ զգլուին սուսերաւ. Վ. Բորիք այս ինչ որ յաղագս աւանդութէ հաւատոց և կարգաց եկեղեցւոց գրեցաւ իւ մէնջ սահկաւուք, յորժամընթէելոցի առաջ գերակատար իմաստութէ թագաւորութէ մերոյ մի կարծէսցի խարէութէ և մարդա-

Համառաթե ախտին զպսովիկ գրել մեզ, ոոց եթե զայլ ինչ խօսել գրելով
և զայլ ինչ ունել ծածկեալ ի արտիք. և որ զպս առնել ցըռէւսցէ ան զայ-
կերս նը ըստ բանի մարդարեին՝ որ վո՞ մարդահամացիցն Վանդի ըց հա-
ւասոյ ո՞ւ ընդ գրուանաւ խաւարի ծածկի, այլ ի վո՞ աշուանակի ճշմարտու-
թեանն եցեալ լինի, իսկ ծածկեալն հաւատ փոքր մի և հաւասար է ան-
հաւասութեն, զի խաբէութիւն է և ո՞ւ ճշմարտութիւն:

Բայց զի թագաւորն արևմտական աշխարհին չկոժմալըք զբաղվէլ
անկարանայր զելմն յարևելը ըստ հայոց ածոց հայրապետին, զայր ուն ձար-
տարաբան փիլիսոփայ արտօսին դրուց կրթեալ և եկեղեցական ուսմանը
Տնիացեալ վերասին առաքեր առ հպարտեան ՚ի հարց և՚ի փորձ. ոոչ զի ա-
մենանին ՚ի վր հասցէ Ճշմարտապես կամաց հայտառնեայց՝ թէ ախորդելի
և ենց միաւորութեն նստիր։ Որոյ եկեալ՝ զնամեկս աբբային մատոցա-
նէր արապիսի օրինակաւ ։

Ուստի այս պատճենի համար Այսուհետ առ այս կերպով էլեկտրական հարց առաջ բերելու շեմանութեան երևածաւութեաց աշխատանքը առաջ է առանալ:

Անուշընի այ հաւատարիմթագաւոր ծիրանածին, աճապսակեալ
արբայ հզօր և բարձր միջու, օգոստոս և ինքնակալ հռոմեց կոմիտ-
նոս։ յայ հաստատեալ պատուական և իմաստուն կաթողիկոսի հայոց տն-
կերպիսի որջն սիրոյ առաքեմբ։

Աւելիսիր ողջայ սրբոց աւագութ է Աւագաւորութ և մերութիւն ի վաղ ժամանակաց ծանուցաւ բարեւոք մոտածութիւն է համբ սակա միաւորութիւն է կերպեցաւ և ուղղափառ հաւատոյ ։ Իւր քանզի անփարօտ էք վըստին ուսանել յաղագաւ պատշաճ գոյց ձեզ համախոչ լինելով այս ուղղափառ է կերպեցաւ և հաստատել զմիաբան նութիւն ձեր ընդ սրբազն պատրիարքիս և ընդ ածանոյն ժողովոյ պոլություն ։ պոլ և մեծապէս գոյի իմաստութիւն ձեր և էրկիրակածութիւն և վարձատրութիւն ի տնէ ըստ արեամբ չափ նահատակացն վ' զլուխ անկեան լինելոց ձեր յետ գլուխն է կերպեցաւ երկուոց բաժնանեաւ պոլոց միացուցիւն ։ Ա այ և զի՞

զլիղենն թագաւորութեն մերոյ զմայիստու թէօփիանսու առ ձերդ երկիւ-
ղածութիւն առաքեաց թագաւորութիւն մեր, ընդ նմին և զհայր վանաց
հայոց՝ որ ՚ի փիլիպուպօլսեաց աշխարհէն զրօհաննէն՝ մականուն ութման,
որք զոր մանգամպատմեն ձեզ յաղագս այսր իրի պատմատանաց, ոոչ ՚ի թա-
գաւորութեն մերմէ խօսեցեալ համօրեցարուք ըսել յորմէ կարօն և հան-
ձարեղուին ձեր ճանաչել ՚ի սակաւուդ զբովանդակ իմաստու բանին:

Եւ այսոցիկ լինելով բարեաց կատարումն, նախ յանային մարդասի-
բութին վայելեցէք անձանց և համօրէն ազգի փրկութեն լինելով առիթ
սակա պատրութեն անդամոց էկեղեցւոյ, և յետ այնորիկ չնորհի թագաւու-
րութեն մերոյ բազմապատիկ բարեմանութիւն ըստ կամաց ձեր և ինդրոյ.
ողջ ըրուք, Գրեցաւ յամեւանս մայիս, յընդիբունին յերեքն.

Անթէ բցեալ զայս նըյ հայրապետին՝ սկի զըն առներ հարցափննութեն ընդ-
այլն իմաստասիր, և ՚ի բարձրմանակա դեգերէին առ ածաշոնչ
գիրս, էր ինչ որ ընդ մի օրինակաւ նայէին, և էր ինչ զոր իւրաքանչեւրոք
այլով օրինակաւ թարգմանէր, և մանաւանդ զթուղթս նըյն կիւրողի որ առ
սեկունդու զառաջինն և զերկրորդն որ յայս առնե ՚ի բանս իւր, թէ ոոչ
հարցն ասացին մի և բնութիւն բանին մարմացելոյ, առ այս ո՛չ կամէր իմաստ
տասէրն տեղի տալ ասելոյ անձառ միաւորութիւն մի բնութիւն, այլ զերկուց
բնութիւն յատկութիւն անշութ պահէլու. իսկ հայրապետն ոոք երկուումքն
սպառազինէր ընդ առաջին նրգին ընդդէմ նեւստրականացն՝ միաւորելով,
և առ եւսիբիանոս զբանկութիւն ձշմարտելով։

Եւ յաղագս այսր իրի վերսամին դրէր թուղթ առ թագաւորն երեք-
իին դաւանութիւն, և առաքէր ընդ իմաստնոց առն այսպիսի օրինակաւ։

Ուստի բնակու գետ բուժութիւն հուսուց իւս Արևուելէ, գրեալ կարսէ-
իւն ճշուակութիւն ճշուակութիւն հոյսուագունեց ենթացու։

Տրամանք ինքնակալութիւն ձերոյ՝ ովլ քսապսակեալ արքայ հռօմայե-
ցւոց միշո յաղօղօգուստէ, սիրող բարեպաշտութեն և խաղաղութ-
է էկեղեցւոյ, էհաս առ նուաստու յաղօթարպարա ոոք թագաւորութենդ, յորմէ
ժանեաք զկամս ձեր ածայինց հետեւող կամաց։

Օ ՚ի ոոչ անուանակրոշութիւն՝ այսպէս և դործոյ ձշմարիտ էմանուե-
լին փութայք լինել նմանօզ, այն որ արար խաղաղութիւն յերկինս և յերկրի
և զմինորմն ցանկոյն քակեաց ըստ առաքելոյ։

Ինդ գրաւորական հրամանին ծանուցին և բանականքս զհրամայեան
առ ՚ի ձենջ բան առաքեալքս ՚ի նոր թագաւորութիւն փիլիստիոս մայիստու-
թէօփիանոս և համազգի մեր և համակրօն յօհաննէս հայր վանաց, յորոց
ժանեաք ժայրագոյն ունել ձեզ յօժարութիւն կամաց յաղագս միաբանութիւն-
կաթոլիկէ էկեղեցւոյ։ Եւ հաւատացար ո՛չ մարդկացին լինել զայս խնդիր,
այլ ածային անտեսութիւն և բարձրագոյն։

Օ ՚ի ոոչ գերակատար բնութիւն խոնարհեցաւ ՚ի մերս, զի զմեզ բարձ-
րացուոցէ։ և ցուցին ամի թափեցաւ յիւրոյն փառաց առ փոքր մի, զի
զմերս ուսայնութիւն ացէ ՚ի լութիւն իւրմէ, ըստ այսմ օրինակի և դուք ան-

կարօս գուղվյամի , բայց իբրև զկարօսոս կարօտիք մերուամն հաղորդիլաղ .
քառութե ու ոչ ինուազութե բնչ լրում , այլ յէ ֆային սիրոյն յաղթելով
ոյն որ հրամայէն սիրել ոչ միայն զընկերս իբրև զանձն , այլ զթշնամիս + և
ոչ զանձն եւեթ ինդրել զօգուտ , այլ մանաւանդ զընկերին :

Ա այ և մեք խօսելով յածառունչ գրոց ընդ առաքեալ ի մաստասերա
ինք թագաւորուէդ , ողջացաք մտօք ՚ի լսելն զըսն հաւատոյ եկեղեցւոյդ .
հոռոմոց . քանզի ՚ի տգիսաց ոմանց՝ որ յայսկոյս ծովլու յանուանեալ հու-
ռոմոց , լուէալ էաք մեք և որ յառաջքան զերգ՝ բան ոչ առողջ ՚ի տնու-
րէնութին քնի խօսեցեալս , և էաք հիւանդացեալ դայթագութիք մոտաց
իբր թէ ՚ի մասն ինչ կարծ եաց նեստորի խոնարհէլով ձեր , ոչ և դուք վ՛-
մեր ՚ի մերոց տգիսաց և ապստամբէլոց ՚ի մէնջ յաղագմ անկարդ գնացից
իւրեւանց լուէալ էիք , որք և զարպախօսութին որ վ՛ մեր՝ իբրև զընճայ
ինչ մատուցանէին առաջի ձեր և որոց նախքան զներգ՝ ՚ի հաճոյս լինել ձեզ
կարծելով . որովէիք և դուք դայթագութալ ՚ի միտս համարելով մերզ համա-
խոչ եւտիքեայ և որոց ըստ նմա՞ մի բնութին ասողացն չարաչար :

Ո ակայն ՚ի քննութիւն անտի մերկացաւ պատրուակեալ ստաբանութին
որ յաղագս երկաբանցիւրոցս , և հաղածեցաւ . և յայտնի եղեւ ծշմարտութին
և հաստատեցաւ , հեռի գողով մեր ՚ի նեստորի բաժանմանէն , և մեր յեւ-
տիքեայ չկոնժմանէն . և հուպ եկեալք միմեանց ուղիղ դաւանութիւն հա-
ւատոյ՝ չնորհօն այ :

Բ այց քանզի ամոռ թագաւորութե մերոյ որով և քահանայափետա-
կանն իշխանութիւն յառաջանայ , բարձեալ է այժմ ՚ի բոնակալութիւն այ-
լազգեաց . նորին աղագաւ և հայրապետութիւն հաղածեալ ՚ի հայրենին աշ-
խարհէ և ամծուոյ՝ յօտար աշխարհ տարաբերի պանդիստութիւն , յորոց պատ-
ճառէ ոչ ունիիք մերձ դրս ըստ ժամանակիս եպիսկոպոսունք են հայսա-
տանեաց և վարդապետք , և առանց նորդհրդակցութիւն (նց) անմարթ է զիաւ-
տարեալց տալպատախանի հարցմանց ձերոց , զի մի փոխանակ միաբանութե-
զանազան պատմառ տացուք բաժանմանց , և շարժուն և փոփոխական ե-
րեւային բանք մեր :

Ց աղացս այսորիկ ոչ պատշաճ համարեցաք միայն մերս մերձակիցիւք
գրել զպառասախանին մեծի խորհրդոյս , մինչև առաքեւցուք ՚ի մեծն հայք
և յամկողման , և ժողովեացուք զամսեան յօրս իցե զօրութիւն իմաստութե ,
և առաջի դիցուք նց զոր ննդրէկը ՚ի մէնջ զհաւատոյ և զկարգաց եկեղեւ-
ցոյ բան , և մեք թէ լադիք և յորդորիչ ՚ի պատճառ սիրոյն և խաղաղու-
թեանն , զի ընդ ձեզ որ սկիզբն էք այսմ հոգեսոր բարեաց , և մեք արժանի
մցուք խաղաղարարացն երանութիւն խստացելոցն ՚ի քնէ :

Դ այց զի առաքեալքս ՚ի մեծութիւն ձեր՝ ինդրեցին փոքր ինչ և առ-
այժմ տալդրով զըսն հաւատոյ մեր դաւանութիւն , և որ թագաւորութիւն
ձեր առաքել առաջի . զոր և արարաք սակաւուք՝ ոչ ՚ի մէնջ , այլ ՚ի նորց
վարդապետաց եկեղեցւոյ բանից՝ յորոց նախքան զըսաժանումն , որ է այս ինչ :

Ե ոստովանիք համագոյ և անեղ զամենանք զլշրրորդութիւն յերիս
անձնաւորութիւն բաժանեալս , և ՚ի մի բնութիւն և ՚ի մի ածութիւն
փառորեալ . Ա և սկսեալ ՚ի ժամանակի , և ոչ դադարեալ կամ փոփո-
խեալ ,

խեալ, որպէս զեղականացս բնութիւն :

Հայր անծին, վնդ զի ոչ յումեքէ. և որդի ծնունդ հայրական ահմարմ նաբար՝ ոչ բան ՚ի մոտաց. և հոգին բղնումն ՚ի հօրէ՝ անգննելի և անիմանալի:

Ենսկիզբն հայր, և յանակը բնականէն հօրէ սկսեալ որդի և հոգի անշապէս և անժամանակաբար անհամ մոտաց և անձառ բանից: Ո՞ի կամք և մի զօրութի և մի բշխանութի, մի արարցութի եղելոց և մի նախախնամութի ՚ի վո՞ ամի, որով լի՛ են երկնք և երկիր փառագ նորա:

Խակ ՚ի վախճան աւուրց՝ մին յերբյ անձնաւորութէն որդի համութ հօր և հոգւոյն խոնարհեցաւ ՚ի մերս բնութի վնդ մերոյ փրկութէն, և առ կատարեալ անծութին զկատարեալ մարդկային բնութիս զոգի և զմիտուն ՚ի որ կուսէն մարիամոյ, և եղեւ նոր խառնումն ՚ի յերկուց անբաժանէլ բնութէնց այ և մարդոց ՚ի մանանաւորութի մացեալ, և ծնան ՚ի նմանէ ած մարդացեալ: Եւ որդին այ որդի մարդոց եղեալ և կուեցել ոչ փոփոխեալ յածային բնութին և ոչ այլայլեալ ՚ի մարդկային գոյացութէն, այլ յանձնառելի միաւորութին անծութէն և մարդկութէն մոտ անփոփոխի և առանց յեղման բնութինց, երեւումն մոտաց աջան տեսանելի, սակայն անբաժանէլի և անորոշելի:

Քանզի գերագոյն քան զարարածոց խառնումն իմանի արարցն բը նութէն ընդ արարածոյս. զի տքա կամ բաժանին ՚ի մմեւանց ՚ի միաւորեն և կամ լուծանէն զմիմեանս սցայլութէ, իսկ արարցն բնութէն զօրութի որում ոչնչ տիրասնայ, միացաւ ընդ մերս բնութէն անբաժանէլի, և ոչ լուծումն կամ փոփոխումն ընկալաւ անծութէն ՚ի մարդկութին, կամ մարդկութէն յածութին, այլ մոտ միաւորութին անորոշելի և անշփոթելի:

Ո չը ոչ ըստ նեստորի ՚ի յերկուս բնութիս և ՚ի յերկու գեմն բաժանէմ զմին քն, և ոչ ըստ եւուիքեայ և համախոչից նորին ՚ի մի բնութի ժողովեմ շխոթմամբ և այլայլութէ, այլ ունիմ ասել զերկու բնութին ըստ մեծին գրիգորի ածաբանի յառ կղզդիսի թղթին գրեալ ընդդէմ ասպոլինարի և որոց ըստ նմա, և թէ բնութիք երկուք, յաւելու ասել և զպատճառն, քանզի ած և մարդ. և այս յիրաւի՛, զի թէ ած միայն եր և կամ մարդ միայն, ՚ի գէպ եր ասել մի բնութի ունել, կամ այ և կամ մարդոց. իսկ յորժամ ած է և մարդ՝ միացեալ անձառելի խառնմամբ և անցեղապէս, յայտ է թէ ածային ուներ բնութի և մարդկային, այլ միաւորել և անբաժանէլի ըստ հոգւոց և մարմոց յեղմանի: Եւ ևս գերազանցել ճշմարտութին քան զրինակդ առ միաւորութի երկուց բնութինց, ոչ բնդն իսկ վարդապետն յառաջ մասուցեալ ասէ թէ ոչ այլ ոք և այլ, մի լիցի, զի մի են խառնելովն այ մարդանալովն և մարդոցն ած անալովն. և այլ ուր ասէ, և թէ կրկնն եր, յայտ է թէ բնութիք և ոչ անձնաւորութէ.

Խակ զմի բնութէն յեղանակ՝ զոր ասելմ մեք, մի ոք յայլ գեմն կապ ծիցէ, բայց յազագս ՚ի յերկուց բնութէց անբաժանէլի միաւորութէն զոր ուստ ՚ի յուղափառ վարդապէտաց եկեղեցւոյ, մանաւանդ. ՚ի ույն կիւրզէ ալեքսանդրացւոյ ընդդէմ նեստորի. ոչ և զրէ յառաջին թղթին որ առ սեկունդոս, թէ խոսուումնիմ մի բնութիք բանին մարմնացելոյ, ոչ և հարդն ասացին. իսկ յերկորդումն թղթին որ առ նոյն, ևս յայունագոյն սսէ. քանզի նախ գնէ զհակառակացն քան որք ընդդէմ դառնային ասա-

ցելոյն ՚ի նմանէ բանի այնո՞ւ եթէ մի է բնութի բանին մարմացելոյ ։ Ո ի թէ յերկուց բնութեց ասեն ժողովշեցաւ է մանուելց և ՚ի միաւորութին մի բնութի երեք բանին մարմացելոյ ։ Եւ տեսի ամ իրօք պարտ գոլ ասել զնա չարչարելի յիւրան բնութի ։ որոց առնէ պատասխանի յետ յոլով վեց բանից և զայս ևս թէ՝ զի՞նչ հարկ եր չարչարել ՚ի յիւրան բնութիւնն, թէ ասի յետ միաւորութին մի բնութի որդւոյն մարմացելոյ ։ քանզի թէ ոչ եր ՚ի բանա տնօքենութին բնաւորեան կրել զարչարանն, ու զարկի ասենին զայս թէ՝ հարկ եր ամ իրօք բանին բնութի ընդունել զարչարանն

Այս դարձեալ ասէ՝ ասեն հակառակորդքն, զի է թէ մի է բնութի բանին մարմացելոյ ։ հարկ է ամին ասել շինութունն ընդունել և խառնախռունն, ողջ ծախեցելոյ մարդկայնոյն բնութի ՚ի նման ։ Այս անդիտացան դարձեալ որք դուղի զնն թիւրեն, եթէ ըստ ճշմարտութի է մի բնութի բանին մարմաց ցելոյ ։ և յետ սակաւուց օրինակաւ յայտնէ զբանն՝ ոչ միայն ասէ ՚ի վերաց պարզիցն ըստ բնութի ասի մին ճշմարտապէս, ոյլէ ՚ի վը այնոցիկ որ ըստ չարադրութիցն են ժողովշեալք ։ ոոչ և մարդն է ՚ի հոգւոյ և ՚ի մարմանց, քանզի այլատեսակի են այսորիկ և միմեանց ոչ համագոք, սակայն միաւուրեալք, մի բնութի մարդոյն կասարեն, թէ և շարադրութին բանիւք է ՚ի ներքս զնանազանութի ըստ բնութի ՚ի միաւորութի եկելոցն ։ Այս ըրդս խօսին ապա որբ ասենն, զի թէ մի է բնութի բանին մարմացելոյ, ամենենին և ամ իրօք հետեւեսցի շփոթունն լինել, ոոչ ծախեցելոյ և գողացելոյ մարդոց բնութի ։ քանզի ոչ ծախի և ոչ ոոչ ասենն գողացեալ լինի ։

Այս այլ ևս բանն՝ որ ՚ի սոյն միտս բերին, յողովագոյնք են ՚ի սերյուն կիւրզէ և յայլց վարդապետաց ասացեալք, որոց տեղեակ է ծայրագոյն ձեր իմաստութիւնն ։

Այս սոյն վարդապետ որ ընդդէմ բաժանողացն զայս խօսեցաւ, ընդդէմ շինութմարձ ասողացն զի բնութինն զայս ասէ ՚ի նոյն յաւալին թըլթին, թէ զմուա ածեալ զմարդամարդոյն յեղանակ՝ տեսանեմք զի երկու բնութի եկեալք առ միմեանց ըստ միաւորութի անանջատելոյ անչփոթաքար և անփոփոխապէս ։ Քանզի մարմինն է և ոչ անութի, թէ և եղեւ ոչ մարմին ։ նոյնոցէս և բանն՝ ած է և ոչ մարմին, թէ և իւր արար զմարմինն տնօքենաբար ։

Այս յետ սակաւուց ասէ՝ թէ յորդամ եկեալ ՚ի մոածութիս միայն և ՚ի տեսութիս հոգւոյ ածօք, եթէ զի՞նչ օրինակաւ մարդացաւ միածինն, երկուս դու ասել զբնութիսն ։ և մի քս և որդի և ոոր զըանն մարմաց եալք և մարդացեալ ։

Որով և մեր առաջնորդ ունելով զասսաւ առ ճշմարտութի ճանապարհն որ տանի առ ած, ու զարդար և ազատաբար բերիմք ՚ի կիրին տեսութիս բանից՝ մի ասելով բնութի բանին մարմացելոյ ըստ ՚ի կիւրզի յաղագս անձառ միաւորութին, և երկուս ըստ ածաբանին դրիգորի վնանիքրուստ և անյեղլին գոլոց բնութիցն ածայնոյն և մարդկայնոյ ։ ոչ միու կողմանի ունելով զգենն արդարութի, այլ յամել և յահեկի ըստ առաքեց, ոոչ և քաջանարկի զինուորդն քնի արարին և ուսուցին ։

Ո ի ոոչ ընդդէմ բաժանման արիսութի որ ՚ի բնութի երրորդութիցն զայս ՚ի սարելը ասացեալ զբնութին միութի եթին և զանձնաւորութիցն մի

մի ասելն ՚ի բաց ընկեցին, և ընդդեմ սաբելի զքաժանումն անձնաւորութեցն՝ որ ՚ի յարիսուէ առեալ, զինց բնութեն բաժանումն արմատաքի խլեցին յեկեղեցոց։ Այսպէս և զար յեւտիքեայ և նորին նմանեաց ըզ շիոթման յեղանակ խոտեցին անարգեցին, և զանբաժանելի միաւորութի երկուց բնութենցն այ և մարդոց առեալ ընդդեմ եղին նեստորի և որոց ըստ նմա բաժանողացն, որք երկուս բնութիս ասացին, բայց բաժանեալս և ոչ միաւորուալ՝ ՚ի մոյ քնի իսկ զար ՚ի նեստորէ զքաժանումն ՚ի բաց եղին իբրև զօրոնն գտոնուեն, և զանկորուս մասն երկաբանչւրոցն ՚ի միաւորութեն այ բնութեն և մարդոց և դին ընդդեմ եւտիքեայ և որոց նախքան զնա և յետ նոր մի բնութիս ասողացն չարացար։

Աւ այս ըստ բժիշկացն մանկանց օրինակի որ ոչ միայն ՚ի յառողջաւար նիւթոց, այլև ՚ի մահաբերաց առնուն գեղ կենաց։

Ո՞ր և մեք ըստ ուղղափառաց հարյուն աւանդութե՛ նզովէմբ զայնու սիկ' որք վ՛ս յեղման և այլայլութեն մի բնութիս ասեն բանին մարմնացելց. կամ թէ ոչ ՚ի մերմէ զանգուածոց առ զենութի մարդկային և միացցց ընդ ածութեն, այլ ինքն իւր ստեղծ մարմին յորովայնի կուսին. և կամ թէ յերինից բերեալ, և կամ թէ աւազոք երևեալ մարդ և ոչ ճշմարտութ. և որք այլ այսպիսի ինչ պատճառանօք ասեն զմի բնութիսն ՚ի բա՛, և ոչ վ՛անբաժանկի և անչփոթ միաւորութեան։

Կոյնակէս նզովէմբ և զայնոսիկ' որք ՚ի յերկուս բնութիս բաժանեն զմի քնն ըստ նեստորի, այլ ասելով զած և այլ զմարդոն. զմարդն չարչարելի և մեռեալ, և զանձն անշարժարելի և անմահ. և ոչ միաւորութեն տան զերեա քանչիւրն զարշարանան և զանշարժարուին, զմահն և զանմահուին։

Այլ մեք հաւատամբ պարպէս, և թէ ածն ըստ որ ՚ի հօրէ ծնեալ յաւած զամ յաւիսեանս անտեսանելին անշարժարելին անմահն էառ զմեր բնութիս կատարելապէս ՚ի կուսին, և միացցց ընդ իւր ածային բնութին անշիոթ և անբաժանելի միաւորութի, և եղե անտեսանելին ըստ ածութեն, տեսանելի ըստ մարդկային բնութեն, և անշօափելին շօսիելի, և անշարժարելին և անմահն ըստ ածային բնութեն չարչարեալ և մեռեալ մերով բնութի, ոչ բաժանմամբ՝ ոոկ թէ ոմն չարչարելի և ոմն անշարժարելի, ոմն անմահ և ոմն մեռեալ այլ որ չարչարելի և մեռեալ՝ մարդկայինն առեալ բնութի, նոյն անշարժարելի և անմահ ածային իւրով բնութի։ Ա սայնու րիկ և սրիւն այ տար և չարչարոնք և մահ և ած իսպէտեալ և որ պատիսիք, զօրս ոչ առանձին բնութեն այ տամք, այլ անձառ միաւորութե։

Աւ զ՞ր օրինակ յատուկ այ բնութեն անհնարին է չարչարանս ընդունել և մեռանել, նոյնպէս և մարդոց բնութե առանձին անկարելի է մահուամբ կեանու տայ մարդկան. տակայն միաւորելովն այ ըստ մարդոց բանականի բնութե անհնարին հնարաւոր եղե և անկարելին կարելի։

Քանչի չարչարանու անշարժարելին չարչարելեան և մեռաւ անմահն մահկանացուան՝ որով կենդանացաք մարմինն ու ոոկտամբու, յօրելք. ՚ի կենդանին և կենդանարար գլուխն մեր քն, որ է օրհնել յաւիսունն. Ա մէն։

Ո՞ր այս ինչ յայժմուս տուաւ վորք ՚ի շատէ յաղքատիմաց և տկար իւմաստից մեր՝ ձերումդ գերակատար իմաստութեն, առ ՚ի գիտելոց զըու վանդակի եկեղեցոց հայատանեաց զանփոփոխն լի դաւանութի հաւատոյ.

որ ՚ի նը երրորդութիւն և՛ի տնօրէնսաւթիւն քնի , որով ՚ի մասնեղ կարո՞ղ էք զբորո՞ն ճանաւել , ոչ զբո՞ր գոյշ ճաշակաւ զբովանդակն ՚ի կերակորց և յըմ պելաց իմանան զախորժելին և կամ զնն ախորժելի . Խակ վկատարէն բան յաղագս ամինադրոյ՝ որբան է ՚ի միջն մերում անհաւասարուի ինչ , ՚ի հաւա քում ժողովոյն ըլլերագրելոց գրելուտացուք առջի ու թուրուի ձերոյ , Վարեցաւ ՚ի թռականութեն հայոց վեց հարիւր տասն և ինն . յամնեանն հայոց՝ արեգ , և հոռոմոց՝ հոկտեմբեր :

 սկ նը առեալ զթուղթն հանդերձ հարցմարեցն և պատասխանեցն՝ վո՞ զի զամենայնն ՚ի գրի գրօնմեաց , ընթանայր առ թագաւորն ապա ՚ի ձեռին ունելով և զի՞ւսպէս հարցմանցն նշանագրութիւն և զշայատա նեայց յօժարամիտ լինելն ՚ի միաբանութիւն . յայսնէր զդիրն որ ՚ի ույց հայ բարպէտէն առ թագաւորն , զոր տեսեալ բարեացապարտ պրային զուարձա նոյր և բերկրէր յանձն , մեծ համարելով անային եկեղեցւոյ զնաղաղուն քան զբորը հուօմյեցւոց տիեզերակալութիւն յալթութիւն :

Կը և ամդգաւոք եկեղեցականացն և ամթագաւորազարմք մեծի պո զատանն ՚ի ձեռու առեալ ջնշանագրութիւն հարցմանցն յայսկոյս և յայսկոյս ընթանային առ միեւանս ասելով , տեսելը զիսթողիկոսին հայոց խոհական ճարտարութիւն հանձնար , նոյեցարութ ընդ շատիւս ուղիւլ խոստովանութեն ընդ որ գնայ երանելին բովանդակ զարմէն . փառք այ որ տեսանեմք առաջնորդ եկեղեցւոյ այսպիսին ՚ի նուարեալս ժամանակ :

Վանդի այն իմաստուն ոչ եթէ խոհական բանին և գիտութեանն պատմութիւն հարցուցանէր զնն , այլ առաւել ՚ի պանչելի վարուցն պատմութիւն որում ականասենմ եղեւ , և զի՞ւզահյեցութիւն հոգւոյ և զպարկեցութիւն անձինն և զճնասորպական կրօնան զրո ետեսն՝ պատմէր առաջի անցւն . և թէ ո՞ւ ՚ի հարցմանն խննարհամիտ ե՞ւ ՚ի պատասխանին հանդարս , խաղո զութիւն ինգրոյ և զիրոյն օրէնսն հաստատով Որոյ իրազէկ եղեւալ մեծամեծաց և փոփուն՝ զարդրութիւն երկրորդ բնութիւն եղեւալ այսինքն՝ զա տելուին որ առ հայաստանեայս , ՚ի զրադատ կարծեց ՚ի սէր դարձուցանէին . Եւ այնուհետու էր տեսանել մեծ համարձակութիւն մերոյ սեռիս ՚ի թագաւորական քաղաքին եկեղեցին , և առ ամենեսեան արդարացեալ ՚ի հարց և՛ի փորձ :

Հայոց սակայն զբարեպաշտ թագաւորին զիտակադն ՚ի միաբանութիւն ոչ կարէմք գրով պատմէւ : Վանդի զրո օրինակ ՚ի համագամս կերակորց առաջի իւրեանց ունելով և զանաւորեալ ընտրութիւն ճաշակելեացն , զմի յա խորժակացն առ բնակն առեալ անփոյթ առնէ զբազմութիւն կերակրոցն , այս պէս և առ իմանալի մոտք ճաշակեալ ժայրիւ մատին ՚ի բազրութիւն խաղաղութիւն եկեղեցւոյ անփոյթ առնէր զբազմաւրական աշխարհական զբազմունքն :

Եւ վերստին գարձէլ սական այս իրի զնն փիլիսոփիայ և ճարտարասան առաքէր առ երանելի հարցապետն թախանմելով ՚ի գուսի հանել զակընաւ որեան խաղաղութիւն , զի մի ասէ հասարակական վախճան օր մահուն միում ՚ի մէջ պատահէալ և գոտանիցի անկառար այս գործ , որոյ ճարտարապետ և ոչ մի որ լինիցի իբրև զմել :

Վարի և զայցուածս խնդրոց՝ զոր ասէ մեծ եկեղեցին պահանջէ ՚ի մէնչ

ձէնջ ինն գլուխ, ընդ որս և թռողթ տիեզերական պատրիարքին յաղագս այսպիսի իրաց համակամութեամ հօմայեցողի բշխանութք : Ուսուլացուցեալ և զայս, թէ ՚ի գլունց այսի որ ախորժելի թռի ամ հայաստանէաց կատարելով, շնեցէք զգայթագլութիս մեր, և որոց ոչ կամքի զհաւանականն հնազանդութի՝ զգատմառն յայտ առնելով պատասխանի՝ արարէք :

՞ այսպիսի նամակս օժտաքեր ընծայիթք առեալ գոյր իմաստունն որոց անուն թէորիանոս, և ժամանեալ ՚ի հայրապետականն աթու, տայր զթուղթն ՚ի ձեռն նույն կաթողիկոսին . որ է այսպէս :

Ուստի ինչին ունեա՛ զառասիսն քութեալ ՚ի ըստառքի հառաւու իւսու Այսունէ էւ ՚ի երսէս իւնակնոս հօրոց յարգ ուղարկութիւն իւնակնութիւն էրաստանուշնուց ուշու էնելցուոյ ՚ի ուր գր ՚ի ուն :

Ա անունէ ՚ի քան ամ հաւատացեալ թագաւորութեամ ծիրանատին ամապսաւ կեալ արքայ, զօրաւոր և բարձր միշ և ինքնակալ հառումոց կոմինոսու պատուական և սրբազան կաթողիկոսիդ հայոց ան ՚ի երսէսի զնորուսնորին : ՚ու ՚ի քեն առաքեալ գիր թագաւորութեամ իմոյ ընդ արս պատուականութեամ քոյ ընդարձակ և ընթերցաւ առաջի մերոյ թագաւորութեա, ցուցաւ իսկ և սրբամնեալ պատրիարքին և ուր և ամային ժողովյն որոյ մեծի և կեզեցոյն . ընկալաւ իսկ և թագաւորուիս իմ որբան քուպատուականութիւն ժանոց սակս երկուց ընտեթեցն զորս ՚ի մի յանձնաւորուին քնի, այս է՛ միոյ երեսաց . և վաստին և անբաժանելի սոցունց միաւորութեան, ոոյ հետևող գաւանութեան զարդարութիւն ամազգեատից հարցն :

՚ու քանզի զքո պատուականութիւն ոչ խոտան գտանելով ասել և զմի բնութիւն ՚ի վը միոյ անձնաւորութեան քնի՝ որ է յերկուց բնութեց, այլ մանաւանդ և ընդունելի . զարմացայ՝ թէ զիարդ ամենեին զարմացի ասացուածս ընկալար՝ զորս ոչ ընդունի կաթողիկէ ուղարկան . եկեղեցի, վաս զի ոչ երգակից սահմանաց և կարդաց նորին . և զիիւր խրասու և զիլայտին ամազգեցից հարցն ընկեցիկ և խոտան առնելով, ոոյ համցակից գուլայնոցիկ՝ որ շփոթումն ասեն երկուց բնութեցն որ ՚ի քս . թէ պէտև մեծն կիւրեղ ուրեք ուրեք գտանի մի բնութեամ ասելով բանին մարմացեւրոյ, այլ ոչ ոոյ իմանի և ընդունելի լինի ասացուածս այս յեկեղեցւոջ հարց, ոչ թէ այսպէս և ՚ի կաթողիկէ եկեղեցւոյ վարդապետիք . այլ ոոյ նոյն ինքն ամային կիւրեղ ՚ի բազում ձառս իւր զնոյն պատմէ :

՚ու պէտցան արդ ևս առ քոյ ըստ այ սրբազանութիւն՝ լիճ թագաւորութեամ մերում այրդ . թէորիանէ մայիստոր, և հայրդ որ ըստ փիլիպուսպօւս և այ հայր վանից յօշաննէս անուն . զի լինիցի՝ հաւաբումն ժողովց առ ՚ի ձէնջ ըստ խոսուման քո պատուականութիւն, ինդրեսցի՝ և յաղագս այսր գլխակարգութիւն՝ ոոյ և այլըն և մեծագոյն ևս և առաջին և նախապատմառ ՚ի բաժանմանն և միջոցի մեր և ձեր :

Զաւեցի՛ դարձեալ և այլ գլխակարգութիւնն բան զոր ոչ յիշեցիք յառաջասացեալ զրուցարութիւնն ձեր, զոր յածային գրոց . և այնպէս իսա զաղարպին քոյ օգնակամութիւն ամ գայթագլութիւնն ՚ի բաց ընկենլով բաժանմանալին միաւորեսցին, և ըստ տն ձայնի ամբն մի հօտ եղիցուք ընդ միոյ

միոյ վարդապետի և հազո՞ւ՞ն անձամբդդյն կարգեալք յափ և կարասցէ հաւատուալ քո պատուակնոնու թիգ առ ՚ի գայանէ ասացելըցն ողջ լըր ՚ի քու Վարդապետ յամեւանն գեկիսն մըրերի և յընթէ բատիսնին ՚ի հինգն:

ⁱⁱ զովլցելք զատղմն մի բնութիւն զբան ։ զեւտիբես և զդէռուկորոս և զաւերիսոս և զտիմոթէռոս զկուշն և զամ համախոհ նոցունց ։

Ղ. զի խստովավանիցիք զոր մեր յու քո՞ մի քո՞ և մի որդին և մի գեկի,
մի անձնաւորութիւն յերկուց կատարելոց բնութեց մասցւալք ՚ի մասնաւ-
որութիւն անսորիշանիփոխն անապալցը լելի՛ անշխիթ։ ոչ այլ զորդին այ ասել
և ալ զորդի որդ ածանին, այլ զնոյն որդի այ և որդի մարդոց բնութիւն
երկուս։ զին խստովաննել ած և մարդ՝ և յերկուս բնութիւն։ զնոյն և մի
քո՞ ունեւլը յերկուս ներգործութիւն բնականա ածային և մարդկային, ոչ
հակառակ միմեանց այլ ընթանայ մարդկան կանքն զինի այ կամացն
գ. կամից զի ասիցէք զերէք սրբասացութիւն բայց ՚ի խաչեցելոյն

վասն մեր և բայց յեւն :

7. Տօնեալիքը և զոտնան ընդ հոռումբ, պայ է՝ զաւետեացն տն ՚ի քսան և հինգ մարտի, և զնուուղն ՚ի գեկտեմբերի քսան և հինգ, զթշիատութին յութերորդն զինի ծննդեանն քնի, պայ է՝ յառաջնին յունվարի, զմլըրտութին ՚ի վւցն յունվարի, զան ընդպաւացն իւետրվարի յերկումն, և պարզաբան տերուական տերուական և զարբուհոց աճածնին և զիարաւագետին և զնբեց առաքերոցն և զայլ մացն :

Ե Ա զի առնիջիք զմիռոնն ձիթով՝ ի պտղոյ ծառոց

Ղաւղի առնիշնիք զած-ային հազորդութին խմբուն հային՝ գինեաւ. և ջրով
է Ղաւղի կացեն ամ քրիստոնեայքն՝ քահանայք և ժողովրդականք՝ ՚ի
ներքս յեկեղեցովն յորժամ կատարի ած-ային պատարագն, բաց յայնցա-
նէ. զոր արգելուն կանոնք յաղագս ապաշխարութեան. նընպէս և յայլ
կարգս եկեղեցուու:

Եւ զի ընդունիցիք զսողորդ և զհինդերորդ և զվացերորդ և զեօծ

Ներորդ՝ զտիեզերական ժողովն,

թ Եւ զի Ընդունիցիք զառաջարկութիւն կաթողիկոսին միայն ՚ի թագաւորէն հռոմեացի:

առողջական և սպ սիրեցելոյ սրբաւնեալ կաթողիկոսին ամ հայաւ
տանեաց ան Աւերսէսի. Միքայէլ ողբրմութքն այ արք Եպիսկոպոս

կատանդինուարզսի նոր հռովմայ և տիեզընական պատրիարք Պատուական և նոր սիրեցեալ յաջորդ բարձր ամենայն նոր և սպանչը ին մեծահռտակ հօրն մերոյ նոր Պարիսորդ հայոց մեծաց ընսաւորչի:

կապաղութիւնը բազում ասէ՝ որք սիրեն զօրէնս այ և ոչ դոյ ՚ինսաս
գայթադղութիւն. այ օրէնք սէրն և հոգեոր կապակցութիւն և լինել մի պար

Ճեղոցն յանուն նորա . մի եղելցն դարձեալ ոչ է այնպէս ուզ առ նոյն բնին մաքուր հաւասն , և բանն ձշմարտութեան որ ըստ ամի անբիծ ունի կուղղութին . և որսափ հեռի յայ և ՚ի լուսոյ գիտութեն խոյս տուեալ որ ունի գերկմուութի և զպառակտում , այնափ մերձենայ առ աճ՝ որ զնոր ըն խաղաղութին նախազառութեաց . Ծակից և արմ խաղաղութեն լինի սրբութին , զնաղաղութեն զեւ երթալ և զըրբութեն որ գիրն հրամայէ , այսինքն իսկ բաց երեաք և զփառուն այ իբրև ընդ հայելի տեսանեն :

Վայու ըստօվ լի գունք մեր մեծ և բնինակալ թագաւորս ոչ գու դարձ զհետ երթալ այ խաղաղութեն ՚ի տուե և ՚ի գիշերի , և յայուսվ քան զաշխարհական փրկութեն զնոց՝ զպոյն միայն կրկեալ յանձնին հոգայ և նախափայիշեալ յառաջանայ . վայ և փառաւորել ՚յամի , և աճ-ային օգնութին կառապել զպէս ճնիսան , և ևս մեծանան սրին մեծագործութին և ածակագեալ առ . գրէթէ ամ թագաւորը երկրի հնազանդ լինին սմա , այլեւ աշաւոր է յայս ամեցն որ շորջեն զնովաւ . բանզի է հաղորդակր և ճշմստիւ թագաւոր և հայր , և բարի կամի լինել ամենեցուն , որ և անձանձոյթ կերակրէ զուենում :

Կա զի և զամ եկեղեցին կամի առ զի ՚ի մի ժողովնեցէ և մի արացէ զնս ըստ ածատուր միաւորութեն , և աւադիկ եգիստ ճարտարապէտն զնիւթ գործոյն յայտ առնելք զքո պատուականութիւնդ , յորժամ խօսեաւ և զըւաց իսկըն եգիստ զքո ածսիրութիդ . ոչ խիստ և կամ անընդունակ առ իրսոր , այլ մոտաւոր և ալողզակ և այ միաբանութեն ծարաւի և նախընդունակ . և յառաջարկեալ բարի սերմանեացդ տացէ ած և զկառարումն արժանապէս , բարի թագաւորին առաքինութեն և փութոյ և քո նախանձուդ գովութիւն :

Ուշափացտ արդ և մեք և որ ընդ մեզ այ մեծ եկեղեցին ՚ի իսուկումն յայսպիսի մերոյ որ բնինակալն և ընդ քո բարեմուութեն և արժանանախանձ փախագումնդ , այլեւ ընդ արուեստուոր ընդդիմաբանուին և ընդարձակումն սրօք քո անխարդախ հաստառութենդ , և զարդարե և զաննենդ . և զգեղեցիկ պարզմուութիդ երանեցաք , և գոհութի ամենաունն այ ՚ի սրուէ մատուցաք . վայ զի և անուես արտ զմեզս մեր բարերարութինդ , և տեսուցաք օր փրկութեն և ուրախ եղիցին զօրութիք ածատեւք և երկանցինդ . ՚ի համաշնումն սեփական ժողովրդեանն և ժառանգութեն իւրագում , և փառաւորեացի գույնին փառօք անդամոց իւրոց . և եղիցի խաղակապակցէալ և ժողովւալ զբաժանեալսն նորին մարդաօիրութեն հանդարտութին , և առաջնորդ լիցի իսկ այսմ բարի գործոյ զինի այ և սեպ թագաւորն , ընդ նմին դարձեալ օժանդակ պատուականագոյն և բարի կամուղեկուն ՚երսէս՝ կալցի ընթացակից իւր և զպարս քահանայապետիցն իւր , միանդամոյն և զամ բազմութին հայաստանեացց . եղէզն և խոտ մի խոտնեսցի ՚ի հաստատուն շինուածն յայս յանխախտելի հիմանս տն և թագաւորին մերյ այ և փրկչն քնի շինուածոյս :

Վհաւասիկ դարձեալ չափաւորութիս մեր և որ ըստ մեզ որ և առաքելական եկեղեցին զգիրկս իւր պարզեալ ունի մերում սրբութենդ , և է պատրաստ ՚ի ձեր ընդունելութիդ . և միաւորեալը ՚ինը կերբեցուք միանգամայն մոօք սրբովլէ առանց իրիք գայթագութեն զած-ային հայն զկենաց թղ

բան և դիրքականն, և կենդանականի ընթրեաց նոր հազրուեցուք առանց
ամօթոյ, և փառու համագալապայն նորին անուշանն վերառաքեսցուք. ողջ լեռ
պատուական և որ սիրեցեալ կաթողիկոս այր սրբանեալ.

Q այսոսիկ զնամակս համագումար հայաստանեաց եպիսկոպոսք և
վարդապետօք՝ որ են ՚ի միջագետս և յամլեաւնս տօրոսի, ընթեր-
ցեալ որոյ կաթողիկոսին՝ անզատաշահ վարկան առանց արևելական եպիսկո-
պոսացն կատարելապէս դրել պատասխանի, յայտ առնելով զի թեպէտ և
ամոռու տարագրեցաւ ըստ մեղաց մերոց ՚ի մեջ այլասեռից, և աշխարհ մեր
յանորինաց ՚ի սորիումի մատնեցաւ, սակայն հիմն հաստատութե մեր նորա
են, և գլուխն անհնար և առանց անդամոյն գործոյ իրիք կատարումն առնելը
Որդ Ֆանուցեալ մեր զիափագտ որոյ արքային՝ աճեաց ՚ի մեջ կրկնապատ-
տիկ սէրն առաջին, և ժողովըն բազմութ զնոյն միոս ընձեռեալ սուանակը.
Օ ար ընթեալ հրեշտուին առաքեցելը ՚ի թագաւորէն՝ իրաւունք
վորիկա զասացեալըն, և պահանջնեալ կրկին նամակացն պատասխանի. քանչի
ժողովըն գումարումն ՚ի յամառնայինն պատշաճէր եղոնակ, առ որ ժամա-
ռակ ոչ կամեցաւ նա համբերել. Հայոնմամատ խոչհականն յամենայնի գրէր
ըստ դիսող ժամանակին պատասխանի թագաւորին և պատրիարքին՝ զայս
օրինակ:

Պատութանի նորդուաբանն գրոյն ոռն ՚ի երսին երբոր ոճական:

B ըրտոսազակեալ քարձը և յաղթան ինքնակալին հոռոմոց՝ ծիրա-
նամին որ թագաւորին կիր. Անուշէի ինդալ միոս. ՚ի Երրիսէ-
նուասուէ ծառայից այ և շնորհիւ և ողորմութ նորին կաթուղիկոսէ հոյոց:
Երկրորդ յետ աճեղին մատանցն գրաւորութե զոր ընկալաւ իշէ ՚ի
ձեռն մովսէսի, ընկալաւ և մեք զառ. ՚ի յայ հաստատեալ թագաւորութենդ
գրաւորակն հրաման արքանաւոր պատույց, ով քանազակեալ ծիրանամին
քարձը և յաղթան միոս օգոստոս և ինքնակալ հոռոմոց կոմինուս տէր. Ան-
ուշէ, պարունակօղ գերազատութե ընդհանուր թագաւորութեց՝ որ ՚ի
ներբոյ երկնից. որոյ հասն եղև մեր նաւաստութիս զօրութե մոաց և
բանի պարագրելոց ընդ թագաւորակն գրոյ և զոր բերանով պատմեցաւ ՚ի
բանաւորն որ թագաւորութե դ թղթաբերաց:

Լուս այն որ յաղագս տն մերոց տնօրինական խորհրդոյ՝ զոր նշան հա-
կառակութե մարդարեացաւ լինել ծերունին որ, ոմանց կանգնելոյ և ոմանց
գլուխելոյ, որով ՚ի գրելոց մեր զնոտուովանութի հաւատոյ մեր ՚ի սկզբուն-
կու ՚ի միոս և ՚ի որ գիրս ընթերցեալ զնոյն բացայսաւելով բանին առ. ՚ի
բառնալոյ գայթաշղութե ՚ի բան յայտ գայթագլուցն ՚ի մեջ:

Դանուցաւ բանիւ և որ յաղագս տնօրին և կարգաւորութեց եկե-
կեցւոյ՝ որով զանաշնիմբ ՚ի միեւանց, և վն ժողովոց ոմանց ընդուն-
ւութե. և տուան իւրաքանչիւրբն գրով ՚ի թեօփիանէ իմաստասիրէ, որոց
առ ՚ի մէջ միայնոց տալ պատասխանի ոչ համարեցաք ՚ի դէպ, այլ ՚ի մինել
հանդերձեալ հանդիսական ժողովըն՝ գիրութ առաջի զնադրեւիս. և զոր
հնոր լինի բռնադատել զերկրորդ բնութի զննացեալ աւանդ ովլութի

աղքիս՝ ընկացուք յայժմուս, և այն յաղագս ածային սիրոյն հաղորդուել
և ոչ իր ՚ի մորութէ դառնալով ՚ի ճշմարտութին:

՚Ի՞նչի աւանդութէ եկեղեցւոյ մեր զոր ունիւե՛ ՚ի վկայութէ ածա
շունչքրոց հաստատեալ են, և մասցեալն՝ կամ ներելի՛ ՚ի մէնջ ոոկ ոչ ինչ
յածայինն բերելով պահանութի, և կամ փոքր փոքր աձմամբ սիրոյն ուղա
ղեցի՛ և այն ըստ ժամանակի. և զամենացնան զորս առ դաւանութին հա-
ւասոյ և կարգաց եկեղեցւոյ ՚ի պատճառս միաբանութէ հաստատեցի՛ ՚ի
մէջ ժողովզն բանի, ծանուացնք դրով և բանի՛ ոք թագաւորութիգ. ՚ի
ձեռ ու ոմանց յեպիսկոպոսաց ժողովզն և վարդապետաց առ ՚ի մէնջ առքելցու:

՚Եաւ զոր մերս ազգի իցեն դայթագութէ պատճառք իւհիք իւհիք
՚ի մէրդ կողմանէ՝ բառնալ եթէ համոյ թոնեցի, յորժամ դիցուք տուածի
՚ի վկայութէ ոք քրոց առ ՚ի յողջացուցանելոյ զմիսս մեր հիւմանդայեալս
յայնոսիկ. նմաննելով մէրդին պօզոսի, զի զոր յածայնոց օրինաց ուներ
հրամանաւ կերակուր՝ ՚ի բաց լուծաներ ասելով. ոչ կերայց միս յաւիտեան,
զի մի՛ զեղբային իմ դայթագուցեցեց. թաղ թէ զարդելուալն յօրինոց
և ՚ի կանոնաց: Ո՞զ էլք օծեարդ այ՝ յաղթօղ եղեալ հակառակամարտիցն՝
զորութէ ճշմարի՛տ օծելոյն չհնի:

(Ժ) ՀԱՅ-ՆԻ ՌԱ ՚Եւսիսի հոթուզիսի առ ոէր ՄԿ+ոյէլ զորիւբն հօսուց:)

Այ և ընդհանրական կաթողիկէ եկեղեցւոյ թագաւորական քաղա-
քին կոստանդինուպօլսի պատրիարքի ոոր Միհայէլի ողջ լինելի՛
քս. ՚ի նուռատէ ծառայից քնի և ողորմութէ և կամոք նորին կաթողիկոսէ
հայոց (՚Երսիսէ) յալթուակալէ ոքյն Վարիդորի լուսառոցնն մերց:

՚Ի մօրդ իմաստութէ ստեանց ընկալաք զօղուկաթին տղայական մօսաց
մեր յարբումն փոքր բանի՛ և մեծագ ոյն իմաստութէ պարունակեալ ընդ-
դրով զոր արբեալ զմոցեցաք ուրախութէ, ոոկ և գինեաւ հոգւոյն ՚ի
վերնատունն. և յիշելով գունաքեայ այսու ճաշակմամբ զերբեմն մայրենի
զրկացդ գոռուում սիրոյ, և զիսափութեան կերակուրս իմաստից հոգւոց
եղու և մեղու՝ զոր բղեներ աւետեաց երկիրդ վերին աշխարհին տիպ,
խանդաղատեցաւ որ ՚ի մեղ տիրականիս մամն յիշղական զջութի, զնին
առ ՚ի յագում գարձեալ փափաքելով տօսանի ճաշակ զուարթութէ և
քաղցրութէ. ոոկ երբեմ յայսոսիկ իրս լինելով դաւիթէ ասէր առ ած,
յիշեցի և զաւուրմն զաւալինս. յայտ է՛ զի զածառունի դրախտին ըլ-
վացելս և զանօսիրական ոգւոց փափկութիւնն:

՚Եւ մեր ըստ նմին յիշելով զոտուեալն յայ խաղաղութի եկեղեցւոյ
յաւուրս հարցն մերոց ոքց, ըղձանամբ զնոյն վերստին տեսանել և կրել
մինչ մի հոգի հեղեալ էր յամենէսին ՚ի վերուատ, և ոչ յայլ և յայլ բա-
ժանէալ յօտարուին հոգւոց մոլութէց, ոնս ասելով պօզոսի և ոնս ապօղասի
կամ կեփսիցի կամ այլ ուրուք ՚ի պաշոննէից, այլ քնի ամեննեքեան:

՚Այսոսիկ ողջախութութէ բաց՝ որ ՚ի մեզ փոքու նշուլիւք վառումն,
բորբոքեաց ածային բանից ձեր հոգեղորական հողմն, ոոկ դարբնական բըռով
զկայծ ակունա արծարծաննելով ՚ի գործ պատրաստեն ենթակային իրի լինել
պիտանացու. որում և մերս կամք և յօժարութի ոչ խիստ և անդորդ և ոչ

առ ՚ի յոյժ տաժանումն հնարագիտաց արհեստին, այլդի քաղըոք և հաւանական ձշմարտութեանն բարի ՚ի ձշմարտասիրաց, ըստ կուսին երկրպարփե ունկնդրութե բարեղյն՝ յորմէ կնաքք, և ո՛չ ըստ կամին առաջնոց հաւանութե չարին՝ դրով մահ։

Հանզի սիրելի եր մեր այս խաղաղութե՛ ՚ի մանկութե՛, որոյ և հառ նել ըլձանայագ, մասաւանդ յորժամտեսանե սպ ՚ի պատահել միեւանց ձեր և մեր բմաստոց՝ ո՛չ արտաքոյ ուղղակի սուաց վարդագետացն խօսել լով եր կապանիւր կողմանցն զըանաւ, որ ց զիտանադու եր միայն զժդ կասարման սերն մայրն խ սղաղութե՛, այլ ո՛չ ձարտարութի բանից ունայնացուցին խացին քսի ըստ առաքելոց։

Այլ զայս մեծագոյն իր և աճային գործ ամբարեալ պահելո յառաջա տեսութիւն ոյց ձերում արժանառ որ արբութե՛դ, զդ և ծանոց խոկ գրաւորական ձեր բան բաշմապատի՛ն ունելով գով լեստ խաղաղութե՛ յաճայ նոյն բանից, որոց և բացեալ առ լսողութիւն և՛ լինել ձարտարի զականնց պրտից՝ ընկալաք յոդիս, ՚ի նոյն խոկ գործարանի թաքուցեալ զըան ձեր յոր և դաւելիթ զաճայինն, քանզի դիտելի՛ և բմաստոց, զի ձշմարիս խաղաղութեն ոչինչն է զուգահաւասար յեթից բարեաց։

Այս և աւանդեան եկեղեցոյ պատուիրան զիւրինն քարոզէ միշտ հայցել յայ տալ զիւրաղութե՛ երիշայինն զոյն յայ առնե և որունականն որ յաղագս աղօթից բան, գալ արքարութեն ոյց ՚ի մեջ՝ որ է տիրապէս խաղաղութիւն, և լինել համեստե՛ կամաց նոր յերկրասորդս՝ ոոկ և յերկրայիննան, յորս և բնաւորեալ ընդ բիւրոց բարեացն ունակութենց և սիրոյ և խաղաղութե՛ պատուշ՝ որ է յաւել և անխորիսելի։

Կամի առ երրորդութիւն ոոկ հրաշաբառապէս երից անձանցն մի գոլով կամը մշաննենաւորաքար, որև միով իշխանութե՛ և միով տէրութե՛ թագաւորեալ յաւիտեանս, և յանե զուկան երրորդութեն ըւասոյ յեղականաց իշման վայր աղբեւրաքար հեղեալ ՚ի նմանէ խաղաղութեն նշոյլ, առաջին առ անմարտնականաց բննունն դասուց յերից քահանայապետութենց երկանյոց զանաղանութիւն, և ապա ըստ մօրուացն աշարօնի իւղոյն իշման ո՞ծութե՛ յորմէ և՛ ի դրապանակս և՛ ի զեղեւսմն, ոքք նիւթականաս և կեկեղեցեալ աննիւթականին հոգւոց ստուգապէս տաճարի ոյց ընկալան զըահանայապէտութիւն, ոոկ նախ աւելուարանիցքն խաղաղութե՛ առին յայնմանէ՝ ոք զուաց խաղաղութիւն արկ յերկիր և զատքն հատանօղ զառ ՚ի չարն միաբանելոց։

Կամ ինքն խոկ օծեալն եղեւ խաղաղութե՛ մեր ըստ առաքելոց և անստանեցաւ զմիշնորմն ցանկոյն քակելով և՛ ի միութի զերկուս բաժանելու խառնեցով, զերկնաւորմն և զերկրաւորս և զոյս ՚ի հրեից և՛ ի հեթանուաց եկեղեցի. նման նմին և փոքր բնչ նուազ՝ հաւասար յարսորիկ խաղաղութե՛ կապակցութիւն տեսանեմք զանուանակրի նորին և զաթուակալի զբանապահէլ առ թագաւորի ոյտօքարութիւն կամաց և զիոյցի, լինելով գլուխ անկեան ըստ գիւղոյն եկեղեցւու երկուս զառուգեալ որոնց միացուցիւ։

Հանդոյն մեծի արքայիդ և համեմատնախայօժար բարեսէր պրտինու ընըն և զօրոր հասարսկաց ծանւաք զիամեկցութիւն յայս պատճառ հոգեար խաղաղութեան, յորմէ առաւել ևս պահանջի, զի նմա մարմնոյ և նիւ ԺԵՒ

Ներւթականաց հաւասարյաց մնանեսութիւն յայ , իսկ ձեզ հոգւոց և հոգեղորականաց՝ ոչ միայն մնանեսութիւն , այլև դատօնիարակութիւն և բժիշութիւն , և որքան յայսոսիկ ըստ բազմադիմի գործոցն և անոնանցն գոյ զանազանութիւնք՝ որ ՚ի բարողքն խառաջութեաւ աշխարհի , զընկալեալ խաղաղութիւննախ ձեզ աւանդեցին , և ձեզ ամ եկեղեցեաց քսի . ոոզ ՚ի միոյ լուսոց բազում վառեալ լապտերը :

Իւ այս մինչև արքայութեն այ ամցւն տիրել , զի համարձակ լիցիք առ յաղագս ըստաւորերին ՚ի ձէնջ ահա Ես և մանկանք իմ զոր ետուր ինձ :

Ա յա ոչ զարմակ վն առ մեղ սերմանելց զընն խաղաղութեաւ . նախ յաղագս հարգաւորաբար յանձն եղեալ ձեզ յայ մնանեսութեաւ , որոց աշագաւ պօջոս անվորձ սեր լինել . երկորդ՝ լս օրինօք հայրօրէն սիրոյդ ըստ երինաւորի հօրն գթութեանց , զոր և մեր ՚ի բարի սերմանողէդ ան Միհայլիւ ածամերձ Պատրիարքէ թագաւորական քաղաքիդ ընկալեալ զբան խաղաղութեաւ իութեասցուք ոչ լինել ձանապարհ կամ ապառաժ և փուշ ՚ի կորուսանողաց զուրմն բարեցն , այլ երկիր բարի և պարաբռ օգանութեամբ՝ որ տայ սերմն սերմանողաց և զչաց բանին կերակուր հոգոց , և տուլ պառուղ այ զիմ յերին գոմիւլեաց :

Իւ սկ լինի արժանաւոր ձեր և որոց ընդ ձեզ առ ած պաղա տանօք . ոոզ զի ՚ի հանդերձեալ լինել ժողովցյն մերոյ՝ որ ՚ի մեծն հայոց և յընդհանուր կողմանց և պիտիկոպոսաց և վարդապէտաց , ինքնին տէր ըստ խոստացելուն և զիմի՛ ՚ի մէջ զբան խաղաղութեան տաղով ՚ի միսս և ՚ի լեզուա ամենեցուն :

Օ յի ոչ մարդկային ախտիւ անօգուտ բանակրութեամբ և մնտոի յաղթահրութեամբ՝ յորմէ ոչ ինչ օգտեցու եկեղեցի սկսքան յերկար ժամանակաւ , այլ հոգւոյն այ խորհրդակցութեամբ խօսեցին ամենեքւան վասն շինութեան ոգուոյ :

Իւ ոոզ առ մեղ՝ սկյապէս եղիցի առ ձերդ հանդիսական ժողով , զի սկսեալ խորհրդապուր նավա լիցի կատարումն , որով և ած փառաւորեացի յամ լեզուս աղքաց յեկեղեցիս արդարոց ՚ի մի միաբանութիւն հաւատոց Ոչըւր գլուխ յետ գլխոյն եկեղեցւոյ :

 Եւս արձակելոյ դթաղաւորական նամակին ըստ վլրոդրելոց խոստացան բնին ժողովոյ հրաման հաներ յամ հայաստանէայս , և զի սեալ յամուուցն աղուանից մինչև ՚ի կողմանն սուրոցւոց և մինչև ցարեւույին իուղմանս , զի ամենեքին ՚ի միասին եկեալ և պիտիկոպուք և վարդապէտք հարդ ամբ վանաց ճգնաւոր կրօնաւորօք առ ՚ի քննել զինդիրն խաղաղութեան , և ամենեցուն միաբան պատասխանել :

Խակ անքնիին գատատանն այ և անհասանելի խորքն ՚ի նոյն ամի վերաբիսէր զերանելի հայրապէտն աբ փոխադասեալ յանվախամանն խաղաղութիւն յամսեանն օգտատոմի որ օր երեքտասամն էր՝ յաւուր հներշաբաժնութիւն , և ՚ի թուշականիս հայոց ՚ի վեց հարիւր քսան և երկու . և մնայր այս գործ անկատար մինչև ցայս վայր :

Համազի ՚ի ճգնաւորական կրօնից տիկարացեալ երանելուցն ըստ մարմնոյ յամ ժամ Ճնշէր ցաւոք պարկեցու անձն , և հասեալ ամառնայինն եղանակ ՚ի

ի վլա ջերմային օդովը տաղացուցաներ զպըն, և վաղմաղակի վախճան հասաներ սուգ մեծ հասեալ է կեղեցոյ մեր և բովանդակ գորափ, և ոչ միայն մեզ, այլև հասեալ համբաւն՝ ի թագաւորական քաղաքն՝ վասանցոյ բարձաւ պաշտ արքայն և հառաջանօք ասեր, մեծ զգացրան և արթուն բարձաւ պատօք յեկեղեցոյ այ, զրկեցան հայաստանէ այբ յերկորդ լուսաւորչեն իւրեանց, ով երանելի հայրապետ զիարդ զիմս իւմիագ անշատար թողեալ ժամանեցեր առ քս, սակայն մեր զարժանի յիշատակի անուն քո ընդ առաջն պաշտ դասակարդեմք տօնախմբելով ուրախութք ի քս. և պ տուն հասաննի ետ ի թագաւորական քաղաքն է կեղեցին՝ յիշատակել զնա ընդ առաջն պատասխան տօնախմբութեամբ:

Գրեաց և թուղթ միմիթարութեն նոյն բնին բարեպաշտ թագաւորն չի հարազատի որդին նորին սրբ աթոռոյն ի որ գրիդոր, և առաքեաց արագապետ զնոյն իմաստուն պարն թեօռիսանէ գալ և տալ ողջն նորապատէ հայրապետին, ովք զի սկսեալն ասէ ի նախնուոյն և յերանելի հօրէն քո՝ ի ձեռն ք կատարեսցի:

Խոչ նոր է կեալ յարեսէլ՝ ի խոռովութեն ձանապահացն արգելու և ոչ կարաց հասանել՝ ի հայրապետական աթոռն առ նորապատէ հայրապետն, այլ միայն զնամանին թագաւորական առաքեաց ի ձեռն հետիւոտաց ունաց ձարտարաց և հմտից ձանապահին. զոր տեսեալ և ընթերցեալ նոր հայրապետին գրիդրին ուրախ եղեւ յոյժ, և առաքեաց պատասխանի ընդ իմաստուն քահանայ ուն հոռոմ ազգաւ կուտանդին անուն՝ որ ի նոյն քաղաքէ հոռովկայէ էր և առաջն իւրեանց մենալ, ոով զի ձեռնադրեսցի արք Եպիսկոպոս շրջաբնակ գաւառացն ի մայրագաղաքն յերապօլիս. և ընթացէալ լուսաղաղական գրով առ թագաւորն, որ է պատէս:

Ուստի Պատիկու համարէ հայոց ոք չնի ոն ։ Երբուն աշխարհոց շաբառն, ու բուրգու նորուուն հասաւ ։ Անուկը

Անապատէ ածասէր արքային հոռովմոց լումանութելի որ նախին գլուխ ընդհանուր տիեզերաց ծայրագոյն պատուով և իշխանութք. Պարփառ նաւաստ կաթաղիկոս հայոց և որ ընդինս լրում ժողովը հայաստանաց եկեղեցոյ աղօթիւք ողջն առաքեմք:

Հիմն բարի զոր արկ քո ածնիբութինդ ի ձեռն իմաստուն ձարտարապետին հասարակաց մեր հօրն և հայրապետի, ցարդ ևս անկատար է. քանզի ոով ծանուցան նախ քում բարեպաշտութենդ յառաքեալ մեր գրոյն յառ քս կեանն վերաբիսինցաւ ի մէջ ոգուոցն կառարելոց հանգչելով ի մշակութիւս քրոնաց. և իմ նուաստուին նորին յաշորդ նորին է և բանիցն աշոմիւրու և փափառուածն աւարտել.

Վակայն նուի լինի պատհառ յապաղման իմս տարտամութի, և ապա ի վաղ ժամանակաց հնացեալ մախանաց զարութի. և երկրորդ և մեծ պատման բացակայ և հետի լինելս ի նախախնամօղ գթոյ քո առ ի սին դործ ձեռնարկելով.

Այդ ծանիցէ քո ածնիբութի, զի զանազան ինդիրին որ ի ձեռն զումանն ի յեռ ոհանչչ ի խաղաղութես առ որս հնացեալ սովորութինն ԺԴ

Ապահյն էն բազումք ընդ որս ոչ կարելիք իսօնել իր ընդ հօգենորա, այլ ողջ ընդ մարմնաւորս որոց իբրև տղացոց կաթն ջամփեմք և ոչ (հաստատուն) կերակուր, զի ոչ կարեն. յաղագս այնպիսեացն թեթեացն ցանել ինդրելիք ՚ի նախակարգեալ գլխոցն՝ մինչեւ ուղղի ածայինն խաղաղ-թի, և այնուհետեւ բնիքն էւրն ծնանի և բուռոցանէ զորս իւր աճմանն է օժանդակ:

Կարձեալ և բաղձանկ մեծ ունիմիք առ ընթեր լինել ածասէր արքայիդ յայս սպանչելի իրացս գործառնութիւն է մեծ տնօրինէր ամենաչոր կամքդ վերին խամացն օժանդակութիւն ողջ և տես սանեմք, զի արկիք հին ՚ի պէտս փրկութեն էկեղեցեաց ելեալ ՚ի համուէս ընդդէմ անօրինաց, և աղօթելիք տես սանել զրադշութեն կատարութիւն:

Այլ զհաւատոց բան ոչ բնէ կարօն է երկրորդ անդամ լսել ՚ի մէնջ ածասէր թագաւորդ, զի զնոցն ինքն զերանելի հայրապետն մեր զի, երսէս կենդանի բանիւքն իւրովք ունիմիք տուաշնորդ առ քանսուովանութեն ՚ի մէջ մեր, որ զեւր թագաւորութիւն նուամեաց ՚ի հաւատութիւն ածիւմաստ գիտութիւն յոր առ մեզ ուղղափառութեն:

Ճա այսմ վկայ հաւատարին առաքեաց առաջնի ձեր նուաստութիւն մեր զպաստնակն քահանայդ կոստանդնին որ ամենայնին հասու է որ առ ՚ի սրա աթուս խորհրդոց, առ առս ուրցն հարցն մնեալ և զիս ինքն դաստիարակէալ որ կարպապէս յանմեոցէ առաջնի հանդիսական ամոռոյց լեզուաւ զըռ մարտութիւն յառաջագոյն ՚ի մէնջ գրեցելոցն. և աղաքէմք, զի առց դա զնեռնադրութիւն պրե և պիտիզապառութեն մայրաբարպին յերապուսի և կողմանց եփրատաց ՚ի պատրիարքէն անտիքայ. քանզի և արդանի իսկէ սրբ բութիւն և իմաստութիւն և հասակաւ կատարեալ գորոց:

Ուշ լեռ յարբունակն տէրութեն՝ պարագայց ամօք կարօղ օգոստոս և ինքանակալ բարձր ածասէր թագաւոր:

Աւեալ զայս գիր քահանայն կոստանդնին և ընդ նմա իշխանկ ՚ի տիրա կան ամոռոյցն, և է հաս առ թագաւորն յորժամ եւ յարեւելս ՚ի պատերազմ ընդդէմ այլազգի սուլուսնին իկոնիոյ ։ զոր ընթեր ցեալ բարեզպատ թագաւորն ուրսին եղեւ, և առաքեաց զնա ՚ի քաղաքն թագաւորական մինչեւ ՚ի դարձն իւր ՚ի պատերազմէն իսմայլշահն ազդին, և ընդ մուշէն նր՝ ծանցոց պատրիարքացն զոր ՚ի հայս ճշմարտութիւն հաւատոց և վարուց.

Ճա քանզի էր աղջաւ հոռոմ և քահանայ ՚ի նոցանէ ։ տէղեակ և հոյոց օրինաց, հաւանեցուցանէր զըարեւսէրոն և յամօթ առնէր զսկարամիտ չարիստան:

Ճա եղեւ յամել թագաւորին ՚ի պատերազմ զամ մի, և նդ մնալ ՚ի քաղաքին. իսկ ըստ մեղաց մեր ծանրացաւ ձեռն անօրինացն ՚ի վը, և յաղթեցաւ բարեզպատ թագաւորն յայլազգի սուլուսնէն իսլիմասլմայ մերձ յիկոնին ՚ի տէղովն՝ որ իրչի մելիտէնի, յամենան սեպտէմբերի, և ՚ի թուաբերութեն հայոց ՚ի լեց հարիւր քսան և հինգ:

Խակ թագաւորն բարեզպատ իւրով անձամբն քաջանարտիկ լեալ բաղաւութիւն և արութիւն ցուցեալ յայլազիսն, զըազում ՚ի նոցանէ զիսա

գիւսթաւալ յերիբր կացուցեալ, միւն զի երկերիւր զարի նետից և ըսմբաց
բազմաց հանդերձ պարտաքարիւք ՚ինա զիսկեալ, ՚ի տեսչութէ այ և ուն
մազ մի ՚ի հերաց գլւուր նըլ պակասեալ այլ յազգէ թագաւորին ուն լի քան
գէ օժանասուն այր հանդերձ այլովք իշխանոք և հեծելոցրգք ՚ի տեղին
խողոսդեալ պալազք, այն, գերեցին և զոր իսան փրկարան հանդ երձ պատ
կերաւն ամենօրհնեալ սրբուհու ոյն և մօր տես առն :

Խակ բարեպաշտ արքային ժողովւալ զմացեալ զոսնէ բանակեցաւ ՚ի
նոյն տեղի պատերազմին պատնշեց շուրջ արքեալ խնդրեաց զմազալութէ
յալազգի սուրանէն . Խակ նդի կատարեալ զհայցուած . Կամաց բարեպաշտ
թգւրին շնորհէ նմա և զնանն փրկարան հանդերձ պատկերաւ սրբուհոյն
և առ վաղին գարձ արտքեալ մասցեալ զորօնն ՚ի թագաւորական քաղաք :

Ապահան և ոչ զանց արքից զնորսհաշ զսկանչելեացն այ զոր գոր-
ծեցան, թէե յերիարեացուք զըանս :

Ինանզի ՚ինոյն ամին ըրբիւք ամսօք յառաջ յեւտ որյ պատեքին յա-
ւուր նոր կիւրակէին յառաւուուն պահու ընդ ծագել արևուն եղեւ իսա-
ւոր ՚ի վը երկրի զոր ոչ ոք ՚ի մարդկանէ եր տեսեալ այնպիսի, ոչ ոոչ զիսա-
ւարունն արեգական, այլ ոոչ շնասարակ գիշերի յորժամից առանց լուս-
նի և աստեղաց, ՚ի յաշխարհէն պալեստինացւոց մինչեւ ՚ի բիւզանդիոն և
յայլ բազում գաւառում :

Եսաւ քննեալ եղեւ յիմաստափրաց բազմաց և գտաւ գիր աստեղաց և
ընթացք արեգական և լուսնին յիւրեանց կայանս առանց իրիք սայլքաք ւ-
ման, և մեաց այնու աշխարհս ժամ մի և ապա եղեւ լոյս յերկրի : Ռու-
եթէ զիորունս քրիստոնէիցն գուշակեաց ոչ գիտեմ, և եթէ զողվյն
սաստիութէն որ ՚ի նոյն ամին եղեւ, և ոչ զայն ևս :

Ռու մեզ դառնալի՞ է ՚ի կարգ առաջի եղեալ բանիցս . քանզի յոր-
ժամմ ժամանեաց բարեպաշտ թագաւորն ՚ի թագաւորականն քաղաք, և տ-
շեռնալրել պրեզբետ պատրիարքին զքահանացն կոստանդինն արք եպիսկո-
պոս ըստ խնդրոյ կաթողիկոսին, և կուտեալ առաջի գրեաց պատասխանի
ինքն և մեծ եկեղեցին հանդերձ պատրիարքոն և գումարեալ ժողովուն
զայսոսիկ :

Ուստի բուրդու թուգուրին հասուց Լունուելէ ու գիւղ զարուխոնէ
Գրիտ ու հունուսի հուց :

Անուել քնի այ հասատարիմ թագաւոր Ֆիրսոնածին, աճապսա-
կեալ պրայ կարող և բարձր միշտ օգոստոս ինքնակալ հոռոմոց
կանոնու . Պարիդրիս պատուական կաթողիկոս հայոց, փրկութէն և շնոր-
հք արին բարերարութեն ողջ լեր :

Ո առարեալ գիրս ձեր թագաւորութին իմը լութեցաւ, ուրան ե-
ղեալ ուրան և քննես: և ծանեաք ՚ի գրոյս զբարի կամս ձեր՝ որ վա եկե-
ղեաց միաւորութեն բազմալոյց, և անտես առնել զհերձուածս և լուծա-
նչւ գրայթագութին զոր գեն մարդատեաց երեւեցոյց կանխու և գոյ-
թագուցոյց զըսրս ՚ի մարդկանէ . և զիսաւ քնի արգելոյր, ոչ ուրեք սբ և
մաքուր և անխառն յորումանց զեւկեցիկ ցողեանն բարեպաշտութէն բու-
սաւ

տանել թուլացուցաներ, այսինքն՝ զի դուք լուսաք էթէ զաղակրատումն նեսորի զժանդ և զար կարծեացն թոյնս լինել առ մեզ զմուա ածէիք կարծեօք, ովզ զի որ մասացէ առանց բամբասանաց, այլ տովա զգնեալս քո՞ր սրեամբն ընդ բնին կամեցաւ արկանել ՚ի կորուսու յերկնից անկեալ արումակն, որ զապստամբակիցս իւր՝ որ ընդդէմ զինեաց փառաց արարչին, նոյն բնին չարարումեասն և խորամանին ՚ի հայք արկ զթշնամութիւ բամբասանս հոտուոց թէ պաշտեն նորա երկուս քան, վան մեր մոյ անձնաւ որութիւն երիւ բնութիւն խոստովանելոց, և զանցիթ մասնանաւորուին կարծեցին բաժանել իսկ զիայք ՚ի հոռոմոց փութան զրպարտութիւ բամբասն թէ մի բնութիւն խոստովանին, և ածաշարչաք դտանին, և ոչ տան իւրաքանչիւր բնութիւն զպատշամ յատկութին զայելլական, և ասու զարձալ ամբարիշն զանձնաւորութիւն միութեց ձեր խոստովանութիւնն բնութիւն մեզ կարծեցոց չփոթումն առնել, և խորհին սյապէս սպալ և թիւր՝ ՚ի ձեզ գայթագուստիւ թիւ և սասի այսորիկ ՚ի մէնջ հերիտիկուպ կարծեցայք և անունանեց յայք գուք՝ որ հաստատութիւ խորհիք յուղագիտութին, ըստ որում և յառաքելցոց լուաք և գոհացաք զայ քանիզի զամսեան իմաստուն արար կամեն այ այսորիկ բարի խորհրդոց :

Խնկապաւ և մանաւանդ Թագաւորութիւն իմ զքո պատուականութիւն նախադրութիւն որ յաղագս այս պատճառանաց, յորում ծանեայ զառաքիւնութիւն և զգիսութին ընդ բնականոց քո բարի կամբդ միամբէ ալ զի զբարոց զայ խորհուրդ հանձնարդու և հաստատութիւնորինէ քոյդ համակում մութիւն, և զառաքինեացն բերելու զիարցն առաջի մեր զապացոյցն գեղեցին երեխ, որով և զանանցն և զանսպան ժառանգել սցես վնսուառան :

Կիսութիւն լիցի բումդ որբութիւն, զի ոչին թագաւորութիւն իմց կամբ քան զքէ զունի նուազ ՚ի յայ զնորհուրդու, այլ նախանձիմ զնանձն տն, և պար աղաքաւ զամ գործոց ձեռնարկութիւն երկորդ համարեցաւ լանին և աշխատութիւն ուղարկուա հաւատոց ձայնակցութիւն, և մեր հագոյն գնէ ամի զմիաւորեալս զայս հաստատուն առ քու բարեւպատութիւն :

Լուս քս բնորոցացն պատարագ ՚ի տաճարն մոյ եղօրն գայթագուստ նախքան զմաստուցանելն առնել հաշուութիւն, ապա որչափ ևս առաւել զբարում եղաքց բաժանումն և պատառումն պարտիմք լանալ ըստ նր հրամանին միաւորել վաղվաղակի :

Եղաքց ասեմ զըովանդակ հայոց զըումն առ ՚ի յայտնել ընդ մեզ անկորիւս և ակննուուխ ահք զի՞ն բարի, կամ զի՞ն գեղեցին վայելուզ ասէ գաւիճ, զի բնակին եղաքց իմ ՚ի միամին, որբան առաւել ապա համակամ լինել սոցա ՚ի բարեպաշտութիւն, նուե մի հօտ լինել ըստ աւետարանական ձայնին, և ՚ի մի գաւիճ ժողովը լուս խոստանացն քսի, և ընդ մոյ հովանէն հրամանաւ լինել, և զձայն նոր անմոլար լսել սյամին զգործոց բարեաց զհրամանն, որում պարտական եւիք ծառայապէս իբրև տն նմա հաւանել, ոչ միայն ՚ի հաւատու, այլև ըստ ամ բազավալորութիւն լինել ածահամոց յետ և զայս կատարելոց անպիսոն եւիք ծառայք թէ և զամն ուղելուք ևս առաւել անպիսոն և մարտիւն զմեզ խոստովանենցուք :

Եւ թէ ոչ որ կոչեն զմեզ հովուապէս ապատութիւն գինի և զգուշութիւն, այլէ կարծեմք զի՞ն լինել հեռի լինելով ՚ի տիրականէն թիւ

օխալը մք փառաց և խոստվանութենէ :

Խակ վահ իջնելըյն միաժնին ամելք առ այնոսիկ՝ որ մոլար խորհին վահ այսպիսի միաւորութեն (խոստվանութեն) և զանազանութեն ՚ի մի քահ բնութեցն, եթէ ՚ի սքանչելի խառնուածն և՝ ՚ի յարակցութիւնի բնութեցն և յանքաժանելի նոյնութիւն և յանշփոթն, անփոփիսի լի մեան յատկութիւն միացեալ անձնաւորութեցն ՚ի մի դէմք տեսեալ էմանուելին. որ և պահեաց յէտ միաւորութեն անայցյալի զիւր բնական ներգործութիւն և զիւման. քանզի յէտ անձնաւորութեն այլ է ածութեն յատկութիւն և այլ մարդկութիւն, ածութեն ներգործութիւն բարձրագոյն, և մարդկութեն խոնարհագոյն անչարչորելի է առ ՚ի հօրէ նամաքան զյափիտեանս ծնունդն և անսառցական, քանզի և ընդաբրութիւն է ածային բնութեն այս յատկութիւն, ընդդէմ այսորիկ չըրչարելի ասեմ և ընդժամնական ծնունդ զառեալն ՚ի մօրէ բնութիւն զոր արար իւրովն յատկութիւն, և յէտ առնվյան ծշմարութիւն քահ դէմք, այսինքն մընլենաւորին անձնաւորութեն և միաւորեցելոյն ըստ անշփոթ յատկութեցն, և զայս քննեալ ցուցաք գիտել զիւրաբանիներ բնութիւն յէտ միաւորութեն, ող նախ ասացաւ՝ անփոփիսի պահի և անշփոթ, զի թէպէտ և առ միմեանս ընդանեցան բնութիւնն և խառնեցան, ոյլ զանայլայլութիւն և յէտ այսորիկ ունին. և մի է ածութիւն ընդառեցեալս, ըստ որում առելիք զոր փառացն խաչեալ. և և մարդկային բնութիւն ընդածութեն, ող ասի որդին մարդդայ իջեալ յերկնից. և այսպէս միաւորին առ միմեանս, և՝ ՚ի միմեացն անձնաւորինական տարեալ լինին. որ և համանգամացն ըստ յատկութեցն, և՝ ՚ի ներգործութիւնն մասցին անփոփատրաբար, գոյս գարարագոյն՝ տան ածութեն, և զոր խոնարհագոյն մարդուոյն, զի կրկին է բնական ներգործութիւնն անշփոթաբար, կրկին և անփոփիսի բնական կամբն ածութեն և մարդկութեն. յայս է զի մարդկութեն կամբն զինի գնայ ածային բնական կամաց, սակայն մից քնի միութեն գոյութեցն տեսանի և կամբն. քանզի ՚ի բաժանէ մաշուն հրաժարեր և ասէր առ հայր՝ ոչ ող ես կամբ, այլ ող դու, որոց կամբն և որդւոյ մի են.

Ուրեմն ՚ի մահուանէ հրաժարել քնի՝ մարդկային է, և քաղցնուլն և երկնելն և արտասուելն և քրտնելն և վաստակելն և այն որ ՚ի հարդին է, որ եղաւ մարդկութեն անփոփատրաբար: Ճշէ որդւոյ չարչարելն հօր կամ է, նայն է և որդւոյ ըստ ածութեն, ող նախ ասացաք:

Ա պատասխան ՚ի մահուանէ հրաժարել քնի մերոյ փրկութեն խնդրեր զմահ, և յայնժամ հետևեր մարդկային կամացն երկնելն ըստ բնական բնութեն տկրութեն, որոյ զինի գոյ ամեննին անփոփիսի լինելն և անշփոթ տնօքենութեն քնի կարգաւորութիւն և խորհուրդ :

Օ զապիսի հաւատ ստոյք և բարեպաշտ առ ամման տկրամթու և խաւարեալս ասել վարդապետել և ըլուսաւորել պարտիք, զի այսպէս ուսեալ խորհեսցին նորա՝ որք կամբն գայլազգեցուանել զի զըարս: Բայ որք սյոմ ուղափառ յարուեցելոյ հաւատոյ ՚ի ներքս բերեն վայրապար բնութիւն ընդդիմադրութիւն խաւարել արժանի են և ըստութեն, և գանել զայնփոփիսին՝ կամբէ և՝ ՚ի բայց վարել ող զիսորմա, զի մի ինչ ՚ի ներքս ածցեն ՚ի բերիսուանէ ութիւն գայթագութիւն, և զայնոսիկ՝ որք ոչ համաձայնին, այլ հակառակին:

բում՝ պատուականութեն՝ որ ըստ այս յուաց վարդապետութեն կամ երգեցողութեն կամ պաշտամանց զոր ինչ ինելքս ածե քո սրբութիր ու ըոդ ՚ի փառս այց, որուելի միութեն եկեղեցւոյ. և եթե այսպիսի պրոն' որ ներհակ զինի զբով և բան ածցէ յառաջ կամ հակառակամարտ, ժողով տնօ ընել ամ իմաստին և կարձել զնդ գայթագուցուցանելն, ոոկ զի զամ եղարս պատշաճ սիրով համաշնունը և համախորհս կարասցես առնուլ ՚ի բարեպաշտութիւն :

Որոց հետ և ընդունելի՛ է ասեմ՝ այ զընծայս երկոցունցս կողմանց սիրով ընդ միմեանս միացելոց, և ոոկ պատարագ պրոտառութեն հաշուցուցիչ այ ըստ սաղմուին. և քանզի ընդ երկար է ժամանակն՝ յորմէ հետէ ՚ի նելքս եմուտ այս գայթագուցի, վու այնորիկ և դժուարաբժիկ լի՛. ոոկ ՚ի մարդինս զընդ երկարեալ ցաւոն վարդականիք :

Եւ զայս յերկորութիւն ասեմ լինել առաւել բաժանմանն պատճառ, զի վս առաւել անջրաբետութեն և զպատճառ առելութեն տղիուանամբ և զպարտութեն զմիմեանս դատեմբ և միալոյ ընկեր զընկերն կարծեմբ. սակս որց և մեծի խոռվելոյ և քննութեն կարօտիկ, զի տղաւ ողջացուց ցուք զմիմեանց կարծեօք գայթագուցի. և յետ քննութեն և արդարաբէս գատողութեն տեսանելոյ զմիմեանց ուղղութիւն ՚ի բաց բառնալոյ գայթագուցի մտաց մերոց՝ զմիմուրին ցանկոյն քակել և զքար գլորմանն և գայթաց զութիւն ՚ի բաց ընկենուլ, և զի վերուստ փորմնեմ ալ պատմուանն քի, այսինքն զառնա ուղղափառութեն խոսուվանութիւն ոչ այլ տեսանել պատաւելոյ այլ մի հաւատոց երկոցունցս կողմանց այնուհետեւ մի լինել կամ զիկէ և առաքելական եկեղեցի առանց ամօմոյ խոսուվանութեն :

Իսկ նամակ քո սրբութեն գ զոր գրեալ եւս հաճոյ թուեցաւ թագաւորութեն մեր, ոոկ ուղղափառի առ քս և մեզ ՚ի բարեպաշտութիւն երագիցի, ընդ որում գուրախ եղեւ թագաւորութիւն իմ մեծապէս :

Դանիքը և զայս, զի զպաթագութիւն որ կայր ՚ի սիրոս մեր յերգս մեր և ՚ի պաշտամանն որ առ ած՝ բժիշկցաք քննութեն, վս զի ՚ի մէջ ածաք և ծանեաք երեւելապէս ՚ի նոցանէ, զի ՚ի բարում տեղի երկու քննութեն զի քսն նորօք փառաւորեք. և պարս է զայս ուղղութիւն՝ որ իբրև զօտ քուն է, ամցւն ասել և ցուցանել. և ահա ոչ կայ ՚ի մէջ մեր մեծ պատճառ, քանզի ըստ բարեպաշտ մոածութեն մի գտաք :

Այս միայն զի որ ՚ի միտս է բարեպաշտութիւն փութացուք զի երեւել լիցի բարբառուլ բանի, ոոկ զի զառաքելականն զայն յանձինս աւարտից եք զհրաման, պատիւ հաւատուլ յարդարութիւն, և բերանով խոսուվանել զիրկութիւն. և վստահութեն այնուհետև միմեանց երգակիցս լիցուք և ազթակիցս, և ՚ի հիմն խոսուվանութեն մերոց ՚ի լեառն որ զհաւատոյս մեր շնուեցուք զբարին՝ որ ոչ երբեք սասանի ՚ի գայթագուցիչ հողմաց կամ հեղեղի իբրև զայն շնուածն որ ՚ի վը աւազոյ, քանզի ՚ի վը վիմն ծշմբը տութեն և անսասանելի՝ յորում քն համեցաւ զեկեղեցի իւր հաստատել և զինի պարորիկ ձեր պատուականութիւն և ամ սրբազնան քահանապետից հայոց՝ առանց հակառակութեն և երկմտութեն միաբանութեն և համաձայնութեն զհամադրութիւն հաւատոց վս բարեպաշտ խոսուվանութեն մեր գրով առնել և առ մեզ առաքել ՚ի ձեռն պատուական և պիտիոպոսաց որ ՚ի գողովոյն Ժակ

Ասկ ապա՝ թէ զոեւութիւն մեր առ միմեանս ախորժես և ոչ գրովայլ
բերան ՚ի բերան զիսօսելն . և այս կամք ճեր և յօժարութիւն բարեղը թունի
և ցանկալի՛ է թագաւորութեւ սիմ, և ժամանեալ ՚ի տեսութիւն խօսիմք ընդ
միմեանս յայնժամ զայս անձավայելու քննութիւն ընդարձակագոյն և հրաշ
փառապէս խորհրդակցութիւն . և թէ ձեւնարիեւմբ ՚ի խորհրդարդ տեսուեն
կարծեամթէ կառարեալ և հասուասուն լինիցի այնու առ միմեանս խորհրդ
դոյս կառարումն , վա զի ներգործութիւն տեսանելեացս փութապէս առնե
զնդանութիւն քան զայլ զգայարանս և զմերն հաստատէ . և եկեսցէ քո
պատուականութիւն տո իմն թագաւորութիւն հանդերձ մեծապատիւթ քահա
նայապէտոք որ ընդ քեզ են փութապէս և կանխաւ . զի մի երբէք ընդ
վնարին մեր մահուամբ՝ յանկատար մանալն (բարի) խորհրդոցս թշնամին բա
րոյ բերկրեսցի :

Պարմաւալ զի մի ՚ի յապաղելն այլ ինչներհակ բուսցի բարոյ առա
ջարկուեն և նշանձնեսցի մոտագիւրութիւն մեր , քանզի վարձս մեծ ՚ի վարձա
տուեն այ անձանց գործոյս այսորիի աղագաւ կայ մեր առաջի . ողջ լերւ

Գրեցաւ յամսեանն ՚ի յունվարի և յընդիբանին ՚ի տասն :

Տեսաւ գորդուգիւն իսոսունդիւնուղուն ու իսունդիւն հոյս Գրեւու հու-
յոյնութիւն ու ժողովուն :

Ու երայել ողջորմութիւն այ արք եպիսկոպոս կոստանդինութուղուսի նոր
հառվայ և տիեզերական պատրիարք . տն Վարիգորի սբ սիրեցելոյ
պատուական կաթողիկոսի ամհայոց ուրախն լինել ՚ի տոր :

՚ի տոր սիրեցեալ ՚ի մէնջ կաթողիկոս պատուական զըանս քո նրա
բազում լանդամ լոււաք , և ողջունեմք ՚ի բացուաս բմացականտւմ ըստ օրինի
տն աշակերտաց ողջունի զառ միմեանս զմերն և զհամաձայնութիւն . քան
զի մեր ամբո՞ որք զբանելի պատուականս քահանայութիւն զգեցաք , նյն և
խորհրդածուս կուել և լինել ըստ նոցան շաւղան արժանի դտաք , և զինի
նոցին հետեւ լուսաք . արժանի եղաք և զնոցին նախատեսութիւն զըանսն
և զլարդապէտութիւն և զողջոյն միմեանց ընձեռել . և զի զքաղջր նյ բա-
նից վայելցաք զօրութիւն և իմացուն , պարտական եմք փութալ երևեցու-
ցանել յանձնա գործութիւն զայսպիսի խորհրդոց խորհրդածուաց նշանակ . և
ասեմ զայլ ինչ , բայց միայն զառ միմեանս սերն և զգութն որով հաստա-
տեմք զամցացին չնորհն ՚ի տն աշակերտացն լիապէս ՚ի յանձնա :

Վանզի որք կուեցաք ՚ի վերտան յայս նորոգութիւն քնիւ , զմերն ու
նիմք շաղկապ խառնել և յօդել մի մարմին միոյ պատուական գլխոյն տն և
իրկըն մերոյ յնի քսի . այս մարմին որ երբեմն պայծառացեալ և զարդա-
րեալ էր յօդիւ սիրոյն , տգեղուերեւ բաժանմանըն , և հեռանալս որոշ-
մամբ և բացակայութիւն մեր ՚ի միմեանց , և այժմ ընդարձակեցաւ ներգոր-
ծութիւն կամաց մեր տեղի տալ և ամիուիել զմիութիւն սիրոյ ձեր յօժարութ-
և կամեցաւ հազորդութիւն և միաբանութիւն բժշկել զլայրապար հարուածո
առաջին բաժանմանն , և ՚ի ստափառ հակառակութեցն որ եղել ՚ի մի և ՚ի
պատուական մարմինն քսի խորշել և տեղի տալ այսինքն զի այլ էր որ առ
մզ իրեն և այլ էր որ առ մեզ լին նորին համբաւն :

Յաղակս որոց յաստուստ որ առ մեզ գրոյս և յօրմէ առ սբ և կարօղ ապսակեալ թագաւորն առաքեցաւ առ ՚ի ձեր պատուականութէդ՝ ծանեաք զմէր ուղղափառութիւն և զաօժարութէ խնդրելն զառ մեզ միաւորութին, ուրախ եղեալ զուրախութիւն երինային զօրացն ըստ անձային բանին որ ջայս մեղ հրամայեաց եղեալ առ բոլորիցն ան և առ հոգեղենս ամ խնդրութիւն ՚ի նոր աճավայելուզ և փրկարկանն խորհուրդս :

Ո նկալաք զամենայնն ուղղափառութէ լցեալ գիր աճիմաստ ուղղափառ և ալ ուղաւորեց բնիքնակալի մերոյ զոր առ ձեռ անձպաշոռութիւն գրեաց, որով յայտ արարեալ հաստատեաց իւր թագաւորական զրոյն զոր առ մեզ փառաւորութին, ուսեալ և և ուստոցանն վտ անձառելի և հրաշափառ փրկելն մերոյ քսի տնօրինութեն և իջնանելցոյն . զայս և մեք ամ անձամբ ուխտելք անքակ և անցերիունալի մոտք, զայնս և քարոզելիք և խոստովանիք, և երկրպատելք երրորդութեն միոյ և միոյ յերից, մին երեք անձաւորութիւն, և երիցն գոյ համագոյ համազօր և համափառ :

Ի նորիզն խոստովանիք միայն զայց երրորդութեն զանդուին մի բնութիւն էութիւն մի զօրութիւն մի իշխանութիւն մի արութիւն մի թագաւորութիւն . զայս միայն գիտելք զնա, մշտնջնուուր անմիկ զբն անստացական անտեսանելի անսպարագրելի անիմանալի անսահմանելի անսպարագրելի անիմահմանելի անփոփոխելի անմահման անչարչարելի ամ արարածոց նախատեսութիւն արարող :

Հաւատակե և ուստոցանն միք զնոյն բնիքն զորդին և զըանն այ որ նախ քան զյաւթուեանս և զյաւթուենից յաւթուեանս ՚ի հօրէ ծնեալ յայ ճշմարտէ աճ ճշմարտ, ՚ի վերջն աւուրս ՚ի սրբուհւոյ և յամենափառաւորեալ կուսէն մարմնացեալ, առ մինքն կատարեալ զմարդոն ՚ի հոգւոյ բանականէ և ՚ի մորմոց և զերկուց բնութեցն կատարելութիւն աստուստ անձառ միաւոր ըստութեցն խառնեալ . վայ և մի քս մի սբ խոստովանիք յերկուց բնութեց և երկու բնութիւն, որ և երկու բնութիւն և տեսանի, այսինքն զի է մշտնջնաւորակից ընդ հօր ըստ աճութեն ամցան կենարար, և արժանի արար անձառացէս իւր ՚ի սրբութիւն կուսէն լինել տամար, զոր միաւորեալ ընդ բնիքն ճշմարտութիւն եղել մի քս :

Ո չմշտնջնաւորն գոյութիւն ՚ի յերինից մարմն բերեալ ոյլ ՚ի մերս գոյութեն զանգուածոյ, պյանիքն՝ յամենասրբութիւն կուսէն առեալ և միաւորեալ ընդ իւր ըստ անձնաւորութեցն . ոչ աճ բանն բնիքն ՚ի մարմն փոխադրեալ և ոչ առ ազք երեւեալ, այլ անշփոփոխելի և անսպարագրելի զերուն պահեալ գոյութիւն ՚ի զմերս առնուլն, ոչ ասացաւ . և ՚ի միաւորեալ ոչ բառն և շլոթեալ, այլ ըստ իւրաքանչիւր գոյութեցն մի և նոյնն ծանուցաւ, զանազան բնութիւնն ՚ի միաւոր ժողովեցաւ ճշմարտապէս, մի յերկուցն քանի որդի, և ոչ վայ բնութեցն տեսութեն բաժանի միաւորութիւն, քանզի երկուց բնութեցն միաւոր եղեւ . և սակա այսք մի քս մի որդի մի տր խոստովանիք զնա, և ըստ այսմ անշփոթ միաւորութեն մոտաց՝ աճածին զայր կոյսն քարոզելք, զի զայ բանն մարմնանալ և մարդանալ առ ՚ի նմանէ դաւանէլք, և յղութեն միաւորեալ զառ ՚ի նմանէ առեւ ալն տաճար՝ ՚ի միաւոր եկին երկուց բնութիւն, ոչ ասացաւ . միաւորեալ ընդ միաւորանս անբաժանաբար անշփոթ անձնաւորէլի . քանզի մարմնն մարմն և ոչ աճութիւն եղեալ անմարմն . նոյնպէս և բանն աճ է և ոչ է մարմն, որ իւր արար տնօրինաւոր զմար

զմարմինն, այսինքն՝ զանազանկըն և անհաւասարքն առ միմեւանս միաւորեալք:

և ըսթացակցութիւն եղաւ բնութեցն մարմնից ասեմ և այս:

Սակայն մի յերկուց, և ոչ ասացաւ մի տղն յա քա մարդկ յատուկ և կամ ած յատուկ, այլ մի զնոյն գոյ ասեմք զա քա էին շիտելով միայն զբնուեցն զանազանութիւն առ ի յանձնոթ զնո պահելով յետ միաւորութենու

Ապա ուրեմն թէ երկու և բնութեցն քսի երկու տեսանին ՚ի նման բնական կամք և ներգործութիւն: արմի է երկու բնութեցն անձնաւուր թիւն, և զմի և զնոյնն ասեմք կամել և ներգործել ըստ բնական երկուց բնութեցն, յորում և յորմ և որովէ քս ած մեր:

Կամք և ներգործէ, ոչ բաժանմարմ՝ այլ միաւորութիւն: կամք և ներգործէ ըստ բնականիւր գործոցն կերպարանաց միմեանց կցորդութիւն: որոյ գոյութիւն նոյն է, նոյն է և կամքն և ներգործութիւն: և որոյ զանազան է գոյութիւն, զանազան է և կամքն և ներգործութիւն: սակա որոյ և հասաւատ տեցաք զայս այսպէս ունել ճշմարտապէս ձերում ածարշառութեանդ և պատուականութեանդ:

Յայս նաև մի մեռ նախագրեցի և յայտ արարի զիառաւ սորութիւն մեր որ առ ածութիւն և զհաւատ համախոհութիւն և պիտի պատասկա ցացս առ քո պատուականութեանդ:

Լու աղաւեմ զմենձ զայս և զածավայիւրուց գործոց զայս այսինքն զմիաւորութեն խորհուրդ հաստատել գործով և սորուագրել ձեր ած պաշտուեդ և անցեն որ ընդ ձեզ է ապիսի կոստոց և հարց, ազատ և ուղիղ կամք ՚ի համարութիւն հաստատոյ մեր և խոստավանութեն: այլ զմեր նամակ զոր մեզ առաքեք, սմին համաձայն սորուագրել ձեզ ըստ մեր ածային և որ ժողովցո օրինակի որ առ ձեզ բացայացութեն գրոյ, որք զամոր ՚ի մեզ դաւասութեան խորհուրդ և հաւատոյ ծանուցաք ձեզ:

Յուսամբ և հաւատամբ՝ զի ոոկ է իրաւացի և ածահանց, ՚ի փառս այ ձայնակցիմբ ՚ի մի եկեղեցի ամենասուրբ անուանն այ հասարակ և համախոհ փառատրութեամբ: Ըստի թն մերոյ յիսուսի քրիստոսի եղիցի ընդ ձեզ և ընդ մեր լումն:

1	Ուկայէլ ողորմութիւն այ արք ենդ կոստանդինուպօլսի նոր հռոմայ:
2	Կիւրզոս ողորմութիւն այ պատրիարք ածայնոյ քաղաքին անտիքայ:
3	Կուտասա արք եղաւ մայրաքաղաքին կեսարու կապաթովեցոց ստեփանոս:
4	Կուտրապալիստ առակէոյ թէոդորոս:
5	Կուտրագիստ կիւիկոյ յօհաննէս:
6	Կուտրագիստ նիկոմիդէայ յովհաննէս:
7	Կուտասա մետրապոլիստ մելիստէայ յօհաննէս:
8	Կուտրագիստ նիկիոյ նիկոլոյոս:
9	Կուտրագիստ կըդիթուպօլէաց յօհաննէս:
10	Կուտասա մետրագիլստ թիսնիոյ յօհաննէս:
11	Կուտրագիստ առակիլիոյ յօհաննէս:
12	Կուտասա մետրագիլստ մակիսիոյ լուկա:
13	Կուտասա մետրագիլստ անդրիանուպօլսի գերրէ:
14	Կուտրագիլստ վահկոյ կոստանդին:
15	Կուտասա մետրագիլստ կողնիոյ թէոդորոս:

Արտաստ մետրագոլիսու նազլաղոս թէոդորոս է
Արտաստ մետրագոլիսու մէթիմու թէոդորոս է
Արտաստ մետրագոլիսու լակեդմոնայ յօհաննէս տ
Արտաստ մետրագոլիսու ապոնացոց բասիլիս է
Արտաստ արք եպիսկոպոս դեռկինյ միքայել

16
17
18
19
20

Q այսոսիկ զնամեկքս ընկալեալ կաթողիկոսն հայոց Գրիգոր, և ընթէ թէրցեալ խորհրդակցութիւն եպիսկոպոսաց և վարդապետաց՝ ուրախ եղեւ յոյժ. քանզի փոխան ինն գլխոցն զոր ՚ի ժամանակս երանելոյն տն Աւրսիբի ինդրէին, որ ծանր թուէր յաշու մեր, միայն զայս ինդրէցին զհաւատոյս բան նիւթ միաբանութեն, և քննեալ զոյն գտին ուղափառ և համաձայն սբց հարցն.

Եց յայնժամ ապօ ըստ հրամանի թագաւորին և ինդրոյ հրաւէր Եհան ժողովոյ ՚ի մեծն հայք և յարեւել և ՚ի ու քաղաքն եէմել ՚ի ու լուն որ սեաւ կոչի, ժողովը յամ կողմանց եպիսկոպոսաց ՚ի հայրապետականն ամոռ վ՛ս այսր նակրոյ. ոոկ զի տեսցեն զառաքեալ բանք խոստովանուե եկեղեցւոյն հոռոմոց:

Եց ժողովեցան յամ գոււառաց Եպիսկոպոս ՚ի ու պատքայն ՚ի հայրապետական ամոռոն հոռոմելլայ՝ որ է առ ավեն եփառաւայ, և կատարեալ զիշը կապործ աւուրս չարչարանաց տն մերց յնի քնի ՚ի միասին, և յետ այսուրիկ պարապեցին ՚ի քննութիւնը գրեցելոց թղթոցս ՚ի թագաւորին հոռոմոց և յեկեղեցւոյն. Էր ընդ նսոին և յեպիսկոպոսապետէն ասորուց վարդապետը և իմաստուն արք:

Եւ յետ որոնելոց զիւրաքանզիւր բանքս ՚ի թղթոցս՝ գտին զամենայն համաձայն սբ հարցն և ուղղափառ և անսուերեւը յուղիղ խոստովանութէն, որ ՚ի տն մերոյ յնի քնի ներմարդութեանն:

Յայնժամ ապօ յօժարամիտ կամօք կաթողիկոսն սբ Գրիգոր և ամբ բազմութիւն Եպիսկոպոսացն հայոց սուրբադրէցին ՚ի նամակն և ընկալան զոյն եղեալ համաձայն, մանաւանդ և զոյն ունելով անփոխ, և լուծաւատանայական կրծիմն հակառակութեանն:

Այլ զի և էր խորհրդածեալ կամոզիկոսն սբ՝ գրեալ պատասխանի համաձայնութիւն ժողովը լուսակուպոսացն և ամ հայոց թագաւորին և պատրիարքին ինդրոյ զոր ՚ի հայք խոստովանութիւն, պատշաճ բան և ծշմարիտ. գրեւող զնին սուրբադրէաց կաթողիկոսն և ամեպիսկոպոսն, և յայտարարին զհամաձայնութիւնն զլույն առանց հակառակութեն ՚ի պատասխանին հոռոմոց՝ օրինակա այսպիսի:

Ուստի Գրիգորի իւնուկներ հոյաց յայնիցութիւն ընտհանուր ծառը, հոյաց դուռինի նոգուուրին հոռոմոց Անոնէւլ, յորու և ուշւուրութիւն ըստ իւրաքանչիւն յայնիցութիւն և իւնուկութ ամ հայուսունեց եղիսիզաւոց,

Ֆ սիւ զօրացեալ և նովաւ պսակեալ արքայից արքայ, կարօղ և բարձր միշտ օգոստոս և բնինակալ թագաւոր հոռոմոց Անոնէւլ կոմինոս Գրիգորիս նուաստ ծառայ Կրիստոսի և չորչիւն կաթողիկոս հայոց

Հայոց և որ ընդ ինեւ ամբ ժողովս , զգիր հրամանի ձեր ծանեայ հաւդերձ
ժողովով և ամ եպիսկոպոսակցօքս :

Այս նուիս զի բարեփառ . թագաւորութիւն կարողապէս տնօրինէր զիստ
զաղութիւնի ներքոյ ձեռին կացելոյ տիեզերական իշխանութեադ , գոհութիւն
ամենատեառնն ինսամոց մատուցաք՝ երկայն ժամանակաւ յերկարեւ ինդինդ .
ինդրեւմբ յաց , ևս գերազանց զրութիւն և փառոք հանդերձ մանութածին
և մանուկասպարզեւ ծիրանածին արքայինդ . հարազատ անդրանիկաւ ձեր
Աւելիքոսին և բովանդակակ մեծապատճեն զրպինդ :

Իսկ զիարցումն հաւատարին հաւատարանութես ձաշակեալ ինդութիւն
ուրախ եղագ հաւատութիւն , և ի քաղցրութիւն պողոսյ ծանեաք զժաւադ , ոոչ
և միշտ զիստէաք պողոսաբրիւ ուղափառութիւն և հաստիչ հայրենի աւան
դութեցն զրոյ յեկեղեցի սբ գտիք . այլ լի հայնակից սոյն սողութառութեա
է սբ եկեղեցիս այ որ ի մեջ յայտնի է իմաստութիւն ձեր՝ որ ի հօն մեր
և ինախայաջրդեւ սբ ամոռոյս ի ոն կերպիսէ գրեցելոց նամակացն ,
նմին և մեք աշակերտեալք և ուղագաֆառ գաւանութեն քարոզե :

Բայց և փաքր ինչ երկրորդեւմբ առ ի յայտարարութիւն ընթացակցութեա
հօն մեր անստերիւր շաւլաց . քանզի և ինքն ընդ երանէլիս հանգուցէլ
հայրն մեր յայս ծմարին և պատուական հիման վը շինեալ եկն և եղիոն
զեկեղեցին հայոց անշարժ և առանց արատոց , ոոչ և յայտ արար ձեզ . ոչ է թէ
նորոգ եմուտ ի մեջ ուղագիսառութիւն , այլ զրո ունեաք , նոյն և յայտնեցաւ :

Ա ս զի գումարեաւ ժողովք հարց նրաց որք որք ի ժամանակս ժամանակս
եղեն ի սբ և ի կաթողիկէ եկեղեցիս բնորդիմամարգք զանազան հերձուածա
ծոց , յայտնի փայլեն ի մշջ մեր թէ ոյք և վւորոյ պատճառի շարժեցան
յայն , և սբց հարցն որք միաբանեցան միւրաքանչիւր ժողովի ուղակիսա
ռութեն ձայնակցիմբ , և զնզովւալնն ի նոցանէն նզովւմբ . որք արդարիւ
յարդարիցին զը քուարինան ի դիրինս և զառապարն ի հարթ ձանապարհու
և իշեցին զորուն ապակեանիչ որք են գոյց ի հանդերձս գառանց , յորոց

զգուշացուցին զըանաւոր հօստ ովհարաց :

Այս ի սոցանէ առաջին և տիեզերական ժողովն որ ի նեկիայ ի ժամանակս
ածածսէր թագաւորին կոստանդինանուի , որք զհամագորութեն հաւատ հաս
տատեցին ընդդէմ մարիսանուացն . և եր մի ի սբց ժողովին արք եպիսկոպոնն
հայոց մեծն Արքուակիւն որդի նըյն Կարիքորի , յորմէ ընկալեալ լուղաւ
փառ գաւանութիւն նեկիսական ժողովյն զգուշացաւ եկեղեցի մեր և ան-

փորձ մնաց յարիսանուացն աղանդոյն մինչև ցայսօր :

Եղեւ ժողով ի կոստանդինուազօլիս ընդդէմ հոգեմարտիցն , ընդ որս
եր և մերն հայրապետ սբն կերպէս , որում և աշակերտեալք ամրացաք
ի մահէդոնի աղանդոյն :

Այս երրորդ ժողով յեփիսոս ընդդէմ նեստորին (որ) ըստ պատահման ժամանակին ուներ զաթոռ արք եպիսկոպոսութեն կոստանդինուազօլիս . սա
ոչ ածածին գաւանուեր զնք կոյսն . և զնք մեր յա քս ու յերկուց բնութեց
միւրորեալ զնք շարադրութիւն յարակցեալ . ընդդէմ որոյ ժողովւալ երկիւ
ընեւր սբ հարցն յեփիսոս , արտաքս ձգեցին զնորին չոր հերձուածն յե
կեղեցւոց , և ետուն մեջ զուղագիսառ հաւատ ժողովական թղթուլք նըյն
կերպի աշեքսանդրու հայրապետի , զրոս ընկալաւ հայրապետն հայոց մեծն
օստ

սահակ, և խորշեցոց զեկեղեցի մեր՝ ՚ինեւսորբէ չար հերձուածոյն։ Վատանին և այլ և այլ ժողովոց կանոնադրութիք՝ ՚ի մէջ մեր և ընդունելի էն՝ որք զզանազան կարգս եկեղեցւոյ հաստատեցին և զպէս պէս հերձ աւածա հերձեցին ոոց և անկիւրեայ ժողովն ՚ի հերձում լիկիանոսի ամբարցութեն՝ որ ՚ի զոհս կողոցն բռնադատուր զերիցուանան։ և կետարիայն ընդդէմ յուռիթից կանանց և նէոյի եսարիայն ընդդէմ անխտիր պոունիուե։ և գանգրեայն ընդդէմ օստացոց հերձուածոյն։ և լաւութիկեայն ընդդէմ ընդեբատասաներորդացն։ և սարդիկեայն ՚ի պէտս եկեղեցական կարգաց։

Յայս ու զզափառ ժողովցոց և որք սոցին հանգոյն ուսաք զչաւասոց դաւանութի, և ՚ինոցին կանոնադրութէ զգործոց պարիկշոութի և զմեզաց խորութի և զեկեղեցական կարգաց վայելըութի։ որոց և առաջնորդութին հայենի դաստիարակութիք ու զեկեղեց լինիմք զդուշցեալք առ ՚ի յոյն խոսութելած և ոչ յահեակ յարցուական պողոսոյէն զոր ցուցին մեզ։

Վայսորիկ և համարձակութիք նզովելք զառ ՚ի նոցանէ նզովեալ հերձուածուուն, զարինս որ ոչ ասաց զրդի ՚ի բնութէ հօր զմակեցնի զի հայհոյեաց զհոգին ար զգործոց շահնացին և զնեստոր նորին հերձուածոյն նորոգին՝ որք մարդ դուզնագետ ասացին զանձն մեր և զոր մեր յն քս, յարակցութիք և հաճութիք շարայրեալ յան և ոչ անձառ և պանցէլի միաւորութիք։ նզովելք և զամբարիշտն եւտիքես որ զմութիք ածութեն և մարմնոյն շնոթմանը դաւանէր և ոչ յատկութիք ՚ի հայեցողութին բնութեց։

Ծնդունիվ խակ և երգակցինք սր և ածազգեաց հարցն՝ որք այսորիկ հերձուածոց մահու չափ ճգնեալ հակառակ կացին, և զուզպափառ հաւատ ածացունց վարդապետութիքն իւրեանց զրով ետուն մեզ զորս առեալ ընկալաք, և միշտ ընթերցմանք ՚ի նոցին աշակերտութիւնն փութեամբ գտա։

Վայսորիկ և յարկեալ հիմանն որ ՚ի նոցանէ վը շինելք զիսուտու վանութեան մերոց յայտարարութիւնն առաջի քում բնինակալութեանդ և ածային ժողովցոդ, ևս և որք համաձայնին բնա ՚ի սոյն ընդհանուր հայաստաննեցս լուսուն։

Հաւատատիք ՚ի մի ած հայք ամենակալ բոլորիցս արարիչ երեելեաց և աներեւութիք, որ ունի զգուն առ յինքենէ։

Եւ ՚ի միածին բանն յիմաստուին որդի ՚ի հօրե անսկի զըն և մշտնինաւ որ ոչ յառաջըւերական բան և ոչ խոյական, ոչ կարօտ գողովուզ կատարելուն և ոչ հատումն յանախտ բնութեն և ոչ առաջարկութ, այլ որդի ՚ի նիւքնակառար կենդանի և ազգուն, չշմարիտ պատիքեր հօր հաւասարապատին և համափառ, քանզի այս են կամք հօր առեւ զի պատուեցեն զըրդի, ոոց պատուեն զհայր։

Եւ չշմարիտ յան չշմարտէ, ոոց և ասէ ՚ի կամողիկէն յօհաննէս, և թէ ՚ի համարիտ որդւոյ նոր յան քնի որ է ած չշմարիտ և կեանք յաւիւնականք։ ամենակալ յամենակալէ, վը զի ամենայնից որոց իշխե հայր իշխե և ունի որդի բ բոլունդապէ ՚ի բոլունդակէ նման հօր, ոոց և ասաց առնար, քանզի զազգատոնհմ նր ո պատուեցէ։

Հաւատատիք և ՚ի սոյն հազին որ զամ քննէ և զնորս այ, որ բզին առ ՚ի հօրէ անձնաւոր ած հաւասար և անեկամք որդւոյ, և ընու զարարածս զօրութիւրուլ թէ.

Խոստովանիմք կամք հօր և գործակցութե՛ք հոգւոյն զմբածին որդին ՚ի վախճան յաւթիւնիս իջևալ ՚ի ծոցյ հօր, որևէ յանարատ կուսէն մարիամց զմբը ընկալու մարդ, և յեւ զամփրկածործ տնօրէնութիւնն կատարելոյ եղ զանձն վումեր ՚ի շարժարանն մատնեալ իւրովք կամք յու քս, ող և ասէր՝ ոչոք բառնայ զանձն իմ յինէն, իշխանութիւն ունիմ դնել զսան իջխանութիւն ունիմ միւսոնդամ տոնութ զսան որով մարդով խաչեալ և մեռեալ յաղագու մեր, յարեաւ ՚ի մեռելոց և վերացաւ յերկինա սկիզբն ձանապարհի եղեալ մեղ՝ որ ՚ի յերկրի գոլով ցուցաւ մեզ լցոյ ՚ի խաւարին, փրկութիւն ՚ի մոլորութէ, կեանք ՚ի մեռելոց, մուտ ՚ի դրախտն յորմէ արտաքսեցաւ աղամ, յոր գարձեալ եմուտ ՚ի ձեռն աւտղակին, ող ասաց այսօր ընդիս իցես ՚ի դրախտին, ուր և կարատեան մեր եմուտ տերութեն մարտին որով հանգերանեալ է գատել զկենդանիս և զմեռեալ:

Դրդ այսպիսի յատուկ և համառօտ գաւանութե՞ս առաքելականացն երագակիմք ձայնից, ըստ որում և ածաբանէ յօհաննէս զամծականն ծնունդ ՚ի նախասակիզեւն աւետարանին ասելով. ՚ի սկզբանէ եր բանն եր առ ՚ի, և ած եր բանն. նա եր ՚ի սկզբանէ առ ած, ամբինչնութ եղեւ. և ՚ի թուղթն կաթողիկէ, որ երն ՚ի սկզբանէ, զորմէ լուագն, որում և ականատեն իսկ եղաք, և ձեռք մեր շշափեցին ՚ի վլու բանին կենաց:

Հայոնին է ամբիօք թէ՝ ՚ի սկզբանն երնա որ ՚ի սկզբանն այ հօրէ բանն եր, որև ած հաւասար նմին և արարչակից իսկ ականատեսին մարմնով, ող և յաւելու թէ՝ ձեռք մեր շշափեցին ՚ի վլու բանին կենաց, յայտ արարեալ զանձառ միութիւն բանին և մարմնոյն քանզի զմարմնոյն զանջը անկեալ շշափմամբ սա վասն անպարհմանալի միաւորութեն բանին խոստվանի գոլ զինքն շշափող ող և այսմ հանգոյն ասէր տէրն առ փիլիպպոս, որ ետեւ զիս՝ ետեւ զհայրն:

Դրդ զսա զրոյ զամութէն և զմարմնոյն յօհաննէս նուրբ և անօրդ բանին ետ մեզ զգիտութիւն պետրոս ևս համարձակ խօսի առ տկարամիտ հրեայն ՚ի հրազդակիսխօսութեն որ յետ իջման հոգւոյն, արք խրայելոց ցիք ասէ՝ զյս նազուլեցիք զայր ցուցեալ ձեզ յայ նշանօք և զօրութե հոգւոյն սբյ, մատնեալ ՚ի ձեռաց անօրինաց բևեռեալ ՚ի փայտի սպանիք, զդ ած յարոյ ՚ի մեռելոց. քանզի ոդի նդ ու թողաւ ՚ի գժոխս, և մարմնն ոչ ետես զափականութիւն, յորում ամ մարդարեքն ըմբռնեցան, ող և ասաց դաւեթ:

Այցին համաձայնին և շաւղացն ընթացակից լինի պօղոս յիւր թուղթմնի քանզի ըստ ածութեն ՚ի թուղթն որ առ երբայեցին՝ կոչէ զդրդի լցոյ փառաց հօր, ըստ որում ասէ՝ ՚ի վախճան աւուցաւ խօսեցաւ ած հայր ընդմեղ որդւովն, որ է լցոյ փառաց և նկարագրի եռութե նդ, որ կրէ զամբաւ նիւ զօրութե իւրդ, արբութիւն մեղաց մերոց արարեալ նատաւ լոնդ աջմէ մեծութեն ՚ի բարձուն. յարս իսկ է թէ՝ լցոյ փառացն հօր և նկարագիր եռութեն է որդի ըստ ածութեն, իսկ զարբութիւն մեղաց մերոց արար մարմնովն զոր ՚ի կուսէն առ, ող և ասէր հայր ևս ՚ի վլու սոցա սրբեմ զանձն իմ, զի եղեցին և սոքա սրբեալ շշարտութե.

Ապայն առաքեալս նորին որ քսիւթ խօսէր պօղոս՝ յանձառ միաւորութիւնն հայելով, զնոյն բնին զոր լցոյ փառաց ասէ, զնոյն և սրբութե մեջ ուաց

զաց արարող, զի ամենեւին կարկեսյէ՛ զբերանս այնոցիկ՝ որք տեսութեան բնութեցն հոգւոյ աջօք և անձնաւորութե՛ յատկութիւն ՚ի ներքս ածեն յոն և յոն արոհելովզի որ մեր յն քս՝ քանզի ահա ասաց թէ՛ որ է՛ լյա փառաց ըստ ածութեն, նոյն ինքն և որբութե՛ մեղաց արարօղ մարմնովն, որով և նստա ընդ աջմէ մեծութեն ՚ի բարձունս. և նստելոյն ականատե՛ս եղեւ նախալիպյն ստուխանոս յաղաղակելն՝ տեսանեմ զերկինս բացեալ և զրդի մարդոց զի կայ ընդ աջմէ այց:

Բայց զմարմնոյն յատկութիւն երբէք ոչ խորշի պօղոս փոքրաբանել մեղ, վո՞ զի դիտէ պայտ տնօրինել զմերն փրկութիւն. քանզի փրկեցոք մարմնոյն որ ՚ի որ մեր յն քս տնօրինութե՛, ուստի և փոքր մի խոնարհէալ ասէ, զտրն հրեշտակաց քան զիմեշտակս ըարքարանօք մարմնոյն, որևէ յաւուրս մարմնոյ իւրց ու ժգին գումանիւ և արտասանօք աղօժմ մատուցանէր, և լուէլի լինէր առ լսութեանն:

Եւ զայսպիսի բանք՝ մարմնոյն խորհրդոց կատարելոցն ասէ հաստատուն կերակուր՝ պօղոս. քանզի և խաչին ձառ հրեթց գայթագլութիւն և հեթանոսաց յիմարութիւն, բայց պօղոսի պարծանք՝ յասէլն, ինձ քաւ լիցի պարծել բայց միայն ՚ի խաչն ան մերոց յնի քսի:

՚Իանզի այն որ ՚Ի՞նութեցն կարո՞ղ էր զամբնչուղղել զօրութիւն, վասն այնորիք զգեցաւ մարմնն՝ զի ո՞չ զօրութե՛, այլ իրաւամբք և պոդարութիւն կատարեցից զմերն փրկութիւն. և յաղագս այսորիկ փարմին ՚ի նման տեսափ, զի զմարմնոց անմեղութիւն՝ իւր բնական կրիւքն երևելի՛ արացէ, որ և մարմնով յամ մարմնական կիրս գէր ՚ի վերոց գտաւ. մեղաց, և եցոյց զբնական ստուղուածոյս անմեղութիւն, և նոյն ինքն անմեղն յաղագս գտաւանելոցն մեր ՚ի բանասարկուէն և գայթագլութիւն ՚ի մեզս, մատուցաւ ՚ի խաչին պատարագ. հօր և արեամբն իւրով պրեաց զմեղս հաւատացելոց ՚ի սրմնէլի իւր խորհուրդս, վո՞ այսորիկ և արիւնն յնի օրբէ զերիզմ մոտաց մերոց ՚ի մեռլուսի գործոց անտօն ըստ վլայութեն պօղոսի.

Խսկ զի նաև որ մեր յն քս՝ որ եղեւ հաւատացելոց իւրոց յոյս փըռ կութե՛, որք առաքելականացն աշակերտացան բանից, ունանց քար գայթագլութե՛ եղեւ և վէ մ դլրման, ոոկ ասաց եսայի՛, որք գայթագլեալ յուղի բանէն մոտացածն բանիւք հերձուածս կորստեան փութան մուծանել յեկեղեցի:

՚Ի՞ն զի ունանք զմարմինն առաջօք ասացին, այլք զնայնն յերկնից բերալ, իսկ այլք ըստ մարմնոյն տեսութե՛ դուզնաբեայ մարդ, և ունանք զմեռթի մարմնոյն և ածութեն շնորթեցին. հարկ եղեւ որց հարցն մարտնչել ընդ նա, և զճշմարտութե՛ հաւատոն որ յառաքելոցն՝ անշարժ պահել, ոոկ և մեծն բասիլիս ընդդէմ ապօղինարի՝ որ զմարդ կարին հոգի արտաքս հանէր ՚ի տնէ, և կիսակատար ասէր զնս ՚ի մարմնաւորութիւն՝ այսպէս ասէ, երկուց գոյացութեց կատարելոց միաւորութիւն. և զի զգոյութիւն անշփոթ պահեաց՝ յորժամ և հարց ապօղինար վո՞ քսի, թէ միտս մարդ կային ունէր՝ կարէր և մեղանել, պատասխանէ սեն թէ ոչ էր միացեալ ընդ ածութեն միտքն՝ այս՝ սոյնպէս և նորին եղացարն որը գրիգոր զմիւթեն յեղանակ ՚ի գիրսն որ վո՞ մարդոց բնութե՛ ցուցանէ մեզ, և զայս ասէ յերրորդ բան՝ որ վո՞ միւթեն անձին և մարմնոյ, թէ պատշաճի այս յարացոյց ՚Ի՞նութեանն

Ըսդ մարտինս միութե՛ք, ըստ որում միաւորեալ մնաց անշխոթ. ոչ ըստ անձին յեղանակի, քանզի ոս ՚ի բազմացելոցն թուի գոյ, և ախտակից լինելով վո իւրութեն մարմնոյ, և երբեմն զի ըմբռնել և ըմբռնիլ, իսկ ածն բան ոչ ինչ կորդութիւն է առ մարմնն և անձն, այլպես ալ և ընդունակ եղեալ նոցա տկարութեն, այլ հաղորդեցուցեալ զնն իւրն ածութեն լինի նոքօք մի, մնացեալ որ ինչ երն և անիւքան զիմաւորելն. նոր իմն յեղանակ այս միա ւորութեն և խառնման :

Այդ տրքա որ այսպէս զմիութին անձառ խառնմամբ բանին և մարմնոյն խստովլանին ընդդեմ բաժանողացն, ոչ և զյատկութին իւրաքանչիւր էութեանն տեսութեն ուրանան ընդդեմ շիմովողացն, այլ ևս յայտնապէս ցույցնեն ՚ի բանս իւրեանց. ոչ ասէ այն երանելիս գրիգոր, թէ պահեալ զքառասուն օր տրն՝ ապա քաղցեաւ, և թոյլետ մարմնոյն զիւրսն ներդոր ծեւ. իսկ ՚ի ծննդեանն ձառի վ՛ միութեն զյս ասէ ուն բամիլոս, ոչ երկաթ ընդ հրց միաբանեալ ընդունի զիւրն, ոչ փոխարկաբար՝ այլ փոխատրաբար, և ոչ զիւրսն այլ զնորայն ներգործեալ զօրութիւն. նոյնպէս և անը ընդ մարմնոյն անձառ միութեն. և այսու յայս տոնէ թէ՝ խառնեցան մարմնն ընդ ածնդղն բնութին, և ՚ի բնական եռութեն ոչ այլայլեր. այսպէս և ածնաբանն գրիգոր զինով արդարութեն ուղղափառ վարդպէտութեն յաջ և յահեակ հարկան զիւրառնած ոլոն, և ըմբերանէ զշիմողող ըստ միաւորութեն, և զքաժանոցը ըստ յատկութեն, ըստ որում՝ ասէ ՚ի ծննդեանն ձառի, եկեալած հանդերձ առեցելով մի յերկուց ընդդիմակցաց, յայտ է թէ՝ յածութիւն և ՚ի մարմնոյ զըր առ. և զի մի է տրքք և ոչ երկու՝ յաւելու, ով նոր խառնման, ով պանձելի խառնուածոյս. դարձեալ և ՚ի պատեքին ձառի ասէ, զանձառ միացեալն ըստ միանձնասուորութեն խստովլանութեն ածն խալեալ իսկ զի երկու բնութիւն ՚ի միանձնասուորութին տեսանի, յաւելու զնինի արիւն և ջուր ՚ի կողիցն հոսեալ, մինն բերե զնարդոյ, և միւն առաւելքան զմարդոյ. յիշէ դարձեալ նոյն երանելի և զներդործութիւն բանին և մարմնոյն յառաջին ձառն որդույ, և ասէ այսպէս թէ՝ միուլ գլուով մերձեցոյց զբարձրագոյնն յածութիւն և ՚ի վեհագոյն բնութիւն քան զարցարան և զմարմնն, իսկ զնուաստագոյնն ՚ի բազմաց գյացեալն:

Այդ այսպան և այսպիսի վեպայութեն հաստառեալ գիտեմք, զի ոչ ՚ի վրայ բնութեն ասացան բանքութիւն հարցա, այլ ՚ի վրայ երկուց միացելոց որ և ներգործութիւն և կամօք ներգործեր զներգործութիւնն, երբեմն իրեն զած և երբեմն ոչ զմարդ, ասկայն ՚ի միոյ ամձնասուորութիւն տնօրիներ զանալան ներգործութիւնն. և ոչ թէ այլ ներգործութիւն էր ածութեն որիշ ՚ի մարմնոյն և այլ մարմնոյն որիշ յածութեն, այլ ոչ ասացաք, նոյն ինքն էր որ ներգործեր զածայինան ածնաբար և զմարդկայինան մարդկապէս ՚ի պէտումերց փրկութեն, վ՛ զի ածն էր և մարդ :

Եւ առ ոյն ՚ի պարապէլն քննութեն բազում գոտանին վլայութիւն նոր հարցն, զըր աւելորդ է ձերում մի երկրորդել ամենագէտ մոտա :

Այս վեց զմերս ծանիթիւ կամն, թէ ոչ խորչիւ յածախսու բանից նոր հարցն զըր աւանդեցին ոյք եկեղեցւոյ զուղղափառ. հաւատոյ դաւանուի, այլ ձայնակցիմբ նոցին ոչ ելուայք, և քարոզեմք յեկեղեցին մեր, և ՚ի վրային հաստառեալ կամք ամհայաստանեաց ով եկեղեցւոյ քոյի լրութիւն.

սրեւ սրտին հաւատակը յարդարութիւն և բերանով խստովանեցաք զի՞րը կութիւն դրով ձեռին մերց ՚ի մէջ տիեզերական ժողովոյդ, և ՚ի լուր քում ուղղափառ թագաւորութենգ, և ոչ միայն ձեր առաջի, այլև զոյն դաւա նութիւն հանդերձն այլ եւեք տանել աներկեայ սրտին առաջի վառաց աթոռոցն այց զայն և ոոկ հրամայեց քո ինքնակալութիւն վարդապետեմբ, և ուսուցանեւիք յամ եկեղեցիս քսի՞ որք յաշնարհամեր և ՚ի գաւառու և եւթէ քը ընդդիմամարտ գտանի, ոոկ խորհրդակցեցաւ ձերդ խոհեմութիւն, իու թամբ ածել յուղութիւն իսկ զազաւածացեց արն սրտին ՚ի բաց վարդապետ քար կոծմամբ իրեւ զգազանայինս վարուք և անարդան հոգիախօս պատգամաց, լունեալ յառաքելոց որ ասէ, թէ ոք աւետարանեսցէ ձեզ առելի քան զոր աւետարանեցաքն, նողովեալ լիցի :

՚ի վը այսր հաւատոյ հիման փութամեր և մաղթեմբ այ զրոյացուցանեւ զմեզ շինել ոչ խոռ և եղեգն և փայտ, այլ տոկի և արծաթ և ակնան պատուականն՝ որ է զանազան տեսակ անձահանց վսրուց, որեւ ՚ի փոքր հանդերձեալ հրցյան անազական փայլէ ՚ի փրկութիւն վաստակեցելոցն և ՚ի փառս այց :

՚ի վը այսր վերաբատուեմբ զմեր անձիմաստ ուղարփառ խստովանութիւն զոր ընկալպ և ՚ի համագումար մեր ժողովս ընթերցեալ ՚ուց հրցյան ձայնակից գտաք. և իմ նուասութիւն հանդերձ մասքան ժողովով այսու համառօտ դաւանութիւն երգակցինմբ ձեզ և ամուղղափառաց քրիստոնեոց եկեղեցեաց՝ որք այս դաւանութիւն են յամ ազգս. յաղագս որց և զոյն խոստովանութիւն երկրորդեցաք ՚իլուր անձասիբ պատրիստքացդ և տիեզերական եկեղեցոյդ՝ անուամբ մեր ստորագրեցաք. զի՞ քս յու ասաց պօզան չե՞ք խորի, ոչ հրեի և ոչ հեթանոսի, ոչ հելենացւոյ և ոչ բարբարոսի, այլ ամենենքեան մի եւեք ՚ի քս յու :

Խսկ զես հաւատարմութիւն դաւանութեն մերոյ ընդարձակ բանին ունի տեղեկանալ թագաւորութիւն ձեր ՚ի հոգեշնչն բանէ հօրդ մերոյ յովհանութ կաթողիկոսի, զոր կարեւոր համարեցաք առաքել առաջի ձեր առ ՚ի դիտու հաստատութիւն թէ՛ ոչ նորոգ եմուտ ՚ի մեզ ուղղափառութիւնն, այլ ՚ի հարցն առաջնոց իջննէ, որում ոչ եղեալ ուշ թշնամիքն զրպարտեն շմեզ յահուր և սանպատկան բարբառոք :

՚ըս արդ աղաջեմ ճշգրիտ և հաւատարիմ թարգմանութիւն լսել, և այդու տեղեկանալ զմեր և ձեր համաձյանութիւն միմեանց յուղափառ հաւատոյ. յետ այսորիկ ազօթեմբ առ անձ՝ որ զամբինչ ՚ի բարի տնօրինէ առաւ եւ քան զոր ինդրեմին և իմանամք, ևս հաստատութիւն երդորդել ՚ի մէջ եկեղեցւոց զիւրն ճշնարիտ խաղաղութիւն ՚ի ձեռն քո անձինաստ հանձարցոց քանապակ թագաւոր, ոոկ զի բերցես յանձնն ընդ անուանդ և զգործ էմանուելի այ մերոյ՝ որ արար խաղաղութիւն յերկինս և յերկիր առեամբ խացին բարոյ :

՚ըս պահանջեմբ ըստ քում հրամանի զաշնարհական հոգոց ծանրութիւն տիեզերական թրութենդ՝ երկրորդ համարել այսմ անային գործառնութես փութոյ, և ոոկ լսեմբ յառաքելոց, ոչ մնել ՚ի հնումն առանց հեղման արեն թողութիւն, վայ և քս իւրուլ արեամբն եմուտ ՚ի պրութիս երկնայինս յաւիտենական գտեալ զմերն փրկութիւն նմին նման և քո ինքնակալութեանդ հօրկաւոր է արեամբ չափ ճգնել ընդդէմ հակառակամարտին խաղաղուեն,

և հնարել ամ փութով զայս գործոյ կատարումն :

Վասնցի ըստ առ ՚ի ձենջ գրելոց հնացաւ հեռաւորութեմ սէրն, և ՚ի ներքս եմուտ թշնամութին մնտոբաբարուր պատճառանօք՝ ըստ ժամբ և զայ ՚ի վայր հրովման կամաց մարդկան ՚ի չարութին, ուստի ՚ի վեր ձգել աշխատութին և վարձք աշխատութին ՚ի քսէ մեծ . զի ուղ ևա մի արար զերկնաւորքն և զերկրաւորքս արեամբն իւրով, և բարձրացեալ ՚ի վերոյ նոյնին ընկալաւ զամցն ծունը յանուն փառաց անուան իւրոյ, բանզի յա նուն յի քսի ամժունը կրկնի, երկնաւորաց և երկրաւորաց, նոյնպէս և քո ինքնակալութիդ զամամայր որդւոց խոռոշութին ՚ի խաղաղութիւն նուամելով և զբաժանումն ՚ի միաւորութի, արժանանաւորիս ընդ երկրաւորիս և յերկնային թագաւորութին պսակել այբունական պսակաւ, և թագաւորել ընդ քսի յանացառումն ՚ի փառու : Արև յաջողեսցի քում ածուի, բութենդ կամօք, և հաճութին այ, և մաղթանանօք անդրանկացն եկեղեցոյ և ստորնայնոյս, ողջ լըր ածասէր թագաւորու :

Ժամանակ Պատիուսի նորուկին հոյոց և ընդհանուր հոյաստունեոց ժողով՝ գրեւու ՚ի նորուկին էնելցին հոյուոց և յու ՚ի ան սբ ժուկ, դուսունինի նոյնոյն

Արտուրէւ զորդիուրէին, ու նոյն առ զայ ժուկու յաշուրհէ (՚ի ան):

Արց և մեծի այ եկեղեցաց, որ ՚ի դուսիդ տիեզերաց ՚ի թագաւորական մայրաբաղադրդ կոստանդինուպօլիս, տէրանց և պաշտօնակից եղացրց, նախամեծո՛ո պատրիարքաց արք, և եպիսկոպոսակցաց պատուականաց, քահանայականաց դասուց, և համագումար ամժողովց, կը բիրիոսաց ըստ իւրաքանչիւր կարդի և աշխմանի զանազանեցց, ոգք յիմաստութեղ տաճար զիմանալին ած համագալափար թմանալեացն դասուց ՚ի նիւթական բնութիւն պաշտէց, երեք յերիսս բաժանեալք և ՚ի մի լուսթիւն ածեղէն սպասաւորութեն միաւորեալք, անդամեկ զգայականի ճշմօրիտ գլխոյն, և ամեցեալք ՚ի պատճառու փառաբանութեն անկարօս բնութեն :

Վարդորսու նուաստ ծառայ ՚ի անի, և ողորմանթի նորին կամազիկոս հայոց, և ոգք ընդ ինեւ եկեղեցոյս քսի որ ՚ի մեզ ժողով, արք եպիսկոպոսակցաց, եպիսկոպոսաց, հարց և վարդապետաց, քահանայից և կրօնաւորաց և ամլութեն հայոց, զնորհաւ և վնաշալաւթի ՚ի քսէ այ մաղթեկի ունել ձեզ, և աղօթելք ձերովք մեզ:

Ենկալար զնամակ խաղաղութեն և որ ՚ի որ մեր յն քս ուղափառ խոստովնութեն, գրեալ յերանեալ պատրիարքէն ձայնակցութիւն ուր ժողովդ, առ ՚ի շինութիւն մեր յար առ ձեր արբութենք սէր . ՚ի լըր որոյ գուհացք զայ որ շարժեաց զձեզ յայսպիսի ածային խորհուրդ, և կարծիք գայթագութեն զննեալ տեղի ետ ՚ի մեր համագումար ժողովոյն յընթեռնուն զայ ածաբան և ուղարփառութիւն գիր, և ըւսաւորեցաւ խաղաղութիւնն և շինութիւնն ՚ի միտս ամենեցուն :

Պատճառն և ուղիւն այսմ խորհրդոյ սբ և բարեպաշտ թագաւորդ յաղթառութիւն միշտ յինքնակալ տէրութին բարձրացի՝ օգնականութեն Ա. յա

Իշ հարսարագեւմն արհեստիս սբ և ածապատիւ պատրիարքն Միքայէլ ընդ երանեալ սբցն հանդիցէ յերկնից արքայութին, որ թէս ըստ Ժ.

պարկեշա վարուց իւր ՚ի վախճան հասեալ ՚ի հանգստեան է , ոոզ ասաց իւմաստունն . սակայն մեզ յուրախտութեն ժամանեաց տրտմութի , քանզի ժողովեալ ուրախացաք մեծաւ ցնծութե՛ ՚ի վը հիման զոր արկաք եկի զեցւոյ խօզաղութեն , և ապա վատացաք ՚ի լսելն թէ՛ ճարտարապէտն իմաստուն անտառատիւ պատրիարքն փոխեցաւ յերկնայնոցն պարակցութի , և զմեզ լիբ եթող սրտաքց հայրական խնամոցն : սակայն կացուք միմիթարութիւն զոր մեր յն քն որ ընդ մեզ խոստացաւ լինել մինչեւ ՚ի կատարած աշխարհի , և մշտ չորհիւ որ հոգւոյն յարուցանէ ժառանգս աթուոց յեկեղեցի իւր սուրբ :

Եւ ՚ի մէնջ ընկալարութ զպատասիաննա համագումար որ ժողովդ . որ զնախաթուութիւն տիեզերաց յաջորդեաց անային ընտրութիւն :

Արդ քանզի ամենաբարի կամքն ոոց զնացեան խորմութիւն որ պատրիարքան ժամանակ ՚ի մէջ եկեղեցոյ արկաւ , ախորժեաց ՚ի վերջին աւուրս ՚ի ձեռն ձեր ՚ի խաղաղութիւն ունեածել , յայտնի ծանեափ յուղու փառ դրյու , և ամ լորութիւն ժողովցոյ մերոյ պատուեցաք զշշմարիս ան արանութիւն՝ որ համաձայնի ոոց և առաջնին հարցն . զի ոոչ ոոչ զնացեան զմշշմարտութիւն ծանեաք , այլ համբաւն ամբոխեաց զմեզ ՚ի խոտորմակ կարծիս , և շշմարտութիւն դրյու առկ սպացոյց զգիսութիւն ամ ուղղափառութիւն ՚ի ոոչ ժողովդ , յալագու որոյ բժիշեցան միտք մեր ՚ի զպարտելոյն , և ընդարձակ զգիսիրկ սիրոյ ընկալաք զողջունելի նամակս անային համելուրիւ :

Եւ զի ոոչ միայն ՚ի ձեռն , այլ յածագսակ ինքնակալեդ . տունաւ մեզ համաձայնութիւն ձեզ ՚ի ոու և յուղղափառ . հաւատու . առ նոյն բնին բարեւ պաշտ և իմաստուն թագաւորդ արարաք և զօր ՚ի մեզ դաւանութեն որ ՚ի քն պատասիանի ընդարձակ բանիւ , զօր և յաւելութեք առ մեր անային ժողովդ , և հաստատեմք երիդորդ ելալս գիտելով թէ՛ ոչ է ձեր իմաստութիւնդ կարօտ յընդ արձակագունէն տեղեկանալ , այլ միայն պատճառ տալ իմաստութիւնն առ ՚ի մերս համաձայնութիւն այսմ

ուղղափառ դաւանութեան :

Հաւատամբ և խոսողականիք զպաշտելի և զերկոզպագելի որ զերկոզպագելի զերկոզպագելի զերկոզպագելի ոոչ զերկորդութիւնն միանցութիւն յերիս անձնաւորութիւն բաժանեալ , որոյ անձնանքն զպակութիւնն հաստատեն , հայր և Որդի և ոու հոգի . իսկ միանցութիւնն զհամազոյութիւն երից անձնաւորութեանցն ցուցանեւ մեզ ըստ սրութիւնն վերաձայնելց երեք սուրբ և մի տէր՝ անձնաւորութիւնն տրոհեալ և անութեաբն միաւորեալ :

Եսուտավանիք և զմին յերից անձնաւորութեանցն զբանն և զծուունդն հօր զծոցածին որդ ին կամոք հօր և գողծ ակցութիւն որ հոգւոյն ինեալ յարանդ ամենասրբութեոյ կուսին մարիամոյ , յորում և թանձրացեալ բանն , այսինքն՝ խառնեալ ընդ զգալի մարմինս , միջնորդութիւն բանական հոգւոյս անձնա միաւորութ և անշփոթ խառնեամբ ծնաւ ան յանապական կուսին

արդանդէ . վը և անձանին դաւանեմ մեզ զծուունդն ոոչ մարմացելոյ :

Այս բնին որ ՚ի մարմանանան տնօրինեաց մեր գրիտութիւնն ոոչ անձեղն զօրութիւն , այլ խորհրդական իրաւամբք և արդարութիւն , քանզի զըստովս որ անմեզ էր սուրզեալ յանց և ոչ կարաց գեր ՚ի վերց գտանել պատրանզ և ցաւաճանաւութիւնն սունցի խաքեալ , յետ խառնելոյն ընդ անձեղն բնուին

և

ւ լուսաւորելոյն զսա՞ ըստ աւետարաննեն, լոյսն ՚ի խառարի անդ լուսաւորէ, և խառար նմա ոչ ե զե հասու, այսինքն՝ զի ՚ի խառար մարմոցս՝ ըստ ածուեն ջահաւորեալ՝ ՚ի բնական կիրսն շարժեր զնա և կամեր և ըստ իր մերլոյն ներգործեր, իսկ զօտարն ՚ի բնականեն յ յուներ նմին ածեղեն լուսովն, և նա ըստ բնական բարի տուշղութեցն ՚ի յաւելորդացն և ի ըստ բնին արկածիցն խորշեր. և այսպէս դատապարտեաց զմեղս ՚ի մարմնի իւրուամ ածն մարդացեալ որ մերոյ մելանցակն մարմոցս եր նմա ըստ առաքելոյն. իւր երևեցոց այ հօր, թէ ոչ հորդի մարդկեղենս ըստ կամացն շարժելոց սիրե զմեղս և ոչ մարմնն ըստ ներգործելոյն առնե, այլ դատապարտեցն ՚ի նոյն ըմբռնեին և պատրանօք, և ես որ ՚ի պատրանացն ոչ պատրեցայ, մեղացն գեր ՚ի վերոյ դասց. յոր հայեցեալ առաքեալ ասէ, ՚ի ներելն այ ՚ի հանդես արդարութեն քսի.

Քանզի զայս խորհուրդ տեսեալ ՚ի քա հայր ներեաց ամ բնութեն իրաւամբք իւրեւ խորեցելոց և ոչ ոպ կամա յօրինաց նորին վրիպելոց.

Եւ զի խարեցաք և մեղաք, փոխանակ այսորիկ զիւր անմել մարմինն քա՞ պատրագեաց այ հօր, և եղեւ անմեղ արիւնն նոր ջնջան ամցւան ՚ի նա հաւասարացելոց մեղաք. ոպ գրէ պետրոս, ոչ ապականացու արծամեղեղնօք փրկեցայք, այլ արեամբ ամբէ և անարատ գառունն որ ետ զանձն իւր

փրկման ընդ ամցւա գոյէ (ըստ պայմ) և պօջս :

Այսորդ՝ խոստովանիմք համաձայն ձեղ ՚ի քսի անձաւ միութին երկու բնուե տեսութի, ոչ վայրապար կամ անքանաքար առանց գիտելոց զորովեան, այլ զի խորհուրդ տնօրէնութեն յայս հային առաքելակն և մարդարէ մկան վկայութէք. զի ած զգեցաց զենութի մարմոցս առ ՚ի յիւր բնական շարժութեն զա՞ արդարացուցանել և որ զանաց մարդկեղենն բնութեն յատ կութի ՚ի մի քան, ուրանոյ և զերաւամբք փրկութիւնն :

Տեսանի ՚ի նա՞ և կամք, որ ե բանական հոգեցոյ շարժութեն, զի երևեացի մարդոս որ ՚ի նմա յինքենէ շարժեալ յարդարութին, և ոչ բռնութի:

Տեսանի և ներգործութի ըստ մարմոցս, զի յայսնի լիցի աշխատութի մեր փրկութին և ոչ զօրութի, որով և առաւել զրացաք իրաւամբք կու ինը լզնամին. և զի կամէր ըստ բնականին, հրաժարէր ՚ի մահանանէն և ամաչէր, ընդ նոյն և տրտմէր :

Կամէր ըստ ածութեն, վո՞ այնր և հետեւեցուցանէր ածութեանն զկամ մարմոցն և ասէր՝ ոչ իմ կամ, այլ քայլ լիցի, յայտ ե թէ՝ իմ ածաբար. նաև զամօթ արհամարէր և զերիփութիւն ՚ի վեր ելանէր, և այս պէս հետեւեցուցալ զկամ մարմոցն ածեղեն կամացն ՚ի լըումն ած զիսա, չին խորհուրդ, որով հասարակաց արար փրկութի և ստացաւ մարմոցս որ յինքն զբանչելին բարձրութի, ըստ առաքելոյ վո՞ ած զնա առաւել բարձրացոց, զի յանուն չչի ամժունոր զբկնեացի. ներգործէր և մարդկապէս, այն զի քաղցւաւ և վատանակեցաւ և արտասովեաց, եկեր և արդ, չարգես, այն զի քաղցւաւ և մեռաւ, զի սցս ներգործութիս չեն բնականաբար այ, այլ սամին ըստ միութեն ՚ի մարմինն :

Եւ այս ներգործութիք եցոց զմարմնոյ անմեղութին, զի կրեաց զհարկաւորն, և եցոց թէ աւելըրդն վո՞ այնր է մեղք, զի չէ բնական, այլ արկածք թշնամնոյն, և որ ՚ի նա՞ շարժի, ոչ ՚ի բնութի շարժի, այլ ՚ի թշնամ ոյն

ւոյն պատրանաց . և զի պատրիք որ իմ մարմնակիցքդ էք՝ մահու էք պարտական , քանզի անձնն որ մեղզեց՝ նոյն և մեսցի . արդ Ես փոխանակ ձեր մեռանիմ , և իմով չարքարանօքս զհայր իմը ընդ ձեզ ՚ի հաշոռութիւն ածեմ . և այսպէս հաշուեցաք ընդ ած քսիւ , որպէս գրե առաքեալ աղաջեմ վասն քնի հաշուեցարուք ընդ այ , զի այն որ ո՞ն գիտէր զմեղը՝ վս մեր մեղս արար , զի մեք եղեցուք նովաւ արդարութիւն այ:

Որդ առ քու խորհուրդքս հաւատացեալքս ըստ գործոց տկարացիւքս արդարացաք հաւատազվք , հաւատանեալ պօղասի որ ասէ , այսուհետեւ արդարացեալք ՚ի հաւատոց խաղաղութիւն կացուք առ ած ՚ի ձեռն ո՞ն մերոյ յոթ քնի :

Եւ որք քնիւ ընդ ած խաղաղութիւն ստացաք , ո՞պ և հրեշտակին օհն նաբանեին , զպատճառն խաղաղութիւն ընդ ած՝ մեղ մ՛թ թշնամութիւն արաւցուք գործի . աղայէ նոյն ինքնն առն և ասէ որդեակիք զայս պատուիիրեմ ձեզ , զի սիրե սմիկ զմիմեանս , ո՞պ և ես զմեզ սիրեցի . այսմաղաւանացս հաւանեալ ձեր ածային ժողովդ կուէք զմեզ ՚ի միաւորութիւն սիրոց . գամբ յօժարութիւն ամ լրութիւն եկեղեցեասս պրեով հայաստանեայց՝ զուոմ հովուեւիքս , քանզի արդարե մի է ոոր մեր , մի հաւատք , մի մկրտութիւն , մի ած և հայր ամեցուն . որ ՚ի վը ամեցն և ընդ ամեննեսեան և յամնն ՚ի մեղ :

Եւ վը այսր և մաղթեամբ այ , որ ՚ի վը քանզոր իմանամբ և խնդրեամն իշանէ անհնարինքն հնարաւորք են նման :

Եւ ՚ի ձեր եղայրական սիրոցդ պահանջեմք ևս առաւել ջասագով լինել քանմերձ արքայիդ առ բարուոք առաջարկութիւն և կապակցութիւն սիրոց , զի և խաղաղարարն քնի երեխցիք համանաման աշակերտոք :

Եւ թէ ոք պատրարազ բնչ խօսի առ ձեզ զըր ՚ի մեղ խորհուրդք հաւատոց , ՚ի բաց վարեցէք իբրև զըւացող ջշնարութիւն . զի պարծանք մեր պահ են վլայտութիւն մոտաց մերոց , և զհնացեալ ոխակալութիւն ՚ի գլուխ մարդատեաց թշնամույն կուտեցէք . և առ եղարս զեր և զիսաղաղութիւն պայծառացուցէք :

Եւ նոյն ինքն ած խաղաղութիւն և սիրոց եղիցի ընդ ամեննեսեան ամին :

Երդ ՚ի հաստատութիւն ողափառ խստովանութես կարեոր համարեցաք՝ ըստ կանացն Բ. Շ և իրաւացի ձեր ինդրոյ և բարիոք ապացուցի , սոորոքարեւ իւրեւ իւրաքանչիւր ձեռամբ զանուանս մեր , որք միովկամօք և միով շնով և խորհրդուզայս բուտեցէք . և առ եղարս զեր և զիսաղաղութիւն ածագութեանդասուցէք :

Դիմուու ողորմութիւն այ կաթողիկոս հայոց մեծաց և յաջորդ (մեծի) աթոռու նոյն Դիմուու լուսաւորչնեն :

Ստեփաննոս նուաստ կաթողիկոս տանն աղուանից :

Հասիլիսոս արք եպիսկոպոս թագաւորանիստ քաղաքին անտուոց :

Դիմուու արք եպիսկոպոս ածակունի քաղաքին եէմի :

Երսէսոս արք եպիսկոպոս մայրաքաղաքին կիւլիկեցւոց տարսոնի :

Ստեփաննոս արք եպիսկոպոս եղեսեաց :

Բասիլիսոս արք եպիսկոպոս թագաւորանիստ քաղաքին վրաց տիբիւեաց :

Առևտիաննոս	արք Եպիսկոպոս միանեաց :	9
Հայաննես	որք Եպիսկոպոս կեսարու կազմադուլլեցոց :	10
Հավելի արք	Եպիսկոպոս գլամաց :	11
Սաս տոռոր	Եպիսկոպոս կարուց :	12
Սասէկ	Եպիսկոպոս նախաւանի :	13
Ստեփաննոս	Եպիսկոպոս բանունեաց :	14
Գեղորդ	Եպիսկոպոս մանազիւրոց :	15
Դաւիթ	Եպիսկոպոս տարօնյ :	16
Ստեփաննոս	Եպիսկոպոս ծոփաց :	17
Դաշտար	Եպիսկոպոս հերեզարեանդ գաւառին :	18
Ստեփաննոս	Եպիսկոպոս սաղամասուոյ և դրանն պարսից :	19
Դաստոր	Եպիսկոպոս թէոդոսուաօլմէաց :	20
Յակոբ	Եպիսկոպոս մեղսինոյ :	21
Օհաննես	Եպիսկոպոս սնարզաբայ :	22
Խասիլիս	Եպիսկոպոս սէլեկիաց :	23
Գրիգոր	Եպիսկոպոս սամեստիաց քաղաքին :	24
Դաւիթ	Եպիսկոպոս մամեստիաց կիւլիկեցոց :	25
Ձագէոս	Եպիսկոպոս կիպրոսի :	26
Ծագոդրոս	Եպիսկոպոս աշմուշտայ :	27
Գեղորդ	Եպիսկոպոս նիրկերոց :	28
Պատկ	Եպիսկոպոս սէբաստիոյ :	29
Կոստանդին	Եպիսկոպոս նէցիւսարեայ :	30
Գրիգորիս	Եպիսկոպոս կոկիսնոյ :	31
Կոստանդին	Եպիսկոպոս պամիոյ ասորւոց :	32
Մարգիս	Եպիսկոպոս ղաւոդիկեայ :	33

« աղաքեցին ամ ժողով փութափէ սառաբել, զի՞ մի ասեն պատահէ ս-
ցէ գրեալը՝ յարբայէն մահուամբ խարիսնումն առաջարկել խորհրդոյս»
իսկ կաթողիկոսն սուրբ պատրաստեաց վաղվաղակի թղթատարս՝ ընթա-
նալ ի թագաւորականն քաղաք, և հասեալ նց իկեսարին՝ արգելան վասն
խուլութե՛ ձանապարհէն և գարձան յետս, ընդ որ վշտացաւ ոչ սակաւու-
և հնարիք վերստին զննթացն »

Յայնժամեւ համբաւ դառնագոյն, և լուսար զլատան բարեպաշտ
ածաւել և իմաստուն արքային հոռոմոց, յամօւանն սեպութերի քսան և
եօթն, և ի թռչականիս հայոց վեց հարիւր և քսան և ինն:

Խակ կաթողիկոսն սբ սուք առեւալյանն ողբայր յօժ, ոպ Երբեմ
Երեւայի ՚ի վր յավիայ ։ Ասիս վը անկատար մասց քարուց առաջարկութեա-
և գարձեալ յորժամ լսէր զիմաստութե զղուածն նդ՝ ՚ի ժամ վախճանին,
որոց պատմութե գործոյն գրեթե զամբաղով շարժէր յարտասոււ։

¶ ս զի հիւանդացեալ հիւանդութիւն որով ի մաշն փութայր, և նախ քան զլամանան խոկաց զուերաւնականն առակ որ վա տնտեսին, գիտէլով զննին տնտես մեծիւ և աշխարհականն հոգոց կարգեալ յաց, զոր կոտէր հասարակաց տէրն պահանջել զհամբ տնտեսութե թագաւորական գործոցն։ խնդրէաց ապա առ ընթեր իւր գալ զարք եպիսկոպոս մեծի քաղաքին հանդերձ

գերձ բազմութիւն եպիսկոպոսացն և ասէ . ովքահանայտապետ այ լուր հան գերձ պաշտօնակցք քովք սրբովք , ահա կոչէ զիս հասարակաց տէրն առ ՚ի տալ զհամար տնտեսութեն թագաւորական իշխանութեն , և ՚ի սաստիկ եւ կիւղէ նորին անաշտա տաենին՝ անփեալ կամ ՚ի մահին զարհուրեալ և դո զացեալ , գիտելով յանձն՝ զի ոչ ունիմ զթիւ համարց հաւատացեալ ընձ գործոց , քա՞զ զի պարտական եմ նմա իմացականաւ և զգացնով տալ զհամար երկրանցելոց . արդ որ ունիս իշխանութիւ կապեց և արձակելոյ , առ զգիր պարտուց իմոց աղացեմ զոր տամ խոստավանութիւն լուզուի իմոց և հառաջանք սրտին , և թեթեւացուցեալ ածեղէն իշխանութիւն զգանըութիւն պատկին և նորին ընդանիքն :

Ս այս լուեալ ՚ի նմանէ հայրագետն մեծակական ողբեովք յարտասուս հարու և որդ ընդ նմա ժառանգաւորքն և իշխանքն ամ պաղատին և նորին ընդանիքն :

Խսկ նա պատասխանեաց հեծեծելով և ասէ , հայրապետ սուրբք առ յինէն զիտրոց և զթագիւ պանեսալ զգլուխ իմ պսակեա այսօր կրօնաւորական ծածկութիւն :

Եւ մասուցեալ հայրապետն թէոդորոս որ յետ միքայիլի յաջորդ եր ամբողջն , առ զիտրոցն և յապաւեալ զհերսն զգեցցոյն նմա զնենուարչութեն , և կատարեալ զիարդ օրհնութեն ողջունեաց զնա և ասէ , ուրախ լըր կրօնաւորակից ելքայր ՚ի քն . և նա ասէ ուրախ եմայժմ յայս ամ պատասխ քնի խոնարշութեն ովլոր իմ և հայր քան յորժամ պատուական քարարեցն պատեալ նասայ յինքնակալութեն յաթոռս :

Դարդ աղացեմ զանարքան կրօնաւոր ՚ի վը պրտուել զինի հանգուցեք , ող և վայել նոր ձեւոյս . հաւատամ և վկայեմ այ ողորմութեն թէ ՚ի վը զին մակացն վարձէ ոչ զօիկ զտառապեալ . և բարձեալ եղին զնա ՚ի վը պրտուել զէն տապաստի , և ասէ ահա հանգիստ որց պտուզն խնդութիւն է :

Դարդ ՚ի բաց գնացեք յինէն ողք պանումեարդ եք սոկեթել պատմուանգ , և շորջ կացցեն զննես կրօնակից ելքազք իմ երգով սաղմուսց , և արարին այնպէս և կին պատեցան շուրջ զնովա կրօնաւորք հանդերձ կրօնաւոր հայրապետաւն և քաղցրաձայն երգով երգեին զսազմուն . խսկ նա յերգելն նց գետովք արտասանաց լուանայր զմահիմն , և այսպիսի զղմամբ կացեալ զաւուրու և օֆն աւանդեաց զհոգին ՚ի ձեռն նն :

Խսկ յորժամ կատարեցաւ մահուամք ծփեալ ամբողիւր արքունականն քաղաք ՚ի վը նորս ող զիուովեալ ծով , և ձայն ողըոց ՚ի բերան ամենեցուն և ողքը սրտաստաց :

Ա երձենային ձեռնասուն ընդանիքն սպասաւորել թաղմանն , և ոչ տայր թոյլ հայրագետն , այլ բարձեալ զնա կրօնաւորաց խոնարհ կերպարանոր տարեալ ամիոթիւցին ՚ի տապանի ՚ինախնական դամբարան իւր մեծահուակ վանքն՝ որ կոչի ամենակալ :

Եւ ըստ մէտօնութեան կամացն այ որով թագաւորէն , սուրդ ՚ի մահ արքայիս և օդու . քանզի սկսեալ յօրէն յորում նորամահն մինչեւ ՚ի նոյն յօրն հղովամբ շաբաթուն , մղոսացւ օդու ընդ ամ աշխարհ , և ըստ արեգականն պատասխալ շամանդաղ սիուեր , այլեւ անճրեմոխախառն եին յամ երկիր , յորոց ծանեաք իսկապէս եթէ ընդ փոխելն մահ

մահումը բարեպայտ թագաւորին՝ և զի պատուհասս այս ՚ի վրա աշխարհի ։
որևէ է իսկ չշմարտապէս ։ ՚Ա, ան զի մեծ խորհուրդս այս եկեղեցւոյ
իս զաղղութեան կատարած, մնաց, որոց չեք այժմ յոյս ՚ի ձեռն ուրուք գալ
յաւարառումն ։ և ապա զի որդին նորին մանուկ տիրք յաջորդեալ զաթոռն
ոչ կ-պաց ՚ի խաղաղութիւնում զընտանին, այլ ցարդ ևս ունի զօթագու
ւորական քաղաքն ամբոփ խռովլութե յիշխանացն և յընտանեացն, որք հա
կ տուակ նմին յառնեն։ յորոց միջի ոչ սակաւ հեղմունք արեանց լինին և
ամբարեկարգութեց ըստումն, յերից ամաց սկսեալ դեռ ևս օր ըստ օրէ
աճէ խռովլութիւն ։ ե՞ի կարծիս ձգի ամ միտք առ ՚ի հաստառեց վերսուին
թագաւորական աթոռոցն՝ որ սիւն է աշխարհի, ըստ սաւելոյն պօղոսի՝ յուր
ժամ բարձցի՝ որ այժմդ ունին, և ապա եկեղեց մարդն անօրէնութե ։ արդ
ընդ սեանն տատանել շարժի և աշխարհ ընդ ամ կողմանս սովով և սրա
ծութք և սասանութք, ող ասաց քան յածագատում աւետարանութեն
յաղագս կատարածին։

Խոկ երանելիս հանդուցեալ արժանագովով թագաւոր ՚ մանուել
ըստ բարուոք կամացն և խաղղութեան վախաբմանն զիւր վարձս առնու
՚ի վարձատուեն քսէ առ որ փոխեցաւ՝ ժառանգել զերինից արբայու-
թիւնն ընդ ամ ներս, և յեկեղեցին հայոց յիշխառկ նորա հռչակի ընդ
սրց թագաւորացն ՚ի փառս քի՞ այ մերոյ, որ է օրհնեալ (ընդ հօր և ընդ
ոք հոգւոյն) յախտեանս ։ ամէն։

՚ արտեցաւ գիրքս ար թղթոց միջնեւ ցայս վայր, զոր արարեալ են նոր
հայրապետուն հայոց տէր ՚ սերուէս, և եղօրորդի նորին տէր ՚ իրիդոր՝ որ
զինի նոր յաջորդեաց զաթոռն նոր, առ թագաւորն հոռոմոց ՚ աստուել յա-
զագս միաբանութե հաւատոյ և կարգաց եկեղեցւոյ ՚ի փառս նոյ։

Յանի Եվմայ Երիքը Գոյց՝ որ յաշգաս դաբանալիւան հաւասոյ և Խորդոց
Էկեղեցոց:

Պատահաւ խնդրոց միաբանութեան թագաւորին Հոռոմոց | մանուէլին և նըց
կաթողիկոսացն հայոց Եւերսիսէ և Վարիդորիսի թուղթքն՝ զոր գուցին
առ միմեանս :

Վարի հաւատոյ խոստովանութեան՝ հայաստանեաց Եկեղեցոց՝ գրեալ ՚ի
Եւերսիսէ արք Եպիսկոպոսէ յեղօրէ տն Վարիդորիսի կաթողիկոսի հայոց,
՚ի խնդրոց գերազատին փեսայի ինքնակալ թագաւորին Հոռոմոց Մանու-
էլի աշեղք մեծի պատօսուատօնի՝ յորժամ Ել յարեւելս, և էր ՚ի մա-
մշտիս մայրապաղպին կիլիկեցոց:

Ժառուղի առաջնորդն թագաւորին Հոռոմոց | մանուէլին առ սրբազն կաթո-
ղեկոսն հայոց տր Վարիդորիս:

Պատահանին առաջնորդն թագաւորին Հոռոմոց Մանուէլի գրեալ
Եւերսիսի կաթողիկոսին հայոց:

Սահմանի հաւատոյ հայաստանեաց Եկեղեցոց՝ գրեալ ՚ի Եւերսիսի կաթո-
ղեկոփ հայոց ՚ի խնդրոց աճասէր թագաւորին Հոռոմոց | մանուէլի: 75:

Ժարդն յաղագս աւանդութեց Եկեղեցոց:
Ժառուղի առաջնորդն թագաւորին Հոռոմոց Մանուէլի առ տր ՚ի Եւերսիս կա-
թողիկոս հայոց յաղագս խնդրելց զմիաբանութե Երկաքանչեռոց ազանց: 89:

Պատահանին թղմոյն մեծի թագաւորին Հոռոմոց կիւռ Մանուէլի:

Գրեալ ՚ի Եւերսիսի կաթողիկոսին վասն ճշմարիտ դաւանութեան հաւատոյ

հայաստանեաց Եկեղեցոց:

Ժառուղի կրկին անգամ պատասխանի դարձեալ ՚ի թագաւորէն Հոռոմոց
կիւռ Մանուէլի: ՚ի Եւերսիսի կաթողիկոսի հայոց յաղագս նոյն խնդրոց մա-
քանութե Երկաքանչեռոց ազգաց Եկեղեցոց ՚ի տր մեր ՚ի քս:

Ժառուղի տեան Մարյակելի պատրիարքին կոստանդնուպոլոց՝ սակա այսր

խնդրոց առ ՚ի հայրապետն ՚ի Եւերսիս:

Պատահանին թագաւորական գրյոյ տն ՚ի Եւերսիս Երրորդ անգամ:

Ժառուղի տն ՚ի Եւերսիս կիւռ Մէրկայէլ պատրիարքին Հոռոմոց: 100:

Մանուէլի:

Ժառուղի Վարիդորիսի կաթողիկոսի հայոց որ զինի տն ՚ի Եւերսիս յանոր-
դեաց զաթուոն՝ առ բարեպաշտ թագաւորն Հոռոմոց Մանուէլի:

Ժառուղի բարեպաշտ թագաւորին Հոռոմոց | մանուէլի զոր գրեաց պա-

տախանին Վարիդորիսի կաթողիկոսի հայոց:

Ժառուղի պատրիարքին կոստանդնուպոլիսի առ կաթողիկոսն հայոց Վարիդոր:

Համաձանութեան ամ ժողովցոց:

Ժառուղի Վարիդորիսի կաթողիկոսի հայոց՝ ձայնակցութե՛ Ծնդհանուր ժո-
ղովը հայոց, պատասխանին թագաւորին Հոռոմոց Մանուէլի: յորում և
ուղափառ դաւանութե ըստ խնդրոց արքային, ձայնակցութե՛ և ձեռնա-
դրով ամ հայաստանեաց Եպիսկոպոսաց:

Ժառուղի Վարիդորիսի կաթողիկոսի հայոց և Ծնդհանուր հայաստանԵց ժողովը՝

գրել ՚ի կաթողիկէ Եկեղեցին Հոռոմոց Եյոր ՚ի նմա ՚որ ժողովը, պատասխանի
թղմոյն Մէրկայէլ պատրիարքին՝ որ նախքան զայս փոխեցաւ յու ՚ի քս: 123:

Մանուէլի:

Ժառուղի:

Գ Ի Ր Ա Կ Ե Ր Բ Ա Ր Գ

ՁՆՈՒՂՅՔԸ պյոսդիկ գրեալ տոն՝ Եւրսիսի տիեղերալըս հայրապետին՝ զանազնն և գեղեցիկս՝ ի ժամանակս ժամանակս և՛ի տեղիս տեղիս վահանաց կարեաց և պիտոյից ինդրողացն և պէսպէս պատճառապահաց:

Ե, ուն տն՝ Եւրսիս գրեալ դուռախոնն Եւթոյն զարբերքին սահբաց տոն դիուելի:

Զ Ո Ա Ւ Ր Թ Ա Լ Ն Ե Ւ Զ Ո Մ Ի Ւ Գ Ա Յ Յ Ա
Հ Ո Վ Ո Ւ Ե Վ Ա Տ Տ Ի Չ Ո Վ Ո Ս Ո Ւ Ե Խ Ո Վ Ո Ս Ի Ւ
պարիսպիդ զար Միհսայէլ ընկալաք զգիր սիրոյ, և ընդ ողջ լինել ձեր՝
այ գոհութի մատուցաք, զոր և աղաւեմբ զոր անսասանելի պահել զձեւի՝
հաստատութի եկեղեցւոյ իւրոյ, և մեք ավ և մաքուր ձեր աղօթիւք կեն
գանին և միք մարմնով, այլ տկար երկրումբք երևելեաւս և աներեւութիւն
որով հայցեմ ՚ի ձենջ աղօթել գալ գօրութե յայ տկարութե ա մերոյ:

Կրեալ եկեղեց տեսութեան միմեանց ցանկութի ունելոյ, և մեք
վկայեաք Ճշմարիտ լինել գրելըցս, զի ՚ի մեր հոգեւոր սիրոյ որ առ ձեզ՝
ժանեաք և զձերդ առ մերս նուաստութիւն . և յուսամք յած՝ զի զբարի
ցանկութի մեր յայսափիկ ՚ի կառարումն հաստացե:

Դյանեաք և զնիք եպիսկոպոսաց ձեր ժողովումն առ ձեզ վահանուե
եկեղեցւոյ կարգաց, զպական ՚ի բարեաց ընլով և զօտարուտին ՚ի բաց հանելով, զոր և ընդերցաւ առաջի մեր սու եպիսկոպոսս նոր յօհաննէս սիրելի
այ և մեր, և ընաւք և համց թուեցաւ մեզ և եպիսկոպոսաց մերոց և վար
դապետաց, զի ոչ թէ օտոք բնչ եր և նորաձև, այլ զառաջին սու հարցն
կանոնադրութիւնն ՚ի յիշատակ բերելըով. ընդ որում մեծապէս վարձս
ընդունիս յայ՝ այսպիսի հոգեւոր իրաց հոգ տանելով, զոր և խնդրէ Ա
յառաջնորդաց եկեղեցւոյ :

Հասկացաք և զոր ՚ի բանից ծանոյց մեզ զոմնայ որ ասացեալ են առաջի ձեր, եթէ հոյք զյուլիսնեայ ամեկառնացւոյ ունին զիսուտովանութիւն, որ առաջօք ասաց զմեռելըութիւն քնի և ոչ Ճշմարսութիւն, զոր նզովէ կաթողիկէ եկեղեցի զայտոցիկ ասացողն և զընդունօղն, այլև զանիրուս զըրպարտողն զմեզ.

Բայց մեք խոստովանիմբ զքս ըստ սու հարցն դաւանութե որ ՚ի նիւկիա, և ըստ ամ ուղղակիա վարդապէտաց եկեղեցւոյ, թէ եառ բանն այ ՚ի սու կուտէն մարիսանց հոգի և մարմին և միրոք, Ճշմարտապէս և ոչ կարծէ ծեզ:

ծեզք . և նովին մարմնով չարչարեցաւ խաչեցաւ և մեռաւ մահանացու ընութեք՝ ստուգապէս և ո՛չ առաջք , և կենդանի՝ եր անմահ անութեքն՝ որ միացեալ եր անքաժանելի ընդ մարդկային հոգին , որ բաժանեցաւ ՚ի մարմնոյն , և ընդ մարմնն որ եղաւ ՚ի գերեզմանին , որ և միացոյց դարձեալ զշողին ընդ մարմնն և յարցոյց ՚ի մեռելոց յորժամկամեցաւ , ըստ ասելոյն թէ՝ իշխանութեանի դնել զան և իշխանութեանի վերստին առնուլ :

Արդ՝ վկայոցիկ պատճեան է ճշմարիտ խոսուովանութեան մեր , զոր դրեցաք կարծ ՚ի կարձայ համառաօտ բանիւ . այլ զբովանդակն յիմասոսուն և պակիռ պոսէդ ՚ի ողը յօհանիսէ հասկանայք . ողջ լեռուք , Ալջունեն զմեզ որ ընդ մեղեպիսկոպոսք և վարդապետք . ողջոյն տափք և որոց ընդ ձեզ են պաշտօնեացք ՚ի հիւրաքանչեւր կարդի :

* Երին առ ՚ի էրիսի թառալի ՚ի խոսուութիւնուուն ոռ ոռ զօշու առհոնոյ հայ իշունի ՚ի առասուն իւլիւցուց , որ գնոցեալ էր առ հոսուոցեալ , և բուխոսէր շաշտէր ՚ի ժումանուն իւլա Անհուն թառալուն յարձու հանդէյտան էին դաբանել հանդէյտան էին դաբանել հայու և յայն , և առ գիտոց ոռ առ ՚ի էրիսի , և ՚ի չեղան եղան իւրա չառաւն :

Q պօզոսի համանուան վեհին և քաղաքակցին , երանի թէ և դործակցի յաւետարանն քնի , և ունուլի և կրողի զպակատութիւն չարչարանաց նորին ՚ի մարմնի ընմելցաք զգիր յընդդիմաշրութիւն ամբաստանուացն զքէն առ մեզ , որով և անզգուշալին բան ո՛չ ող ծանուցաւ հաւատարիմ , քանզի անմոաց և ո՛չ զմաշակս առողաց իմաստութեն է այս . ուստի ե՛ն հայրենի աւանդութեն բամբասանոք , և այն ստութեք և ո՛չ ճշմարտութեք , յարցոյ լինել կարծելով ներհակայն ուր չոգաւ , ող և բազումք ՚ի յառաջագունից հատուած ելոցն ՚ի մէնջ արարին պայտիսիս , և նորին առ ասելուն մերում հաւատային անքննաբար զրաբանութեանն ՚ի նոցանէ , և անդուստ թեակոյնեալ բազումք յայնպիսեացն պյորէն դարձեալք ուստի ելին խօսէն զանպատշամն զոր ո՛չ տեսին կամ լունան առ կառարեալն , այլ թէ ընեւ առ նուազը ՚ի հէ զդացելոցն և ողք նովին ասելութեք զդացեալք ՚ի մերասերիցն ախորժելով լսէին զայնոսիկ և հաւատային .

Եւ յայսպիսի սերմանեաց ամեցեալ և պտղաբերեալ՝ ող թունի ի մաստուն քննողաց , այսպան խաւարին ասելութիւն ՚ի մէջ երկուց աղջացս , այլ գու թէ և յայսոցիկ անհանձարաբար շալակրատանաց անպարտ եպ ըստ դրեցելում , սակայն ո՛չ և այլովք , զոր և մոտացդ քո խոջի տացուք զդատողութիւն :

Եւ արդ զմոսաւ ած , զի եթէ ապստամբելովդ ՚ի քոյոց հայրենաստուք աւանդից՝ յաւելաւ քեզ կամ ուղղափառութիւն հաւատոց զոր ո՛չ ունեիր ՚ի խրատունէ բանից ուղղափառ . վարդապետոց եկեղեցւոց , կամ երկիւղ որ է սկիզբն իմաստութեն , կամ երանական մաքրութիւն հոգւոց որ տեսուն նոյ արժանաւորէ , կամ այլ ինչ յառաքինութենց գործոց որովք համցյանոյ մարդ այ , բորի՛ համարես անձին զհատուածելու , թէպէտև կարօլ եիր և աստանօր գործելովք զբարին ող բազումք , արժանաւորիլ խոստացելոց բարեացն , ապա թէ ո՛չ ինչ յայսցանէ յաւելաւ , այլ կամ նուալեաց կամ ներհականն ներդպացաւ , դու քեզէն ծանիր զաշն կամ զոտգանս :

Եւ գարձնեալ՝ զոր օրինակ յաւուրս քառասնորդացն եթէ ոք նախ քան զլրումն պատճեն լուծանիցե ՚ի յարդելւալկերակուրս՝ իբրև զօրինազանց դատավարութիւն իւսկ յետ յարութեն առ միջն ամ հստատացեալը ՚ի քան լուծանեն անդատավարութ և և գոլելի, թէպես մի և նոյն են կերակուրքն, ըստ որում և ՚ի պատուղ գիտութեն ծառոյն եթէ ոչ նախքան զգանանակ հրամանատութեն այ մերձեալ էր մարդն ոչ մեռաներ, այլ մանասունդ անմահանայր բնութեր՝ յորդամ յետ ծառոյն գիտութ ՚ի ծառն իւնաց մերձենայր ըստ հրամանի արարցին, բայց նոյն պտուղ՝ որ հրաման ուստելով բարի էր, առանց հրամանին չարի եղել պատճառ որոց կերան Խակ յաղագո գրոյ ուրումն աստուստ առ ընկեր քո սամուկը սամուզ տայրի զքեղ գրելով և այլն ևս, անդիտելի՛ էր մեղ գիրն և գրօղն, մինչեւ զգիրս քո ընթերցաք, և յորդամ ծանեաք ոչ զարմացաք, քանզի գրօղն և առ ով գիրն էր՝ համիմաստ գոլով միմեանց և համանունդ, սոլորաբար ունեին լոյնաբիւեաց առ միմեանս խօսելց բանից:

Բայց դուք ոչ բարեւոք արարէք զմանկականն զայն իմաստ յարըւնա
կանդ բողոքել ատեան, զի յիմաստոց և ՚ի կատարելոց ծանիցին անձահ
գրեցեալքն, և այսու՝ խաբէութի զոր ՚ի մշնջն բան և իր կարծիցեն:

“Երբեք այս “Երբեք” առ Եղիշեցու և վարդապետ Տօնակառածեցից” վասն սիրա և
իրավունքներն ընդ յանձնա

Երսէս նուշաստ ծառայ քնի և ողորմութե և կամօք նորին կաթու զիկոս հայոց, սրբազն եպիսկոպոսաց մերոց և իմաստուն վարդապետոց՝ որ յաշնարհդ հայաստանեայց, ընդ կոլմանադ որ ընդ հետսիստ և ընդ հարաւոլ, որք եք տեսուչք կարգեալք ՚ի հոգւոյն այ և դաստիարակք հոգւոց բանականաց՝ որ բնակեալ են ՚ի քաղաքս և ՚ի գեօղս և ՚ի որ ու խստ ճգնաւորաց. որոց համօրէն առաջնորդացդ և առաջնորդեցեցդ ՚ի ձենալ ողջոյն միրոյ և խսպաղըւթե հասցէ յածընկալնց նշանէս վանկց և յառաքելախն նշխարացս և ՚ի մեր լուսաւորքին մերոյ աջէս և յաթուոյս և ՚ի մենչ ու Գիտութիւնի լիցի իմաստութե ձերոյ, զի նախ ժամանակաւ՝ ոոկ կարծեմք լսել ձեզ ՚ի համբաւոյ, մեծ արքայն հռոմոց ՚ի սկիզբն աւտուց աթոռակայութե մերոյ առաքելախն աթոռոց, առաքեաց առ մեզ առս պատուաւոր հանդերձ արքունական նամակօք, միանգտիւ և երկիցս և երիցս յաղագս միրոյ և մասորութե եկեղեցւոյ ըստ նախնեացն ժամանակի, և բառնալոյ զէկամուտ պատճառս երկպառակութեան ՚ի միջոյ երկպառնիւրոց աղքացս:

կութե ոչ է կարող ներգործութիս ինչ կատարել, ոյյնպէս և մեզ անիմութիւն է առանց իմաստոց համայնք՝ որ ՚ի հայաստանէայս մերձ լինելոյ, այսու ցիկ առ ՚ի ճէնջ ինդրոյս տալ կատարելավագէս պատասխանի, այլ ժողովելով զամենեսին յորս գոյ իմաստութիւն և երկիւղ, ՚ի դիսող ժամու խորհեռ ցուք ՚ի միասին ավ, և բատ խորհրդակցութե բոլորիցն գրեսցնք առաջի մեծութե ճերոյ զայն ինչ զոր հոգին այ ցուցանէ մեզ:

Ա այ և մեք ՚ի ճեռան ալզօթական եղարցդ՝ որք գան յարեւելս շրմել ՚ի որ տեղիս ուխտից հայաստանէաց, գրեցաք զայսոսիկ սակաւուք՝ ծանօթ լինել Ճեղ ջըմարտապէս վերագրելոցց իրագործութեց, զի մի՛ յանիմաստից ումանց անուղապէս ինչ լուեալ, այլ լոնտ այլց ինչ կարծիցէք:

Եւ զի պատրաստեսալիք զանձինս, զի յորժամվերսին հասցէ առ ՚ի մէնջ յետ այժմու հրաւիրանացս կոչմանն գիր և բան, առանց յապաղելոց և պատմառադրութե հասանիցէք ՚ի սահմաննեալ ժամադրութիւն, ոչ ՚ի մէնջ կուեցեալք կամ յուրուք ՚ի մարդկանէ, այլ ՚ի հոգւոյն այ որպէս և առաջին որ հարբն:

Եւ նախ քան զգայն աղաջեւմք ոչ գագարել յաղօթելոյ առ որ զիամս երկիւղաց իւրոց առնել առ և ալզօթից նոցին լու, զի ՚ի ժողովելու ՚ի միասին տայցէ մեզ իմաստու, զայն ինչ խորհել խօսել և առնել որ նորին իսկ հոգւոյն սբյ են կամք և հանցյք առ ՚ի շինութիւն և հաստառութիւն կա թողիկէ և առաքելական ուղափառ եկեղեցւոյ, ողջ լեռուք ամենէք ան ՚ի նորհման այ:

Հովանդակն յեկեալ եղարցդ հասկանայք:

Եւ որին առ ՚ի երսէսէ իսեալիտոսի զարտուխոնի գրոյ սուրուհա որ գրեալ էր ու նունս չիծոնաց յունուգն լիքուեւիք:

Q նկալաք զրո ՚ի քէն գիր սիրոյ և յանդիմանութե ըատ իմաստոցն, զի բարի ասէ (ընդունել) զվեր սիրելոյ քան զհամբոյր թշնաւոյ, և ոչ տիրեցայ, այլ ուրախ եղէ:

Քանզի ես ծանուցեալ եմ ինձ և ոչ անժանօթ յինէն, և այնքան մինչ զի ոչ միայն քոյդ լեցու և գրիչ, այլ թէե համօրէն ծննդոց աղաւոյ բան և գիր ջանացին ՚ի յայոյ բերել զոր միս պարսաւելի կիրք, ոչ եին բաւական, մի միայն ունելով այնց կրից միմիծարութիւն զգիսեն և ոչ զանց գիտենան զնն ։ Բայց վայ ախտացելում յախտէ որ խոցի և ոչ ընդուսունու ոոկ մեռեալ մասն մարման, և չըրչարի և անջարչարելի կարծի ինքեան, որովանք ժըլելի, և թէ մարմին ախտանայ յայսոսիկ և եթէ հոգի:

՚Իրեալ ես երինչել ՚ի կեղծաւորութիւն ոոկ յանհաւատութիւն, և արդարացուցաք զքեղ յայսոսիկ, քանզի տիրական է հրամանն. վայ առիս ոու բանիւ և ոչ գործով վարեսցիս կեղծաւորութիւն, զի քեզ յանցանք է եմ մեզ աստգտանք սուտ և ունայն գոլութիւն, որում ոչ միայն անշորհակա լու մամաք, այլև գարովեմք առ միտու:

՚Իրեալ ես թէ վս քո եկի և ոչ վս անտպատիս կարեւոց և այլ ես բանք, և թէ առանց այ չըպացի տալ քեզ զայն, զի ոչ կամեցար. և թէ գնաս զինի գնացելոցն և ապաշաւանս թողուս. և թէ հրաման տաս կըր ժէ և թէ թէ անպարտ եմ:

Վայն վա իմառ յինէն ասացաւ՝ մինչ աստ էիր, և կարիք անապատիդ ոչ յայսոնի պահանջումն ասկա հպարտութեն, վլայեմբ և մեք, այլ պատրին ակա ասացաւ յատենախօսութեն առաջի մեր. Վլյ և սրտնեցաք և բացացյալցաք զառ ՚ի բէն ծածկեալն, և այն զի ոչ կարացեր առանց այ տար զահն մեզ վլայի ՚ի ձայնէն, զի ոչ որ առնու, և թէ ոչ իցէ տոռնեալ նմա ՚ի վլերուս. և թէ գնամբ ունայն մեզ էն տոյժք, թէ և սիրելեաց ապաշաւ:

Իսաց զիսարդ անկեղծ և ճշմարիտ կարծի սէր յայնմանէ՝ որ զի սիրելն փութայ հանել ՚ի հնոցէն, և զմիւս սիրելին ՚ի նըն անկանելպատրաստէ հնոց, մանաւանդ զի՞ հանեալն դժուարակէ զ և արկեալն յոյժ դիւրակէ զ ծանձալէ և այսոցիկ խորութիք և բացայացմեալ մեզ:

Խը կոռնելոյ ոչ ունիս կարիտ հրամանի, զի ինքնաշարժես ՚ի բազմա բանութի. բայց թէ աւետարանականն ձայն և որ նախբան զաւետարանն և ոյք յետ աւետարաննին ՚ի հոգւոյն հնչութեն ոչ աղջեն ՚ի լսելիս, և ոչ քոյդ մեզնական բազում. այլ դու եթէ սիրեմ աղջթեալ լսելի ինձ լինել ձայնին ցնծութեն, և լսելի առնել զառաւոտուն ողորմութի:

Կրեալ ես դարձեալ զզանալ, զի ինդրեցեր զեղանոյ ծածկյմն, և զի առեր զծերունեացն դահեկանն և զուղանոյն զարդ, ոչ քեզ այլ ծագողի բանին, յորոյ անուն և տաճարդ է՝ նուիրեցի, զի ընդ փոքուն և անցաւորի զանանցն շնորհեացէ զարդ:

Խսկ ծերունեացն դոյից եթէ այնքան զեղջ ունիս յաւնուլն մինչ զի նեղեալ տագնապիս ՚ի միուս և կամսու սթափել ՚ի խոչէ մոտաց յաղագոյ յանարժանէ առնզոյն, ոչ ինչ տրտմիկ. յայսրէն դարձուցանելն, միայն զի դու ազատեացիս ՚ի տագնապէդ, և մեք զայն և որ այլ ևս յայսմհշտէ տայցուք. ՚ի ձեռս հեզ և խոնահ քնին, և ոչ ևս հպարտացեալ դերային այնմ որ տառապի առ դուրս և հայցէ արտասուզք, և յոյն տան ոչ հեռանայ, այլ դարձեալ պաղատի մինչեւ հաւանեցուսց զափառումն սիրոս և զեարձր, ընուլ զդուղնաբեայն ինտիբ միով լումային կամ պատառաւ հացին և կամ որ այգանեւաւ պիտոյիւք կարեաց:

Խս յատնուլն երկրպագետ տոռողին և փոխսորէ բարձրտաճայնութ ը փոքուն զմեծն զերինիցն արքայութին հայցելով ՚ի համանուննին իւրոյ տալ ողորմածին. և պօղոս ըստամհնար իմաստիւք և խոնարհակն բանին գրեր առ որս ՚ի հեծանուաց հաւատացելք տապ զողորմունեն նորի որոց յեմալքառաց:

Խսկ քո գերագոյն գողով քան զասացեալսդ անուն, ոչ զիմանիս ըստ մեզ և ՚ի մերս, այլ զզանալ ասես ընդ առանց ինդրոց ՚ի քէն տոռնելոցն ՚ի մէնջ. և արարին ամի օծանիւր ՚ի պոռնիկ, և սաստէր աշակերտացն յաշնասն առնելն զնա, և դու ապաշտէ լդրէս զմերն իւղով օծանիլ արուս սեկին է այդ ախտ և ոչ ՚ի ճշմարիտ ըստոյն հոգւոյ, յիրաւի՛ ասէի թէ ան գիտանսա զոր կրես. և ՚ի միոյ ախտէ ոչ ամարդ մեռանի, այլ ՚ի յոբունց և ՚ի զանազանից, այսպէս և հոգւոյ ոչ մարմահականին միայն, այլ հոգեա կամքն են մահարարք:

Կրեալ ես այլ զգալ առ մեզ վա կարեաց իրիք, և դու յաղագս կուրեաց ոչ երբէք եկեալ ես, այլ թէ յայսմհշտէ զզանաս զոր եկիրդ, այլ ոչ ևս աշխատ առնիս ՚ի մէնջ վա գալց, միայն ուր կայցէս յիշեացէս յաշթմ եթէ ախորժէս, ողջ էլքր.

Ա իւթական հուր ՚ինիւթոց նուշաղեալ չիթանի , իսկ ՚ի յոգւոջներ՝ զյացեալ բոց հպատութէ և բարկութէ ոչ ունելովնեւթէ վասք և բորբոքի և տուղորէ միշա , փոքր ինչ զարտաքին որբան զօրէ և հասանէ լեզուաւ , և յարակեզ (առնէ) զնեաղն՝ յորմէ ոչ երբէք բաժանի . յորում տոկի և զըոյդ իմանամք սիրու , որ ոչ մայսն զնորոյն և հնոյն օրինաց ոչ ունելով իսրա ըլեւ ՚ի բարկութենէ , և ընդ տարածարտն բարկութէ գեհնէն , և ընդ միրուն ասելոյ ատենան , և բամբառողջն՝ ընդ սպանողն արտաքոյ արքայութէ , այլև յաննիւթու զրահւութէ բերիլ յայոսուիլ ոչ առ ատելիս , այլ ասիրելս երեւն , թէւ արդ կարծէօք ատելի , կամ ըստ բոյդ սրտի որ առ մեզ՝ զմերս գատելով առ քեզ :

Պ որեալ ես , զի տոռաք զքեւ ՚ի ձեռաւ հակառակացն , և նորս արարին ընդ բեզ ոոկ հրամացեցաք մեր . արդ եթէ առաւ ել բան ինչ քահասարակաց թուղթն մեր ասացեալ է մեր ընդ նոն , գրեալ դատակինքս քո եւ զիցի ՚ի վր մեր , իսկ եթէ և ոչ ՚ի խորհուրդն անդամ անկետ է իրա ինչ հակառակ բեզ ՚թող թէ ՚ի բան կամ ՚ի գործ , առ քեզ այդրէն դարձին քյոյ գրեցեալք . և ընդ բամբառանացն կիրք կամ ՚ի բացեից կամ ՚ի մեր ձակացից՝ զորս գրեալս քո ծանոյց , ոչ յոյժ թախոնիք . քանզի ոչ այդքան նախատեն , որբան է ՚ի մեզ աղարտելի վատմարութիւն յատնի և ծածռեւ . և թէ այ մերկապարանայ է մերն սղամանք և հրեշտակաց նոր , յորմէ դատինք և վեպաւ յանդիմանիք , լիցին և մարդկան գիտելի , որ է համբերութէ տանտղացն թէթեռութիւն անդ ՚ի յանդիմանութեն , և տուժից պատճառ բամբառողջն , նաև զգաստութէն առիթ ու զղագէս բամբառեցն , և վոփուտմն ՚ի բամբառելին կրից :

Իսկ յաղատ փախստեան քո յարեմուտս , և այն ՚ի մեր պատճառէ . գրեմե և սյամվմիւր իրաւանց , եթէ ՚ի մեր ինչ բարկութէ կամ բռնութէ հալածիս պատահեալ ինչ քեզ վորհութէ ՚ի ձանապարհին մեք Եղիցուք պարտական , ապա թէ գու ինքնահալած լինիս բարուց քոց ախտիւք , բարուցն կամ ներհակին քեզ պատահելոյ գու լինիս անձին քո պատճառ և առ և ոչ այլ որ:

Ա, սրէն տոն Ա, երսէսէ իսթուղիսէ ու նոյն յիւրասէ և հզորոսէ լիբեալ ոն :

Ա արմաց բժշկաց ձարտարութիւն գովի ձանալեւ զոյժ հիւանդին և ապա տալ զգեղն , զի մի ծամբացուցեալ զատամորսն՝ նողկոսցէ , յորմէ վասիր քան թէ օգտիք . պարտ է լինել ըստ այսմ և հոգւոց բժշկաց , և մի փարիսարքար դատեւ զմարսասոր . զինէն ոչ ասեմ , զի ես ոչ միայն մեղաւոր զանազան կրիւք և յանցաւոր բոլոր օրինաց զիս ունիմ , այլև ոչ մօրդ վարդիմ զանձն իմ , նաև ոչ յանքանից ընդ բնութէ օրինաց կապելցոց , առ որով փոքր ունիմ զըոյդ գատեւ զիս յառաջ քան զգաստաւորն արդար , և պիհանոսի և տարյանոսի զմեզ համեմատել , և զաթուու զսր առ ինեւ հակառակ այ և ամ սրց ատելով . և թէ չար տերանցն կամաւ քո ծառայ Եղեր՝ մամնայի և այլոցն . և թէ այժմու աթուոդ զոր ունիս ոչ միայն այ

չէ, այլեւ ոչ մահմէտի, և թէ կոյրդ կուրաց ոչ առաջնորդէ, և կ օշառն զոր առնուս՝ կուրացուցանե զայս քո, և վաճառես զալժուն այ այնցիկ՝ ոք բներ չարեգ ցցեալ են. և թէ յեօթանասուն և երկու լեզուս ընայ ոք, ոչ արեպաշտ ոչ կոապաշտ քան զհայոց ազգս ամ չարեգ լի. և թէ գլուխ այս ամ մեղաց և պատճառ դու ես վկայութ երկնի և երկի և այ և հրեշտակաց և մարդկան, և այլ բազում տոցին նման բանք:

Որոց պատասխանի նախ զայս ասեմ, եթէ անգիտանաս ովլդու՝ իմոց բիւրաւոր և զննազնն ախտից ծածկելցն յուղովս, յորոց առաւել քան իբէն ՚ի մտաց խղձէ միշտ դասիմ տադնասպիմ և նեղիմ, զորս եթէ ցանակաս դրովել մի երկեւաւ միայն, այլ եկ՝ զի զննայսոն որ յիս լուկես, ուղ զի տիրապես դատեացիս և ոչ ՚ի կարծ:

Դանիր և զայս, զի զիս թէեւ ամ լեզուք դովլեսցեն յայն բարի որ ոչ է առիս՝ հողմոց հնչմունք վարիստիմ, և թէ պարաւե ոք և դատի յայն ինչ որ ՚ի մտաց խղձէ ոչ դատիմ՝ ոչ փոյթ ինչ առնեմ. իսկ եթէ յորոցն ունիմ և ասէ ոք, ոչ վս ասելցն՝ այլ լս ունելցն վշտանամ. դրսիս բանիս զի մի ես ՚ի գրել ՚ի վը բարդեալ հոգոց յամախեցից հոգս, և մի դու յընթեռնուն ձանձրասցիս, այս է որովհետեւ ծանեար զիս ըստ վերագրել ըսդդ խոտեալ յայ և յածայնոցն և խանդարի ինչին ուղ ոմն ՚ի հնուան, արա զոր ասեմն առանց ամ կեղծաւորութե, ժողովեալ զմացեալ ճիռու յուկուզաց ազգիս հայոց, և ասա ընդրել միաբանութեք ամցւն զայր ոք այ որ կարօղ է նախանձել զնախանձն այ, կամ վիճակաւ ուղ ասորիք, կամ յայ հայցելով և յայտնելով ուղ բազումք, և հաստատել յածային յաթռուս երկու աշաց ունող, զի կարօղ լիցի կուրաց առաջնորդել, և ոչ իբրև զիս երկորութեք կըս:

Եւ ես տամձեռուադիր անվ, որ ոչ ընդդիմանամե ոչ հակառակիմ, այլ կամաւ իմով հրաժարեմ ՚ի բաց և յայտ ուրախութե՛ ուղ ՚ի ծանր բեռուանց թեթեացեալ, և քեզ շնորհ հատուցանեմ ուղ արդարեւ սիրելոյ. չեմ լսաքան զգրիգոր անձաբան կամ զայսիմ և զայլս բազում, զի ոմանք կամաւ և ոմանք ՚ի բռնութե՛ ՚ի բաց կոցին յաթռուցն, որոց և գարշապարացն չեմ արժանի երեսս, թող թէ համեմատութե. և ես երթեալ յանդոյթ ինչ տեղւո՞ս տաց ըսութեք զերանս հոգ և զայս արտասուաց ՚ի նշխարեալ կենաց իմոց աւուրս, եթէ գթասցի տր:

Եւ այս վասքին պարան շատասցի յուղիլ մոոց և ոչ ՚ի նենդաւոր շրթանց և խորամանկութեց՝ անլոր զսիրսս և զերիկամունս քննէ:

Իսպաց քոյս թղթի բանք պահեսցին մինչ ՚ի յարդար դատողութեն օք, զի որ ՚ի սմա անիրաւ առիս ՚իբէն դասութե՝ դատեսցի յուղիլ դատաւորէնս,

Այս ՚ի տես ՚ի երսիսի իունովիկոսի ու վորոգութեռն գէրդէ:

G բնաւորապէս իմաստոյ անձին և զմեր պարզաբար սիրողի ոգւոյ զգէ որդեալ ծանեալ զպարունակեալ միտս բանի զըովանդակին. և զի տրտմականք յաղագս. ՚ի չարեացն չարութեն թունից և սպառնալեաց եղելոց առ ձերադ վլուսկցացք այդմ:

Իսպաց գիտես ովլդի բիւրադարձ յուհեմ, թէ ովլդան արգահատէիր՝ մինչ ՚ի

՚ի գառագեղն էր գազանն ; և հաւատայիր առ ՚ի նմանեց քանդր և ողոք բանից իրեւ իժի և քարըբ ծածկեալ զմունսն պատրող բանիւքն . վայ և մեք թէւ այլապէս կարծ էք , ոչ յալագան խնայելց մինչաւ , այլ վայ ոչ յան պէտս վասնելց և յապառաժամ սերմանելց զտէրունին սերմն՝ յապաղեցաք մինչեւ ցայտմ : բայց արդ պատրաստեցաք առաքել առ մերասեան վեհ , թէւ ըւն արացէ հնար ըսւծման անփրաւացն խրոխանալց , և դոք աղօթիք առ ՚ի ջատագ ովլ լերուք ջանին , զի մի ունայն այլ արդիւնական լիցին մերն ծախիք և նորայն ջանիք : բայց ըստ սահմանեալ բանին փութա զգան , զի հոգացուք զլապէալըն : ողջ լեր :

՚ի որին առ ՚ի երսիսի հոթուկիսուի առ նոյն գէօքի վարդագետ :

ատ գերաշնարհայնոցն սիրոյ տարիման ՚ի այինն համեմատեալ սիրելոյ ընթերցաց զգիր , և խրախացայ ոգւուլ ընդ ողջութիւ ողջ ելցու տիրապէս : և մեք ևս յետ մարմանականին ախտի վճարելց ախտանիմք օրլուտ օրէ իմանալեաւս փոքրու և մեծաւ . ծանեայ և զջմ բոիդ ճըւ հարստապատում պատմութիւ , և հաւատացի անքան իրեալ և ոչ օտարիք : Վայ ՚ի սրտէ մաքրեցան որ զքէն կարծեալ մթութիւ , որ ոչ երբեք տապացան : զի զի՞նչ այն ինչ որ ընդմիջէ ոգւոյ և մուաց , ըստ որում իմ և քո հաղորդութիւ գեց ողեպէս : որում բաղձան տեսսութիւ իրե՛ իմեռ լութիւ յարուցելց միրելոյ , և թէ ըստ դիպող ժամու լցի ըստ գրեցեալս ՚ի քէն բուտման :

՚ի թէւ երից մեծադունի խորհրդոյ ընկալայ զնո՞ւ երա ընորհակալուք ՚ի տր զայր՝ հօր ։ խնձոր ըստ երդոյն՝ զորդիք գքաղցրութիւն զհոդին , ըստ քազզր՝ ՚ի քիմն բանին , ողջ լեր՝ անմոռաց ոո՞ւ հաւատամ յաղջմս լինել ողջունեալքս ՚ի քէն ողջունեն սիրով :

՚ի որին առ ՚ի երսիսի առ նոյն գէօքի վարդագետ :

քում գիտէլի նետից յետ նախկի գրելցն հարան յանձնին , ովսի բելի ըստ ոգւոյ , որով մաղմեսցէս յամենաբժշկէն ոգւոյ զիմանաւ մին տալ սպեզանի , ՚ի բուժումն անցելումն և ՚ի դադարումն ներկայինն : և ապաքինն սցես ՚ի բացուստ , ոո՞ւ և տէրն զհարիւրապէտին ժառայ և զթաւ դաւորազինն որդիք , ոչ երկայն բանին , այլ սղագունիք ըստ այսր չափոյ , և որ էն էասցի առ քեզ :

՚ի որին առ ՚ի երսիսի աբ հոթուկիսուի և որին լուցուցոյ վարդագետ գէ լըլաբերիս սոստեւ ՚ի հովանու որեւէլց ՚ի որի՝ շնէ հորակեր եղիսակոսի ոսուս , շրու գէս շուշուկ շուշուն : յուս բուն զիտուիտ խրոսունան սոստնորդին , և արու գէշան սոստնորդիլց ՚ի հովան :

խորհրդ ամենակալին այ չօր և գթութիւ միածնի որդւոյ նշ զի՞նի քնի , և պարզեաք կենդանարար աբ չողւուցն , այս մեր գիր օրհ նորհեթ հոգեւորական հրամանին ՚ի ՚ի երսիսի ժառայի քնի և ողջորմութիւն

Նորին կաթողիկոսի (ամ) հայոց, զդո գրեցար յանմատոյց դղեակդ և՝ ի հյակապ քաղաքակ կարս և որ ընդ գովաւ նահանդք գեղօրելց լանօրելց և ադարակաց որոց այդոցիկ ամցւն սրբազնն հարց, խաչակրոն միանձնաց, անծարել և չնորհաշարդ քահանայից, մեծազարմ իշխանաց, քնասէր զինուու ըաց, արդասու վաճառականաց, պատուաւ, որ տանուտէրաց, աշխատասէր երկրագործաց, ձեռահմուտ արուեստագիտաց, և ամ քնադաւան հյասկեռ ժողովականացդ հոգեւոր որդւոց մերոց, ողջոն սիրոյ և խաղաղութեն հայոց յանձնիլու մբ նշանացս և յառաքելական նշանարացս և՝ ի մբ ըլսաւ որջին մերոց այէս և յամուուոյս և՝ ի մէնջ:

Կիստութիւնի լիցի ձեզ, զի օրէն է ծննդական և մահկանացւ բնուեն փոխանակէլ զմիմեանս, ոոկ որք զմարմնաւորս ունին իշխանութիւն, այսպէս և որք զնոց եռորական վերակացութեւն:

Այս օրէնք բնաւորական և յաղագս որոց քանս է, կատարեալ տեսանք. քանդի յետ բարուց և իմաստուն հովանէն ձերոյ տը արբահամու զընթացան կատարելոյ և առ հովին քաջ կուեցելոյ, ընտրեցաւ առ ՚ի ձէնջ ըստ հոգւոյն տեսութեան խաչատուր քահանաց սրեանառու նորին ըստ մարմենոյ, և առաքեցաւ առաջի նրբ ամուոյս վլայական ձեր գրով, անսրատունէ լ զբաղաքավալորութիւն անձին իւրոց ՚ի մանկութէն, զոր և ընկալեալ մեր և հաւատացեալ վլայութեցս որ ՚ի ձէնջ թզմով և բանիւն կատարեցաք ՚ի վը գորա զանձային խորհրդածութեցն ձեռնադրութիւն յաստիճան եպիսկոպոսութեն վերակուելով կենսակիր խաչին և անծախօս աւետարանաւած և ոոր ըւտաւորչին աջովս. ոոկ զի յայսմհետէ կացի իշխանութիւն առաքեալական կապէլ զապատամբեալսն յօրինաց առ յերինս և յերկիրի. և զդարձեամսն յապաշտանս ՚ի վատթար գործոց արձակէլ ՚ի կապանաց մեղաց յորժամց ցուցցեն զպտուղն արժանաւոր ապաշխարութեան:

՚Ի կարդ քահանայութիւն ՚ի սպասաւորութիւն անծային խորհրդոյն և՝ ի տեշութիւն ժողովրդեան կուեցէ զանարապուն և զիմաստունան և զլիպայեալսն ՚ի գործ բարեւոց և յերինզն այ, և մի ՚ի ծանուցեալ արատաւորաց զոք և յաներին զեց և յանիմաստից անցէ յայս գործ հոգեւորական վն իրին ինչ հարկեցուցանող պատճառի:

Ուահեսէ և զհրամայեալ օրէնսն ՚ի տնէ՝ որ յաղագս առն և կնոջ անբաժանելի զուգաւորութիւն զի բայց ՚ի բանէ պոռնկութեն և որ այլ ևս են ՚ի կանոնս ոոր հարցն գրեալ պատճառք՝ այլով իւնիք մի արացէ բաժինն. ոոկ լմէ մբ զոմաց յեպիսկոպոսաց արեւելոյ, զի արհամարհէլով զօրէնս այ բաժանեն անխորաբար սակս սակաւ ինչ կուրացուցիչ մամնայի. զի թէ որ արձակէ զիին իւր և արացէ այլ չնայ, ըստ բանին քնի, ապա և արձակից զնութեն մեղօբն պատժիցի:

Տացէ և զանձն իւր օրինակ յամգործս բարեւաց՝ քահանայիցդ. և ժողովրդաց, զարդարելով նախ զոր յինքն պատկեր անծային զանաշան երան գոր հոգւոյն նրբ, օրինօք, պրութիւն, արդարութիւն, խոնարհութիւն, հեղութ, անծային երկիւղին, սիրովն առ ան և առ ընկերս, եղբայրսիրութիւն և մարդասիրութիւն, աղքատութիւն և ողորմածութիւն, զանդանական հանդիսին յառաջագէմ եղեալ ՚ի յերինաւոր վարս առա քինուեն. ոոկ զի իւրաքանչիւրոք ՚ի ձէնջ ՚ի միոյ պատկերէդ յայդմանէ առաջ.

ռեալ՝ զայս օրինակ բարեաց նկարագրեածիք ՚ի տիպ հոգւոց ձերոց :
Որևէ յէտ օրինակ զենքն տալոյ ձեզ գործով ուսուացէ և բանին զանձաւ յին օրէնան երկրորդելով ՚ի լսելիս ձեր յամ ժամ, անցուացէ օր ըստ օրէ զհօս Երկնաւոր հովանքն՝ զօր գնեաց արեամբն իւրով, լուսաւոր վարուք շնելով հնո՞ի փառս այց, և մի՛ անկարգաբար բերմալք պատճառ լի՞նել զայթագլութե և նուազեցուացանել ՚ի բանաւոր ոչխարաց անտի, կամ կալացուցանելով յանձային ձանապարհացն ընթացից, զի մի՛ պահանջեացի զարիւն կորուսելոյն, ոոչ յանբանից հովուապէտք :

Տացէ զարծաթ բանի պատուի իրանացն այց ՚ի սեղանաւորս՝ որ են անձինք լուղացն, զի յորժամ եկեալ պահանջեացէ տոկոսե օք տէրն զանումն արծաթոյն և գոցէ, ասասցէ ծառայ բարի և հաւատարիմ մուտ յուրախութիւն տեառն ք:

Որով և դուք անեան առ ՚ի դմանէ հովուեալքդ. և արածեալքդ. ՚ի վայրի դալարուող առաքինութեն և ՚ի ջուռը հանգստեան պատուիրանացն այց՝ փութացարուք ընդ առաջնորդիք հոգւոց ձերոց մոսանել ՚ի յառադասանն ու բախարար երկնաւոր փեային մշնչենաւոր հարսանեացն, ասելով դորամեծապանծ պարծանօք առաջն այց վասն ձեր թէ՛ ահաւասիկ ես և ման կունք իմ զոր ետուր ցիս :

Լաւ այս լինի՝ յորժամ հետեւող լինինիք ածային ձանապարհի վարուց դորա որ հանէ յերկինս, ոբ պահելով զի՞ոցէ և զմարմին ձեր յամ պղծուէ աշխարհական ցանկութեց, զի տաճար լինինիք այց՝ հոգւով, և ածային տութեն արժանաւորք ըստ երանութեն տու :

Դ բաց լինել յանաւուկ արբեցուէ, որ մայր է սպանութեն և պոռնը կութեն և ամ չարեաց, և յիմարեցուցիչ իմաստութեն՝ որ տուէ ալ է մեղյաց, և սիրել զավախաւորութի ՚ի գինի և յամ կերակրոց վայելս, այնքան մինչ զի զուրախաւութին միայն կրել ՚ի գինւոյն արբեմնէ, ըստ մարդարեին թէ գինի ուրախ առնէ ։ և ոչ զբազում տրտմականս՝ որ ՚ի յանչափութէ անոի ծնանի :

Ո ւսան բարիս խօսել ընդ ընկերս առ ՚ի պատճառ սիրոյ ոոչ կամբ են այց, և մի՛ զի՞նամանաց և զանարդանաց և զարաքար իշոցաց բարեաւել խօսս՝ որք զատելութին անեցուացանեն. և մի՛ ոք տայցէ զի՞ զուն դործարան սանցի՝ ոոչ զաձին, զի նովլս խօսեցի զբան բարկութեն և զնենգութեն :

Խոսւցարուք զշշարտութի իւրաքանչիւր ընդ ընկերի իւրում և մի՛ զի՞նաբեռութի և զատութի, զի ճշմարտութին այց է և ստութին ՚ի ստնայէ :

Ո՞ի անիբառեք և մի՛ զրկեք զիմեանս, այլ անկեզծ սիրով միբեցէք զընկերս և բարի արարեք միմեացն, և զոր ինչ քեզ չպար թուի ընկերին մի առներ, և զոր ինչ կամս թէ առնեն քեզ այլք, զնոյն արա և դու այլց, ոոչ պատուիրեաց քու :

Ե զօթից ստեպ կացեք, զի ազօթքն են որ բարձրացուցանեն զմարդիկ առ ած, և խոնարհեցուցանեն զանձ առ մորդիկ :

Ողորմութի կարօտելոց մի՛ պահասեացի ՚ի ձենջ, զի և դուք ողորմութ գտանիցէք յայց յաւուրն զատաստանի :

Լաւ զըսւն ամ բարեաց՝ զի առաջնորդիդ ձերոց հնազանդ կայցէք, և ածապատիւ ընդունիցէք զուա ոոչ զիրեշտակ այց, և մի՛ ըստ առաջն ընդ գեւ :

դեղական սովորութեն արհամարհիցեք, այլ եթրև զնոր առաքեալ յայ ընդ դունեցաքնաք, և մի ոք հակառակօղ և ընդդիմաբան գտղի, զի մի կրեսցէ զիսորասոյզ լինելու ընդդադանոյ և աբիրոնի և զհաս կանոնական՝ զուար թառան սրին հասուցեք ՚ի ձեռու դորա, ոոկ ոոյ և ածայնոցն նոռեր. յորմէ և ձեզ պարուենոցի առ ՚ի վերուստ բարեացն առասութիւն:

Լշ արդ ՚ի մոտանել դորա յաշնարհդ յայդ՝ մոցէ և չնորհք ողոր մութեն ոոյ առ ձեզ, և բարձցէ ՚ի ձենջզամպատուհաս որ վա մեղաց, և տացէ պտղպերութիւնի երկրի ձերում և զանումն անդեոց և զբարերարութիւնագաւորացդ և զիսազալութիւնի յարտուփին թշնամեաց և զշնութիւն աշխարհ հաց, զի վայելեալք յանցաւոր կեանս հասանուաւ բարութիւն որ ՚ի սմա, արժանաւոր լինիթիք բարեաց գործովիք յաւիտենական կենացն հասանել ՚ի ձեռն յին քնի քնի տն մերոց, որում վիառք յաւիտեանս ամեն:

Ընորհեցաք ձեզ դովաւ և պարզես հոգեւորական զիւղն օժութեն զմուռնն ոք, զըր ՚ի լուսաւորութիւնի արացի հոգինն ոոք նորածնելոցն աւազանաւն և ՚ի լուսումն ամ և կեզեցական կարգաց:

՚լորին տն ՚լուրիսի իոթուկոսի թուողն ՚ի սուսուխտ տողած յուղա որեւորեացն դորին:

Տերսես ծառայ այ և ողորմութիւն նորին կաթողիկոս հայոց. պատուական քահանացիցդ որ ՚ի սամոստիա քաղաք, թորոսի քորիսկուպոսի և այլ ևս քահանացիցաց քոց, և ածասէր քաղաքական արանցդ, գաղանիդ և համօրէն տանուուերացդ հոգեւոր որդւոց մեր, ողջոյն սիրոց և օրհնութեն առաքեմք յածընկուն ոոյ նանէս և ՚ի սոք լուսաւորոցին աջէս և աթոռոյս, զորս միշն ոոջ պահեցէ ոոր ամ յոդի և ՚ի մարմին:

Գիտելի և ձեզ, զի վաղութեմն եհաս ՚ի ձենջգիր առ մեզ յաղաքս արևորդեացդ՝ ոքը ՚ի քաղաքի ձերում բնակեն, և թէ կամին և աղացէն ՚ի հօտն քնի խաւնել զնոսս, զի ոոկ ազգաւ և լեզուաւ ՚ի տոհմէ հայոց են, յօժարին՝ զի և հաւատով և հոգւով ՚ինոյն միաբանութիւնասարեցին ընտ:

Լակին և առաջի մեր ՚ի նոցանէ և զնոյն բան աղաշանաց խօսեցան ընդ մեզ. և մեք ծանուցաք նց զըր ընթերցեալ եաք ՚ի գրոց վա դիւնապաշտ աղանդոյ նոցին, և զոր լուեալ եաք ՚ի համբաւէ յընթելակցաց նոցին զզանազան շարիս բանին և գործով զնոցանէ. զի ոոկ յազգն հոռոմոց պողոմել լուսին անուանեալք մասցին խաւարեալք ՚ի լուաց աւետարանի վիառացն քնի, և թափնաբար ունելով ՚ի սիրոս զաղանդն ստնացին ոչ հնազանդեցան առաքելոցն քարոզութեց, այսպէս և արեւորդիքդ յազգս մեր ՚ի մասին ստնացական խաւարին մասցեալք ոչ կամեցան լուսաւորէլ ածային լուսուն ՚ի ձեռն լուսաւորչին մերոց ոոքն գրիգորի, այլ սիրեցին զիսաւար և ոչ զըսս մինչեւ ցայսօր ժամանակի:

Լշ թէ ՚ի նուազեալ բարեաց ժամանակս մեր՝ ողորմեցաւ ած նց, և եթաց զիսաւարեալ ալս հոգւոց նոցին հրաժարել ՚ի սաստանայէ և դիմել առ ած՝ ոչ խաբէութիւն, այլ ճշմարտութիւն, գոհութիւն գթութեն այ մաս տուսցուք, ոոկ և դոքա որ առ մեզս և կին՝ յուրասա եղեն երդմամբ մեծաւ ՚ի չար աղանդոց անոտի, և նզովեցին բերանօք իւրեանց որ զայն պիսի ծածուեկ անածութիւն ունիցի յինքեան. և զոր ինչ սահման եդաք նոռ

Նոյունոց՝ յանձն առին կատարել զամենայն :

Ա ն դ և մեք զսէրունականն կատարել մբ հրաման առ նա, թէ որ գայ առին՝ ոչ համբաց արտաքս. քանզի կամի ած զամ մարդիկ՝ զի կեցցեն և ի գիտութիւն ճամարտութեն եկեցցեն ըստ առաքելոց :

Լ թէ ճշմարիտ լինիցի գառնալ նց առ ած՝ ուրախութիւն է այ և հրեշտակաց՝ ի յերկինս և մեզ՝ ի յերկիր ընդ փրկութիւն ս'յաքան հոգւոց մարդկան. իսկ եթէ ստութիւն լինիցի գարձ նց, ող և կարծեն բազում զնոցանէն, և դարձեալ անդրէն, ի փսիսամն իւրեանց գառնան, մեզ և ոչ մի բնչ է խա. զի մեք վա հրամանին քսի կամիկ ջանակը արկանել զնն թէ հնար եր և զամազպս՝ ի յուոկան աւետարանի նր, այլ ըստրելն և ժողով վերի բարին յանձն ըստ առակաւոր բանի աւետարանին, և զնու տանն ի բաց ընկենուլ արդար գատառարին է, յորժամ նստոցի յամու փառաց իւրոց և հասուցանէ իւրաքանչիւր ըստ հաւասոց և գործոց :

Լ որ ածային հրամանաւն զայս ինչ պատշաճ համարեցաք առնել առ գոսա. գալ ամ քահանայիցդ հանգերձ պատուական աշակերտօքդ մերով լի մեծ եկեղեցւոյն որ ի բարպարիդ, և ժողովէլ զարեւորդին անուանել զամնեան զար և զեկանցոս և զմանկունս ի գործնա եկեղեցւոյն, և նախ հարցանել ցնն, եթէ կամիք ի բոլոր որու և յամմտաց և ի զօրութիւն ձերմէ թողուլ զաւաւմին մոլորութիւն հարցն ձերոց և գալ ի ճշմարիտ ածդիտութիւն քրիստոնեութեն. և յորժամ զայս յանձն առնուն և ասեն, եթէ կամաւ և յօժարութիւն սրուից ի բաց կամք ի սատանայական խաբէութեց հարցն մերոց և դիմեմք առ քս, յայնժամ դարձեալ երիցա անդամ հարցէք ցնն ող ընդ երաժայան ի ժամմլրտութեն, եթէ հրաժարէք ի սոնայէ և յամ խորհրոց և ի բանից եթէ գործոց նր, և իբրև յանձն առնուն և ասեն թէ հրաժարեմք, ապա յարեւուստ գարձուցէք զրեմն երեսաց նց և ասացէք զպիլը և զսուս և զանիրաւ .

Լ ու յորժամ զայս առնեն, ապա ուսուցել նց թէ զարեգակն մի՛ այլ ինչ համարիք, քան թէ ճրագ աշխարհիք զոր ստեղծ արարին ած և եղ զնա յերկինն լուսառու լինել երկրի, նոյնպէս զուսին և զաստեղս. և զըարտի ծառն մի՛ աւելի պատուեք քան զուսին և զեկալամախին և զայլ ի խաբէութիւն սոլոյիք որ մոլորեցց զնել և եհան նց. քանզի այդ ծառ որ բարտի անտանիք ի կոպազուութեն ժամանակին ի պաշտօն առեալ եր նց, յորս և գեք մուանեին և ի մարդկանէ երկրպագութիւն ընդունէին. և մուլրութիւն այն թէպէտու յայլց ազդաց որ յաշխարհի էն, բարձաւ ողը մութիւն այ, բայց առ ձեզ ոտք զնսոր ըստութիւն թաքոյց և պահեաց սոլոյ. զորս և գութ բարձեք զնար սոլորութիւն զայն ի ձենջ, եթէ կամիք գալ առ ճշմարտութիւն քնի. և ոչ միայն աւելի պատիւն մի՛ գնեք բարտի ծառոյն քան այլ ծառոց, այլև անարդ համարեցէք զնա քան զալ ծառս, որով և ժանիք, և զայնոսիկ յայսնեցէք նց, և ասացէք թողուլ և ի բաց կալ .

Լ ու ապա դարձուցէք զերես նց յարեւելս, և հարցէք թէ հաւատացէք յամենասէ յըրորդութիւն ի հայր և յիլրի և ի ինք հոգին, որ է ժըր

Երեք անձնաւորութիւն և միաժութէի և մի բնութէի և մի զօրութէի և մի
իշխանութէի և մի արարութէի, որովէղեն յունէ ամարարածք բանին նո՞յ,
Երևելիք և աներեսոյթք, Երկինք և Երկիր և որ ինչ յերկին և որ ինչ
յերկրի, հրեշտակք և մարդիկ բանաւորք, և արեգակն և լուսին և աստեղք
լուսատուք տիեզերաց, և կենդանիք Երկրաւորք և օդայինք և ջրածինք,
և ամերոյք և տունք և անշարժք և շարժունք, և չիք արարած գոյաւոր
անմարմին կամ մարմառ՝ որ ոչ է սուեղծուած ճշմարտին այ :

Հաւատոյք և ի մարդեղութէին քնի, որ մի յերեք անձնաւորութէն
որդին այ կամեցաւ լինել համութէ հօր և հոգւյն որդի որդի մարդոց,
ծնանելով ի միջու կուսեն մարփամաց վե փրկութէ մարդկան, որև մկրտե-
ցաւ ի յոթշաննե ի յորդանան, և ի հօրէ և ի հոգւյն վկայեցաւ, և փորձե-
ցաւ ի սունայէ և յաղթեաց փորձողին. զգւս հալածեաց, զիմանգութէիս
հոգւցոց և մարմնոց որք հաւատով խնդրէին ի նմանէ, բժշկեաց. վեցրա
լուսաւորեաց, զիազոց գնացցց, զմեռեալս յարցց, ի վը ծովու իբրև իցաւ
մաքի գնաց, հողմոյն և ծովուն սաստեաց ոու զարարիւ և դադարեցին, սա-
կաւ հացինք զբիւր և կերպակրեաց. յետ բաղաւմ ածային զօրութէից և
նշանացն զոր արար և կն կամարութէ ի փրկարոք շարչպանան զըր կրեաց
մերով բնութէս, ի խաչին եւելուեաց և զագամեն զծնունդս իւր արձա-
կեաց ի կապանաց մեղաց. մեռաւ մարմնով և կենդանացցց զմարդիկ հո-
գւով. է շի գերեզման և ազատեաց զհոգին որ ի գժիւս. յարեաւ ի մե-
ռելոց յերրորդ տուուր և նորչեաց զյոյս յարութէ մարդկան ըստ նմա-
նութէն իւր ի յերկրորդ գալստեան իւրում. համբարձաւ յերկինս մար-
մնով մեր առաջն աշակերտաց իւրոց և նաստաւ ընդ աջմէ հօր իւրոց ի բար-
ձունս, որև գալոց և միւսանդամ՝ գատել արդարութէ զամ ազգս մարդ-
կան, բարեգործացն որը ի ճշմարիտ հաւատու քրիստոնէութէ են զըրիս
հատուցանելով, և անհաւատիցն և սնդարձ մերաւորացն՝ զյաւիտենական
տանջանն պատրաստելով ընդ ստոյիք. և դիւաց նո՞յ. և ինքն սբվք իւրովլք և
արդարութէ թագաւորեսցէ անվախճան յաւիտենան յաւիտենից :

Առ յորժամ զշմարիտ հաւատոյ գաւանութիւն քրիստոնէից զըր գրե-
ցաք՝ յանձնն առնուն և խստովանին, ածեք զնն յեկեղեցին, և զար ոչ են
մկրտեալ ինոցանէ՝ Երախայցուցեք, և խստովանէցուցեք զիաստրեալն
հասակաւ և դիք փոքր ինչ ապաշխարութէի, և յետ ժամանակի ինչ մկրտե-
ցէք զնն. և որք տղայք են և մանկունք զնն ի ժամն մկրտեցէք:

Խակ զայնսամիկ որք յառաջազոյն մկրտեալք լինին՝ միայն զխուսովա-
նութիւն առեւալ և ապաշխարութիւն եղեւալ և սբ միուննան զննակառան
դրոշմեցէք և զգայարանան, ասելով յանուն հօր և Արդւոյ և Հոգւյն
արց, և ապա խառնեցէք ի հօտն քնի :

Առ ոու հրամայեաց քն աշակերտացն թէ յետ մկրտելոյն զաշակերտել
հեթանոսան ուսուցէք նոց պահէլ զամ զոր պատուիրեցի ձեզ, զնոյն օրինակ
և դոսարարէք, պատուեր տալով ի բաց կալ ի սպանուէ ի նուաէ ի պոռնը
կուէ ի գողուէ, ի նենգուէ ընկերաց, ի յարեւցութէ և յամ չար գործոց
ստոյիք զօրս առե ած, և փոխանակ այսցիկ լինել եղայրասէր, պրեստէր,
և ոչ միայն զայրաց իրս ոչ գողանալ այլը միւր արդար ստացուածոցն տակա-
քառելոյն ըստ հրամանին քնի. և մի նախանելն է թէ զամանս տեաննեն ի

հին քրիստոնէից՝ զի աներկիւղուք գնան և օրինացն այ զհակառակն դործւն,
‘Եա թէ և ՚ի քահանայից տեսցեն անկարգ զոք և աներկիւղ, մի՛ դայ՝
Թագղւացին սակառուցն վատութէ՛ ՚ի ճշմարտիտ օրէնս քրիստոնէից, այլ ՚ի
լաւան և ՚ի լըստիրն հայեցին, և յանցանէ առցեն իւրեանց օրինակ բաւ-
րեաց, զի վատուցն ոչ թէ օրէնսն այ հրամայեն վատ լինել, այլ իւրեանց
ժուլութին և անմտութին, և սասանաց որ հակառակ է բարեաց՝ առ զու-
րէնան այ արհամարչէլ ՚ի կրուստ անձանց իւրեանց:

‘Եանպէս և կանանցն պատուելը տո՞ք ՚ի կսխարդութէ և ՚ի դեղա-
տուուէ և յամդիւական ազանդաւորութէ ՚ի բայց կուլ զի ամ որ կա-
խարդուուէ զիւտ երթայ՝ դիւց է պաշտօնէայ և երկրպագու, որ առնէ և որ
առնէլ տոյ այնպիսն ոչ հաղորդէ է արժանի և ոչ թաղման քրիստոնէից:

‘Եանպէս և որ զփիդ և զաղուելի իրա ՚ի կերպարուս կամ յըմպէլի
խառնեալ տոյ ուստւ քրիստոնէի վա դիւական սիրոյն որ յայ որոշէ և
՚ի նր հաղորդութէն զրիէ և զկատարեալ առելութին ձնանի, և զգուշ-
ցուցէք զնն յամ ՚ի յասպիսի բժժագործութէնէ:

Եւ այս լիցի հասարակաց օրէնք նց ՚ի վը ասացելոց՝ արանց և կա-
նանց, զսրս կարմառօտիւք և թեթեաւդոյն զրիւմք ։ Երկիցս կամ երիցս ՚ի
տարուոնն խոստովաննէլ զյանցանս իւրեանց՝ քահանայից, կամ ևս յըրվա-
գոյն, և յանձն առնուլ զապաշխարութին զոր դնէ քահանայն վա մեզայն
կատարել պահչք և աղօթիւք և ողորմութէ, որով և թողութէ յանցանայն
ջրո խոստովանեցաւ՝ արժանառի մեղուցեան գտանէլ յայ:

Եւ յամ ժամու աղօթիւ եկեւոցն զիւտ այլ քրիստոնէիցն յալու-
թարանն առ քահանայն, և երկրպագեսցեն արարուն ամի այ և աղօթս ա-
րասցեն առաջի նր, և խնդրեսցեն զքաւութիւ մեզաց և արժանի լինել ար-
քայութէն երկնից և փրկէլ ՚ի գեհենին տանձանաց և պահէլ զհոգի և
զմարմին ՚ի կեանս յայ անարատ և անփորձ յամ որոգայթէց ստնից և յամ
լուսնդից և փրածութէց և զզահս կանոնականս զոր այլ քրիստոնէայք պա-
հէն ընդ տիեզերս պահէսցեն և նորա սրբութէ ՚ի պարարտ կերպարոց և ՚ի
թմբրեցուցիւ ըմբէլեաց և ուսուցիւք նց և զայս, ունենդիւ լինել և լսող
դիտուն ունիցին հասկացուցէք նց զծածուկ բան գրոց ըստ կարի ձերում:

‘Առէք և յորդւոց նց յուսունէ գրոց սեց զայս և մեք խնդրեցաք ՚ի
նոցանէ՝ յորժամ եկին առ մեզ, և նորա յօժարութէ խոստացան տաւ զի
թերևս արժանի լինիցին ՚ի զաւակաց իւրեանց քահանայութեան, ոչ և
յորդւոց քրիստոն ուն զրիւոր ուսուց և ձեռնադրեաց քահանայս և եփին-
կոպառան . և ձեզ որ չանայք աշխատութէ և ուսուցանէք՝ մեծապէս
վարձ տոյ ամ, ոչ ասաց մարդարէին թէ՝ որ հանէ զամասուականն յա-
նարդէն բերան իմ կոչեցիք, և ՚ի վը ամի և զանունն զոր ունին ՚ի նախ-
նեաց իւրեանց արևորդիք կոչելով յամշէտէ փոխեսցեն և ՚ի բայի մեծ և
քանցէլի անունն անուանեսցին քրիստոնէայք, զոր որ առաքեալն հա-
ւատացելոցն ՚ի քն եղին զանունն զայս ՚ի մեծն անփոր:

Եւ մեք աղաւեսցուք զամ շնել զրոսա ՚ի վը վեմին հաւատոց, զի և
դունք գժոխոց սանց և կանարաք իւր ոչ կարպացեն շարժէլ զոսա ՚ի
ճշմարտիտ հաւատոց և օրինաց ոռն մերոց յնի քնի, ընդ որում հօր և հո-

գւոյն սբց վառք և զօրութիւնի յաւեխուեանս յաւեխուենիշ . ամէն և

լշւ յորժամ շնորհօքն այ խառննին ՚ի հօտն քսի ըստ՝ վերագրելողդ օրինակի , իմաստուն և գիտնական և երկիւղած ՚ի տնէ քահանայից եղիւցին նրա ժողովուրդ , որ կարու լինին յածաշունչ գրոց միտ ուսուցանել լինա հարկին պահանջըլով , կամ զմիրուեց կամ զնոսուվանութեն կամ զհալորդին կամ զթազման կամ զայլ բնապողաբերութեն , այլ զոր իւրեանց կամաւ ըստ այլեն բաւական համարել և հեղութիւնի իրատեցեց զնի և մի խառնութիւն , զի և դուք վարձա բարեաց ընդունիցիք յայ , և մի զգայթագեցուցայն զպատուհամ երկան իցոց կախիւ ընդպարանց և անկանել ՚ի ծալւ

՚ Երիտիւ եղիստոսոս եւ էլքի տուեսկիսօս հայոց Կարէրիւիւ դուռսուիւն ՚ի ծալւ յանէ բայ ու բայ վարդողութիւն ասեցայ ՚ ՚ ի ու բատաւանին կախիւ հայոց :

D զգալի դիտաւորութիւնն գրաւորական քում նամակին ընդ ծնեւալք բանի տեսի և զհայրդ բանին , որով ծանուցար վեհագոյն ՚ի սիրողա իմաստութեն քան զգոգունս ՚ի ցամանաքեալ սիրոց ժամանակիս :

լշւ քանզի ՚ի մասանց հոգուոյն զոր թռուէ առաքեալ , ոչ ունեաք զազգան լեզուաց , և ոչ հոււց զրգ ՚ի հաւաստի թարգմանողաց ծածիւցաւ անգիտութեն վարագուրան իմաստութիւն ձեր ՚ի մէնջ , որոյ ազագաւ ոչ փոքր բնչ սորջացաք , մինչեւ խոհական մակացու ստեփաննոս իմաստուն մերասեռ՝ յորմէ բնկալաք մեր զբանս , ծանոյց և զբանին զօրութիւն :

Հարցումն քո գոյ առիս , եթէ ասիցէք ըստ մեղ լուծումն յապահանութիւն զկերպիւրան և զըմպէլինան որ ՚ի մարմինն աէրունական , որով լինել կատարեալ մարդ , ապա թէ ոչ թէրի և անկատար :

լշւ թէպէտե անտեղիւ եր իմաստոց ըստ քեղ և հաւաստացելոց անդունա և մոտածելն յայսպիսիս , թռու թէ բանիւ ճառել և գրով , և ոչ պատասխանելն պատշաճ . քանզի ովլոր յառաջնոցն որք ՚ի հոգւոյն ընկալան զիմաստոս , ՚ի դէպ վարկաւ զայսամիկ հարցման կամ պատասխանուոյ , կամ բուլորովին խակ բանի յիշատակի գոյ արքանաւոր . սակայն զի մի կարծիքիմք ախտանալ ՚ի յերկուցն զմինն արհամարհութիւն կամ անգիտութիւն , տացուք աղքատիմաց մերով բանիւ ասացելոցդ պատասխանի , և այն սարսափմանիք և երկիւղիւ . զի որոց մտածութիւն զարհուրական , զի՞նչ ապա և յեզգեղելն լեզուաւ . ոչ ձերումէր ինչ ընդդիմակ եթէ ոչ ախորժէք լինել իւրուտպատորեալք հաւանական մորք յայդուիչ , այլ զմերս միայն ցուցանելդաւ անսութիւնի զոր ունիմք աւանդութիւն ՚ի սրց հարցու :

Անսութանիմք մեք զգանն այ մարմին եղեալ ըստ յովաննու անյեղուա պէս , և ոչ ՚ի մարմին բնակեալ ըստ նեստորի , ոոչ զոմն յածազգեատիցն , և յլացեալ ու օրինօք բնուեն ըստ ոմանց չարախառաց , այլ ՚ի վերքան զօրէնս հասարակաց ըստ արտօնական իւրոյ զօրութիւն ՚ի հոգւոյն սբց և ՚ի կուսե անսպականէ , ոոչ և վկայէն գարբիւլ և եսալինաս , առնելով չշմարապէտ զընութիւն ադամայ , ոչ զոր ունելո յանմեղալթեն և յանապականութեն , այլ զհնոցն և զկեղամսականին և զապականացութիւն . քանզի և մարիսամ՝ յորմէ և մարմին , ծնունդ էր մեղացելոյն ադամայ . և ըստ որումն զինութիւն փոխա

ինեաց ՚ի նորոգութիւն, և եղեւ և անոն անեցաւ նոր ադամ փոխանակ հնոյն, նմանապէս և զմեղաննչական մարմինն յանմեղութիւն, ըստ այնմեթէ՝ ոչ արար մեղս, և ոչ ոք յանդիմանն սցէ զիս վա մեղաց.

Ե՛շպէս և զժնունդ մեղացն զապականութիւն փոխեաց յանապականութիւն անդասին յորովայնի կուսին, ոոկ վլոյէ սբն ալմանաս ալիքսանդրացի, օէ վա զի մարմինն քնի յանամուսնութիւն և առանց մեղաց էր՝ ոչ գոտու ՚ի նմա ապականութիւն. և թէ զմեղս աշխարհի ասի բառնալ, որ է մայր առաջ կանութեն, զիսրգ ապա մոլորեալքն ասեն թէ ապականացու էր մարմինն քնի. ՚ի սայն միտս ասէ և գրիդոր պանչէլաքործն, որ ոք ոչ խոստովանն ոցի զմեղս զիսր հոգւալ և անապական մարմուլ, նզովէալ լիցի. ըստ այսմ և այլք բազումք՝ զարս այլում ժամու թողովոք զողովն ժողովման, և մեք որքան ՚ի մէնջ յառ ձեռն պատրաստ մոռածութենց ՚ի չորհողէ բանին վաց է բանս, գիցուք զուտ ծուռն ինդրոյս :

Անէք գուք անկատար գոլ զմարմինն քնի յա կը լին զապականութիւն, և մեք ասեմք զննդ գեմն, անկատար վա ապականութեն, և կատարեալ վա անապականութեն. և ցուցուք ՚ի բնաւորապէս յօրինակէ :

Ոսկի՞ ՚ի մզը անն մաքուր է ըստ բնութեն, իսկ եթէ խառնեսցի ը նմա պլինա կամ այլ բնէ անապագացոյն նիւթ, և անկեալ ՚ի հուր՝ մաքրի ՚ի ժանդապուցացն նիւթոց, անկատար լինել ասի ՚ի կատարմանէ, եթէ մա նաւանդ յառաջինն դառնալ կատարելութիւն,

Բառ այս մե մերու բնութիւն ոսկե զեն էր՝ ՚ի մկզը անն և առանց ապակա նութեն, և յորժամ մեղաւ. խառնեցաւ ընդ մեղացն և ժանդ ապականութեն. բնկ բնութեն արարին կամ եցեալ վերսուին ստեղծանել և յառաջն դար ձուցանել, յանապականութիւն, խառնելով յորովայնի կուսին զապականափր բնութիւն ՚ի հուր ածութեն իւրոյ ՚ի քրայ ոսկե գործաց, և մաքրեաց խառնմամբն և միաւորութեն ՚ի յեկամուտ կրիցն մեղաց և ապականութեն :

Եւ արդ յայսցանէ ու երևի քեզ անկատար, խառնեան յայսպականութիւն, եթէ անխառն յապականութիւն. յայտ է որ միտս ունին եթէ մա քուրն. ոոկ առողջութիւն քան զիմենդութիւն և անկարօսն քան զիսպութեն. զի զոր օրինակ ուր լցոյ չիք նար խառար. նոյնպէս ընդ որում անապական բնութիւն ածութեն խառնեալ, չէ հնար ապականութեն զիւրն ներգործել կիրս :

Խակ կիրք ապականութեն ասել՝ ՚ի նմա ըստ օրինաց մարմոյն, զքաղցն և զմարաւն, զվաստոսիկեն և զննչելն և զայլն, ոչ է անտեզի, զի վկայէն նո ցուն և գիրք նրցն, բայց յայտ առնեն դարձեալ եթէ ոչ բնին հետեւիր կրիցն ակամայ ոոկ մեք, այլ կիրքն ծառ այսրար նորին կամաց, ոչ ժուժկա լութիւն ըստ առաբինեացն, այլ իշխանաբար ըստ ածութեն. և յայտ է ՚ի քալցոյ անտի՞ զր գրէ աւետարանին, եթէ ՚ի լրումն քառաննեկին, ապա քաղցեաւ. քանզի յորժամ կամեցաւ, յայնժամ թոյլ ետ բնութեն կրել զիւրոն վասն փորձողին համբակելոյ:

Խակ եթէ հոսումն կերակրոց հաւակնք ասել նմա ոոկ ՚ի մեզ, ապա ոչ կիրքն նմա՝ այլ բնին կրիցն հետեւիր ծառայաբար, յորմէ լինի հարկա ւորապէս և լրումն ունայնութեն ակամայ. զի և մերս թափումն լրման կա րօտանայ, և կորեաւ վա այսրիկ ՚ի նմանէ կամաւորաբարն կրել զամ, որց վկայէն գիրք. հետեւեսցին նմու և այլքն ՚ի հարկէ որ ՚ի մեզ հիմնդութիւն:

որ ՚ի ջերմից կերակրոցն կամ ՚ի ցրտագունդցն + յաւելցին և որ ՚ի մաղձիցն ախոր և արեան և մաղասոյ, որք կերակրովըն առաւելուն և պահանձն։ Ծովից ասէլ և զարեանցն որակութիւն ակամայ բերումն ՚ի մերս + և արդ կատարելութեան են այսորիկ ցոյցք, եթէ անկատարութե, եթէ ոք կատարելութե ասէ զայս՝ չէ ընդհատ յայննանէ որ առողջա ծզզրո յուղանութեն, են, ոյլ զբիւր ախորիւք ինքանդացեալն ասիցեն, և տեսանզու զիուրացեան և ոչ զարագոյն բրոքն բայցարձակ պատառողզոդ։

Աւ եթէ հասարակաբար էր ամիւ ըստ մեջ, ընդէր ասացաւ զնմանէ թէ մարդէ և ո՞ ծանիցէ զնա և մարդէ և անդր քան զմարդ + ուրեմն ոչ ինչ մեղան որք սոսկ ասացին զնա մարդ և ոչ անձ, զի որք զայս ասեն ոչ ինչ աւելի դնեն զնա քան զմի ոք ՚ի սրցն առաքինութե յառաջացեալ, մարդուն լով ընդ մարմնոյ հոգւոյն ախորժակօք։

Աւ դարձեալ քանզի վլայեն գիրք զանանգումնէլի կիրսն կրել նմանու մարմնոյ, և զայն յորժամ կամէր արդ զի՞նչ քան զծորումն ապական նութե անգուստելի ՚ի մեջ և ակամայ, և այնքան՝ մինչ զի ոչ ժուժալ և վլայեան մի կարել բռնութեանն։

Աւ դարձեալ վլայեք, զի զամ զոր կրեաց ոչ վ՞ իւր, այլ յաղագս մերոյ փրկութե կամ օրինակի. և արդ այնորիկ կիրք զոր ասէք, զորս մեզ ներգործեցին բարութիւն ՚ի լինելն, կամ յոշ գոյանան՝ պակասութիւն։

Աւ դարձեալ ովզգրեաց ՚ի սրցն յայտնապէս թէ եղեւ, թէև ովզգրեաց զոչ լինելն՝ ընդդիմաբաննէ գոյք. և թէ ոչ էր հնապ ցուցանել երկոցունց, պարս էր հաւանել և հետևել վայելսկանին ածայնոյն մարմնոյ և հաւանականին մոտաց, և հաւատալ լուծիչ գոլ ապականուել զնա, և ոչ տիւրել յապականուել. բայց ցուցցուք ՚ի գրեցելոց որոց լիւն ախորժեն։

Վրեցաւ զնմանէ եթէ մեղս ոչ արար, և բաւական համարեցաւ հոս գին անմեղութե անուամբն և անսպական զնա հաւատալ քանզի ապական նութիւննունդէ մեղաց, և յայտ է թէ որ ոչ ունիցի զծնողն ոչ կրէ և զծնունդն. և զի ոչ գոյրդիս գոտաւ ադամայ առանց մեղաց ունակութե և ոչ մի ըստ յօբայ, դաւթի և սողովլինի, վլայ հարկաւարապէս անկեալք եւ զեն և ընդ ապականութեն կրից. իսկ որ միայնն եղեւ առանց մեղաց, միայն գոտաւ և առանց ապականութե. և (ոայ) որոց սկիզբն յապականուել և կատարումն ապականութիւն, հարկ է զի և միջոցն ընդ ապականնէլի կրիւք լինիցի. նոյնպէս և այնմ որոց սկիզբն և կատարումն բայցորովին անսպականութիւն էր, հաւատալի է և առանց կարծեց և զմիջոցն ևս լինել ընդ անսպականաբար կրից։

Ո ՚ի թէ ՚ի գերեցմանի անդ՝ որ վայր է ապականութե բռնութեն, ասացաւ զնմանէ ոչ տեսանել զապականութիւն, զի՞նչ էրկրայելի է ՚ի կեանան ոչ գոլ ապականացու. քանզի ամ ապականացու զհանդէրձեալ կատարումն նշանակէ, ոով ՚ի սահմանի մարդոցոյ՝ մահկանացուն, և մանկան թագաւորի հանդէրձելոյ թագաւորելու և կամ այլոց ևս ոյք ընդունակք են յառաջատունութե (բարւոյ) իրի և կամ վատթարի. այսոքս և մերօւմն մարմնոյ որոց առաջին կայ ապականին ՚ի գերեցմանի, յիրաւի ասի ապականացու զի թէ և կրէ իսկ յառաջացոյն ապականութիւն և զիիր ախտիցն և ցաւոցն. իսկ այնմ որ յապականութեն տեղով անսպական մասը հանդէրձեալ էր, զիարդ ոք ՚ի հա-

ւառացելոց յանդգնի ասել նմա ապականացու :

Եւ զի ասիցէք ընդդիմադրաբար, ուստի՞ թուք և քիրոն և արիւն, եթէ ոչ կերակուր արիւնացեալ և ՚ի մաղչ յեղափոխեալ և ՚ի մաղաս, յորմ և աւելըրդացն հոսմոնկ դրս բնութիւն պահանջէ :

Դ որցուք և մեք ևս, ուստի՞ և նոյն բնիքն մարմինն, զի ոչ յարենէ և ոչ ՚ի կամաց առն ըստ մերումն, այլ ՚ի կուսէ միացնոյ. և եթէ անկառուր՝ եթէ ոչ հոսումն ապականութիւն, անկառուր ապա մարդ, զի ոչ յերկուց ըստ մեղ, այլ ՚ի միոյ. և եթէ այս հաւատարիմէ, զի ՚ի միոյ մորդ կատարեալ եղաւ և ոչ պահանջի բնութեն հետեւել, հաւատարիմ լիցի և անկարօտն մնալ յուն կամցեալըն, և առանց հոսման ՚ի կամաւորուն :

Եւ եթէ ասէք զայնոսիկ ունել գրով և զայս ոչ. ասասցուք առ այս. եթէ ոչ կարծէին որք գրեցինն ամբարշտէլ ուրուք յայսպիսի իրս առ այն որ ամի՞ վերագոյն էր քան զհասարակաց բնութիւն :

Եւ դարձեալ զի յորմվագոյնք զնմանէ արին որ ոչ տուան գրով, և մի այս ոչ հիւանդանալ նմա ըստ մարմնոյ, ուր արդեք գրեցաւ յաւետարանն, և կամ ո՞չ ծիծաղլի. և մի թէ ժպրհի՞ որ ասել հիւանդութիւն այնո՞ւ որ զցաւս մեր էառ և զիւանդութիւն մեր էարձ, և կամ ծաղլ՝ որ վայ տայր որք ծիծաղինն. նոյնպէս և որ յաղագս խնդրեցելոյ բանիս, թէ պէտե ոչ գրեցին յասուկ վշ անպատճաճ վարկանելոյ զայնպիսի անարժան իրի միշտակ առ ամենամաքուրն ոչ զէն, զի և ոչէ, քայ լիցի, այլ ոչ են, սակայն հաւատարի է ճշմարիս ոգւոց յիրաց անտի ե՞նինմանական բանիցն առանց հոսանուտն իրից լինել զայն մարմն :

Եւ մի թէ անկարելի է այս այ, ուր և առ մարդիկ յորժամկամեցաւ փոխեաց զբնութեն սահման, ոոկ յեղիսոս և յանապատին ե՞նի բաբելոն. թողում ասել և զրոս ՚ի նորս յորմվագոյնս, զի թէ պարտ էր ամենայնիւն լինել ընդ բնութեն և ապա խոստովանիւր ճշմարիս մարդ՝ ծառայ էր բնութեն իբրև զի ՚ի մէնջ և ոչ տէր :

Իսկ յաղագս թեղոյն և քրունն և ջրոյն և արեան՝ որովք և զիեւ բակրոյն ասէք հոսումն հաւատարի ասասցուք զայս. զի թէ այնորիկ ակամայ և միշտ ոոկ մերս և ոչ վշ պատճառի իրիք՝ յիրաւի, ապա թէ յորժամկամ մէր և ոչ հանապայ և պատճառի աղագաւ ոչ արդ արանայք :

Կանզի եթուք յերկիր այն զի զի ծնէ կոյրն լուսաւորեց. քրսնեաց, զի զիրոտն էր եսսան սորսահօրն ցամաքեցցց. և լուր ՚ի կոլիցն, այլ չիցց զբոց յանցանաց կողածնին և լուաց զախարհս ՚ի մեղաց. բղնեաց և արիւն, այլ գնեաց զժառայեալս մահու և զոլացցց զժառայիս արեամբ :

Իսկ ապականելի և ակամայ այնորիկ կրեւք զոր ասէք կրեւ զոյս արդեք եբարձ ՚ի մերոց կարեաց, թուուք թէ և ոչ բնաւ. այլ մանաւանդ ցուցանի այնու անկել ը տկարուք մերով այն որ ոչ զդածել տկարուք՝ ըստ առաքելոյ:

Իսկ եթէ յաղագս հաւատարի առնելոյ զմարդկութիւն պատճառիք աւել զայս, բաւական են ցուցեալքն ՚ի գիրս սես, խոնարհագունիւքն ճշմարտել զմարդկութիւն նր, և բարձրագունիւքն զածութիւն նորա :

Ոոկ և ծնանելն ՚ի կոնչը. յայտ առնես եթէ մարդ էր, իսկ ՚ի կուսէ եթէ ած է. քաղցնուլն և ծարսելն զի մարդ էր, իսկ յորժամկամ մարդը և ոչ ՚ի հարիկ զի ած էր, ննջելն ՚ի նաւին զի մարդ էր, իսկ թէ թէ անազն մարմուք՝ ՚ի

Դի լու ջուրին և սաստել ալեւացն և ձեռն տալ պետրոսի՝ զի ած էր, վաստակել զի մարդ էր, և հանդիստ լինել աշխատելցն զի ած էր:

Ենգիտաւալն և արտասուելն զի մարդ էր, և ձայնիւ յարուց ունել զմեռեալն և բառնալ զնամ արտօսի՝ զի ած էր. խոնարհելն յոսոս առաքելցն ղենջական՝ զի ծառայի ուներ զեւրապ սրան, իսկ յայտնելն զինքն իլերին զգեցող զըսո ոոկ զօթոց, զի լըս փառաց էր հօր և նկարագիր եռմեծ նդո:

Հոգալն և երկնելն և տրուելն զի մարդ էր, իսկ զաշակերտոն քաջարերեւ յաղթելով աշխարհի, և առելն մի երկնել ի մարմոց սպանողն և մի հոգալ և մի խումբն սրտիւք, զի ած էր:

Ըբունեցաւ յորժամ կամեցաւ՝ զի մարդ էր, իսկ անընբռնելի մաց յորժամ նորա կամեին և ոչ ինքն զի ած էր:

Բեւեռեցաւ և խոցեցաւ, որ թուի ին կիրք ապականութեն՝ զի մարմին էր, իսկ զեազանն լուծանել կապողին և բեւեռել զնա ընդ խաչախայորին՝ զի ած էր. ի կատարումն ամի՞ մեռաւ ճշմարտապէս՝ զի մարդ էր, և անմահ մաց ի մեռելուն՝ զի ած էր. երդ իշխանաբար ոոկ ասաց զանձն իւր ի մահ և ի գերեզմանն, զի ցուցցէ թէ մարդ էր, և եառ դարձեալ յարութբն ի գերեզմանեն, քանզի ած էր:

Դոր որք սիրեն զշմարտութիւնն բաւական են այսք և ոյք նման սոյին պատճառք հաւատալոյ, եթէ ստուգապէս մ'ո. մարմին և ոչ առաջօք ըստ եււակիւնոյ, և ո՛ւ ևս կարուտիք կերպարոցն հոսմարք ճշմարտել այլ տաք զայն ի ծախոտում զօրութեն և կամաց միտուորեցելուն. զի ոոկ դա սպարտեաց և զծնունդ մեղացն զափականութին՝ ոչ կրելով զնա:

Հարցցուք և զայս ևս ցձե՞ղ, զի եթէ որոց նախքան զյարութիւն կերակրոց ասէք կրել զափականութին, զի ո՞նչ զորո յեւտ յարութիւն սախցէք. և թէ մինչեւ յարութիւն պափականակիր ասէք ի հարկէ զմարմինն, և յեւտ յարութեանն անսպափան և առանց հարկի բնութեան՝ ըստ սեւերեայ անափացաւյ, ոոկ լու՞աք զի ասաց ո՞չ ինչ մեծ զնէք զնա քան զմեզ, զի և մեք ի մեր յարութիւնն փոխելոյ ելք յանափականութին. և ո՞ր ճշմարտի ասելն տն առ աշակերտոն ի համարէլն զնա հոգի, ես նոյն եմ և ոչ փոփոխեալ, և շօափեցէք զիս և տեսելք մարմին և ուկերս և

Խը զզրո յառաջ քան զյարութիւն արոր ի տեքագունիցն և ի զօրաւորացն, զի ճշմարտեսիք մարդկութիւն և յայտնեսիք ածութիւն, արար զումնան և. յեւտ յարութիւն վը նորին պատճառք, զի մի երկբայեսիք ոյլ ինչ լինել այլ նոյն և անփոփոխելի:

Օ ի այն որ վիմնի կրելով յարեւաւ և դրօքն փակելովք եմաս, նոյն է և որ զինքը կուսութիւն ամբողջ պահեաց ի ծնանելն. և որ վէրացաւ յերկին մարմնով, գնաց նովին մարմնով ի վը օդոց նախքան զյարութիւնն ի գահավէլ մն առնելց զնա:

Խը բառ որում բարձրագունիքն նոյնիքս և խոնարհագունիքն եցցց մի և նոյն զինքն նախ և յեւտ. զի ոոկ եկեր և արք յեւտ յարութիւն առ ծալեցերն տիբերեայ զնկանն խորովելց մասն զոր խնդրեայ և պարբիստ մեղու. և ո՞րք ժարհի ասել հալումն յափականութեն այլ ծախունն միայն ըստ ամենափորլ իւրցն զօրութիւն, ինքեւան միայնոյ գիտելի զիւրսն

զեւրսն, ոոկ զբազումն՝ ՚ի տնօրինականացն, և ՚ի մէջ ահքնաբար հաւասացեալ. նոյնպէս հաւատասացն և այնոք ՚ի կերպութք՝ որք յառաջքան զյարութիւնն, լինել ըստ ասացելոցդ օրինակի:

Հիշաստափեալ եք ՚ի գրեցեալս և զլութանէ աղիկառնացի, և զուն անուն հակեւցէ, ոոկ թէ մերս նոցայն է դաւանառութիւն, ոչ ասէլս ապականացու զմարմինն տն. և այդ ոչ արդարապէս դատեցեալ:

Վանզի զակիւղէն բնաւ ու ձանաւ մք, և լալիանէն այն որոշի ՚ի մէջ երբեմ զմի ՚ի չարախուացն, զի ոչ միոյն անապահնաւ ասաց, ոյլեանըրբելի և անմահ զմարմինն:

Տայց մեք զոր օրինակ՝ որք վն որմանցն խառնութեան ոչ և զցորեանն ՚ի բաց ընկենուն, այլ զորոնն միայն. նոյնպէս և ոչ զի խառնեաց զանցարարութիւն և զանմահութիւն ընդ անսարսանութիւնն, հարկ ինչ է ընդդէմ նոր ընդ չարաքելին և մահանացուն և զասպականացուն ասել, այլ զեարիդուն պահէլ և զիստանն ՚ի բայց ընկենուլ:

Վանզի չարաքական ասեմք զմարմինն և մահանացու, թէ և ոչ ակամայ ըստ մերումն, այլ որքան կամք ել զեն առողին մաշոկե ՚ի նոցանէ, բայց ապականացու ոոկ մեք ոչ և ոչ ասեմք, մի լիցք զի ոչ տիրեալ եղեւ յապականութիւն, ոոկ և ոչ ՚ի մեղաց ըստ նախին ասացելոցդ, բայց ինձ ոչ փոքր է հիանալ վայր խնդրոյ ունել ձեզ:

Ո ի թէ յցնք առ որս կարծին է բաժանման բերին յայսորիկ, զի զիւրեանցն հաստատեացն, դուք վն զի ընդ մեղ ասեք խոստովանել զմութիւնն, էր աղագաւ տայք տեղի այդպիսի խորին ամեարշուութիւն կարծեաց. ընդէր ոչ և յարստանոցն պատկառեք հեթանոսաց՝ ծիծալելիս նց զըրխաստնէլց առնել կրօնն. որք թէպէտ և ոչ ած խոստովանին և որդի, սակայն յաղագս ՚ի կուսէ ծննդեանն միայն գիտելց, և ոչ չարաքանս տան նմա և մահ, թող թէ զայսպիսի անարգագոյն իկրս. բայց յայսնի է թէ՝ որք յայնքան անկարութիւն իջուցանեն զմարմինն և յանարդութիւն, թէ և խաբեն բերանուլ, ոչ խոստովանին սրտիւ զենութիւն այ միտցեալ ընդ նմա. նաև ոչ իբր ՚ի տաճար՝ ըստ նեստորի ուրեմն և յայս պատճառէ է իսկորով ապականութիւն իսրիդրդոյն՝ զոր աւանդութիւն կարծէաք նախնական:

Ա յլ մերս հայաստանեաց էկեղեցի ՚ի սկզբան հաւատարոց քրիստոնէութիւն մինչև ցայցմ յայր դաւանութիւն վոր հաստատեալ է. խոստովանէ լզմարմինն տն անսպահան ՚ի ծննդեանէն մինչեւ ցյաւիտեանս, ոչ ՚ի կամաւոր չարչարանաց և ՚ի մահուանէ, այլ ՚ի պարսաւելի և յականաց կրից՝ ոոկ վերագոյն ցուցաւ. և այնքան հաւատարմագոյն՝ մինչ զի համելի էր իսոց մատոց ընտրութիւն եթէ համերձակէի ասել ոչ միայն զայն մարմին որ միտցաւ ընդ բանին, այլև զկուսին ոոք յետ անձնութելի յշուեն արտաքոյ դնիւ այսոցիկ կրից, ոոկ բոլորիցն ախտաւոր շարժմանց՝ որք ըստ հոգւոյ և մոտաց. զի ուրած ած բնակէ տիրապէս ոչ ծառայէ բնութիւնն, ոոկ և ոչ մորենին և ոչ հնոյն:

՚Երեւն (՚Երևսի)՝ ՚Երեւսիսի սուեապահնին գինութենէն:

Տայց մեղոք ՚ի ճշմարտութեան այսպս պարտ է հաւատալ. թէ յորմէ հետեւ զեղույն բնակարան հոգւոյն և բանին՝ բառնուլ ՚ի նմանէ բոլոր կրից մարդկայնց ժեթ:

Օ ի եթե յօհաննես Կիփրոր մի մերձաւորուէն այնքան մաքրեցու ,
զի՞նչ և ասել զնամնե որ բովանդակ զընուէն այ ինսամնեայ ժամանակաւ
կրեաց յորովայնի մարմառով ,ոչ միայն թէ յախտաբիծ ցանկուէց ,այլ ՚ի բո-
վնդակ հարկաւոր կարեաց՝ հաւատարիմէ արտաքոյ լինել նմա յայնմէնէտէ .
այ այսպիսի կարծիք ոչ է՝ որք ոչ կամ խատովանին զծնեալն և անածին
շնուղն .զորս թողցուք արտաքոյ իրեւ զմեռեալ հոգաով .և մեք զառաջն

կայ բանիցս բուռն հարցուք :

Այդ այսպիսի առ ՚ի մէնչ սակաւոք՝ ըստ ժամանակիս դառնութեան և
տեղոյ և բերողիդ դարձի փութով ,ոչ զնեցն ժամանեալ ժողովէլ բանա
վկայութէ այսր ինսդրոյ .այլ որ ՚ի մերս նուաստախուհուէց յառ ձեռու պատ-
րոստ բանից այնքան՝ որով ծանիցէք զմեզ այսոցի այսպէս դաւանազու ,եթէ
հաւանականի ձեզ՝ այս եթէ անախորժէլիս ,և այնպէս գո-
հութի .մին զի շահէցուք զեղարս եթէ իցէ հնար .և միւս՝ զի մեք
՚ի ըստ և ՚ի ճշմարտութիւն արտաքոյ կուրութեան և մոլորութեան յո-
րոց հնն : (եղիցուք :

Ողջ լըր սիրող իմաստութէն և քննող կրկին սպասաւոր բանին այ
զգայականու և իմանալեաւ ,ողջունէ զբեզ զընդունիս քումե գլուխս
եկեղեցոյ հանդերձ խոչական սպասաւորօք :

Ողջունեաւ և դու ՚ի դիմաց մեր զքահանայապետ և զքահանացոս և
զքումանդակ զեղերիկոսա կաթողիկէ էկեղեցուց մելիտենոյ , յորում յա-
զութն միաբանական կցորդէլ և մերումն հայցէլ կրից՝ ապրէլ ՚ի դրժանաց՝
յորում նեղնմէ զի փառա քնի լոյ մերոյ .

Ժամանակ ուն Պատեսչուսի հայոց , քեւու եւբօք նորին ՚ի երսէսի եղիսէ-
ուսի հրաւուան նորին ՚ի իջուգիւո ասորոց յունայ կոչեցել նոհուէին , յունայ որ
ուն գրու ուգի ուհուուից հուսուսուբունեց ունութոր ընդ թիւնու , ունաց սաւը
ածութէն բնութի չորչուու և գուու ՚ի խոչին ընդ լորին , և ունաց շորին
դիու . և յունաց քորին և նորունէլ լինել լորու , և յունաց որհութիւնէ . և ոյց ենէ
քրիուն ինուու է և դոյն օքիսուա տացեւու , ոյլ ոչ ճնուրի իսութի , և ոյլ են որ
յայդիսուա . ՚ի ինքոյ ուին ածուիքի ուսիւծ անուն էլլունի նըսունին սուսին :

Այր թէաէտ և տէրունական հրամանն յորդորէ զմարդիկ քննէլ
զգիրս . և առաքեալ պողոս խրատէ մի աղմէլ ընթերցուածոց
միամարտութէ . սակայն յայլւամ վայրի հրաժարեցուանի յանգուաւ և ՚ի
վնասակար վիճարանուէ գրելով առ տիմութէոս , եթէ ՚ի յիմար և յանիմաստ
խորոյ հրաժարեաւ , գիտազիր՝ զի անսի ծնամնին կուինք , բայց ծառայի ուն
ոչ պարտ կառէել այլ հեղլինել առ ամսեան . քանզի այլ է իմաստութ
քննէլ զգիրս՝ ըստ անացոյ հրամանին առ ՚ի շահ օգտութէ անձին և լու-
զաց , և այլ է յիմարաբար ՚ի խնդիր լինել բանի ՚ի կործանուան տգիտաց .
Օ ի զոր օրինակ եթէ ՚ի դեպ ժամանակի էր մերձեցեալ աղամ ՚ի
պատուզ ժառոյն գիտութէ , այսինքն՝ ըստ հրամանի արարին , բարոյ եւ-
ղեալ էր նմա պատճառ , ոտք և գիրք ցուցանեն . այլ զի անժամանակարար
մերձեցու . մահու եղաւ առիթ :

Եւ ոոկ բազաւմ արմատոք են յերկրին զորս բազումք հմուտք ՚ի բժշկաց կենաց
առու

տոնեն զնո՞ղ գեղս մարդկան, և զնոյն արմատու դարձեալ ախմարք ՚ի մարդկանէն՝ ախտից և մեռելուն աստանան պատճառու տղիստաբար վարելով առ նուն

Աւ ըստ որում զմի և զնոյն սուսեր՝ ոմանք բարիոք ՚ի կեր արկանէն ընդդեմ թշնամեացն նոլաւ զինելով, և ոմանք ՚ի չարն առ սիրելի կամ ընդ անձին նովին վարելով. զայն է տեսանել և ՚ի բանն ածաշունչ գրոց :

Ո ի որք ըստ իմաստութեն հոգւոյն գիտեն քննել և իմանալ զմիտու բանին որ ՚ի նուն լուսոյ և կենաց լինի պատճու քննողաց նոյ, ըստ ասացելոյն ճրագէ է բանք քո ոտից իմոց . և թէ լոյս են հրամանք քո ՚ի վը երկիք . և թէ պատուիրանք տն լոյս են և լոյս տան աշաց . և թէ բանն զոր խօսւցայ ընդ ձեզ կեանք են յարխունականք :

Խոկ որք զերպարանա բանին միայն ընթեռնուն ՚ի գիրս, և զգօրութի մոաց ծածկելոց ոչ կարեն ձանաչել ուղղապէս վս ոչ աշխատելոյ ուսմամբ ՚ինս, այլ զեղբեն զբանն ըստ թիւր և տիգր իւրեանց իմացուածոցն, և կարծեն յանձնին եթէ դիտեմք . լու էր նոցա ոչ ձանաչել զգիրս, այլ կալ անմեղութիւն ընդ տղէտս և ոչ կորնչել քան թէ մոլար գիտութիւն անկանել ՚ի վիհն կորստեան ըստ դպրացն և փարիսեցւոցն, կոյր գումար կուրաց առաջնորդք :

Ա յ և զերպարանա ամայք և շպղթան կոչեցելոյ գաւառացդ ՚ի ոկզանէն լսեմք յայսոսիկ (լինել) բամբասելի կիրս . յորոց միջի բազում ծնանին հերձուածք յայսմպտաճուէ, զի ընթեռնոյք գգիրս պատ, ոչ վու օդտելոյ կամ օգտեցուցանելոյ զլոտով ոոկ օրէն է պահանջնչել ՚ի քահանայից, այլ յաղագս հակառակաբանութեն և յաղթելոյ միմեանց ՚ի կործանումն ըստ դաց . և ոչ էրքէք զարհուրիք ՚ի յահագին վճռէ դատաստանացն տն որ վու գայթագուցուցացն ոչ միայն զբագում, այլ զմի և զայն ՚ի փորունց ՚ի նա հաւատացելոց, որ զիասիւան երկանի իցոյ ընդ պարանոցն և անկանել ՚ի ծով ՚ի կեանս յայս լու ասաց լինել քան ՚ի հանդերձեալսն արկանիլ ՚ի հուրն յարխունական :

Եւ դուք որ զայնքան բազմութիւն հաւատացելոց՝ ոյք ձերումր աւ ւանդեցան հովուութեն, ջանայք խախտելի ՚ի ճշմարիս դաւանութեն հաւատոց և ՚ի բարւոք աւանդութենց հարցն առաջնոց . որում կորստեան և գեհենի ակնկալութիւն ոչ է առաջի ձեր, որոց փիսանակ բարւոյ չարեաց լինիք պատճառք, և ընդ լուսոյ խաւարի և կուրութեն առիթ, և ընդ կենդանական արօտի մահաբեր ճարակաց . ոոկ և ծանուցաւ մեզ ՚ի մերոց յառաջնոցն եկելոցն առ ձեզ, մանաւանդ յայժմուս հասելոյ առաջի մեր գրոյ պատճառ կան իշխանիդ առիւծող, յորմէ հասու եղաք ունել անիմաստաբար հայ կառակութիւն ձեզ առ միմեանս . ունանց ՚ի ձէնջաւել յաղագս չարչարանաց և մահուան տն մերց, և թէ էական բնութիւն մեռաւ ընդ մարմնոյն ՚ի վը խային . և այլք ընդդեմ այսոցիկ, և թէ մարդն միայն չարչարեցաւ և մեռաւ . առ որս ՚ի գեպէ է առ երկաբանչիւր կողմանադ, նախ զուերունականն ասել բան որ առ հարցումն սակուկեցւոցն եթէ մոլորեալք, ոչ գիտէք զիքիրս, և ոչ զօրութիւն լոյս . քանզի երկարին խսորիք ՚ի ճշմարտութենէն ածաշունչ գրոց . պարտ է ձեզ յընթեռնու զգիրսն ՚ի յայսնի եղելոց բանիցն կերակրիլ, և զծածկւալսն լուութեամբ պատուել ոոկ նորին իսկ ուսուցանեն գիրք . ըստ որում առակաւոր բանին ծանուցանէ մովչէս ՚ի խոր Ժամա

Հուրդ գտաքինն, Եթէ ոսկը նըր մի բէ կցիք, որ Են բակ ածայնց զրոց ոսկը բուռ և անուտելիք և դժուարի հանալիք, յօրոց հրաժարեցուանէ դրիւ զրոց ածաբան զտէ հոտս և զախմարս՝ ոչ չարաշար խորտակիւլ զնոսա և բաշ ժանէլ. վկա արքան է որք փայթ ունին հանաչէլ զճշմարտութիւնն նախ քան զամինանաւ նոյ զսովորութիւն զրոց, և ոչ միադիմի իբրև զիմականիս, այլ երկու առօք հայելի կրկնապատիկ բանն նոցա:

Հանգի մարդեղութիւն ի փրկէնն մերց ՚ի նշան հակառակութեա ասացաւ
լինել ՚ի ծերունայու սիմէօնէ , և ոյք խօսւցան ՚ի տնօրիէնութիւնը նրէ հերձուած-
ծողք , ոչ միով կերպարանաւ և ոչ այսակիցք միմեաց , այլ հակառակաբար
քերելով իրեւաց . և վայ այսորիկ հարկ եղաւ հարցն ո՞քց , ընդդեմ իւրաքանչ
չիւրացն զանազան գնեւն բան և լուծանել զնո՞ւ ո՞պ և սարեւ լիբեւացի ՚ի մի
բնութիւն և ՚ի միան ձնաւորութիւն զերրորդութիւն ժաղվէաց ՚ի բան իւր .
և արիս ընդդեմ սորին յերիս բաժանեաց բնութիւն և անձնաւորութիւն .
իսկ հարցն ո՞քք ըստ ուղարկին առակին որ բարին եր ՚ի բանն ո՞ց չում մարա-
նեցին յեկել զեցի , և զնոտուանսն ՚ի բայց ընկեցին այսինքն՝ զի բնութիւնն որ
յալագու ո՞քց երրորդութեն զառ ՚ի սարեւ ասացեալն , և զերիս անձնաւ-
որութիւն առ ՚ի յարիսաւ՝ ընդունել ո՞ստոցին . իսկ զիմանձնաւորութիւն
զոր սարեւ ասաց , և զառ և այլ բնութիւնն զոր արիս հայցեաց , խոտել
և անարգեւ հրամացեցին :

“ Կ արձեալ և առ մարմնաւորութիւն այ բազումք ի հերձուածո-
զացն խօսւցան հակառակ միմէանց, ոոց և նեւասոր և համախոչք իւր յերկուս
որդին և յերկուս բնութիւն բաժանեցին զմի քոն, և տաճար բանին այ
ասացին զմարդին որպէս զմի ի հոգեկիր արանց, և զոյն քակել չարջարա-
նորն և մահուամբ, և ոչ այ ասացեալ խոչ և մահ որով փրկութիւն, այլ ընկ
մ դրոց, իսկ եւտիքես ընդգետ նմին մի բնութիւն ասաց, ոչ մասուրութիւն
այլ շիփութմամբ և ալլացը թիւ, այսինքն թիւ բանն ոծ ձեւ և նմանութիւն
միան էաւ ի սրբոց կուսէն, և ոչ համարապէս մարդ եղեւ, և զմի բնու-
թիւնն զայն չարջարեակ ասէ և մոռւայ:

Ա յ և վարդապէտը եկեղեցուոյ ընդդէմ իւրաքանչիւրոց սոցա խօս
սեցան զբանն, մինչ հակառակ միջն բարբառ բն՝ ՚իմիւոյն կողմն լինել թուն ին
տիրտաց, և արսպիսեօք լի են դիպ որդն. զի յորժամ ընդդէմ բաժանու-
ղացն խօսին՝ ՚ի միութեն յաճախեն բան, իսկ յորժամ ընդդէմ յարաւայր
միոցուցանողացն զանցիմթուի բնուեցն առաւելուն ցուցանել. և ախմայը
յընթերցուղացն յայսոսիկ մայրին, զի առ տեղեւան միայն հայելով ՚ի բանն
ոչ բննեն զայտածառն, լոյ խօսին զայնպիսիմն. այլ որ զի ցուցանելն են
յժարամիոք զիմութեանն քան առնուն ասացեցոյն իւրեանց ՚ի վլոյութի,
զրո ընդդէմ բաժանողացն խօսեցան վարդապէտը. իսկ բաժանասակը բն
զրոն հակառակ շիփոթողացն զենութիւնն եղին զբանն առնուն հակառակա-
սկը բննեն իւրեանց ջատագովս, և այս եղել պառակա. կորստեան ամ հեր-
ձուած ողազն՝ ՚ի սիրեանէ մինե ցայդմ:

¶ ၅၆ և մեք Տէտէսէլով ուղղակի առաջն բանից խռություր առ ձեզ
համառօտ և յայտնի բանից յազգու վերասացեալց հակառակութեց որ է^{այժմ}

այժմ ՚ի միջե ձերում. Ե զոր ՚ի մէնջ, և է զոր ՚ի սբյն վլայութէ, ոչ ողբան տրժան է յողովն խօսել և դժուարինս վ՛մ մեծագունի ինդրոյս, այլըստ ժամուս փութց և ձերոյ տիկրութէ մտաց և լւէլւաց :

Եւ արդ՝ դիցուք զբանս նախ առ այնոսիկ որ զբնութին այ յանդնին առել չարչարեալ և մեռեալ ՚ի լը խուլին, որք ոչ գիտելով զարիսուն կրեն հերձուած շարութէ յանձնին, այն որ շարչարելի ասաց զածութի բանին. ոով և զրիգոր ածաբան յառ կիւդոնիոս բանին, յայտնազէս ասէ ընդդժմ ապօլիսափի. զի թէ առանց հոգւոյ էր ասէ մարդոն, և զայս արիանորն ասէն, զի և յածութին զարչարանոն բերցեն, ոով ՚ի շարժոյ զմարմինն զայն . ՚ի նոյն միոս ասէ և սեն ամանաս ընդդժմ արիստականացն, և թէ ածութին ոչ խոցի, վ՛մ զի հոգի է տծ անչարչարելի և անայլցլէլի, վ՛մ զի զմարմինն խոցեցն հրեայբեն :

Եւ արդ որք զոր ասէն նմոն են այնոցիկ որք ՚ի փոքր վիմէ որ առ ձանապարհի զգուշանան՝ զի մի՛ զ թէ սոցեն, և ՚ի բարձրագոյն դահցի կամաւոր բագէս հուեսցեն զանձնին ՚ի խոնարհ . ըստ որում և դուք զգուշանալով յայնմանէ՝ զի մի՛ մարդուն տայցէք զարչարանս և զիսացն, զանմահին բնութի ասէք մըրունիւն ՚ի մահունանէ . զոր և ո՞ւ գեք ժպրին ասել և ո՞ւ որ ՚ի չար հերձուածողացն, բաց յարիսուն՝ ոով վերագոյն ցուցաք . և այն զի ոչ խոստովանէր զնա ՚ի բնութէ հօր ծնունդ, այլ իբրև զի յարարածոց յետ ժամանակի դայցաւալ, և վ՛ս այնորիկ ըստ եղականացս ընդ չարչարանաց կրիւք դնէր զնա :

՚Վասնդի եղական բնութիս ընդ ախտիւ չարչարանաց անկանին, բնան նուլին և զգալիքն. բմանալիքն հոգեկան կրիւք միայն, և մարդիկ հոգեկան և մարմնական . իսկ անել բնութին այ աջան է ՚ի չարչարանաց ախտից, և ոյնքան հեռի են ՚ի բնութէ նոր չարչարանք, մինչ զի թէ և կամի չարչարիւ և մեռանիւ ոչ կարէ . զի թէ և ամենակարողէ է, այլ ՚ի բնութէ բւրմէ որ և անչարչարուի և անմահութի, փոփոխում ընդունել ոչ կամի:

՚Ի փտեմ զի լսէք ՚ի գիրո՞ւ արիւն այ և չարչարան և մահ և ած խաչէլ, և բանն զենուբայ զոր ունիք ջատագոյլ, թէ կեանկ բանին և մարմնայն, և թէ մահ մարմնայն և բանին, և որ պատիսիք են բազում:

՚Կայց մի մոլորիք զարպոր գրեալան չարչար իմացեալ, զի այլ են այս պիտոց ասացելոց միոք, և ոչ զոր դուքն կարծէք, և թէ զայս ասելով զածային բնութին ասէն չարչարեալ և մեռեալ . քանզի այլ է բնութի այ, և այլ է բնութի մարդոյ . բնութի այ անել զէ և մշոնթւնաւոր և անախոտ և անմահ, իսկ բնութի մարդոյ եղական և ժամանակաւոր և ընդ ախտիւ անկեալ և մահկանացու . իսկ յորժամ կամեցաւ արարչական բնութինն ընդ արարածոյ լինել և լոյն ընդ խաւարիս, և կեանկն ընդ մահուս, յազագս փրկութէ մերոյ զանիստանելիսն խառնեաց, ոով ասէն գիրք, և եղենոր խառնուում և սրտնչելի խառնուած . քանզի խառնեալ միացցա յորս վայնի կուսին զեղական բնութիս մեր ընդ անե զի բւրում բնութին, և զախուաւորս ընդ անախտականին, և զապականացուս ընդ անապականին, և զմահկանացուս ընդ անմահին, և եղեն ոնուած և այլալութի, այլ խառնմաթ և միաւորութի անձառապէս, ոչ յաղթէլ չշրագագոյն ՚ի տկարսագունէն, այլ տկարն յաղթէ ալ ՚ի հզօրէ անտի,

Ըստ ամեանին գրիդորի, եթէ խառնեցաւ մարդկութին ըսդ ածուեն, և եղև մի վէ հագունին յաղթելով, զի եղցի այնքան ած՝ որք սն նա մարդ:

Ասկոյն զբութի մարդոյն ոչ կորոյս, այլ զոր օրինակ ոսկի կամ յըլք ի հրահալելից ի հուր անկեալ, թէպէտ և բոլորովին ի հրոյն փոխիսին կերպարան և բնութի, այլ զիւրական ոչ կորուսանեն զժանրութիւն և զայլն. այսպէս և մերս բնութի խառնելով ի հուր ածութի բանին, որ ինչ արտաքուստ ի մեզ մտեալ եին ախոտ մեղք և ազականութի, բարձան ի ամսնէ ոող ի հրահալելի փութոց ժանդ ի ձեռն հրոյն. իսկ բնաւորական էութի մարդոյ անփոփոխ մասց յիշութեն ընդ բանն միաւորութիւ:

Այս խոստովանելի եւ մեզ յետ միաւորութիւն զնա ոչ մարդ տոսի յաւ զագու մարդոյն, և ոչ ած մերկ յաղագս ածութեն, այլ ած և մարդ, ոչ ոնն մարդ և ոնն ած՝ ըստ նեւառքի, և յարակցեալք առ միաւանս, այլ մի և նոյնն մարդ ճշմարիս և ած կատարել քանզի ած մարդ եղև. և բանն մարմին. և ոչ եթէ եւութի յիշութի բնակեցաւ, այլ մի էութիւն այն բանին այ որ եղև մարմին երբեմն կրեր զմարդկային ոող զմարդ, յորժամթոյլ տայր հոգւոյն մարդկայնոյ, և կամ մարմինոյ կրել զիւրականչներան, այս է՝ զբաղցնուլն զժա բաւելն զնննելն զվաստակելն զարուսուելն զերինվելն զանդի տանալն, և զայլն ամ. և երբեմն զամարդին յայուներ ի ձեռն բազմապատիկ նշանացն և ած ալյակելու զօրութենց յորժամ զայնոսիկ կամեր, ոչ ոնն զտկարագոյնն կրեր և ոնն զշզօրագոյնն ցուցանէր ոող բաժանեն բաժանողն, զարուսուելն և որ ըստ այնմ մարդոյն տալով, և զյարուցանելն զշազար և զայլն՝ այ բանին, այլ միաւորեալն ի միութիւն կրեր զիւրական շնորհն յորժամ կամեր, զմարդկային բերել. զմարդ՝ զի մարդ եր, և զամարդին բերել զամ՝ քանզի ած եր:

Այս վայսորիկ զըանս աւետարաննացն և առաքելցն վարդապետք եկելցւոյ յերկուս դէմս խօսին՝ զորս գրեցին յաղագս տեալան մերոյ ածութեն և մարմինաւորութեն. յորժամ զիստարհագոյնն նառեն ոող ասելն, հայր իմ մէծ է քան զիս. և հոգիս յօֆար է, բայց մարմինս տկար. և ոչ իմ կամք, այլ բոդ եղիցին, և բրտանցն հօսիլ իբրեւ վայրակս արեան յեր կիրուեն. և ած ած իմ ընդէլոր թողէր զիս. և եղանեմ առ հայր իմ, և առ հայր ձեր, և ած իմ և ած ձեր. և պօլսի ասելն, ած տն մերոյ յի քնի հայրն փառաց. և յու հաւատարի մէ արտաքին իւրոյ. և փոքր մի խնարհ զի լեւան զիրեշուակս, և յաւուրս մարմին իւրոյ աղջմն և պազատանս ու ժաղեւան զիւրանոք մատուցանէր առ այն որ կարօն եր ապիւ զին առանք և հաւաչանոք մատուցանէր առ այն որ կարօն եր ապիւ զինազանդել զնան ի մահուանէ. և հնազանդել այնմ որ հնազանդեցոյ նմա զման. զայս ամեւ զայնապիսիս ըստ մարդկութիւն ասեն գրել վայսորի:

Այս ընդէր արդեզք, զի մի յորժամ յայտնեայի ածութիւն աշխարհի, յետ յարութեն և համբառնալցն յերկինս կարծեսցեն զնանէ մարդիկ կամ ոչ առեալ զբնութի մարդոյ, և կամ առեալ և փափինեալ յած այինն աւունիցն էին ճառեալ և ոչ երբեք զիսոնարհագունիցն, յոր խորիսորան ոչ անկանէին:

Իսկ զամեն աւետարանին ի սկզբանէ եր բանն, և բանն եր առ ած,

և ամ էր բանն . և զայն թէ յառաջքան զլինեն աբրահամու եմ ես . և ցեղմ քանից անգամ կամեցայ ժողովել զմանկուն քո . և առաքելոյ թէ՝ նովաւ հաստատեցան ամոր ինչ յերկինս և որ ինչ յերկիք . և լոյս փառոց և նկարագիր էռութէն նոր . և այլն որ ըստ այսմ յաղագս յատուեկ ածութեանն Են ասացեալք :

Եւ այն Ես և հայր իմ եմ եմ . և որ ետէն զիա ետես զհայր . և թէ ոչ ձանաւէ զհայր եթէ ոչ որդիք . և թէ դու Ես քսն որդիք այ այսք և նմանք սոցին ըստ միաւորութէ բանին և մարմնոյն Են գրեալք :

Եւ զառանձնաւորական ածութեն վն վն այնորիկ զըեցին , զի մի կոր ծեսցն թէ ՚ի կուսէն առ սիկիզն լստ պօզսի սամուստացւոյն , այլ Խէ յառաջ քան զյաւիտեանս ՚ի հօրէ է ծնունդ . բայց զի յետ միաւորութեն անշնորողագէս ածութեանն և մարդկութեն դնեն գիրք զանուանն և զիրսն յաղագս անձառ միաւորութեանն :

՚Իանզի է երբեմն զի զյատուկ ածութեն իրս՝ մարդկութեն տան , և է զի զմարդկոյինն առանձին ածանոյն . ոոկ այն զի ասաց տէրն , ոչ որ ել յերկինս՝ եթէ ոչ որ էջն յերկից որդին մարդոյ . և մինչ էր յերկինս ընդ հօր՝ ոչ էր և ոչ կողմէր որդի մարդոյ , այլ որդիք այ միայն . և առողեալ զանուանն որ յեա մարդոյ լինելոյ ընկալաւ՝ ածութեն յատուկ դնէ , յո քս ասէ՝ երեկ և այսօր , նոյն և յաւիտեանս . քանզի երեկ՝ զանժամանաւ կարար ծնունդն որ ՚ի հօրէ՝ նշանակէ , որ է միայնոյ ածութեն խորհուրդ . և այն թէ նոյն և յաւիտեանս՝ զանվախանն թագաւորութին մարդկութեն և ածութեանն միացելով . և այսպիսիս ամ զի զբարձրագոյնն որ ածութեն վայելէ՝ մարդկութեն տան , և զիսնարհագոյնն որ մարդկութեն է ՚ի գէպ՝ ածութեն նոր , զի՞նչ այլ . եթէ ոչ զանակ ցուցանեն :

՚Ի սոյն մի ոտ է տեսանել և զարդարանն նոր և զմահ , զորս ոչ մերկ ածութեն տակ զայնորիկ և ոչ սոսկ մարդկութեն , այլ միաւորութեն ան ձառելոյ . զի ածութեն ասէլ չարչարան և մահ ամբարշուութի է , որպէս ցուցաք վերագոյն . և սոսկ մարդոյ մահ ոչ փրկէր զարարածս . և զի՞նչ ապա , այսպէս խոստովանէլ է՝ որք կամիցին բարեպաշտութէ կեալ ՚ի իշն , եթէ վն զի էր միացեալն այն ած . և մարդ , անմահ և մահկանացու , մեռաւ մահկանացուան և անմահ միաց անմահականաւուն . ոչ ոոն մեռեալ և ոոն ան մահ միացեալ , այլ մի և նոյն միացեալն ՚ի միուի մեռաւ մարդկութին իբրև զմարդ . ոոկ ինքն կամեցաւ , և անմահ միաց ածութին իբրև զանմահականն ընութի այ . և զի մեռաւ չշմարտապէս և անմահ միաց ՚ի մահուն ստուգապէս , ցուցանեն և զեալ պահնելիքն :

՚Իանզի աննշանալն ՚ի վը խային և պատին և դնին ՚ի գերեզմանէ զմահն ճշմարտէ . իսկ իշնանաբար տալն զհոգին ՚ի ձեռս հօր , և կրկնակի աղբերացն հսուումն արեանն և ջրոյն իբրև ՚ի կենդանուոյ ՚ի մեռեալ մարմնոյն զանմահութին որ ոչ մենեցաւ . ՚ի նմանէ՝ նշանակէ :

Եւ վն այնորիկ մեռելութի մահկանացուին համարեալ եղել անմահին այ , և անմահուի անմահին մահկանացու բնուեն յաղագս միաւորութեն :

Եւ յայս գէմս ասացեալ է բանն որով մոլորիք , եթէ կեանք բանին , և մարմնոյն , և եթէ մահ մարմնոյն և բանին . այսինքն թէ ոոկ մարմնոյն մահ :

բանին համարելի է, նոյնպես և բանին կեամբ՝ մարմնոյն համարելի է:

Խոց համարելին ասել մի կեղակարծելի կարծեացի ոող առ մեղքս պայլ յոյժ ձմարտութբ, քանզի ստուգապէս մեռաւ և ստուգապէս կենդանի էր ի մահուն, և եթէ ոչ կարես հասանել եղական և տեղօր մոտք քո անելին գործոյ, մի երկբայիր և տկարանար ի հաւատոյ, այլ հաւատոյ թէ:

Եթէ էր ձմարիտ, որոյ ամբն կարելի է, այսպէս և մեռանիլն և ի մահուն մասն կենդանի, և որում ոչ հասեր մոտաց բնաւթբ, հասցես վաղվաղակի հաւատոցդ քաջութբ. միտ դիր գրելոցն իմաստութբ, և ոչ մողպիս ի հաւատոցն ձմարտութեն. ծանիր մի զանան և եթ, այլեւ զմիս ասացելոցն ուղղութբ, և մի զուղիղ գրեալն թիւրեր յիմարտութբ:

(Ճառղց զբացումն քեզ քննել և զանկաս ի բազմացն որ յաղագ չարչարանացն ասացեալք ի գլխաւորագումից հարցն եդից առաջի:

Ասէ աճաբանն գրիծորիս ի ծննդեան ձառին, իբրև զմարդ մեռել և իբրև զանդ յարուցեալ, ոչ ոմն մեռեալ և ոնն յարուցեալ այլ բանն ասէ որ միացաւ ի մարմնի ըստ մարդկայնոյն մեռեալ և ըստ ածայնոյն յարուցեալ. և դարձեալ յայլում վարի ասէ այսպէս, չարչարելի մարմնով անչորչարելի ածութբն, նոյն բնին երկնաւոր և երկրաւոր, տեսանելի և անիմանալի, տարեալ և անտառանելի:

Ճշ նըն աթանաս ի բանն որ յաղագս հաւատոյ ասէ, մահկանացու մարմնն ոչ վասեաց զանմահ աճութին, քանզի անսիստ էր, այլ մանաւանդ. և ինքն անախոն՝ անմահին զօրութբն. քանզի որ ըմբռնեն ըմբռունեցելոցն միշտ տր հանդիպի, զի վը միաբարելոց ընդնա անմահ բանին, և մահն ապականիւր հրաշախառապէս ինմանն ոող ապականի եղէ զն ի հրոյ իսկ բանն անպական գոլով օգտեցուցաներ մանաւանդ զմահկանացուն գոյով ընդ ածութին (յորժամ) զարչարանս բերեին նմա. և դարձեալ ասէ ընդդէմ արիսականացն որք յածութին զարչարանս բերեին, զեարդ զանաւեղծական բանն չարչարելի ասեք, կամ ո՞ո զարչարելի մարմնն անստուգական անուննելի անուննեք, զի զանաւեղծական էութի բանին ստուգական ասելով հայհյուք, և զարչարելի մարմնն անստուգական ասելով յերկուց ի վը անկան սիսալանաց. կամ առաջօք զերեւում և զհամբերութի չարչարանացն կրսինք. ըստ մանիկեցւոցն ամբարշտութեն, և կամ անստուգական բնաւթեն այ զարչարանն դնեք, և զայ ասելով զնոյն իսկ զհօն զածութի և զորբեց հոդաւոյն ասեք ընդունական գոլ մահու, և լինիք ամբարշտոցն քան զամ հերուուածողմն :

Քանի մահ մարմնոյն համագոյականին մահկանացուաց եղև, և ոչ հայր մարմին զգեցաւ և ոչ ոչ հոգին, ոող վաղենտիստոս ամբարշտուլով խօսի, այլ բանն մարմն եղեւ, լից և մեք ասէ՝ խոստովանինք ած և մարդ զըստ ոչ բաժանելց աղադաւ. զայս ասեմք, մի լիցի, և զի չարչարանք և մահ ասի նմա, մարմնոյ բանին զարչարանս և զմահն խոստովանիմք, և զնոյն բնին զբանն անփոխնելի և անայլայլելի հաւատուամք. զի նա ինքն է չարչարեալ և ոչ չարչարեալ, ածային բնաւթին անփոխնելի և անչարչարելի. իսկ մարմնով չարչարեալ, ոող ասաց պետրոս, և զմահ մահակեալ. յաղագս որոյ մոլորին ոյք ասեն թէ այլ ոնն է որ չարչարեցաւն, և այլ ոնն որ ոչ չարչարեցաւ. բայց ոչ այլ ոք է քան զբանն որ չարչարեցաւ և զմահ ընկարաւ մազ:

մարտով, զի նոյն ինքն անցարդը բելին և անմարմին բանն ընկել մարմին չպէ
չսպելի յանձն էաւ, զի առջարանօք իւր փրկեացէ զմարդ իւկ :

Եւ դարձեա յալլում վայրի տոէ սոյն իսկ երանելիս աթանաս, մարմ
նոյն տոէ ապատիելով՝ ի սպասաւորէն ող իւր իսկ բանին ապատակէն և
ասէր, զի՞ հարկանես զիս. և անշօշաբելի գոլով բանին ասէր մարդարէի՛ն,
զի՞ իկուն իմ ետու ի՞ հարռածածն և զծնուս իմ յապտակ, և զերես իմ
ոչ դարձու զիդ յամօթոյ թըսանելեաց:

Վանդի զոր ինչ մարդկեւ կէնն չարչարիւր մարմին բանին, զայս ընդ նմին
գողով բանն ինքնին վերաբերելու, զի մէք բանիւ ածութեն հաղորդելու կա
րացուք. և լինելու յայտ հրաշախառագոյն իրս, զի ինքն էր որ չարչարիւր,
և ինքն էր որ ոչ չարչարիւր. չարչարիւր չարչարելւաւն, քանզի իւր ին
քեան չարչարիւր մարմին. և ինինին իջ չարչարելուն էր ինքն առանց չար-
չարանաց անբաժանելի իջ չարչարեցելոց մարմոցն. զի ած գողով բանն ան
չարչարել էր բնութեք, առկայն ընդ չարչարելի մարմոցն միացեալ անմար-
մինն. և մարմինն ունելու յինեւան զանցարչարելի բանն ընչես ուկարութեան
նորոն. պատոսին աթանասիոն.

Այս արդ սակաւքս ՚ի բազմաց ըստ ժամանակիս պիտօնառութեան ըստական լիցի առ լուծումն ձերոյ խնդրոց՝ որ յալագս չարջարանաց տն մերոյ ասացեալըս ՚ի ոքցն և ՚ի մէնջ. եթէ ոչ բնութիւն անմահին ոչ չարջարեցաւ և մեռաւ, ոչ և հակառակութիւն է երկարանցներ կողմանց, այլ մի և նոյն ածեւ մարդ՝ մեռաւ ըստ մարդկութեն և անմահ մնաց ըստ ածութեն, որպէս վերագոյնդ ցուցաւ. և վայ այսորիկ ած խաչեալ ասի և չարջարանք ոչ և սրբիւն և մահ։

Այսուհետեւ ողբ այսմ տասացելոց՝ զոր եւդաք յայտնապէս առաջի ձեր, հակառակող գտցին՝ իքահանայից կամ յաշխահականաց, և մոլորեցու ցեն զարգամիտ ժողավորդ մեր՝ ի ճշմարտութէ, բարձէք զարտն՝ ի միջոց և որոշեցէք զայնպիսին՝ իբրև զայլագիւս՝ ի միքաբանութէ ձերմէ, ողբ և ի մշնջ ևս որոշեալ լըցին հոգառվ՝ իբրև զարիսն այն, նաև ի փառաց որ- դւյն այ ոքափ անզե՞զ կան՝ ի մորաք իւրեանց աւանդութիւնն

A small, stylized illustration of a person, possibly a figure of authority or a deity, wearing a long robe and a tall, conical hat. The figure is shown from the waist up, facing slightly to the right.

ուսկ դարձե ալ և յաղագս անբանից կենդանէ այն զենմանց, զոր ՚ի
տերունական յարութեն և ՚իշխառակ ննջեցելոյն հոգւոց առնե-
լով մատաղ անունանեն, եթէ հակառակութիւն ՚ի ձեզ ու ումանց ասել
թէ քարիրք է, և այլոց թէ չափ և խոտելիք. զի զի՞նն ասեն առնեք՝ ըստ
հրէիցն. գուղղութ մեզ և զան ևս յարոնի և պարզ բանիւթ:

Հրեական զոհիցն և պատարագայն արթւեմք առ տեղեւաւն՝ ի բարութիւն էր աշխանայից ունենաց մեղաց, իսկ խորհրդեամբ զարիւնն քնի գուշակեան՝ ուրով լինելոց էր թողարկութիւն ամ տիեզերաց, և մինչև ցգառինն այ պատարաց գլուխ վը խաչնի ընդունելիք էին այնքին, վս զի օրինոք այ գործէին. իսկ ի գալ ճշմարտութեն խափանեցան սոուելքն և օրինակէն, քանզի չենին պիտանացուք, ոոց և ոչ ճրագ ի ծագել արեգական յետ գիշերային մթութեանն.

Եւ արդ որ ըստ հրեական օրինացն առնեցէ զմատագ զատկին կամ զլիշտակ հանգուցելոցն ՚ի քա, ոչ միայն խոտելի է, այլև չափ և շասաւ ի կար.

իսր . քանդի այնպիսին յայտ առնել թէ՛ դեռևս չէ քնի արեամբն աղաւ տեալ՝ ի մեզաց , այլ սոտեւ էրականին ծառայէ դարձեալ օրինաց :

Բայց նախ քննեացուք թէ՛ օրենքն մոլեւսի որպինի օրինակաւ հրա մայէին հրեիցն առնել զգատիկն , և եթէ մերս այնպիսի հանդիպէ եղեւալ ապա ՚ի բաց ընկենլի է և խոսելի ։

Այս էն նոցայն , ՚ի տասնեւ գրդուն նիսան ամսոյ առնուլ ոչխար արթեկան եւ արու ՚ի տունս . և պահէլ մինչև շշորեքտասան նորին ամսոյ , և յերեկոյին յորում լուսանայր հնդեւտասանն զենուլ և խորովել և արեամբն դերունան դրոշմէ , և ապա գտուեպինդ լինել և ցուա ՚ի ձեռու առնուլ և լընթացս ու տել ի բրեւ ձանապարհորդ , հանդերձ բաղաջան և դառնանլ . բակ այլ զոհքն որ վու մեզաց՝ պէս պէս և զանազան եին առնելոյն օրինակք , ըստ իւ բարքանիւր յանցուածոցն և զելոց .

Այս արդ ասացուք և զմերս , եթէ համեմատեսղին արդեօք նու ցայցոն , եթէ հեռագինք իցեն , նորս տարեկան ընտրեին և յարուց , և մերս կամ ամսօրեա կամ ոոկ պատահէ աւելի կամ նուազ , և եթէ արու կամէդ՝ անփոյթ եղեալ ։ նորս հինգ աւուրբ յառաջ՝ ի տունս ածէին , և մեր ՚ի նոմին աւուր կամ ըստ հանդիպման եղեալ . նորս ՚ի հին զատկին երեկոյին զենեալ և մեք ՚ի նորս զատկիս առաւատին . նորս յուն ուտէին և ՚ի գիշերի , և մեք բազմեալ և ՚ի տուննեան . նորս ընդ բաղաջ և ընդ դառ նին , և մեր խմորեալ հացի և առանց գառնանաց . ն յնպէս և այլ զոհքն , նոցայն վու կենդանեաց , և մերս զոր առնեմբ յաղագս մեռելոցն ինշառուին , զել զալցատան կերակելու ողջորմութիւ գոտեն նորս յայ :

Ուր որով իւ կորիցեն ցուցանել հրեականին համեմատ զմերս , ճշմարտութէ և ու երբեք , բայց թէ սոտութիւն միայն և լեզուագրութէ . զել որ նոցայն առնէ սոտոյդ հեռէ ՚ի ճշմարտութէն , այլ մերս ու ըստ այսմ խորհրդոյ , մի լիցի , պլոյժ հեռագոյն ՚ի նոցայոցն :

Այս թէ զէն ու պատճառ մերոյս և ուտութիւ գտաւ և յումմէ . հարկ է ասել մի ըստ միուն , զի մի այլ ընդ այլց կարծեացի տղիսաց , այլ ճշմարիտն յայտնի եղեցի ամենեցունց :

Գրեալ է ՚ի կանոնական գիրս ապցոն ահակա հայրապետի , թէ յետ գտառնալոյ ազդիս հայոց ՚ի կոոյն մոլորութէ յածած անօթութիւ ՚ի ձեռու ու յայտի որդի , եկեալ առաջի նոր քուրմբն հաւատացեալը և առեն , եթէ ՚ի հեթանոսութէն անտ ՚ի պիղծ զոհիցն անսի ունեաք զեերակին մեզ և որդւոց մերոց . արդ յայսմ հետև հրամայեացէ տերութիւն ձեր ցուցանել զայտածառս կենաց մերոց , եթէ որով ապրեսցուք . և նա ասհմանեաց տալ նց ասէ տասանորդա յամէ , ոոկ զետացաց քահանայիցն ՚ի հնումն . և հրա մայնաց ժողովրեանն զի փոխանակ մեռելոսի կոոյն նուիրաց զըր մատուցանէին յառաջագոյն , ոու իրեւածեն միոյն այ նուեր յանցանից կեն դանեաց զենամիբ՝ որ հնուաթէ ազիւ խառնեւրուլ ՚ի զատիի յարութէն տն և յերաքանչեւր տօնս տերունական և յերեւալ ու ուրցն և ՚ի իշշատուն ննջեցել ըցն ՚ի բաց իբրեւ զոտերս ողջումութէ ՚ի կերակուր աղքատաց յանուն նց . և ՚ի զենեաց անսի օրինագրեաց տալ հաւատացելոց քրմացն մատունս , ու միայն զոր այժմս տան երի և մորթի , այլ ևս յորովագոյնս որ խափանեալ է յայտմաւ յաղատութէ և ՚ի ժատութէ տուղայն . և զորդիս նց եւ

յուսմանս քրիստոնէութե՛ լինել քահանոյս և ժառանդս և կեղեցւոյ և կեալ ընծայիւք ժողովութեանն:

Լորդ պատմառ մերոյ ազգիս մատաղ առնելոյն և թէ Երբ կամ յում մէ՞ օրինադրեցաւ՝ այս և ստուգութե՛ զոր դրեցաք, ոչ ըստ հրէականացն, քաւ լիցի, զի որ առնէ ընդ նո՞ւ նզովք ընկացի, այլ փոխանակ մնտաժազաւութիր դիցն զոհէին հէմանոսք զարսրածս այ, դիւաց, յանուն ձշմու տին այ փոխիւել զզէնումն, և նմին արարյն նուիրել զիւր ստեղծ եալ կենդանին, ոո՞ւ և նախահայրքն որ յառաջ քան զօրէնան՝ ար էլնոյ և աբրահամ, զի ըստ որում միսիւցաւ ընդ դրուելուց վայտիցն հէմանոսաց՝ փայտ խաչն, և ընդ մարդարէմ պատկերացն որոց երկիրպազանէին մարդիկ, պատկերն հօր որ ՚ի մեր բնութե կերպարանս և զեալ՝ բեւ ու եցաւ ՚ի վերաց խաչն. ոո՞ւ և ոբն զրիդ որ ասէ յազօթական բանն որ ՚ի կախաղանին. նոյնպէս և նու իրական զոհիցն նց եղել փոխիսումն՝ ՚ի ստութէն և ՚ի փաստակարէն աշմարիսն և յօդտակարն դարձուցանէլով.

Լու թէ այլք յազգաց քրիստոնէից ոչ ունին սովորութ առնել զայս, մի որ այսու զմերս սովորանիցէ. քանզի նոքս ոչ ընկալան աւանդութե՛ ՚ի նունիք իւրեւ անց առաջնորդացն՝ ոո՞ւ և մէքս. և առաջնորդք նց վասն ըիկ ոչ երին զայս օրէնք, զի չէզմ' հարկ, ոո՞ւ և մեր ըստասորդն. և առ ՚ի ու յն զրիդորէ օրինադրեալն՝ մի թէ փոքր արդեգք իցէ քան զառ. ՚ի ոո՞ց առաքելոցն, որ չէր ինչ նու ազ ՚ի նոցանէ ըստ անտանելիք արքարանացն որոց համբեր նա վս անուանն քօնի և ածաշունչ զօրութե՛ զոր ընկալաւ. ՚ի նմանէ և այսքան աշխան դարձուցանէլով յերկիրպազութիւնը.

Բայց հարցան մը ընդ հակառակողսդ, զի թէ և ՚ի ոբն զրիդորէ յէր հաստատաւ, ալլ ՚ի վերընոց ոմանց և յաննանից, զի՞նչ պատճառ վաստակութ ՚ի մատաշն կամ ՚ի զատկին կամ յոգ է հանդիսան առնելոց. արդ կամ ցուցէք մեզ զարասն հոգեոց որ ՚ի նոցանէ, և արդարացուցէք զեանս ձեր ՚ի դրոց վկայութէ, և մեր հաւանիք բառնալ զառ, և կամ մեք ցուցանէլք զօդտակարութիւնց, որ ոչ միայն վաս չէ, այլև օգուտ ոգւոց, և դուք բուլ ձեռք մուաց զըսր գայլթաց զութիւնիւն զայդ:

Յորդամ ստեղծ արարին զազգ զգալի կենդանեաց՝ վկայեաց բանն զամենեցունց թէ՝ եւս ած և ահա բարի են յոյժ. բայց նոյն արարին յետոյ որոշեաց զնն ՚ի միմեանց, և զուսնա ոքս անուանեաց, զորս և ուստեւ հրամացեաց իրեւ զբանջար, և ոմանս պիղծն՝ զորս և անսուտելիս սասց լինել. և ՚ի օրեոց անտի խնդրեաց ՚ի մարդկանէ նուերս մատուցանէ լինդեան, զոր և յայտ առնէ նոյ, որ յետ ջընէ զեղիլն զփ մի ՚ի օրեոց կենդանեացն մատուցանէր ողջակեզ սաստուծոյ, յորոց և հստուեցաւ տէր ՚ի հոտ անուշից. և այնք զորս ածային բանն սաւրբս լինել հրամաց ստրեգ են և ուստելիք ան խոջաբար, և զորս պիղծս սասց, պիղծք են և գորշելիք հաւառացելոց, և որ ուտէ ՚ի նոցանէ՝ հակառակ է հրամանին այ, բայց ՚ի նոտէ, որ յառաջ անսուրբ էր և յետոյ որբեցաւ հրամանաւ հոգւոցն որի ՚ի ձեռս առաքելոցն վս որոշելոյ զհաւատացեալսն ՚ի քս ՚ի հրէիցն միաբանութենէ:

Լու արդ եթէ մեր զմառազն յանոր կենդանեաց անտի նուերի ար, ասելով եթէ աղն օրհնութե սրբէ լին, ոո՞ւ զզգծէ ալ կերակուրս սարբիք,

ի ձեռն աղօթից, ունեիք թերեւս հրաւունս հակառակէլոյ. բայց յորժամն
առանց աղին օրհնութե նը են կենդանին՝ զրս մասալն առնեմք և ու-
տելիք ամցւն, զի՞նչպատճառաւ յետ այնորիկ անսր թռնեին քեզ և վաս-
սակար, մի թէ քահանայական աղօթքն և մարգարեից և առաքելոց և աւե-
տարանցացն բանքն՝ զոր ընթեռնուն՝ ի վը աղին և խաչին դրոշեն, պի՞ծս
տայ համարել քի զնը կենդանին և անուտելիս, ուր և առաքեալն պօլո
հրամացէ ոչ միոյն զնունիրարան այ, պի զհասարակաց կերակուրս և զմու-
պէլս նախ սրբել բանին և աղօթիք, և ազա ուտել ուրեմն ըստ
մանիքեցւոցն խորհիս, զի նախ անիշանեն զիերակուրս և ազա ուտեն:

Ինթերցիբ ովկու և ի միտ առ զմիս բանիցն ասացելոց, զոր ի վը
աղին ընթեռնուն քահանայքն յօրհնելն, և ցոյց զիսամն որ ինս, և մեր
ներեփ բումշավակասութըցդ, ապա թէ ոչ կարես ցուցանել լուեցն զիւ-
զու բո՞ ի չարութէ, և մի գայթագէցցւցաներ զգողվուրդ այ:

Ուրեմն ի ձերց ստայօդ և չարաթոյն բանից մորեալ են և առաջ
նորդքդ ասորոց, ողբ օրինադրեն ոու լուսոք իւրեանց ազգիդ՝ զպանիր որ
յալլազգաց ուտել անխճաբար և զմեռելոսի և զամգարցէլի կենդանիս,
ոոկ սոլոր են. և ի պանիէ հայոց զգուշանալ, զի մի գուցէ ասէ ի մասաղէ-
գառին զառիկի խախաց մերձեցեալ ի նոտ, առ որս ի դէպէ է զսէրունականն
ասել առ նու բան զոր առ հրէիցն կուրայէալ աւախնորդսն, եթէ զմեզուկս
քամիք և զուլոս կանեք. և գարձեալ զի՞ տեսանեւն զշեւլ յական եղօր
քամիք, և զուլոս կանդ զգերանդ ոչ նշմարես. թէպէտ և մերս գտոն ոչ
քո, և ի բում ականդ զգերանդ ոչ նշմարես. թէպէտ և մերս գտոն ոչ
մժզուկ է առ յանցանս և ոչ չիւղ ոյլ բարի և սր վլայեալ ի բանեն այ.
իսկ նոյ միսազիզ կերակուրքն՝ առաւել մեծագոյն ի մեզս քան զուլոս
և զգերան :

Ո՞հ հակառակասիրութե և կուրութե նոյ, մանաւանդ թէ ովկ չարին
խաբեռութե, զմեռելոսի զեռնովք պղզէալ կերակուրս և զըմպէլիսն զըր
խաբեռութե, զմեռելոսի զեռնովք պղզէալ կերակուրս և զըմպէլիսն զըր
աճ պիղծս ասաց, նորս քահանայական օրհնութք իւրեանց հաւատան
ոու լինել, և զգառինս որ յառաջ քան զքահանայական աղօթելն ի վը նը
առ լինել, և յետ աղին օրհնութէ ուտեւոյ՝ զոր բանին այ և աղջ-
են վլայեալ յայ, և յետ աղին օրհնութէ ուտեւոյ՝ զոր բանին այ և աղջ-
թիք օրհնուն քահանայք և տան նոյ, պի՞զ համարին. եթէ զանունն այ
զոր կարդան քահանայք ի վը աղին ասէք անսր առնել զիենդանինս և
առ կարդան քահանայք գոյուլ դիմաց էք բաշտօնեայք. և եթէ զանն
անուտել, ապա գալանի գոյուլ դիմաց մեր խառնէք ալ և կամ յալ կերա-
սիք պղծել զն, լու եր ի նշանըն մեր խառնէք ալ և կամ յալ կերա-
սիք եթէ զգառին որ օրինակ միայն է ճշմարիտ գառինն անսր առնե-
կուրսն, զի եթէ զգառին որ օրինակ միայն է ճշմարիտ գառինն անսր առնե-
կուրսն, և սառաւել զշշմարտութի պատրարքին խառնելով ընդ նմա. և թէ
աղին, և սառաւել զշշմարտութի պատրարքին խառնելով ընդ նմա. և թէ
ասէք թէ վը զի ըստ հնոյ օրինացն առնեք, վը այնորիկ գարշիմք ի նմա-
նէ. և ուր է առ մեզ ընտրութի ոչնարին ըստ օրինացն, և ուտելն ի գիւ-
շըրի, և ոչ յայդ հանելի նախանէ, և բազարը և եղէգն, և ցուպ ի ձեռու, և
կոշիկ յոտս, և գոտի ընդ մէջ, և զոսկըն ոչ բեկանելն, և այն ամգիրեալքն
յօրէնսն, յորոց եթէ առնէք, յիրաւի գայթագէիք, բայց մեք աւասիկ
ոչ ի հին զատիկն ուտեմք և ոչ յերեկոյին և ոչ առաջն կերակուր, ոու
նորա, այլ յետ յարութեն տն և ի տունջեան միաշաբաթին, զինի ճշմարիտ
գառինն մարմնոց և արեանն ճաշակելոյ. զի եթէ զայն կատարէ պի՝ պարու էր

Նեմք, այլև արտաքս ձգեմք, և ոչ յացդն եւեթ հանեմք, այլև ՚ի նոյն խոկ ՚ի
յացդն լինին զենեալ և խորովեալ:

Խոկ եթէ ասիցեք, եթէ ովկու յազդաց նախքան զձեզ յէլը ըրիս
տոննայս ունի զայդ տվյալութիւն:

Ասացուք. եթէ իւրաքանչիւրոք յառաջնորդաց՝ ոոկ կամեցան և դին
իւրեանց ժողովրոցն աւանդութիւն պէտքէս և զանազանն, ոոկ և առ ձեզ
բազում են գրովնելիք յայլոց, ոոկ ուրբաժակը զն և ոչ խոստովանելն ըզ-
մեզս և պիտի կերակորցն անխորութիւն և այլք յորովք:

Խո թէպէտ և մեր լուսութրոցն աւանդեալքն ընդունելի են՝ ոոկ ՚ի
հոգւոյն ոոցի, բայց նա ո՞չ ՚ի յանձնէ եղ զգաւոճն զենումն զատկին, այլ
՚ի հոօմոյեցոց եկեղեցւոյն ընկալաւ և աւանդեաց. ոոկ և այժմ առաւել
զգուշութիւն քան զմեց առնեն զայց յամեկեղեցիս փուանկաց. քանզի խո-
րովնել զգաւոճն ՚ի զատկին աւուոք զնեն ՚ի խորունն ընդ պատրազան,
եւ սե ոու խորհրդոցն հազորդելոց՝ բատմանեն զնա քահանայքն և տան իւ-
րաքանչիւր մասն, և ՚ի նմին խոկ յէկեղեցւոյն ուտեն զնա յառաջ քան
զայլ հաստրակաց կերակուրս:

Սակայն ընդունել ձեր փոփոխելի բանսդ յէյժ զարմանալք, զի յորժամ
հարցանեմք ընդունել, եթէ վու ե՞ր ՚ի նշխան ձեր աղ և ձեթ արկանէք,
գուռք ՚ի հինն ընթանայք առնուլ ձեզ վկայութիւն խորհրդեանն քոփ,
եթէ վու զի մոլուս հրամայեաց եթէ յամարտաքս ձեր աղ խանմեա-
ցին, և եղեսէ աղին սրբեաց զնուրն երեքով, և վու ձիթին եթէ աղաւ-
նին սերեւ ձիթենոյ երեր ՚ի տապանն, և զօրինական իւղմն որով քա-
հանայքն և մարդարեն օծանէին:

Խոկ յորժամասնեմք եթէ ընդէլո զզլը կերակուրս մկանիք ուտեկը
անխորի և զանմաքուր կենդանին, ՚ի նորս փոփոխիք, եթէ վու զի հրա-
մայեաց քոփ եթէ ոչ որ մոտանէ ընդ բերան այն պղծ զմարդուն, այլ որ ե-
ւանէ ՚ի բերանոյն, որ ոչ զի զանալք իրս ուտելոց ասաց, այլ վու անզուայ ձե-
սք. ՚ի յազգաց այնպիսիւաց խորութիւն բերեք յառաջ և զիտաւեղէն ա-
նօթն զոր ետես պետրոս որ ոչ վու զլունա և զբայց և զանս և զգորոտունս
ուտելոց ասացաւ՝ արի պէտրոս զնեն և կեր, այլ վու զայնոսիկ պատողացն
հեթանոսաց՝ որք սրբելոց էին ՚ի պղծութիւն ՚ի ձեռն քարոզութիւն պետ-
րոսի, ոոկ առ ընթեր բանն վկայէ:

՚Ի անզի որ պարզեք էին ոյն պետրոսի յետ հոգւոյն ոոց արբեմանն,
զմունին և զմուղեզ, և զնմանն ոց հրամայել յէրինց զենուլ և ուտել-
ասէք և զառաքեանին բանն էթէ ոչ ինչէ պիղդ նոյնաւ, և թէ ամա-
բարածք այ սբ են, և զայլն զոր ասէ պօղոս. որ ոչ եթէ զայլ ասելով հրա-
մանս տայ գաղան լինել շաղղակերս և յամգարշելս բերանաբաց եղեալ
գաղանաբաց առաւելքան զինթանոսս:

Ա. Ա. Քանզի էին ոմանիք ՚ի սուտ առաքելոցն որք արգելուին զշաւա-
ւատացեալոն զոր ՚ի հեթանոսաց՝ ՚ի յամուանութիւն և ՚ի մոոյ, ոչ յաննի կեն-
դանէաց, այլև ՚ի նեցն և յուտելեացն, յաղագս այնպիսիւացն գրեաց պօղոս
զայլ, զրոց յայտ առնէ գրով առ տիմութեռութիւն եթէ որք արգելուցուն յա-
մուանանալոյ և մեկնէացին ՚ի կերակորց, զոր պատրաստեաց ած ՚ի վայելս
հաւատացելոց, և ոյք հասեալ են ՚ի ձմարտութիւն վերսց:

Տես աւասիկ զի ՚ի մը կենդանեայն զմարմոցն առէ թէ՝ պատրաստեաց առաջ առ ՚ի վայշելս հաւատացելոց, այսինքն թէ ՚ի հրամայեաց, և ոչ զանդրցն ասաց ուտել. զի զանսք կենդանիս ոչ ուրեք գտանէ ՚ի ՚ի հինն կամ ՚ի նորս հրաման տունեալ այց ուտել իւրոց հաւատացելոց, այլև որք կերանն կամ ուտեն՝ ընդդէմ հրամանաց նոր գործեցին և պատուհասեցան. զորոց և դաւիթ ամբաստանէ ՚ի սաղմոսի անդ թէ՝ պղծեցան ՚ի բելիկ գովը, զի կերան զըռհեալ և զմբուելոտին, նոյնացէն և ամ մարդարեկն:

Լօթէ ասէք ՚ի հինն եր այն, ՚ի նորումն բարձաւ խորութիւն կերակրոց, և ուղեղե ՚ի նորս հրամանատու գազանաց և մեռելոտեաց՝ ցուցեք յայտնապէս, և մեք հաւանիմք ձեզ ապա թէ ոչ կարեք ցուցանելուոք ոոկ և ոչ ուրեք գտանի, մեք ցուցանելք ոչ ՚ի փորունց և յաննշնից ունաց, այլ յերկոտասան առափելոցն և յեօթանանիցն և յամցւնց նորոց կտակարանաց հաւատառողայն ժողովելոցն յէ յէմ յէտ թշման հոգւոյն աբյ, զի ընդ կուապաշոտեն և ընդ ընութեն և ընդ սպանութեն և ընդ պոռնկութեն օրինագրեցին, որք ՚ի հեթանոսաց հաւատացելոց զինզըռցիկ մեռելոտին ըուտելն, ոոկ և զուկաս պատմէ ՚ի գործս առափելոցն:

Խակ դոք օրէն եղաւելէք ձերոցդ ընդդէմ օրինացնացն այ, թէ զամ կերակուր որ մոսադ ախորժակօք ոչ գարշին ՚ի անմանէ՝ կեր անխտիր, որ է այս օրէնք ոչ մոտառոր և բանառոր մարդկան, այլ շանց և խոզից, զի յամ իրս զոր տեսանեն աջօք՝ յարձակին բերանով.

Լու եթէ այս այսպէս է, ապա ՚ի՛ս մեզաց պաշտօնեայ եղև՝ զորվայ նախորդին մեռաւելքան զիրէից և զինթանսասցն օրինադրելով մարդկան, զի առաջին մեզը և մահու պատճառք բնութենս օրիորոտութին եղև. և զի՞նչ լինիցի ասացեալն ՚ի տնէ, եթէ ոչ առաւելոցու արդարութիւն ձեր քան զգաբացն և զգարիսեցոցն ոչ մոտանէ յարբայութիւն երկնից. և մեծ յարդարութեն վաստակս պատերազմեն և պահք ընդդէմ օրիորոտութեն, որով և ամ ոքքն արդարացն. և եթէ ՚ի հրամայեալ կերակրոցն կարմէւն համայ է այ, ապա յուն հրամայեալն մերձենալ ընդդէմ կամաց նոր իցէ. յայտնի է այս և տբիտաց. և նոյն բնդու պետքու որ զայն լընաւ զիարդ ոչ կատարեաց զերկայինն հրաման ուտելով զպիդ կենդանին, եթէ յուտելց գէմս եր ասացեալն, այլ սակաւ ողուամբք շատացեալ լինէր յաւուրն, ոոկ վկայէ գրիգոր ածաքան ՚ի բանն որ յաղագս աղքատուիրութեն:

Բայց թողոցուք զայտուիկ և որ այլ բազում թիւր աւանդութիւն են ՚ինն երկնաւոր դատաւորին քննելոց. և զակաւս զայս վաս այնորին ասաց, զի մի ոք ՚ի մերոց աստի սեւլով զպապիսի բանա ՚ի նոցանէ անսայցէ, և կարծելով ուղիղ մողուսից ՚ի ճշմարտութենէն:

Լու արդ այսուհետեւ առ մեր գարմուստեք զբանա հաւատացեալ ՚ի տնէ ժողովուրդստ, ցուցանելով ձեզ ըստ հարցման ձերոյ, թէ զիարդարժանն է կատարել առանց խզմի մոսաց և ըստ կամացն այ զմատաղն զամկի և զուեառնականի և զննից ցելոցն միշառակի, զատելորդմն և զլետոյ մուշնէ ՚ի տպիտոյ ՚ի բաց հանելով, զի առանց գայլթագուռե կատարեսիցն:

Վոր նախ զատակին ասացուք գորշմեսցէ քահանայն զաղն խաչիւն քսէն ասելով ՚ի վը զաղմուն և զաղմուն որ կարդեալն է, և տայցեն զայն ՚ի կերակուր գատինն զի սրբեսցի բանին այ և աղօթիւք, ոոկ և գրեալն է ։

զի թէպէտ և ուր է բնութք, այլ հանդերձեալ է նուէր լինել այ՝ առաւ և լպարտ է արեւը, և զենցեն զնա յորումտեղոջ հանդիսի, ոոկ և զոյլ անսասունս, և մի՛ ոոր տգիտաբար զարիւն գառին ժողովէ սցէ կամկերիցէ, ոոկ լուն մը զի առնեն ախմաբք, զի ոոր զարիւն անասոյն ուտէ՛ իբրև զմեւ ուշալուիս համարեալ է, զի արիւնն առնէ պիղծ զմեռելուին և անուտեւ լի՛ ոոր ինմին մնայ և ոչ ելանէ:

Վամզի պիղծ է արիւնն ըստ հրամանին այ ոոր ասէր առ նոյ, թէ զմիս արև ամբ չնայ մի՛ ուտիցէք :

Եւ մի՛ ոոր իշխեսու զսւամ դրանց օծանել արեւտիւ գառինն, ոոկ առն տոգիտաց ումոնց թէ առնեն, զի այն հրէական է, և ոոր այնպէս առ նէ՛ ընդ անիծիւք է. քանզի սեալք դրանց մերոց՝ զգայարանք մեր է ոոր արեւակին քնի օծանին :

Եւ խորոշեցէն զնա և տացեն զմամն քահանային իբրև զնուէրա այ, և զայլն կերիցեն, թէպէտ յառաջ քան զայլ կերակուրս և թէպէտ յեւ տոյց անվաս են երկոպին. ըստ այսմ նմանութէ կատարեսցին և այլոց տէր բունական տօնից մատաղն և նըցն այ :

Խոկ խոստացեալն այ զոր տէտանական կոչէն. եղիցի այսպէս. կարդաս ցեն զգրեալ օրհնութիւն ՚ի վը աղին քահանայիցն, և տացեն անսանոյն և զենցեն, և հանցեն զմասունս քահանային, և զայլն տացեն աղքատաց և կարուտեց բաշնեսցէն առանց ախնառութէ՛, զի համց լիցի այ. և զոյլն զրս ՚ի տգիւտ քահանայից եգեալ է ՚ի ցուցակին՝ կարմիր արկանելով ծած կել զանսունն և յեղջիւրն նարօտ ըստ հնոյն օրինի, ամենւին մի՛ առնէր զի աւելցրդ և անօգուտ է և պատճառ. գայթագութէ :

Խոկ առ ՚ի յիշատակ ննջեցելոցն ՚ի փրիստոս յորժամ կամեսցի ոոր առ նէԼ մատաղ՝ այսպէտ և դիցի :

Ժողովեցին քահանայիցն ՚ի միտոին ՚ի գուռն եկեղեցւոյն, և թէ յալ լուք իցեն և եթէ սակաւք և եթէ մի ոոր, ընդ նոսին և ոոր պատարագին, և դիցեն զայլն առաջի ոոր խաչն, և երգեսցեն զգրեալ սազմուն և զպաշտամուն, և ընթերցցին վկարգացմունան և զայօթմն երիւղիւ մեծաւ, և ջերմեւանոյն սրտիւ լիշեսցեն զանուն մեռելոյն և թողութիւն մեզաց ինդրեսցեն նմա ՚ի անէ, և տացեն զայլն օրչնեալ և զենցեն զանսունն, և զքահանայիցն տացեն զահմանեալ մասունն. և այլովքն նախ զքաղցեալն և զերաբուեալ կերակիւ սցէն, և ապա թէ յաւելու՝ զիթելիսն և զրարե կամս, և բոց յաւուղին օրէն այլ առաջակայ աւուրցն ՚ի յայնցանէ մի՛ ամբարեսցէ կերակուրս տան իւրոց, զի այ է նուէրեալ, և մի՛ ոոր տգիտաբար ասացէ, և թէ առանց մատաղ առնելոյ պատարագն քնի չմատուին ննջեցելոցն, զի զայս ասել յոյժ ամբարշտութիւ է:

Վանզի անսանոյն զենմունք ոչ այլ ինչ տուաւելութիւ ունին ՚ի կեն գանեացն օգնութիւ կամ ՚ի մեռելոցն, բայց միայն իբրև զողորմութէան տուրս. քանզի պատուիրան ունի մի՛ յամէ զորս եա մեզ ան ՚նուիրել նմա ՚ի ձեռս աղքատաց, և ոոկ ՚ի պտղոց և ՚ի սերմանեաց, այնակս և յանսուն կենդանեաց. խոկ պատարագն քնի զոր կատարեն ճշմարիտ հաւատով ու քահանայիցն յանուն ննջեցելոցն ՚ի վը է մեծութ քան զմիսն և զըան:

Օ ՚ի թէ միանդամ պատարագէլով ՚ի վը խաչն զմելզ բնութէան մորդ-

մարդկան ջնջեաց որ յադամայ. յորժամբ բազում անգամ մատոյի յանուն քրիստոնեայ ննջեցելոյն, զի՞նչ արդեօք մեղք իցեն, զոր ո՛չ թողցէ նմա հայրն երկնաւոր վշ միաձնի որդւոյ իւրոյ զենման:

Եւ որ հաւասոյ՝ մի և նոյն է պատարագն զոր քն մատոյց, և զոր քա հանայքն մասուցանեն, միայն թէ յուղեղ հաւատս և՚ի դարձումն մեղաց լցի ննջեցեալն՝ի ժամ վախճանին:

Ամեւ ողբրմութին տուրք՝ եթէ յանբանից մասոց որ է մատաղն, և եթէ յայլդորից իցէ, մեծապէս օգտեցուցանէ զի՞նդանիս և զմեռեալս. քանզի ողբրմութին է որ բարձր՝ ի գլուխ պարձի առ դառաստանաւն:

Ամեւ նախքան զյարդութին օր ազգումն ուրախութեան լինի ննջեցելոյն հոգւոյ՝ յորժամ կէնդանիք վշ նց պատարագս կամ ազօթս կամ ողբրմութիւնս մատուցանն առաջի այ:

Եւ ՚ի յառնելն ՚ի մեռելոց՝ ողբրմութին է որ յաջակողմեանն քնի դասաւորէ զգործովս իւր, և տայ լսել զերանաւէտ բարբառն, եթէ եկայք օրհնեալք հօր իմոյ, ժառանգեցեք զթագաւորութին երկնից, զի քաղցեայ և ետուք ինձ ուտել և որովճեւմ արարեք ո՛չ միայն բազմաց կամ սակաւուց, այլ թէ և միում ՚ի փոքրինց եղարցս իմոյ ինձ արարեք:

Խակ եթէ յի՞նչ պատամատս սահմանեցին առաջին հարքն մեր նախ օրհ նեալ աղ տայ նունիրեալ անանոյն, և ապա զենուլ յայտնի արասցուք և զայտ:

Ե՞ղն մաքրուե օրինակ է, ոոյ և ի՞նչ աշակերտացն ասաց, գուգ էք աղ երկրի, առ ՚ի զնեւութի ապականութէ նոր մաքրել բանիւն քարոզութե:

Եւ քանզի երկիր և որ ՚ի սմա՞ որք ՚ի սուեզնանելն օրհնեցան յարաբէն յետ պատուիրանազանց լինելոյ մարդոյն անէծս ընկալան, ըստ ուրում ընդ իշխանին դասուապտօրտելոց և իշխեցեալքն պատժին, և յաղագս այնոր պատճառին եղեն անմաքուրք. վկը և մեք զոր հանդերձեալ եմբ յաշ խարհիս կենդանեացն արտօրին նորիրել յառաջագոյն բանիւն այ զոր ընթեռնութի, և սոք անուան նոր իշխանմք, և խաչին դրումամբ սրբեմբ զայն, և տամբ զնա կենդանւոյն առ ՚ի յուտել զի խառնելով ընդ լրութի մարմեն նոր մաքրեսցէ ՚ի վլըջնոյ անիծիցն, և զառաջին օրհնութին վլըջատին առյու, և ապա արժանացի նուեր լինել այս է խորհուրդ աղին օրհնութի, և արդ յայս ճշմարիս հաւատոյ հիման վեց զոր եղին հարքն մեր առաջնորդ հաստատեցեք զմանին ձեր:

Եւ եթէ որ այլ ազգ ինչ ուտուցանէ ձեզ հակառակ նոր հարցն աւանդութե, հաշմած եցեք ՚ի միջ ձեր զայնպիսին, զի մի փոքր մի խմորն չար ըլումանդ զանգուածն ապս առաքեալք, ոոյ ասէ առաքեալն այ պօղս:

ուար դարձեալ զոմանց քահանայից զսուտ անուն գիտնոց ՚ի խառնախնդութաւ գաւառուսդ ձեր, եթէ այլ ևս հերձուած մոլորութին խօսին ըստ ասորուց ոմանց շաղիաղիաբանութեց ասելով, եթէ ո՛չ դոյ դրաման այ զոր գրեաց մովսէս, և ո՛չ ծառ կենաց, և ո՛չ ծառ գիտութե, և ո՛չ պտուլ նիւթեղելն զոր եկեր աղամ, այլ յօրինակ միայն գրեցան այսոքիկ :

Եւ ար ո՛չ թէ նորոտ ՚ի դոցանէ ասի, այլ կանխագոյն ասացեալ եղեւ ՚ի հերձուածուաց ոմանց ՚ի դոցին վարդապետաց, մանաւանդ թէ ՚ի չարեաց վարդ:

փարտացը տէն ստնայէ, շնորմեալ նորօք և գորս իսօնին զայդպիսոդ, որով կամ դամակեալ արարածու այ յութէ տալ կարծել մարդկան. զի յորժամ յայս հաւանեցուցանե, սյնուհետեւ զբորբիցն արարչէն ըստ անդգամին տոյ խորհել, որ ասէ ՚ի սրտին թէ չիք լիք. և սուտ զամ և առասպելս տոյ վորկանել, ոոկ զինթանուական և զներուաբաղն, զորոց ասեն անուանս միայն ունել և գոյութիւն ու:

Առ որս ասասցուք մեք յայտնի և կարճ բամիւ, եթէ որ զայս այսպէս իրածէ՝ յոյժ մորոքեալ ՚ի ճշմարտութէն, և հարկ է նմա զամ օրինակը էին, որ յառաջադպոյն տոնեալ նորոյ ճշմարտութէս, բան դատարկ և անուանս լոյն ասել.

Անու և անդոյն է ըստ նոյն և տապանն նոյն որ նմանութիւ ասի էկեղեցոյ, և ծառն սաքեկայ և խոյն որ կախեցելց գառինն օրինակը էին, և գաւազանն մոլիսիսի և ահարովի որ տիպք էին խաչն, և գառինն զենումն և անդրանիկքն, և օրինակն աշխարհակալ մեղաց ծովի կարմիր, և ընկոմենի ՚ի նմա փարաւոնի և զօրացն որ են ստոյ և գեք, և հին իրացէլ որ եմք մեք անցեալցս մլրութէ աւազանին ընդ խորս ամբարշութէն, ծովն ծով աշխարհիս, և սիւն ամբացն որ նշանակ էր հոգւոյն (նըյ), և մանանացն որ կենացս հացի, և ընկելին որ անցանց ընկելցոյս, և վէմն ոչ էր քարեայ այլնոյն ինքն ՚ին ըստ պօլսիսի որ երթայր զիւտ նոցա:

Ուսողից ասել զինորանն և զուապանակն և զըմհրցն զանազան մատուցմունան և զիւտու նաւեայ և զդարձն յորդանանու և զանցանելն ժողովը վորդոցն և զիորդանելն երիքովի և զաւղթութիւ պառերազմացն և զերկիրն աւեւտեաց որ և այժմ ՚ի միջի և զնոյն ինքն զեկմն ստորին որ վերնոյն օրինակի՝ և զէւառն սիօն որ երկնաւորին և զուանարն սողումնի որ այսմ եկեղեցոյ օրինակի՝ և ողբ այլս պատմին ՚ի հին օրինացն որ են յօրինակս առեալ նորոյ վարդապէտք նորոյ ճշմարտութէան:

Ուրեմն և ըւստաւորքու որ յերկինս ասասցին անգոյ, արեգակն և լուսին և սատեղք, զի օրինակը ասին և սոքա. և ոնն նոր օրինացս և ոնն հնոյն և ոմանիք բազմութէ արդարոցն:

Եւակ ոչ յէլ և յաւանակ ասեն նատէլ քանի, այլ ՚ի հրէայս և ՚ի հւթանսոս, և ոչ զիզենին չորացուցանել՝ այլ զմեղո:

Եւ արդ ոոկ այսոգիկ ամենեքեան զոր ասացաք՝ ունին ստուգապէս գոյացութիւ առանց կեզզակարծութէ, և են օրինակը այլոց իրաց, ըստ պամիկ հաւասարացի՝ և դրախտն լինել:

Ու առանց ստութէն նիւթեզէն և յարազուարճ տունկ են, ոոկ և փիլօն ասէ թէ՝ առ ձառդ թաւ վայր է դրախտն լի՛ ամենապատիկ պլուզվէ, իսկ առ միուս՝ զայլ ինչ ցուցանէ նշանակաւ:

Եւ ծառն կենաց և ծառն դիսութէան ծառք են ստուգապէս ըստ պլուզն ՚ի չորից տարերաց բնութէ գոյացեալք, ոոկ այտքիկ որ առ մեզս են. բայց այլանմակը ՚ի սոցանե և յոյժ վայելուզք, և պսուղքն պտուղք հաւաստի, ըստ ազգի անդիսիկ մեզ ուն կենաց ըստ բնութէ, և ոնն մահու ոչ ըստ բնութէ, այլ յաղագս պատուիրանացութէն եղեալ. և գետքն գետք ըստ զէնիք ՚ի միոյ ականե ՚ի չորս քամանեալ առաջս, ըստ պատմութէանն մոլիսիս:

Կայց վարդապէտք եկեղեցոյ ՚ի պէսպէս օրինակս համեմատեն զսոսա ինչ

Աշխարհութե՛, զդրավման Եկեղեցւոյ, զժառն կենաց քսի, և զժառն գիշետութե՛, չարին մասին, յօրմէ հեռանալ և ոչ հուպ լինել պատուիրեալ է մեղ. և զայլ տունկմն պատուիրանացն այ, որդ բարիք են և բարեաց պատճառս ուստողացն զնոսա, զրա և ուստել հրաման ընկալաք՝ գործելովն և պահանձնուի հելովն. և զգետոցն բղնութեմ ըրից աւետարանցացն և այլ ևս բազմապատիկ խորհրդոց, և զին ադամն նորոյս ադամայ, և զեւայ Եկեղեցւոյ դարձեալ որ շնեցու ՚ի կողիցն ՚մանի, և զօձն սասանայի:

Որդ Եթե առաջնորդ զր ասացաք՝ կորուսանեն զգոյացութիւնն իւրեանց վա օրինակ լինելցյն, կորուսց և դրախտն ըստ կարծեաց նոցա. աղա Եթե են սորմ, և լինին օրինակք այլոց, և ոչ կորուսանեն զեւութիւն, այլ են համարտապէս, հաւատացի ունել և դրախտն այ Եռութիւն կատարեալ ըստ դրեցելց պատմութեն, թէպէտ և յօրինակս առեալ լինի. իսկ Եթե վա անուս լինելցյն այժմ ՚ի մէնջ ասեն թէ ոչ է, խարին ՚ի տգիտութե՛:

Վանզի յառաջքան զջրէնդեղն մերձ երն ազդ մարդկան ՚ի դրախտ անդր, ոչ և յայս առնէ մովսէս, է համ տր ան զարտամ և բնակեցց զնա ասէ յանդիման դրախտին փափիկութե՛, ոչ զի միշահայելովն ՚ի նա՞ ին փափեցեն վշյելութե՛ նոր և զջացեալք ապաշնարեցեն յառաջն յանցնացն և արժանասորդ լիցին վերստին դառնալցյ ՚ի նա, ըստ մեկնելց որց վարդապէտաց. որում ոչ որ արժանացա յօրդեոցն ադամայ, բայց ե նուլք միոյն, որ համց գտեալ այ փինեցաւ կենդանւոյն ՚ի դրախտին, ոչ յայս առնէն հոգեկիրքն առ յայս և օրինակ ՚ի մաքրուց, թէ որ պահէ յայս առնէն հոգեկիրքն առ յայս գտեալ զնա ոչ զենովքն, և որ սուսն զպատուիրան այ յուսացի ժառանգել զնա ոչ զենովքն, գտնէն պատուիրանացն այ տարագիր ելցէ ՚ի նմանէ, ոչ յայնժամադան. իսկ յետ ջրէնդեղն յայս առնեն դիրք ոբք, Եթե փափեցաւ առ ՚ի մարդ կանէ ձանապահէ դրախտին, վա զի մի և աւսութե՛ նոր արժանացին վա բարզմանաց անօրէնութեն միջն ՚ի գալուստն երկրորդ, որ տայ զնա ՚ի ժառանգութիւն յախտենական, որք արարին զպուղ զնդր, ըստ որում և առա զակին խստացաւ ասելով այսօր ընդիւս իցես ՚ի դրախտին:

Ո յ Եթե ոչ դոր դրախտն, որն և արարին դրախտին զիմարդ. խոս տանսոյ տալ նմա զնէն էն. և Եթե պատուիրան էր դրախտն ոչ ասեն, զո՞ր պատուիրան դնէր աւաղակին մեռեալ գոլով. բայց ոչ է նորա էն՝ որ զէն ճշմարիտ ոչեցացցանեն :

Պ արձեալ ասսացութ տռ հակառակողմն, զի թէ պատուիրան միայն ասէք զոր եղ ան ադամայ, և ոչ ծառ և ոչ պառուլ հարցանեմք՝ զի ՚նչէք պատուիրան այն, յայֆմու գրելցոց, թէ այլ ինչ նորաձեւ. կամ ցոյցէք և հաւանեցուցէք ՚ի գրոց վկայուե, և կամ հաւանեցարուք սուս լինել յամի:

Վ անզի յորով արդեօք ՚ի վասակորաց որք առ մեզս էն զդուշանու հրամայէք ադամայ պատուիրանադրութիւն, անապական եղելց բնութեն և անկարօտ, ոչ վկայէն գիրք. ՚ի պոռնկութէ՛ արդեօք, և ո՞ր ցանկութիւն յանախտականն բնութիւն, ըստ այժմուս և ոչ բնաւ երբէք, այլ ՚ին շիհամական հանդերձեալ էին գալ ՚ի ծնունդ յետ պահէցոյ պատուիրանին, ոչ և մերն ցուցանէ լուսաւորիչ. և որպիսի էր իւրն միայն էր ընդ նմա զոր ան զուգեաց, և ոչ այլ որ յօտարաց. ՚ի սպանութիւն թէրեւս, և ո՞լ համ զորդակին նմա շարժեալ զնա ՚ի բարկութիւն կամ ՚ի նախանձ յօրոց լինի ուղարկութեալ զնա ՚ի բարկութիւն կամ ՚ի նախանձ յօրոց լինի

սպանութիւն. ՚ի գողութե՞՞, և զի՞նչ գողացեալն էր կամ յումմէ՞. վշտ և ոչ մի ինչ կարես յայտ առնել յեղելց պատութրանաց թէ էր ադամայն, յօրմէ՞ պատութրանազնացն էղեւ:

Ա. Համ հասացես և զադամ ոչ այլ օրինակ արանց, և զեւոյ ոչ կի՞ այլ օրինակ ազգի կանանց, և մեք ծնունդ ոչ օրինակացն, այլ այլոց ոմանց ճշմարտից, և զօձն ոչ օձ մարմառոր այս զոր այժմ տեսանեմբ յու տիցն ՚ի բաց անկեալ վշտ խորելցն, այլ միայն զասանայ:

Եւ լիցին քեզեղեալքս ամսութիւն և առասուելք. և կամ հաւանեաց և զդրախտն ճշմարտ գոլ էութիւն նիւթական, տնկել տն այ յեղեմ ընդ արեւելս ՚ի յերրորդումն առուր եղեւ ընդ այլ բուոց և տնկոց, ոոկ վարդապատ ցուցանեն, բարսեղ յօհան եփրեմ և ամ սբքն որ խօսեցան վասն սորին խորհրդոց, զոր երկար համարեցաք զերաբանչւրոցն դնել զըսն առ ընթեր:

Խոկ որպիսաւութիւն նդի սուեղծողն իւրոյ գիտելի՛ է, ՚ի մէնջ միայն հաւատացեալ տունկ ոոկ սոտուգապէս յերկի ՚իներքոյ երկնից իբրև զգլուխ մարմնոյ նիւթական երկիցիս:

Ա. Թէ զի՞նչ կամ մոպիսի, անգիտելի՛ է այժմ ՚ի մէնջ մինչեւ ՚ի փոխումն այսր յաւթուենի. յորժամորք հաւատան թէ է դրախտն, և ըստ խօսաման յուսոյն առնեն զկամս այ արժանի՞ լինին մտանել ուստի ել նախահայրն. իսկ ոքք ասեն ոչ գոլ դրախտ այ և ոչ ագամ յառաջադրոյն ՚ի նմա, ոչ լինին արժանի մտից նդի, այլ փակեսցի ընդդեմ նդի դուռն դրախտին, ոոկ ընդդեմ յիմար կուսանացն առագաստն լուսոյ. բազումն ու նէտք ասել առ ՚ի հաստատութիւն բանիս ՚ի մէնջ և ՚ի հարցն վկայութեանց, բայց այժմ բաւակին լիցի ասացեալքս:

 ուսպ դարձեալ զի ումանք ՚ի մոլար քահանայից զժածեալ գարշահոս պղծութիւն անիծելցն սմբատոյ թռնդրակեցւոց վերատին շարժեն ՚ի կործանումն լսուացն ասելով, և թէ է կեղեցի ոչ շնինեալն է ՚ի մարդկանէ՝ այլ մեք միայն, և մաշոցն գիրք և որ ՚ի նմա կարգեալքն ևն խաչ օրհնել և եկեղեցի և այլքն ոչ են ընդունելի:

Ա. Ծնդդեմ զայսոսիկ և զոյնպիսիս աստղացն յառաջադրոյն հոգացին վարդապէտք ժամանակին, և գրեցին բան իմաստութիւն, և լուծին բաւականապէս զատութիւն նդի. և որ ոք ընթերցեալ է զգիրս երանելոցն անանիայի նարեկացոյ վարդապէտի, որ ընդդեմ անիծելցն սմբատոյ անթերի ունի զայսոցիկ զպատասխանիս. սակայն կարճ ՚ի կարճոյ և համառօս ասանցուք և մեք, զի մի անմեղք ՚ի ժողովրդոց մուրզեացին ՚ի մոլար բանից նդի:

Ա. ոոկ յաղագս դրախտին ասացաք թէ կրկնն է, զի է եռութիւն ճշմարիտ դրախտին, և է օրինակ եկեղեցւոց խորհրդեամբ, այսպէս և զեկեղեցի իմացարուք, զի մի անուն երկուց իրաց եղեալ է, որպէս համատւնք դուռվ միմեանց:

՚ի անզի եկեղեցին յերայեցւոցն ՚ի մերս ժողովրդորդ թարգմանի, ըստ նմին անուն կոչի և ժողովրան, զի է շնինեալն սոտուգապէս սուն այ, յաղագս միանդամ պատուարագելցն. ՚ի նմա որդուոյն այ:

Եւ է մարդու սումար այ ըստ պօլոսի յաշակս սրբութիւն աւաղանին
Ա.

և մաքրութե՛ վարուց, զի զոր զգալի եկեղեցիս առնե՛ բնիքեամբ զհացն և զդինին՝ ՚ի ձեռն քաշանայից մարմնն և արիւն քնի, զնյու և մարդու եղեալ եկեղեցին ընտունի յինքեան ճաշակմամբ :

Ո ՚ի լէ զխորան մովսիսի և զառամարն սողումնի փառքն այ լցին ոոկ և զդեալ է, որք առուեցք և օրինակի եւն պամ եկեղեցւոյ, քասի և ս զսա՞ որ է ճշմարտուի այնմ ստուեցի, փառացն այ տեղի և բասկարան հաւ շատուով իմացեալ լինի, քանզի առաւելքան զտամարն է ասու:

Խակ յաղագս խաչօրհնելոյ զայս ինչ ծաներուք առաքեալցն որք և հոգեկի հարբն որք յետ առաքելցն պայպէս առուեին զիազմեալ խան քառա թե, ՚ինիւթեց ինչ գնեւին առաջն և զնեռու ՚ի վը եղեալ արօթս սատու յանեին, ոոկ տպրը հոգին բարբառել բանս ըստ ժամուն պատահելը: ոոկ զի զգալի նիւթն այն ընկացից զիմանալի զօրութիւն այ . և յետ այնորիկ ապա կանգնեւին յարեւել և հրամացէին հաւատացելցն երկիրպագանեւը:

Եւ յանպիսի խաչից լինեին նշանք մեծամեծք և զօրութիւնք, ոոկ պատմին ՚ի գիրու:

Խակ յօրժամ երեւելի չորտոյն նուշալցան ՚ի հաւատացելցն յաղագս ընդունողացն տկարութե՛, զայս ինչ գեղեցիակէս հնարեցան ՚ի նոյն իսկ ՚ի հոգւոյն շարժեալք, զի զբան հոգեկիր մարդարեիցն և առաքելցն և աւետարաննացն ընթերցցին ՚ի վը յօրինեալ խաչն ՚ի դիմաց նց, և գրեւել պաղասանն աղօթիցն ընթերցցին քաշանայցն ոոկ նոցին սատղայն բերանով, և ջուղլ ք գինուով ընշացեն ՚ինմանութիւն կողահոս աղքերացն որ ՚ի վը առաջնոյ խաչն, և մեռնան զրոշմեացեն յօծումն սրբութե՛ հոգւոյն, ոոկ զի ՚ի ձեռն ընորհաց հոգւոյն որք և նոցին բարեխօսութիւն զուրց զբանն կարդան ՚ի վը և զնունան յիշառակեւն նոյն զօրուի ածային քնակեցէ ՚ի ձեռ խանգնեալնու:

Եւ այսպիսում եղերյ ապս պարտիմբ երկիրպագանեւ ՚ի նմաքնի, ոչ նիւթոյն այլ բանին այ զօրութեն որ անբաժանելի ՚ի նմանէ հաւատացեալ լինի յերկիրպագոզաց:

Խակ որք առանց պայպիսի օրհնութեան երկիրպագանեն, լոկ նիւթոյ և ոչ զօրութեն այ երկիրպագանեն:

՚ի անզի ՚ի ձեռ խաչն բազում կերպարանք են յօրինեալք յերկինս և ՚ի վը երկրի, նաև յանբան կենդանիս և յատայնանկութիւնս և ՚ի նկարս պարագարաց, որոց ոչ առաք հրաման երկիրպագանեւ քանզի զի՞ք ածային զօրութիւն ՚ի նմ, և որ սրարածոյ երկրպագութիւն մատուցանէ ընդ անիծիւք գատապահուեցին զիք որք, ոոկ զկուապաշտան:

Եւ եթէ որ ՚ի հակառակաց ընդդիմաբանէ յաղագս օծման միւռունին, ոոկ թէ աւելքրդ է և անդէպ, ասսացուք և առ այն, և թէ միւռոն ունի զնորհուրդ զօրութե՛ հոգւոյն որք, և եթէ բանն մարմնացեալ է ակիցն հօր և հոգւոյն անկարօտն յամի որ իւր խու եր հոգին ոոկ և հօր, ոչ անպատշամարեցաւ կամ փոքրիւթիւն ինչ կարծիս զիջումն հոգւոյ իւրոյ ՚ի նմանութիւն աղաւնուոյ ՚ի վը ինքեան ՚ի յօրդանան, այլե նուլին հոգւով վարեր յանապատ, և ասէր դարձեալ թէ հոգւով այ հանէ մշէս զդէս, երկ բորդէր ընթեռնոլոյն և զգրեալն յեսպյեայ ՚ի դիմաց նորին, եթէ հոգի ոտն ՚ի վը բարաց իմ, վը և օծ իսկ զիս որքան ՚ի գէպ է և մեզ զմէ նիւթն զոր:

ըստ առնելու ՚ի նիւթականացն՝ ծծանել խորհրդեամբ նշտ, զի զնոյն հոգւոյ առցեւ զօրութիւն:

Ուստի արձեալ լուէ մք ՚ի տղիստաց, որք վիճապահին առ միմեանս յաղագս խորհրդոյ խաչին, ոմակը պաշտելի ասել աղք պատուելի միայն, և ոմակը և ու տղիստագոյնք զանուն այ գնելով նմա ՚ի պատճառու տնհաւ ասսիցն հայ հոյութեան ածս բացառմն ունելով մեզ: արդ և վա այսու ին յայսնի պատառուք զնշամբութին, զի մի ոք մոլորեսցի:

Ե՞ն բնութք միածութին միայն է հօր և Որդւց և Հոգեղոյն որդ, որ յերիս անձին բաժանի և ՚ի մի բնութի և ՚ի մի իշխանութի և ՚ի մի կաման ժողովեալ լինի, որ է անեղ և անժամանակ և արտրիչ նմի:

Խսկ այլք յարարածոց որք ոչ ունին զենութին զայն ոչ կարեն տիրու պէս ունել և ոչ զանունն, ոչ յերկին և ոչ ՚ի վը երկիր. զի անմարինականքն թէպէտ և անմահք էն, այլ եղականք և յետ ժամանակի գոյացեալք, և մարմառորդս եղականք էն և անցաւոր. վը եթէ որ ՚ի մարդկանէ եղակա նաց ուրուք մասանց զնծութին դնէ զանուն աբբարշոտ, ոչ առաջին հէ թանոսքն որք ամբարշոտեցան յայ, զի այս անուն նմա է սեպհական և վայելուք, որ ՚ի վը ե քան զամանուն, զորմէ ասէ առաքեալ զի խաչին նիւթ մի է յեղեցոց ասութ, վը չէ պարտ և ոչ սմա զնծութին ասել զանուն:

Օ ՚ի ածն անուն արարշութին է, և խաչ արարած է և ոչ արարի. այլ արժան է ասել զսա կառք այ և ամոռ, և որքան այսպիսիք անուանին ՚ի գիս. բայց կառք և ամոռ մի այնպէս կարծեր, ոչ մարմանաւոր թագաւորաց, որք երբեմն նստին և երբեմն յանեն ՚ի նմանէ. այլ սա այնպէս հաւասարեալ լիցի, ոչ թէ թագաւորն ՚ի մշտ բազմեալ կայ ՚ի վը սորա, և զերպարշութիւնն և զպաշոն խաչեցելըն քնի և ոչ նիւթեղին աթույն մասուցանելի:

Վանզի ած աներենոյթ է բնութք, և յերեւելի խաչս երկիրպատանէ մք աներեւութին այ, ոչ և հրաման ընկալաբ յառաքելցոն նրգ. և զոր օրինակ մարմանաւոր ազք զարմանւոր նիւթ սորա և զմե տեսանելի անվրէպ. նոյնպէս և հոգւոյ ազք և հաւատովլք զաներենոյթ զօրութին (այ) որ ՚ի սմա միացեալ տեսուք:

Խւ զի ածային զօրութին է ՚ի սմա, յայտնի ՚ի նշանացն և ՚ի ոքանէ լեացն է, զորս ցուցանէ առ հաւատովլմբանեցեալս, և եթէ ոչ միշտ առ նէ և ոչ ամուռք, մի գք յերկբայս լիցի:

Վանզի և ոչ նոյն ինքն քն տայր յամ ժամ և ամուռք զեժկութեն շնորհս, ոչ և գրէ աւետարանին, եթէ ոչ կարաց անդ զօրութս ցուցանել յայտ առնելով և զպատճառն էթէ վն թէրահաւատութիւն նշտ:

Որդ պատճեսցի նիւթ խաչին քնի իբրև զաթոռ այ և իբրև զըւն օրով վանեաց զթնամին մէր զասամայ:

Խսկ պատճուացին և երկրպագութին մասուցւոցի ՚ի սմա, ոչ նիւթոյն ոչ ասցաք, այլ զօրութին այ միացելցն ՚ի սմա անբաժանելի:

Խւ արդ գու հաւատացեարդ այ յորժամ տեսանես զնան, ծանիր և հաւատաց զքն տեսանել բազմեալ ՚ի վը նր, և յաղօմելն քո առաջի խաչին քնի հաւատաց զքեզ խօսակեց լինել և ոչ անբարբառ նիւթոյն. զի քն է

որ ընդունի զերկըսպագութիւնն քո՛ զոր մատուցանես խաչին ; և նա է որ
լսէ զգաղատաս բերանոյ քո և կատարէ զինդրուածս սրոտի քո՝ զոր հայ-
ցես հաւատովլ . և որ անպատուէ զինան կամ հայհցյէ ; զբն համարես սցի հայ-
հցյէ և անդրդել և ոչ զերեւլի նիւթն , և ինմասէ ակնկացի ընդունել
զինդրալին վրիժուցն ընդ խաչահանուացն իւրոց , (և ընդ անհաւատումն ,)
կամ աստ կամ ՚ի միւսանգամ գալստեան իւրում :

 սկ յաղագս օրհնութե և կեղեցւոյ որ ասի՞ ող լուաք ՚ի հակառա-
կորդաց անտի , եթէ չէ բնչպէտս , լի ոչ յառաջնոյն՝ այլ ՚ի վէրջնոց
աստի կարգադրեալ է , և ՚ի հայոց միայն :

՚ նոյն միտս իմացարուք զոր յաղագս խոզին խորհրդոյ ասացաք
(և վա է կեղեցւոյ ,) զի առանց նաւակատեաց օրհնութէ և օծման՝ լիկ տուն
է և ոչ արագաստ և հարմարան բանին այ . և այս ոչ միայն այժմ , այլ ՚ի
հնումն և ՚ի նորումն հաստակեաւ . ՚ի հոգեկրաց անտի այսպէս լինել :

Յ առաջացյն մաքրել հոգեորական երգովք սաղմոսիւք և օրհնութք , և
օծման իշրեւ զցշնոյ և գչարսն . և ազա արժանաւորիլ երկնաւոր իւսապին
հաղորդութե ածաբին խորհրդոյն կատարամեր , ող և զիսրանն մովսի . ի և
զտամարն սողումնին նախ նաւակատեաք և օծման կատարեցին մեծ աշուչակ
տոնիւք , և ապա փառքն այ էջ երեւելազիւս և ելից զնա . և ՚ի նորումն յոր-
ժամ շինեաց մեծն կոստովդիանոս զեկեղեցին են ՚ի ժողովեալ հրամա-
նաւ թագաւորին հարք ուրք , և գերապայծառ տօնախամբութք կատարեցին
զնաւակատին . որեւ նոյն տօն կատարի յեւրաքանչիւր ամի յեկեղեցին քրիս-
տոնէից ընդ ամազգմ՝ ՚ի տասն և չորսն սեպտեմբերի ամսոյ :

Եւ ոչ միայն յեկեմ , այլ յամ սեղիս շննէին եկեղեցիս և առնէին
նաւակատիս , ող և գտանել եւելքի ժամանակագիր յեկեղեցական գիրս
պատունաթեցն , զոր և անուամբ իսկ զառ . ՚ի ծուր փիւնիկեցւոյն նշանակէ
՚ի պողին էպիսկոպոսէ շննեալ եկեղեցի , և ժողովեալ բաղմութէ հարանց
՚ի նաւակատին . յորոց միջն խուել նմին եւելքեայ բան . ՚ի խորհուրդ և
կեղեցւոյ , որ է գրեալ ՚ի նորին քրոց վախճանի պատունաթեց :

Ասկ այն զի զցուցակն ասեն ոչ ընդունելի , ող թէ ոչ ՚ի նախնի հարցն .
այլ ՚ի վէրջնուած ժամանակի ՚ի մաշոցէ ումեմնէ արացեալ և եղեալ ։
սուտ են և ոչ ձնարիտ :

Վանդի ամկարգեալքն ՚ի նմա ՚ի յառաջին հարցն հաստատեալք էին
և որ ՚ի մերոց ըստաւորացն , և է որ յայլոց ազգաց հայրապետաց , ող և էն
իսկ գրոշմեալ իւրաքանչիւրոցն անուանք ՚ի սկիզբն ցուցակին :

Խոկ երանելին մաշոց զբանեալ կանոնն ՚ի մի դիսա
հաւաքեաց , վայ և նոյն գիրք յանուն նր ասացեալ լինին . բայց թէ և նմին
իսկ ոչին մաշոցի էին ասացեալ ամենայնքն զի՞նչ պատճառաւ են անլու-
գունելիք . կամ ցուցեն զինան որ ՚ի նմա , և կամ յատնի առնեն զանձինա
թէ հակառակ են գտի և օրինաց նոր . յորոց բարձրցին ամ ածային շնորհք
որ ՚ի ցուցակի անդ գրեալք են , մկրտութեն լուացումն և ձեռնադրութիւն
ուր , հաղորդութէ կենարար ուր . խորհրդոյն և քրիստոնէաբար թալշումն :

Վ այ դուք ժողովուրդք այ բանաւոր հօտ մեր ՚ի բաց լըրուք
յայդպէսեաց ունարազգեատ գայոց , և զայնպիսին որ հակառակ լինին
ածա

ածային օրինագրութեց հարցն ո՞ր՝ հալածեցէք յաշխարհէ ձերմէ, զի մի օտարացուսցեն զձեղ՝ ՚ի ճշմարիտ աւանդիցն և ՚ի հաւասոցն որ ՚ի քայլ, և մի զրունականից սերմանեսցեն ՚ի վերայ ածային ցորենց բանին ճշմարտութեան :

Ա զայ պատուեր տամբ հրամանաւ ո՞յ զգուշանալ ՚ի հաղորդութենէ այնպիսւացն . և խաղաղութին ո՞յ որ ՚ի վեր է քան զմիսու՝ հաստատեսցի՛ առ ձեղ՝ ՚ի նոյն բնակն յերկնային խաղաղութեց տունողն յու քա (՚ի առ մեր, որ է օրհնեալ յաւիտեան :

 ուաք դարձեալ՝ ՚ի յերկորդ թղթի աստ՝ որ ՚ի ձենջ (գրեալ էր) զումանց, որ զեւափեայ անիժելց և զայլոց հնոց հերձուածուուց շիւլեալ բոցն վերստին արծարծեն, ասելով զմարմինն տն մերոյ եթէ ոչ էր ՚ի բնութեն մարդկան, այլ յառաջքան զինելութի մարդոյն, և նախ քան զյաւիտեանս ընդ ածութեն իւրում . բերելով վկացութի զերեւելն աբրահամու իւրեւ զմարդ և զրտելն և զոտիցն լուացումն :

Եւ այսր հերձուածոյ՝ առաջն հարգն եդին բան ընդդեմ և լուծին զանմութի նց, զոր երկար է զիւրաքանչիւրսն բերել յառաջ . բայց ՚ի մէնջ սակաւ ինչ ասացուք յայժմուս առ այդպիսիսու:

Հաթէ ովզ գուք յուրոց առաքելց և վարդապետաց ուսեալ ասէք զայդ, կամ ցուցեք ՚ի ճշմարտագունիցն զի հաւանեսցուք, և կամ հաւանեցարուք սուտ լինել յամի. զի մի յերկուց անմլիք կայ առաջի՝ զայտոսիկ ասողացն, կամ զգիրս ածաշունըն որք պատմեցին զմարդեղութի տն մերոյ ՚ի վախճան ժամանակի և ՚ի կուսէն նցյ եղեալ՝ սուտ առնել, և կամ թէ ոչ ուսին ցուցանել, ինքեանք ըսբերանեալ՝ սուտ երևեսցին յայտնապէս :

Վերձ արդեօք կարծիցեն դրս զանձինս առ ածային գիտութին՝ քան զորդին որոտման, որ ոչ մարմայ ինչ անուն նշանակեաց յանակզնաբարպ է ութին որդւոց որ ՚ի հօրէ, այլ բան միայն որ զանմարմին է ութին նշանակութի և էջ՝ ՚ի խոնարհ, ապա և զմարմայն ձառէ ասելով, եթէ բանն այն՝ զորմէ ասացի թէ ՚ի սկզբանէ էր առ ած հայր, և ամ ինչ նոլաւ եղեւ ՚ի լինելութի արարածոց, այժմ ասէ մարմին եղեւ և բնակեաց ՚ի մեր:

Ճշ արդ թէ յառաջ էր մարմին ըստ չարեացդ կարծեաց, վն էր ոչ ասաց թէ ՚ի սկզբանէ էր բանն մարմին՝ յորժամընդ հօր էր, այլ յետոյ ասէ եղեւ մարմին . քանզի եղեն և բնակեացն ՚ի մեղ՝ զյետոյ լինելն նշանակէ :

Օ ինչ և առ ՚ի պօղոսէ ասացելցն ասիցեն, եթէ ոչ զհրեշտակաց՝ այլ զյաւակէն աբրահամու բնաւան հարկանէ, ուստի պարս էր նման ամին է զայլոց նմաննել. և դարձեալ՝ եթէ յառաջ խոտացաւ ՚ի ձեռն մարդարէից իւրոց գրովք սրբովք վն որդւոց իւրոյ եղելց ՚ի զաւակէ դաւթի ըստ մարմայ . և դարձեալ՝ իւրեւ թէ յորժամեկն լրումն ժամանակաց՝ առաքեաց ած զորդի իւր որ եղեւ ՚ի կողմէ և եմուտ ընդ օրինօք :

Չինչ և գաբրիէլի ասելն ցիցան, թէ յլասցին և ճնցես որդի, և նատցի յաթուան դաւթի հօր իւրոյ . և եսայեայ թէ աշա կոյս յլասցի և ճնցի որդի :

Ճշ արդ եթէ այլ մարմին էր և ոչ ՚ի բնութեն մարդկան, զիարդ յլա

յղանայր կոյսն և ծնաները։ կամ ո՞պ որդի դաւթի և աբրահամու ծնեալն կուցեալ լիներ։ կամ զիարդ փրկի ը բնութիւնս մեր՝ յորժամ ոչ էր մարմինն ՚ի մէնջ, և թէ նախ քան զինեւլութի մարդոյն էր մարմինն, զի արդ որդի մարդոյ անուաներ զինքն քն ՚ի բազումուեղիս։ մի թէ այլ ոք մարդ յառաջ քան գոտամ եղեալ ասեն և ՚ի նմանէ մարմին առեալ և մարդ յառաջ քան գոտամ եղեալ ասեն և ՚ի նմանէ մարմին առեալ և որդի նոր կուցեալ, ով անմոռուն, մանաւանդ թէ և չարին խաբեուեն։

Խակ էթէ յաղագս ուտելըն առ աբրահամու կարծեն գոյ զնս մարմին, մի թէ ոչ էր կարելի ամենակարօր բնութեն ոյ ուտել իբրև զմարմին և յունեութի զինեալըն փոխել իբրև զանմարմին, զի էթէ ՚ի ձշմարիս մարդեղութեն ՚ի տիրապէս ած խոստովազն զնս, ոչ է ասել ՚ի կախուորաբար մերձեցեալն ՚ի կերակուրմն և յըմիւլսն ծախումն ազականուելըս մերումն, զի՞ւ ապա մնչ յանմարմինութեն էր ասելի է։

Վանդի աբրահաման բնութիւն տիրե բնութե օրինացն, և ոչ բնդն ՚ի ներոյ անկեալ ծառայէ նոցունց ոոպ արարած ըստ որում յեգիպտոս զմի և զնոյն օդ ՚ի միւում ժամու էգիպտոսաւոցն խաւար և խորայէլացոցն լցու յօրինեաց, և զգեւնն սոյս ջուր և նոյ յարիւն, և զըոյն ՚ի բաբելոն երից մանկանցն ցոյն և քաղզէացոցն հուր այլեցոյ. նոյապէս և ՚ի նորումն կուսի մայր լինեւլ և կոյս մանարօինեաց, և ՚ի վը լոյժ բնութե ջուրցն իբրև ՚ի վը ցամաքի ընթանալ, և ՚ի կնքեալ գերեզմանէ ելանեւլ և ընդ փակեալ դրսւանն մուանել, և ևս բազմագոյն զոր պատմեն գիւք։

Իսայ զի ասելի և զնս, զի թէ զըրդի յաղագս ուտելըն զորթն մարմին եղեալ ասեն, զի՞նչ և վ՛ս երկուց հրեշտակացն ասասցեն որ ընդ նմա, որք ոչ միայն անդ, այս առ զովտ կերան և արբին. մի թէ և նորա է բնն մարմինաւորք, և եթէ երկուքն այն յայտ է թէ և ամ երկնաւորքն. և զինդրդ գաւեիծ հոգի անուանէ զնս, ո ասք ասէ զիրեշտակս իւր հոգիս. և հոգին անուն զանմարմին բնութիւնն նշանակէ ըստ տն ասելոյ յաղագս յաւետ անմարմինութեն (այ), և թէ հոգի է ած։

Եւ եթէ հրեշտակ արարածի գողով կերան և շշափեցան լուացմամբ սուից իբրև զմարմին, և ոչ փոփոխեցան յանմարմին բնութէն, և զիարդ անկարութի ոք վարկանի անենազօր բնութե բանին՝ մինչ անմարմինն էր, ուտել իբրև զմարմին ձշմարտապէս և անսապականաբար ծախիւլ կերակոցն իբրև զանմարմին։

Իսազուեկ ՚ի սբց վարդապէտացն խօսեցան ՚ի բանս իւրեանց ընդդէմ զայսպիսիմն ասողաց, զոր երկարապատումէ զիւրաբանչիւրոցն դնեւլ բանս ՚ի լուծաւմն դոցա. բայց զիմոյն միայն նշանակելով զիեծին ասէ մ գրիգորի ած արանի, և զամցւն համարեցաց ասել ոոպ ՚ի միոյ հոգւոյ շարժեալք, զոր և ասէ իսկ յաղագս այսր խնդրոյ այսպէս. յառաջագոյն ասէ ոչ մարդ, այլ ած և որդի միայն և նախաքան զյաւիտեանս անսաւոն մարմոց և որքան բնչ մարմնոյ է, իսկ ՚ի վախճանի և զմարդն է առ վը մերոյ փրկութե։

Տիս զի միով այսու բանիւ լուծանէ զըովանդակ մոլորեցոն զկարածիս. անխաւան ասէ մարմնոց և որքան բնչ մարմնոյ է, եր յառաջ քան զայ ւիտեանս և բան միայն և որդի. զի՞նչ այլեւս պարզ և յայտնի ցցցք բանից, որովք վանէ իսպան զիմոդնելոցդ մոլեզնութի, որով բաւական է ասաւս այս ՚ի բաղմաց լողաց, իսկ որք ոչ կամիցին լսել, թէև բիւրուց բեկա

ըանոլք հնչեցէ ալ լինին բարբառք՝ անլուրք են, այլդուրք որ սիրող էք լսել զշմարտութին՝ պատկան ծաներուք, եթէ ոչ մարտինոյ բնութի էր ընդ որ գւոյ նախքան զմարդանալն, մի լիցի ասել զայս կամ կարծել ուղղափառ մոտց, այլ զայս միայն ասեն գիրք ո՞չք, եթէ խորհուրդ մնօրէնութեանն քի յառաջըան զյաւթուեան ծածկեալ էր առ շրբորդութին՝ ըստ առաջ քէջ, եթէ խորհուրդն որ ծածկեալն էր յափուեանցն և յազգաց, այժմ յայտնեցաւ ՚ի ձեռն էկեղեցւոյ բազմազատիկ իմաստութին ոյ, բայց կատարեցաւ գործով ՚ի վախճան ժամանակաց ՚ի դարուն վեցերորդի, որոյ օրինակքն յաւալագցն տղաւորեցան ՚ի սկզբանէ լինելութե մարդոյն միջն ցգալուստն քի, և այս վստահ սորբին խորհրդոյ պատկան ևս շատ լիցի:

սասպուք և յալակս պանցիկ՝ որք զեանին էութին միայն ասեն թանձ բանալ յորովայն կուսին իբրև ջուր սառուցեալ, այլ ոչ զմարդ կայինս առեալ բնութի և խառնեալ Ը հիգեան, և այս հերձուած էւտիքեյ:

Դարձեալ և արիստականացն, որովք յածութին զարդարնան կամին մերձեցուցանել ո՞ղ և նախ ցուցաք. և սոցուն պատասխանի բաւական է յառաջ ասացեալ բանդ՝ որ ՚ի ըստծումն ասողացն, եթէ յերկնից եւեր

զմարմինն, առ որս ասուք և զայս ևս,

Օ ի թէ ՚ի զաւակէ աբրահամու և գաւթի էր, ո՞ղ առաքեալքն և աւ էւտարանիցն ցուցանեն, զիարդ կամ յերկնից բերեալ ասիցքէք զմարմինն, և կամ ածութեն միայն թանձբանալ առանց բնութե մարմնոց. ո՞ւմ ապա աբրահամը և գութիթ նախահարք, մանաւանդ էթէ Եօթանաներորդ նա հապետք՝ ըստ զուկայ ազգաբանութեն, եթէ ոչ մարդկային ունէր մարմին:

Խակ եթէ ՚ի բանա ածաբանիցն յօհաննու և գրիգորի մոլորդին դուքա յուղեղ կարծեաց, զի ան ասէ՝ բան մարմին եղեւ. և ոմն թէ անմար մին մորմնանց, բանն թանձբանաց. զայս յաղագս անձառ միաւորութե բանին և մորմնոյն ծանիցեն ասացեալ, և ոչ վստահ թանձբանաց և ՚ի ձե մարմնոց լինելց ածութեան:

Օ ի թէ պատիսի մոտք էր ասացեալն ո՞ղ կարծեն, զիարդ գարձեալ ՚ի նոյն ձառի ասէ գրիգորիս, յիւր կերպարան գոյ և մարմին զգենու յա ղագս մերոյ մարմնոց, և հոգի իմանալի յաղագս իմոյ հոգւոյս խառնի, և ամ լինի բայ ՚ի մեղաց մարդ ծնեալ ՚ի կուսէ ըստ մարմնոց և հոգւոյ. և դարձեալ ասէ՝ և կեկալ ած հանդերձ առեցւ լովի մի յերկուոց լովդիմա կաց՝ հոգւոյ ասեմ և մարմնոց, յորոց մին ածացց, և մին ածացաւ, ովկնոր խառնման, ովկանչելի խառնուածոյն. որ էրն լինի, և ստացին ստացանի, և անտառնելին տորեալ լինի միջոցաւ հոգւոյ ածութեն միջնորդելով և մարմնոց թանձբագունի:

Եւ բերք են պատիսի ասացելոց յեղանակք սորբն երանելոյ և ամ որդց, որովք հաւատակը եթէ ձշմարտագես և առանց կարծեաց առ զմերս բնութիւն ՚ի զանգուածէն աղամոյ ածն բան, որպէս զի նմանեան զնմանն փրկեսցէ :

Խակ առ այսոսիկ՝ որք յաղագս ասելոյ ՚ի գիրս զորդւոյ յորովայն կուսին և ՚ի ծոց հօր, ՚ի խաչին և ընդ աղմէ նորին, ոչ աստուածութեամբն միայն ասեն զայս, ո՞ղ և էն ձշմարիտ, այլև մարմնովն նոմիգրան զհամբառնալն, ան մարմէ

մարթն էր խոսել կամ տալ պատասխանի յաղագու անմասն յիմաստից ողի տուժեն, բայց զի մի և այլ ևս ափառագոյք մզլրիցին ՚ի բանից նոյն ասացաք ինչ փոքր ՚ի շանէ :

Վայ ամբիշէ կարելի է, զի արարի է բառ-թեց էից և ոչ ըսդ նործ սոս բանի, բայց թէպէտ և կարէ զամ, այլ ու միտ և յամի ընդդէմ բառութեց առանց տապահի ապրեցու ներկործէ ։ Ըստ որութենի ՚ի հնուան կարութեց և առանց տապահի ապրեցու ցանել զնոյեանս ՚ի ջուրցն հեղեղաց, բայց զի մի դատարկասյի դործ իւ մասութեն ըստ իմաստնոյն՝ լաստիւն այնու ուսոյց մարդկան զարհեաս նա ւագործութեն ։ և գարձեալ զի անպատասխանի լիյին տեսողք հարիւրամեայ գործ տապահին, որովք ոչ զաջացեալ կործեան :

Այսօր էր և զօրդին ինչ ոչ մուծանել յեզ բապան և հաճել, և այս ժառանգեցուցանելնց զերկինն աւետեւայ, այլ անդասին մինչ էին հարբն հանդերձ յակութան առ քանանացւովլին կատարել զիստումն աբրահամ մու ։ բայց յաղագու մեծագունի պամսէլեացն և խորհրդոցն կատարման, թոյլետ յովսկիայ վաճառել յեզ բապան, (և յակութ որդւովլին հանդերձ թվանել անդոր,) որովք ամենայնքն և իրը և խորհուրդք ՚ի լուսն էին :

Աստ այսմ և ՚ի տնօրինական խորհուրդն, երբեմն զի գերազանցեր քան զենութիւն յորժամ զայն ինչ տեսաներ յօդուտ մարդկաս, և երբեմն զի հերազանցեր

զի հետեւիւր բնութեն մինչ այնու շնորհ զիսեսողն :

Ո՞գ ՚ի կուսէ ձնանիլու գերագոյն էր քան զենութիւն, և կաթամբ կե րակինն հետեւ ումն էր բնութեն ։ քանզի կարօն էր և առանց կերակրելց կեալս բարեկան հետեւումն էր բնութեն, զի կարօն էր ՚ի միում ժա ։

Վայ հասակա հետեւումն էր բնութեն, իսկ ՚ի տղայական տիրու անձարան զօրութեցն մու յայր կատարել լինել, իսկ ՚ի տղայական բարբառքն, աստելն երեւումն, լուսոյն փայլելն առ հովութն, հրեշտակացն բարբառքն, աստելն ընթացքն, մոդուցն ընծայութերութեն, և այլն ամ ՚ի վերբան զընութեն :

Քաջզնուլն և ծարաւելն հետեւումն էր բնութեն, այլ յորժամ կամէր և ոչ ակամայ բռնադատութեն ՚ի կրիցն ըստ մեզ արասոյն էր բնութեն :

Զարցարին մարմնավլ և մեռանին հետուանին էր բնութեն, բանզի մեր է այս մերհասկան, որովք եցոյց եթէ մարդ եղա չշմարիտ, իսկ ՚ի չարքարանսն անչարքարին համար անութեն և ՚ի մահուն անմաս և իշխանաբար յառնելն գերագոյն էր կրիցն էր բնութեն ։ մարդկան, այսպս իման ինձ և յաղագու այր խնդրու ։

Քանզի շրջին ընդ մարդկան մարմնավլն ՚ի ծննդենէ մինչև յարութիւն հետեւումն էր բնութեն, զի և մեր ՚ի ծննանելցն մերոյ մինչև յմահ անդաս անդ ՚ի յերկրի շրջին, և յետ յարութեն մերոյ ունիմք խստումն ՚ի յերկինն իշխանաբար յարանալց մարմնավլ ։ իսկ անծութեն յերկինն լինել և ըսդ ամ արարածաւ ՚ի վեր էր քան զենութիւն ինուրինաց, և ոչ թէ անկարելի էր նմանաթեր անութեն իւրում և զմարմինն իւրու ունել յերկինն ։ կարօն էր և զայս առնել ամենազօր բնութեն, այլ չեր ինչ առ ՚ի պէտա մարդկան նախն քն զմեռանին և զառնելն վերահամբառնալ յերկինն ։ և զիրս որ ոչ էր պիտուայու հասար սկաց բնութեն ։ նա ոչ կատարեց, զի և ոչ որ ՚ի մարդ գարեիցն մարդարեացաւ առնել նմա զայս, և ոչ յառաքելցն ոք պատմաց, թէ է լոյլ յերկինն մարմնովնախ քան զիլերանալն յանդիման անցն ՚ի լոյնէն ձիթէնեաց, և յառաջ քան զիս բառանալ յերկինն մի թէ ոչ էր հայր ընդ նմա և հոդին ՚ի յերկիր, այս ընդ նմա էր, ոոպ և ինքն իսկ ասէր ; չէ մեռ միայն

միայն զի հայր իմը լուդիս է, և հայրն իմ որ յիս բնակեալ է, նա՛ գործ է զգործ սըն, և հոգւովն վարեալ յանապատ, և հոգւովն հանեմ ես զգեստ, և վշտ. ալ ՚ի լուրմէ՛ ասաց առեւք. հոգի ՚ոք. քանզի ուր հայր է, ընդ նմին և որդի և հոգին, և ուր որդին՝ անդ է և հոգին և հայր, և ուր հոգին ՚ոք՝ անդանօր և հայր և որդի. և եթէ այս այսպէս է, զի՞նչ պէտք է ին մարմնոյն և լանել յերկինս նախ քան վեստրիդր ոյն կատարումն:

|| ՚ոյ թէպէտ և ըստ ածութեն անբաժանելի հաւատակը զրդի ՚ի հօրէ և զհայր յորդոյ յերկինս և յերկիր. սակայն ըստ մարդկութեն յետ կատարման տնօրինական խորհրդոյն վերացաւ և նատաւ ընդ աջմէ մեծութեանն ՚ի բարձրաւնս, ըստ ասելոյ մարդարէին ՚ի դիմաց հօր առ որդի նիստ ընդ ամիշ իմմէ, մինչեւ եղից զջնամին քո պատուանդան տոից քոց. յորում և ՚ի հրեշտակաց երկրպագութիւն ընկալաւ մերս բնութի, այն որ ՚ի դիմաց կոխան եղեալ էր յառաջադոյն:

Եւ գհուե մք զի յաղագս բանի փրկչին մերոյ գայթադղին երկրպին դոքա զի սաելով տն՝ ոչ ոք ելյարկինս, և թէ ոչ որ էջն յերկնից որդին մարդոյ, նոքա մոլորին որ յերկնից բերեալ սաեն զմարմինն. իսկ որ զինի բանին դարձեալ թէ՛ որդին մարդոյ որ էն յերկինս, նոքա ողբ զմարմինն ընդ ածութեն սաեն լինել առ հօր ՚ի յերկինս նախօքան զհամբառնան. և ոչ գիտեն թէ այս բան և ողբ նման սին յաղագս անձառ միաւորութեան բանին և մարմնոյն ասացեալ են ՚ի դիրս, ոոկ և մեկնեն հոգեկիր վարդապէտը եկել զեցոյ:

|| ՚ոյ և նզոլբեցին զայնոսիկ՝ ողբ բաժանեն զանուանան տն մերոյ ՚ի միմեանց, զոմանս ածութեն սաելով և զոմանս մարդկութեն, ոոկ և յայսնէ կիւրեղ աղէքսանդրացին՝ մի յերկոտասան նզովիցն զայս դնելով. եթէ ոք սաէ՛ որոշէ զբանս աւետարանչացն, զոմանս սաել ՚ի դէման ածութեանն և զոմանս ՚ի դէման մարդկութեն, և կամ զանուանս փրկչին մերոյ որ ՚ի դիրս, զանձալցիւուչ ածութեն, և զմարդկաբարսն մարդկութեն յետ անձառ միաւորութեն, նզովեալ լիցի :

Կանզի բաժանողքն՝ մարդ և որդի մարդոյ մարդկութեն սաեն, և ած և որդի այ ածութեն, և զայսն մի ըստ միջէ՛. իսկ որ միացուցանեն՝ անխորաբար դնեն ոոկ պատահէ, զանձայինս մարդկայնոյն, և զմարդկայինս ածութեն անպայնոյն, ըստ որում և ինքն տրն ուսուցանէ զմէշ այսպէս ասելով լի՛ բնիւան. զի որդի մարդոյ անուանէ զինեալն յերկնից, յորժամորդի այ միայն էր՝ անխոնն ՚ի մարդկային բնութէ, ոոկ և դարձեալ սաեր առ նիկոդիմոս, թէ տեսանիցինք զրդի մարդոյ, զի ելանիցէ՛ ուր էր զառաջինն. և ահա յայտ է՛ զի յորժամէր յառաջ ընդ հօր, ոչ էր որդի մարդոյ, ոյլ որդի այ, բայց զանորիշ միաւորութիւնն նշանակէ այսու. և այլ ևս բազումք որ ՚ի սոյն յարին բանք ՚ի տնէ սասցեալք և յառաքելոցն և ՚ի հարցն որք՝ յաղագս միաւորութե պատճառի սասցեալք են և ՚ի դիրս եւ դեալ. և այս վոս սորին բաւական է առ ՚ի ցոյց:

 ՚ոկ զայնոյիկ զրորոց գրեալս էիք՝ ողբ զանմարմին բնութիւնն այ ՚ի մարմնոյ նմանութի ձեւացեալ սաեն, աչս և ականջս, ձեռս և ոսու, և զայլսն ևս ՚ի զայուութեց և յանդամոց ունելով ըստ մերումս. աւելորդ էր իբ.

պատասխանի առնել յաղագս թանձրամբ անմուռթե նց, բայց վե հոր
ցովացգ զաշմարտութիւն իմանալոյ ասասցուք սակաւուք :

Ա մենայն որ մարմին է՝ զգալի է, և որ անմարմին է՝ իմանալի է: և զգալի
այն ասի, որ ընդ զգայարանացս ՚ի ներքոց անկանի, կամ ընդ ամենեքութիւք,
կամ ընդ ումարթք, կամ ընդ մով. իսկ որ ոչ է ըմբռնելի և ոչ միում ՚ի հրն
դից զգայարանացս, ոչ է և ոչ կոչ զգալի, այլ է իմանալի, այսինքն հոգւոյն
միայն զգայարանօք իմանալ թէ եռութիւն մարթիտ է, բայց բնութեն որ
պիսութիւն անցած է իմանալաւացն ՚ի զգայնոց և եռութիւն որ ոչ զգալի է, այլ
անմարմին և իմանալի, ոչ է ՚ի նման և ոչ ինձ մարմնական, ոչ ձև և ոչ չափ և
ոչ գոյն և ոչ ձայն և ոչ որ ինձ մարմնոյ իցեւ:

Եւ այս իմանալի և անմարմին բնութեն ծայրագոյն և բնաւորապէս
ունողնախ և առաջին ածութիւն է, երկրորդ յետ այ երենայնոցն բնութիւ
և հոգիք մարդկան. բայց որդան ՚ի մէնջ հրնչառք, այնքան և առաւել ևս
ածային բնութիւն ՚ի հրեշտակաց է անգիտութիւն և անհաս:

Եւ արդ եթէ նց որ արարածք են ոչ է ասել ձև մարմնոյ կամ զգայա
րանք վե անմարմին թէն, գիտարդ ոք յանցային բնութիւն ժպրին մերձեցու
ցանեն զայտիրիսն ՚ի յաւեւ անմարմին և անորուկ է ութիւն:

Իսկ եթէ յաղագս ՚ի դէմ մարմնոյ ձեւացույնելոյ դրոց զանմար
մինան մորդին գոքա և ծանիցեն զի ոչ եթէ ձև անմարմականացն կամ
զգայարանս այնու դնեն, այլ զի մարմնաւորացս ՚ի ծանօթս գոնէ փոքու
ինն բերցեն զննալպինան :

Ո վ թէ զննուես ուրուք ՚ի նիւթական շնուռածոց ինչ կամ զիլլարաց
աշխարհին ոչ կարելք յայտնի տալ զցցյց տեսւեանն ոչ տեսեցելցն, եթէ ոչ
օրինակաւ յորց տեսեւալն իցեւ նշանակէ, զինդրտ ապա զանմ բնութենէ
զրոմէս ասէն առաքեալ, եթէ ոչ որ ետես ՚ի մարդկանէ, և ոչ տեսանել կա
րող է, անհնար եր ճառել, եթէ ոչ նիւթական ձեռվ որ մեզ գիտելին է
տապաւորեին զբանն աչս ասելով և ակնանջ և զայլ ՚ի զգայարանաց, թէպէտ
և այլարանարապ և ոչ ոոց են ասացեալ լինին այսորիկ. զոր և մարդարէն
յայտ աւնէ ասելով, աչք նորա ՚ի տնանկա հային, և արտեւանունք նորա
քննեն զրդիս մարդկան :

Եւ թէ մերումս ամին նման էր, զի՞նչ է առ մեզ իմաստութիւն ար
աւեանաց, զի քննել կարից զմարդիկ. ոչ ազաքէն մաղլ է սա անկենդան
պահապան բբաց, յայլ մշ շարժեալ և ոչ ինքեւամբ:

Ո յլ աչք այ ասէ զննամ ողորմութեն որ առ երանեալ ՚ի տնէ աղ ա
քասոս հոգւով. իսկ արտեսանունք զքննութիւն դատաստանին որ առ մեղա
ւորս և ամբարիչոտ, աստ տեսանելով զամ և պահելով, և անդ դատելով և
հատուցանելով. յայտ արարեալ թէ ըստ նուռազագունից մազոյ արտեանացն
առնելոց է քննութիւն ած մանուց կրից որդւոց մարդկան որ առ խոր
հուրդս և բան և գործս յաւուրն դատաստանի, ըստ առաքելոյ զի ասէ
թէ յաւուր յորում դատի ած զգայարանիս պատից մերոց թէպէտ և այժմ
անհնազանդ եղեալ զայտ իրապանչեւորք ըստ կամաց իւրոց :

Իսկ ակնանջ այ ասացեալ է յաղագս լւելոյ զարօթս նըց, ոոց ասէ
դատիթ, աչք ոոն ՚ի վը արդարոց, և ակնանջ նը յաղօթս նց:

Եւ զի մէն այսպիսի նիւթական զգայարանկ նորայն, ոոց մերս և ասէ
իդ:

Պարծեալ յալրում վարին, մի թէ որ անկեաց զունկն իհքն ո՞ւ լսիցէ, կամ որ սաեղծ զակն ինքն ոչ տեսանիցէ. յայտ առնելով թէ այլով կերպարանաւ է նորայն տեսութիւ և լսողութիւ, և այլվ մերս. քանզի մեք իբրև ընդ պատու համա տեսանեմք, և լսեմք ընդ զգայարանս, և յորժամտպա վամփրն անտես մետք և անլուր. իսկ նա միշտ տեսանէ և լսէ, և տմիշ և զամկն յամ ժամ. զրոմէ և մերն լուսաւորիչ ասէ, թէ ած ամիշ ընւրէ, տմիշ տեսն է. մեք զմերձակայս միայն տեսանեմք, իսկ նա նասիք իթերօքէս և հոյի յանդունդ դրս, և ի բարձունս բնակիւ ալ և զիսնարհս տեսանէ. մերս ոչք զորտարդյու մարմնոց միայն նկատ, և այն զսակառուց, իսկ նորայն ոչք միայն զերեւին այլ զծած կեալ խորհուրդս սրոից և զերիկամանց զամցուց, ըստ որում և ասեր առ ասման էլ ոչք տեսանէ մարդ՝ տեսանէ ած, զի մարդ հայի յերես, իսկ ած ինիքս. և ոչք միայն զեղեալս, այլ զանդործս իմ տեսմին այլք քո.

Խսի և բերան այց, ըստ այնմ թէ՝ բերան ոն խօսեցաւ զայս, այլ ոչք ըստ մերումս, զի շնչարիորս լեզուաւ և մակալըզուաւ, չրթամիք և աստա մակըք յառաջ բերան է ձայնի, զի բանն և բանաւորացս ստեղծին ոչք հարուսանյ նիրթական հիջ գործ արանաց. քանզի թէ անմարմնական զօրուիլն որք արարածք են այց և սպասաւորք՝ ոչք ունկելով զգործ արանս մարմնոց խօս սեցան ընդ մարդիկ իթ լըզու մարդկեղէն. զի հիջ է անկարութիւ ասել զայս զարարէն ամիտ, այն որոյ բանին երկինք հաստատեցան, և ինքնն ասոց և եղէն եղէ ալքս, հրամայեց և հաստատեցան. այլ զի բերան ասեն նմա և բան, զի յայտնի արացեն մեզ զանհասական իմաստութիւնը, որով գոյացան ամ արարածք, ըստ իմաստութիւն թէ՝ ած բմաստութիւն հիմունա արէ երկրի պատրաստեց զերկին հանմարով և զանդունդս խորհրդով.

Խսեն և ձեռք այց ոչք ոպակ մերս յառաջ ձգեալ իթ մարմնոց ուկերոք և ջըզ, մորթուզք և մարմուզ յարմարեալ և պնդեալ, այլ յալզգու արարցագործութեն ըստ ասելոյն, ոչք ձեռն իմ արար զայս ամ. և ձեռք քո արարին և ստեղծին զայս. և թէ տեսից զերկին զգործս մատոնց քոց, զաւոնին և զատուլց՝ ոպակ և մեք սովոր էմք զմեծագոյնս իթ գործոց ձեռքօք յօրինել, և զմանունն մատարմիք.

Աւ զի հասեմիք առ այց զայտոմիկ, ուր զի և զմենջ որ մարմնաւոր է մը անունն անդամոց և զգայարանաց, որ ոչք զգալը ացամ այլ զիմանալը ոյն նշանակէ, բառորում և գաւիճ ասէ՝ սիրու իմ և մարմին իմ ցնծ ասցէ առ ած. և զի հիջ է սիրու, և թէ ոչք մարմին, ասա զիարդ ընդ սրտին յաւելու զմարմին, որով յայտ է՝ զի ոչք զայտ սրտի ասէ, այլ զիոդւոյն. և դարձեալ աչք իմ յամ ժամաւու տր են. և մարմնոց աչք զիարդ հնար է իթ տեսութեն անդ լինել յամ ժամաւու, և ոչք մի վայրիկեան ժամու. զի ապ մինչեւ յաստեղս միայն հասանէ, բայց հոգեոյն աչք կարելի՛ և ըստ մաքրութեն չափոց, ոպակ երանին իթնէ պէքն սրտիւք և զած տեսանել. և այլ ոնն ասէ, յաւել ինձ ունին իթսէլ. յայտ է՝ զի ոչք զորմէ ունելոն ասեր թէ յաւել, այլ զոր ոչք ուներ զանիւթականէն նշանակէ. և դարձեալ դաւիճ ոտն իմ կացցէ յուղութեան. և մարմնոց սոխիք յուղութեն կալ, այսինքն անշարժ յօդուածովք և առանց կրինելց՝ անհնար է. այլ թէ և եր հնար ոչպահանձէն օրէնք այց զայս առանել որովք իմանամիք ոչք զմարմնոցս ասել ատից

տուց՝ այլ զհոգւոյն, ուղղել և անսայթաք կալ ՚ի պատուի իրանս այ . և բնը ըք Են այսպիսիք ասացեալք ՚ի հին և ՚ինոր կոռակարանս

Լու արդ է թէ առ մեղ և որք մարմառորդ է միք ; ասին անուանս եւ ընելի անդամոց, և զաների ութէ Նշանակէ, զի՞ն զարմանալի յաղագս ան մարմական բնութէն այ իմանալ զայս : թէ ոչ այնու՝ զի՞ ասեն գերք ան ու անս անդամոց և զգացարանաց նմա , ըստ մարդոյս ձեռոյ և նմանութէն ան պարտ է իմանալ զնա : այլ գերազ ոյն ամենայնիւ քան զնիւթականաց ձեռ և զնանութիւն :

Ո ՚ի թէ զիկառան զրդ պատրաստեաց ած սիրելեաց իւրոց՝ ոչ աշաց տեսանելի ասոց առաքեալք և ոչ ականաց լսելի և ոչ մտաց մարդոյ քըն նելի . ափս զընութիւն այ որ արարոցն է այն հիմառաց և տուօղ, զիսուր ք ժպրհից ՚ի ձեռ հողեղինիք և ՚ի կերպարան իջուցանել :

Խակ որ յաղագս բանին ասացելց, թէ արոր ած զմարդն ՚ի պատկեր իւր . ըստ մարմայս կերպարանաց կարծեն զամացեալն և ոչ ըստ հոգւոյս, յիշ են ընդ սխալնոր . քանի զգոյական բնութիւն մարմանոյս անբանից կենդանեաց և ոչ այ է նմանակից ամրդու :

Ա ՚ո զի մարդն անուն որ է մարթուն, այսինքն իմաստուն, ոչ մարմայս է, այլ հոգւոյս . և մոլիկս զմարդն ասէ թէ արար ած ՚ի պատկեր իւր՝ որ է հոգին, և ոչ զմարման . և տրն զմարմանոյն ասէ, թէ ինչ ոչ օգնէ, հոգին է որ կենդանի առնէ, լոյ և հազըրդ այ հոգիս մեր է, անուամբ և պատկերաս և ոչ մարդն . անուամբ՝ ըստ այն թէ հոգի է ած և պատկերաս յաղագս անձնիշխանական բնուեն, զի ոոկ ած իշխան է ամեղերց, և զրդ ինչ կամի՛ առնէ իշխանաբար յալարածու իւր, և ոչ որ ընդդիմանայ եղեն ՚ի նմանէ . նոյնոքս և մարդու իշխան է ըստ հոգւոյ անձնն իւրոց կամաց, զի զրդ ինչ կամի՛ առնէ, եթէ բարի և եթէ չար . և ոչ ՚ի բարին բըռ նաժատի յոյ, և ոչ ՚ի չարէն ակամայ ձգի ՚ի չարիս . այլ յոյ կողմն հակամիտէ յօժարութիւն կամաց իւրոց և սիրէ՝ զայն գործէ, եթէ զըարին և եթէ զըարն, լոյ և վարձն ընդ բարեացն և տանջան ը չարեցն ընդունելոց է :

Ո ՚ի եթէ ոչ էր անձնիշխան՝ ոչ վարձն ընդուներ և ոչ տանջանս, ոոկ և ոչ անբան կենդանիքն . քանզի նորքա բնութիւն քերին յորս ունին՝ ՚ի ցան կանան և ՚ի սրտմուականն . և ՚ի կերպարականն և յանձնայնն, և ոչ անձնիշխան հոգւոյն կամեք ոոկ և մարդու, ըստ որում և մերս մարմին ոչ անձնիշխան ոոկ և հոգին, այլ ընդդիմանութիւն բնաւորական կարեաց, ոոկ և անսանցն բնութիւնք, զի ախտանամբ մարմանը և մեռանինք ոոկ և ոչ կամիմք, բայց հոգւով եթէ կամիմք ոչ ախտանամբ և ոչ մեռանինք . լոյ զի մեղքն ախտացուցանեն և մեռուցանեն զհոդիս . և եթէ ոչ մեղանեմբ անախտ և անմահ զահեմք զաս ըստ ոոցն այ որք պահեցին և ուսուցին զմեղ :

Որդ այս է որ կարձառօտ և բովանդակ ունի զմարհուրդ ասացելց բանին, և թէ ըստ պատկերի այ արարաւ մարդն . ոոկ զի ըստ հայելոյ օրինակի մարուը պահելով զիիրու և ջնջիք ժանդոյ մեզաց, և միշտ առ ած նայելով և ած ՚ի մեզ, զգեղեցկութիւն սկզբանապին մերոց այ ՚ի յոդիս և ՚ի միտու մեր նկարեմք, և այնու լինիմք նմանող այ և պատկերակից . ինկ որք մեղք ժանդապուշանեն զոդիս՝ ոչ կարին զրդր ածութէն յինքեանս կերպարանել, ոոկ և ոչ անմաքուր հոյելեաւ զգեմ երեաց որք կարե մեհսաւ :

ներէ

ՆԵԼ. և այնպիսեացն ողիքն ոչ լինին կերպարան այ, թէպէտ և մարդիկ են
բնութիւն, այլ չարին զոր օփեցին:

Ան և այլ ևս խորին իմաստը բազմապատճեթ ՚ի գիրս յաղագս այր
խորհրդոց ասացեալք, զոր ոչ է ժամանակ զիւրաբան զիւրսն դնել ՚ի բանա
յացն՝ առ ՚ի յոշ լինելոց ձանձրութիւն լսողաց. այլ այս այնքան ասացաւ, զի
ծանիցիւք զջմարտութիւն եթէ յաղագս հոգեցոց ասացեալ եղեւ մարդո
պատկեր այ և ոչ վա մարմնոյս, ոոկ և ամ գիրը ածաշունք ցուցանեն:

Իւ դուք ՚ի սին հաստատեալք՝ ՚ի բաց գարութալիք վասելիս ձեր ՚ի
թիւր և ՚ի մուսար բանիցն անիմաստիցն և մոլորելցն, զի և ասոի կենքոս
խաղաղացեալք հոգւով արժանին եղիջիկ հասանելուղի զհաւատով և բա
րի գործութելք յանդոյթ և ՚ի խաղաղ նաւահանգիստն խոստացելց բարեացն
՚ի քոյ յս ՚ի տոր մեր, որում փառք և զորութիւն յաւիտեանա յաւիտեա
նից: ամնէ,

Տեսն ՚ի, երսիսի հոյս ի ամոզիսոտ գրեւ բան գիտութեալն առ վասնիւթեալն հորը
նուն ուս յանբորեց ունց նախութեալ ելուն, զոյ ծոնուցին նուն գրուն:

Անկալայ զգիր թախճանաց զախտացելցդ մարմնով զուրուկ անուշ.
նելոցդ՝ որ յեգեսիս քաղաք, և լցաք արտասունք յաղագս պիտ
պէս հարուածելցդ մարմնով, որ է յանդննելի գատաստոնացն այ, այն որ
չափով և կըսով բաժանե իւրաքանչիւրուն զօգտակարն, թէպէտ և մար
դիկ ոչ իմանան՝ զառողջութիւն և զախտաժէտութիւն, զմեծութիւն և զիգրիկութիւն,
զիարթմանութիւն և զաղբառութիւն. ոոկ և ձերդ տկարութիւն և անբուժելի
ցաւք մարմնոյ ոչ այլ ուստաքելք քան թէ ՚ի հրամանէ և ՚ի կամացն այ:

Խոկ այնոքի որ խորովցուցանեն և զըսւնեն զնեզ անյուռսութեան
բանիւք, և վէրս ՚ի վը վիրաց և ցաւս ՚ի ցաւոց յաւելուն, ոոկ ՚ի գրելցոս
ձեր ծանուցաւ, անտեղեակ են իրաւանց բարձրելցն և արժանաւորս պա
տուհասի մեղանցեն, թէպէտ և ոչ իմանան, որ ըստ բարեկամացն յորբայ
շարժէ ՚ի վը ձեր ստնց զայնպիսիսն, զի ոչ միայն մարմնով, այլև մօոք ևս
տանջնեցէ զնեզ, ունայն ՚ի միիթմարութեցն մեծի յուսոյն առնելով որ
կայ ձեր առաջի:

Ոոկ և յոբ ոչ այնափ խոցումն ընդունէր ՚ի յոգին ընդ որդեւոցն և
ընդին կորստեան և ընդ մարմնոյն վլրաց, որքան ընդ բարեկամացն և կնուն
զայրացուցանող բանից, զորս յորդորեր սանց վիճել ընդ նմա. առ որս ասէր
թէ բժիշկը մեղանական էք դուք և ողջացուցիք չարեաց անքն, և զիջի՛
ձեզ համբանալ և համարեալ լիցի յարդարութիւն. և զի ընդ դէմ կամացն այ
խօսէին առ յոբ բարեկամ նը, յայտնի է յայնմանէ՝ որ ՚ի կատարումն փոր
ձութեցն ասէր ան առ նն, զի թէ ոչ էր յոբայ ծառայի իմոյ ազմօս ա
բարեալ վը ձեր՝ սատակեալ էր իմ զնեզ զվա անիրաւ խօսելց զնմանէ:

՚ի անգի սովորութիւն է ասնցի, զի յորժամ այլով հնարիւք ոչ կարէ խօսի
տել զառաքինի հոգին ՚ի ճշմարիտ յուսոյն որ առ ան, գտանէ զոմանս ՚ի
մարդկանէ թէրի ՚ի հաւատոց և տոքէտ յիմաստութիւն գրոց, և ՚ի չար գան
ձուց սովորց նց խօսի զայնյուսութե բանսն առ ձեզ և առ նմանիս ձեր
նեղեալք մարմնով, որպէս զի անցոյ վնելով վտանգին ՚ի նեղութիւնան
և.

և արտօնվեն զայ և անմամն լինիցին ՚ի վարձուցնէ
Որև պաշանչէ ածային օրենքն յամ մարդոց որ առողջ են մարմառ՝
ձեռնտու լինել տկարացն և ոչ հակառակ նոցին, ՚ի վարժաւայն արդեամբք
գոյց բառնաբալ զեկարես նց, բոկ աղքատացն ՚ի տես գալ վշտայց լոցն ըստ
հրամանին քնի, և բարի բանիւք միմիթարել զնս և վշտակից լինել և աշու-
տասունել յորժամ ոչ է ձեռնիստ օգնելնց այլ իշխեք. և որ զայ առնեն
մասնակից լինին երանութեն աղքատացն:

Խսկ որ փոխանակ ողորմութեն արհամարհեն և նախատեն զնս, առ
քու վերաբերի նախատինքն այն. և ոոկ զողորմութի զոր առնեն որ աղքա-
տաց իւր համարի ՚ին, նոյնակէս և զարհամարհանս նց և զբանս նախատա-
նաց և զնս տրտուական կերս զոր ածէ որ ՚ի վը նեղելոցն և տառապելոցն
մինքն վերաբերէ ՚ին. զոր և առ ձախակողմեանն ասէր, եթէ քաղցեաց
և ոչ կերակերեցէք զիս, և այն ամ. և յորժամ նորքա ասիցին տը երբ տեսաք
զքէ: զ քաղցեալ կամ ծարաւեի կամ մերկ, և ոչ պաշտեցք զքէզ ասէ ցնս՝
որովհետեւ ոչ արարեք միում ՚ի փարբկանց յայցանէ, և ոչ ինձ արա-
րեք. և յորժամ պողոսի երեւեցա ՚ին՝ մինչ ՚ի հրետաթեն էր, և ձայնէր
առ նա յերկնից առառնդ սառնդդ զի՞ հապածես զիս, ուշեթէ զքն որ ընդ-
աջմէ հօր իւրոց նատէր ՚ի բարձունս կարծէր էր հալածել պօղոս, այլ զեւրոց
հաւատացելոցն հալածանս իւր համարել լովասէր զայն:

Վրդ ոոկ զվելայիցն զբանդս և զարքարանս և զէտղումն արեանց իւր-
ըմ և անձին իւրոց համարել այնպէս վրէժ առնում ՚ին յանհաւատափիցն յոր-
ժամ գոյց փառօք հօր իւրոց դատել լոտիեզերս, նոյնակէս և իւր աղքատացն
և վշտացելոցն ՚ի վը նեղութենց զոր կրեն, և այլ ևս նեղութիս հասուցա-
նէ որ բանիւք նախատանաց կամ այլ ինչ անիրաւութիւն փոխանակ մինչ-
թարելոց զնս և ցաւակից լինելոց, վրէժս տացեն յարդար դատատանին
անդ, ոոկ զակառակ հրամանին քսի:

Խսկ որ նեղելոցն վասն քսի և աղքատացն տեսուչ և հիւանդացն և
հարկաւոր պիտոյիցն կարօտելոց ողորմած լինի և օչնական ըստ կարողութ-
իւրում, կամ կերակերելով, կամ զգեցուցանել լովմերկութիւն, կամ քաղցոր բա-
նիւք միմիթ սրելով զիլիտն, կամ ողորմած տալով աղատեսցէ ՚ի ծառայութէ,
՚ի յերկրորդ գալստեան իւրում յառաջ կոռուցէ ՚ին զայնպիսին, և առա-
ջի ամ տիեզերոց գոհանայ զնոցանէ ասւլով, թէ սրբա առաւել քան զոր
ես պատուի իշխեցի՛ արարին:

Ո յ ի ոչ միայն ՚ի տես եկին առին մինչ հիւանդէ էի և ՚ի բանդի, այլ ոչ
աղատեցին զիս ողորմութիւն տալովն ՚ի բանդէ կապանաց, և ձեռնտու եղեն
ինձ ՚ի հիւանդութեն դեղովք և պէսչէս սպասառորութիւն, և զքաղց իւմ
և գծարաւ ոչ միանդամ այլ բազում անդամ լուն, և ծածկոյթ եղեալ
մերկութեան իմոյ զգեստուք իւրեանց պատսպարեցին զիս ՚ի տօթոյ և ՚ի
սպանամանեաց:

Վրդ փոխանակ աղատելոյն զիս ՚ի մարմաւոր կապանաց անտի՝ աղա-
տեալ եղեցին սրբա ՚ի կապանաց մեղաց իւրեանց, և փոխանակ աղականացու-
կերակրոցն և ըմպէլոյն զոր ՚ի բատաց իմ և ՚ի ծարաւ կերակեցին զիս և ար-
բուցին ինձ տաց նոյնապական կերակուրն և զանմահարար ըսրըն կեն-
դանի որովք այլ ոչ ևս քաղցնուու և ծարաւին, և ընդ գիւրավատան. լի զգես-
տուցն

տուցն իւրեանց որով ծածկեցին զմերկուի իմ՝ զգեցոյցից սոյց զլուսեցն պատմուանն առաջին զրո մերկացաւ նախահայրն իւրեանց:

Եւ այսուիկ ՚ի տէրուական բանից հաստատիմք ոչ և ասացաք, թէ որ արդուսցե միում ՚ի փոքրկանց յայսցանէ բաժակ մի ջուր ցուրո միոյն ոչ կորուսցե զլարձն իւր. և թէ փոքրո այս ողորմուե յիշառակ պահի առաջ, և ոչ կորիցե վարձ տոնողին, զի՞նչ է առել վու մեծամեծացն:

Ասրդ զըր օրինակ մարտիրոսքն որք վու ՚ի քն հաւասոցն համբերեցին պէսպէս չարչարանց և մահու ՚ի յանիրաւ մարդկանէ, փառաւ որին և պապ կին ՚ի բանէ, յորժամգայ միւսանգամ յաշխարհ. նոյնպէս և ամեն որ զցաւս մարմնոյ և զնե զութիս որ գան ՚ի վը այսմ ապականացու բնութեաւ և ժուժկալութէ տանին և գոհութէ զայ, ոչ բնչնուազ ՚ի վլայիցն քսի փառացն լինին արժանաւորք. մանաւանդ գուք որ առաւելնեղիք քան զյլու ՚ի նեղլոցն մարմնոյ:

Վարժահամ ՚ի սկզբան մանկուե իւրոց համց եղեւ այ, ոչ և զրեալէ թէ հաւասոց աբրահամ յան և համարեցաւ նմա յարդարութի, բայց յետ փորձելոյն զնա այ վու որդւոյն յողջակեզ ինդրելոյ՝ յորում համց գտաւ տալովն յօժարութէ, ապա լունա զկատարեալ օրհնուին այ և հայր ապդաց. բազմաց եղեւ, և հիմն և ժողովարան արքացութեն երինից:

Եւ յու յառաջքան զփորձութին վկայեցաւ յայ արդար լինել և անարտա. բայց յետ յաղթելց փորձութեն ստնյին համբերելովն և գոհանաւ ըլվ զայ, ապա արժանաւոր գտաւ յաղթանակի պահին համբերողաց:

Պօղոսի վարշամակ երեսացն որովզեիրուն մաքրեր՝ զի՞ւանդու և զախ տաժէսս բժշկեր, բայց իւրն մարմնոց տկարուե զըր ուներ՝ ոչ բժշկեցաւ մինչեւ ցվախանն, քանզի կամբ այ այն էին, ոչ և բնդն խոսուողնն լինի, երից ասէ ազանեցի զտր, զի ՚ի բայց արացէ յինէն, և ասէ ցիս որ՝ շտան քեզ նորհէ իմ, զի զօրութի իմ ՚ի տկարութեն կատարի. նոյնպէս և ամ արդարքն ՚ի հնումն և ՚ի նորումն ՚ի փորձութին յաղթօղ լինելովն համցյք գտան այ:

Եւ եթէ էր աղագաւ կամբ ած զնբաց իւր և զսիրելիս տալ ՚ի նեղ զութի մարմնոյ ՚ի կեանն յաս, և ոչ ՚ի հեշտութի և ՚ի դիւրութէ. ասեւիք կարճ և յայտնի բանին յածայնոցն իմաստից. քանզի նախահայրն մեր ադամ քալցր պտղոյն հեշտութէ կորոյս զածային զկառան և զկեանն անմահա կանա և զդրախտին վայելութին, և փոխանակ շնկալա զերիիր վշաբեր և զիեանս տրտմականն և զախարացից և զտաժաննելիս, և մաս ՚ի կատարածի. վայ և արարին և որոն ամի երկրորդ աղամեղել և անուաննեցաւ՝ ՚ի բնութէ նորին աւնովլ մարմնն յաղագս փրկութեն նը, և ընթացաւ ընդ կենցաղըս ձանապարհ, ոչ հեշտութէ այլ գերագիւն առաքինութի ՚ի յօրինակ մարդկան որք ընդ նորին ձանապարհ կամեսցին գնալ, ոչ և բնդն նորն խրատ տայ ձաւ նապարհակցաց իւրոց ասելով, թէ որ ոք կամեսցի զինի իմ գալ թողքէ զամբին զոր ունի, և ուրացի զանձն իւր, և առցէ զինաւ իւր հանապազ, այսինքն զգէսսէս առաքինութենց չարչարանն, և ապա եկեսցէ զինի իմ և ընթացողացն զիետ քսի այսպիսի ձանապարհաւ՝ ուր լինին օթեանգ ՚ի յերեկոյանը կենցաղըս, ոչ ՚ի յարկս համապատիւ ծառայից, այլ ուր տէրն է ամենեցուն. որպէս և յայլում տեղուղ հրամայէ թէ ուր եսն իդ

էմ, անդ և պաշտօնեալին իմ Եղիցի:

Եւ արդ վս զի սակաւք են ՚ի մարդկանէ՝ որբ անձուկ ձանասպարհաւն և ներդրամբն մեռնեն յերկինս, այսինքն՝ մաքուր կուսութք և կամաւոր առաքինութք ընդ որ դափ ձենաւղացն գնացին յաւածագոյն և մեղուսուցին. վս այնորիկ ամէնիմաստ գիտութին այ որ կամի զի ամբն կեցցեն և ՚ի գիտութի ձշարտութեն Եկեսցեն, և արժանաւոր լինին անձառ բարեացն խոստացելց, ոմանց թոյլ տայ ակամայ աղքասութքն ընդդէմ կալ մարմելյ հեշտութեց կարօն լինելով հարկաւոր պիտացին, զի այնու արդարացին, և յայլց վս արկանէ ցաւս մարմենյ ոմանց առօրեայ և ոմանց մինչև ցլաւաճն, յորժամ տեսանէ՝ զի առողջութք մարմենյ հիւանդանայ հոգին մեղք, ոոկ զի մարմենյ հիւանդութքն բժշկէ անդ խոստար զհուգոյն հիւանդութիւնն:

Եւ զայս ՚ի յերկուց անդամալութիւն է տեսանել, մին զր ՚ի պրոդատիկէ աւազանին, առ որ ասէր ՚ի՞ս յետ բժշկելցն թէ՝ ահա ողջացար, մի ևս այլ մեղանչեցն՝ զի մի չար ինչ լինիցի քեզ. յայս արարեալ թէ՝ մեղզն Եղեն սպառնառք երեսուն և ութամեայ անդամալութութիւն նորին, և երկը բորդէն զր՝ ՚ի ցուցոցն կախեալ առաջի նորա, առ որ ասէր թողեալ լիցեն քեզ մեղզ քու որով յայս արար թէ՝ վս մեղզաց կրեաց ցցաւմն, և յորժամ զմեղն զր կրէր ՚ի հոգին եթողնամա ած, յայսժամ և մարմին նոր վս մեղզ ախտացեալ ընկալաւ զառողջութիւն:

Եւ որբ զայսպիսի ցաւս իբրև զդեղ բժշկութեն ընկալցին յայ, և գոհանալով զնմանէ համերեն նեղութեցն, և տանին կամաւոր զակամայ կիրան, այնպէս համարի ած և հատուցանէ վարձն, ոոկ թէ յաղագոս պատուիրանին՝ որ կրեցին կաման զնեղութեին. իսկ որբ տրամշեն զայ, և անիրանին՝ որ կրեցին կաման զնեղութեին. իմ թէ ընդեղ չարեացն ներէ կալ առողջութք, և մեղ որ ոչ նոյնպիսի եմք՝ թոյլ տայ կրէլ չարչարանս և աղքասութիւն, նոյնպիսին զնեղութիւնն կրէն և ՚ի վարձուցն ունացնս Ելանեն, ոոկ վարութեալն ՚ի քառասուն վկացին:

Եւ այս լինի. ՚ի տգիսութիւննէ և յանհաւատութէ՝ որբ ոչ իմանան զնորս դատուստանացն այ թէ՝ ընդէր զմանս կամի բժշկել նախասացեալ դեղզու, և զոմանց անիցից առնէ:

Ու տեսանէք զի մանկունք բժշկաց զնայն առնեն, զի զրոս ոչ ձանաշնեն ունելով զցաւս ոչ ձեռն արկանն առ այնպիսին խարանօք կամ դեղզք ինչ. իսկ առ ծանուցեալան հնար լինել բժշկութեց՝ ամ իւհիք փութան տալ զառողջութիւն. նոյնպէս և նշանարիս բժիշկն հոգւոց և մարմենց ած՝ հայեցեալ ՚ի սիրոս մարդկան, առ որս տեսանէք բարեաց մասն՝ արկանէ ՚ի վոր աղքասութիւն կամ ցերիսեան, զի զսակաւ բարուցն սերին ՚ի բազում պտղաբերութիւն անեցուցէ. իսկ զանիք բժիշկելիս զոր ձանալէ ՚ի ցաւս մեղզ՝ ոչ ձեռն արկանէ ՚ի բժշկել հիւանդութք կամ աղքասութք, այլ թոյլ տայ ըստ կամ անձանց գնալ մինչ ՚ի վախճան, ՚ի փոքր ինչ բարեաց թէ ունիցին՝ հատուցան, զի անդ առանց պատասխանաց երթեցն:

Հայց ոչ ամ հիւանդութիւն վս նախասացեալ պատճառիդ են, զի բազումք յաջագու հակառակութեց տարեարաց ճնանին յորոց և մարմինն է, զոր և հաւասարապէս կրէմ որբան ՚ի բնութիւն և մի ախտաւոր, եթէ ար-

դարձ և եթէ մեղաւորք, այլ այն որ յայ լինի՝ յայտնի է իմաստնոց յոր ժամանակութիւն քննեցին ՚ի գիրս ուրս:

Դարձն այ և զայս ասեմք, եթէ զաղքասութիւն և զնեղութիւն զրա ար կանէ ած ՚ի վը նեղելոց՝ ոչ միայն վն մեղաց նոյնին մաքրութեն է, ոչ վերադրութիւն զրա առ ողջքան և փարթամբն գթալով ՚ի նու և ողջութենի առնելով նց՝ թողութեն մեղաց հասցեն յայ, և ողջութենի առցեն ՚ի նմանէ ըստ ճշնրիս երանութեն քսի, զօր ասէ թէ՛ երանի ողջութաց՝ զի նպաս ողջութիւն թիւ գտյեն. ոչ զի ամբն արժանաւորէ սցին խասոցելոց բարեայն հասանէլ, աղքատք աղքասութիւն, (և չարքարե ալքն մարմոց ցաւօք՝ չարքարանօք, և նեղելու նեղութիւն,) յորժամ գոհութիւն տանին զնեղութիւն և զարքարանն և զաղքասութիւն, և ըստ պատճենի առ նացն ոչ մարտուր վարուք կեցցեն. նոյնպէս և մեծատունքն և փափկացի լըն ՚ի մե ան ողջորմած լինելոյն առ այնպիսին հասցեն մեղաց քաւութեան և երկնից բարութեցն, զքալցեալը կերակրելով, զմերկս զգեցուցանելով, զոտարսն ժողովելով, զի ինանդ և ար յանձնանելով և միիթարե լով ոչ ճշտութիւն՝ զի մի ըստ յին կուսիցն ՚ի պակասէլ եղոյն շնչանիցին լայտելքն, այ ըստ մարդարեին խրառու սիրուել զնարթթառատ պրոփեւ և տուլ սնանկաց զի որ խնացէ ՚ի ժամանակի սերմանելոյն ՚ի ցորեանն և ճշտելով սերմանէ յերկիր, ճշտելով և հնձնուցէ ՚ի ժամանակի հնձնելոյն, և որ առաստապէս սերմանէ ՝ ըստ բազմապատիկ ամմամբ զգերկս իր որպահեցն:

Որևէ լսէ զերանաւետ բարբառան քսի և թէ եկայք օրհնեալը հօրինոյ, ժառանքեցելք զի սկզբանէ պատրաստեան ձեղ զարքայութիւն:

Որոց լցի՛ ամցւն մեզ հասանէլ որք ողջոմելոյն (ունին) զիենցազան կան զայ կեանս, և որք ողջորմութիւն որ առ նովաւ գնեն զարքայութիւն երկնից ՚ի ՚ին հայ ՚ի տր մեր, որում միառ և զօրուի յաւիտեանս . ամէն:

Տեսո՞ւ ՚ի երսէս ոս եղիսէ զոսան և վորդողետու և համօքն դոս էինչցայոց՝ որ ունի որուենէ եց ժողովելու ՚ի հոչունէ ոն Պատետուսի օմուլսոսի էլիօն նորին, ՚ի յետարութիւն շնորհ կալուսական հայութիւն հայոց :

Առ ձեզ էն բանք իմ գանք սրբազնից քահանայապետաց և քահանայից և իմաստուն վարդապետաց, որք իբրև զանդամն յիւրաքանչ չի ըստ կողմանց ժողովեալը ՚ի մի լրումն մարմանոյ հոչմանը ՚ի հրամանէ զլսոյս եկեղեցոց, ոչ զի նովաւ և ընդնմին վէմինչ յանարդաց և ոչ ՚ի պատռականաց՝ ձերով ճարասարապետական արուեստիւ յցկեալ ՚ի շնուած մարմանոյն քսի յօդիցէք իմաստապէտ:

Օ որ աղայէ նուաստախոհ յայտսիկ նունիքելոյ անձին փոքրկութիւն խոնարհութիւն և մոտադիւրութիւն զլսելիս մատուցանել գուղնաքեայ սցոսցիկ բանից, որ ոչ ՚ի լսելիս հպեալ միանգամեւ յօդմ ցնդեալ այլ արձանացուցեալ գրելով ըստ գերակատար իմաստուն օրինի:

Դամականս ընսութիւն յերկու բաժանի յանմարմինս և ՚ի մարմնաւորա անմարմնոցն սեռը երանակոն պատահէալ վիճակի անմահութեան և անաստութեան անիմուիսն ընկալան զկայանս փառաց և զպատիկ յորմէ հեւտէ գոյացեալը եղեն :

Վասնի կուլցեալըն պետութիւն և տերութիւն և իշխանութիւն և գաղակիցք նոցուաց ոչիսիսիւթավ զայլ բարձրացն ի համարհութէն, և ոչ վախիսիւթիւն յորոց ստացան մինչև յաւիտեան, այլ յաւէտ մշտնջենաւորաց բար ունին՝ զոր ելմելութեն ընկալան յարարէն :

Հորոց է և մերն հայր լուսաւորիչն հայտառնեայց Վարդորիս, և որք
շինմանէ ըստ հոգւոյ և մարմնոյ ճնուռնդք յառաջ եկեղեց ժառանգք և ա-
թոռակալք, և որք յետ նց կացեալք յասովիճան հայրապետութե հայրացք
այ և ընտիրը մարդկան, մինչև ՚ի մերն նախնիք և արեանանուք և հարա-
զատք լուսաւորչին ՚ի դժբարիս, որևէ վաշհրամ ճամփանցնեալ և ՚ի բա-
սիլիս, որք ոչ ըստ մարմնոյ միայն հաղորդակալք նոցին աղնուականութե,
այլ հոգեւորապէս հետեւեալք հօրն առաքինութեց. նաև ցօղք եկեղեց-
աց լուսաւորութե յետ նոցին աճ-աշոնն զդոց կտակարանաց թարգմա-
նութեց, և ամ բարեւմասնութք յանձնինան յառաջացնեալք ՚ի նուալէալը
միքնաւոր դարու ժամանակին :

լուսեան խրառութեալուր բարձրաց առաջակա մասունք զանգիստեալ, մանաւանդ. զի իմաւան
Առ զի յերկիւղէ մարդահամունք զանգիստեալ, մանաւանդ. զի իմաւան
և ոչ օտարի աղագաւ դրսւատեաց բանի գոլութիւն յարմարի. նորին լը
ոչ է ընդ բովանդակն անցանել սորին գովութիւն գործոց՝ զոր ՚ի մանկական
տի

տիրոցն մինչև ցայժմ, 'ի դեպ վարկոք զգանդիստական կենացն ՚ի դժմեայ պատահէւալ ժամանակին զհամեւրութին իմաստասիրաբար, զիսոփիսութին անտեղի ՚ի տեղովէ ըստ ժոխոխական կենացն, և յայնուսիկ անփորձ պահել ըստ խնամոցն այ զիւրականա աթռու, զշնուածոցն ըստ իւրաքանչիւրուն տաժամանան եկեղեցեաց և հանդստարանի մուց, ոչ տալով քուն աչաց և նիւջ տրուե անաց ըստ դաւթայ:

Ու եպէտե ըստ մեզաց մերոց ոչ ժառանգեցաք զլեառն սրբութ զոր ստացաք՝ զլոր իշխողաց և զանբարեաց, առ որս մերձ պահեալ մերասերաց և օտարասե որից՝ զիսորհուրդս և զիսամ չարեացն նհանջել իմաստութիւն և ներողութիւն. և որդ յանդ գնեալ ժողովեցան գործով ցուցանել զարութիւն՝ զած ային վրեւ ժինդ րութիւն բարկութիւն հեղեալ առ նա, որպէս վիզիւն իրագետք պատոցիկ և տեսողք:

Ու ի՞նչ և որ առ իւր հարազտու և եղարս բարեացն պատճառ և փյօթ լինելոյ ասելի՛ է, որ ըստ մեծին զօրաբարելի ժողովեաց զգրութիւն և եղեւ հայր փոխանակ հարցն, զմանան ըստ աշխարհի տնօրինելով և զմանա հոգե որապէտ ոչ այ և զիմս անարժանութիւն, զի ՚ի վարժումն ածայնոցն իւմաստից ներակիրեւալ արքանացոց ըստ հասակին յառաջաստութեան և աստիճանացն բարձրութեան :

Ու խորդ թողլի՛ է առանց յիշառակի և հանրականն որ սովաւ և ՚ի սմանէ բարեգործութիւն, այն որ յաշխարհակրոծան ժամանակի նախախնամութիւն այ և իւրով իմաստութիւն և ջանիւ և առաստապէտ ծախիւք բիւրուց և հագարաց պատճառ եղեւ փրկութիւն և ազատութիւն ՚ի ծառայութիւն, և փրկեալքն ՚ի զանազան լեցուաց և աշխարհաց աղազակեն :

Ու արդ սա որ ՚ի մանկութիւն մինչև յաւագդութս ըստ հաձոյիցն այ քաղաքանիրեալ և ոչ և միով ինչիք յիշառքանչիւր հասակն դրդուեալ ՚ի հակառակացն, այժմ ՚ի ծերութիւն պատուական հասեալ ե՞ի կրից ախտակիրա բնութիւն վունգեւուլ, յառաջ կոչելով զմերս անարժանութիւն և սովորէ առ նու լունգնիւլ աթռուց իւրոց փոխանորդութիւն. զոր ոչ միայն այժմ, այլև կանխարդոյն ժամանակօք դներ զայս առաջի, և պատճառ յառաջադոյն ոչ լինելոյն ոչ յիշխանական սորայն կամաց, այլ ՚ի միջու հրաժարելոյն մեր յազագ հեղութեան անձին մեր և հոգեւորացն պահաստութե :

Ու զե չեր պարտ զահարովնի՛ զանց առնել և եղանակարու յառաջ մաս չել մինչ յողջութիւն եր ըստ մարմնոյ, իսկ այժմ զի զօրացաւ քան զբնութիւն տիկարութիւն կիրք, վլա այնորիկ հարկիմք ընդունել զհարկեցուցիչ հրաման սորա, թէպէտե ոչ ինչ նուազ և մեք նովին տիկարութիւն զգածեալ եմք :

Ու զահի՛ հարեւալ եմ և դողամը ըստ մեծի մարդարեին, զի թէ նա սոսուերին միջնորդ եղեալ այ և մարդկան զայսոսիկ կրեր և ասեր, քանի՛ ևս արդեք որ ՚ի ճշմարտութեած զարհութելի է :

Ու անդ մովես և մեզանն այ և խօսակցութե արժանաւորն . և աստ հեռացելոյ անձին ՚ի նորին առսպինութեցն արժանաւորութիւն :

Ք անզի որ մարք են առաքենութիւն սկզբմունք՝ իմաստութիւն, արիստի, ողջախաչութիւն և արդարութիւն, վշիսկ գտանին յիմում իշխանականի մասունք :

Ու ի ոչ խրատեցի զեան որ միս իմաստութիւն, և ոչ զանկութիւն ողջախաչութիւն, և ոչ գարձեալ զայսոսիկ իրատեցի արդարութիւն, ոոկ զի կառէ

այս բառակարգության յարդարեցի այսու զանձն, այլ մասնաւոր հակառակ կայն բերմանք անմոռութե և հեղուստե, բղջախոհութե և անիրառութե կայն բարեխոհութե և հեղուստե, բղջախոհութե և անիրառութե ։

լը զի որ յան մերձենայ՝ մանաւանդ գերաբունի բաշխույսի ։
լը զի որ յան մերձենայ՝ մանաւանդ գերաբունի բաշխույսի ։
անանութք ածանալ պարորի առափնտութք ըստ զիրցելում, ըստ
տութե՛ նմանութք ածանալ պարորի առափնտութք ըստ զիրցելում, ըստ
չափոյ զօրութե՛ յեղանակի և հողեղենս բնութե՛, ոպէս ետուն մեղը օրինակէ
որ յար գործ տնտեսութե՛ տան այ կոչեցեալք եղեն ի տնեւ։
Ախու և առաջին մորդարեքն ոգք ի հալուաց ընսրեալք հովինը կարու
գեցան տանն իւղին, ոգք և մահուանի յաղագու փորկութե՛ հօսից իւրեանց
ճանեալք ընքարանոգ ելին յաշխարհէն։

իւրեանց կամեցան դուռը լը վկասութիւն ունեցած է հայրապետոք ընդհանուր տիեզերս որբ
Ոչ և եղեն իսկ նմանակութիւն ոչ հայրապետոք ընդհանուր տիեզերս որբ
և շնորհին միւրաքանիւրտ տեղիս և ժամանակս զինանալի շնորհած հաւա-
տոյ ՚ի վկասութիւն առաքելոց և մարգարեկից ՚ոչ ՚ի փայտից և ՚ի խոտոց և յե-
ղերդանց ըստ հերձուածուողաց և մարմանախրաց բանից և գործոց այլ ուղա-
ղավառութեն իւմաստիք և զանազան առաքինութեն գործովիք, որ համե-
մատի յոսիկ և յարծաթ և յականա պատուականա։
Որպէս ՚ոչ միայն զինքեանց զարդարեցին զպատկեր ՚ի վայելութիւն
և ՚ի նմանութիւն սկզբնասազին, այլև զբազմաց որբ առաքինութեանց

նոցա եղբն հետևողք։
Խակ ես անհամեմատ յամի բազմամասն սոցին առաքինութեց օրի-
նակաց՝ զիարդ ճեռանարկեցից տաժանելի ոգեշնչութեալ և տկար մարմառվ ՚ի վէր-
քան զջըրութիւն անձին և զարժանաւորութիւն ի գործ ե՞նի պաշտօն։
Ո՞պ համարձակեցաց ՚ի սպասաւորութիւն այդ հոլովութե՛ն ուր հո-
վին քաջանձն իւր եդ ՚ի վըր ոյնարաց և նմանողք նո՞ւ և ես և ոչ զանձն
գործարակութիւն այ ըստ ամբաստանելոց աստ հոլովացն իէլի մար-
դիմարածեցիք օրինակօքն այ ըստ ամբաստանելոց աստ հոլովացն իէլի մար-
դիմարածեցիք օրինակօքն այ ըստ ամբաստանելոց աստ հոլովացն իէլի մար-
դիմարածեցիք օրինակօքն այ ըստ ամբաստանելոց աստ հոլովացն իէլի մար-

պատասխանի ։ Այս բժիշկականն է պրիեցույթը տաճումն մարմար և կեղծույթը ։ Յ հարդ և ի բժշկականն օրինակին անբժշկելի ունելով զանձն ի զանազան ախ-ըստ շամարտացւոյն օրինակին անբժշկելի ունելով զանձն ի զանազան ախ-տից անցայրից և յայունի եղելոց, որով և առիս ասացեալքն ընդդիմաբա-նին, բժիշկ բժշկեա զանձն քո ։ Յ հարդ և քաւիչ այլոց անուանեցոյց կարուսո քաւութե՛ քազամ ի մարդագանաց, և կամ վարդապետ՝ որ ոչ գործով արդարացուցի զբան մարդապետութեանն ։

վարդապէտութեասս :
Ո՞ւզ դաստիճարակ կամ դայէակ ըստ պօղոսի տղայցելոց իքու, որ ոչ
նաև դաստիճարակեցի զոգիս գաւառնաւ խրատու, և ոչ արբույցի սմա-
կաթն
իդ

կաթն և մեղը ՚ի ստենէ պատուի իրանացն այց :

Ո խարդ լոյր անոնւանեցայց աշխարհի և կամաց՝ խաւարաւ տգիտութեան և մեղաց մթացեալը , և յաղագս անհամութեան անպիտանացեալը երկրի և աղջոյ՝ արդարոց և մեղաւորաց , և արտաքս ՚ի բարեւոյն ընկեցեալը ՚ի կոյսումն նոյնին :

Ո բարդ ողբեա եկեղեցւոյ յետ գլխացն , որոց և գարշապար ըլենելոյ ըստ ուղիղ գատման ունիմ արժանաւորութեալ :

Ո խարդ գրւես եկեղեցւոյ յետ գլխացն , որոց և գարշապար ըլենելոյ ըստ ուղիղ գատման ունիմ արժանաւորութեալ :

Ո բարդ մշակ և սնկագործ իմանալի այգեւոյ և թղենուոյ ըստ տերունեան առակին , որ ոչ նախ զիմն բանաւոր երկր մշակեցի և ՚ի պողպահերութիւն հասուցի :

Ո խարդ կըցր գոլով զառաջնորդականն յանձնն առից իր և կօչումն , անձին և առաջնորդելոցն խորիսութիւն լինել պատճառ . կամ ո՞պ կերակրել քաղցելոց և մատուուակ ծարաւելոց իմաստութեն հացին , և կենարար բաժակառն սովեալս առ ծուլութեն և պարքեալս յիշրաբանինորոցն լրմանէ , ուր զի օրինակեն ճշմարաւթեն ՚ի վերնաստունն նախ արբեն և ասպա արբուցին տիեզերա :

Ո խարդ միջնորդ այ և մարդկան՝ ոչ ունելով համարձակութիւն կալ առաջի և մաղթել ըստ մոլիխի , անցանել բարկութեան ՚ի ժողովրդենէն , որ և ես իսկ յաղագս պէսպէս օրինազանց լինելոյ զարհուրիմ ՚ի ցամանեց պատուհացի . կամ ո՞պ գատաւոր մեղուցելոց լինիցիմ բնադադաս յանիսար գատաւորե խոչի մասց որ յիս :

Ո խարդ գետ ըստ մարդարեն լինել յանդգնեցայց աին զաշացու , որ ոչ մի յն ՚ի բացուստ ոնկատելով զմանամին ազգեմ պահպանելոցն , այլև յանձին իմում յօժարութեն կրեմ զուեզս և զնետս նոր կամաւ տգիտացեալս . կամ ո՞պ հաղպարագեա խորհրդոցն այ՝ որ ոչ ուսմիկ յածայինան լինել արժանաւորին :

Ո խողից ասել զեւս բազմապատիկ անուանս միտւմայս աստիճանի կութեալ ըստ գործոցն , որ և ոչ մի ՚ի սոյցանէ իմումն համեմատի թշուառութերապահեան գատամամբ . և այս յառաջին առաքելոցն աստիճանայն փոքր է :

՚ի անզի ոչ սպասաւորեցի եղայն սրբութեան անուշանհու վարուք ՚ի սրբութեն , և ոչ մատուցի զանձն պատարագ կենդանին ու բ հանց այց , ըստ խրատու առաքելոցն քահանայութեն անպատարագելի ոչնարին պատարագելոց :

Եւ ոչ ՚ի տեւսութեն սակաւուն հօտի սրբուցի զջուըն հանգստեն , կամ արածեցի ՚ի վարդի դաշտուող իմաստութեալ :

Եւ զի այտքի իսկապէս խոստովանեալ զանձնէ և ոչ առ խոնարհութե , անդիտանամ յերկ քանչիւրոցն ընտրութե . զի զոր պահանձէ յինէն հարս հոգւոց և գուք ըսդ նմին գործօնեայք բարեւաց՝ յանձնն առից , զարհուրիմ յերկիւլիւն նայեցեալ յիմն տկարութիւն ե՞մ մեծի այսր աստիճանի բարձրութիւն և ծանրութիւն , մանաւանդ ՚ի չար և յանմասն բարեւաց ժամանակիս , որք ոչ միայն յարտաքնոցն որք հակառակ են հաւատոյս նեղեալ տագնապինք ըստ մարմնոյ , և աղաւաղին կարդ եկեղեցւոյ , այլև յաղագս փառամութեալ :

ալիսորի հակառակ գտնեալք այ և անցանց աթուուց ՚ի սկզբանէ հօյրապետութեան տն մերոց մինչեւ ցայժմ՝ ոոկ ծանօթ և ամցւն, և զազնաւալս ՚ի քնէ զեկեղեցի սբ ընդ հարկաւ արարին անօրինաց՝ կամաւ և ոչ ՚ի հօրկէ. որոց տալց ևն զվեւժ հասուցման այրմամբ գեհենցն առաւել քան զայլց մեզմնաց :

թեոլումասել զմեծն պատճառ, զի ամոք ընդ հանապարհ կամաց իւրոց գնայ և ոչ ընդ ածայինն, և եթէ ոք յորոց հարկ ՚ի վը և յանդիմանէ զանիրաստն և աստու ըստ առութելական հրամանին, ոչ միայն զի ոչ դառնան ՚ի ըստեացն ՚ի բարին՝ ոոկ օրէն և ածափազից, այլը ընդդիմառանէ ալ հակառակին, և թշնամի կասութեալ և գաւառանորդ յանդիմանցացն ընին. և եթէ լու յազպաց այսպիսի երկիր-վեց և ոչ խօսի զանդային բանն, լու գտայի ալն ծառաջ չըր և վատ պարու եր արկանէ զարծաթն ՚ի սեղանաց ւորս. և սեղանաւորքն ոչ ՚ի միում աշխարհի բնակենն ոոկ այլց ազգաց, զի դիբրին եր ջոջեւալ նու առաջնորդացն և սերմաննել զւանն, այլ ըստ մեզաց մերոց յորուեալ են ազգ մեր և ժողովուրդք ընդ ուրսոս տիեզերաց ՚ի մէջ օստարամեռ ազանց :

Կաև աթուու ոոկ գրդուեալէ ՚ի հաստատուէ ՚ի զմնաղոն և յանպատ շամ վայրո տարբերի ընդ հարկաւ և երկիր-վեց այլասեռից, և անօգնական և անսունէր ՚ի մերասերոց, որում ոչ է կար համարձակ շրջել և ուսուցաննել այլ թագանաբար լինել ոոկ զինասապարսու:

Խոկ եթէ յայսանէ և որ նման սոցին զանդիտեալն ընդդիմանամբ կոռուպիդ հրամանին, երկինչուիք գարձեալ յանհնազանդութեն դատաստանէ, ըստ գրեցելցյն՝ որդի անհնաղանդ ՚ի կրոն-ստ եղիցի :

Եւ պարոցի տարակուսանաց եւը ոչ այլ ուստիք, բայց եթէ յանձա հանայ ազօթից ձերոց, զի թէ ուր երկու կամերեք գողովին ՚ի մէջնց և ՚ի ըստ անսուտ հրամանին. քանին ևս արդեօք հաւատալի է լինել ՚ի մէջ այսպանէաց սրբազնաց հարց բոլորիցն ան՝ ժողովելոց յանուն նորա յա դաւս հոգեւորակ մնաց-ը :

Այ մէլ որ ընդ ամ տեղիս է և մերձ առ ամսեան որ կարդան առ նա ճշմարտութիւ, յորմէ հոյցել պաշտիմ ՚ի բոլոր սրտէ ջերմագունդնիւ ար տասունք գլխադդ էկեղեցւոյ և որ ընդ քե յօդեալ քահանացակետից և վարժապետաց և դատուց քահանացից և կրօնաւորաց յաղադս բազմագիտիք կարօտացելոյ անձին ճերտումք ազօթից օգնականութեն :

Եւ կերպարանք ազօթելցյն զոր հայցեմն նախ և առաջին այս է. զի ըստ օտանեցելցյն ձեզ ՚ի վերուսս արձակել յինկնակապ կապարանէ ամսուց և մեզաց ինդրեցէք զիս յայնմանէ որ անդամալուծին և պոռնին անա բար հրամայեաց իւրաքանչիւրոցն թէ՛ թողեալ լիցին քեզ մեզք քո. ոոկ զի զոր միանգամ ՚ի ծննդենէ աւազանին մինչեւ ցայսօր մեզուցեալ եմ ան մեզին բնութեն երից և մի անցութեն երիւք իմովք միութիւ, հոգւով և մարմառով և մոտք, ՚ի խորհուրդս և՛ բանս և՛ գործս, թողութիւ նորհեսցէ ամենառաս բարերարութիւն իւրուլ. բժիշեսցէ ընդ ոգւոյս խոցաւածոց և զմառմին յիւրական տկարութենց կրից. և օրհութիւն մեր ածային որ հան դերձեալ է իջնանել ՚ի վը մեղադարին լինել ոոկ հուր մաքրիւ տղմոյ յան ցանց անձին ինոյ ըստ իջնան հոգւոյն ՚ի դասս առաքելոցն, սրբէլ յեղէ

ըրց սիստմանցն զներբն և զարուաքնն զգայաբանն և զանդամն և զըողոք շարժմուն հոգւոյ և մօրինոյ, և առնել զիս նոր փոխանակ հնոյ, և պահել նորվին նորոգութիւն յապագային հնացուցիչ կրից մինչև ՚ի կետ կոչաման իմց ՚ի քու:

Երկրորդ յետո այսորիկ ըստ կարդի և առաջին ըստ զօրութեն՝ զարուսիկ ՚ի տնէ ձեզ զվա իմ խնդրել զի թէ ողըրմութիւն իւրույայսոսիկ տնարինեաց զիս լինել և ոչ ներորութիւն, տացէ զօրութիւն տկարութիւն իմոյ և պէրկիւղ իւր ՚մք ՚ի դաստիարակութիւն անձին իմոյ, ոչ զի զառաջիկայ գործ տնտեսուն կամուղիկէ ընդհանրական և կեղեցւոյ և զշովուութիւն բանաւոր հօտից քսի և զառաջնորդութիւն օրինակ առաջնորդելոցն առանձ ուղիղ և անմոլար ըստ անցային պատուիրանացն և տուեցելոց բարեաց օրինակացն կատարեցից, մի և մի հետեւ որբան է զօրութիւն խոտորել ախտաւ բար ՚ի հակառակի կոյս, և կամ նուածիցուցանել հեղութիւն ՚ի լաւագունացն, մի բանին և մի գործով և մի յօժարութիւն խորհրդոց, այլուղի ՚ի համառութեացն հաւասույ ճշմարտութիւն (և յարդարել զգործ արդարութիւն) և սրբութիւն և ամ մասամբ ք բարելաւութիւն ըստ օրինացն այ:

Ի ինելով և ինձ յայս տեսչութիւն հոգեւորական գործոց մի գայթագութիւն լինել տկարաց, կամ ՚ի հայոցութիւն պատճառու կարդի և հաւասույ, այլ օրինակ բարեաց տեսողաց բանին և գործով և ՚ի փառու փառաւորել ալ անունան այ:

Ի ոյս լինել անդիտութիւն խաւարելոց, և աղմորմորիչ յանդիմանող բանին ՚ի մեղս զառածելոց, ըստ աղաւնուց մասիս ՚ի սէր պատուիրանացն քսի, և ըստ օմի բարագի խորագիտութիւն ընդդեմ չար խորամանկութիւն ստնյի և նույլաւ գրացելոցն, որսալ հնարաւոր իմաստութիւն առավելական ուռիւնաս զմարդիկ ՚ի կեանս, և համել ՚ի ծովէ աշխարհի ցամաք յախոտից յերկիրն սրբարոց՝ ժողովել զեարիսն յըառեւ մարանս արդարութիւն. յորում արժանի լիցուք հանդերձ ձեզ ասելաւոր անց, ահաւասիկ Ես և մանկունք իմ զր ետուր ցիս, և ՚ի տնէ լսել ծառապայ բարի և հաւասարիմ Եկ մուտ յուրախութիւն ան քո:

Որոց լիցի անցւան մեղ հասանել հովուաց և հօտից երկնային բարեցն ՚ի ժառանգութիւն արքայութիւնն որ ՚ի քս. ընդորում հօր և հոգւոյ նոր փառք և զօրութիւն յախտեանս. ամէն:

Կարձեաւ աղացեմ զօր մանաւանդ ինդրելին ե, ոչ զի և յաղագս հանրական և կեղեցւոյ և ազգի հայաստանեաց չերմեռանդն սրտին աղօթս առ բոլորիցն ան մասուցանել:

Այս զհարսն մեր զառաջնուն զլուսաւորին Պահեգորիս հանդերձ որդւովք իւրուլք սրբովք որք ՚ի լը օրինացն այ յապառում թագաւորացն հացոց և ՚ի վայրենաբարոյ իշխանացն տաժանելի կրիւք ելին յաշխարհէս, բարեխոս կացուք առ անց, մանաւանդ թէ զանձ առ նո:

Ո յ նախ նորա թողութիւն հնորհէսցեն արդարապէս անիմիցին զըր հեր զին ՚ի լը որդւոց ժողովրդեան իւրեւանց, որով և աններել ելու բարեկութիւնն այ այսօան երկար ժամանակաւ, բառնալով զիագաւորութիւն և զիշխանութիւն և մասնելով ՚ի տուր և ՚ի գերութիւն, և յըունելով ըստ հրեական տուշին ՚ի ստրիւթիւն և ՚ի ծառապայութիւն ամ ազգաց:

12. յորժամհաշուեսցին նորուա ապա դարձցին և պալառեւոցն առ ած
մեր բառնալ զցասումն պատուհասի յանցանաց, զոր մարդարեւացան գալիք
վը մեր, հալածել զյարուցէլն ՚ի վը, և փրկել զմել ՚ի բերանոյ առիւծուց,
ազատել զգերեւալն ՚ի տանեւ կապանաց՝ որք նստին ՚ի խաւարի, և գարձու-
ցանել զնամն յ՛Ն հայրենի, օրով ՚ի ձեռն զօրաւաբէլի զդրդիսն իւելի,
յարուցանել թագաւոր արդար և իշխանս յիրաւանս այ հաստատեալս ։

բաժանի և զորացութեան պայմանութէ։
Որովհ ՚ի մի բերան փառաւողը արասցուք զամենանու զլցրորդութիւն
զհայր և զլցրի և զնու Հոգին, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտե-
նից։ Անչ։

Եւ ածընկալ գլուխ մեր և պատկ պարծանաց հայաստանեաց Վարե
զոր կաթողիկոս ամենանուն աստ աղօթող աշակերտքս լուսաւորա-
կան ամեռուցդ բասիլ Եպիսկոպոս որ յարեւելս հիւսիսոյ վարդապետ գրի-
գոր սանահնին, և հայր յօհաննէս վարդապետք մայրաքաղաքին հաղբատոյ՝
իշնաստիռս, պետրոս, վարդան, և գաւիթ խաչառուր վարդապետ հաղպա-
նին միիթմար վարդապետ խոռակերտոց և միւս միիթմար վարդապետ գետ-
կայ, և այլք աշակերտքեալք անին որց կոտիարանաց այ երկիր պատանեկե-
սով ի մօտոց ներ ամեռուցդ և վերակացելումդ, և աղօթս ձիգս առնեկեց վո-
երկար կենաց և խաղաղութեալք եւրոց,

Հորժամընթերցափ՝ ի նաև աւկս զամբին, և վանինդրոյն առ ձեզ՝ զի մեծ
ինքնակալչն և մեծապատճեւ պատրիարքեն միաբանութեւ ասկս ինոդիր՝ ի
մեջ առեւալ, ոով պատասխանի խնդրոյ ձեր՝ ինոցանէ և շնորհակալութեած զայս
խնդիր ձեր ընկալաք զբարի և զհանձնարեղ խորհողիդ, և ապա զեւրեանցան
յաւելուն հոգաբարձութիւն միաւոր դաւանութիւն առ զի զքսեանն ստանալ
խաղաղութիւն հասարակ զի միասին :

Իսկ մեք զարմացաք վո՞ ձերըդդ կատարեալ իմաստութեն, թէ զի՞նդ ոչ հասի ծանուցեք մեզ զձերն վո՞ հաւասոց նամակ առ նս՝ զի թէ եւ գլխոյ և կենդանական զօրութիւն անդամոց մարմնոց, այլ ոչներգործէ ինչ գլուխ առանց նոցին իսկ կարեւորացն անդամոց յիւղոց ինչ անգաւոր գործոց :

¶ Աստվածական եւ ցեղական համարութ ուղղել զվիրութիւնը է Ելքը
լինից, ուսկայն ՚ի մերս դաւանութիւն չուն ասենք մը ասերեւը և զարտութիւնը՝
նախնի հարցն վարդապետութեւ վս արքին այսմիկ աշխատուց զ հոգուով.

Հաս սյժմց գրեւալըն՝ ի նոցանեւ պատրուեակեւալ յինքեանս ունին զիդոյն
գառնութեն ազակինչացն ուղիւ զ գուտանին ածաշարչար պարտաւելով.
զոր մեք թէպէտև անշարչարէլի զահութին խոստովանիմբ, այլ ոչ երբէդէ
բաժաննեմք ի շարչարէլցն զանշարչարէլն, զի մի այսու մստու երկիւղին
մարդարաւանին նէստորի հետևեցուք ըսրաւար բաժանմանին :

1. ԱԼԳԻՍՏԵՄԲ զնո՞յն չարշարեալ և անշարժար, ոոկ ած խաւեալ ըստ ոբյուգի գրի

դրիգովի ածաբանի, և նցյալ կի գերեզմանի ընդ ւրումն մարմնոյ անբախտա նելի և ի մարդկեղենն հպաւոյ իր գժոխս փրկող գերելոցն ։ լրիւ ածաթիք բանին յածացեալն մարդ, ըստ որում ավելից փրկութինն մեր ։

Խակ այսպիս ընդ դեմ ասողացն բանք տարահամելիք մեղ է բռնին և Ե՞ն որ զինի այսր ։ Նոյնագես զարհուրելոց էրկեն բանք անոնամբն այ, այլ ոչ արե ամբն փրկելու ասել՝ զառաքելախնն թիւրել զաշմարտաքանութիւն ամ քանա արե ամբն ասոց և սոքա անոնամբ, և զիարդ արին սեն սիւ ամ քանա

Այսուտղանիւթեմ մէք զանունն աց, և բաւական ՚ի փրկութիւն այլ արդէ մըն ցուցանի Երախոտեացն մէջութիւն, և չըպարէմբ ընդդժմանալ առաքէ լավանն աւանդից և Համաձայնութեց առաքինի վարդապէտաց Եկեղեցւոյ:

լակ յազգագույն երկուու ասել բնութիւնի մի քանչ յէտ անձնառ. միաւու-
րութեանն ե. յարակցութիւն, ուղ ուն առ ուն. յայունի՞ է այս ամբարշութիւն. և
և. անփոխութիւն մասը յատկութեցն, այսու հյաւանին նոր խսունանն և
սրանցէլի խսունածցն, և մի դէմ ասելը պատրուսէն նախ, և ապա
յէրկուու բաժանեն բնութիւնն երկուցեալս ՚ի շփոթմանն կարծեաց. առ
որ առաջուք. 1

Օ յ եթէ կարողութիւն իցէ Երիշն գիմաց, կամ անձանց ամենասր եր
լորդութեն մի գոլ բնութիւն, զիսրդ միտ, անձին յըրկուց անձառաքար
միացելոց, Երկուք ինքնակամք և ի բնուածոքք ասացն բնութիւն, զիսրակ է ք
հաւաստեաւ սրբցն ձայնից մի բնութիւն ասողաց բանին այ մարմարացելոց, սրբն
կիւրել զի պարապմանցն գիրս ասէ թէ զմարմարացելոյն ոչ յաւելուս-պր, խօսան
եր ասել մի բնութիւն առ անձնացեալ, և յայլում վարի տարացուցիւն յայտնե
թէ ոպ մարդ բնութիւն բարի ստեղծուած այ, իսկ զինի յանցմանն ենութե
որդի բարկութե յառաքելոց անուանին, որ ոչ եր բնութե այնախիք այլ բնութ
որդի անմա բարկութիւն բնութիւն եզեւ Երկրորդ անդամ ասհմանը նա

Այսպէս ասեմք զանձառնելին միաւորութիւն բանին հօր՝ ընդ իւրուն
մարդոց սահմանեցան, այսպէս որդինն այց որդի մարդոց, և այնուհետեւ ո՛չ
երկու՝ այլ մի բնութելի խոստովանիսկ բանին այց մարմացեցից, քանզի իւր
այլ ոչ օտարի ուրուգ էր մարմինն. ապա եմէ ո՛չ էրիս պարտիմէ իմանա
զընուին բաժանում տալըն այց և հոգւոյ և մարմնոյ, որ ո՛չ է և ո՞չ ասի այսպահ

Հակ գրեալը ՚ինոցանէ բաժանումն՝ զանխլաբար զնեստորին ունի
շարսիստհութիւն ևս յայտնապեղն, զի նա յէտ միաւորութեն զոր ինքն ասէ,
կարծիս տայ անբաժանութեն. և սոքա յայտնապէս բաժանեն զոր նախ մի
դէմ ասացին զայնս գրոց ոքց բաժանելով յայտնիկ, զոր և դառնագոյն
բան զնեստորին իմանամբ զայցայս, և ոչ ՚ի պատրաստ պարզամտաց՝ շարու-
մանեալս արուեստիւ, զոր թէ և երկուս դէմ ըստ նեստորի ոչ ասէն, այլ
երկուս կամս ասելով ՚ի միտում դիմի և երկուս ներգործուիս, նավին վարին
իրօք հարկաւորութեն ներհակաց կամաց ՚ի ներքս ածել յանձնառելին տրն-
տեսութիւն բան մերումն օրինի ընդ այ միացելոյ մարդկութեն:

¶ Ալմեզի բարձրագոյնն և յահապայտը չեն և ի մարդկոյին սպառման
յէտ անձառ միաւորութե զցու ած խստովանեալէ, ոչ ոչ մարմին . պան
որ թէպէտ և կամեցաւ և ներդործեաց զնուաստագոյնն մարմնով՝ կրեաց
զան

դանանգունելին ըստ մեզ, սակայն անբաժանելի կամք ածութեն, ի ուզ զած ավայելուցն մարմարն և նորին կամք միացելով և խառնեցելով ըստ պայման բնութե և կամաց՝ առ ՚ի ճշմարտել զայոցդն ած և մարդ՝ կու զքաղցն յետ քառասնիցն առուց, ոչ հարկաւորեալ ըստ մովսեսի կամ եւ զիսցի և առաքինսրբութ ընդդիմուց ալ կրիցն, այլ կամք ած ութեն ՚ի դեպ ժամու թուլացուցնէ մարմարն բնաւորեալն կրից ներդործել զիւրն, զի ուսուցց զմեզ աղաւաղել զարին խորհրդակցութիւն, և այլքն ամ տաօրին նեալք ածունապես և մարդկորինսրբութիւն, և այլքն ամ տաօրին նեալք.

Այսին մոտք վարին ՚ի ձայն զրոց սրբ՝ զզրո համառօտիւ յայտնեալ է ուր նախնոյն ձերոց տն ներակեսի ընդդեմ երկուս կամս և ներգործուի ասողացն, և հաւասաբանելի են իրաւաբանն ալքն ՚ի նմանեւ ոոչ համաձայն որոց նախքան զմեզ երջանկացն առաքինի ուղղադաւանիցն ։

Խակ եթէ նորա այնմ հաւանեալք են և ընկալան աներկեան, ընդդեմ բում և միջնորմն բարձաւ ցանդոց երկուութեն, զերկորդս զայս տարա ձայն գաւանումն զի՞ առաքեն առ մեզ քանզի չեն բնչնուազ քան զա ռաջնոցն բաժանութե լեալ պատճառու՝ զզրո ՚ի պատրանս մեք վարկանիմբ, յորմէ և դուք պարտիք զգուշանալ, զբակելով զի ըստ հաւասոյ իրաց չեմք ինչ թիւրեալ ՚ի սրբցն աւանդից, և ոչ նորանես ինչ արագեալ։

Ճա արդ զոյնս ՚ի նոցանե սրբցն և մերոցն նոյնադաւանից սուտ ասացուք գուլ զի եթէ զնոցայն ատերիւթեացուք ուսումն, ընդդիմամարտք որ ՚ի նոն այ հօգւոյն գտանիցիմբ որ քան և մի մեցի այս նորաձայն աղան դց զնաստառութիւն ՚ի հայաստանեացց սունու բաւական է մեզ ՚ի չարուն գործ վերջանալս, յօրինադրեալ առաքինսրբցն հաւասոյ վը մի սուժեացուք ։

Վա լայս գրելով առ ձեզ ոչ ծանուցանեց վը ձեզ զանգիստացեալն ՚ի սոցունց, քանզի յաւետ քան զենաւ գոյոց քաջ տեղեակ ես յայնսորի, այլ զի ծանիցի պահանջնողացն զոյս ոչ երկայնաց զնայաստանեացց գուլ, այլ ոչ ունի զի մասաւ և միաբանեալ ընդ պատուականիդ գլուց ։

Խակ դու ոչ ամացարեալդ, ոոչ ունիս զիմաստ և գիտակ ես ամի, նա և աւանդապահ ճշմարիս հայրենի աւանդութեան, այսպիսեաքս վայել ։

Ճա զի յերեկոյացեալքս եմք ժամու, և ակն ունիմբ իւրաքանչիւր ըրումն առ իւրն հասանել դաստուոր, և գիտեմբ հաւաստի զի վը հաւասոյ ոչ դաստապարտիմբ վը ՚ի սկզբանէ ուղղութեն կազց մասաւ եւ զանականին պատույ և փառաց, այլոր առ ՚ի միոյն այ ։

Ճա զի յերեկոյացեալքս եմք ժամու, և ակն ունիմբ իւրաքանչիւր նիցն պատասխանաւոյ ։ զայս և զոյցին նմանս համարձակել ձայնա ճայն բարձր յայտնօրինաբար դիցես, զի ո՛յ յանգեան ուրեմբ ՚ի թափատեան է ճմարա սութին, և ոչ ծանայէ աղուութե ։

Քանզի զի՞նչ շահեցուք ՚ի կորստենն անձանց, զո՞ւթանեմբ և զումիչ ըուռն հարկանեմբ զըր ընկալայն պինդ կացուք, և նաև ուղղեացէ զնաւարկուի հաւասոց մերոց առաքաստա մոացն ՚իւրն առողջան զան հոդին վերագոյն ժիմական լցուոք ալէ կոծմանց, ՚ի նոյն ինքն ճշմարիսն ժամանել նաւահան գիստ ՚ի բան յանձն մարդացեալ, որ է օրհնեալ ընդ հօր և ընդ սրբ հոգոյցն յանց յաւբեանս ուղղ լեռուք ՚ի ար ովլ սուրբ հուլուապետ ։

Տան Պահէւրէ պատասխանի Հարդարեւոց հայոց հետախոյին խզունցն:

Qմակագրեալ բանոց քնազգեցից արանց սպասաւորաց բանի ընթերցաք աշխատասեր մոօր, և ծանեաց զոր ՚ի մաս բան և իր և խորհրդանք բանին մեք և որ ընդ մեզ են սբց ժողովք, առ որս պատասխանեցաք վորք ինչ ըստ առ մեզ են ազդմունք յարտաքուստ և խօրհուրդք ՚ի որտից Յայտնապէս հրատարակեաց յած ախօս պատգամ թւր ՚ի ժամանակս զգեցան մարմնցն ճշմարիտ սիրողն յս՝ որոց նորդէցաւ ընդունել եթէ պատուի իրան նոր տամ ձեզ՝ զի սիրեւ սկիք զմիմեանս, զի այսու ծանիցեն զձեղ ինձ աշակերտս լինելու ող և առ օրինականն ասաց՝ եթէ յաս երկու ՚ի մի շարայսքէ ալ պատուի իրանա ամ օրէնք և մարդարէք կապէալ են և կախուալ անխելի. և թէ ող ես ձեղ պարփ, և գուք մմեանց պարուիք առ նել և զանձինսդ ևս դնել ՚ի վը մմեանց:

Qսոյն ճշմարիտ պատուիրան հաստատեցին հետեւողքն տն և խաղաղ զարդին տիեւ զերաց ըստ չափոց պարզեցելոց նոցա ՚ի վերուստ. ող յաւելուն ՚ի նոցանէ և ասաց՝ եթէ ած սկր է, և որ կայ ՚ի սէրն բնակեալ է յած, և ած ՚ի նմա բնակէ. և թէ սկրելիք սիրեւցուք զմիմեանս, զի սկր յոյ է. գնէ և ասօթն ընտրութե պօղոս՝ գլուխ և լրումն օրինացն զերն, սիրելումիայն զսիրելիս՝ այլ զմինամիս, տալ քաղցելոց հաց և ծարաւելոց ջուր, լրւծանել զակն ընդ ական և զատամն ընդ ասամանն, գնալ ընդ վարողն և տալ ընդ շապին և զիակելն ՚ի պէտս խնդրողին, թէրևս զեղաքարս շահեւցուք և գտցուք ճշմարիտ տնտեւք և մատակարարք բանի տալ ՚ի ժամու զերակուրն, և արկանել զտաղանդն ՚ի սեղանաւորսն ըստ կամաց պահանջողին տոկոսեք:

Qըստ մեր լուեալ զայտոսիկ և որ սոցին նման, և աշակերտալ ըստ չափոց կարողութե մերց ճշմարիտ սիրոյն ջանամբ և նկրտիւմ, ոչ միայն անձին հաճոյ լինել, այլ ընկերին ՚ի պէտս շնուրթե բազմաց, եթէ տացէ տր սէրն և հաց՝ ըստ նախատես ընտթենն վեյցեցելոց:

Qւսակս պատորիկ տրնիմբ և հոգակը, ընդ նմին և աղօթեմբ ոչ մրայն ՚ի վը եղարց անդամոց ճշմարիտ գլխոյն, այլ ՚ի վը թշնամեաց և հակառակաց գլխոյն և անդամոցս, և առ հայր կարդամիք եթէ թող սոցա, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն. դնեմբ ծունք և ազաղակեմբ ՚ի ձայն բարձր առ յայտնեալ մեջ ճշմարիտ անդութին, եթէ տէր մի համարիք սոցա զայս մեզս, և ջանամբ ածել զուողն գարձեալ ՚ի գրախոն, ուստի արտաքսեցաւ վասն պատմանին. և ՚ի զրկոլայն կացուցանել ճշմարիտ վկայս որդիութեն ոյ առնել և զըսցողն զուոն, և զիազմարար կռուողն ՚ի պէտս տն անօթ ընտրութե լինել ընդ հրէայսն հրէայս և խաչեցող, և ընդ անօթէնսն հռոմայեցի անօթէն և կուպարիչու, ոչ անձին հաճոյութե այլ ՚ի պէտս բազմաց զի ապրեսցին:

Qրուէ և մեք զայս աւանդ պատուիրանի առաք, եթէ ՚ի բո՞յ յս չի լի խսիր ոչ հրէայ և ոչ չեթանս, ոչ ծառայ և ոչ ազատ, զի ոչ թշփատութի և ոչ անթլիքատութի այլ նոր արքած, և որ միանդամ այս մկանոնի միաբան լինին խաղաղութին ՚ի վը նց և ողորմութի. մի քն մի մլրտութի և մի եկեղեցի, զոր ոչ պօլու՝ այլ որ բնիկեամբ ընդ մեջ խօսէլ՝ յայտնեաց մեզ զոյն

և ու ուստեղ լրտաք եթե պատօնիքնեաց մեղ որ ՚ի ըրցն Եթե ոյշը Եր
որ յազագմ հնցոցն էին, և այլ որ յանդաց հոռոմայն, և այլ որ յազագմ
քանակաց, հակառակ միմւանց այլեւով պատոնիքանք՝ անել շլիմեանս և
նախատել և անիծանել և հայհյել և խոռան համարել

Այս այսու աշխագաւ համորձակեցաք գրել առ նու խազազական գիր
՚ի ինտիք ինոց սկսեալ ունաւ ՚ի մենջ ոչ է գիտելի այդ անտեղեակ թէ,
ոյքան ՚ի վաղուց հետք էր սկսեալ, և որդափ և քանի՞ էր ՚ի նոցանէ առ
այս ինդիքը յայ արարութենց յայտնել և կառուել ։ նախ երկուց բնութեցի
բնան, և կամաց և ներգործութենց երկորդը ընդունելոց գեղողովն քաղկե
գոնի և զնորացն սումարս երրորդը ՚ի սբ խորհուրդն ջնոր և խորդ ՚ի էի՛
արիանել չըրրորդ՝ առնել զմինոն որ ՚ի պաշց ձիթենաց ։ հինդերորդ՝ բառ
նալ զնաւացարն ՚ի սրբասացութենց վեցերորդ՝ ըստ անել զպահ առաջաւու
րին և օթներորդ՝ հաւասարել ընդ նու ասնի՛ ծննդեան ուժերորդ՝ առ
նուլ զհրանն կամուղիբուտ (թեն) ՚ի թագաւորէն

Եւ այս ամի հակառակ և դիմանարտ եւ էի յառաջն, և ինն գրով և
բանին և հազի՞ւ ուրի ամի յայդ, զի անուննեցին զմեղ և զւարս զայգար
տեսալս ՚ի միմեանց ։ և վայոյեցին եթէ ծանեաք յերգս ձեր և օրհնութիւն
որ է շարականդդ որ առ ան զցշարիս հաւատոց ձերոց սւզզափառ դաւա
նութիւն, և զամ ինդիքս ըստ ձին և զհայցուածու իւրեանց ։ բազում և այլ
բանս խաղաղութեն և սիրոց գրեցին և խոսեցան ։

Ո յ գրեցեն եթէ այս շարամանեալ ունի ընդ հիգեան զպանդն
մեստորի և զպարութիւնո՞ւ առ որս ասելի է, եթէ և մեք ուստի՞ ծանեափ
զնեստոր և զպանդն բւր չըր ։ ՚ի սանահինն խոսեցան, եթէ ՚ի հաղբատ
հրապարակեցաւ ՚ի մայրաքաղաքն մեր յանի՞ առաջնորդ կարգեցան, և այսու
խոտեցան, նոցա եր, և ՚ի նոցանէն ել և ՚ի նոցանէ խոտեցան և նշովէցան,
և նզովի մինչեւ ՚ի վաղճան և յայլ ուստիք ո՞չ բռնադատին խոտել զնոս,
բայց եթէ յանանց և նշի գիտութիւն իւրեանց ։

Ո յ կ յանուն եւտիքի՞ւ տիմօթեռսի և գէսոկորոսի զիարդ կոչւմը
և անուննեմբ զնոս սրբ, և ՚ի բանս նց կապիկի իւրեւ յերկամս ազգակից
եմբ նոցա բանին, եթէ գաւառակիցք բաղաբաւ, հարազանք ըստ մարմնոց,
եթէ ծնունդք ըստ հոգւոց ։

Ո յ մեզ մի լցին խոտելիք մերն որ ըստ ուստիք և հարը, այլ պատ
ռելիք և պաշտելիք ուրն գրիգորիոս և զարին բւր սրբ, ուրն ներսէս և
բահակ և որ ըստ նոցան յատակին և ձմարտոսինիքն, և նոցան քարոզեւ
ցի քաջուի յեկեղեցին մեր, և յաղագս նց բանակուուեսցուք ։ եթէ գորին
հակառակ, որ նոցան են՝ իւրեանցն է գիտելի, լաւուի և վատութիւն նշյու
Ո յ ցուք ՚ի մեջ և զպանակի որ նց են՝ և մեզ բաշտեղեակ և յայոնիք,
զնոս և զպազգեստ հարսն և զնոս բանս նց, զնուն ամեանաս և զնուն գրիգոր
ներսեայ և զմիւն գրիգոր ամաբանն և զնուն բատիլիս և զրեանն ոսկի
սրբ յօհան մի թէ ոչ ընթեռուն յարաժամ ՚ի սրբն ամ անասէ զգիմալոն զոր
յաղագմ անշփոթ խառնմանն յառուկ և կատարեալ բնութեցն գրե ասե
լով ՚ի նմանութէ տնն որ առ մեզ ։ մեծ է օգուստն զի և մեք նմանեսցուք
առան, բանդի թէ ոչ ինքն էր նմանեալ առ մարդիկ զպատ եր ՚ի նմանութիւն
թէ

մէր իջեցելոյն՝ ըստ այսմ մօնաւանդ նմաննել, ըստ որում՝ փոխադրութեան
է աք կարօտ ըստ ախտից, զի զայսորիկ յանախառնթիւն փոխեալ կայտու-
ցե, և մի որ անհաւաս լիցի յաղագս ախտիցն ըեւով համարեալ փոփոխիլ
ածուեն, պլ առեալ ինմա ախուգը ՚ի մարմնտկանէ և յանձնականէ շարժուէ
ածցե զինուա, և առեալ և պարտեալ, քանզի վո այսորիկ առեւու եզւ՝ զի
յաղթեացի, և վս այսորիկ յաղթեցաւ՝ զի ամ մարդկային բնութիւնի ըստ
ազդակցութե բարեգործ եացի, քանզի անտի սկսեալ փոխակերպիկ ամբն
յախտացելոց անհանուք և՛ի մեռելոց կենդանիկ կազմեալը :

Լոր մի որ ամբոխւսցի յանհաւատութիւն եթէ ասէ ած գոյով տրն
համանգամանյն և մարդ, այժմ անձն իմ յառութեալ է. քանզի այս լիներ ած-
ութեն թողարքուցեալ մարմնյն ամբոխւ կարող գուլ ածութեն ՚ի բաց մեր
ժել զիստալութիւնն, պլ ոչ կամեցեալնդ՝ զի մի զնմանուին որ առ մեզ լուծցեւ:
Լ'յափիսի բնշէ իմանալ և յորոց ՚ի մեզս իրաց. ոոկ զի խառնեալ մեղը
առ ջուր, ոչ մեղըն փախադրի սց չուրն առաւելու, և որ ՚ի կարգին է:
Վսեմբ եթէ անգիտաննան և զհարցմանն արիմնուին և քաղլեւ գոմին,
և զպատասիրանիսն սրբոյն, և թէ որպէս և քանի գեցէ յայտարարմար բանիւք
բաժանէ և միաւորէ: ՚ի կիրս մարդկայնյն և ածայնյն խոնարհագոյն և
բարձրագոյն:

Հաւատամիլ' լիցի մեզ և այս, եթէ բանք ոոկ հօրն գրիգորի նկասեաց
զանխութ ՚ի նոցանէ, և ոչ են ընթերցեալ և յարկելս գրոց ամբարեալ զըր
բանա նդ, և ընթե անուն առանց միջնորդի, և միաբարբառ խօսիք զմիա-
ւորութիւն անմին առ մարմին, և զյաւելումն և զպակասութիւն եռուէ,
պերցեւուիսի իմաստոյ վլայտութիւ, և կամ այլ բոլնոդակ բանք նոր անյայտք
են ՚ի նոցանէ, և ոչ ընթեռնուն գեերեց զիմանական ասացեալ ձառու որ ՚ի
վր տն, թէ զով ինդրեաց յովսէի ՚ի պիլատոսէ, և կամ վս ում աղաւելը
և աղերսանօք ինդրեր, և կամ գովզառեաց անշացաքեալ և եդ ՚ի գերեզ-
մանի. և կամ ո՞ւ դրամեալ ՚ի դիմաց հրեշտակին աւետարանէ կանանցն ա-
ռեալ զըանն նոր թէ յարեաւ, ոոկ ասացն, և ստուգեաց ըստ սովորութեան
բրոց զջշմարտութիւն, և զոր բանիւ յառաջ ասաց զայս և որդուվիք կտու-
թեաց, և անմահ ածութիւն նոր անմահ մեաց, և՛ի ժամանակի մահկանացու-
մարմին նոր մարմանական աջք մահու զըուն յանձն էառ, և անկեալ ոոկ զա-
ռիւծ ննշեաց թագաւորապէս և զարթուցեալ յարեաւ, և ելեւալ ան-
դուսս ոոկ այ իսկ վայելեր, և որ ՚ի կարգին:

Լոր մի զմուս աւասիկ, եթէ անմուր են նոբա ՚ի բանից նըյն գրի-
գորի ածաբանի, ոչ ընթեռնուն իւրական բանիւն յաւուր տօնի ծննն-
գեանն քոի զառ ՚ի նմանն խօսեցեալ զամաբանական ձառն եթէ քո-
ծնեալ լինի, և քս յերինից, և՛ի մարմին, և՛ի կուսէ, և՛ի վր երկիր. և զի
՚ի ցնծուի կոչէ զարարածս յաղագս երկնաւորին, և ապա երկրաւորիս. ան-
մայր յառաջնումն, անհայր յերկրորդումն լուծանն լորվզորէնա բնութեն.
որով ծնաւ մեզ մանտեկ և տոռաւ մեզ որդի, անմարմինն մարմնացեալ և
բանն թանձրացեալ և անտեսաննելին երեւեալ և եկեալ ՚ի շշափումն, և ան-
ժամանակն սկիզբն առեալ ժամանակի. և որ յառաջն որդի էր ծոցածին,
այժմ եղեւ որդի կուսածին, օծեալ և փրկիչ և՛ի հօրէ անբաժաննելի, ոոկ
երեկ՝ նոյն և այսօր և յաւետեանա յաւետենից:

¶¶¶ ու Հուատացին զգեցման մարմարով գայթակղեսցին, և որք ՚ի մարմարով տիկարացան ծիծաղեսցին, իսկ որք Ձեր բակատար մատք ջառագութեան տորագուն գործոյն լըզուադպեսցին յանհուն անդունդուն լիզալու ։ Ա զի եղաւ նոր զարմանք, և երեւցաւ ած մարդ ծննդեամբ, որ երև և մը չու էն, և որում գեր ՚ի վերոց եր մարդ կայնոյս բանի և պատճառի գոյն յաղագու մեր եղեւ և ՚ի վերջին ժամանակի, որ է ჩըքս այ բանն նախքան զաւբուտան, աներեւոյթն, անշաբանելին, անմարման ՚ի սկզբանն, սկիզբն ՚ի ըստոցն ըստ, աղբիւր կենաց և անսնչութեն, կերպարան սկզբնատպին, այս սինդն նման ճնողին շարժեցել ալ ծննդեամբ ՚ի հօրեւ և կնքեալ ՚ի բաղմուկ դութեն, ոչ փոխեալ ՚ի նմանութեն հօր և ոչ արտասահման եղեալ բան, յի՞՛ սուեղծեալ կերպարանն զայ զգենով մարմին և հոգի, զի սրբեացէ և մարք ըեսցէ զնմանակիցն իւր կերպարան ած ային իւանմամբն, յոր նայեցեալ երանեկին՝ զարմանայ հիացմանը և ասէ ։

Ովնոր խառնման, ով պանչելի խառնուածոյս, իսկ զավարողքն և դառնին համար առնուն յածութեն, և լինին ոսկիք գովելի խորհրդոյս դառնին առաջ, և խաւարին առ ձմարիտ ըստ, յիմասան յիմասան անձայինն, ստգտանելով զըստի և զածամոյցեւուց գործ այ համարելով փոքր յաղաց մեր նուատացեան, զի տայ զարմութան ախտացելոյ բնութեն, և հան յի՞ վեր զկամա անամացեալ մեղք ։

Քանզի առաքեցաւ, այ իւրեւ զմարդ զի կրկին եր, որով և վաստակեւ և երկեւու և արտասունեաց, քաղցեաւ և ծարուեցաւ օրինօք մարմ ցաւ, և եթե իւրեւ զած զի՞ն այս, զի ամին զկամ հօր պարտ եր կատա նոյն, և եթե իւրեւ զած զի՞ն այս, զի ամին հօր պարտ եր կատա նոյն, յաղաց որոյ և մատնեալ ասի, զի մի թուեսցի ընդդեմ այ, յորս ունակ զայթագլին ՚ի բարձրագոյնն և ՚ի խոնարհագոյնն մացուցանն և ժանել պարտ, և կամ բաժանեն և հատանեն անածաբար, սոց բա ժանել պարտ, և նոյ միաւորել ։

Եւ վերդ բազում յերկարեցից զբան, միթե ըրեսին գիրք սորա որ առ մեզ ոչ բովանդակին առ նո, և այ ևս յոլովագոյն հառք, միթե զանիսաց ՚ի նոցանէ ասացեալ բան, եթե ած խաչեալ արեգակն խա ւարեալ և կամ ալաւաղեցին զմիւս բան, եթե արիւն այ, և չըրշարուն և մահ այ, զորս մեր ՚ի ձեռն առեալ զինի մի ընդդեմ նոյ ՚ի պատերազմ հարկնելով յաջ և յահեակ, զոր իւսատոց և բարեպաշտից անձանց ոչ վայել լու յածառուն գիրս զմոյ բանն բաւուն հարկանել և զայովեն զանց առ նել, և կամ հայցեց ՚ի լուրս բանին և զմիւս ոչ քննել, այ սավմանել հոգուով և մոք, և բննել զիրս աշխատանել արտիւ, ուսոք, զի առանց սիր հնչուան է պահան սրնդի ։

Հաւատուի է մեզ եթե բարձին ՚ի միջ իւրեանց զբան ոյցին բարձ զի և զածաբանական ճառս նոր, ընդ նմին և զմեինութիւն յուշաննու ուկեթերանին հին և նոր կոսկարանացն և կամ թե հաւատաբանութիւնն կեւրող աշեքանդրացոյ և գիրք պարապմանցն ։

Եւ կամ հաւատոյ խոսուովնութիւն որ ժողովին սիկիոյ կորուսեալ եղեւ յինքեանց, և կամ թե մեզ աւ պատեցին և ինքեանք թափութեան ցին, և կամ թե քանի ամբարեալ ուսին առ ինքեան բան դիտութեան դրով և անդիր, որով և մայր մատնանցան դիտութեն, և ունաց ներհակաց ճար

Հայուսարք յունաց, և կամ թե քանի հերձաւածով հրատարակեցին և քար ձին կմիջն զբազն և զօրուն՝ հատանելով և ի բայ խէլը անց այն սրով ։ Եղաւ և թէ զայսպիսի մեծ և զուգը այդ շորոց միշի ճշխանաց գիտուի և պայցածամանց և կեղծիցի ոչ, պարտիմ մուսար և տղէ տու կոչել, և մնուի ջայ նշ ՚ի բանս և ՚ի գործս հաւանի մ և եւս վա զի հայ եւմ ճշմարիտ և աներկայ պատի՛ ։ ապս և թէ և զայսպ և միշ համաշունչը ։ և մից որովանի ձնունդը, և մից առեւ անց գիտի ի բար և մից ճշմարիս գլուխ անդամք, և պատ ապսգու և զայցը ամիս միրու կունեն զմել զ ՚ի խաղաղութիւն, պարտիմ զմաւ տիրապետ կամքը ։

Ո զի զայ պատուեր առաջ և զայն ո ի բրեմ զգաւուալք ՚ի կորստ նեւ, և կամ իբրեւ զւարձեալք ՚ի մեզ զանց և ՚ի սպամանէ, այլ իբրեւ զմեւ ուցեալ և զարդ գաւառաւ և ժամանակաւ, որն զայ թշամութիւն գործ քնութիւն հայոց ամանալ, և թէ գոյ հնար և մի անիծանէ յեղ բարց ով օրնենիւ շահէ և շահեցուցանել զնն, բննել զիւան և հայել յա դունի, զի իմաստնցն առց ՚ի զնուխն իւրեւնց է ասաց իմաստունն ։ և ողք կամա կուրանան անձանց բերեն զմել զայրանն ։

Երգ յա մոնք և աներկեան սրտին հոյել արժանէ մեզ ՚ի բանս յայս, զի եթէ ից երկու ո մնաց ժմանալ ընդ մին ձանապարհ լիք հնար միջն մարդ լինել և միւսոյն ողզորդ, և թէ ոչ ։

Երգ ուղեկից զմել արժանէ իմանալ, և ձանապարհ զըսնս ածա շոնչ գրոց, և առաջնարդ զհարս մես զորս ՚ի վերոց գրեցաք, զորս այսու թշամութիւն պուլ վարե հարեւ լին մեզ զմի ոք ՚ի նոցանէ սուսւ կացու շանել կամ զըսնս, կամ զանզու շանին, և կամ զընդունողքս, և թէ ու են համաշունք, և կամ թէ զիւորտ ոչ խօսեցնան ։ և կամ թէ մի ոք տու ՚ի մենջ զբարից գրեւ արմն չորացար ընթեռնու ։

Եւ սրդ հաւ անումանագ ՚ի մեց արանց, և թէ ՚ի բանս ածա զունց գրոց քննմաքանութիւն ամեններն ոչ գտնանի, և ոչ հատակուոր թնջ և գար և կունաու այլ մարտան և մասնորհաւորդ ՚ի հոգւոյն այ խօսեցեալ և շարույարեալ և հիւ մեւ առ միւսութ գեղեցիկ յարմարութիւն, երբեմն ըստ ժամու պիտոյիցն ընդդէմ ներհակացն բաժանելով, և երբեմն ժողովելով այլ երբեմն տալով զնու աստանգոյնն մարմնոյն, և զետրձարգոյնն այ, ոչ զելեցին ՚ի բաժանել յատկութիւն, և կրիւք, և ոչ խուց ցան ՚ի միացուցանեն և ՚ի ժողովելն ։

Եւ յալազս ասողացն չունինք ինչ ասել վա զի սրբ են և որց համա պատի՛ք և ընդունակք հոգւոյն, իսկ յաղագս ոչ վա բանս է յացանի է սուսւ գապէս, զի ակն են աղը եր, և ամենանն առ ՚ի նոցանէ տեսանի բռն իւ աւ զուր զ թուութեան, արդ և թէ գոյ հնար յակն գանագոյն լինել չոյն, և ՚ի հուսանան մը զոցաւ և լիքութ քաջրանալ և անուշահամ լինել ։ չօպս պարտիմ զգուշացրաց ամեն զնն իւրեւ զմուրեալ եղարս, և յիւրեւնց ըսց քաջրահամութէ զովացուցանել վա զի ընտիր մակիք երևեսցուք բանին զեղարե շահէ լիս ։

Եմ զի զրեցեն և թէ յաղագս անչփոթ միաւ որութեն այլ բնը ից բան այլ է գիտելի հաւատաց և եռ զի որում են են երկինք և երկիւ փա ապէն, և բննել է խորհրդոց և եթիկամանի զիւրն ընութիւն ոչ անդիտանայ, իւ իւ

իսկ զայս այլ որ ՚ինքց և յաշտագդեսուից արանցն ոչպարու վարկան գիտու զին թողուշ այլ զնծ զ ինուշ և ձամանչւ ձշմարթու վարկան և սակա այսորիկ զմարմինս իւրե անց ՚ի խաչ հանին կարէ օք կենցաղցոյս օտարացան ՚ի տանց և ՚ի ստացու ածոց կարեղրաց ՚հաստառե ըմլ զհիմուն իւրեանց ՚ի վը հաստառն և անշարժ վիմի և գոտանե ըով երկիր բարիոք և պարար այ տալով զպուղղ երեւնաւոր և հարիւրաւոր ։

Եւ զայս ոչմիայն մերովքս և բնի ծառայիցս հաւատարմացար այլ առասպնալցն և այնոցիկ որք բնութեց եղեն քննիչը թէ ոչափ և քանի՞ աշխառեցին զանձն և զմարմին ՚ի գիտու անծանօթ բնութե ։

՚որդ եթէ մեշ զլուեն պարու վարկանի՛ ոչ ընդդիմանամբ զի գրեալ է եթէ զիրատ ամեարիշութ անգուսնեն այլ զի գրեցէքն բաւարան ունել զհարցն աւանդ և այն աւանդապահ զիս ասացէք լինել և շնորհ ունիմ բարու գլուխութե ձեր ։

՚որդ զի հարցանեմբ եղբայրաբար սիրով և թէ զիս ՚ինքց հարցն դնել աստանօր զի զայս պատու իրան աւանդեցին հօկառակասէր լինել մեշ և կոռուող միոյ գլուոյ անդամբ եղով ասել ձեռաց ցուն թէ չես սինձ պիտոյ և չես աստէն յիմցոյ մարմաց և կամ միջ մօք որդիք հօկառակ գըւ տանել իրերաց և անիժանել զիմեան և ասել ցծնողսն եթէ ընդէր երկինցէք և ծանայք զիս և կամ միջ հովուի հօմքանել յերկուս և յանուել ՚ի վը միմեաց և խածառել զիրեարս և կոչել միոյ զմիւսն գայլս և յակիստակոցս մլրտել այլ բն հակառակ մմմեանց և օտարք համարել ՚ի հազրութէ որով ձանալի ժամանակս այս երկորդ կուպաշոութի ։

՚որդ եթէ առաջն հայր սբ կոչելի է մեշ զմերն որ լուսաւորիկ և խոսոուլանող քահանայսիւան գրիգորիս պարտիմբ զմաւա ածել եթէ նու վճարեցաւ պյուտ օրինօր եթէ որ արժանաւոր անձն պրութէ և ձրդ նութէ գտանի՞ յազգս երկածնաց իրեւ զնս և թէ ու մի թէ բաւական համարեցաւ զայս անձնն իւրում կամ զերկսն կամ զարլարանան բազմապատիկ էք քամ զըանդարբան բնութէ բնակացութին կամ զբաղմապատիկ չորչն պարտեւալնմա ՚ի վը տանս հայոց մի թէ ամբարտաւանեաց պյուտ ամենայնիւ և կամ բաւաւական համարեցաւ անձնն իւրուց զայս ՚ի պատիկ աստիճանն և կամ մի ոչ խնապահ սրտին և աներկեցաւ մոզք էտ յանձն գնալ ՚ի կեսարիա և գարնեալ ՚ի հօմք և առուու ձեռնադրութի ՚ի նըն սեղեսարոսս և կամ թէ իւրեն ամ ոչ կացին ՚ի նոյն միաբանութէ սէր և ոչ չուուա արիստակէս ՚ի պէ ժողովն նիկիաց և կամ թէ մեր ոչն նէր սէ ոչ չուուա արիստակէս ՚ի պէ ժողովն նիկիաց և կամ թէ մեր ոչն նէր սէ ոչ վարեցաւ պյուտ օրինակս և ոչ գտուա առ մեծին թէոդոսի ՚ի կոստանդինուացին ՚ի վանաւան հովեմարտին մակեդոնի հազրու սոցա և համախորհուրդ և կամ թէ մերն ասչուկ սբ հայրապետ ոչ եղել գրով ձեւ ոին իւրու հազրու սբ ժողովն եփեսսի և կամ թէ խոտան համարեցաւ զանան և մինչեւ ՚ի ժողովի որ ՚ի մերոց սբց հարցն հանդիպեցաւ անդ և կամ յում միտ արդեօք տեղեկացար զնոցայն աղանդ և զմերս ձշմարտութի և կամ որով լեզուա ուսոցց և ետ մեշ զգէսսկորս սբ և զտիմօթէս կուզն և զպետոս գայլս մի թէ անեցիք են սոքա և կամ զտիմօթէս կուզն և զպետոս գայլս ։

Ճորոյ գետացիք, կամ վաղարշապանեցիք և դիմեցիք, կամ հայադաւան լւզուաւ և արցաւ:

Խնդրեմք եթէ զիսարդ այնչափ կապեցաք՝ ի բանս սոցա, և վն որպէ իրիք ուղղութեն. աղանձ մ զձեզ, եթէ ՚ի մէնջ զանիսլացաւ՝ խելամուտ առնել զմեզ սիրով:

Դարձեաւ թէ այսոքիկ վերոդրեալ նր հարքօ այսպէս և որք զհետ սոցա, ինդրելի է՝ եթէ յետ այսորիկ նվազ ՚ի հարցն նոց յայսոսիկ դըրդուցաւ, եթէ զյումշաննէս ասեմք վիմաստասէրն որեւ աթոռակալ նոց աթու ռցա, և նա այսոցիկ հետեւեցաւ շաւզաց և ուղղափառութեն, և մերն այլ նր նախնիք զնորյան ընկալան խօսութանութիք, և ձեռնադրեցին անխախտիլի մասլ գիրս, գրիգոր վկայասէր և բարսեզ հետևող նորին և միւս գրիգորիս և ներսէս մերս հարք, և ե՛ յարկեզս գրոց մերոց ընկալեալ. և ՚ի նոցանէ ՚ի մի երես և ՚ի մի բան՝ զազդ մի ողջոյն անմարթ և դատել:

Ճաւ մեք յայն սակս խնդիր արարաք ձերոցդ իմաստախոհ անձանց, զի ՚ի միւսին նստեալ և բերան առ բերան խօսեցեալ՝ լուծցուք զննդիրոց առցա, կամ շահեւսցուք գեղըարս և կամ զթնամիս՝ թէ ասելի է, այլ ՚ի բանս նոց ոչ կապեցաք ժամանակը և անձնիշխան կամօք ոոկ կարծեցիք:

Վայ զոր առ ժամանյն պարս վարկաք՝ գրեցաք նշ ասկաւուք, զոր ՚ի մերոցն ընկալաք, և գտաւ առ մեզ. և զայն առ ՚ի ձենջ ընկալաք համարձակութի զհետ մերոցն ասեփաննոսի գրով և բանին հաւանեն մերովն. Վայ վերջին գրեալքն կարծիս ետուն մեզ, եթէ ՚ի պատրանս գրեցան առաջ չինքն և ոչ ՚ի բոլոր սրտեւ. և վն այսորիկ հարք եղեւ մեզ յայսոնել ձեզ ՚ի ձեռն դրոց և զայցմ գրեալքն և ոչ առաքեալ, զի թերես լուծցէ զեարծիս մտաց ձերոց, և զմերս հաստատեցէ ճշմարիտ հայութիւն և զհամացնութիւն ձեռ:

Վ. Ա. Ղ Գրեցեքն՝ եթէ յերեկոյացեալն եմք ժամու, թողուլ գնալ առ իւրաքանչիւր դատաւոր. և այս բանիք ոչ թունեցաւ մեզ իւրեւ կատարեց մոտաց ասացեալ՝ երեկոյացեալ ժամանակ ան առ արարածս դնել, և դադարութն առնուլ յանձնունց գրոց քննութիւն և որ ՚ինն բարեացն են մասունք, և լուծուն առնել սիրոյ և խաղաղութեն, և այլապէ դատաւորս իւրաքանչիւր կույլ.

Կարծեմ եթէ տերունեանն առակառոր բան յանդիմանէ զմեզ առ այս՝ որ առ մշկս այդուցն և վորձատուութիւն առաւտապարդեւ սոուողին, որ հաւասարապարդ և առին առաւտունեանքն և հասարակօրեայքն և երեկոյինքն:

Օ ՚ի եթէ զմերդ կույլ ժամանակ երեկոյ յաղագս ձերութեան և հասարակելոյ զառուրադ, նաև կատարեալ մոտաց յոյս ոչ այսպէս յերեկարածքէ զոկար բնութիւն, զի այս մինչեւ ՚ի մին փոփոխուն օդոց և համարէլի. ապա պարտի ձերոցն լինել ծերաւթիւն ՚ի ձեթ պարարտութիւն և սողոմնին, և գլխաւորին առաքելոց՝ զգաստութիւն և պարկեշտութիւն լուսատուն լինել բազմաց, և մի լսել եթէ լսւ է մանուկ իմաստուն՝ բան զծեր անմիտ:

Խակ եթէ զթիւ առուրց կատարածի աշխարհիս ասացեք երեկոյ. անմարթ է և յայս նախաձեռնէլ, զի զոր ոչ հրեշտակք երկնից իմացան և որդին՝ ՚ի մարդկանէ անհետազոտելի է.

Խակ եթէ զաւուրցս շարութիք կոչեք երեկոյ և զտերութին բռնակայ, լայ՝ անտեղի է, զի ամ որց և բարեպաշտից անձինք դառնագոյն ժամանակը փորձեցան և մաքրեցան՝ ոոկ զսկի հրով, և արդարացան. և այս առ հնալքն և նորովցս՝ ոոկ մարդարէն ևսայի, զի երբեմն արօմեր՝ ասելով, ի դիշերաց կանխու հոդի իմ առաւօտ առնել առքեզ, զի լոյն են հրամանք քո, և չիք ՚ի նման երեկոյ և ոչ խաւար, նոյնպէս և դաւիթ աղօմէր, ևս առ ած կարդացի ընդ երեկոյս և ՚ի վաղրդեան և ՚ի հասարակ աւուր. և դարձեալ թէ ՚ի խորոց կարդացի առքեզ, նոյնպէս և այլք ՚ի որց մարդարէցն, ամբակում երեմ և դամիել, ոմն ՚ի զբոյ առիւծուցն, և այլ ոմն ՚ի զբոյ կապանացն՝ աղօմէին արտասուզք և յոգւոց հանեին վաղաղութեան ժողովրդեանն թէ մինչեւ յերբ որ անտես առնես և ոչ լուցիցն ինձ. և թէ որովայնիմ ցաւէ և զդոյարանք իմ ձմին. և թէ ո՞տայր զդոյոց իմոյ ջուր, և աշաց իմոց աղբիւրս արտասուզք՝ ըսլ զդեկումն ժողովրդեան իմոյ. կարծեմ թէ առ այս աղետ տարագուստի զնեղութիս անձանց իւրանց ունին համարեցան :

Պարտիմք ձայնակից լինել և երից մանկանց, և ՚ի բոցոյ տապոյս աղազակել առ որ և ասել եթէ օրհնեալ ես որ ած՝ զի արդարութիք և յերաց. մի ածեր ՚ի վը մեր զայս ամ, զի մեզաք անօրինեցաք և ապստակը եղաք ՚ի քէն, և առաւել մեղաք, և յամօն և նախատինք եղաք ամժառ այից քոյ, խնդրել իշխան մարդարէ մեզ և առաջնորդ նույիրել զաղօմն որց ՚ի բուր վառս խնկոց անուշից, և տալ զանձն ողջակեզ ընդունելի ոյ :

Իւ ՚ի նորոցս ըւնիք պէտս յերկարելոյ, զի որ ՚ի տնեն ևն բանք, ոչ զանխլանայ առ ՚ի ձեզն, թէ ո՞ոկ պարս է լինել հովուաց և ապաստորոց բանի. հովին քաջասէ զանձն իւր դնէ ՚ի վը ոջխարաց. և խնասուուն տըն տես ՚ի ժամու տայ զերակուրն, և անմիտն լսէ թէ ՚ի ժառայ չար և վառ պարս երի արկանել զարծաթն ՚ի սեղանաւորս, լինել լոյս և աղ և ճրագ ՚ի վը բարձր աշտանակի, և ոչ ընդ գրուանաւ :

Գրէ և որ առաքեալն պօզս ՚ի զգուշութիք թէ ուստի եղբարք որք երկնաւոր կողմանն ժառանգորդք՝ նայեցարուզք ընդ առաքեալ և ընդ քահանայտ խաստովանութիւն մերոյ քայ յս, որ հաւատարիմ թէ արարին իւրոյ:

Հարցանեմաստանօր, թէ որ բնուե է արարին ած՝ որ հաւատարիմ է ոոկ մովակէս ամ տան նր. դարձեալ թէ ունիմք քահանայապէտ անցեալ ընդ երկինս զըն զորդին ոյ, և այնպիսի ունիմք քահանայապէտ՝ որ նաստա ընդ ածմ մեծուեն ՚ի բարձուանս սրբուեցն պաշոննեայ, և խողանին ճշմարտուեցը ած հաստատեաց և ոչ մարդ. զի ամ քահանայապէտ վը մասուցանելոյ զոհս և զպատարագս կայ, ուստի և հարկ է նմա ունել ինչ զոր մասուցանիցէ :

Գրէ գարձեալ և առ տիմօմենոս թէ ո՞ոկ աղալեցի զքեզ մինչ եր թայիրն ՚ի մակեդոնիս, զի պատուէր տայէս ոմանց ըլինել օսարուսմունս և տահմաթիւն անշափս, զի գլուխ պատուէրանին մեր է՝ ՚ի սրբ պրէ և ՚ի մոաց բարեւոց և յանին զընաւոր հաւատոց. և այլ թէ ոչ ոք զինուորեալ ընդ կեանս աշխարհին պատաղի թէ զօրալարին հաճոյ լինիցի. և թէ մարտիկ ոք կոչեսցի ոչ պատակի եթէ ոչ ըստ օրինին մարտիցէ. պնդէ հեղնելով եթէ իմացէք զոր ասեմու:

Գրէ համասիբւո և պէտրոս գլխաւորն առաքելոց, թէ զերիցունս աղլա

աղաջեմիբը. զերիցակից և վկայ չարչարանացն քնի, արածել դշաւառաց
ցեալ մաշհօսն այ, վերակացու լինել բարուոք օրինակօք, և անձնիշան տէ,
բուշ ձգելի մեղ իբը առասնօթ բազմադիմի ախտիւք մեր, զի երեւուն
ից հովուագետին, և փոխարենս եմք ընդունելոց բարւոյն և չարին :

Ունիմք ՚ի մեղ և զեանս նորին բարսի, և հարցմանն պատասխանի լունել
թէ ո՞պ պարտ է լինել առաջնորդաց և մատուուակաց բանին. և զի՞նչ ա-
սացից, զի յանցաւ և յանչուն հասանեն այս բանից ձգմունք և որք
նման տցու, և մեր զայ ամդ գիտելով անդիտանաւիք զանձինս, երեկոյ կո-
չելով զժամանակի և ՚ի հարցն աւանդապահութիւնի վստահանարով,

Եւ զայ ո՞չ ածեմք զինուա թէ կարող է ած ՚ի քարանց յայցանէ
յարուցանել զորդին աբրահամու. և թէ հատանելոց է տապարաւ աղդող
բանին զամծառ. որ ո՞չ առնե պտուղ բարւոք և հաճոյ տնկողին :

Օ որս աղաջեմք մերովլը ո՞ք ժողովով զարթնուլով ՚ի քնոյ ՚ի թըլը
րութէ ծուլութեղ և անցուսութեանդ :

Խշանիք էք և հազարակետոք խորցն այ, և այժմինդիր է ՚ի մէջ հազա-
րագետացդ. ենթէ որ հաւատարիմ գտյի. աքք էք գլխոյս լուսասու, և մէ՛ռք
մարմնոյս կերակիցք, բան և ձնյն լըզուիս շարժողի, արագ այսր պարսոիք
ժամանել զի թէրեւս թիւրեալ իցե գլուխս ՚ի լուսոյ պակասեալ, և կամ
տկարացեալ իցե մարմնս յո՞չ ունեցյն կերակիցք և դարմանիք ձեռս, և
կամ ժառարկանալ լըզուիս շարժումն առանց ձայնի և անբան մնացեալ.
գրեալ են անուանք ձեր ՚ի գիրս գիտնականց ասողաց և յանդիմանողաց,
պարտիք զգիրն գործովլ արդարացուցանելը

Աթ անք էք ած ային տաճարիս շինելց արեամբ որդւոյ նոր, գիտելի է
զի ՚ի բացեայ լինելով սեանցն քակտի տաճարն. մշակք էք ած-ային այգւոյն,
արդ փոթթապէս այսր հասէք, եթէ յօտելց է կորեցէք, եթէ սրբելց
մաքրեցէք, և զվաստական մի համարիք յաշխատութիւն անձանց, զի քաղցրա-
համբառակ բերցէ ճարտարագետին և մի քացախուտ :

Լզի՞նք էք ած-ային անդոյս, աշխատասէք մոօք և հնազանդ օրսին
պարտիք վաստակել զի բերցէ հաց ո՞ք և կենդանական. ամոլք էք պատուա-
կան ասցին՝ որ ժաարկացեալ մնայ ՚ի շըլեցուցանելց զիտսակարան այ,
արագ այսր ժամանեցէք զի յառաջ ելեալ հանդիցէ ՚ի տունս աբիսաթա-
րոյ ՚ի բըլուրս համելիս այ :

Զայնէ առաքեալն պօլսութէ զայ գիտամինք վմ ժամանակիս, զի
ժամինէ ՚ի քնոյ զարթնուլ, զի այժմ մերձ է մեղ փրկութիւն բան յօր-
ժամ հաւատացագ, զի ցաւ երկիր ամդ գիտութիւն ան իբը զեազում շուրս
որ ծածկէն զծովլ, և գիշեր տգիտութիւն մերժեցաւ և էանց :

Պարտիք շըլել զգանստս և արթունս և զգենուլ զզէնն լուսոյ, զի շնչ
և պայծառ. են կեղեցիք տն, և օրսորէ ամեն և ճոխանան ՚ի քն, և տղի-
տութիւն էն ու յամ ազգաց քրիստոնէց. և վաղ ուրեմն տեսին զլոյս մեծ
գիտութիւն ժողովուրդն՝ որ նատէին ՚ի խստարի և ՚ի ստուերս մահու, և
ամոք ծարաւիք է խալաղութիւն և սիրոյ ած-այնուց, փռանկք, յոյնք, սու-
րիացիք, նեստորականք և խամայելացիք, որև հալինք. յարաժամ գիր և բան
այ ո՞չ դադարէ առ ՚ի մէնջ վն խնդրոյ մեր, և բազումք կան յարեւոյ
դրոց մեր. բայց մեր և անկարութիւն առ ՚ի բարի գործս յայս, զի հատ
մա

մանաճիսցն անգործ մասը՝ ի մեջ՝ ոչ եռացուցանէ զսիրտո ջերմութք, և ոչ տայ հեղալ զսիրտոն արտօսոր յաջաց, մանաւանդ ասելի է թէ և բայց իսկ ոչ դտանի ի միջի մերումն

Ապա թէ ոչ զլեռնացեալ անհաւաստութին փոխիսէոք և հարթէ աք, զցաւալից թզենին իսկ աք և ի ծով ընկնաւաք, որչափ և նուշաստ թռնիմք յաւը բուսանէաք յածային պարտէզն, և լինէ աք ծառ. մեծ՝ մինչգալվոյ թենի թռնոց և հանգչեն յստու մեր,

Ստացեալ և միք զանգաւակութի կամքը և յօժարութք, և անկեալ կամք կենդանոյն մեռն ալ. կեռք ննչեմք, կեռք յօրանմէնմք և ասեմք յանձննամեր թէ՝ ըստ երեկուէ, և ոչ լսեմք պօղոսի ճայնին որ ասէ թէ՝ ահա ժամանակ ընդունելի, ահա օր փրկուէն, մի՛ և մի՛ ինչիք տայցէք պատճառու, զի մի՛ արտօնուցի պաշտօնն, ալ զի ընծայէցաք ի պաշտօնն այ՝ պարտիք ըդէմ կալ ամ յօժարութք և ոչ ի հարկիւ.

Համհայոց ազգակ եկեղեցիք որ յայդ կողմանքդ են, մանաւանդ թէ ե՛փորու սեռո խաղաղութի անդորրութի մե՛զ է պարզեեալ ի վերուստ։ թագաւոր քսասէր և իշխանք բարեպաշտոնք, պարզեք գաւառաց և անդոյ՝ հոգեոք և մարմանառ հանդերձ աղասութք, և դուք կամաւ անգիտանայք և անսեռս առնէք զբեկում ազգիս, և ստորոտ պասմառօք հրաժարէք ի գլուխո կոչմանէ, և սատք թէ գիշերէ և ոչ տիւ, տկար և միք մարմով և ծերը ժամանակաւ. և վերնագիր նամակի ձեր ընթերցցիք առ ի մէնջ, և թէ ի մոյրազալք և ի ինշանառ որ ուստիս հաղաւայ։

Վայրաբազաքային պօղոս զայս ոչ ասաց, այլ թէպէտ և յեէմէ մինչե իլւրիե էլից զաւետարանն այց, բայց յետոյ սրով գլխատեցաւ և ասաց թէ ծառայ անպիտան եմ. պետքու թէ ուրացաւ աղաշխարեաց, և թէ փախեաւ՝ դարձեալ խաչեցաւ. փիլիպոս թէ անէծ և խորոց մասնեաց, ան ձամբն էլից զպարուն, և անարատին արեան կարօտացաւ. վարդապէտ և տեսուչ գործոյն է անոն և ոչ մարմանոյն. երբ գուք հրաժարէք, յառաջ զով կոչեմք, զպարատէանքդ՝ եթէ զլարնեցիք եթէ զուարժացին, որ նեղեալ և զլցնեալ են ի հարկապահանջ բոնհակալացն, և կարօտին միան աւուրն պարենի. հրաւեր կոմման մերոյ այսու աղադաւ. ծանուսցի ձեզ, զի ի միասին եկեալ խորհնացուք զարժանն ամ ի պէտա լուսւթի եկեղեցւոյ ներքոյ և արտագոյ յանձնն և յօստար լըզուաւ։

Հանջիսեն զմել յոյնքն միանգամ և երկիյս : արդ ոչ է պարտ արիաքար ընդդէմ կալնց, կամ հաւանել, կամ հաւանեցուանել, եթէ երկու բնուու ասեն չարաչար, ըմբերանեսցուք և յանդիմանեսցուք, և եթէ դարձին՝ ընկ կացուք և շահէսցուք զեղքարսն, եթէ լուծան՝ ի պէտ պէս աղտուցի գործ մարմանյ լցուք պատճառու զլջման այց, եթէ ներբենն օք և ներբենապէտոք վայրին հրաժարակէ սցուք զաղտն զի գործ անց, թէրեւս զիժեսցին սրտիւք և հայեսցին յանձնն, թէ և ոչ այլ ինչ գանեալ զմերս լուսուի և առողջուի ծանուսցուք։

Պառն և յօլպս ընդ իշխանութք այց ի մերցին ազգէ քրիստոնեայք, և էին ի մեծասրակուսուա առ այս հարցափրանուիք և աղմաւէ. և թէ և փոքր ինչ թէ թէւացաւ այժմ, բայց կատարեալն ոչ է բարձեալ. թէ և անց օդնեմք չգտանիմք անբաժին ինչ ճշմարիս վարժառուէն քնէ, պրում փառք իշա խանութի և պատիւ, այժմ և միշտ և յաւիտեան . Ամէն

Աբ Ավագոս տն "Ա, Երևէսի որի էւրահանք; Աբ Հայրողեախ" շուր է ծուռեանէ
ժուռեանէ լուս էոր. որ ինքը լուս է ու լիս ու լիս գրեաց:

Երես 127:
Արբին տն "Ա, Երսիսի գրեալ պատասխանի թղթոյն պատրիարքին ասորւոց
տն Արիստիկի:

Արբին տն "Ա, Երսիսի թղթողթ ի կոստանդինուպոլիս առ ոնք պօղոս քա-
հանայ Հայկազնի ի տարսունէ կիլիկեցւոց, որ գնացեալ էր անդ Հոռոմացել
և բամբակէր զազգս մեր ի ժամանակս կիւռ. Վանուել թագաւորին: Եր-
ժամ հանդէրձնալ էին միաբանել Հայք և յոյնք, և նա գրեաց առ որ Ա, Եր-
սիս, և ի չմերզս եղել երրոյ վնասուն:

Արբին տն "Ա, Երսիսի առ Եպիսկոպոսս և վարդապետս Հայաստանեաց՝ վա-
սիրոյ և միաբանութեն ընդ յոյնս:

Արբին տն "Ա, Երսիսի կաթողիկոսի պատասխանի գրոյ ուրումն՝ որ գրեալ
էր առ նա բան զեծանաց յանդուգն լրբութբ:

Արբին տն "Ա, Երսիսի առ նոյն ժպիլի:

Արբին տն "Ա, Երսիսի կաթողիկոսի առ նոյն յիմարտութբ և հպարտութբ
լրբեալ ոնք:

Արբին տն "Ա, Երսիսի կաթողիկոսի առ վարդապետն գեորդ:

Արբին տն "Ա, Երսիսի կաթողիկոսի առ նոյն գեորդ վարդապետ:

Արբին տն "Ա, Երսիսի առ նոյն գեորդ վարդապետ:

Արբին տն "Ա, Երսիսի սբ կաթողիկոսի և տիեզերարյոս վարդապետի գիր
շրջաւերական առաքեալ ի կողմանա արեւելից ի կարս՝ զինի նորակերտ և
պիսկոպոսի ուրումն, զրոյ գիրս ցուցանէ զանունն. յորս բանք պիտանիք
խրառակագր առաջնորդին, և քարոզ ողեցահ առաջնորդելցոց ինմանէ:

Արբին տն "Ա, Երսիսի կաթողիկոսի թղթողթ ի սամսուտիա քաղաք յաղագ-
արեւորդե այն գարձի:

Ա, Երսիսի Եպիսկոպոսս եղոր կաթողիկոսի Հայոց Վարիդորիսի պատասխա-
նի թղթոյն յակորայ ուրումն վարդապետի ասորւոյ՝ ի մայրաքաղաքին մե-
լիսունց Հայոց:

Թղթողթ տն Վարիդորիսի կաթողիկոսի Հայոց գրեալ եղոր նորին "Ա, Եր-
սիսի Եպիսկոպոսի հրամանաւ նորին ի միջագետս ասորւոյ յամայք կոյէ-
ցեսու նահանգին, յաղագս որ անդ մերոյ ազգի քահանացից հակառակաբա-
նելց անմուսար ընդ միմեանս, ոմանց ասել ածութեն բնութթի չարչագետ-
և մեռեալ ի խաչին ընդ մարմնոյն, և ոմանց զմարմինն միայն:

Եւ յոմանց գարձել ընդունելի լինել մատաղ, և յոմանց արհամարհելի: 154:

Եւ այլք էթէ դրախտն իմանալի՛ և միայն օրինակաւ ասացեալ, այլ ոչ
ձշմարիտ էութի, և ոյլ ևս որ յայսպիսեաց. ի խնդրոյ ուրեմն ածասիրի
լուրծ անուն իշխանի թվուրանն աւանի:

Եւ թէ եկեղեցի ոչ շնուածէ ի մարդկանէ՝ այլ մեք միայն, և մաշտոց
գիրք և որ ինմա կարգեալքն են՝ խաչ օրհնել և եկեղեցի և այլքն, ոչ
են ընդունելիք:

Եւ էթէ ի հակառակաց որ ընդդիմաբանէ յաղագս օծման Միւռունին:
ոով թէ աւելորդ է և անդէպ և այլք սոյնպիսեաց:

Եւ յաղագս խորհրդոյ խաչին, զորմէ ոմանք վիճականին պաշտելի գոլ

166+

այլք պատուելի միայն։
Եւս յաղագս օրհնութե Եկեղեցւոյ, զրմէ ոմանք Հակառակին Եթէ չէ
ինչ պէսս։
167+

Եւս յաղագս ոմանց տղիսոց, որք ասեն թէ մարմին տն մերոյ ոչ եր՝
բնութէ մարդկան, այլ յառաջքան զլնմշլոթի մարդոյն։
168+

Եւս յաղագս այնորին՝ որք զբանին էու թի միայն ասեն թանձրանալ յորու
վայն կուսին, այլ ոչ զմարդկային առեալ բնութին։
170+

Եւս յաղագս ոմանց ասելոց թէ՝ անմարմին բնութին ոյ ՚ի նմանութիւն
մարմինց ձեւացաւ, այս և ականջս, ձեռս և ոսս ունելով և զայս ՚ի զդայարաւ
նաց և յանդամոց՝ ըստ մերումն։
172+

Տուն ՚, երսիսի հայոց կաթողիկոսի գրեալ բան միսիթարութեան առ
վունդեալսն մարմինը որք յանբարեաց ոմանց նախատեալք եղեն, զօր
ծանութին նմա գրով։
176+

Տուն ՚, երսիսի առ եպիսկոպոսուն և վարդապետու և համօրէն դասս
եկեղեցւոյ՝ որք յաւուր տօնի արմաւենեաց ժողովեալք ՚ի կոչմանէ տն
Վարդպորիսի կաթողիկոսի եղբօր նորին, ՚ի ձեռնադրութիւն զնա կաթու
զիկոսութեան հայոց։
180+

Թուղթ վարդապետացն հայոց հիւսիսային կողմանցն որ ՚ի հաղթատ և ՚ի
սանահին՝ առ պատուական կաթողիկոսն ոոր Վարդպորիս։
187+

Տուն ՚ Վարդպորի պատասխանի վարդապետացն հայոց հիւսիսային կողմանցն։
190+

ՅԱՆԱԿ

Եւ շնուռք բա՞ից ՚ի և գետենիս դորսանո՞ւեց ըստ Խորդի այբուբենից :

թանապիոսի ասութիւնն .	Երես :
կունքն են մասունքն բաղմապատիկ առաքինութեց .	59:
զին օրհնութե խորհուրդն զի՞նչ է .	11:
զքատութի տայ ած ոմանց վասն փարթամաց .	161:
մշնալու Երրորդութեն խոսովանութիւն .	180:
յդ գործութին անվայելու է կրօնաւորի .	91:
մազգեաց զմանկունն ո՞պ ՚ի մկրտու յօժարիցին քահանայքն .	40:
մազգ քրիստոնեայք ևս զննունդն և զմկրտութին յառաջադոյն նման մեղատնեին .	85:
յի՞ քահանայքն որպէս կացցեն .	44:
սանիսայ և սափիրայ գողութիւնն .	22:
սապական սկզբանն և կատարածին և միջոցն ո՞պ էր անապական .	57:
սառակ արեւեցութիւնն զի՞նչ ժնանի .	136:
սարասոն զի՞նչ է .	28:
սհաւատն մի՛ լցի ինքահայր Երախայի .	39:
սմօրմնոց սեռքն անմիտիս ընկալան զկայանս վառաց .	180:
սուզլոյ կրօնաւորաց անվայելու ասութիւնքն .	17:
սունն յսի քսի ո՞պ ՚ի մէր է քան զամանուն .	87:
շնարհաւեր կրօնաւորաց վատթարութիւնն .	15:
չք և ականջ այ որպէս ասի .	173:
պախանացու զմարմինն քսի ասելն ո՞պ կարելի է և ո՞պ անկարելի .	65:
պականացուն զի՞նչ նշանակէ .	143:
պախանութիւնն ծնունդ է մեղաց .	143:
պատսամբեալքն ՚ի հայրենաստուր աւանդիցն որոց նմանին .	129:
ուանց ընտրութե ածայնոց արանց համօրէն ազգին՝ զանձինս ՚ի հայրապէտական գահ յառաջ ձկուելցն ապիրատութիւնն .	32:
ուանց կամաց առն և կնոջն եղեալ պատկին լուծանք .	41:
ուաջտուրաց պահոց պատճառն .	88:
ուաջտուրաց պաս վասն էր ասի .	66:
ուաջնոց առաջնորդին պարուն Երկրորդն հասուցանել պարտի թէ ոչ .	26:
ուաջնորդաց բաւական դժուարութիւնն .	8:
ուաջնորդաց հարկաւոր է գիտութիւնն և առաքինի գործն .	24:
ուաջնորդի իւրեանց հակաւակովաց պատիժն .	137:
ուաջնորդն առ յո՞ հաստատել պարտի զմտոսն .	26:
ուաջնորդն պարուն զամենեսեան միապէս ունել .	25:
ուաջնորդն պարուն զնութիրեալն եկեղեցւոյն ոչ սեփհականել անձին .	26:
ուաջնորդքն են աց եկեղեցւոյ .	24:
ուաջնորդքն պարուն ոչ անփոյթ առնել զաշակերտելոցն .	25:
ուաւելուն ՚ի յարդարութիւն է պասն .	159:

Առաքեալն ՚իքս զբաժանումն ոչ գիտեին :	65
Առաքեալն հաց միայն հրամայեին բերել հաւատացելոցն :	82
Առ եկեղեցին աղօթից պատուեց տալն վաճախնեցու միաւորութիւն :	72
Առ կըօնաւորն հանց այ երկրորդ օրինաբրութիւն :	186
Առողջ մանկանց մի իշխեացէ քահանայն յէտ հաց ուտելոյ առնել մկրտութիւն :	396
Առողջութիւն խոնարհութէ լաւ է , քան զհիւանդութիւն հպարտութ :	750
Ասորիք միանդաման խնդրեցին զիթաբանութիւն լնդ մեզ :	740
Ասորոց ասոյոց մորորութիւնն :	157*
Ասորոց փոխիստոկան բանիւթ անխորութիւնն թէ նը խորհրդեանն և թէ կերակորոց :	158*
Ամարանին գրիգորի և ուցն աթանասի բանքն որ զանգաժանելի միաւ որութիւն քանին և մարտին :	153*
Ամածին զնք կոյսն որպէս խոստովանինք :	120
Ամամարդ լիսեն յնի որով յայտ լիսի :	144
Ամամարդոյն յնի անձամանն ներդորդութիւնքն :	106
Այցին մարմնոյն յարութիւն յոյս յարութե ետ բնութիւն :	116
Այցին պատուի իրանքն ըստ զօրութե ընդունողացն եղան :	176
Ասունն ՚ի վերայ եղականաց ոչ գնի :	166
Ա և մարդ զնք որպէս ասեւիք :	64
Ա և մարդ որպէս խոստովանինք զնք :	59
Ա է՞ր աղադաւ զիկրելիս իւր կամի տալ ՚ինեղութիւն մարմնոյ :	178
Ա խաչեալ և արիւն այ ասի :	65
Ա խաչեալ որպէս ասեւիք :	94
Ան բան ո՞պ եկեր առ աթքահամու յառաջքան զմարդեղութիւն :	169
Ան բան վասն է՞ր զգեցաւ մարմն :	116
Ան չափով և կըուով բաժանէ յիւրաքանչիւրումն զօգտակարն , թէ զառողջութիւն և թէ զախտածէ տութիւն :	176*
Ան վարի ընդ մեզ ո՞պ բժիշկն առ ախտացեամն :	179*
Ան տեղութիւն պատճառն ՚ի մէջ քրիստոնէիցս ՚ի ստոյէ և ՚ի գործակցանորին եղեւ :	70*
Ան տեղութիւն և սէրն զի՞նչ ինչ գործեն ՚ի մեզ :	85*
Ան տեղութիւնն զո՞րպիսի ծնունդս յառաջ բերէ :	88*
Արեցութիւնն զիրօնաւորն արտափսէ յարքայութիւն :	20*
Արդարութեան անտենն զի՞նչ է :	29*
Արեորդեաց գիմելն առ ած :	137*
Արեորդեաց որդիքն ևս ՚ի քահանայութիւն առնին :	140*
Արժանի՛ են այնպիկ նզոլից և պատժոյ՝ որք զկնի ճշմարտութիւն :	107*
Արիստոնէլոց նիւթեն զգայթակղութիւն :	119
Արիսոս զբնութիւն բանին այ չարչարեալ և մեռեալ ՚ի խաչին ասէր :	150*
Արիւնն ո՞չ ուտելի :	160*
Արծաթին է մաքրութիւն մտաց :	30*
Արծաթսիրութիւն հոգեւոր առաջնորդաց որբան վաս է :	150

Արուխն զմանուէլ թագաւորէն զի՞նչ ծանոյց ո՛բըն՝ յէրսէսի.	73:
Աւագաղոյն քահանայքն շահէլոց են զկրտսերագոյնն.	38:
Աւանդութիւնք եկեղեցոյ մեր ի յամաշունչ զրոց հաստատեալք են 100:	
Աւետումն յապրիին եօթն վասն է՛ր տօնելը.	85:
Բազում կրօնաւորք զուռնեցեալն յաշխարհի ստացան յետոյ հակառակ քոի.	16:
Բազարջ էր հացն աբրահամու և որդւոցն ի ելի յելն յեղիպտոսէ.	81:
Բաղորջիւ կատարեաց քու զետրհուրդ մարմանցն իւրոց.	82:
Բամբասօղն զի՞նքն վասէ.	23:
Բանին մարմանալն էր նոր խառնումն ի յէրկուց.	92:
Բանն ած ձմբատապէս մարդացաւ ըստ մեզ.	170:
Բանն ած նախքան զմարդանալն էր անմարմին.	168:
Բանն էտո զբնուի աղամայ զմեղանցականն և զափականացուն.	57:
Բանն հօր ո՞պ էջ յարդանդ ամենամաքուր կուսին մարիսամու.	56:
Բառոնիւթ թագաւորութեն և ուսուցմունք կարմէցան.	8:
Բարեւսէրն զի՞նչ է.	29:
Գայթակղեցոցին կրօնաւորքն կրկնն դատաստանաց են պարտականդ.	15:
Գինեւո միայն առանց ջրոց զիարութ մասուցանեմք զպատարագն.	63:
Գիրք որպէս խօսին զբու.	151:
Գլխակարդէլ ինն ինդիրք հոսումց գրեալ յէմանուէլ թագաւորէն.	97:
Գողութէ անունն բազմին և սակաւուն մի և նոյն է.	22:
Գործէլ արժան է՝ զի դատարկութիւնն չար է.	25:
Գործք բարիի շնուռածք են ի վերայ հաւատոյ հիմանն.	11:
Գրիդոր ածաբանն վասն խմորոյն զի՞նչ ասէ.	82:
Գրիդորի սպանչելագործի խոսառվանութիւնն.	142:
Գրիդոր կաթուղիկոն ինդրէն ի մանուէլ թագաւորէն զի անձամբ աւարտեսցէ զմբարանութեն գործն.	104:
Գրիդոր նիւասցին զծուրն վերստին ծննդեանն տայ.	83:
Գրիդորիս կաթուղիկոսի ընտրելն զսբն ներսէս ի կաթուղիկոսութ.	69:
Գրիդորիս կաթուղիկոսի պանծալի մեծագործութիւնն.	181:
Գրիդորիս կաթուղիկոն յորդորէ զմանուէլ կյայսրն ջանալ զիսազա զակն միաբանութէն էկեղեցոց.	118:
Գրիդորիս կաթուղիկոն յորդորէ զմիքայէլ պատրիարքն ջանալ զմիա բանութէն էկեղեցոց.	122:
Ղաւրադարձութիւն որպէս յետոյ ծնանի զափառտումն.	133:
Ղուստին եզօր տն ներսին էր ամուսին օնցի սեվլատոսին.	55:
Ղրախտին այ և ծառն կենաց և գիտութեն ոչ են նիւթեղէն ասօղքն որպէս մեղանցն.	161:
Լօէ կրօնաւորն մոլորիին զի՞նչ յոյս աշխարհականին.	20:
Լկեղեցին զի՞նչ է.	165:
Լկեղեցին ի ձեռու հեթանոսաց վասն բաժանմանն մատնեցաւ.	73:
Լկեղեցոյ միաբանութէն խորհուրդն վասն է՛ր մասց անկատար.	103:
Լկեցն է բանից գարշութիւնն.	118:
Լոպիսկոպոսաց անլայելուէ փառամոլութիւնն.	32:

Եղակիսկողոսաց բերանոց բանդին որպէս պարտին լինել:	29*
Եղակիսկողոսաց կրկին գործն:	32*
Եղակիսկողոսին զի՞նչ լինել և առնել հրամայեցաւ:	28*
Եղակիսկողոսն զառւամանուին առն և կոչը ո՞պ անբաժանելի պահելոց է + 135*	135*
Եղակիսկողոսն զի՞նչ է տնաեւ:	28*
Եղակիսկողոսն զի՞նչ պարտին հարկաւոր ձանաւել:	27*
Եղակիսկողոսն ՚ի կարգ քահանայութեն զըսպիսի անձն կոչելոց է + 135*	135*
Եղակիսկողոսն ո՞պ պարտին լինել հարկանող:	33*
Եղակիսկողոսն ո՞պ անձն օրինակաւ և բանիւ ուսուցանելոց է զամնին + 136*	136*
Եղակիսկողոսութեն գործն յաղագս որով պատճառի եղաւ:	27*
Եղակիսկողոսութիւնն ուսուի՞սկաւ:	27*
Եղակիսկողոսունքն ըստ աստիճանի առաջին են քան զիւնուց առաջնորդան:	27*
Եղակիսկողոսին ո՞չ պարտին ՚ի ձանապարհի երեւելի և կազմեալ երեւորով ընթանալ:	28*
Եղակիսկողոսին վերակացու լինիցին բանին վարդապէտութեան:	31*
Երևենին բանին այ նախահարցն և նոհապէտացն:	10*
Երեւարբեան փառաբանութիւն ՚ի դէմս որդւոյ միայն ասի ՚ի մէջնջ.	86*
Երկայնամիտ պարտին գուլ իշխանին:	49*
Երդեմ խուրին ասորի զարիւնն և զջուրն որ ՚ի կողէն քսի՝ զիարդ գեղեցիկ բաժանէ:	84*
Օ անիմանալին իմանալց հնարն է հաւատան ո՞բ գրոց:	10*
Օ անողղայ կրօնաւորն յետ բազում անդամ իրատելոց պարտի ՚ի բաց հատանել:	20*
Օ արդարամիտ զիւեան շինականաց առաւելի սիրե ած՝ քան զնաբերաց:	51*
Օ արեւորդին ՚ի յեկեղեցիք ո՞րպէս ընկանուլ պատուիրե:	138*
Օ արծաթան ՚ի վարձու ո՞չ տալի:	51*
Օ պարբիայ քահանայապէտին տեսանելն զտեսիլ հրեշտակին Երբ եր + 60*	60*
Օ բանին կերակուրն բաշինուղքն ամենեցուն համարակաբար պարտին մատակարարել:	14*
Օ բանն ած ո՞րպէս մարմին եղեալ խոստովանիմք:	14*
Օ գայթակեղցուցեմն առ գայթակեղալսն պահելապնդողաց պատիմն:	20*
Օ գայութեինքն զիւրոյ պարտին կեալ:	14*
Օ գեան քահանայական ո՞չ անխորհուրդ:	35*
Օ գիրս ո՞րպէս քննելի է:	147*
Օ գաւանութիւնն եկեղեցոյ չէ պարտ արտաքոյ ածաշունչ գրոց բարբառել:	9*
Օ եկեղեցին օրհնելն և օճանելն է հարկաւոր:	167*
Օ եղակին խրատելց կանոնն:	23*
Օ երկպագելի ո՞ր երրորդութիւն ո՞րպէս խոստովանիմք:	120*
Օ զատկի տօնն յառաջադրյն բազում էկեղեցիք ո՞պ տօնէին:	85*
Օ ժամանակութիւն դնելի է պահապան զգայարանաց:	30*
Օ հնուրաց նենդաւորութիւն առ ած վերաբերի:	49*
Օ հնուրաց պարտաւորութիւն թոշակօքն իւրեանց բաւականալ:	50*

Օ հնուողրդն առ հնաղլանդեալսն արդարութեք պարտին վարիլ.	504
Հ նուողրդն քան զգողովրդականն առաւելպարտին երկնչիլյայ.	504
Օ ի՞նչ է եղեալն, լինելցն, և էն.	124
Վ իշխանութին առանց անիրաւութե՛ ունել ո՞չ է անհնարին.	470
Վ խոստովանութիւնն մեր վերաշնեմբ ՚ի վերայ հիման նը ժողովց հայրապետացն.	1148
Վ հայոց առ ասորին ո՞պ զրպարտութի՛ խօսեալ էին ոմանք.	1270
Օ ձարտարաբան անձինն առավետաց մանուել թագաւորն առ նըն ներսէս ՚ի հաց և՛ր փորձ սակս միաբանութեան.	890
Օ մատաղն ոչ ընդունովն զմանիբեցուցն խորհի.	1570
Օ միաւորութին անձառ խառնասմբ խոստովանողն հարցն ոչ ուրա- ցան և զատկութիւնն.	1170
Օ պատկերն ո՞րպէս ընդունիմք.	620
Օ պատկերն ո՞րպէս պարտ է ընդունիլ.	870
Վ փայտ խաչն քնի բարտի կարծէին արեւորդիքն ոյր վասն և զնա պաշտէին.	1380
Օ օգտակար բանն պարտի խօսիլմարդ ՚ի ժամու, և այն չափով.	230
Ի նդ մէջ կորելն զի՞նչէ.	360
Ի նթացողացն զշետ քնի՞ կատարածի մեր լինին օմեանիք.	1780
Ի նթեռնուլ զգիրս ո՞րպէս պարտ է.	1480
Ծ ագաւորական աշարկու զօրուին ոչ ճգէ զիեռացեալսն առ ինքն.	710
Ծ ագաւորն մանուել ո՞պ ընկալաւ զնամակս նըյն ներսիսի.	890
Ծ ագաւորն մանուել ո՞րքան զմարձացեալ կը յանձն իւր սակս միա- բանութեան եկի զեցոյ.	950
Ծ ագաւորութե անունն քրիստոնէից որո՞վ բարձրանայ.	710
Ծ ագաւորուին և իշխանուին մեր յի՞նչ պատճառէ բարձեալ եղեւ.	1860
Ծ աշամանուղաց լըզուն է՛ գործարան ստանայի.	110
Ծ աղութե իշխանութի գողցն տր գողացելց իրին ունի.	220
Ծ աղութե պիսկոպոսաց ՚ի հայրապետական ամծուն մեր ո՞րպէս եղեւ, և զաւատոյ բանն ո՞րպէս քննեցին.	1120
Ժ աղութ որ եղեւ ՚ի սուրբ լւառն.	330
Ժ աղուց խորհրդակցութիւնն ո՞րպէս պարտի լինել.	1020
Ժ աղուցականաց պարաւորութիւնն.	510
Ժ աղուց ականք պարտին զմանկունս իւրեանց Երկիւղին այ մնուցանել.	520
Ժ առժկալութիւնն զի՞նչէ.	300
՚Ն բաժանմանէն եկելցոյ մինչեւ ցորդն ներսէս ո՞րգան միջոցք էին. 720	
՚Ն ժամանակս առավելցն քահանական խորհրդական խորհրդակատարութիւնն ո՞րպէս լինիւր.	340
՚Ն խոստովանութեան երից անձնառութեանցն ո՞րպէս փախչիմք ՚ի յարիսու և ՚ի սաբելչ.	770
՚Ն մանապին և զգալին զի՞նչէ.	1730
՚Ն մի անձն քնի ո՞պ անշխոթ մասցին յատկութի՛ Երկուց բնուեցն անցանցն և մարդկայնցն յետ անձառ միաւորութեն.	1070
՚Ն մի անձնառութիւն զանալին և զմարդկայն ներդործութիւնն ո՞պ	

որպէս խստավանիմք :	79+
Դիմ քո՞ն եր ինչ ըստ մեզ և եր ինչ որ ՚ի վլ՛ը եր քան զմերս .	57+
Դյանձնեց պիտաեցուցեալն ըքաւոր եղարց պարտիմք տուլ .	20+
Դյերկուս բնուին ըստ նեւատորի ոչ բաժանեմք , և ՚ի մի բնութ շփոթ մամբք ըստ եւուիքն այ ոչ ժողովէ մք , այլ ասեմք ըստ գրիգորի ածանին .	92+
Դյորինաց հաւասացելց յառաջ քան զմկտութիւնն զորպիսի հաւատ ընկալիի է .	138+
Խշանաց մեծ վաստակար է ստութիւն .	47+
Խշանանք առ հնագնդեալն պարտին ոչ վարիլ անիրաւաբար և զաւաստան ուղիղ առնել .	45+
Խշանդ պարտին հնագնդ լինել օրինայն այ .	44+
Խշանդն դպահն մի լուծցեն իշխանաբար .	47+
Խշանդն ՚ի բարկութի շարժեալ վճիռ մահու մի տայցեն .	49+
Խշանդն պարտին ծաւայից իւրեանց զահմանեալ թոշկն ոչ պահանձնել .	48+
Խշանդն պարտին ոչ դիմել յօժարութի յերդմունա .	48+
Խշանդն բանին յորովայն կուսին մարթամու .	10+
Դորյն գրիգորէ լուսաւորչ ունիմք առանց ըրոյ պանարագելն .	83+
Դրաքանչեւր ոք իւրով ձեռամք պարտի տալ զորդումութիւնն .	19+
Դու կիրք պապականութեան որպէս ասի .	142+
Եզունի կրօնաւորաց ոչ վայելէ խեղիատակութիւն .	23+
Եզուն գործարան սատանայի որով լինի .	136+
Գանելն զօսոս հովութին անհաւատութեան է նշան .	8+
Ապալութիւնն ուստի ունի սկիզբն .	101+
Աստի բեւեռեալ գոլն կամ առանց բեւեռի զի՞նչ իցէ .	86+
Աստի օրհնութիւնն հարկաւոր է .	87+
Աստի օրհնութիւնն որպէս լինի .	165+
Աստի օրհնութիւնն ուստի առեալ և յի՞նչ դիտաւորութ կատարի .	64+
Ասան վարդ բեւեռի .	62+
Ասան կառք և աթոռ այ որպէս ասի .	166+
Ասան որպէս օրհնութեալ լիներ ՚ի յառաքելց .	165+
Ասմորն մեղաց է նշանակ .	82+
Ասմորն օրինակ բեւեռեալ արթայութեան երինից ոչ է խորհուրդ մարմայն , այլ քարոզութեանն .	82+
Ասմորով ապականութի խորհրդոյն յի՞նչ պատճառէ իցէ .	146+
Ասոզն երբ սրբեցեալ եղե .	156+
Ասոնարհութիւնն է առաջին աստիճանն տնօրենութեն քո՞ի .	71+
Ասոստովանութիւնն առ ամենասուրբ երրորդութիւնն .	56+
Ասոստովանութիւնն հայաստանեացս .	76+
Ասոստովանութիւնն յունաց առ առ երրորդութիւնն և առ մանառ մարդեցութի և յանշովթ միաւորութիւն բանին .	110+
Ասոս է խորհրդոց չարութիւնն .	11+
Ասորհուրդ մարմայ և արեանն քա՞ի ո՞ո՞ գուշակեցան մարդարէիւք .	81+
Առածկեան հաւատ հաւասար է անհաւատութեան .	89+

Հասուայելն այ զի՞նչ է .	214
Հանդեան և մկրտութ տօնն վո՞ է՞ կատարեմք ՚ի միռմաւուրը .	184.
Հանունդն և մկրտութին ՚ի միասին տօնելն ուստի՞ է սկսեալ .	60.
Հանունդն յառաջ և մկրտութիւնն յետոյ եթէ տօնիցի , ներհակի աւետարանցի բանին .	85.
Կախարդութիւնն ՚ի աստանայի՞ է .	92.
Կախարդքն դի՞աց են պաշտօնեայ .	140.
Կանայք որո՞վ զարդարիլ պարտին .	52.
Կատարեալքն ՚ի յեմաստուի ՚ի յանկատարից առնուն երգեմն զըան .	75.
Կարգաւորքն պարտին լինել մեռեալ աշխարհի .	25.
Կարի՛ հեռացելոցն տեղեաւ անհնար' է լինել դիտ .	7.
Կերերլաղեսանդրացին ո՞պ ասէ մի բնուի բանին մարմացելոյ .	92.
Կերդի ընդդէմ շփոթմասի ասողացն զմի բնութին բանքն .	93.
Կամաթողաց կամ պրամողաց՝ քահանայքն զասակ մի դիցեն .	40.
Կշոռ մեծ և փոքր մի եղիցի .	50.
Կոստանդին քահանայն առաքի ՚ի գրիդոր կաթուղիկոսէ առ թագաւորն մանուել .	104.
Կուսին ո՞յց մարմինն յետ անձառելք յղութեն արտաքոյ էր ՚ի բուրդից ախտաւոր շարժմանց .	147.
Կրօնաւորաց անձին զօրութեան դողութիւնն .	23.
Կրօնաւորաց բողոր շարժմանքն և բանն պարտի լինել ըստ ձեռյն իւրեանց .	24.
Կրօնաւորին չէ պարտ թողուլ զընկերակցութիւնն եղբարց և առանձինն բնակել .	150.
Կրօնաւորին վանաց ՚ի վանս փոխիսիլոյն անպատշաճութիւնն .	210.
Կրօնաւորն եթէ յաշխարհ դարձից սրտի՞՝ լինի տրձան աղի .	150.
Կրօնաւորն ՚ի բնակելն յաշխարհի որպէս պարտի կեալ .	150.
Կրօնաւորք ոմանք երկակենցաղ կենդանեաց են նմանք .	190.
Կրօնաւորքն ՚ի պտղոց իւրեանց պարտին մասն տալայ .	180.
Կրօնաւորին պարտին ՚ի վանորայս բնակել .	150.
Հայաւեռ երկուց իշխանաց խոռվութիւնն .	550.
Հայաստանեաց ո՞ք եկեղեցւոյն քանի լուսին ՚ի վո՞ որո՞յ հաստատել կայ .	1170.
Հայոցութիւնն առ յո՞վ վերաբերի .	510.
Հայոցս ՚ի յեւտիքեայ , և հոռոմոցն ՚ի նեստորէ հեռի դոլն .	910.
Հպրապետական բազմապատիկ անուանքն ըստ դործոյն .	1830.
Հյուպապետութիւնն է զլուխ ահարօնի .	330.
Համը ըստ պատմաքին է մեծ և ոչ ըստ բնութեանն .	770.
Համը ոչ նախ և ապա որդի , ամը յաւիտենակից .	760.
Հանդարտութեան ըափն .	310.
Հաշտութիւնն մեր ընդ այ որպէս եղե .	1220.
Հարկ է հովո՞աց գրով քարոզել հեռացելոցն .	90.
Հաւատ ծածկեալ ոչ է հեռի յանհաւատութենէ .	670.
Հաւատոյ և դաւանութեան բանն ՚ի վերայ որո՞յ հիման պարտի լինել և որպէս հշմարտութեամբ հոգւայն խօսիլ .	750.

Հաւատոյն կրկին զօրութիւնն.	123
Հաւատոյն ծշմարսութիւնն է գլուխ յանդամն հոգւոյն։	96
Հաւատք առանց գործոց մեռեալ են։	124
Հաւատք ընդ գործոց երկու աչք են։	125
Հեղութիւնն եպիսկոպոսաց հարկ է։	230
Հիւրասէր պարտին դու եպիսկոպոսունքն.	294
Հնազանդութիւն առաջնորդին որբան հարկաւոր է։	216
Հնացեալ սմբորութիւնն որով է ելանէ արտաքս։	720
Հոգեոր բժիշկն ևս ունին զաքսոց հոգւոց իւրեանց բժշկութե։	130
Հոգեոր վէրակացութեն պարտին լինել աղ և լոյս։	140
Հոգեոր տնտեսաւթեան զարհութելի երկիւղն։	80
Հոգեոր տնտեսքն են և բժիշկք։	130
Հոգին սբ՝ հոգի այ անուանիլվ բաժանի յեղականաց հոգւոց։	760
Հոգին սբ ըստ էւթեան պատճառի առ ՚ի հօրէ միայնց։	760
Հոգին սուրբ բղասունն է առ ՚ի հօրէ։	100
Հոգւոց բժիշկն որպէս պարտին վարել։	1320
Հոռոմոց ատելն զմեզ իրու զարդարութիւն ունեն։	720
Հոռոմոց հակառակ մեզ արագքն։	720
Հոռոմոց կերակրոց ՚ի քն ոչ ասին։	1426
Հովլութեան օրէնն.	70
Հուրին ընտրե զեւրոգանց նշերոց գործն։	820
Հպարտութեան և բարկութեն բոյն ո՞ով տողորէ զննուղն իւր։	1320
Հումայ հայրապետն խնդրեաց զիմաբանութին հաւատոյ ՚ի մանուել թագաւորէն։	730
Հուրեակն զոհից արեան խորհուրդն զարիւնն քնի գուշակէր։	1510
Հեռնադրին սրբոյն ներսէսի ՚ի կաթուղիկոսութիւնն.	60
Հուկն առաւելէ քան զիթեղն կերակուրս։	630
Հմարիտ խալազութիւնն քան զամինէ գերազանց է։	1010
Մանուել արքայն ինդրէ ՚ի տէր դրիդոր կաթուղիկոսէ առաքէլ առ ինքն զսուրբն ներսէս։	680
Մանուել թագաւորէ միջնորդ միաւորութեան լինելն ՚ի մէջ հայոց և հոռոմոց։	680
Մանուել թագաւորի ջանացողութիւնն ՚ի մասրամել զեկեղեցին գովին 900	1030
Մանուել թագաւորն ո՞ով ողացոր ՚ի վը վախճանի արյն ներսէսին։	1030
Մանուել կայսերն հոռոմոց վախճանն երբ եղեւ և որով կերպին և զի՞նչ պատահեցաւ յայնժամ։	1230
Մատուլն որպէս առնելին է։	1590
Մատուլն վն էր առնեմք և կամթէ լուր և յումմէ օրինադրեցաւ։	1560
Մարդու եկեղեցի որպէս ասին։	1640
Մարդու ըստ հոգւոյն է պատկեր այ։	1750
Մարդու մրգէս պարտի լինելն ՚ի պարտակինն և ՚ի գովին։	1330
Մարտին և անմարտին միանան և ոչ շիոթին ՚ի միմեանց։	660
Մարտինն քսի որպէս ասին անկառաց և որպէս կատարեալ։	1420
Մարմասիրաց զբանն այ այսանմանն պատասխանին։	470

- Մարմացեալ բանն որպէս տնօրինեաց զմեր իրկութիւնն . 120.
- Մաքրութին խորհրդոյ ողբան հարկաւոր է պատագագիշ քահանոյին . 84.
- Մէծառունքն առաջնորդ որպէս էին . 46.
- Մէծ է աղքատանալն վշ քսի քան զողորմութիւն բաշխելն . 19.
- Մէծն ՚ի յասորիմանս ծանրագունիք բեռանց է ՚ի ներքոյ . 6.
- Մէծութիւն և փոքրկութիւն պատահումն է մարդկան . 46.
- Մէջասիրաց շինուածքն . 11.
- Մէջն ախտացուցանեն և մեռուցանեն զհողին . 175.
- Մէջքն են բազմից պատճառ ցաւոց . 179.
- Մէռուալ հաւատն տանջանաց պարսական կացուցանէ զունօղն . 12.
- Միաւորեալն ՚ի մի բնութիւն կրեր զանայինսն և զմարդկայինսն յորժամկամբ . 151.
- Միաւորեալն յերկուց ընդդիմակացն զերկաքանչիւր հակառակացն զիրիսն որպէս կրեր . 80.
- Մէ բնութիւն բանին մարմացելոց և կամերկուս՝ որոց առաջնորդութեանն հետեւեալ և կամ յի՞նչ դիտաւորութիւն ասեմք . 93.
- Մի բնութիւն ՚ի քս որպէս ասեմք . 61.
- Մի կամք որպէս ասի ՚ի քս . 78.
- Մի ներդործութիւն ՚ի քրիստոս որպէս ասի . 79.
- Մի ոք կաշառանօք յափշտակեցցէ զառաջնորդութիւն վանաց . 26.
- Միջնորդացն ՚ի մէջ այ և մարդկան ցաւակրութիւնն . 7.
- Միւռունիւն զիարդ օծանեմք զիսաց . 166.
- Միւռուն կատարի քահանայական օրհնութեամբ . 62.
- Մկրտելոյն զինի զնորդնեայ հաւատացելուն զի՞նչ պատուեր տալին է նց . 139.
- Մկրտելոյն արդարութեան լրումն որով լինի . 68.
- Մովսէսի օրինաց զատիկն և մերս ողբան անհամեմատ իցեն . 155.
- Մտացդ բնութիւն որում ոչ հասեր՝ հասցես հաւատոյդ քաջութիւն . 153.
- Յաղագ գողութեան անեծք շարժին ՚ի մէջ եկեղեցոց . 22.
- Յանուն ոք երրորդութեանն մկրտելոցն պարտաւորութիւն . 10.
- Յաշորհի բնակել վատօնար կրօնաւորաց մարմինքն ընդ արժանիթ թաղման . 16.
- Յապրիել եօթն զաւեւուց տօնն կատարելոց ովլ վկայէ . 60.
- Յած մերձեցոլքն ած անալ պարտին առաքինութեալ . 183.
- Յարբումն դեղոց դժկամակ հիւանդացն դժուարին է լինել բժիշկ . 70.
- Յետ մահու ողորմութիւնն փոքր յոյս է . 18.
- Յերկու բնութեան տեսութիւնն որպէս բերինիք . 121.
- Յերկու բնութիւնն ասելոյն որով կերպիւն ոչ փախչիմք . 61.
- Յերկուց կատարեալ բնութեանցն ՚ի քս որպէս կատարեալ միանձնաւորութիւն եզւ . 57.
- Յիշցատուաց լեզուն է գործի մատանայի . 51.
- Յոյնք ողբան գոլեցին զուղիղ խոստովանութիւն նըյն ներսէսի . 95.
- Յուլիանեայ զարախառութիւնն . 146.
- Յամիքան զպատարագ մատուցանելն պարտ է առնուլ զհաշութիւն ընդ եղաօր . 106.
- Յուղիմք զըաժանօղն ըստ նեսորդի . 94.
- Յիւթականաց սէլոն ցրտացուցանէ զմարդն ՚ի սիրոյն քսի . 14.

- Աշանն գողութեան + 141
 Արլունծայ հաւատայ Ելքն բմաստուն քահանայից ժողովուրդ լինիցին + 141
 Ար կիւրակէթ առաւծուուն որպէս եղե խաւար ՚ի վէրայ երկրի ՚ի
 պաղեստինու մինչև ՚ի բիւզանդին . 1056
- Կահեցեան բանիւ լինի պատճառ վարձուց շահողին . 9*
- Եղեալքն ՚ի մից ազգէ առ ոչ ազգս որպէս անդուռն բերանով
 զամբասանն խօսէին . 1286
- Ըրթանց և լըջուց դուռն և գռնապան հարկաւոր է . 23*
- Ոխակարութիւն մասուցեալ պատարագն անընդուռնելի է առաջի այ . 37*
- Ողորմածն աղբատին բարեկամ քոնի կոչի . 19*
- Ողորմութիւնն զիտիսարենն իւր որպէս ընկանու ՚ի քանէ . 1776
- Ողորմութիւնն ում տալի է . 151*
- Ուն և ուն ոչ է պարտ բաժանել զմիացեան միութիւն . 152*
- Ունդունողացն զշոգեոր իրատոն զի՞նչ պատկանի տանէլ . 13*
- Ուն և ուն , այլ միանձնաւորուի յերկուց բնուեց ՚ի մի քո միացել . 78*
- Ուն ուն մշուեալ և ուն կենդանի , այլ մի և նոյն անձնաւորութիւն . 59*
- Ուն վարժել եպիսկոպոսունքն զլարժելոն պարտին մերձ բնկենց պահել . 32*
- Ուսկին է արդարութիւն և ձշաբատութիւնն . 118
- Ուշէ որ ունի զհաւաս կենդանի . 13*
- Որդին այ եղեալ որդի մարդոյ ասելով որպէս փախչիմք ՚ի հայ . 78*
- Հցութենէն նեսոորի .
- Որդին որպէս իջեալ յերկիր յորովայն կուսին բոլանդակեցաւ և
 որպէս ծնաւ ՚ի նմանէ . 77*
- Որդւոյ ծնունդն ՚ի բնութենէ հօր այ . 10*
- Որդւոյն մարմաւորութիւն ոչ ասելով առաջօք ըստ եւտիքեայ . 78*
- Որոշզք զբանս աւետարանցացն որ ՚ի մարդեղութիւն բանին՝ ո՞պ
 որոշեցան յեկեղեցոյ . 1729
- Որով իրաւամբ փոխելի է զառաշնորդ վանաց . 26*
- Որովիսի մեծասունքն դժուարաւ մունեն յարքայութիւն երկնեց . 46*
- Ուր հայր է անդ է և որդի և հոգի , և անդրադարձեալ . 59*
- Զարչարիւր չարչարելեան որպէս . 59*
- Զիք թողուհի զկապալ ՚ի վը եկեղեցոյն ամեցուցանող եպիսկոպոսացն . 32*
- Զայշաւիկ եր ազգաւ սուրբն ներսէս . 54*
- Զապանձում զաքարինոյ Երբ եղե . 84*
- Զատարագաւան ազդումն ուրախութեան լինի ննջեցելոյն հոգւոյ . 161*
- Զատիկեր և անուն մի և նոյն են . 87*
- Զատմատն և ուղղին եկեղեցոյ խաղաղութիւն ոյք եին . 119*
- Զատութիւնն ՚ի գրախոտին , և ոչ ծառ և ոչ պտուղ ասողքն
 որպէս ստեն . 163*
- Զարկեշոն զի՞նչ է , և զիարդ հարկաւոր եպիսկոպոսին . 28*
- Զարտասուրութիւնն հովուաց և առաջնորդաց . 6*
- Զշերգ հովուացն սպասալիքն դատաստանին այ . 8*
- Զողոմեշուաց աղանդն . 137*
- Զորիիւրոսի վլայուին թէ կարելի է էուե իրեք լինել ՚ի լրում այլ էուե . 78*
- Զսակեցեալքն ՚ի յերկուց կողմանց քանի երորդ ազգ պարտին լինել . 41*

Պասկի հասակն Ե՞րբ է .	41*
Պասկն Ե՞րբ պարտի լինել և որպէս .	41*
Պօղոս առ կորնթացին զարունական խորհուրդն ո՞վ միշտակեաց .	34*
Պօղոս յոմն և յոմն զանձառ միաւորութին զարոհօղան ո՞վ կարկէ .	116*
Պօղոսի վարչամակն իւրն տիտրութ ոչ օգնեալ զիքւանդա բժիշկէր .	178*
Յուր զիարդ ոչ արկանելիք ի բաժակն .	83*
Յուր ի կողէն քո՞ի յի՞նչ խորհուրդ Ել .	83*
Վակաւ ինչ անիրաւն զարդար վաստական կիզէ .	47*
Վոյ առ քահանայ բազում պատճառս յօդէ խուռլեց ընդ միմեանս .	37*
Վատանայ գտանէ զոմանս ի մարդկանէ իւրն գործակից .	176*
Վարդսի զօրավարի միշտակի կատարեցման պատճառն .	88*
Եւոն զի՞նչ բարի բերե ի մեզ, և ասելութին զի՞նչ վնաս .	73*
Վեասայ թոնդրակեցոյ աղանդն .	164*
Վիալանքն Երբ մերկապարանոց լինի զի՞նչ օդուտ անորի ձնանի .	132*
Վը ածն զիարդ սաշեցարիւ ասեմբ .	62*
Վը երրորդութեան խստովանութիւնն .	10*
Վը ժողովայն ո՞վ հետեւիք, և զի՞նոցանէ նզովիւալն նզովիւալք .	113*
Վը հարքն զմի բնութիւ և զերիս անձնաւորութիս ամենասբ երրորդութիւնն ո՞վ գտաւանեցին, և ընդդեմ հերձապետաց ո՞վ խօսեցան .	149*
Վը հարքն ըստ բժիշացն օրինակի ի յառողջարար և ի մահաբերնիւթոց առին զի՞ւղ կենաց .	94*
Վը հարքն ո՞վ մարտեան ընդդեմ հերձապետացն .	118*
Վըն զի՞նչէ :	29*
Վըն ներսէս առոնց արեւելեան եպիսկոպոսացն ոչ կամեցաւ գրել պատասխան թագաւորին .	99*
Վըն ներսէս Ե՞րբ փոխեցաւ յաշխարհէ .	102*
Վըն ներսէս զապաքինում ինսդրէ ի գեղորդ վարդապետէն .	134*
Վըն ներսէս զորպիսի ազօմս հայցէ ի ժողովէ ալ հարցն .	185*
Վըն ներսէս ինսդրէ՝ զի ի հոռոմն եղեալ զպատճառսն գայթակ զութեան նոքա բառնացցէն .	100*
Վըն ներսէս հրաւերէ զմանուէլ արդայն դալ յարեւելս .	70*
Վըն ներսէս յորդորէ զեպիսկոպոսունս և զելարդապետանս աղօթիւք հանդերձիլ ի ժողովում սակս միաբանութեան .	130*
Վըն ներսէս յորպիսում ժամանակի երեւեցաւ ջահաւորեալ վարդապետութեալը .	54*
Վըն ներսէս ոչ կամի առանց խորհրդակցութիւն եպիսկոպոսաց և վարդապետաց բոյրից տալ պատասխանի թագաւորին .	91*
Վըն ներսէս ոլոքան ըլձայլ տեսանել զմիաբանութիւն եկեղեցոյ .	100*
Վըն սարդիս ովլէ :	66*
Վը պատարագին ներդործութիւնն .	160*
Վպասաւողքն նոյ խորհրդակցութիւն պարտին զմիտս և զզպայարանս սրբել .	36*
Վտեղծումն արարածոցս .	10*
Վտութիւնն է օրինակ եղեգան .	12*
Վը ածնածնին զերդս որպէս երգեւիք յեկեղեցիս .	61*
Վը կուսին յորովայնի որպէս խառնեալ միացաւ անեղ բնութիւն	57*

ընդ. և զական բնութեանս :	1506
Ալյն ներսէսի անհամեմատ խոնարհութիւնն :	1338
Ալյն ներսէսի առ մանուել թագաւորն ընթանալն վու է՛, արդելաւ :	704
Ալյն ներսէսի երկիւղածութիւնն :	1826
Ալյն ներսէսի ՚ի մամեստիա գնալն , և պատահիլն յունաց պոստուատուին :	558
Ալյն ներսէսի քննութիւնն ՚ի վերայ բանիցն կիւրղի ընդ առն իւ մաստնոյ ՚ի մանուել թագաւորէն յուշելց .	908
Ալյ հարց բանին ոչ էին ՚ի վը մից բնուեր , այլ ՚ի վը երկուց միացելց .	1178
Ա աճառականք մի՛ խաբէութ և սուտ երգմամբ վաճառեսցեն զիր ինչ .	508
Ա այ է ախտայէլցն յախտէ՝ որ խոցի և ոչ ընդունուու .	1308
Ա անորէից կրօնաւորքն են սիւնք աշխարհի .	148
Ա ասն է՛ ասի բան , և վասն է՛ որդի .	108
Ա ասն է՛ ասի հաւասն մեռեալ առանց գործոց .	128
Ա է՛ հն վասն սորվին , և ստրուին վասն վեհին արժան է ալջնել .	148
Տ ուն ներսիսի դնալն ՚ի խաղաղութ երկուց էլանացն հայաւուից .	558
Տ էլանութեան գործոցն զանազան անուանքն .	60
Տ էլ գրիդորիս Ե՞րբ յաջորդեաց յաջուռն հայրապետական .	548
Տ էլ գրիդորիս կաթուղիկոսի վախճանն .	698
Տ րոտունցն զիրօնաւորն անվարձ առնէ .	210
Տ անկութիւնն օտար հուր է ՚ի սրտի .	148
Տ աւակիթրքն ըմ մարմնոյ եթէ գոհութ տարցեն՝ քնի ինցն արժանանան .	1780
Տ ճրութելցն և ոչ սիրուացն զիմաստութ գործարին է լինել վարդապետ .	70
Փ այտ է թանձրագոյն մեղքն .	110
Փ ոխին սրբոյն գրիդորիս կաթուղիկոսի առ քու .	68
Փ ոփոխական կրօնաւորաց յիմարական պատասխանին .	218
Փ ոփոխական վասն է՛ եղեն մարդկույինս իզք .	1818
Բ ահանայական անուան կոչումն յումմէ՛ է .	348
Բ ահանայական գործոցն գերազանցուին քան զիրել շոտոկականն .	348
Բ աթհանայա գետափան գտառաւորութեան անդորդ մեալն .	78
Բ ահանայաց ձիալարժութիւնն և նետաձգութիւնն արդեկեալ է .	430
Բ ահանայան ընդ բանին արարեալ զոր անդարձ ինքն կարէ զառը պատարագն մասուցանել .	370
Բ ահանայ որ գեկեղեցոյ դատաստանն առ մարմնական իշխանս դատու .	420
Բ ահանայ զ զիմեանց ընդ բանին առեւ ալմն մի՛ իշխանցեն արձակել .	430
Բ ահանայ ք մի՛ լիդին հոգաբարձու աշխարհական իշխանութեան .	430
Բ ահանայ քն առանց սոր ծածկութիւն յու մի ինչ սրբուին կարէն մերձէնալ .	360
Բ ահանայ քն աստիճանաւ երկրորդ էն և պիսկոպոսաց .	348
Բ ահանայ քն գալու պակ մի՛ դիցեն ումմէք .	408
Բ ահանայ քն զնորդիրդական պաշտօնան ո՞ղ պարտին կատարել .	348
Բ ահանայ քն ըստ կոչման անուանն և զգործն պարտին կատարել .	358
Բ ահանայ քն ՚ի հարսանիմ որպէս երմիցեն .	420
Բ ահանայ քն մի պահանջնեցեն դինս մկրտութե կամ հաշրդի .	408
Բ ահանայ քն ոչ մատուացեն զառը պատարագն ոյլոց բահանայ ից	408

կազմեալ նշխարաւ.	
Իւահանայքն որբ հակառակ լինին եպիսկոպոսին իւրեանց.	370
Իւահանայքն պարտին անկնանաբար ոչ հաղորդել զբ.	420
Իւահանայքն պարտին զնի մըտուին մեծ աւ զգուշութ կատարել.	360
Իւահանայքն պարտին զնի պատարագին զգեստն ո՛վ և մաքուր ունել.	390
Իւահանայքն պարտին ոի հարկաւոր ուսմունս անթերի լինել.	350
Իւահան զերիիւղն այ՝ ընկերակցացն ամօթն զօրեղէ.	390
Իւասանորդքն սուրբք որպէս պահին իր մէնջ.	150
Իւաւուե և տաղաւարահարաց տօնն իքանի՛ աւուրս կատարիւր.	630
Իւրիստոնեայ զնուուրն ընդ ոյլազգուց իշխանութեամի եղեալ զնոյն հաւատարմութիւնն պարտի ցուցանել.	490
Իւրիստոնեից այլազգաց խօսին ընդ միմեանս վասն հաւատաց որով կերպի՛ պարտի լինել.	740
Իւս անապական բաժակու կատարեաց դիսորհուրդն սուրբ.	830
Իւս առ հաւատացեալսն իւր եղեալսն իւր համարի, թէ ընդունեալթիւն և թէ անարդանք.	1770
Իւս գալոց է միւսանգամ իր դասել զիկնդանիս և զմեռեալ.	810
Իւս զածութեն իւր օրուութին ո՞պ յայտնի արար աշխարհի.	580
Իւս զանօրինականս որպէս կատարեաց.	570
Իւս է ձարտարապես և մեք մշակք հրամանակատարք.	1120
Իւսի այլ ասելն զկամն իւր և այլ զկամն հօրն որպէս համակամութեան էր ցոյց.	790
Իւսի զմարդկային հոդի իր ձեռս հօր յաւանդելն որպէս մնբաժանելին մաց յերկողունցն ածութիւնն.	800
Իւս իր յարգանդի կուսին որբան ժամանակ բնակեցաւ և ո՞պ ժնաւ.	570
Իւս ինին էր մեռեալ և բնին կենդանի.	600
Իւս մեռաւ մահկանացու բնութիք ստուգապէս.	1280
Իւս նախ քան զանօրէնութեան կատարուան ոչ ել մարմնով յերկինս առ հայր.	1720
Իւս նցին էր և անփոփոխելին թէ յառաջ քան զարդութիւնն և թէ յարութեանն.	1450
Իւս ոչ ծառայէր բնութեան օրինացն.	650
Իւս որպէս եկն իշարչարան.	580
Իւս որպէս եղեւ քար գայթագութեան և վէմդլորման.	1170
Իւս ուներ զմանմք մարմին որպէս մեք.	650
Իւրտունին թուքն ջուրն և արիւնն որ իր քրիստոսէ զի՞նը ներդ դործեցին իր մեզ.	1440
(Օտար եղելոցն իմ մօրէ դժուարին է լինել քնօլ.	60
(Օրէնքն վասն էր եդան իրմանարաց անինը լինել.	190
(Օռամկքն զմատալն որպէս առնեն.	1480

ԳՐԱԴԱՎՈՅՑ

ՊԱՏՄԱԿԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

Փյածահրատեր վոխումն որբազնասուրբ Հայրապետին մերոյ Տեառն
Երսէսի կը յեցոյ, ոգեալ ՚ի Երսիսէ լամէրանացոյ յԱռք Եպիսկոպոս
պոսէ տարսոնի կիլիկեցոյ:

Բայ ընալիր որինակաց վերստին տագադրութիւն ՚ի լոյս ընծայեալ՝ ՚ի պէտա
որդւոց Երայս սիօնի Հայաստանեաց նր Եկեղեցոյ:

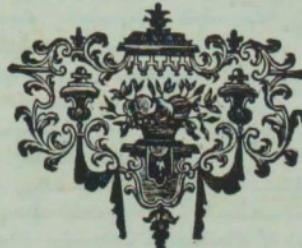
Ա ԵՀԱՎԻԱՌ ՀՐԱՄԱՆԱԼ ՏԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԻ
Երանաշնորհ Արք եպիսի և սրբազն Պատրիարքի մեծի Արքայանիատ մայրաքաղաքին
Կոստանդինուպօլիսի:

Արդեամբք և ծախսիք մհանի Յօհանեան բարեհամբու մհանի Արքան
համ Աքասէր Ամբոյի Ակնեցոյ. յիւրումն իսկ սեփհական Տպարանի:

Ծագ Տ. 1825. Խակ և մերոյս թուակոնի ուժի Պայիսի ։

Այսպահանք Տ աւուել Ա զարդու Երանեան ունեցուոյ:

՚ի Հասանիաշայ խանն:

23 44 9 0 8 1 P

Կառավար ներքութիւն դառնագրուն բուհ յազգու շրջաց Գծի հայրապետի ոն
Եւ, եւսկի իւստեաց հայոց լութութիւնի, ոստեւ առ Եւսկի լութութիւնց
որ եղիս ողոսի ուստանի իւլիւցաւ:

Արժեն ալ ասիսկէ հարի տրունի, ըլ շարադրումն իւլս բա նի.
նիւթ գոլիսասի տալ յապատճի, հօրն որ արժան վարուք պատուի:
Որովանց փառք օրհնի, ըստ որում հրամանն իւր բարբար ոի.
որ նախ կամաք՝ իսա համբ, մինչև եղեալ գոյք աշխար-
կա յորովանց մօր եւայի, զիւրն դիտէ՝ և ընդու
զրացուցիչ նոյնին լինի, միջ ՚ի կատարըն հասա
Ացա յանձնինը՝ ստորք բնակի, և աշխարհի նորօք յայտ-
յորժամ պատուին յինքն ընդունի, տէրն ՚ի ծառայսըն մեծա
Ո որ ծանուցեալ հաւասարի, ս' ոռոգեալ ՚ի զրոց տեղեկա
զմինն ըլնորելոց ազք տեսի, գովել բանինըն բաղձա
Ա մ զի անվարժ՝ ՚ի չափ տաղի, տունաւոր՝ տառից կար
քերթօնական՝ մեծ արհետի, մեղեալ ներհուն՝ բատ արժա-
կրիկեղակցի անձն իմ լինի, թէ մոխաբար՝ բանիքը չպատ
և գերագոյնն յամենայի, հիւծեալ խօսիւք՝ փոքը ցուց
Բայց նա ՚ի չնորհս ըսպանընի, յուզրու երկրի բարձր երե
և թէ պատշաճ՝ գորութք չպատմի, տըլիարութիւնը ծանի
Խոկ նա այսու՝ գեր պանչելի, գործովք եղեալ զարմանա
որ վեհագոյն փառք բազմի, առ որ պատմօլ բան չհասա

Բայց ըլ յետին կարգն ես կալայ, ըլ չափ անձնն ըրուեալ ծանեայ.
մեծախոհից՝ օրէն վարկայ, որ ոչ յիմաստ փարթամա
Ալիսէլ ՚ի ճառու առաջնի կայ, աշակերտոյ՝ բանի նո
արձան կանգնեալ սրբոյն յապայ, որք Ճոխացան՝ յիմաստ նո
Կանզի բազում հօգի բաղձայ, տեղեկանակ զայ յարա
անյագ անունըն սէր տենցայ, տարախարհիկ՝ հօտըն նո
Ռժաղճեալ ՚ի սուգ՝ նըստեալ ողբայ, միիթօնտիկ կարօտա
յորմէ երբէք ոչ թուլանայ, թէ նըստակ՝ վարուց չմը
Լաւ թէ պատմօլ որ յաւաղգայ, սիրով ՚ի բանա ուրախա
՚ի պանչելի գործսըն ցընծայ, և ըսպիիանս անձնն իւր

Սական ողբայ բանա առաջնի, ըլ ժամանակի՝ որ ե յե-
յորում անիդյթ առնեն ըսպարին, տէնչմամբ ՚ի չարըն նըկը
Ըշեայ ուստամ ուր գեգերին, ոչ իմաստից՝ տեղք երե-
որք ըստացան զնոյն թագուցին, և խաւարին զկեանս անցու

Օհ

Օ ի ասեցով՝ զմարդիկ տեսին, և ունկնախից՝ ընդդեմբառ
սրբություններն բերեալ զիմքն, և չարությունն ըզ վիշա
Շ պատար թափիքն ոչ կարացին, ածելի ի սեր պատուիրա
իմաստութեան՝ գեղարբուցին, սոքա յիմար՝ ոչ զըղջա
Դ զրը լըքեալ՝ ի բայ թողին, և զննապան՝ տեղաբրե
Ըստ անմարմին՝ վարուք կացին, և յառագասու երինց մը

նին:

պին:

նին:

ցին:

ցին:

տին:

յաւ:

յաւ:

տաւ:

տաւ:

յաւ:

յաւ:

զաւ:

զաւ:

զաւ:

զաւ:

զաւ:

տաւ:

յաւ:

Խակ մին միսյն այժմը ընտրեցաւ, որ յընդհանուրըն՝ ծանու
ծադուց ՚ի ծագս՝ երևեցաւ, պարծանիք հայոց՝ տանըս ցու
Ը նորհաք փրկին՝ սա յարդեցաւ, որ և հոգեւոյն՝ աման գը
յորմէ լըցեալ՝ կատարեցաւ, և յիմաստից՝ չափին հա
հաղարպետ՝ խորոցն եղաւ, որ յայ՝ և մին ցու
վարուքըն ջա՞մ պատասցաւ, խոտար խորհապետ՝ վարատե
Երինից ՚ի կետըն՝ փութացաւ, և կարապետ՝ որդւոցն եւ
ուղիղ շունիզըն՝ յայտնեցաւ, հետեղողացըն՝ դուռ ցու
Բանիքին աղբիւր՝ յօրդ հոսեցաւ, ծիծաղպէս՝ ծաւալե
մին ընդ աշխարհը՝ ծալացաւ, և արբուցիք՝ մորդիկան գը
Հետ այս հոգին խոնարհեցաւ, որ յայ՝ հանդոյն ցու
ըրմանք գորէնա՝ սիրոյ ստացաւ, մինչ ՚ի վերընն հաղորդե
Ո ղորմութիւն՝ ոչ ձանձրացաւ, վարթամ տրօք՝ վըշուկցե
Ճգամէ պահոց՝ հոգիացաւ, մարմոն կրոիւք՝ ոչ ախտա
Միշտ աղըլից՝ պարապեցաւ, խօսք ընդ ած՝ իւր քաղցրա
՚ի յարտասունաց՝ ոչ յագեցաւ, և ոչ ՚ի ծաղըզըն՝ հեշտա
Ռ յապէս յառաջն նըկրութեցաւ, վըշնուցն ողջոյն՝ ետ մոռա
մինչեւ վախճան՝ կենացն հասաւ, նա յայս վարուցմ՝ ոչ թուրա

Օ այս քան չնորհօք՝ այր հըռչափեալ, գերապատին՝ պայծառա
եկեղեցի՝ հայոց տես սեալ, ՚ի բազմազն՝ փառսըն տըռ
Ա պա զըրդիւն՝ առ եւր կոչեալ՝ զանձուկ սիրոյն՝ յայտնի ցու
հարկին՝ հրաման՝ նոցա սոնեալ՝ առեք հովիւն՝ ձեղ զըրըն ընտ
Եւ զիմեաստերըն՝ թախանձեալ, նորանացի՝ զիմեայն ցու
խորհուրդ՝ ՚ի մի՛ ձեր ժողովլեալ, զայն երկասէրն՝ բնճ լըժակ
զօրըն հնալանդ՝ որդւոցն եղեալ, ունկընդդուռիւն՝ դործ կատա
՚ի խոյդ նընդրոյ՝ մեծին ելեւալ, վախիապանօք՝ յառաջա
Զեռայ յերկինը՝ տարածեալ, զիթումն հոգւոյն՝ յօծումն ա
զնա յատիման՝ հարցըն հանեալ, և հովուռթեն՝ ցուպ ընձե
Ա պա ըզ հօսն՝ յառաջ ածեալ, աղերսանօք՝ նըմին յանձ
բանս սյապիսի՝ յառաջ բերեալ, և ընդ օծեալն՝ տէրըն խօ
Օ քեզ աղաչեմք՝ չնորհօք լըցեալ, և յիմաստից՝ չափ ժաման
իւր ՚ի բաշխելն առատացեալ, այս բազմութեան՝ որ կարո
Միշտ ըզ սոսա՝ բանին խրառեալ, մի՛ դանդաղի՛ ըզգուշա
դիեա զըրդիս՝ մօր մեր ծընեալ, հայրենական՝ գըթով գըր
Շ յարկու օտարաց՝ տմբախակեալ, գըղոցն աստիւն՝ մի՛ տար տ
պայպէս հովիւնացըն՝ բարբառեալ, որոց ձեռամբ՝ եղեւ պատ
ե զայլ օրէնս՝ որ ասու կարգեալ, կարօղ ձեռունն հաւատա

Երսէ պըսակն՝ ազգի մարդկան, պատույլ արժան՝ այս վայելման.

իւ

առ ըստ հոդւոյն՝ յառաջ կուզման, նըստի յաթուո՞ւ արքունաթ
 Ամեթուղիկո՞ւ առք անազեան, մեծ հայրապետ՝ ՚ի հոյ աս
 վարժեալ յուսումն՝ օրինական, զպարթեականքս՝ ընդհանրա
 Վազ բըղինեալ՝ յորդահոսան, գետ նոր առաստ աղբնա
 առողաներ զամենես ան, որք ջրոյն կենաց՝ կարօտ արթ
 Օ խրաքանչիւր՝ հասակ մարդկան, որք ՚ի մեղաց՝ տուրե
 հոդիսցցց՝ հոսեալն այն բան, արդարութիւն՝ կանչա
 Դաղիկեալ ազինք՝ մեր իմթթեցան, երանդ երանդ՝ գունուլ ներա
 ՚ինոր գարուն ու բարխացան, շըքեղ փառօք՝ ծոխ փայլե
 Մարդարետինք՝ և խաղը ցընձան, յորոց անուշ՝ հոտ բուրե
 յերկից յերկինը՝ վերացան, ոք բուրվառ քընչ՝ խընկե
 Տունկըս որ ծարաւ՝ էր թորգումեան, զմատուռաւ ամենալուն՝ արուել ըլլ
 անախան յերկիք՝ մագին ստացան, և յերկինանց՝ դաս կարգե
 Արքուր ազինքը՝ զինեցան, և նըլըրտեալ՝ յոյժ ճզգնե
 ՚ի յասպարեզ՝ աշխարհական, ըստ օրինին՝ յաղթօղոյ դը
 Արքեալ մանկունք՝ իմաստանացան, ՚ի հեշտութենց՝ ոչ պարտե
 ու քախարար՝ հօրըն գըստան, և զնոստացեալն առնուլ չու
 Ներոյն արքեալ՝ ող գաստացան, ալեացն ուղիղ՝ վարս ըստա
 աստ ապաշուն՝ զըզման կեցան, և անդ փառօք՝ պայծառաւ
 ՚ի երսէս յադինայ՝ տունկ բերեալ յեկեղեցի՝ արմատա
 պեղուղեւ վարսաւորեալ, և զանազան զըտղով լը
 Հաց հաստատին՝ ող ւոց եղեալ, ամենեցն ան կեանըս տոն
 քաղցըր համով ճաշակ նորհեալ, որոց բանին՝ էին սո
 ՚ի երսէս հանդոյն՝ առաքելցան, աղ համեմքն անհամե
 թէ ոք սեխեալ՝ յիւր անդամոց, կըսկիծ արկեալ՝ արժան դե
 Արքնը սաստիկ՝ հարեալ ՚ի խոց, առողջացեալ՝ ՚ի խիստ ցա
 ազա ՚ի թիւն՝ խառներ այլց, զհաւասարեալ կարդ անդա
 ՚ի երսէս պայծառաւ՝ բոց բորբոքած, և յաշխանակ բարձըր նըս
 յընդհանրական՝ աղջըս ծադաց, կաթուղիկոս մեծ անուն
 աղբեգական՝ տիպ նըրանած, յարեելից՝ տուն հաստա
 ՚ի երսէս վերին՝ խորոց գիտօղ, և խորհըրդոց՝ տեառըն պատ
 կասարանացըն՝ թարդմանօղ, ծածուկ բանից՝ բացայա
 հոմերական՝ տաղից չափօղ, ոտանաւոր՝ տափօց դը
 ՚ի հոգեորան՝ օղ նոյն տոնօղ, որով օղ սիրոս՝ կարծըր ճըմ
 ՚ի երսէս տանցինը՝ զարդարին, եկեղեցւոյ՝ կարդաց դը
 տուռնական՝ աւուրց պատմին, ըստ խորհըրդանն՝ երգս յօրին
 Ո արոիդոսացըն՝ մեծարիչ չարքարանաց՝ նոյն դո
 ճզգնաւորց՝ փառաւորին, հայրապետաց՝ վարուց պատ
 ՚ի երսէս հոգին՝ հեղ ըստացան, որ մովսէսի՝ հանդոյն ցու
 ընդդէմ ներհակ՝ ումեք ցարեաւ, այլ սեր սիրով յինքն ընկա
 Ո ըլնամակ՝ իւր ընթեցան, իւր ՚ի դիմոց՝ զամական
 առ ոտսն եկեալ խոնարհեցաւ, և նա ՚ի ծոց՝ իւր ընկա
 ՚ի երսէս որ քաղցըր աղըիւր բըղինեաց, կրկին ՚ի դառըն՝ չփոխարկեց
 դատարկ բանին՝ երբեք չքըթեաց, և ոչ ՚ի խօսս՝ օտար խառ
 նեաց ։

Ապրդ այ զինքն կասութեաց, գէմ և յօգուտ զլեզուն շոր ժեաց,
 ՚ի խրատելց ոչ գաղարեաց, և զանազան հասակ մոր զինք:
 ՚ի երսէս զերես ՚իւր հասատեր, սբանը լապէս՝ պատըրուն կէր,
 ՚ի ընթելցն մըն պարսպէր, և անդ սպա՝ զաւըն ձըն շէր:
 ՚ի եւստատէոց՝ առատ ըըզինէր, սբ զեւր հոգին՝ առողա
 նա թէ յուխարհ երբէք նայէր, մեծ արարդն փառա առա
 ՚ի երսէս պատուն զէր ճիխացաւ, այլ ՚ի գործոյ ոչ կասե
 ձեռադ երկոք՝ վաստակեցաւ, զիրը գրել միշտ ձընել շաւ:
 Ո՞ո հօրանս՝ ու լուց ցուցաւ, գէ զէցկադիր՝ գ/ըըն կար գաւ:
 Ընդ իւր պարգել՝ փոխան տուաւ, թէ և ՚ի մէնջ տէրըն բար ձաւ:
 ՚ի երսէս յաղօթմ՝ առ առ կանխէր, գէմ յանդիման ընդնա խօսէր.
 մընոք զիըրէլն չնորհս որներ, և արտասմն զի գոյնաբա
 Տըրոցն առոր՝ կըշին չափէր, զանձն աղջրին՝ փոխանա
 որ ընկալեալ եւել ՚ի սէր, և հասուցաւ՝ զոր ինչ խընդ բոյ:
 ՚ի երսէս անհաւ զանձն ձընչօլ, նիազ կենօբըն՝ չարչա
 ՚ի հանապազ պահօն սշխատող, մարինեն ներհայի միշտ կամե ցող:
 Վի՞չ յանհնալինալն ժամանուլ, նիւթըն տրեար չեղե կա բոյ:
 յոր միշն ցաւոցըն հանդուրժող, որ ընծայեալ անդ գոյին գոյ:
 ՚ի երսէս նախնաւոյն իւր նըմին, հոմաննակ հօրն այն մե ծին:
 հանդունատիս գոյն նըմին, յողորմութիւն որք կարօ տին:
 Որբէ և սպիրէ առ սա հանգին, սյլե գընով՝ գերիք զը նին:
 որք ՚ի բանդի վըշոր տանջին, ՚ի պարգեաց տեւալն ապ բին:
 ՚ի երսէս վիըրէլն պատին զըժեալ, զբան և ըզգործոյ ՚ի կէր արկել
 կրօնինք անախոն և ոք կայեալ, վարժոյ բարեաց՝ ուսման ե զեալ:
 Ո՞էսպէս ընդ կարգ՝ ուսմանց անցեալ յանդ և պատշաճ՝ իւրատու կըթել
 անջնջ յեւ իւր՝ ըզ սա թողեալ, որ սաս գըրով կայ շարագ բեալ:
 ՚ի երսէս հրեշտակ եր երիբաւոր, գոլով մարմն ոչնիւթա որ:
 որ ՚ի վէրըն դարս և ՚ի կոր, ուրեք չոլից՝ արժանա որ:
 Վի՞այն գըտաւ նա ձըգնաւոր, չնորհօք պայծառ և փառա որ:
 բայց արդ յերինա է դասաւոր, նըմա լըմաց նըմանա որ:
 ՚ի ադ իմը կարդ բանիս փոխեալ, պատմագրաբար՝ ըզսա շա բեալ:
 արդ ՚ի նախնինք բարձր ելեալ, վերուստ ՚ի վարը կարգեալ ձա ուսալ:
 ՚ի հայք լուսայն որ նախ ծագեալ, միշտ շառաւիղն արտափայ լեալ:
 որոյ սերունդն ոչ պակասեալ, սյլ մին միւսոյն յանդորդ բազ մեալ:
 ՚ի ախ գրի գորին առ մեր օծեալ վըկայանէր անուն կո չեալ:
 յորմէ որդի հոգւոյն ծընեալ, այս լըծակից եղըրցու ընտ բեալ:
 Ուր և ձըգնօղ վարուք կացեալ, միայնութիւն կրօնաւոր բեալ:
 զորդին յալծուն անունամբն եղեալ, և ինքն յերինից պարըն փոխեալ:
 Սա եր մանուկ հոգւով լըցեալ, պատմոյն արժան վարս ըստա ցեալ:
 իսաւաց ՚ի փառը բարձրացեալ, յօրըստօրէ միշտ յառա չեալ:
 Տէր գէթգորին որ երկրորդէ, ՚ի պատուական սբ իւր զար մէ:
 զայս հարազան եղըրցու ընտրէ, ՚ի յըստընդեայ փոքր հասա կէ:
 ՚ի միաննաց սրբոց կոչէ, դաստիարակ ուսման կար գէ:
 ներսէս զանուն նախնաւոյն կոչէ, և իմաստիք ըզնա վար յէ:
 իմ

Արուղիմանուկն՝ զայս ողջունե՛, յինքն ըշ մեղսու՞ի՞ արհետո բե՛
 շըրջի՞ ի բանե՛ և ժողովի, յանիւթե ծալիանց՝ բեռլն կազ
 իսկ որ սընոյցն՝ ի սկըլքանե՛, զարժանաւ որ՝ հողին դի
 մեծ խորհրդոյն՝ ի սպաս հանե՛, և քահանայ՝ զնա ձեռնադ.
 Ու յայս պատիւ՛, նախ ելանէ, ճրգնողական՝ գիրլս գը
 պայծառ զմարմինն՝ իւր չարչարէ՛, իյանդագարո՞ պահը մըն
 կըյն աղօմիցըն՝ պարագէ՛, զանձն ի փըռկէն՝ խաչէղու
 պատարագել ու գագարէ՛, զըն ընծայ՝ հօր նուե՞
 Փ. խան պարզե՞ շնորհի հայցէ, սողոմնին զըլըստա ա-
 իմաստութի՛ և բան ասե՛, ի ուր հոգւոյն՝ ինձ ընձե
 հաշտ և համբոյըն՝ ընդ այս համեր, զիմանագ ըշմիշըն՝ կառա
 բիմաստ բանի՝ անշափ շնորհէր, խորց գըննօվ՝ զնա յօրի
 Վայս որ յայս՝ փառը ծոսէր, բարի խորհուրդ՝ զմըսու ա-
 և զորս թէրի կարգ տեսանէր, անձամբ աւրու՛ ըզնա ա-
 հաւատարիմ՝ ծառայ լինէր, զքայքարն ի գործ՝ վարուց ա-
 առատապէս՝ պլոց շնորհէր, և թիւ՝ ի նոյն շահ ընդու
 Վ զ զիսիհական բան որ խօսէր, ցընդէլ ի յօդն ու ախոր
 ի վար երկոյց մարմնոց մըսուր, զաննիւթն ի նիւթ՝ պարունա
 հըլքակ յաշնարհ՝ այս հասանի, անուն յոլքուն երկրի դո
 յայտնի իմաստն՝ արտափայլի, ախորժելի՝ բանքըն լը
 Բայց հեղհոգին՝ ըսարձակալութի, զանձն ի յետին՝ կարգի ու
 զմոնարհութե՛ տեղն ընդունի, պատու՞իլ երբէկ՝ ու յօժա
 Տիւսեալ զմանուկն՝ ծերունի, հայրապէտին՝ հարազա
 պատիւ՛ անձին՝ իւր վարկանի, թէ գրունաւ, լըսուն ծած
 Վ շերսանօք՝ առ նա խօսի, ածել ըզ շնորհն ի գործ բառ
 նըստել յաթոռ՝ վարդապէտի, և հոլու՞ութե՛ կալ ի կար
 իսկ խոհական՝ յամենայնի, սիրով կամացն հընաշան
 ծառայ ասէ՛ ես քոյ յետի, պատրաստ գործոյ և հրամա
 հանդէս ի ճահ կարգօք լինի, կոչել պատիւ՞՝ բարձր ընդու
 ձեռնադրութի՛ հօրն օճանի, եպիսկոպոս՝ մեծահար
 Այս վերին՝ կալք համեցան, և լուսաւորդըն՝ գոյա
 յեկեղեցի հաստատեցան, ծագաց ի ծածկը վայլէ՛
 Երկու ընտրեալքը՝ որոշեցան, հոգւոյն կօշմամի՛ առաքե՛
 բարձրաբարբառ՝ քարոզք ելան, զաւետարանն՝ ի յազդըս
 Ուգր յաշտանակ՝ լըս բարձրացան, ի թորդումեան տուն ծագե՛
 հիւսիսայինըն՝ խաւարման, փոյթ հաւածօղ՝ արե ցու
 Դ յառաջին՝ յաթոռ նըստան, կաթուղիկոսը՝ երկեւ
 նախ յարեմուտըր՝ ծոփ եղան, և յարեւել պայծառա
 Աղոց շնորհաց՝ նըշոյլ փայլման, ջահաւորեալ՝ տապով ջէր
 մեղաց մմեռն՝ ետո վախճան, ասանսամածեալ՝ ախտքըն սու
 Դ յորնանային՝ ժամբըն հասան, յամփոց քաղցրիկ՝ ցողք հոսե
 պարեալ հօգին՝ ըզ մայքեցան, հայոց աղինքը՝ ծալիւ
 Վ շնարհ ամէն խաղաղացան, քրիստոնէից՝ ազգ զօրս
 եկեղեցիք՝ փակեալք բացան, և վանորայք՝ առատու

Հաշուում և այլ գործ ս վրձնեաւ ը ու ու ու բանին կորդի ան
պասման մասն նոցա տուեաւ ոք խորհըրդութեաւ զայն արծար
որով զգաւառութեաւ ճարակեր, և աշխարհաց մերց տի.
Խոկ վերնական կամբըն ինսամեր, ը հայրապետուն ամրափա
և ի փափառ զնուա պահէր, որ հոռոմեց կը ու կու.
Մեծաւ գետովիլըն պարըսպէր, որ ի դրախտուն յերիեր հռ
զեփիրատ ի պատ նոցա կորդէր, զիրիքս մարմնոյ որ ընձե
Չ անօրինաց սուրըն կարմէր, սոքոք նոցա երկիւղ առ
գութ ի գերացա սիրտըն խառնէր, և հրապառակ սիրով կար
Մադըր փաւոք զնուան պատուէր, ուր և վախճան կենաց ա
գերեզմանի տեղ պատրաստէր, ի գամբարան աստեն պա
Ակնօք կեցեալ խազաղասէր, գրիգորիսուն հանուրցըն
յիսուն երեք ամըն հովունէր, և ծերութեաւ յոյժ վըտան
Վայ հանգեստ գումարէր, և ժողովլոյ հրաման հա
զեղիսկոպոս առ իւր կոչէր, վանսկանաց զհարըն կու
չաստեան ահեղ կացեալ խասէր, նախ զիւր վախճանըն գուշա
այլ յաջորդ զկընի շնորհէր, զեղզեպըն յայունի նշանա
Խոկ նա զպտուն ոչ ընդունէր, ժանր ի գործոյն հրածեշտ հայ
գրեթեալ նամակ յառաջ բերէր, որ զիսոհական միտուն յայտ
Խո անպիտան ժառայ ասէր, չեմ հովուութեաւ կարգադր
մերըն տեղոյն ըզձամ ի սիր, թերեւ անզպալ կեսանքս իմ լի
ջայն յաջորդըն բարձր ելանէր, իւրաքանչափ ոք վըկա
զնուարհութին ոք ընդունէր, պատուեցն եին յոյժ ցանկա
Տէրն ըլ պատշաճ գործն աւարտէր, թախանմելով յառաջ բե
գրուս հանուրց ըընտրեալ օծէր, յաթուուն ընդ իւր նշատուցա
Ակրիսամածեալ քոզ արկանէր, և գաւազան ի ձեռու դը
բազմախաւան զգեցուցանէր, և միփորոն զլանջօքն ա
փեսայագին զարդուք պշնէէր, գըլույն պարակ քն նըս
բարէ կամբըն ուրախ լինէր, ոչը հարսինն ի գութ ա
Խեկ զեցի զսա ընդունէր, զգել ցկութիւնն հոգւոյն զի
ընդ որ բերկրեալ ուրախ լինէր, ողաջուրեալ սիրով լը
Չ զրհնաբանից իւր յորդոքէր, նոր երգս առնուու այսոր հրա
սրիորդաց խնճցոս առնէր, այս հարսանիւաց օրը տո
Որդուովքըն մայր յառաջ մատչէր, քաղցըր ձայնիւ զի իսպան պուէրո
մինն ընդ մոյն գոլով լինէր, ըզ կեան յասու փառք հայ
Վ որ զայս աղդեւալ առնէր, ոմք զծերութիւնն հոյրըն կո
փոխեալ յերկրին ըլնա տանէր, և անդ բանկաց խորան դա
Խոկ սբ յաջորդէս որ զկինի նըստի, կամթուղիկոս այս անուա
հօրըն փոխան եղեալ որդի, ըստ օրհնութեն որ կայ ի գը
Գործ զառաջնինն ըսկըսանի, և ևս առաս այժմ ճըդ
ի վարոս սբ միշտ նըկըրտի, զօտըն խրատէ ոչ խափա
Խոյէն մագդոյն մոտք նախ, թէ ի հնչ սահման կարգաց թե
արագապէս ուղին լինի, ածեալ ի կիրճ զարուեստ բա
թի

Տանից մեզ՝ որ կատարի, նոր դրուատե՛ ներբռողա
 զաւ և տարանն՝ լսու պարզ բանի, հասարակեալ մեկնեալ իսօ
 Ալըկին երկաց՝ ոչ աշխատի, լըքեալ թողու՝ զհոգս աշխար
 դարձեալ առնու՝ դպրուուղ մզուկի, ընծայաբեր՝ սբց լի
 Տնօրէնութե՛ փրոկչին մեծի, լսու շրջադայ՝ ամաց տօ
 երգո ներած է՛ փառասորելի, և զանակիք՝ ախորժե
 Լոյս՝ ի ծածուկ՝ ոչ պարփակի, բարձր յընդհանուրըս՝ տեսա
 զըր առանձինն՝ բնա խօսի, ընդ տիեզերու երկիլ սըր
 Օ այս սքանչելի՝ համբաւ լըսէր, որ ինքնակալ յունաց տի
 ՚ի տես որի՝ հօրս յօժարէր, և յել իրացն վարս
 Խորհուրդ ապա՞ ՚ի միտ ածէր, հրեշտակ սիրոյ՝ առ սա յը
 որով զարփեշտ՝ անձնն գովէր, զիախադ ըլքիցն՝ կատա
 Խոհեմագոյն չորդին մազմէր, զիսազազութե՛ յոդըն իրնդ
 քակեւ ըլլ շանկն՝ որ միջնորմէր, և զըրիսանն այսըս բաժա
 Աս յալզանա՝ կամօք շարժէր, յօժար արժան՝ սերըն լի
 զուղիղ հաւատս՝ դըրուլ պատմէր, որուում արքայն՝ յոյժ հաւա
 Օ այս ինաստից՝ մազըն լըսէր, ձեմականացն յորդւոցն ընտ
 ամբափակեալ դըրուլ զինէր, հարց և՛ի փորձ ասու առա
 Տէրըն սիրովն՝ յենքն ընդունէր, հեզզն և հանդարտն՝ ոչ ամբա
 միսին ժողով հարանց առնէր, ատենական հանդէս դը
 Ե՛լլըն ճարտար՝ յառաջ մասունէր, զայս ասելով երկիրպա
 մանուել արգեցյ՝ քանսէր, խազալ ողջոյն՝ տայ ձեզ զի
 Տէսոյ սըրդյուդ՝ լինել կամէր, զի գործ բարփ՛ ձեզ կատա
 այլ հոդ բազում՝ խափան առնէր, զնամակն փինան՝ իւր առա
 Գրըւսի անկեան՝ լե՛ր քեզ մազմէր, երկուց ազգացս՝ որ որին
 զի շնորհ հոգւոյն՝ որ առ քեզ է, կարողապէս՝ զայս տնօրին
 ՚Ի միասին՝ ածեալ խառնէ, զիբրայն օրէնսըն՝ նորո
 այլ պատիւմ՝ իմ հնապանդէ, զայս ընդունին՝ և ողջու
 հայրըն հեղիկ՝ պատսախնանէ, զոր ինչ խընդրես՝ քըննեմը
 և զոր սահման՝ գըրոց խընդրէ, ուղղիւ լինիմ՝ որ թերին
 Յայնժամ ՚ի գրոց՝ բանըս շարժէ, հարցեալ լուծամըն՝ պահան
 զորս պարզապէս՝ մերն յայտնէ, տայ յարացյոց՝ և վըկա
 Խմատասէրն՝ այս հաւանէր, զպատասիանիսն՝ արձանագ
 դարձ առ արքայն՝ փութով առնէր, զիլորս և ըզբանա՝ կարգաւ պատ
 խալզանին ապա՞ կըրկին ամէր, յօրժամսու գիւ՛ զայս ճանա
 յեկեղեցին՝ մեծ հըռչակէր, և զուղղափառ՝ ազգըս պատ
 Լոյս յաքան էին՝ գործքըն հովունին, և աշխատանք՝ վասըն հօ
 մինչ յարեմուտըս՝ մեծ սրբին, առ յունականն՝ յարգոյ լի
 Օ է խահական՝ վարդապետին, ուղիղ բանիցն հաւան լի
 կարգ է սըրուցըն՝ համարին, զայրս արժանի՝ պատունյ նո
 Երրորդ անգամ՝ առ նոյն մել պին, արդար ՚ի սէրն՝ հարեալ չէյա
 պատափարգին՝ և արքային, առափելով զայրն առա
 Աթիաբանի՝ խընդրուլ լինին, բառնալ զիրըթիմ՝ որ է շըն
 զի որ բազմաց՝ է անհնարին, հօրդ իմաստից՝ ասեն դիւ
 Վը

Կողործվ անունն մակադրելին, անկեան գըլուխ ես դու կը
 անդակե որմոց՝ որ բաժանին, ածեալ խառնեա՞ ՚ի միա
 չնազանդ լինել խոստվանին, իւր կանոնեալ՝ մեծ հրամա
 թողուշ զպատճառու որով ատին, և գալ՚ի սէրըն՝ նըլըր
 Տեսեալ զինաման տծային, ՚ի ժամանակս՝ եղեալ յե
 ուրախանայր՝ հօրըն հոգին, խաղաղութեանըն՝ միջնոր
 չքաման ՚ի հայս հաներ վերին, յեպիսկոպոս որբ անդ նըս
 գալ ՚ի ժողով յաթոռ մեծ նին, քըննել զինդիրու որ յոյնք կա
 Աւետափորհուրդ՝ և սպանչելին, զայս չաւարուե սոսկ առան
 այլ թէ անդաւին իւր ուղեկցին, մընել զիմանատ ՚ի գործ իւ
 Բայց որդ ողոցոց ինձ ժամանեալ, զընթաց բանին՝ աստեն կուլեալ
 կական ասէ՝ ձայնին բառնալ, տշնար առնուշ մըսոր եւ
 Քանզի թերին գործ այս մասց ալ, սիրոյն շնունած՝ ոչ տար
 ճարուարագետուն վախճանեալ, և ամենին խափան եւ
 Ալքըն ճըգմարըն՝ յառաջեալ, ՚ի իսիստ վարուց՝ միշտ աշխա
 մարմուն նէրհակ պահօք զինեալ, ժիր ընթերցմամբ՝ ըզնոյն կա
 Ը ըզնան ամացն ապա փոխեալ, ՚ի ծերութեն տիս ժամա
 տղկարութեանըն՝ զօրացեալ ցառուցն յար՝ ըզնան հիւ
 Ալքըն բազմամըն՝ յերկարեալ նա գոհութեք զայս ընկա
 զոր պատուական իւր համարեալ վերզին հարորդ՝ վըշոր եւ
 Հետոց վերջին կէտուն հասեալ վերափոխման հրաւեր եւ
 լուր աւետեաց նըմա եղեալ, այլ մեզ ողոցոց ձայս հընչե
 հոգին սիրոյ հուրըն վալուալ շուրջանակին արտօսիայ
 որոյ մարմինն ոչ հանդուրժեալ, յանորակէն նիւթելըն կազ
 Ալզորական ախտոն տիրեալ, սաստիկ չերմամբըն տագնա
 գեղ և հընարք ոչ ինչ օգտեալ, մարմուն ժաղի կըն թարշա
 Ո ուարթ հոգին անելչ կացեալ, արթուն ՚ի յայս և զուարձա
 ՚ի հանդըսաեան ժամն յժմարեալ, և յարարըն տեսն անձկա
 ՚ի զամարհամ յայնժամորհնեալ, այս նահապէտու մեծա
 զիսազալութի վերջին չնորհեալ, որդւոց յորոց՝ վերապա
 Ա ըեկայութի յայտնի եղեալ, քաղցրը բարբառ առ մեզ ձայ
 ես օրինօք եմ ընթացեալ և ՚ի պասկըն տենաց
 Ալա շհոգին որ աւանդեալ ընդ յին սերըն իսառ
 յերկնեց խորանսըն վերացեալ զանշէջ լապտէրն անդըր մու
 Խսորհըրդական պատուու կացեալ զէօթըն ամաց՝ շըրընա լը
 ըստ նէրիբային յաստի հոլուեալ ու թերորդին բաժին տու
 Ա ախաման կենաց մարմնոց առեալ յօդուստոսի հինգ օրն թու
 անդ յանվախճանըն ժամանեալ յանզորաւական փոստըն փո
 կակեղեցի հայոց գերեալ չարչարանօք աստ վըտո
 վահան ըլլաս ՚ի ձեռու առեալ պըսակ և թար ՚ի գլուխ բազ
 ՚ուժմիւր փառաց զարդըն բարձեալ տղեգ շանստեր՝ գերի մու ցեալ
 ՚ի լաց Շի սուու նըստի տղրտմեալ, այս յորդահօս բանին պաս ցեալ
 Ո օրհնութեն ժիր եր տունեալ զնախնույն անէ ծս ինքեամբ լու ծեալ
 ահա յերկինն եղեւ բարձեալ մեծ տարակյա աստեն թո
 ցեալ
 Ա. Ժ.

Ա. յլ մեջ զաւակ՝ թէ չէր հնացեալ, յերկանց տերանց՝ որդի ծը նետոլո
 ամունէ և կը բարձր եաք եղեալ որպէս սոգոնն՝ այն կործա
 Սակայն գրիգոր՝ տէր սրբամանեալ, տրոց անուն՝ գոլ մակար- նեալ
 յաջորդ՝ յամունն եղեւ նըստեալ, կումամբ հոգւոյն՝ պայազա
 Աս գրիգորի՝ տն մնուցեալ, իներսիսէ տեաւնէ վար
 եզօր որդի՝ նոցին ծընեալ, և յարակայ՝ սոգոք խրա
 Որ ին կատար՝ ամաց համեալ, բարեբարոյ՝ հոգի սուս
 չնորհիւ հանգոյն՝ հարցըն գրտեալ այլ գեղ մարմանց՝ գերազան
 Երկուց տերանցն՝ աջ լըճակէալ, եպիսկոպոս՝ ընտրեալն ու
 ահարօնն ան՝ կը ցորդ կարգէալ, զեղիազարու՝ ածա
 Որ ին պաշտօնն՝ արթուն կացեալ, տն պասուն՝ հպատակ եւ
 մինչ ի հետի՝ տեղ ընթացեալ, գործոյ իրիք՝ տնուրէն եւ
 Յորում ամի՝ հայրըն փոխեալ, զորդին խընդրեալ՝ և ուտե
 անմըսիթար՝ մեզ սուգ եղեալ, և տարակիյընըն՝ տարա
 Առ որ խնադոյն՝ է գըլմարեալ, հոգւոյն ազդմամբ՝ ըզ սա կո
 զոյինթէ ու խութացուցեալ, յետ պօզուի՝ յաստէն ա-
 Խւ պանչելի՝ իրօք պատուեալ, զոր վարապար՝ բանս ոչ թո
 նա զի ամ՝ հրաշագործեալ, և յայս մասին՝ փառաւու
 Վանդի հըռչակ՝ յաշխարհս ազգեալ, Բիւրք բիւրոց՝ ի մի եւ
 և վերաբարձ ըզ սա առեալ, փառօք յամենըն՝ որ բե
 Խմայելի մեծ բըռնակալ, որ ի ծագաց՝ ծագ էր տի
 ի ձանապարհ՝ անդ պատահեալ, անմիւն զօրոքըն՝ գուման
 Տըն յոզըն՝ սիրով է կեեալ, զգօն և հանդարտ՝ բանիւ պատ
 զհոգիազարդ՝ գեղ զըն տէսեալ, և հիացմանը՝ յար պըզու
 Խմայի համբար՝ երկրոզագեալ, և օժանդակ՝ գործոյն եւ
 ուստի հրաժեշտ կամաց առեալ, յառաջադրեալ՝ իրն ընթա
 Եկեալ յամունըն՝ ժամանեալ, զամազարդ՝ դին ողջու
 և նախ խորհուրդ՝ թաղման առեալ, ի դամբարան՝ զնա հանդու
 Ապա ժողով անմիւն է կեեալ, աղազակաւ՝ բողոք կո
 զորդին փոխան՝ հօրըն խընդրեալ, զի արժանիւ է վըկա
 Եպիսկոպոսն անդ հիացեալ, ընդ բազմութին՝ միաձայ
 գործով զալըրսն՝ կատարեալ, կաթուզիկաս՝ զընարեան ո-
 Յամուն նախմն ացըն՝ նըստուցեալ, զնոյն գաւաղան՝ պատուոյ տու եալ
 Հովուել ըզհօսն՝ հաւատացեալ, անձառ սիրով ընդ իւր լը
 Ընորհ ի վերաստ՝ սա ընկալեալ, և գերազանց՝ յոգունց գը տէալ
 մինչ ըլնդ հանութըն՝ հըռչակէալ, յէւր սեփական՝ հօտէն պատ ունեալ
 Աս խնհական՝ յոյժ կատարեալ, գործ և ի բանըն՝ զօրա
 նոյն բարեմիս՝ բնութիւն եղեալ, զօտարս ի սէր՝ բըռնի ծը գեալ
 Տուն թորդումեան՝ մըսիթարեալ, սովու ըզոսուգըն՝ մոռա
 և կեղեցիք՝ խաղաղացեալ, կարգօք յառաջըն՝ նըկըր
 Ա. յապէս սոցա՝ վարուք կացեալ, զոր սրամագրեաց՝ բանս կարձա
 լուսաւորիչք՝ երկիր եղեալ, ապա յերկնից՝ ըսցըն փո
 կական լալց՝ առեալ բըռնաման, ովհագուրէ՝ զոտադ տիրա
 իթ

Ա Հային՝ տէր սըրբազն, ներսէս հոգւոց՝ մեր ըղձա
 տեսուց և հայր՝ դու գըմական, նախախնամօլ՝ և ունա
 Գըլսոյս սթռուը՝ քո նըման, որդի ժառանգ՝ հօրլու փո
 տուելզանդաքըլս՝ միաբան, կայ առաջին՝ քո ողըա
 Եւ բեմականքըլս՝ քո պաշտման, կարդեալքա՝ ի դարդ՝ և յաստի
 հանդիսանամեք՝ յօր քո նընջման, տոն կատարեմք՝ ուրախու
 Պատուեմք ըզնի՝ ոյս դամբարան, փառազրորդեալ՝ երկնանը
 առեւղբար ըզքեւ՝ առեւլ ըըրջան, զայս բորբոքեալ ջահճս որ շո
 Ա ման՝ ի ձեռու՝ առեւալ բուրման, քեզ նընկարկեն՝ ամենե
 առեւալ ակումք՝ զերդս օրհնութեն, նոր եղանակ՝ փոխեն հընչ
 Տէր մեր հօգուոյն՝ նրբ դարան, տաճար սիմուն՝ և օթա
 եկեղեցոյ՝ մեծ զգայարան, երեւք արթուն՝ աննիրհտ
 Ճըսուգ դըպրին՝ դու գործարան, ճոռում լեզու՝ և ճարտա
 սըմիւեալ ըընորիք՝ ընդհանրական, որով օրհնիս՝ միշտ յաւի
 Ա րդ ըըզոսուղըս՝ քո ըըրջան, զորու և ծողուր՝ մել անվուս
 ժողով բազմնցըս՝ միաբան, հատուցանեմք՝ հօրոդ փո
 Չ նըս յարմարեալ երգոցըր բան, աշակերտացայ՝ առեւալ՚ի
 միշտակին՝ օրըս ցընծան, սօսին ընդ քեզ գեմ յանդի
 Ուրախացիր՝ հոգւունի օծեալ, կածուղիկոս՝ հայոց բազ
 որոց ըզ ընորհս՝ նորին բաշխեալ, տաստ պարդե՛ զանազա
 Ա յժմ՝ իյերկինս՝ եղեր բազմաւու՝ նոր պըրակօք՝ փառազրպ
 զազիքըս քեւ՝ պայծառացեալ, ած՝ ի նորանալու՝ զարդա
 Ուրախացիր՝ հայր առաջին, որք այցելուք՝ նավնին նո
 ճըդ նոլու տացըր՝ վարս անհնարին, մինչ յասոնիանան՝ քո ոչ հա
 Ա յար՝ ի կարդ՝ եւեր վւրին, մըտեր ներբյու՝ վարադու
 աշակերտուցըս՝ քո բանին, առաջնորդեալ՝ յանձառ բա
 Ի ախացիր տէր՝ տիեզերաց, արբունակին՝ ստոացողիա
 դատուղ արդար՝ անիրաւաց, նախորդող վլըրեք՝ բարեպաշ
 Ա րդ՝ ըզ ըզնանըն՝ մասես աչաց, փարձս ընկալար՝ աշխատա
 մի դատեսցուք կըշիռ մեզաց, մազմեալ խառնեամ՝ ի գիր կե
 Ուրախացիր՝ հոգւոց ծընուղ, որդւոց երկան՝ քայոց սի
 որոց նընամօք՝ եղեր պահօղ, չարըն գըրեւե՛ նեղեւ կա
 Բ այց արդ, յերկինս՝ եղեր եւզոյ, խրայէլի՛ կառոք վւրա
 շնորհետ կըշիռն՝ տալ ես կարօղ, նըրհեամ լինիք՝ ի բէն նընդ
 Դ աստիրակ՝ մեղ և վարժուլ լըս ի յոդին՝ ձառագայ
 միշ աննախանձ՝ ուսուցանոլ, և անձանձիր՝ մեղ քարո
 Ուրախացիր՝ համանըման, նը գրիգորին՝ մեծի փո
 յաջորդ յաթոռ՝ նորին արժան, խոստովանօլ՝ ուղղագա
 Ո ուրիտ ընդ հօր ես միաբան, ի փառա ուրախ՝ անդրաւա
 Եւ բարեխօս՝ մեր փըրկութեն, ժազովըրդեան՝ ձեր քաւու
 Ուրախացիր՝ սակենեալ ծաղիկ, սոր շառաւի զըր՝ պալիա
 պարթեական՝ տան անդրանիկ, և թագաւոր՝ քաջամար
 Չ օրըս լըքէալ թողեր այժմիկ, տաճար յերկինս՝ առեր բը
 զքեզ աղաւէմիք՝ հայր մեր քաղցրիկ, գըթա՝ ի հօտըս՝ քո փոք

Ուրախացիք՝ նոր քահանայ, մեծ խորհրդոյն՝ նը պաշտո
 որ հօր ետուր՝ զրդի ընծայ, առեր զողին՝ առհաւառ
 Արդ վայելես՝ ին նոյն յապաց, զիսկըն ծանեար՝ հուպ մերձա
 հաղորդ և այժմ՝ ըզմեղ արա, զանդակս ՚ի գլուխոդ՝ ած և կա նեայ.
 Ուրախացիք՝ պետըդ վարժման, ծածուկ և նուրբ՝ գըսոց լուծման.
 որ քըննութիւն՝ քոյ պարզաբան, թողեր յերկրի գըսով ար ձան.
 Արդ զին տեսուր՝ գէմ յանդիման, և անփառօն՝ գոս քըննու թեան.
 դոյզն ինչ և մեծ՝ ծագուման, տուր մեզ ՚ի տրոցըդ՝ գիտութեան.
 Ուրախացիք՝ գըսուխ պատուած, զայարանօք՝ պայծառաւ
 լեզու և ունկն և աչք սրբած, մարմինս քեւ՝ եր զարդա ըած.
 Արդ ՚ի յու ես յարմարած, մեծի գըսինցն անդամյօ դած.
 լիցուք և մեք՝ ՚ի նոյն խառնած, հօրըդ որդւոյ՝ հնաղանդ եւ զած.
 Ուրախացիք՝ իմ սայ բերկրեալ, յեկեղեցի՝ սիդամե մեալ.
 լուսոց նըլոյլ՝ ՚ի սա ծագեալ, արեդ՝ ՚ի մայր՝ վերադար ձեալ.
 Յերուապէմ վերին մըոււալ, և յանդրանկաց՝ խորան բազ մեալ.
 մի մոռանար՝ ՚ի քեզ յանձնենալ, կոյս ժաղողվարդըս՝ սիրե ցեալ.
 Ուրախացիք՝ աջ արժանի, բախմօղ զեսպէս՝ աստիճա նի.
 բըժիչի ախսից՝ մարդկան ազգի, ընդդեմ գիւաց՝ պատկառե լի.
 Այժմ՝ ՚ի յայտնի և լուսատու՝ ոզք յայն փու նի.
 Եղնապէս և դու՝ լուսաւորեալ ըզհայաս տան.
 ոչ ՚ի ծածուկ և իրըթնուկան կամ աւել բան.
 Ամել սըբաբան՝ բանին յայտնեալ քերթողա կան.
 նոր սիրովնի որդւոց տուեալ զայ ին համա կան.
 Կմեղ պաղատիմք՝ սուրբ հայրապէտ՝ աղերսա կան.
 լուր ընդհանուր՝ քոյոց հօտիս՝ թշուառաւ կան.
 Բարեխօն լըր՝ երեքանձնեայ երբորդու թեան.
 որում տացուք՝ փառը յաւես՝ այժմ յաւե տես.

Գաղափառութեան ոբոյն ՚Արեւել՛ իննեալ

Ուրբ հայրապէտ՝ տէր բարունի՛ համանը
 հօրըն մեծի՛ լուսաւորչին պարթեա ման.
 Որպէս և նա՝ վարդապէտեալ՝ ոչ թագնա
 այլ ՚ի յայտնի և լուսատու՝ ոզք յայն փու թան.
 Եղնապէս և դու՝ լուսաւորեալ ըզհայաս տան.
 ոչ ՚ի ծածուկ և իրըթնուկան կամ աւել բան.
 Ամել սըբաբան՝ բանին յայտնեալ քերթողա կան.
 նոր սիրովնի որդւոց տուեալ զայ ին համա կան.
 Կմեղ պաղատիմք՝ սուրբ հայրապէտ՝ աղերսա կան.
 լուր ընդհանուր՝ քոյոց հօտիս՝ թշուառաւ կան.
 Բարեխօն լըր՝ երեքանձնեայ երբորդու թեան.
 որում տացուք՝ փառը յաւես՝ այժմ յաւե տես.

Ա Ե Բ Յ .

Ա ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԵՂՄԱՆԻ ԳՅՈՒՆ ԳԵՐԱԴՐԵԼ ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԽԵ

¶ առք նոր լարորդութեն՝ հաւը և Որդուց և Հոգւոյն նորյ. այժմ և
միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Եւ իմ վայր յուսոյ ըստ ըլքից փախագման ոգեւոյ իմոց աշխատաւ իւ իմ վայր յուսոյ ըստ ըլքից փախագման ոգեւոյ իմոց աշխատաւ աբրեւալ բազում տառապահնակ այսր և անդր յած-մամբ յուղեի զբադակին իմ։

|| ս զի ո՞չ համագումար գտնի ո՞վ տեսանելք ՚ի միասին ժողովեալ այլ
որպէս միջ մարմնոց մասունա ՚ի բազումն յաւշեալ առ ոնք ձեռք և
առ ոնք որք անշատեալք ՚ի միմանց էրկաւրեայ և եռաւրեայ և ևս ա
ւեւի ճանապարհաք :

Խակ իմ՝ իքաց եղեալ զոկարութիւնի մարմարոց զըոլրն լրմամբ տառ
ցայ, և ձեռն ի գործ արկեալ մեղասներկ մատամբ իմով ձարբուտեալ գրե-
ցի զորք և զորիւցքրալցոյս դիսոսկետին հայոց և զերկրորդ լուսաւորչնե
զորք Երսինի զգեց կշկաբան վարդապետութիւն որ առ Ընդհանուր հայկա-
զունան, և զթութիւն որ առ թագաւորն յունաց Մանուկիւթիւն միաբանուե,
զինադիրան և զընդդեմ պատասխանին, և զայլն բացումն՝ որ յաղագո
պէսսպէս և զանազան իրաց ասացեալ է բաղձալի ուսումնասիրաց անձանց.
Ժողովեալ զըազումն իմ հաւաքմամբ գնել միմեանց առ Ընթեր՝ իբր
զժաղկեալ զըազումն իմ հաւաքմամբ գնել միմեանց առ Ընթեր՝ իբր
զժաղկեալ ի պատկ բոլորեալ, զի լիզի պատմառու հոգեւոր զըաւսանաց ամե-
նախակ և անկառար մանկութե իրեց, և ի սիրովանս սդապատ ոգեւոյն որբան
Աջային կահաւք իմ մարմնի տաղաւարիմ. և զինի հրաժարման յաշնարհես
առ երինաւորմն՝ յիշատակ բարեաց մասց ինձ և ծննաւզաց իմով և ամ-
պարմից կենադանեց և մեռաւեց, զըս աղաւելմ յիշել ԵՌ ՎՌ թողութ մեղաց

Առ գրեցաւ սա ի հոգակուոր անապատին որ կոչի խորին ընդհանութեած առ լիճածնին և ուշյն Վարիդորի և ուրբ Կաշանին և այլ մերժ որ ի սահման բարձրեւրդ ու և լւանվլիքն անաւել դղեկացն ի թուականին հայոց եօմն հարիւր միտուն և մէկ:

կամին հայոց և օթու Տափառք յէ
թագավառութեն հայոց Հեթմայ, զոր եդիր զեղաւորոբին իւր
զպարտն թարսոսի որ կոյէ լւսն՝ մանուկ տիաւք յածուն իւր, և ինչն ՚ի
կարդ կրանաւորութեն մտեալ, և խորագետ բմասութեն և նախահոգակէ
մեծաշանկարութեամբ յանձն առեալ հոգայ զաշնարչս մինչև յարւուն

հասցե թագաւորն : Այս ՚ի հայրապետութեն առանք Պարիքորի , զորոց զիւնանս սոյա տացե ՚որ բազմամեսց կենդանութե և կեղեցոց իւրում որդյ ՚ի համցյ կամաց իւրոց :

Եւ արդ՝ աւարտնցաւ սա ՚ի դառն և յանըարի ժամանակին՝ յօրում աղջն իսմայլը լւան առին զաշխարհս յաւար և ՚ի գերութիւն ապատակաւ , և անխնայարար ՚ի սուր սուսերի մաշն զամ քրիստոնեայս :

Եւակ նախ քան զտան ամ զրութե տափո՞ գերեալ եղե ՚ի տաճկաց հայրապետական աթոռն հոռովդըց , յօրմէ և Եմ եւ նուաստ , և տարաշ խարհիկ եղեալ ՚ի հայրենի տեղուց ինոյ յերբեմ ՚ի վաղնջուց ամաց ձախութե փառաւորեցեցից ՚ի նշանաւորն առեմ զ-դեկէ , յօրմէ ամառ և կետով նախ քան զտանուն պատահեաց ինձ եւանել և գալ յաշխարհս կիլիկիոյ՝ յուտով տեսութե որ Գերեզմանին Քին :

Ո զր վարկանիմթէ և ոչ ըստ ինոյ արժանեաց , այլ վե անշաբի ինաւ մոցն ան դիպեցաւ այս ոչ տեսանել ՚ի ժամանակին պաշարման գ-զեկին զանհանդուրժելի՛ նկառութին , որոյ և լուրն պակուցանէ զաւզաւզ :

Աւը և բազումէք , մանաւանդ բանաքն՝ անդապիցցք իմ և ազգայինք ՚ի պիտի մահս և ՚ի գերութիւնի վարեցան մեծ թշուառութե արտաքս քարշ շեալք ՚ի մայրենի զրիաց զանածալի՛ դ-վեկին :

Յաղագս որոյ յոսո որցդ և ի ինսուտոցդ անկեալ , պատահելցդդ առ սեմ որ մատենիս , և աւգուցելոց ինչ ՚ի խոչոր աշխառութե աստի , սրտի մոտաք արժանի՛ առնել միշման ՚ի մաքրոր աղաւթս ձեր զժնաւզն իմ զբարեբարոյ հայրն իմ զատհաննէս , և զհաւրեցը արսն իմ , զգրիքորեն , և զգրիքորն , և զզուրալարն , և զգետրոսն , զմանուկն , և զկոսանդին , որ սրտախոլոսն եղն յանաւրինաց :

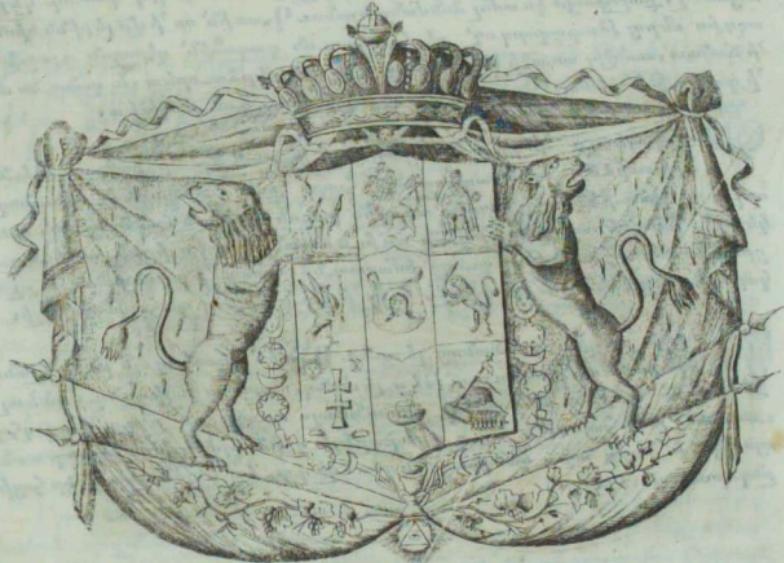
Եւակ զաւըբաւրադուսորն իմ և զհոգեւոր մարեմթագ՝ մնուցին մանկութե ինոյ , և զամ ազգատոհմն իմ և գերախոտաւորսն . և զի մանաժանութին ՚ի տեղափոխ յածմամբ այսր և անդր վարեալ վո ըստ մեղաց իմոց բազմաթշնաւու բերմանց ժամանակին . զի աղաւզն միշնորդութե վարեալքն մահն :

Հայոյ ուղարկութեան շերի նուութ զոհուսեալ գոտու , որ երես ՚ի դուսին հորեն հոսուսութե իոյ նուութ որդեցելու . իսկ որ վերսոին սկսուն դուրս ՚ի գուշ-դորէն է :

և անհնարին սրտմունի պատաց զիս , և ես սոյսուց տեղուց թողի և ժամանակին :

Վանդի թուականիս հայոց՝ չիթ . եղե որդ սաստիկ յերիբս կիլիւ կեցոց և յերկարեաց մինչեւ ցայս ամ . որ է թիւն՝ չդա . և այս ՚ի տնել և վրեւ ժխնդրութե յազագս պէսպէս ցար գնացից մերոց . քանզի մեղաք ան այ մերոյ յամ գործ մեր , և անաւրին ցաք ըստ ան գնացից մերոց , և առ հասարակ անքն խոտորեցաք և ՚ի միսաին անպիտանացաք՝ ըստ մարդարեին . մանաւանդ ողք զառալնորդականն ունին աշտիման՝ աւասարացան միանդամայն ՚ի ճշմարտութե և ծառայք և զեւալք ցար տերանց՝ մամնայի սամեմ և ոյ լոյն որ նմին հետեւն , և լուցին լեզուք նոյ ՚ի խրատունէ և ՚ի յանդիմանութե . և գրեւէնէ ամ բարեաց հետեւունք լուցին յամենեցունց :

Արդ ՚ի սոյն յայամ բազմալրուով ժամանակին աւարտեցաւ սա ՚ի փառա այ , որ է աւրշնեալ յաւիտեան :

բազում արութի քաղութի արարեալ զազգս մեր բարձրացուցա-
նօդդ Տիգրան, սե պհական զոր մեզ զատկել զաշան վե օթնագլուխն
վրա սպանեալ զաժահակ, զարթիր զարթիր զիմաստութի ունոդդ մոա-
ւոր և կրոլ զառւը երկայի ՚ի բերան, և արա զի ոչ միայն ոչ ողջացի վեր
մահու նորա, այլ կենդանւոյն արկցի ՚ի լիճ հրոյն այլուցելոյ ծամբու

¶ արեկարդ գեղեցկութ զմագաւորութ և զշամայն զախարհմ հայոց յը
ըինօքք լուսականիք, արծուորէն սլամամբ ՚ի մրցման մարտի պատ և
կաղաքը պ այցառացուցիչք հայրեննեաց յատկականաւ միագլխանիք արծուա-
նան դրոշակաւ վայելացուալք, արդ է ժամը ձայն տուք և դիմեցէք իբրև
զարդարան տարած եղանակ ՚ի ժաղովելացրութ և ՚ի յոլորտս տիեզերաց:

8 նժագօղդ՝ ՚ի բանա տրունի և գտանձնօղդ զաւար պատճելի հիմնանը ։ Նախահաւասար պամապալի՛դ՝ ՚ բարքար, որ ընկալեալ՝ ՚ի տնեւ զթաշ ։ Հենակ ՚ի նշան յատիկի վավայելու սիրոյ՝ ունող փրկչական պատճելի ։ Հենակ ՚ի նշան յատիկի վավայելու սիրոյ՝ ունող փրկչական պատճելի ։ Պազդս Տայոց շքեղաշրդեցելու, ցնծունս զիւռս մեր՝ բարձրացուցեալ զնուն՝ արա նարդեանս և յապաւնիս, զի ապրեցուք յերկսաց աղեղան։ Ապ

XII

Ամանազաւեղդ. լուսապարդ. Տաճապարհին՝ հսկայանդ Տրդատ, ՚ի ծննդ
գեան Հոգւոյն նըյ մկրտութքն Յօհաննէս հեղիկ գառնդ վերա-
ձայնեալ, քաջացաղի կռամոլ ձօնմանց նշանաւ Գառին՝ որ ՚ի վը լերինն սիօնի,
աղդիս մերց թագապարդ.օ՛վ զերկպագումն գալանին՝ զերօզնն գրոշի նը-
՚ի Ճակատ, տանջիլ առաջի Ծ.Շ և Գառինն հանդերձաւորեա, և զանունա մեր
՚ի դպրութե կւնաց Գառինն զենեցելց գրելգու մաղթեա:

Ոգբիկացեալք ՚ի ցցցու և անցալթելի մեծամեծք ՚ի քաջարութիւնն
Երկառիւթք յանձնապատունք՝ հզօրք քան զանսառւնն տեսանօղը
օրդւցցու Առուբէնեանք որոցդ առաջին և ևոն յանուն պանծացեալ պա-
կեալք ՚ի կայսերաց՝ ըստ անոնան առիւծանշանք, արիք իբրև առիւծք ՚ի
ցրումն ամբարյաց՝ թագաւորոք իմաստունք, որոցդ ՚ի յարացանունն ոչ ոք
կարօղ բայց թէ այն՝ որ ոչնչի քուն երթայ պահապանն իէլի:

Երոյն տեղիդ պանծանաց լեառնդ Վասին՝ յատկագին բնիկ նշանդ
արարատուն թակաւորութքն լեառնդ պարարտ և լեառնդ մածեալ,
ասա՞ց յշերինս մեծամեծս ցկնադնեալս առաջի քո՞ ընդունօղդ զհու-
ւասարունորիացն, թէ ձեռք զրաբարելի զհիմն արկին թագապարդ տանս
այսմիկ, և ձեռք նորս կանգնեսցեն զաս զի դու ես եօթնաչայն՝ որ հայիս
ընդ տմենայն երկիր:

ՕՒՂԱԿԱՆԻՒԹՅՈՒՆ

Փառք պատիւ և երկրպագութ ամենաուշ Երրորդութեն Հօր և Որդոյ և հոգւոյն ուրի. որ կրէ զամ բանիւ զօրութեն իւրոյ, և չու և առաւելու քան զոր ինդրեմբ և իմասնակի գործվ առատ ՚ի տուրս բարեաց Որ իւրով ամենաուշ և բարեար կամք շարժեաց զազգասէր կամ բարեհամբաւ և աղնուաշագւք մշտոի Արքահամ Ամրայի ախնեցոյ՝ իւրով արդար արդեամբ լինել օժանակ տպագրութեն ՚ի ըստ ընծայել զստ միւրում իսկ սէի հական գործարանի, և գնել վը բարձու աշունակի՞ ՚ի ըստ սաւորուի հոգւոյ աշա բոլըբեցուեց, զի մի ՚ի մթան անզյս իսարբանիւս ցին, այլ ունիցին ՚ի ձեռ զբոցավալս զայս ճրագէ զանէլ լուցեալն ՚ի շնորհոց հոգւոյն նշութեց սնվեցէր ընթանալ յարքունին պողսոյ՝ յածային օրինաց անստերիւր ձանարահ:

Եղին՝ որ աղբեւուն է ամերգութեց և բլփումն ողջորմութե, ամենազօր և բնիքարաւ կարութեամբ իւրով օժանակիւաց յաւարտ հօսուցանել զուր մատեանս ընդհանրական, մաքուր բարեխօսութեն ամեներանեալ ու Աշածնի անստեան կուսին. և հաճցական մաղլմանօք ույն Աերսէսի չնոր հալոց երանեւալ հայրապետին մերոյ:

Ապաքէն սիրովն այ աղաւելք զանցանէր վայելողսդ յայս լուսապարդ մատեան սէ զանաւորեալ իմանալի բարութեանց, յիշել ՚ի մաքրախայլ աղօթն ձեր զիիշեալ Աշամսի Արքահամ գերապատիւ Ամրայն և զամկենդանիսնորին, զարգգի եղայրն մշտոի Երամալպյն, և զեզ բորորդիսն ՚ի սապար և Սահակ քանակէ աղայն, և զքեռարդին զմշտոի որուկ և զինեռդ յարգի աղայն, և զմշտոի նորուկեան Խշն և Հօհան բարեշնաց պատանիսն, և զայլն համայն:

Եաւ զառ տէր հանգուցեալ զազգայինսն ամ. զբարեպաշտ հայրն թէրքեանց ստուաք մշտոի Հօհան յարգի աղայն, և զբարեպաշտուին մայրն նորոգ հանգուցեալ մշտոի Խնաս տիկինն անասէր, և զէ զբարն յարդա պատիւ ՚ի ազըր աղայն, և զհամօրէն ննշցեալպյն:

Եաւ և զրբազրօղ սորին ՚ի գործ տպագրութեն զանարժան ձառայս ժառայիցն այ և զօրհնեալ ազգին հայոց անձնընծայ պաշտօնեայս անդրէսս վարդապետու ակնեցի որ եմ Արքազան ՊԱՏՐԻԿԱՆ յետին սպասաւոր, և զններակիցն իմ յայս գործ և զհարացաս համածին եղայրն իմըստ հոգւոյ՝ զարքահամ վարդապետն կոստանդինուպլսէցի, հոգւոր և մարմնաւոր ծնողոք մերովն իննեանեօք և ննշցելովլք. նաև զաշխատաւորն գործարանիս զբարար մանստէլն և զիրահար մարտիրոսն և զյակօն, զի գործարանիս զբարար մանստէլն և զիրահար մարտիրոսն երկրպագելի ու Արրոր գութիւնն ՚ի հայր և յիրդի և ՚ի ու հոգւուն:

Ամէն:

